

ЧИТАНКА

за први разред основне школе

Креативни центар

Упутство

У читанци овој има дивних прича и песама,
оне нуде радост теби, узбуђења свима нама.

Може да ти неко чита – тада слушај и уживај;
кад ти читаш, тада казуј као да је твој доживљај.

Ваља да их објашњаваш како си их разумео,
да наведеш осећања која тад си доживео.

Можеш да их препричаваш – од почетка, надугачко,
можеш некад и од краја, телеграфски, врло кратко.

Чини ми се да ће бити ипак ово најважније
– да пронађеш тајне које песма или прича крије:

лепе речи, лепе слике и ликове занимљиве,
важне мисли и поруке, догађаје узбудљиве.

Неки драгуљ ваљало би и напамет да научиш
и понешто да нацрташ, да отпеваш ил' одглумиш.

Измисли им други наслов, почетак ил' други крај,
прошири их, додај строфу, лик ил' неки догађај.

Од песмице гради причу ил', рецимо, текст за глуму,
бирај речи као бисер – имај увек то на уму.

Водич

задатак

цртамо и бојимо

сети се шта смо научили

глумимо

пишемо

граматика

књижевност

говорна вежба

решавамо

истражујемо

смисли, испричај и напиши

речник

1.

СВАКО ИМА ГОВОР СВОЈ

Зашто ћуран пућпуриче,
Зашто вочић риче,
Зашто гуска гаче,
А магарац њаче?

Зашто маца каже – мау,
Зашто куца вели – вау?
Свако има говор свој,
Као и ти, мили мој.

Милица Бингулац

Симеон Маринковић

МИШИН ПАС

Ево како Миша уме
псећи говор да разуме:

Кад пас седне, главу дигне,
тад завија:
„Ау, ау, усамљен сам,
то не прија“.

Кад уз мене скаче, лаје,
онда цвили:
„Радујем се што те видим,
друже мили!“

Некад прети оштрим зубом
и зарежи:
„Не дирај ме, глођем коску,
даље бежи!“

Кад скакуће, то је позив,
то је поздрав:
„Хајде да се поиграмо,
ав-ав, ав-ав!“

А чарапу кад однесе
– не би смео –
тада не знам шта је мој пас
рећи хтео.

Пронађи и подвуци плавом бојом речи које показују шта ради Мишин пас кад је усамљен.

Пронађи и подвуци зеленом бојом речи које показују како Мишин пас прети.

Напиши како Мишин пас исказује радост.

Напиши како си успео да по гласу и покрету разумеш шта ти је хтела рећи нека животиња.

ГОВОРИМО ПОКРЕТИМА

Пронађи и упиши испод сваке слике речи које говоре исто што и покрет.

Одглуми говор покрета са ових слика. Нека други погађају шта говориш.

До виђења!

Досадно ми је.

Браво!

Нећу више да се играм.

Дођи овамо!

Не може!

Не знам.

Тужићу те учитељици!

Баш ме брига!

Слободан Лазич

ТРИ СУСРЕТА

Крај воде сусретох паче
и паче поздравих ја.
Рекох му: „Добар дан, паче!“
А паче мени: „Ква-ква!“

На мосту сусретох пиле,
жуто кô пилићи сви.
Рекох му: „Добар дан, пиле!“
А пиле мени: „Пи-пи!“

Пред кућом сусретох штене,
на њему жакетић плав.
Рекох му: „Добар дан, штене!“
А штене мени: „Ав-ав!“

Потражи у
речнику шта
значи реч
жакетић.

Кога је све дечак поздравио?

Упиши реч која недостаје у реченици:

Мачка мауче мау, мау.

Жаба _____ кре, кре.

Гуска _____ га, га.

Крава _____ му, му.

Магарац _____ иа, иа.

Овца _____ бе, бе.

КОЛИКО ЈЕ САТИ?

Замисли да хоћеш да питаш некога колико је сати или где се налази нека улица.
Како ћеш се обратити одраслој особи? Како ћеш питати вршњака?

Ти: _____

Одрасла особа: _____

Ти: _____

Одрасла особа: _____

Ти: _____

Одрасла особа: _____

Ти: _____

Одрасла особа: _____

Ти: _____

Твој вршњак: _____

Ти: _____

Твој вршњак: _____

Ти: _____

Твој вршњак: _____

Ти: _____

Твој вршњак: _____

СА МНОМ ИМА НЕКА ГРЕШКА

Са мном има нека грешка
лице ми се стално смешка
хе-хе

Без разлога и без везе
уста ми се сама кезе
хо-хо

И кад нећем и кад хоћем
морам да се закикоћем
хи-хи

Нестрпљив сам, једва чекам
да се мало зацерекам
ху-ху

Постало је збиља страшно:
смејем се кô луд на брашно
ха-ха.

Пронађи у песми и препиши речи које говоре како све може да се смеје.

Смешка се, _____

_____ ,

_____ ,

_____ ,

_____ .

Пронађи и подвучи у песми две речи које нису правилно написане.

Значење речи *кезити се*,
кикотати се, *церекати се*
потражи у **речнику**.

Изговори ову реченицу на више начина:

весело

Ено га пас.

тужно

Ено га пас.

уплашено

Ено га пас.

КАКО СЕ КО ЗОВЕ

Упитала деца ждребе:

„Зашто тебе зову Ветрић?“

„Ја брзо трчим. Као ветар.“

„А зашто се ти зовеш Носиља?“, обратила се деца кокошки.

„Ја носим јаја.“

„А зашто су тебе назвали Певац?“, питала деца петла.

„Ја гласно певам и својим кукурикањем вас будим у зору.“

„А тебе, магарче, зашто Тврдоглави?“

„Нећу да кажем!“, одговори магарац и удари копитима о земљу.

★ Зашто магарац није хтео да одговори на питање?

А Подвуци у тексту оне реченице којима се поставља питање.

★ Постави по једно питање свакој животињи са слике. Пази на ?.

Шаљива народна песма

ЈА САМ ЧУДО ВИДЕО

Пуж се с биком туче,
Коза кола вуче,
Мрав бркове суче,
Коњ на грани спава,
Зец пут преорава,
Мува товар носи,
Вук на путу проси,
Роџа жабу служи,
Миш се с мачком дружи.

У речнику
пронађи шта
значе речи
чудо, сукати
и товар.

Које би чудо ти највише волео да видиш?

ЈОШ НЕКА ЧУДА

 Напиши каква се чуда виде на овим сликама.

ПРИЈАТЕЉИ

Замисли да се жаба наљутила на свог пријатеља, нилског коња.

Затим су разговарали, па су се помирили. Смисли и напиши о чему су разговарали.

Жаба: _____

Нилски коњ: _____

Жаба: _____

Нилски коњ: _____

Жаба: _____

Нилски коњ: _____

Жаба: _____

МНОГО ЗВУКОВА

Кад скочи пас на тас
чује се

Кад падне зврк на шмрк
чује се

Кад падне кум на друм
чује се

Кад лупи куп у ђуп
чује се

Кад стигне џип у Штип
чује се

Кад падне брус у ђус
чује се

Напиши који се звуци чују у овој песми.

У речнику пронађи значење речи
тас, зврк, шмрк, куп и брус.

Изговарај више пута гласно. Настави низ.

С	СА	СО	СУ	СЕ	СИ
З	ЗА	ЗО	ЗУ	ЗЕ	ЗИ
Ш	ША	ШО	ШУ	ШЕ	ШИ
Ж	ЖА	ЖО	ЖУ	ЖЕ	ЖИ
Ц	___	___	___	___	___

Мирослав Антић

ЗАВРЗЛАМА

Замислите, децо, јао!
Реп у млеко
мишу пао.
А он јадан
није знао,
па га скоро прогутао.
Све мислећи за свој реп:
„Гле резанац, што је леп!“

У речнику ћеш наћи шта
значи реч заврзлама.

Шта то миш није знао?

Смисли и напиши другачији наслов
за ову песму.

Напиши које се речи из песме крију иза сира.

РЕЗАН

МЕКО

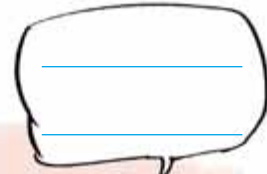
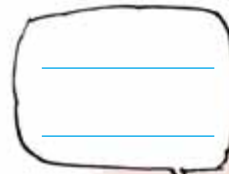
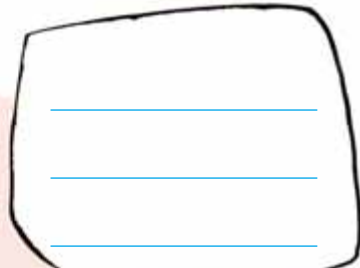
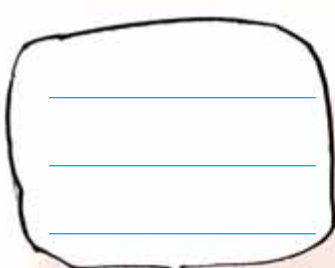
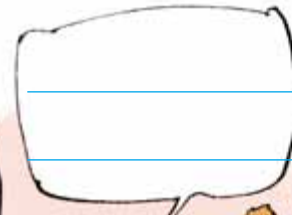
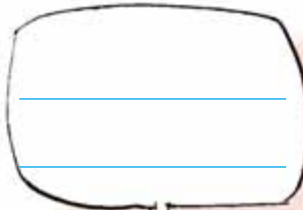
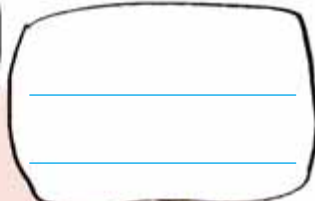
МИШ

РЕП

РАЗГОВОР НА САНКАЊУ

Упиши у облачиће о чему ове девојчице разговарају на санкању.
Пази да се разговор сложи са сликом.

СЕТИ СЕ шта смо научили...

- Покажи СЛОВО.
- Покажи РЕЧ.
- Покажи РЕЧЕНИЦУ.

На крају реченице може да стоји:

тачка .

Ситила је зима. ↙

упитник ?

Да ли имаш санке? ↙

узвичник !

Пази на лед! ↙

2.

ЗИМА

Беле коке с неба пале,
наша врата затрпале.

(снег)

Петар Стокић

ПАДА СНЕГ

Ура, децо, пада снег!
Бела шума, бео брег,
бела стаза, бела река,
бела врана, бео зека,
бео човек, бео брк...

Хајд' у игру, брже, трк!

Ово је **песма** која се зове **Пада снег**.
Један ред у песми зове се **стих**.

Реши ребусе.

Напиши реч која се највише помиње у овој песми.

Напиши шта је још бело кад падне снег.

Изброј колико стихова има песма „Пада снег“.

Ова песма има _____ **СТИХОВА**.

ВИЦА

(ацивакур)

КЕ

(екнас)

Народна прича

ПАС И КУЋА

Приповедају како је пас, скупивши се у клупко на мразу, рекао да друге зиме неће чекати без куће, него да ће је одмах градити чим лето дође. Додао је још да му велика кућа не треба и да ће је лако начинити.

А кад се лети на врућини извалио и разбацао све четири ноге и реп и главу на све стране, онда је рекао:

„Ко ће мени оволику кућу начинити?“

И тако је опет остао чекати зиму без куће.

У речнику
пише шта
је *клубко*.

Ово је прича!

Ово је **прича** која се зове **Пас и кућа**.
Она је писана у **прози**.

Реши загонетке.

Зашто пас није направио кућу?

Испричај како је пас лежао на мразу. Како је лежао на врућини?
Објасни зашто је тако лежао.

Напиши наслов још неке приче о животињама коју знаш.

Лонац има – кувар није,
метлу има – чистач није.

(окшенс)

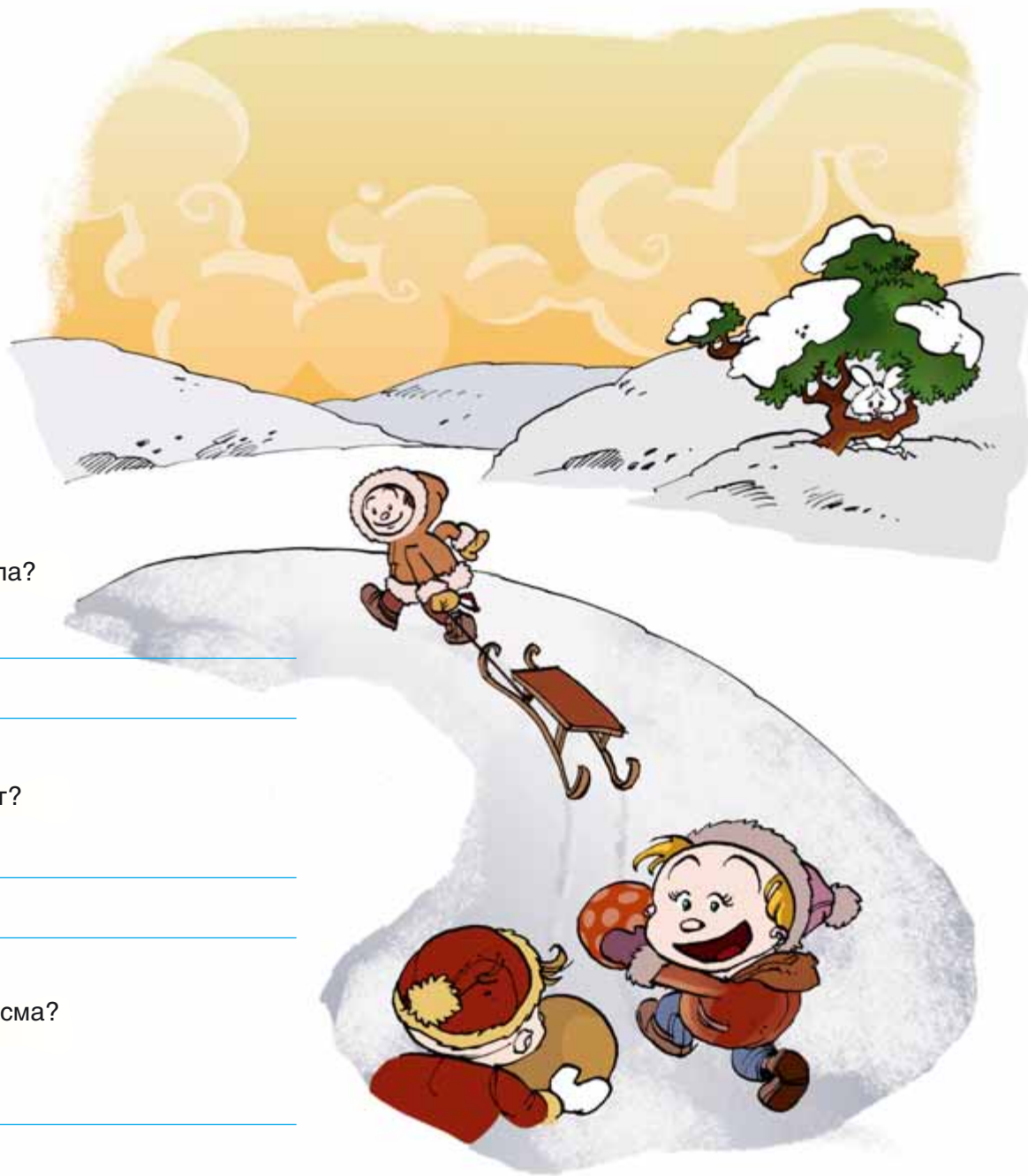
Зубе нема, руке нема,
а опет уједа.

(зарм)

ПРВИ СНЕГ

Целе ноћи падао је снег.
Ујутру је све било бело.
Деца су се радовала:
„Ура! Правићемо
снешка!“, рекао је Марко.
„Хајде да се санкамо“,
казала је Лена.

Из жбуна је вирио зец.
Био је забринут:
„Тешко ми је да скачем
по дубоком снегу. Како да
нађем храну?“

★ Зашто су се деца радовала?

★ Зашто је зец био забринут?

★ Да ли је ово прича или песма?
По чему то закључујеш?

ВОЋНА САЛАТА

Рецепт за две особе

За ову салату потребно је:

1. Узми једну већу чинију. Уз помоћ одрасле особе исеци банане на колутиће.

3. Нека ти та особа помогне да ољуштиш поморанџу и исечеш је на комадиће.

5. Све мало промешај.

- ★ Да ли ти се воћна салата допала? Заокружи одговор.

1. ДА

2. НЕ

3. ОНАКО

4. БЉАК!

2. Опери јабуке. Заједно са одраслом особом ољушти јабуке и исеци их на комадиће.

4. Преко комадића воћа поспи суво грожђе.

6. Салату послужи у широким чашама. Не заборави кашичице!

Гвидо Тартаља

САНКЕ

Лете, лете санке,
лете као стреле,
узане и танке
наше санке беле.

Санке јуре, јуре.
Има снега, има.
Ако се претуре
и ми ћемо с њима.

Два стиха или више њих чине **строфу**.

Пронађи и подвуци речи које показују како изгледају санке.

Зашто се каже да санке **лете**?

Преброј стихове и строфе у овој песми.

Ова песма има _____ стихова.

Ова песма има _____ строфе.

У речима које следе, слова су испремештана. Напиши их тако да добијеш имена животиња.

жје _____ цзе _____ цалиси _____

шми _____ кув _____ ведмед _____

пжу _____ вал _____ ривецаве _____

ОД СЛОВА ДО РЕЧЕНИЦЕ

СЛОВО	→	з и м а
СЛОГ	→	зи ма
РЕЧ	→	зима
РЕЧЕНИЦА	→	Зима је хладна.

Од слова састави речи.

Од слогова састави речи.

Од речи састави реченице. Пази на велико слово и тачку.

Народна прича

ПЕТАО И БОЈЕ

Једно поподне нацртао Воја петла, али је заборавио да га обоји. Пође тај петао у шетњу по дворишту.

Сретне га куца и пита: „Зашто ти шеташ тако необојен?“

Погледа петао у воду. И заиста – куца истину говори.

„Не жалости се“, казала је куца.

„Иди код бојица, оне ће ти помоћи.“

Оде петао бојицама и замоли их:

„Бојице, бојице, помозите ми!“

„Добро“, рече Црвена Боја и обоји му четкицом кресту и подбрадак.

А Плава Боја – велика пера на репу.

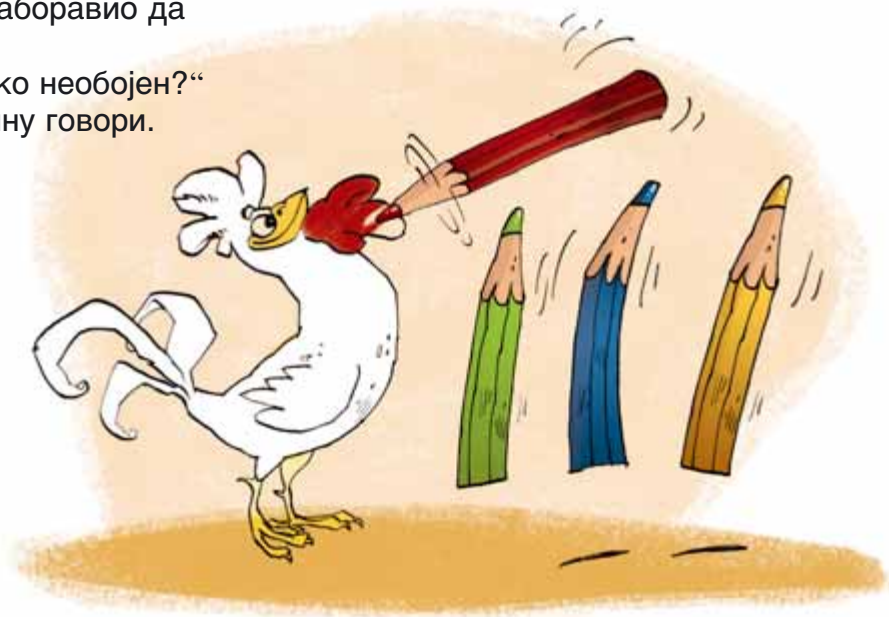
Зелена – крила.

А Жута груди.

Обојени петао попе се на тарабу.

„Е, сад си прави петао“, рече куца.

Петао радосно запева: „Кукуруку!“

Обој петла онако како је речено у причи.

Значење речи *креста* потражи у **речнику**.

Шта је Воја заборавио?

Допуни одговоре на питања о причи:

Главни лик ове приче је: _____

У причи се помињу и ови ликови: _____

Подвуци одговор за који мислиш да је тачан.

На ком месту се одвија радња ове приче? Место радње је: *двориште – шума – река*

Када се дешава ова прича? Време радње је: *једно поподне – некада давно – једне ноћи*

ЗИМСКЕ ТВ ВЕСТИ

Напиши текст вести.

На Копаонику целог дана пада снег.

Путеви су завејани.

Заокружи све речи које имају везе са зимом. (Има их осам.)

Овде напиши још неке речи које имају везе са зимом.

БАЈКА О ЛАБУДУ

Живела је на врху планине мала Снежана, краљица зиме. На ножицама је имала ципелице од сребра, била је огрнута белим плаштом попрсканим снежним звездицама, а на глави носила ледену капу која се преливала у безброј боја кад Сунчев зрак на њу падне. Краљици зиме није било хладно ни на врху планине. Спавала је у снежном гнезду, голишава се ваљала по сметовима, лоптала се по цео дан са пахуљицама, возила се по језеру на једној црној птици тужно оборене главе. Како је Снежана била врло мала, могла је сасвим удобно да јој седне на крило. Слетеле су на то језеро и друге птице, дивље патке и гуске, али оне су биле исувише мале да би малој краљици зиме могле служити уместо чамчића.

Често је Снежана мислила зашто ли је црна птичица тужна, зашто увек обара главу, па је једном упита:

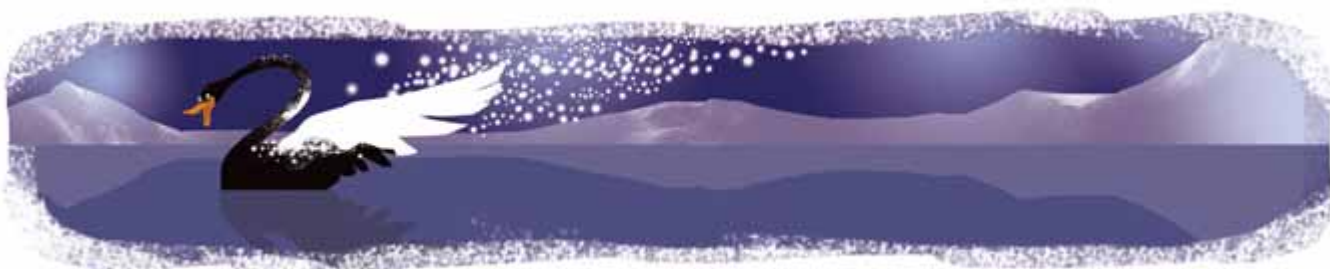
– Мој црни чамчићу, зашто си увек толико тужан?

– Мала краљице, одвећ сам сад узбуђена и не могу ти рећи шта ме тишти – прозбори најзад птица – али довече дођи опет на обалу па ћеш чути.

Целога дана Снежана је била немирна, једва чекајући да падне ноћ. Кад се смркло отишла је на обалу језера где је црна птица већ чекала. Скривена у ноћи, исповедала се тихо краљици зиме.

– Све је око мене бело: и дрвеће, и небо, и звери, и ти, мала краљице, само сам ја од ноћи црња. Зато ме мори туга.

Чувши то, Снежана радосно рече:

– Кад ти је то једина невоља, чамчићу, не брини! Учинићу да постанеш и ти бео. Заплови ноћас на средину језера и чекај.

После овога, краљица је отишла до ледене куле међу стењем, где је живела Сребрна звезда, мајка свих пахуљица. Могла јој је заповедити, али Сребрна звезда је била врло стара, па је Снежана због тога умиљато замоли:

– Добра Сребрна звездо, ти која си још мојој мајци одећу ткала, пошаљи ноћас на птицу што стоји сред језера јато пахуљица и покри њима заувек њено црно перје. Учини да се сутра пробуди сва бела као снег мога престола.

Тако је молила Снежана, а црна птица је уздрхтало чекала напред језера. Кад би око поноћи, сан савлада птицу, она положи главу на крило, и остаде тако непомична. А истога часа паде јато пахуљица и сву је завеја, те у трену постаде бела као снег на престола краљице зиме.

Ујутру Снежана опази да водом плови бели лабуд, први на свету. Други су се после тога рађали и умирали, али тај први још и сад живи и по истом језеру вози Снежану, краљицу зиме.

Значење речи *плашт*, *смет*, *лоптати се*, *тиштати*, *прозборити*, *исповедати се* и *ткати* потражи у **речнику**.

Пронађи и подвуци реченице којима се описује како је изгледала Снежана, краљица зиме.

Другом бојом подвуци реченице које говоре о томе како се Снежана забављала.

Трећом бојом подвуци реченице којима је Снежана молила Сребрну звезду да помогне птици.

Препричај ову бајку по следећем подсетнику:

- Снежана, краљица зиме, се игра
- црна птица говори Снежани зашто је тужна
- Снежанино обећање
- Снежана моли Сребрну звезду за помоћ
- црна птица постаје бели лабуд

Који је главни лик у овој бајци?

Други ликови су:

Ово је бајка. Објасни по чему се бајке разликују од других прича. Које бајке још знаш?

СЕТИ СЕ шта смо научили...

СЛОВО

→ в е т а р

СЛОГ

→ ве тар

РЕЧ

→ ветар

РЕЧЕНИЦА

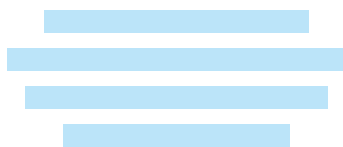
→ Ветар је јак.

Ово је на страни 23.

ПЕСМА И СТИХОВИ

Ово је на страни 18.

ПРИЧА И ПРОЗА

Ово је на страни 19.

Ово је на страни 24.

- ГЛАВНИ ЛИК У ПРИЧИ
- МЕСТО РАДЊЕ У ПРИЧИ
- ВРЕМЕ РАДЊЕ У ПРИЧИ

3.

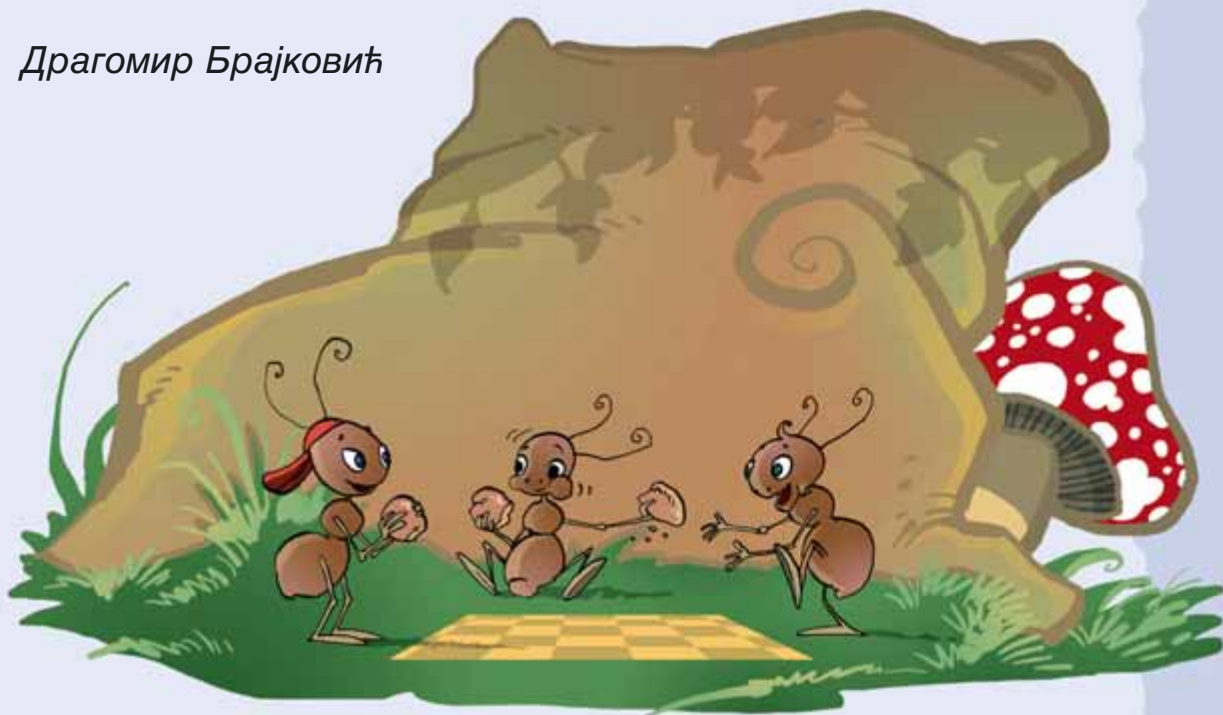
ДРУГАРСТВО

ПЕСМА ДРУГАРСТВА

Чудна нека дружина
Под јасеном ужина.
Деле зрно проје
На двоје, на троје.

То мрави ручају
У своме царству
И певају песму
О другарству.

Драгомир Брајковић

Драган Лукић

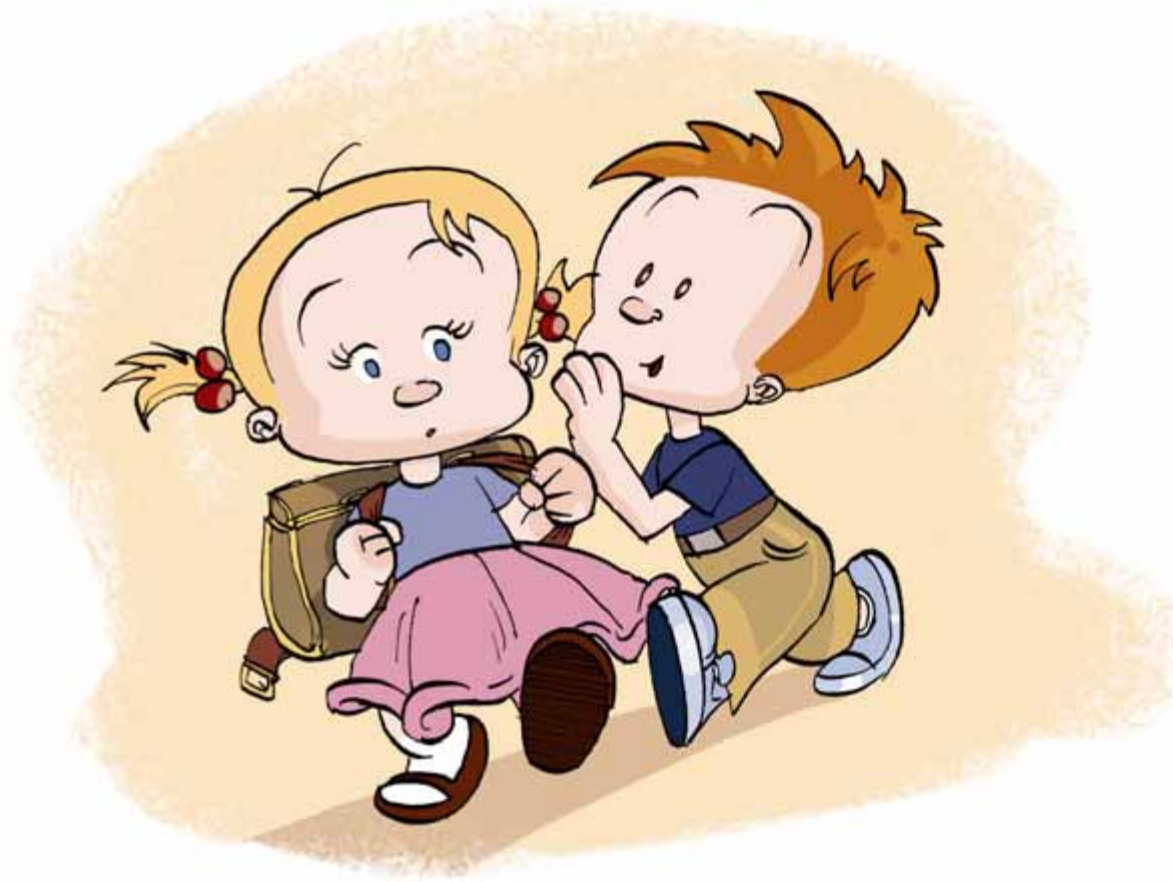
ШАПУТАЊЕ

Од куће до школе,
од школе до куће,
увек се понешто
шапуће, шапуће.

Тихо, тише,
тихо, тише,
тихо – кô падање кише.

Шапућу се писма
и шапућу тајне,
шапућу се заклетве
велике и трајне.

Тихо, тише,
тихо, тише,
тихо – кô падање кише.

★ Шта се шапуће од куће до школе?

✍ Упиши слова која недостају.

Д _ У _ АР _ ТВО

ПР _ Ј _ ЕЉС _ ВО

★ Прочитај неколико пута ову песму.
Подвуци **црвеном** бојом стихове које ћеш читати **гласније**.
Објасни зашто се неки стихови изговарају гласно.
Плавом бојом подвуци стихове које ћеш читати **тише**.
Објасни зашто се неки стихови изговарају тихо.

ТЕЛЕФОНСКИ РАЗГОВОР

Прочитај о чему су разговарале Сара и Маја.
Препиши њихов разговор у облачиће. Пази на редослед!

Здраво, Мајо.
Овде је Сара.

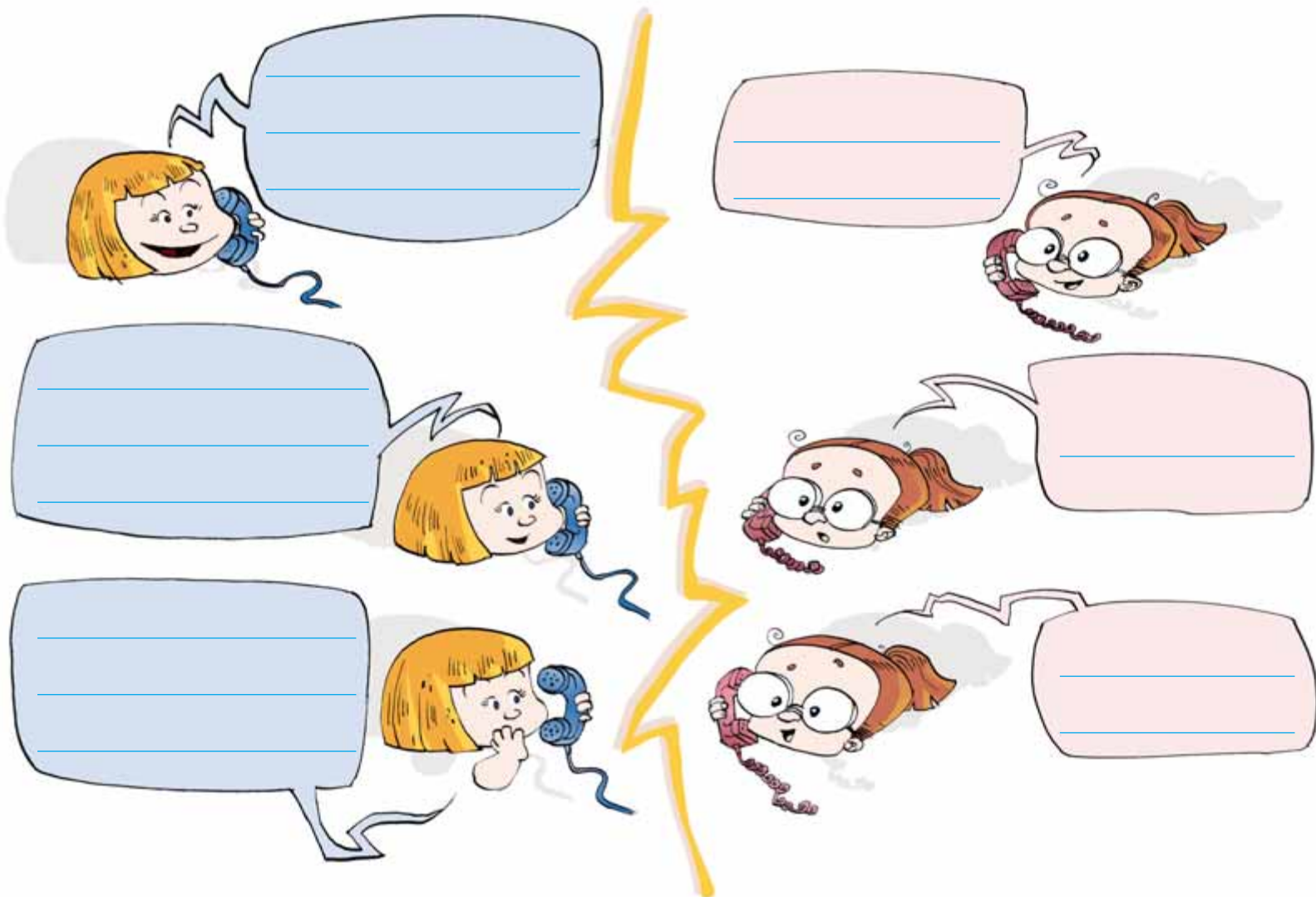
Зашто?

Добар дан. Овде је Маја.
Могу ли добити Сару?

Долазим одмах!
Ђао!

Саро, хоћеш ли да се
нађемо у парку?

Имам нешто важно
да ти испричам.

Владимир Сутејев

БРОДИЋ

Пошли да шетају Жабица, Пиле, Мишић,
Мрав и Бубамара. Ишли, ишли – и дошли
до बारे.

„Хајде да се купамо!“, рече Жабица и
скочи у воду.

„Ми не умемо да пливамо“, рекоше Пиле,
Мишић, Мрав и Бубамара.

„Креке-хе-хе! Креке-хе-хе!“, насмеја се
Жабица. „А шта онда умете?“

Увредили се Пиле, Мишић, Мрав и
Бубамара, па су се замислили.
Мислили – мислили, па смислили.

Оде Пиле и донесе листић.

Мишић – орахову љуску.

Мрав довуче сламку.

А Бубамара – кончић.

И отпоче рад: у љуску уденуше сламку, кончићем привезаше листић – и направише бродић!

Гурнуше бродић у воду.

Ушли сви у бродић и отпловили! Жабица вирну из воде да се опет насмеје, али је бродић већ далеко отпловио ... није могла да га стигне!

Превод с руског: Вера Кусицки и Петар Антоновић

У речнику ћеш наћи шта значи реч *уденути*.

У овој причи речи: жабица, пиле, мишић, мрав и бубамара написане су великим словом зато што су то лична имена тих животиња.

Пронађи и подвуци реченицу у којој се говори како се осећала дружина кад им се жаба подсмевала.

Испричај шта је дружина смислила да би показала шта уме.

Да ли је ово прича или песма?

У чему је жаба погрешила?

Љубивоје Ршумовић

АУ ШТО ЈЕ ШКОЛА ЗГОДНА

Ау што је школа згодна
Лечи лењост и самоћу
Ко да ми је кућа родна
Штета што не ради ноћу

Кад нисам у својој школи
Мене моја душа боли
Нема оне дружине
Да делимо ужине

Ау што је школа сјајна
У клупама пар до пара
Сваки шапат свака тајна
Једну нову љубав ствара

Кад нисам у својој школи
Мене моја душа боли
Нема оне с киком
Коју не дам ником

★ Шта ради ова дружина у школи?

★ Подвуци стих у песми у којем се говори о томе како деца седе у клупама.

★ Напиши имена деце из твоје дружине.

 Реши ребусе.

(алокш)

(гурд)

ИЗАБЕРИ ДРУШТВО

★ Прочитај шта говоре ова деца.

Марко

Пишај
неког другог
да ти позајми!

Миша

Хајде да
пушамо
змаја!

Лена

На снегу је
досадно.

Мрзи ме да
изађем
напоље.

Лука

Волим
да се
смејем.

Маја

Хоћеш
ли пола
ужине?

Дејан

★ Изабери и напиши с ким од њих би волео да се дружиш.

★ Зашто би волео с њима да се дружиш?

★ Размисли и напиши зашто некога може мрзети да изађе напоље.

ЕН ДЕН ДОРЕ

Ен, ден, доре,
дубоко је море,
још је дубља Митровица,
где се киси киселица.
Киселица киси,
ти за мене ниси!

Пронађи у **речнику**
значење речи
киселица и **кисити**.

Разбрајалице су кратке песмице
које деца говоре док се играју.

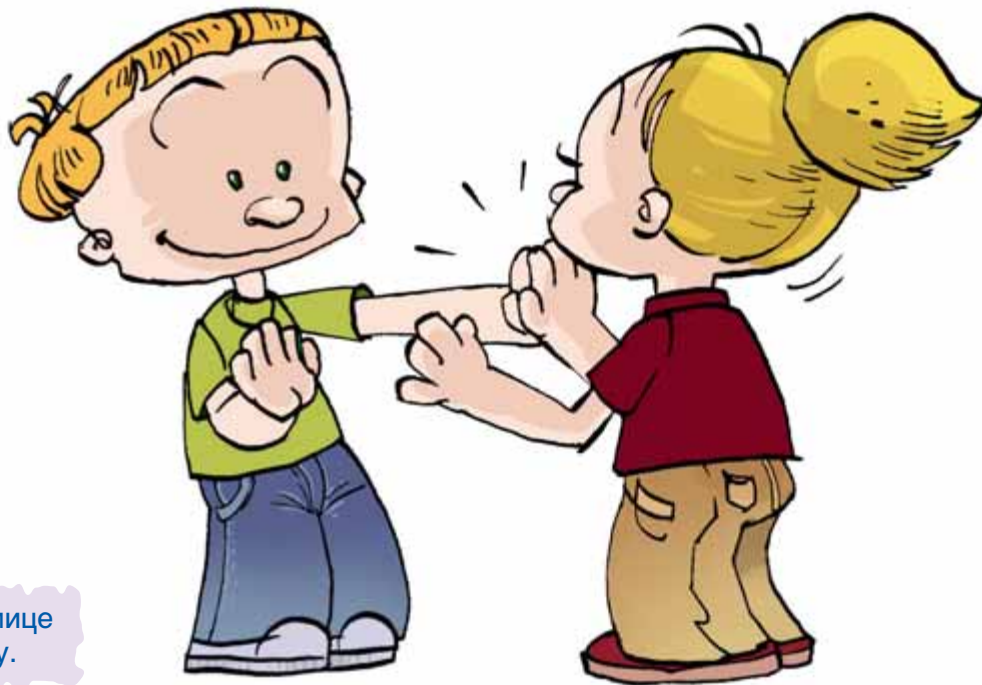

Напиши када користиш разбрајалице.

Напиши следећу разбрајалицу правилно у стиховима.

Један, два, волим те ја. Један, два, три, волиш мети.

Реши загонетке.

Четири брата
под једним шеширом.

_____ (отс)

Кућица у горици
на једној ножици.

_____ (акручеп)

РЕЧЕНИЦЕ

Обавештајна

Ја имам друга.

Упитна

Како се он зове?

Заповедна

Марко, сачекај ме!

На крају сваке реченице стави **.** **?** или **!**. Прочитај наглас.
Обрати пажњу на знак који треба да стоји на крају реченице.

Птица је слетела у гнездо

Не гази по леду

После школе идемо на санкање

У парку има снега

Где ми је торба

Мама, дај ми рукавице

Зашто се смејеш

Долази одмах

Да ли је то могуће

Препиши реченице из табеле. Не заборави знак на крају.

Обавештајне реченице: _____

Заповедне реченице: _____

Упитне реченице: _____

Народна прича

ГОЛУБ И ПЧЕЛА

Једног летњег дана пошла је пчела на поток да се напије воде. Слетела је на један камен и почела да пије. Омакла се с камена, пала у воду и почела да се дави.

То је видео голуб с гране. Откинуо је кљуном један лист с дрвета и бацио га пчели. Пчела се попела на лист, крила су јој се осушила и она је одлетела.

Другог дана дошао је ловац у шуму. Опазио је голуба на грани, па нанишанио пушком на њега. Видела то пчела и слетела ловцу на руку. Бојећи се да га пчела не уједе, ловац је махнуо руком и голуб је одлетео.

Погледај слике. Размисли о томе како треба да буду поређане. Упиши у кружиће бројеве (1,2,3,4) по редоследу догађаја.

Како је голуб помогао пчели?

Како је пчела помогла голубу?

Главни ликови у овој причи су: _____

Место радње у причи је: _____

Време радње у причи је: _____

МАЛА АНКЕТА

Питај своје другове и другарице који је њихов омиљени цртани филм.
Упиши одговоре у табелу. Пази на велико слово.

Име и презиме друга (другарице)	Назив омиљеног цртаног филма
Твоје име и презиме	Твој омиљени цртани филм

По Езопу

ЛАВ И МИШ

Док је лав спавао, претрчи преко њега миш.
Лав се пробуди, ухвати миша и хтеде да га поједе.

Миш зацвиле и рече лаву:

– Молим те, поштеди ме, а ја ћу ти се кад-тад одужити.

Лав се насмеја и пусти миша.

И заиста, после неког времена лав се нађе у невољи. Ловци, који су га дуго прогањали, ухвате га у велику мрежу.

Зачује миш лава који је беспомоћно рикао, дође и прегризе мрежу. Лав се поново нађе на слободи, а миш му рече:

– Ти си ми се онда смејао и ниси веровао да и слаби могу помоћи јакима.

★ По чему видиш да је лав био милостив према мишу?

★ Како је миш помогао лаву?

★ Које су особине лава из ове басне?

Ово је басна. Басне су приче у којима животиње говоре и понашају се као људи.

Које особине има миш?

Подвуци реченицу за коју мислиш да је најважнија у овој басни.

ДВА ДРУГА

Ишла шумом два друга, а пред њих искочи медвед. Један се даде у бекство, успуза се уз дрво и сакри, а други остаде на путу. Ништа му друго не остаде – баци се на земљу и претвараше се да је мртав.

Медвед приђе и поче да га њуши, а овај престаде да дише.

Медвед му оњуши лице, помисли да је мртав па оде.

Кад се медвед удаљио, онај друг сиђе с дрвета и стаде се смејати: „Дедер, реци ми шта ти је медвед шапутао на ухо?“

„Рекао ми је да су лоши они људи који у опасности напуштају своје другове.“

★ Шта су учинила два друга када је пред њих искочио медвед?

★ Како се понашао медвед када је пришао човеку који је лежао?

★ Шта значи порука: „Лоши су они људи који у опасности напуштају своје другове“?

★ Зашто је човек рекао то своме другу?

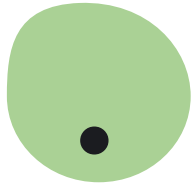
СЕТИ СЕ шта смо научили...

Ово је на страни 37.

РЕЧЕНИЦЕ

ОБАВЕШТАЈНЕ

Пи си ми друјарица.

ЗАПОВЕДНЕ

Врати ми моје санке!

УПИТНЕ

Да ли волиш снег?

4.

ПРОЛЕЋЕ

Сунце нам се смеје
и ластва долеће,
висибаба цвета
– дошло је пролеће.

Станко Ракита

ЉУБИЧИЦА

Љубичице, лепотице,
дигни главу из травице!
Лепа ти је боја плава
и круница мирисава.
Подигни се,
не стиди се!

У речнику пронађи
значање речи *круница*.

Како у песми изгледа љубичица?

Из чега се види да се љубичица стиди?

Колико строфа има ова песма?

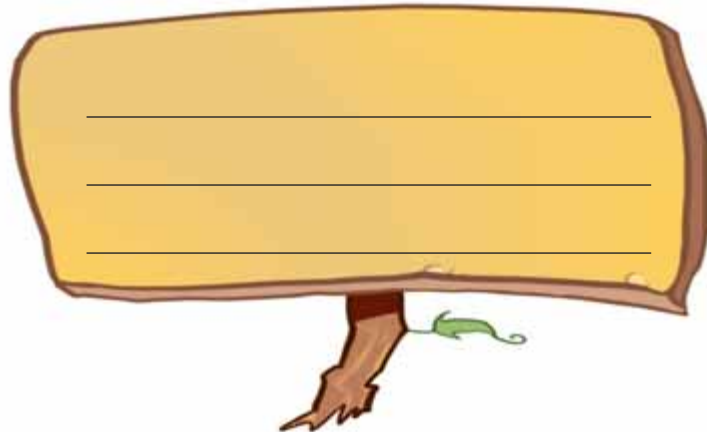
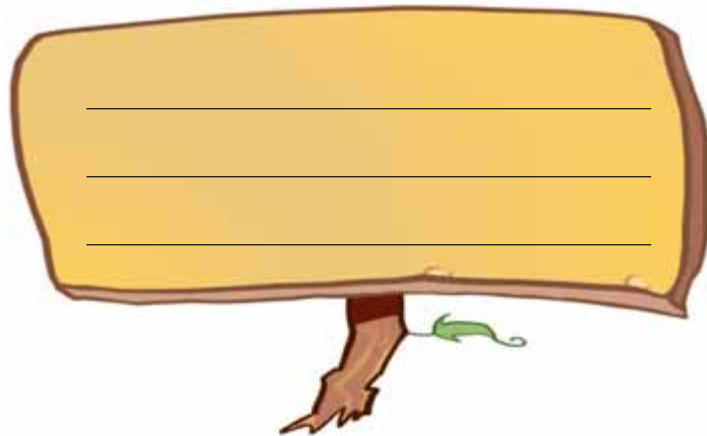
Препиши једну реченицу из песме.

Напиши речи из песме које ти се допадају.

Напиши шта би поручио другима да раде
када се нађу у природи.
Шта да посматрају? У чему да уживају?

МОЈ РОЂЕНДАН

★ Направи план за прославу свог рођендана.

Кога ћу позвати:

Шта ћемо радити:

Шта ћемо јести и пити:

Које поклоне желим:

📝 Напиши рођенданску позивницу.

*Позивам те да дођеш на
прославу мог рођендана.*

Где славим

.....

Ког дана

.....

У колико сати

.....

Поздрав од

.....

🎂 На торти доцртај свећице.

Воја Царић

ПРОЛЕЋЕ

Опет креће
пролеће
с песмом кроз мој крај.
Дође ластва, дође рода,
зажубори бистра вода
и полете змај.

Топли дани,
сунчани,
изменили свет.
И где, свуда наоколу,
где је било грање голо,
осу се цвет.
Вредне пчеле
почеле
да скупљају мед.
Снега нема, зима није,
бацили смо бунду, скије –
лоптин сад је ред!

Пронађи у речнику
шта значи реч
осути се.

★ Подвуци стихове који ти се највише допадају у
овој песми.

📖 Препиши из песме неке речи које се римују.

креће _____ – пролеће _____ – _____

крај _____ – _____ – _____

_____ – _____ – _____

_____ – _____ – _____

★ Какво је дрвеће из ове песме?

📧 Реши ребус.

(абаб)

ВЕЛИКО СЛОВО

★ Погледај слику.
Откриј шта
говоре ликови на
слици.

А Напиши правилно реченице са ове слике.
Пази на велико слово.

Девојчица: _____

Дечак: _____

Пудлица: _____

Вучјак: _____

А Наведи када се пише великим словом.
(Види у Буквару на страни 65).

1. _____

2. _____

3. _____

А Напиши надимке својих другова и
другарица.

Драгомир Ђорђевић

КИША

Кад се облак
небом стушти,
киша пљушти,
само пљушти.

Изнад села,
изнад града,
киша пада,
само пада.

Преко бреза,
преко липа,
киша сипа,
само сипа.

Била трава,
била трска,
киша прска,
само прска.

И на роде
и на чапље,
киша капље,
само капље.

И на снаје,
и на прије,
киша лије,
само лије.

Биле трешње
ил' ораси,
киша кваси,
само кваси.

У речнику је
објашњено шта значе
речи *стуштити се*,
снаја и *прија*.

Читај песму и настави да пишеш:

Киша пада на: село, град, брезу,

_____, _____,
_____, _____,
_____, _____,
_____, _____,

и на _____.

Киша може и да: пљушти, пада,

_____, _____,
_____, _____,

и _____.

Када ређам и набрајам, **зарезима**
реч одвајам. Испред тога
стављам значке – **две тачке**.

Напиши једну разбрајалицу.

ШАЉИВА СТРАНА

★ Прочитај ове вице. Испричај их другу или другарици.

Перици се није ишло у школу,
те је позвао директора школе и рекао
му:
„Хтео сам да Вам јавим да је мој син
Перица болестан и да неће данас доћи у
школу“.
„Добро, него с ким разговарам?“
„С мојим татом.“

„Хајде да се играмо!“
„Важи.“
„Питај ме да ли сам зец.“
„Да ли си зец?“
„Јесам. А сад ме питај да ли сам слон.“
„Да ли си слон?“
„Ух, баш си глуп! Па јесам ли ти већ рекао
да сам зец?“

👤 Ова два вица могу и да се глуме. Одглуми их с неким другом или другарицом.

📝 Овде напиши један виц који ти се допада.

Момчило Тешић

ПРВИ ЛЕПТИР

Полетео кроз зрак први
лептирић,
лептирић.

Плави цвет му понудио
шеширић,
шеширић.

А он рече: „Баш ти хвала,
цвете плав,
цвете плав.

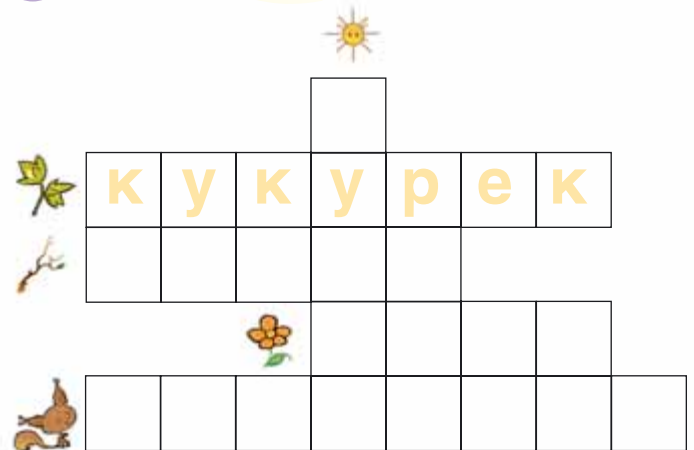
Више волим лепршати
гологлав,
гологлав...“

★ Шта је цвет понудио лептиру?

★ Напиши како је изгледао овај лептирић.

✎ Реши пролећну укрштеницу.

ПОТВРДНЕ И ОДРИЧНЕ РЕЧЕНИЦЕ

Ово су
потврдне
реченице.

Цвет **има** шешир.

Цвет **воли** кишу.

Лептир **је** летео.

Лептир **нема** шешир.

Лептир **не воли** кишу.

Цвет **није** летео.

Ово су
одричне
реченице.

Заврши започете реченице.

Потврдне реченице	Одричне реченице
<i>Ја знам да</i>	<i>Ја не знам да</i>
<i>Ја</i>	<i>Ја не волим</i>
<i>Ја могу</i>	<i>Ја</i>
<i>Ја хоћу</i>	<i>Ја</i>

КОЗА И СЕДАМ ЈАРИЋА

Била једна коза, па имала у шуми кућицу и неколико јарића. Кад год је полазила од куће, затварала је јариће у кућу. Саветовала им је да никоме не отварају врата, јер може доћи вук, па ће их појести. А кад се враћала кући, певала је пред вратима:

*Јарићи, козлићи,
отворите сами
својој милој мами!
У гори сам била,
хладне воде пила,
напасла се травице
и зелене шумице.*

*Носи вама мама
пуно виме млека,
па тече кô река,
низ ножицу
у травицу!*

Јарићи би познали мајчин глас и одмах отворили врата. Слушао то вук из шуме. Кад је једног јутра коза отишла, он дође пред врата и почне дубоким гласом певати:

*Јарићи, козлићи,
отворите сами
својој милој мами!
У гори сам била,
хладне воде пила,
напасла се травице
и зелене шумице.*

*Носи вама мама
пуно виме млека,
па тече кô река,
низ ножицу
у травицу!*

„Не можеш нас преварити, не можеш! Не пева наша мама тако!“, повикаше јарићи из куће и не хтедоше отворити врата.

Вук утањи глас да би био што сличнији козином гласу, па поче поново певати. Јарићи опет познадоше да то није њихова мајка и не отворише врата.

Дуго је вук чекао. Кад виде да их не може преварити, оде љут и гладан у шуму.

После је дошла коза. Јарићи јој испричаше како је неко долазио и певао друкчијим гласом, па му они нису хтели отворити врата.

„Паметни мамини! То је био вук. Да сте му отворили, све би вас појео!“, рече коза и даде им да се насисају слатког млека.

У **речнику** потражи значење речи *козлић* и *гора*.

★ Пронађи и подвуци у причи шта је мама саветовала својим јарићима.

★ Да ли ти се допада вук из приче?

★ Да ли ти се допада коза?

★ Зашто?

★ Зашто?

Вук је покушавао да још неким
лукавствима дође до јарића.
Смисли и напиши како је то било.

Смисли и напиши имена за козу, вука
и седам јарића.

Коза: _____

Вук: _____

Јаре 1: _____

Јаре 2: _____

Јаре 3: _____

Јаре 4: _____

Јаре 5: _____

Јаре 6: _____

Јаре 7: _____

Опиши омиљено дрво. Нека ти у томе помогну питања.

Пишемо састав

Моје омиљено дрво

- Које је то дрво?
- Где се оно налази?

- Како то дрво изгледа?
- Опиши његово стабло, гране, лишће.
- Какви су му цветови?
- Има ли плодова?
- Шта си занимљиво приметио на њему?

- Зашто волиш ово дрво?
- Када одлазиш до њега?
- Шта тамо радиш?
- Како се бринеш о њему?

Момчило Тешић

СЛИКОВНИЦА

На ливади нашој
када дођу ласте,
од цвећа и трава
сликовница расте.

Сликовница дивна
од звончића плава,
огњице, маслачка
и вижљастих трава.

У њеноме крилу
препелица спава,
прапорцима росе
ноћ је улепшава.

Свакога је јутра
ветрић прелистава...

Потражи у **речнику** шта
значе речи: **огњица**,
вижљаст и **прапорац**.

Реч **ветрић** означава мали ветар. То је **реч са умањеним значењем**. За велики ветар рекли бисмо **ветрина** или **ветруштина**. То су **речи са увећаним значењем**.

Подвучи у песми оне речи које показују шта се у сликовници налази.

Испричај како то ветрић прелистава сликовницу.

Допуни следеће реченице:

Мала глава је _____,

а велика _____.

Мала торба је _____,

а велика _____.

Мали коњ је _____,

а велики _____.

Мали лонац је _____,

а велики _____.

КАД ПРОЛЕЋЕ ДОЂЕ

Кад пролеће дође, Сунце свима нешто лепо поклони. Шуми и ливади нове зелене хаљине. Птицама ведро небо и радосни цвркулт. Лептирима цветне ливаде и нова крила. Животињама – широка поља и шуме, и много хране. А човеку поклони све то и много, много радости.

Зашто?

Зато што онда све живо на земљи почне да: гугуче, зуји, квоца, кликће, кукуриче, кокодаче, лаје, пијуче, пишти, ћућори, цврчи, чаврља, цвркуће, шишти, пева, шапуће и тепа...

Сунце тада, као учитељ, свакоме зада неки задатак.

- Ко спава – да се пробуди.
- Што је тмурно – да се разведри.
- Ко је зимовао у рупи – да провири.
- Ко је гладовао – да се наједе.
- Што је посађено – да проклија.
- Што је на дрвету – да пролиста.
- Што је у јајету – да прокљуви.

Кад пролеће дође, све набоље пође.

У **речнику** је објашњено значење речи: *ћућорити, цврчати, чаврљати, тепати.*

Какву радост Сунце поклања човеку у пролеће?

Напиши које је задатке Сунце задало свету?

Смисли и напиши још неки задатак сличан задацима које је задало Сунце.

СЕТИ СЕ шта смо научили...

Великим словом се пише

Ово је на страни **47**.

*П*одегула је *В*ишња *М*арић из *С*омбора.

НА
ПОЧЕТКУ
РЕЧЕНИЦЕ

ЛИЧНО
ИМЕ

ПРЕЗИМЕ

ИМЕ
НАСЕЉА

Када ређам и набрајам, **зарезима** реч одвајам. Испред тога стављам значке – **две тачке**.

У пролеће долећу:
ласте, роде, славуји,
чворци, кукавице
и друге птице.

Ово је на страни **48**.

ПОТВРДНА реченица →

Ја знам да њливам.

ОДРИЧНА реченица →

Ја не знам да њливам.

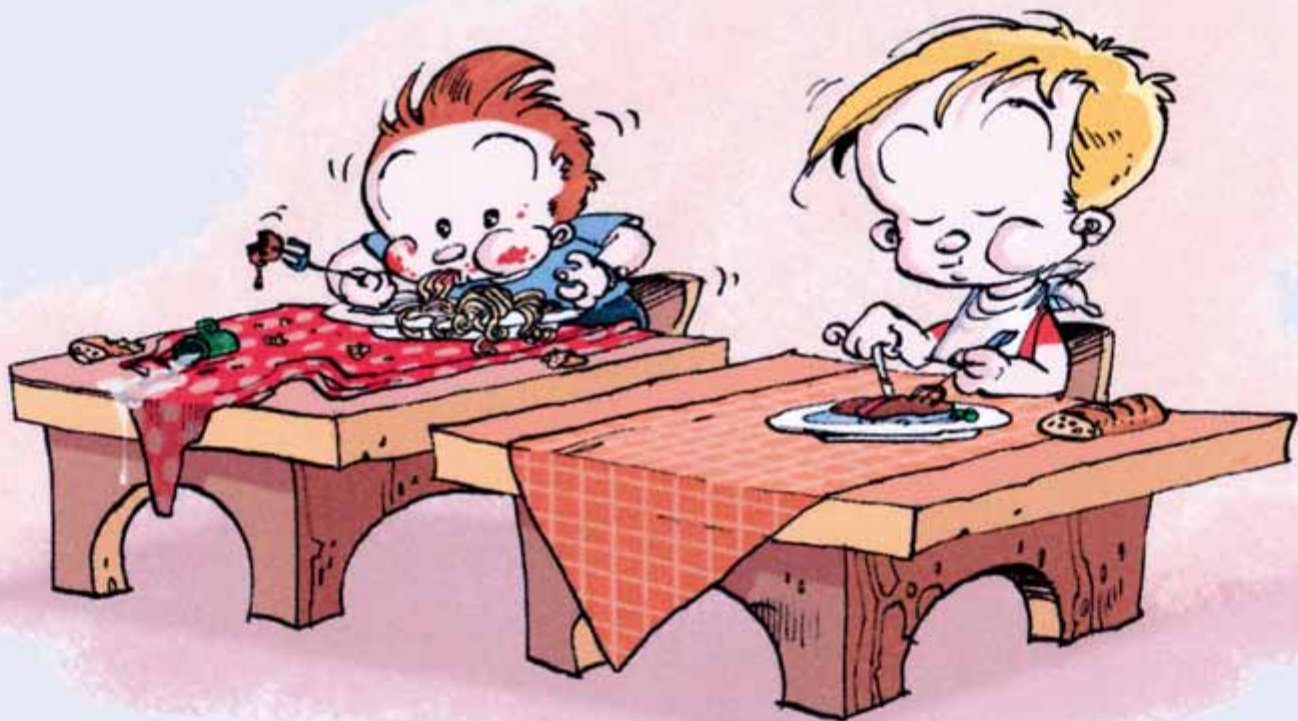

Ово је на страни **51**.

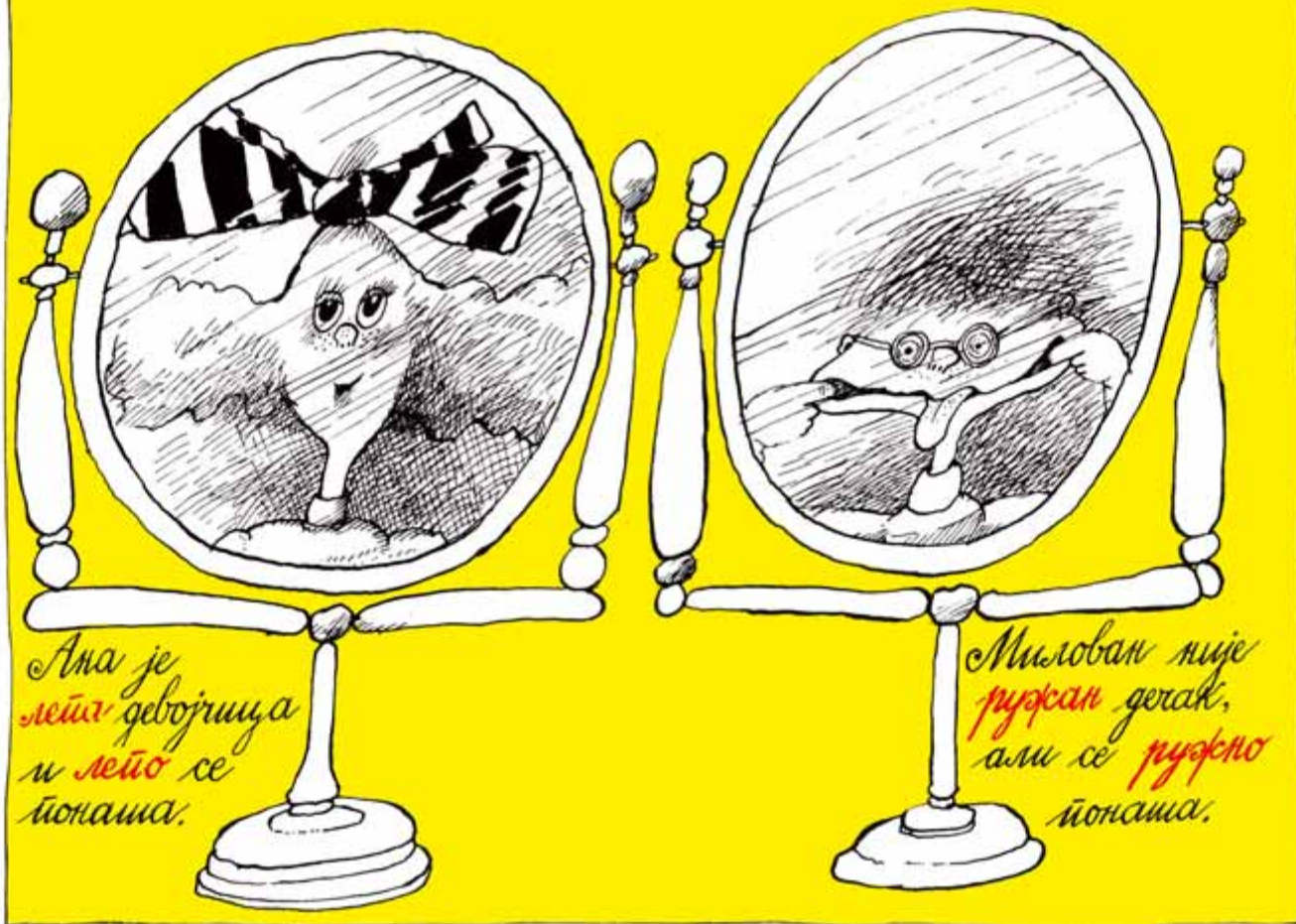
5.

ЛЕПО ПОНАШАЊЕ

Леп је онај
који се лепо понаша.

ЛЕПО-РУЖНО

Ово је једна страна из дечјег часописа „Полетарац“, који је излазио у време када су твоји родитељи били деца.

Написао: Љубивоје Ршумовић
Илустровао: Душан Петричић

★ Шта мислиш, по чему се види да се Ана лепо понаша?

★ На основу чега закључујеш да се Милован понаша ружно?

СЛИКА ИЗ ПАРКА

Гледај слику и напиши:

Ко се понаша лепо

Ко се не понаша лепо

Мирослав Антић

ГОЗБА

Био кози рођендан,
па је госте звала,
мачку, пса и квочку
и два прасца мала,
и у тањир сваком
младог лишћа дала.
Гости рекли јадни:
Хвала, нисмо гладни.

Потражи у речнику
шта значи реч *квочка*.

Зашто су гости рекли да нису гладни?

Како су се гости осећали?

Реши ребусе.

(афариж)

(чалок)

БРЗАЛИЦЕ

На врх брда врба мрда.

Миш уз пушку, миш низ пушку.

Риба риби гризе реп.

Оде ђачић у дућанчић.

Брзалице су скуп речи тешких за изговор при брзом изговарању.

Пази
да се не
запетљаш.

ПИСМО КОЗИ

Замисли да су после овог догађаја гости решили да напишу писмо кози.
Помози им да га саставе.

Поштована козо,

Душан Радовић

НАМЕРНО И СЛУЧАЈНО

НАМЕРНО је тукао сестру,
а **СЛУЧАЈНО** је ударио.

НАМЕРНО је бацио камен,
а **СЛУЧАЈНО** је разбио прозор.

НАМЕРНО се попео,
а **СЛУЧАЈНО** је пао.

НАМЕРНО је нешто дирао,
а **СЛУЧАЈНО** је покварио.

Није криво **НАМЕРНО**.
Криво је **СЛУЧАЈНО**.

Потражи у речнику шта значи
намерно, а шта *случајно*.

Објасни како је то дечак **НАМЕРНО** бацио камен, а **СЛУЧАЈНО** разбио прозор.

Опиши нешто што си урадио намерно.

Опиши нешто што си урадио случајно.

Заврши започете реченице како ти желиш.

Ја волим да

Ја се бојим кад

Ја не волим

Ја се радујем кад

РЕЧИ СА СЛИЧНИМ ЗНАЧЕЊЕМ

Била је тама, био је мрак,
а он је био снажан и јак,
тако је био храбар и смео,
целу питу је смазао, појео!

Подвуци у песми истом бојом речи са сличним значењем.

Пронађи у чинији и напиши речи које имају слично значење.

<u>ватра</u>	—	<u>огањ</u>	—	_____
_____	—	_____	—	_____
_____	—	_____	—	_____
_____	—	_____	—	_____

Реши ребусе.

_____ (туп)

_____ (мурд)

Народна прича

РАДОЗНАЛИ СУСЕД

Писао неки човек писмо своме пријатељу. Поред њега је седео други човек. Све време му је завиривао преко рамена. Читао је шта овај пише.

То је досадило човеку. Он се досети, па написа и ово:

„Опрости, не могу ти даље писати. Поред мене седи некакав простак. Он стално завирује у ово што ти пишем”.

Кад је сусед то прочитао, увредио се и љутито рекао:

„Ти си простак! Нико не гледа у то што пишеш!”

У речнику ћеш наћи
значење речи
радознао и *простак*.

Шта ти мислиш, ко је овде простак?

Смисли и напиши другачији наслов за ову причу.

Објасни шта значи реч *простак*.

Пронађи у причи и препиши једну обавештајну реченицу.

Објасни шта значи реч *радознао*.

Објасни значење речи *сусед*.

Доситеј Обрадовић

ДВЕ КОЗЕ

Среле се две козе на узаној стази. Изнад стазе беше стена усправна као зид. Испод њих дубока провалија.

Замислише се козе: шта сад да раде? Нису се могле окренути да би се вратиле одакле су кренуле. Зато једна коза леже и опружи се по земљи, а друга пажљиво пређе преко ње.

Тако обе одоше живе и здраве својим путем.

 Објасни у каквој су се невољи нашле две козе.

 Какво су решење нашле?

 Упореди ову причу с причом „Два јарца“ из Буквара. Шта закључујеш?

 Смисли и напиши како су разговарале козе у овој причи:

Прва коза: _____

Друга коза: _____

Прва коза: _____

Друга коза: _____

 Пронађи и заокружи ове речи:
неуредан, дрзак, пажљив, љубазан, пристојан, безобразан, добра, лош, фин.

С	Н	Д	О	Б	Р	А	Љ	В	Ч
К	Е	Ђ	У	Ћ	К	В	У	Ф	О
Р	У	Џ	Л	О	Ш	Л	Б	И	Џ
П	Р	И	С	Т	О	Ј	А	Н	Ђ
Б	Е	З	О	Б	Р	А	З	А	Н
Џ	Д	Р	З	А	К	Р	А	Џ	Ф
П	А	Ж	Љ	И	В	С	Н	Ш	С
Ш	Н	М	О	Р	Ј	Ф	В	Е	Ј

Душан Радовић

ТУЖИБАБА

ТУЖИБАБА: Молим, учитељице, он ми је узео гуму!

УЧИТЕЉИЦА: Добро, добро, вратиће ти је... Седи.

ДЕЧАК (исмева тужибабу шапатам): Молим, учитељице, молим учитељице...

ТУЖИБАБА: Молим, учитељице, он ме исмева...

УЧИТЕЉИЦА: Немој, Поповићу, да га исмеваш...

ТУЖИБАБА (кези се): Ееее!

ДЕЧАК: Тужибабо!

ТУЖИБАБА: Молим, учитељице, он ми каже да сам ја тужибаба!

УЧИТЕЉИЦА: Ниси ти тужибаба, седи само...

ТУЖИБАБА (обраћа се дечаку): Е, ето видиш да нисам!

ДЕЧАК: Ниси ти тужибаба – ти си тужидеда!

ТУЖИБАБА: Молим, учитељице, он ми каже да сам ја тужидеда!

УЧИТЕЉИЦА: Није могуће!... Поповићу, Поповићу, буди миран!

ТУЖИБАБА: Ееее... Учитељица ти је рекла да будеш миран!

ДЕЧАК: Ниси ти тужибаба, ни тужидеда – ти си ништа!

ТУЖИБАБА: Молим, учитељице, он ми каже да сам ја ништа!

УЧИТЕЉИЦА: А шта ти њему кажеш?

ТУЖИБАБА: И он је ништа!...

УЧИТЕЉИЦА: Е, па у реду... Седите сада и будите мирни.

ТУЖИБАБА (Седа на своје место и радознано гледа шта ће дечак да учини; дечак не реагује, што тужибабу нервира. Одједном скочи.):
Молим, учитељице, он ме гледа!

УЧИТЕЉИЦА: Шта кажеш?

ТУЖИБАБА (плачно): Молим, он ме стално овако – гледа!
(Окреће се према дечаку и кези се.) Бее!

Значење речи
тужибаба и *реаговати*
потражи у **речнику**.

Објасни за кога се каже да је тужибаба.

Како се осећа дечак кога тужибаба тужи?

Како се осећа учитељица из ове приче?

Предлог: направите мало позориште у одељењу и одглумите ову причу. Пробајте да је наставите.

Овај текст је написан тако да се по њему глуми.

Речи у загради показују како глумци треба да се понашају. Подвуци те речи.

Препричај овај текст у три реченице.

1. _____

2. _____

3. _____

СЕТИ СЕ шта смо научили...

РЕЧИ СА СЛИЧНИМ ЗНАЧЕЊЕМ

Ово је на страни **65**.

тама – мрак
снажан – јак
рекао – казао
појео – смазао

Текст који је написан да се по њему глуми

Ово је на страни **68**.

ПРОВЕРИ ЗНАЊЕ

Прочитај задатке и заокружи све одговоре за које мислиш да су тачни:

- Великим словом се пише: а. лично име б. делови намештаја в. име насеља
- На крају обавештајне реченице пише се: а. упитник б. тачка в. узвичник
- Зarez се пише: а. у набрајању б. на крају реченице в. после тачке
- Реченица: „Ја знам да читам“ је: а. потврдна б. одрична в. заповедна

6.

МОЈА КУЋИЦА – МОЈА СЛОБОДИЦА

Народна изрека

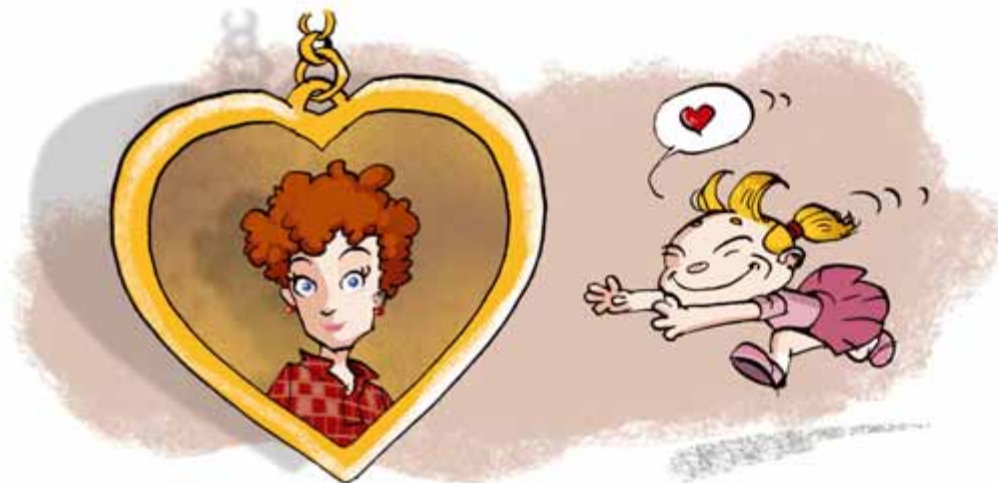

Драган Лукић

СРЦЕ

У срцу моје маме
и моје срце куца.
Кад њено куцне – так
моје се чује – тик.

Њено је око топло
кô око жутог Сунца
и у том топлим оку
станује и мој лик.

Шта значе ови стихови:

У срцу моје маме / и моје срце куца?

Објасни шта значи:

... и у том топлим оку / станује и мој лик.

Упиши ове речи у укрштеницу: *ујна, баба, стрина, деда, рођак, ујак, стриц.*

		Р			
		О			
		Д			
		Б			
		И			
		Н			
		А			

Опиши једног члана своје породице. Нека ти питања која следе помогну у писању.

Члан моје породице

Пишемо састав

- Поднаслов
(Моја мама или
Мој млађи брат или
нешто друго).
- Како се зове?
• Колико има година?
- Како изгледа?
• Да ли је висок
или низак?
• Каква му је коса?
• Које боје су му очи?
• Како се понаша?
• Шта је још
занимљиво код
њега?
• Како се ви дружите?
- Шта код њега не
волиш?
• Шта код њега
волиш?
• Зашто?

Десанка Максимовић

БАКА

Неко воли да има
лутке и пајаци,
добоше и трубе;
неко воли живе
кучиће и маце,
коке и голубе.

А ја бих волела
од свега највише
да имам три баке.

Прва би ми причала
приче свакојаке
и напамет песме
учила ме лаке.

Друга би ме бранила
кад ме мајка кара
и читала уместо
мене из буквара.

И ваздан би са мном
играла се трећа
игара што их се
из детињства сећа.

У речнику ћеш
наћи шта значе
речи *добош*, *пајаци* и
карати.

Напиши колико ова песма
има строфа.

Колико има стихова?

Зашто је девојчица пожелела да има три баке?

Погледај садржај читанке. Потражи ко је написао коју песму.
Повежи име писца и назив песме.

Станко Ракита
Мирослав Антић
Гвидо Тартаља
Драган Лукић
Воја Царић

Срце
Санке
Први лептир
Пролеће
Љубичица
Гозба

РЕЧИ СА СУПРОТНИМ ЗНАЧЕЊЕМ

Повежи речи које имају супротно значење.

весео	ружан
врућ	хладан
сит	светао
мрачан	мршав
леп	гладан
дебео	тужан

Напиши речи са супротним значењем.

здрав – _____
сув – _____
кратак – _____
пун – _____
спор – _____
вредан – _____

Подсети се речи које имају слично значење.

ученик – _____ ђак _____ весео – _____ диван – _____
тама – _____ пријатељ – _____ корачати – _____

Драгомир Ђорђевић

НИГДЕ РЕДА НИГДЕ МИРА

Кад се частим
Теглом меда
Осврнем се
Гледа деда

Када бијем
Млађег брата
Осврнем се
Гледа тата

Када скачем
Са тараба
Осврнем се
Гледа баба

Нигде реда
Нигде мира
Свако гледа
Да секира

Кад се играм
Шибицама
Осврнем се
Гледа мама

Побећи ћу
Бар до Љига
Мој живот је
Моја брига

Пронађи у речнику
значење речи *тараба*.

Замисли да је овај дечак побегао у Љиг.
Какву је поруку оставио својим укућанима?

Зашто је овај дечак незадовољан?

Објасни како разумеш стихове:
Нигде реда / Нигде мира / Свако гледа / Да секира.

Шта би било с његовима код куће после
његовог бега?

ЛЕДЕНИ СЕВЕР

Пре више хиљада година Ескимима су дошли из Азије у Канаду. На почетку су користили саонице које су вукли пси, а куће су правили од ледених санти и кожа. Пошто на северу није било обрадивог земљишта, ловили су ирвасе и фоке за храну и одећу. Данас лове само неки Ескимима, а већина их ради у канцеларијама и фабрикама.

Потражи у **речнику** значење речи *санта*.

Трљање носева је код Ескимима знак љубави, као пољубац.

У данашње време многи Ескимима живе у дрвеним кућама и возе моторне санке и аутомобиле, а намирнице и лекове допремају авионима.

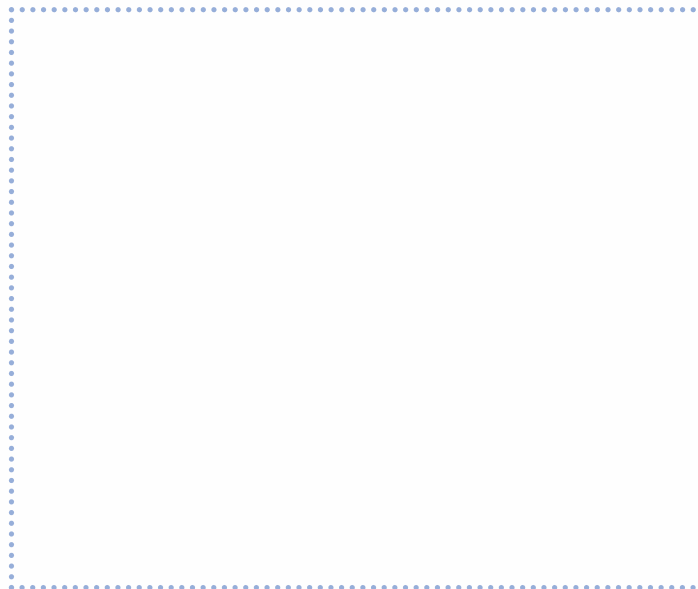
(Из „Велике енциклопедије за децу”,
Змај–Атлантис, Нови Сад, 1997, стр. 452)

Ескимима лове рибу за храну. Овај човек копљем лови рибу кроз рупу у леду.

Пронађи у некој енциклопедији како изгледа игло (кућа Ескимима) и нацртај га.

Љубивоје Ршумовић

ЗАШТО АЖДАЈА ПЛАЧЕ

Аждаја горко плаче,
јер вређају њено аждајче.

Рекли му да је ружно,
па мајци дошло тужно.

Нек је и глуво и слепо,
оно је мајци лепо.

У речнику пише шта
значе речи *аждаја* и
вређати. Потражи их.

Шта мислиш, како се аждајче осећало када
су га вређали?

Напиши како си се осећао када је тебе
неко увредио.

Напиши речи које се римују у песми.

 —

 —

 —

Напиши како замишљаш аждајче.

Подвуци само оне речи чије је значење
слично значењу прве речи у низу.

леп – диван – добар – красан

спасти – ослободити – избавити – побећи

МАЛО СЛОВО

Учитељица пита
Николу:
„Зашто си име
Милица написао малим
словом? Зар не знаш
да имена људи пишемо
великим словом?“
„Знам”, одговори
Никола, „али то је име
моје сестре, а она је
сасвим мала.”

Поред сваког слова имена Дуња
напиши речи које почињу тим
словом.

Д

дрво, детлић

У

уста

Њ

А

Шта се све пише великим словом? (види страну 47)

1.

2.

3.

Напиши правилно ове реченице:

НАША ДУЊА ВОЛИ КОМПОТ ОД ДУЊА.

У БАШТИ ТЕТКА РУЖЕ ЦВЕТАЈУ РУЖЕ.

У квадратиће упиши своје име.
Поред сваког слова напиши речи које
почињу тим словом.

Корнеј Чуковски

ПИЛЕ

Живело на свету пиле.
Било је мајушно.
Баш овакво.

Али, оно је мислило да је велико,
правило се важно и високо је дигло главу.
Баш овако.

Пиле је имало маму, Шаренперку.
Мама је била баш оваква.

Она је много волела пиле
и хранила га црвићима.
А црвићи су били баш овакви.

Једанпут је на Шаренперку налетео
мачак и потерао је према језеру.

А мачак је био баш овакав.

Пиле је остало само поред плота.
Одједном оно виде – узлетео на плот
петао, протегао шију – баш овако:
„Ку-ку-рику! Зар нисам делија, зар
нисам сила?”

Пилету се то много допало. И оно је протегнуло шију – баш овако – и из све снаге запиштало: „Пи-пи-пи-пи! И ја сам делија! И ја сам сила!” Али, саплело се и треснуло у бару, баш овако.

У бари је седела жаба.
Угледала је пиле и насмејала се:
„Ха-ха-ха! Ха-ха-ха!”
А жаба је била баш оваква.

Тада је пилету притрчала мама.
Сажалила се и помиловала га.
Баш овако.

Превод с руског:
Љубомир Кљакић

У речнику
пронађи шта
значи реч *шија*.

★ О чему је пиле размишљало док је гледало петла?

★ Како се осећала мама када је притрчала пилету?

★ Напиши шта мислиш да је мама рекла пилету на крају.

Јован Јовановић Змај

МАТИ

Лабудићи мали
Још не могу знати
Колико им вреди
Њина добра мати.

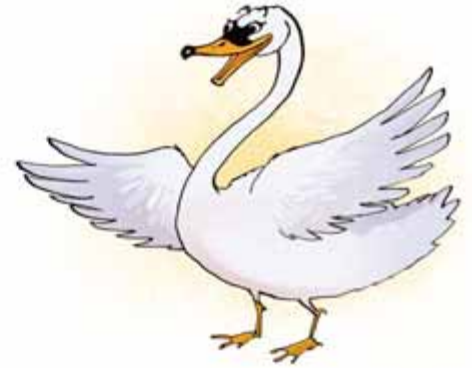
Она бригу брине.
Бди о њима свима.
Крај себе их води,
На леђа их прима.

Ноћу их покрива
Перјем својих крила
Да јој не озебе
Породица мила.

Кад их когод дирне,
Не зна шта је шала,
Та за њих би мати
Главу своју дала.

Материна љубав
Није празна бајка –
Ви бар, децо, премишљајте
Шта вам вреди мајка.

★ Изабери строфу из песме која ти се највише свиђа. Објасни зашто.

Потражи у речнику
шта значи израз *дати главу*
и реч *премишљати*.

★ Објасни шта значе стихови:

*Ноћу их покрива
Перјем својих крила*

*Материна љубав
Није празна бајка*

Народна песма

СЛАВУЈАК

Лепо пева славујак
у зеленој шумици,
на тананој гранчици.
Отуд иду три ловца
да стрељају славуја.
Он се њима молио:
„Немојте ме стрељати,
ја ћу вама певати
у зеленој баштици,
на руменој ружици!“
Ухватише три ловца
и однеше славуја,
метнуше га у дворе
да им драге весели.
Неће славуј да пева,
него хоће да јада.
Однеше га три ловца
и пустише у луге.
Стаде славуј певати:
„Тешко другу без друга
и славују без луга!“

Речи са умањеним
значењем

Речи са увећаним
значењем

кућа – _____

птица – _____

_____ – ручица

_____ – кућетина

пиле – _____

глава – _____

цвет – _____

јунак – _____

_____ – књижица

_____ – ручетина

Како се осећао славуј у лугу?

Каква је била његова песма у лугу?

Подвуци у песми све речи са умањеним
значењем.

Како се осећао славуј у дворима?

Објасни шта значе стихови:

*Тешко другу без друга
и славују без луга!*

РЕЧНИК О КУЋИ

Ево неких речи које означавају делове куће (настави даље):

врата, прозор, кров, димњак,
степенице, _____,

_____, _____,
_____, _____,
_____, _____.

Ево неких речи које именују ствари из кухиње (настави даље):

судопера, кашике, тањери,

_____, _____,
_____, _____,
_____, _____.

Напиши речи које означавају ствари из купатила.

_____, _____,
_____, _____,
_____, _____,
_____, _____.

Напиши речи које именују ствари из дневне собе.

_____, _____,
_____, _____,
_____, _____,
_____, _____.

Опиши своју кућу.
Нека ти питања која следе
помогну у писању.

Пишемо састав

Моја кућа

- Наслов
(Моја кућа)

- Где се налази твоја кућа?
- Како изгледа крај у којем се она налази?

- Како изгледа твоја кућа?
- Колико у њој има просторија?
- Које су то просторије?
- Шта се налази у собама?
- Ко живи у твојој кући?

- Опиши како изгледа твоје омиљено место?
- Шта тамо радиш?
- Зашто је то твоје омиљено место?

СЕТИ СЕ шта смо научили...

РЕЧИ СА СУПРОТНИМ ЗНАЧЕЊЕМ

вруће – хладно

лепо – ружно

сито – гладно

весело – тужно

оштро – тупо

дугачко – кратко

јефтино – скупо

слано – слатко

РЕЧИ СА УМАЊЕНИМ ЗНАЧЕЊЕМ

нога – ножица

нос – носић

РЕЧИ СА УВЕЋАНИМ ЗНАЧЕЊЕМ

мачка – мачкетина

камен – каменчина

Ово је на
страницама **75** и **83**.

Ово је на
страни **47**.

**КАДА СЕ ПИШЕ
ВЕЛИКИМ СЛОВОМ?**

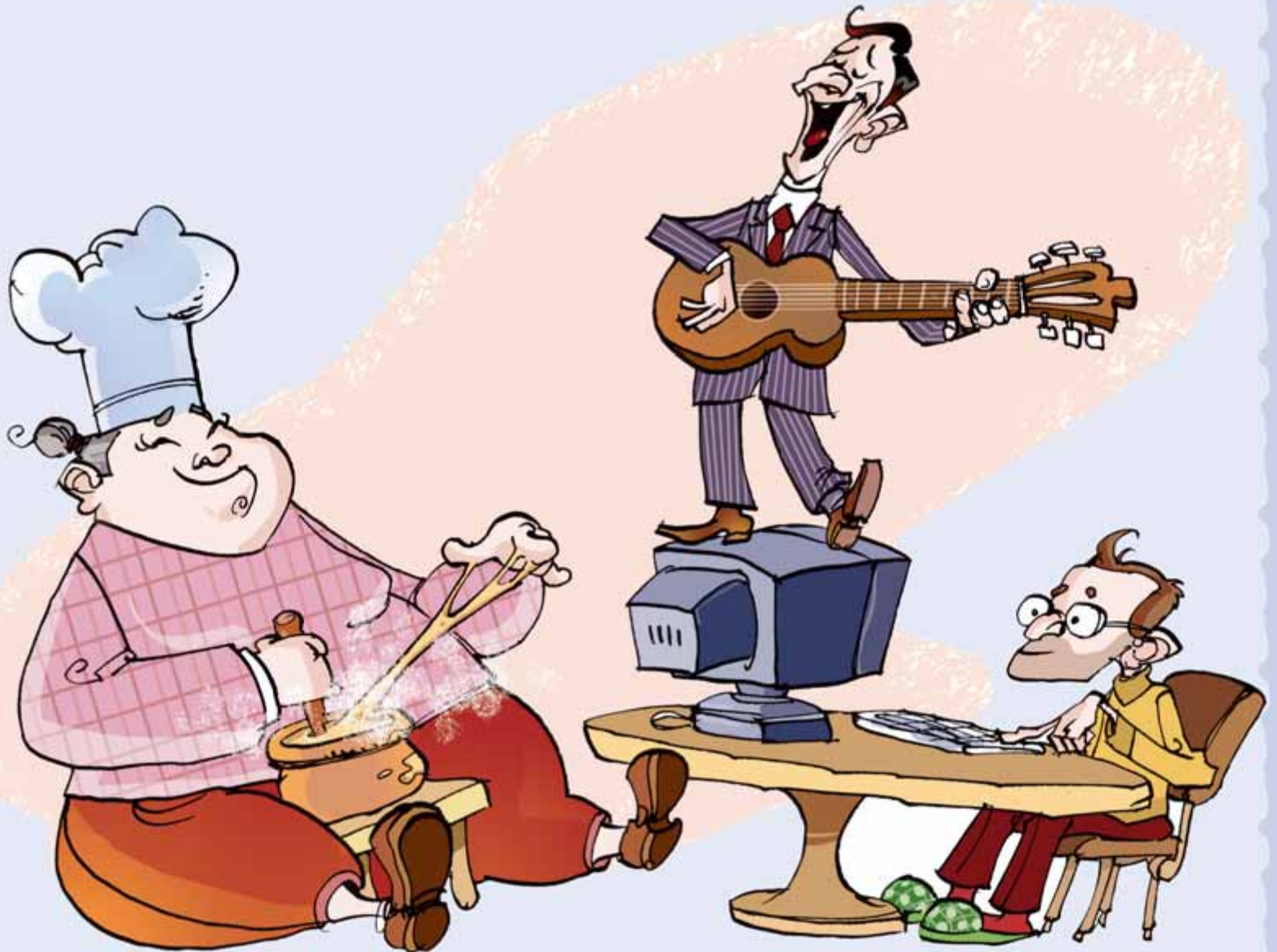
Ово је на
страни **79**.

**КАДА СЕ ПИШЕ
МАЛИМ СЛОВОМ?**

7.

ШТА КО РАДИ

Будимир Нешић

ЧУДО

Узнем креду –
она пише;

такнем цветић –
замирише;

ја зажмурим –
ноћ се створи;

приђем води –
зажубори;

ја запевам –
цврчак цврчи;

ја потрчим –
Сунце трчи.

Мора да сам
личност славна,

јер по мени –
све се равна.

Зашто јунак ове песме мисли да је славна личност?

Смисли још неки стих сличан овима из песме.

Следеће реченице су помешане. У кружиће стави бројеве да би реченице поређао правилним редом.

- Испржила је палачинке.
- Мама је замесила тесто.
- Влада је први пробао и рекао: „Мммм!“
- Загрејала је тигањ.
- Тања их је намазала џемом.

ДВЕ РУКЕ

УЧИТЕЉИЦА: Децо, ставите руке на клупе...
Сви... Петровићу, Љубице,
Небојша...

ДРАГАН: Молим, учитељице, а зашто треба
да ставимо руке на клупе?

УЧИТЕЉИЦА: Хоћу да погледам да ли су чисте,
да ли сте исекли нокте...

ДРАГАН: А да ли да покажемо обе руке,
или...?

УЧИТЕЉИЦА: Шта – или?... Колико имаш руку?

ДРАГАН: Две.

УЧИТЕЉИЦА: Па што онда питаш?

ДРАГАН: Питам зато што ја имам само
једну школску руку...

УЧИТЕЉИЦА: Само једну?

ДРАГАН: Јесте... Том школском руком ја
пишем, цртам, окрећем листове...

УЧИТЕЉИЦА: А она друга?

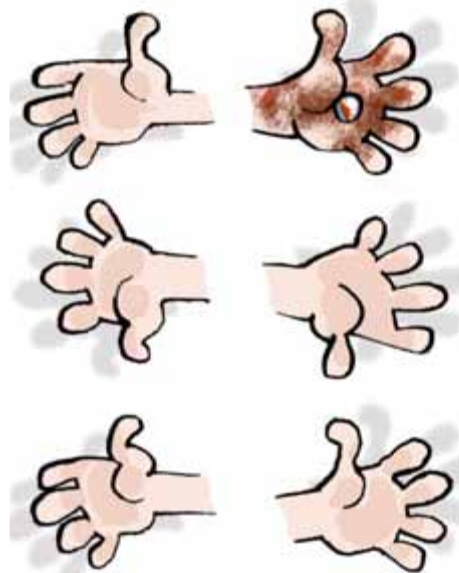
ДРАГАН: Она друга је моја приватна рука...
За кликере, за блато и уопште –
за моје лично играње!

Речи *приватни* и *лични* имају
више значења, а шта овде
значе потражи у **речнику**.

Зашто Драган није хтео да покаже
учитељици другу руку?

A Подвуци у тексту упитне реченице.
Како ћеш их прочитати?

A Пронађи и препиши из текста по једну
реченицу:

обавештајну: _____

упитну: _____

заповедну: _____

A Напиши речи са увећаним значењем.

ташна – _____

киша – _____

Овај текст је написан тако да можеш да га
одглумиш, као и текст „Тужибаба“ са страна
68-69. Одглуми га с неким.

Богдан Поповић

АПОТЕКА

Мали Сима наговара
Олгу, своју секу,
да отворе заједно
нову апотеку.

Олга има колача
и разних бомбона.
Болесник ће бити Сима,
апотекар она.

Апотеку сместили
на сандучић мали:
„Пожурите купци“,
Олга робу хвали.

Није дуго чекала,
ево иде Сима,
за ту робу купаца
увек доста има.

Прво зуб га болео,
па болови разни
и све мало-помало
апотеку празни.

Ал' се Олга досети
куд Сима навија,
па му рече: „Извините,
болесна сам и ја“.

★ Зашто је Олга решила да се разболи?

📖 Пронађи и напиши речи које се римују у песни.

сека — апотека

📖 Напиши речи са супротним значењем.

мали — _____

нов — _____

дуг — _____

болестан — _____

Песму „Апотека“ напиши тако да може да се глуми.

- Сисли другачији наслов.
- Читај песму и замишљај шта ће ко да говори.

Сима: *Секо, хајде да се играмо апотеке!*

Олга: *Важи! Моји колачи биће нам лекови.*

Сима:

Олга:

Сима:

Олга:

Сима:

Олга:

Сима:

Олга:

Погледај цртеже и сисли шта говоре Олга и Сима.

Своју причу одглуми с неким.

ЛИСИЦА И МИШ

Једног пролећног дана разговарали миш и лисица преко потока:

„Мишићу, мишићу, зашто ти је тако прљав носић?“

„Копао сам земљу“, каже миш.

„А зашто си копао земљу?“

„Правио сам рупу.“

„А зашто си правио рупу?“, пита лисица.

„Да се сакријем од тебе“, одговара миш.

Лисица се почеша иза ува, па рече:

„Нека, нека, мишићу, ја ћу те сачекати на улазу и ухватићу те.“

„А ја у рупи имам собу са креветом, па ћу ту и спавати.“

„Кад огладниш, мораћеш да изиђеш“, рече лисица.

„Јест, да ја немам у рупи магацин са храном.“

„Онда ћу ја раскопати твоју рупу и извадићу те напоље“, наљути се лисица.

„А ја ћу“, рече мишић, „на други излаз и – ту-ту-у и одох!...“

Подвуци у причи црвеном бојом све речи са умањеним значењем.

Настави причу.

Пронађи у **речнику** шта значи реч **магацин**.

Каква је лисица у причи?

лукава

Какав је миш?

Прочитај још једном причу „Лисица и миш“ и одговори на питања:

Када се дешава ова прича?

Време радње је: _____

На ком месту се одвија радња ове приче?

Место радње је: _____

Који су главни ликови?

Сети се потврдних и одричних реченица (са стране 51) и испуни табелу:

Потврдне реченице	Одричне реченице
<i>Мишић има прљав носић.</i>	
	<i>Ја нисам правио рупу.</i>
<i>Лисица се почешала иза ува.</i>	
	<i>Мишић не мора да изађе из рупе.</i>
	<i>Лисица га није ухватила.</i>

Божидар Тимотијевић

ШТА КО РАДИ У ДОСАДИ

Трепавица трепће:
треп, треп, треп,
птица крилом лепеће:
леп, леп, леп.

С крова киша капље:
кап, кап, кап,
баром газе чапље:
шљап, шљап, шљап.

Зец по пољу трчка:
трк, трк, трк,
коњ у штали фркће:
фрк, фрк, фрк.

Само мали Вице
нема марамице,
па мора да шмркће:
шмрк, шмрк, шмрк.

Потражи у речнику шта значи
лепетати, а шта *фрктати*.

★ Шта ти је у овој песми занимљиво?

✉ Реши ребус:

Р

★ Смисли и напиши стихове сличне овима
из песме:

Тата тепих треска _____, _____, _____.

Дете руком пљеска _____, _____, _____.

(рабир)

МАЛА АНКЕТА

Питај своје друштво шта ко ради кад му је досадно.
Нека свако изабере један од понуђених одговора.
Поред њихових имена упиши слово које су изабрали.

- А) Идем напоље
- Б) Читам
- В) Гледам ТВ
- Г) Гледам кроз прозор
- Д) Ништа

Име и презиме	Шта радим кад ми је досадно	Име и презиме	Шта радим кад ми је досадно

Резултати анкете:

- А _____ одговора
- Б _____ одговора
- В _____ одговора
- Г _____ одговора
- Д _____ одговора

*Из анкете закључујем да највећи број
мојих другова и другарица (укупно _____) кад
им је досадно _____.
Најмањи број (укупно _____) кад им је досадно
_____.*

Владимир Андрић

ХЛЕБ

Много људи треба да се труди пре него што хлеб замирише и заруди.

Који људи?

Орач, ратар, сејач, жетелац, комбајнер, млинар, пекар, продавац.

Како се труде?

Ору, дрљају, сеју, жању, врху, мељу, месе и пеку, продају.

Објасни како долази до тога да хлеб замирише и заруди.

Ко све треба да се потруди да би хлеб стигао у продавнице?

Напиши причу под насловом „Како настаје хлеб“. Употреби речи из текста „Хлеб“ које означавају занимања и вршење радње. Помени још неке послове који су важни за добијање хлеба.

Како настаје хлеб

Стеван Раичковић

ЦРТАНКА

Дај ми две-три чисте
хартије ал' исте

и једну оловку
да нацртам пловку.

Дај ми жуту боју
да обојим проју

па ћу њоме затим
Сунце да позлатим.

И плава ми треба
за комадић неба

она ће да дода
воду ради брода.

Дај ми после плаве
зелену због траве

и због скоро триста
на дрвету листа.

Сад црвену нову
због црепа на крову

и због једног лица
и због лубеница.

Дај ми боју белу
због цвета за пчелу

а и после њега
због две грудве снега.

Дај ми боју црну
да нацртам срну

да обојим мачку
да ударим тачку.

Читај песму и подвучи оне речи које желиш да илуструјеш.
Све цртеже обој оним бојама које су задате у песми.

СЕТИ СЕ шта смо научили...

ПЕСМА

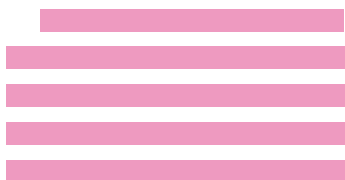
Чудо – Будимир Нешић, страна **88**

Апотека – Богдан Поповић, страна **90**

Шта ко ради у досади – Божидар Тимотијевић, страна **94**

Цртанка – Стеван Раичковић, страна **97**

ПРИЧА

Лисица и миш – народна прича, страна **92**

ТЕКСТ ЗА ГЛУМУ

Две руке – Душан Радовић, страна **89**

_____ – _____, страна **91**
наслов твог текста твоје име

8.

ЛЕТО

СТОЈИ, СТОЈИ ЈЕР СЕ БОЈИ

Украј воде Миша стоји,
пливао би, ал' се боји.
И ронити он би хтео,
кад би знао, кад би смео.

Јованка Хрваћанин

Десанка Максимовић

ХВАЛИСАВИ ЗЕЧЕВИ

Хвалили се зечићи
у зеленој травици.

Један рекô:
„Тако ми
не отпала рука,
не бојим се вука“.

Други рекô:
„Мајка
да ме жива
не гледа,
не бојим се медведа“.

Трећи рекô:
„Тако ми
купусова струка,
не бојим се лисице,
копча ни баука“.

Уто нешто шушноло
негде испод грана,
разбегли се зечеви
на стотину страна.

У речнику ћеш наћи значење
речи хвалисав, струк, копча и баук.

Објасни шта значи кад је неко хвалисав.

Шта мислиш, шта је то шушноло негде испод
грана?

Колико стихова има ова песма?

Пронађи и заокружи речи: летовање, купање,
пењање, сладолед, деца, хлад, море, река,
чамац, пливање, лето.

Џ	О	Ф	С	Р	Е	К	А
Ћ	Н	К	Л	П	Ц	У	М
И	З	Е	А	Л	К	П	О
Х	Л	А	Д	И	Ч	А	Р
Л	Е	Т	О	В	А	Њ	Е
С	Т	П	Л	А	М	Е	Ф
А	О	П	Е	Њ	А	Њ	Е
Џ	Ћ	Н	Д	Е	Ц	А	Ш

МОЈА БИБЛИОТЕКА

Направи овде списак неких књига из твоје библиотеке. Списак среди по азбучном реду, према презимену писца.

У речнику ћеш наћи да реч *библиотека* означава збирку књига. Библиотеком зовемо и зграду у којој је смештена велика збирка књига и у којој се књиге читају.

РЕДНИ БРОЈ	ПРЕЗИМЕ И ИМЕ ПИСЦА	НАЗИВ КЊИГЕ

Бранко Ћопић

ПРВИ ДАН У ШКОЛИ

Рече мени учитељица:

„Устани, мали!“

Мени ноге клецају и ја буљим у њу, а цео разред ми се окреће.

„Како се зовеш?“

„Бранко!“

„А презиме?“

Чудим се ја шта то она мене пита, шта је то презиме.

„Како се презиваш?“, пита она гласније, мисли, ваљда, да сам глуп.

Ја ћутим, ни да бекнем.

„Па како те зову?“, рече учитељица сад некако умилно.

„Баја!“, кажем ја.

„А како још?“

„Кад се на мене наљуте, зову ме Бјелов.“

„А чији си?“

„Мамин!“, одвалим ја на општи смијех цијелог разреда.

„Чији си још?“

„Дједов!“, опет ћу ја, а један дјечак устаде и рече:

„Молим, учитељице, он се зове Ћопић!“

★ Како се осећао Бранко првог дана у школи?

Славне
личности

Бранко Ћопић је наш велики писац. Написао је много лепих књига за децу и одрасле. Познате су: „Јежева кућица“, „Приче испод змајевих крила“, „Доживљаји мачка Тоше“ и друге.

„Значи, зовеш се Ћопић?!“, пита учитељица и чека да ја потврдим.

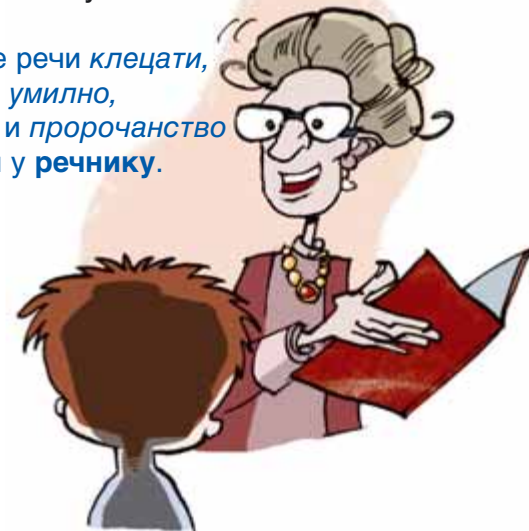
„Јок!“, кажем ја. „Не зовем се ја Ћопић, наша кућа се зове кућа Ћопића, и цео заселак.“

„Иди бестрага!“, на то ће учитељица. „Како си бистар, сваки разред ћеш двије године учити. Ајд', сједи дрво на дрво!“

То је био први разговор и мој први дан у школи. Али учитељичино пророчанство, на моју срећу, није се баш испунило.

Значење речи *клецати*, *бекнути*, *умилно*, *заселак* и *пророчанство* потражи у **речнику**.

Бранко Ћопић

ПЈЕСМА ЂАКА ПРВАКА

Збогом, бако, мили роде,
у школу ме јутрос воде,
тамо ће ме вазда тући,
жив ти нећу доћи кући.
Збогом, јање, свилоруно,
чобан ти је погинуо.

Збогом, краво, млијечна справо,
однио је шалу ђаво,
поздрави ми драго теле,
погинућу данас, веле,
последње ти шаљем збогом,
освети ме тврдим рогом.

Збогом, коњу, ритајући,
настрадаћу читајући,
унапријед ми душа зебе,
више јахат нећу тебе,
дај помози страдалнику,
бјежаћемо чак у Лику.

★ Како је овај ђак првак замишљао школу?

★ Шта мислиш да значе речи *душа ми зебе*?

☾ Упореди ову песму са песмом „Ау што је школа згодна“ са стране 34. Испричај шта си запазио.

Потражи у **речнику** шта значе речи *вазда* и *страдалник*.
Лика је крај у којем је рођена Бранкова мајка.

СУНЧЕВ ПЈЕВАЧ

У топли летњи дан сједи цврчак на улазу своје тамне рупе, своје драге кућице, и пјева своју бескрајну сунчану пјесму.

Пјева цврчак о томе како се у рано свитање, пуно јутарње румени, буде птице и цвркутањем дочекују сунце, пјева о подневу кад златна пшеница шуми и врапци се свађају у зеленим крошњама, о свјежем вечеру кад цвјетови шире крунице и очекују росу. Прича цврчак у пјесми и то како се мрав зноји вукући сламку много пута већу од себе, и то како је јуче једна страшно велика говеђа нога стала управо испред његове рупе, а он је побјегао дубоко под земљу и срце му је било мање од макова зрна.

Поред цврчкове рупе његов сусјед, зловољни срдити хрчак, незадовољан гунђа:

– Пјевај само, пјевај, лакомислена главо, пресјешће ти брзо твоја пјесма. Зар не видиш како се црни облаци дижу изнад планине.

– Хеј, хеј, цврк-цврк, облаци ће се разићи и опет ће бити сунца – пјевајући му одговара цврчак.

– Збиља, збиља, је ли то истина? – припиташе га са гране врапци уплашени од непогоде.

– Хм, каква истина! – љутито им одговори хрчак. – Налетјеће таква олуја која ће бестрага однијети све жито с поља и ја ћу онда читаву зиму гладовати. А и ви нећете боље проћи, проклети крадљивци. Покуписте сву пшеницу, па мени баш ништа неће остати.

– Хеј, хеј, послвије олује сунце увијек веселије сија и небо постаје љепше од модрих различака у пољу – пјева цврчак.

– Гле, модрих различака! Каква ми је то љепота у тим твојим различцима, кад се они не једу. Зар је лијепо оно што се не може појести? – гунђа хрчак.

– Хвала ти, мали мој пријатељу – слете до цврчкове рупе једна брижна грлица – хвала ти што ме храбриш лијепим временом, јер дјеца су ми још млада, па се бојим да не настрадају у олуји.

Док су они тако разговарали, облак већ бијеше заклонио сунце. Сијевну прва зеленкаста страшна муња.

– Ето, кажем ти ја – закука хрчак – удариће такве бујице и поплаве, које ће уништити све што се налази у пољу. А вода ће продријети у моју рупу, овлажиће жито које сам љетос укра... хм, овај ... скупио, и оно ће још прије зиме иструнути... Јао, јао, пропашће онда цио свијет.

– Какве бујице, какве поплаве – насмија се распјевани цврчак. – И послвије најбујније кише шеве ће се опет дизати у плаво небо, њихова пјесма испуниће цијели свијет, а златни маслчак опет ће се радовати сунцу, пијан од своје љепоте.

– Ох, ох, сунчани пјевачу, како је весело срце моје од тих твојих ријечи – задихано ускликну један мрав журно силазећи низ витку влат пшенице. – Знате, моја су браћа далеко на путу, па се све бојим какве несреће. Ох, ох, буде ли тако као што ти кажеш, поклонићу ти најзрелије и највеће пшенично зрно.

Планина се замрачи, муње учесташе и прве тешке капље ударише о земљу. Јато чворака журно прелетје ниско над самим класјем.

– Почине смак свијета – злурадо прогунђа хрчак гледајући уплашено врапце шћућурене у крошњи старе крушке, усред поља. – Кад се ја поново вратим из своје рупе, вас више неће бити у животу и онда су сва жита свијета моја.

То рече и несташе га под земљом.

– Охо-хо, охо-хо, али ће нас освијежити овај пљусак – запјева цврчак. – До виђења, сви који ме познајете и чујете, морам малко да склоним главу.

И он се увуче у своју рупу тек толико да га кишна кап не би ударила у главу, па је усхићен гледао како блиставе муње парају облаке. Уопште, то је била његова слаба страна да је уживао гледајући муње.

– Све ће се опет на добро свршити кад то цврчак вели – помислише и врапци, и мрави, и једна шарена бубамара, скривена под листом маћухице.

Плаха љетња киша зачас прође пољем, облаци се разиђоше, а сунце се разли пољима као златна ријека. Угледавши поново сунце, које је рађало радост у његову срцу, цврчак први изиђе из склоништа и запјева своју најљепшу пјесму у почаст сунцу. И сви осјетише да је то заносна пјесма добром сунцу, које се ујутру диже изнад дрвећа на бријегу. Зашуми пшеница таласајући се као море, врапци се радосно разлијетише на све стране, осмијехну се модри различак, увјерен да је његов цвијет дио самог неба, па чак и вјечито зловољни хрчак осјети како му се по лицу разлијева блаженство и хитро побјеже у рупу да то не би ко видио.

На влату пшенице, изнад самог цврчка-пјевача, задивљен је слушао један мрав заборавивши тренутно куд оно бијаше пошао.

Потражи у **речнику** шта значе речи: *румен, срдит, лакомислен, пресести, различак, влат, чворак, злурадо, парати, слаба страна, маћухица и плах.*

Пронађи и подвуци једном бојом оно што говори цврчак.

Другом бојом подвуци речи хрчка.

Упореди хрчкове речи са цврчковим. Шта закључујеш?

Опиши како изгледа слика:
Сунце се разли пољима као златна ријека.

Који се ликови појављују у овој причи?

Који су ликови главни?

Смисли и напиши које особине има цврчак.

Напиши које су особине хрчка.

УСПАВАНКЕ И ПРАЗНИЧНЕ ПЕСМЕ

Успаванке су народне песме које се певају деци пред спавање да би лакше заспала. Ево једне успаванке.

Нуна, нуна, нунача,
слатка с медом погача,
месица је тетача,
па свом чеду давала,
да би га успавала.

Другу успаванку сам пронађи и препиши.

Празничне песме су народне песме које се певају у време неких важних празника – Божића, Ускрса и других. Ево једне божићне песме.

Божић штапом бата:
носи сува злата,
од врата до врата.
На чија ће врата
дат благослов, злата?
На наша ће врата
просут шаку злата!

Другу празничну песму сам пронађи и препиши.

Пронађи у **речнику** значење речи *батати, суво злато и благослов.*

Петар Стокић

СЕНИЦА И ДРВО

У моме дворишту живи дрво. Његова капа је зелена и огромна, а струк му је узан и храпав.

На дрво слете сеница. Она је шарена и весела и има мало румено око. Нарочито се поноси златним перцима која се као дукат жуте на њеним крилцима.

„Шта хоћеш?“, упита дрво.

„Хоћу да се настаним у твом хладу“, рече сеница помирљиво.

„Не може!“, намргоди се дрво.

Сеница одлете.

Сутрадан је падала киша. Затим је синуло сунце. После су однекуд допузале гусенице. Оне су халапљиве. Дрво не може да их се ослободи.

Једу гусенице. Грицкају. Кваре капу дрвета.

„Упомоћ! Сенице, упомоћ!“, повика дрво.

Сеница је добра. Чула је дрво, па је долетела и одмах се дала на посао. Кљуц! Кљуц! Све је мање гусеница. Шарена сеница је очистила зелену капу, после је очистила кљунић и шарена перца. Дрво је тада упита:

„Што се не настаниш код мене?“

Сеница се мало нећкала сећајући се како је некада била одбијена. Али је ипак свила гнездо на дрвету.

Од тога дана живе сложено у моме дворишту дрво са зеленом капом и сеница са златним перцима.

У речнику је објашњено шта значе речи *румен*² и *дукат*. Потражи их.

Напиши како помаже сеница дрвету.

Како помаже дрво сеници?

ИЗАБЕРИ СЛИКУ И НАПИШИ ПРИЧУ

Пишемо састав

Јеврејска народна песма

ДИВНО ЧУДО

Имам једно мече, мече,
Сву ми зиму кестен пече.
Право чудо,
Дивно чудо,
Како мече
Кестен пече.

Имам једно прасе, прасе,
Црвене га чизме красе.
Право чудо,
Дивно чудо,
Како прасе
Чизме красе,
Како мече
Кестен пече.
Право, дивно чудо!

Имам једно маче, маче,
Што ми крпи старе хлаче.
Право чудо,
Дивно чудо,
Како маче
Крпи хлаче,
Како прасе
Чизме красе,
Како мече
Кестен пече.
Право, дивно чудо!

Имам пашче Џени, Џени,
Чим прст дигнем, оно шени.
Право чудо,
Дивно чудо,
Како шени
пашче Џени,
Како маче
Крпи хлаче,
Како прасе
Чизме красе,
Како мече
Кестен пече.
Право, дивно чудо!

★ Које ти се од чуда из ове песме највише допада?

Имам једно луче, луче,
За косу ме стално вуче.
Право чудо,
Дивно чудо,
Како луче
Косу вуче,
Како шени
Пашче Џени,
Како маче
Крпи хлаче,
Како прасе
Чизме красе,
Како мече
Кестен пече.
Право, дивно чудо!

📖 Настави ову песму тако што ћеш да смислиш још једно чудо.

Имам једно _____

Право чудо,

Дивно чудо,

Како _____

Право, дивно чудо!

Пронађи у речнику
шта значе речи хлаче
и шенити.

ПРИНЦЕЗА НА ЗРНУ ГРАШКА

Био једном један принц који је хтео да се ожени принцезом, али правом правцатом принцезом. Тако је обишао цео свет да би је нашао, али му се свуд испречило нешто на путу. Принцеза је било много, али да ли су то биле праве правцате принцезе, није могао никако да докучи, јер је увек било нечег што му је сметало. Вратио се кући сав потиштен, јер је желео да се ожени правом принцезом.

Једне вечери било је страховито невреме: севало је и грмело, киша је пљуштала, једном речју било је ужасно. Тада неко закуца на капију дворца, а стари краљ пође да отвори.

А напољу је стајала једна принцеза. Али како је изгледала од кише и ружног времена! Вода јој је цурела с косе и одела и сливала се у врхове ципела, па на пете опет излазила – а она је тврдила да је права правцата принцеза!

„То ћемо већ дознати“, помисли стара краљица, али не рече ништа, већ оде у спаваћу собу и стави зрно грашка на дно постеље; затим узе двадесет душека и стави их преко зрна грашка, а одозго још двадесет перина од гушчјег перја.

Ту је требало да преноћи принцеза.

Ујутру је запиташе како је спавала.

„О, врло рђаво“, рече принцеза. „Готово целе ноћи нисам ни тренула. Ко зна шта је било у тој постељи? Лежала сам на нечем тврдом, тако да сам по целом телу модра и зелена. То је страшно.“

Тако су се уверили да је она права принцеза, јер је кроз двадесет душека и двадесет перина од паперја осетила зрно грашка. Толико нежан није могао бити нико осим праве правцате принцезе!

Краљевић је узе за жену, јер је сад знао да узима праву правцату принцезу, а зрно однесе у музеј, где се и сада може видети, ако га неко није узео.

Пронађи у речнику
значање речи докучити,
потиштен и перина.

 Објасни како је краљица проверила да ли је принцеза права.

 Смисли неки други начин за проверу да ли је принцеза права.

 Ово је **бајка**. По чему се бајке разликују од других прича?

 Који је твој омиљени лик из бајке?

Зашто?

 Реши укрштеницу тако што ћеш да упишеш речи: *постеља, перина, круна, зрно, принц, грашак, краљица.*

Јован Јовановић Змај

ЗМАЈЕВО ДЕТИЊСТВО

Његова кућа је била у улици Златна греда. Имала је велико огњиште са гомилом дрва. Поред огњишта живела је и мачка са мачићима, а ту је и куја Бела оштенила своје псиће.

Мали Јова је много мажен и пажен од родитеља који су били племићког порекла. Морао је да изађе на улицу обучен као господичић, у рукавицама и са сламним шеширом. Али, он је више волео гацање по барама босих ногу, трчање, рвање, песме и игре са децом из улице. Зато се често враћао кући каљав.

Учили су га да чита још пре поласка у школу. Богати деда из Сентомаша доносио му је поклоне, а тетка Мика му је причала занимљиве приче. У кући је имао библиотеку изабраних књига. Његов отац био је градски сенатор и претплатник на нова издања књига.

У осмој години отац му је купио свеску у којој је требало да мали Јова пише своје забелешке и песмице. На свесци му је записао наслов: *Старе песме младог стихотворца*. Сви су желели да Јова постане песник. То се и остварило.

★ Прочитај овај текст.
Пронађи и подвуци реченице из којих се види како се песник Змај у детињству играо с децом.

★ Напиши називе песама чика Јове Змаја које си читао.

Славне
личности

Јован Јовановић Змај је рођен у Новом Саду 1833. године. Био је лекар. Написао је много лепих песама за децу и издавао је дечји часопис „Невен“. Због тога данас неке улице и школе носе његово име. Сваке године у Новом Саду се одржавају Змајеве дечје игре.

У речнику ћеш наћи шта значи бити *каљав*. Потражи и значење речи *стихотворац*.

ГЛЕДАО САМ СВЕТ КРОЗ РУМЕНО СТАКЛО

Једнога дана по подне красно је време било. Отац ми је отишао својим послом. Мати ми само на часак оде да походи неку болесну пријатељицу. Ја и Ката остали смо дома. Она је седила на кујинском прагу кљукајући гуске.

Ја сам баш нашао парченце руменог стаклета. Стајао сам иза њени леђи и кроз то стакло према светлости гледао. Како је то дивно, кад је све на свету румено – и небо, и облаци, и голубови на крову и она бела гуска у Катиној руци и она бела марама на њеној глави – све је то било румено.

А ја сам се томе ванредно радовао, јер до онда још никада нисам свет кроз такове наочаре гледао.

У **речнику** потражи шта значе речи *походити* и *ванредно*.

Још једном пажљиво прочитај причу и подвуци реченице које описују какав је свет када се посматра кроз румено стакло.

Када би могао да бираш, које би боје по твојој жељи био свет?

Нацртај малог Јову како гледа кроз румено стакло.

Јован Јовановић Змај

ШТА ВОЛИМ

Волим звезду кад заблиста.
Волим реку кад је чиста.
Волим небо кад се плави.
Волим цветак мирисави.
Волим шуму. Волим гору.
Волим благу рујну зору.
Волим башту. Волим поље.
Волим људе добре воље.
И славуја кад извија.
И пупољак кад избија.
Волим зумбул, ђурђиц, лале.
Волим оне птице мале.
Волим оца, мајку, стрину,
браћу, сестре, сву родбину.
Волим своју домовину.

Погледај у **речнику**
шта значе речи
рујан и *извијати*.

Подвуци у песми речи које говоре
о ономе што и ти волиш.

Настави ову песму тако што ћеш написати
шта још ти волиш.

Волим

Јован Јовановић Змај

ПАЧЈА ШКОЛА

„Јесте л' чули, кумо
– Верујте, без шале –
Отвара се школа
За пачиће мале.“

Сви пачићи дошли,
На скамијам' стоје;
Стари патак метнô
Наочаре своје.

Учио их, учио
Од среде до петка,
Ал' се нису одмакли
Даље од почетка.

Ништа више не научи
Пачурлија та,
Него што је и пре знала
Га, га, га, га, га!

У речнику нађи
значење речи
скамија.

На основу ове песме напиши причу која ће
се такође звати „Пачја школа“.

Љубивоје Ршумовић

ДЕСЕТ ЉУТИХ ГУСАРА

Десет љутих гусара
Дошло у мој кревет
Један пао с кревета
Остало их _____

Гле четири гусара
Бес у њима ври
Један пукô од муке
Остало их _____

Девет љутих гусара
Још не знају ко сам
Једног сам успавао
Остало их _____

Три љута гусара
А против њих ја
Једнога сам звизнуо
Остала су _____

Осам љутих гусара
Ја их оштро гледам
Један пао у несвест
Остало их _____

Два љута гусара
А поглед им ледан
Један се оклизнуо
Још остао _____

Седам љутих гусара
Побегло на брест
Један пао на главу
Остало их _____

Један љути гусар
Постао је медан
Просто се истопио
Остао _____

Шест љутих гусара
Збрисало у свет
Један се изгубио
Остало их _____

У сваком погледу
Прошла ме је страва
Сад је све у реду
Може да се _____

Пет љутих гусара
Лете кô лептири
Један пао у бунар
Остало их _____

Потражи
значање речи
брест и медан
у речнику.

★ Упиши речи које недостају у песми.

★ Опиши једног од ових љутих гусара.

★ Који је од ових гусара најљући?

МОЈ АДРЕСАР

Долази лето и распуст. Сигурно ћеш пожелети да се чујеш и видиш са својим друштвом. Зато је добро да имаш њихове адресе и телефонске бројеве.

Овде направи мали адресар. Среди га по азбучном реду почетног слова презимена.

Презиме и име	Адреса	Број телефона

СЕТИ СЕ шта смо научили током ове године...

СЛОВО	→	в е т а р	→	•••••
СЛОГ	→	ве тар	→	■ ■ ■ ■
РЕЧ	→	ветар	→	■ ■ ■ ■
РЕЧЕНИЦА	→	Ветар је јак.	→	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

РЕЧЕНИЦЕ

ОБАВЕШТАЈНА

УПИТНА

ЗАПОВЕДНА

Завршио сам први разред. Како ти је било у школи? Хоћу да идем на море!

РЕЧЕНИЦЕ

ПОТВРДНА

Ја волим расцуси.

ОДРИЧНА

*Ја **не** волим што се расцајем са друштвом.*

ВЕЛИКИМ СЛОВОМ СЕ ПИШЕ

Ученица *Ана* *Лукић* *лејноваће* у *Кошору*.

НА ПОЧЕТКУ
РЕЧЕНИЦЕ

ЛИЧНО
ИМЕ

ПРЕЗИМЕ

ИМЕ
НАСЕЉА

ДВЕ ТАЧКЕ И **ЗАРЕЗ** УПОТРЕБЉАВАМО КАД НАБРАЈАМО.

На *п*лажу *ћу* *п*онети: *п*ешкир, *п*олити, *д*ушек и *с*унџобран.

ПЕСМА – ПРИЧА – ТЕКСТ ЗА ГЛУМУ

у причи постоје:

- **ГЛАВНИ ЛИК**
- **МЕСТО РАДЊЕ**
- **ВРЕМЕ РАДЊЕ**

РЕЧИ СА **СЛИЧНИМ** ЗНАЧЕЊЕМ

рекао – *казао*
појео – *смазао*

РЕЧИ СА **СУПРОТНИМ** ЗНАЧЕЊЕМ

врнуће – *хладно*
ситио – *гладно*

РЕЧИ СА **УМАЊЕНИМ** ЗНАЧЕЊЕМ

шума – *шумица*
јрана – *јранчица*

РЕЧИ СА **УВЕЋАНИМ** ЗНАЧЕЊЕМ

баба – *бабетица*
јунак – *јуначина*

РЕЧНИК

А

- аждаја** – велика неман, обично водена, са више глава и крилима, која у бајкама прождире људе и животиње
- анкета** – истраживање, испитивање, прикупљање разних мишљења

Б

- батати** – лупати, ударати
- баук** – замишљено зло биће које улива страх
- бекнути** – изустити реч, проговорити
- библиотека** – збирка књига и зграда у којој се књиге чувају
- благослов** – изражавање жеље за нечијим успехом и срећом; овде значи: благостање, срећа
- брест** – гранато листопадно дрво
- брус** – камена алатка за брушење, оштрење и глачање

В

- вазда(н)** – увек, стално
- ванредно** – изузетно, посебно, много
- вижљаст** – висок, танак и витак; гибак
- влат** – шупља стабљика траве
- вређати** (некога) – наносити некоме увреду и изазивати у њему непријатно осећање

Г

- гора** – шума

Д

- дати главу** (*изр.*) – овде значи: дати живот, жртвовати се
- добош** – музички инструмент по којем се удара палицама, мали бубањ
- докучити** – разумети, схватити
- дукат** – златан новац који се некада употребљавао и као женски накит

Ж

- жакетић** – кратки капут, обично дечји, јакна

З

- заврзлама** – збрка, забуна
- заселак** – издвојено насеље у саставу села
- зврк** – чигра, дечја играчка која се обрће, врти
- злурадо** – пакосно, злобно, злонамерно

И

- извијати** – певати неку мелодију преливајући гласом
- исповедати се** – овде значи: отворено говорити нешто о себи, саопштавати своје мисли и осећања

К

- каљав** – испрљан, убрљан блатом
- карати** – грдити, прекоревати
- квочка** – кокошка која лежи на јајима или је излегла пилиће
- кезити се** – церити се, кревељити се, обично показујући зубе
- кикотати се** – смејати се гласно и необуздано, звонко
- киселица** – кисела чорба, боза, али и вино лошег квалитета
- кисити** – постајати помало кисео, добијати накисео укус
- клецати** – попуштати, савијати се у колену при ходу или стајању
- клупко** – конац, пређа или вуна намотана у лоптасти смотуљак
- кобац** – птица грабљивица која хвата кокошке и мишеве
- козлић** – младунче козе, јаре
- креста** – месната, црвена зупчаста израслина на глави петла

круница – део цвета који чине цветни листићи, латице

куп – велика метална чаша, пехар

Л

лакомислен – који о важним, озбиљним проблемима олако одлучује, лакоуман, непромишљен, неозбиљан, неразборит, неразуман

лепетати – снажно махати, ударати крилима

лични – који припада одређеном лицу, сопствени, властити

лоптати се – играти се с неким, добацивати се лоптом или предметом у облику лопте

М

магацин – складиште за смештај хране и друге робе

маћухица – украсна биљка из фамилије љубичица, дан-и-ноћ

медан – пун сласти, мио, драг

Н

намерно – са одређеном намером, свесно

О

огњица – врста шумске и ливадске биљке

осути се – посути се, покрити се, обасути се нечим (овде: цветовима)

П

пајац – смешна лутка, лутак

парати облаке (о муњама) – у преносном значењу: резати, сећи облаке, правити линије по небу

перина – део постељине напуњен перјем на којем се лежи или се њим покрива

плах – који се појављује, дешава изненада, неочекивано, нагао, жесток, бујан

плашт – врста огртача без рукава који се огрће преко рамена и леђа

поташтен – утучен, снужден, нерасположен

походити – посетити, отићи некоме у посету, обићи некога

прапорац (обично у множини) – шупља метална лоптица с куглицом унутра која звецка при протресању; овде означава куглицу росе налик на прапорац

премишљати – брижљиво, темељно размишљати, добро разматрати, смишљати

пресести – имати неприлику због свог поступка, лоше проћи, присести

приватни – овде значи: лични, особни, који се односи на одређену особу

прија – мајка младе или младожење према родитељима другог брачног друга

прозборити – проговорити, рећи, казати

пророчанство – предсказање, оно што је унапред речено да ће се догодити

простак – прост, неваспитан човек који не уме лепо да се понаша

пућпурикати – испуштати глас пућ-пурућ, сличан гласу препелице

Р

радознао – љубопитљив, знатижељан, који жели да сазнаје и истражује

различак – коровска биљка плавих цветних главица, честа на житним пољима

реаговати – одговорити, одазвати се на утиске примљене споља

рујан – руменкаст, црвенкаст

румен¹ – руменило, црвенило

румен² – црвенкаст, у тоновима црвене или ружичасте боје

С

санта – велика громада или плоча леда која плови по води, а већи део јој се налази испод морске површине

скамија – школска клупа из старих времена
слаба страна (*изр.*) – оно у чему је неко врло осетљив, на шта је слаб, што му је страст

случајно – неочекивано, непредвиђено, без намере

смет – велика хрпа снега нанесена ветром

снаја – синовљева, братова или унукова жена

срдит – који се љути, срди, љутит, гневан

стихотворац – песник, онај који ствара стихове

страдалник – онај који страда и пати

струк – део биљке изнад земље који носи на себи лист, цвет и плод; стабљика ниске биљке

стуштити се – натуштити се, покрити се црним облацима

суво злато – злато без примеса, чисто злато

сукати – дотеривати, увијати бркове

Т

тараба – ограда од летава или дасака, плот

тас – метални предмет у облику тањира, део ваге на којем стоји роба која се мери или тегови

тепати – 1. говорити слично детету које тек почиње да изговара прве речи 2. нежно се обраћати некоме

тиштати – изазивати бол, муку, тешкоћу, мучити

ткати – израђивати тканину на разбоју укрштањем и сабијањем конаца, нити

товар – терет који се носи

тужибаба – онај који воли да тужака, оптужује, пријављује некога

Ћ

ћућорити – 1. цвркатати 2. чаврљати, ћаскати 3. шапутати

У

уденути – увући, протурити кроз нешто узано

умилно – умиљато, благо

Ф

фрктати – снажно дувати кроз нос уз гласан шум

Х

хвалисав – који се много хвалише, неоправдано дичи собом

хлаче – панталоне

Ц

цврчати – а. пуштати глас „цвр“ (о цврчку)

б. јављати се гласом сличним цврчању цврчка

церекаати се – смејати се гласно и непристојно

Ч

чаврљати – говорити, причати, ћаскати, брбљати, ћеретати; *упореди:* ћућорити (2)

чворак – врста птице певачице која имитира гласове и уништава инсекте по њивама и виноградима

чудо – чудна, необична појава која изазива опште чуђење

Ш

шенити – стајати на стражњим ногама (обично о псу)

шија – врат

шмрк – гумено црево којим се под притиском избацује вода у млазевима

САДРЖАЈ

УПУТСТВО

1.	СВАКО ИМА ГОВОР СВОЈ	3
	СВАКО ИМА ГОВОР СВОЈ, <i>Милица Бингулац</i>	3
	МИШИН ПАС, <i>Симеон Маринковић</i>	4
	ГОВОРИМО ПОКРЕТИМА	5
	ТРИ СУСРЕТА, <i>Слободан Лазић</i>	6
	КОЛИКО ЈЕ САТИ?	7
	СА МНОМ ИМА НЕКА ГРЕШКА, <i>Влада Стојиљковић</i>	8
	КАКО СЕ КО ЗОВЕ, <i>Семјон Коган</i>	9
	ЈА САМ ЧУДО ВИДЕО, шаљива народна песма	10
	ЈОШ НЕКА ЧУДА	11
	ПРИЈАТЕЉИ	12
	МНОГО ЗВУКОВА, <i>Влада Стојиљковић</i>	13
	ЗАВРЗЛАМА, <i>Мирослав Антић</i>	14
	РАЗГОВОР НА САНКАЊУ	15
	СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ	16
2.	ЗИМА	17
	ПАДА СНЕГ, <i>Петар Стокић</i>	18
	ПАС И КУЋА, народна прича	19
	ПРВИ СНЕГ	20
	ВОЋНА САЛАТА (рецепт за две особе)	21
	САНКЕ, <i>Гвидо Тартаља</i>	22
	ОД СЛОВА ДО РЕЧЕНИЦЕ	23
	ПЕТАО И БОЈЕ, народна прича	24
	ЗИМСКЕ ТВ ВЕСТИ	25
	БАЈКА О ЛАБУДУ, <i>Десанка Максимовић</i>	26–27
	СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ	28

3. ДРУГАРСТВО29

ПЕСМА ДРУГАРСТВА, Драгомир Брајковић	29
ШАПУТАЊЕ, Драган Лукић	30
ТЕЛЕФОНСКИ РАЗГОВОР	31
БРОДИЋ, Владимир Сутејев	32–33
АУ ШТО ЈЕ ШКОЛА ЗГОДНА, Љубивоје Ршумовић	34
ИЗАБЕРИ ДРУШТВО	35
ЕН ДЕН ДОРЕ	36
РЕЧЕНИЦЕ	37
ГОЛУБ И ПЧЕЛА, народна прича	38
МАЛА АНКЕТА	39
ЛАВ И МИШ, по Езопу	40
ДВА ДРУГА, Лав Толстој	41

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ42

4. ПРОЛЕЋЕ43

ЉУБИЧИЦА, Станко Ракита	44
МОЈ РОЂЕНДАН	45
ПРОЛЕЋЕ, Воја Царић	46
ВЕЛИКО СЛОВО	47
КИША, Драгомир Ђорђевић	48
ШАЉИВА СТРАНА	49
ПРВИ ЛЕПТИР, Момчило Тешић	50
ПОТВРДНЕ И ОДРИЧНЕ РЕЧЕНИЦЕ	51
КОЗА И СЕДАМ ЈАРИЋА, народна прича	52–54
ПИШЕМО САСТАВ: МОЈЕ ОМИЉЕНО ДРВО	55
СЛИКОВНИЦА, Момчило Тешић	56
КАД ПРОЛЕЋЕ ДОЂЕ, Божидар Тимотијевић	57

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ58

5. ЛЕПО ПОНАШАЊЕ59

ЛЕПО–РУЖНО	60
СЛИКА ИЗ ПАРКА	61
ГОЗБА, Мирослав Антић	62

ПИСМО КОЗИ	63
НАМЕРНО И СЛУЧАЈНО, Душан Радовић	64
РЕЧИ СА СЛИЧНИМ ЗНАЧЕЊЕМ	65
РАДОЗНАЛИ СУСЕД, народна прича	66
ДВЕ КОЗЕ, Доситеј Обрадовић	67
ТУЖИБАБА, Душан Радовић	68–69

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ	70
--------------------------------------	-----------

6.

МОЈА КУЋИЦА – МОЈА СЛОБОДИЦА	71
---	-----------

СРЦЕ, Драган Лукић	72
ПИШЕМО САСТАВ: ЧЛАН МОЈЕ ПОРОДИЦЕ	73
БАКА, Десанка Максимовић	74
РЕЧИ СА СУПРОТНИМ ЗНАЧЕЊЕМ	75
НИГДЕ РЕДА НИГДЕ МИРА, Драгомир Ђорђевић	76
ИЗ ДЕЧЈЕ ЕНЦИКЛОПЕДИЈЕ	77
ЗАШТО АЖДАЈА ПЛАЧЕ, Љубивоје Ршумовић	78
МАЛО СЛОВО	79
ПИЛЕ, Корнеј Чуковски	80–81
МАТИ, Јован Јовановић Змај	82
СЛАВУЈАК, народна песма	83
РЕЧНИК О КУЋИ	84
ПИШЕМО САСТАВ: МОЈА КУЋА	85

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ	86
--------------------------------------	-----------

7.

ШТА КО РАДИ	87
--------------------------	-----------

ЧУДО, Будимир Нешић	88
ДВЕ РУКЕ, Душан Радовић	89
АПOTEКА, Богдан Поповић	90–91
ЛИСИЦА И МИШ, народна прича	92–93
ШТА КО РАДИ У ДОСАДИ, Божидар Тимотијевић	94
МАЛА АНКЕТА	95
ХЛЕБ, Владимир Андрић	96
ЦРТАНКА, Стеван Раичковић	97

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ	98
--------------------------------------	-----------

СТОЈИ, СТОЈИ ЈЕР СЕ БОЈИ, <i>Јованка Хрваћанин</i>	99
ХВАЛИСАВИ ЗЕЧЕВИ, <i>Десанка Максимовић</i>	100
МОЈА БИБЛИОТЕКА	101
ПРВИ ДАН У ШКОЛИ, <i>Бранко Ћопић</i>	102
ПЈЕСМА ЂАКА ПРВАКА, <i>Бранко Ћопић</i>	103
СУНЧЕВ ПЈЕВАЧ, <i>Бранко Ћопић</i>	104–106
УСПАВАНКЕ И ПРАЗНИЧНЕ ПЕСМЕ	107
СЕНИЦА И ДРВО, <i>Петар Стокић</i>	108
ИЗАБЕРИ СЛИКУ И НАПИШИ ПРИЧУ	109
ДИВНО ЧУДО, <i>јеврејска народна песма</i>	110–111
ПРИНЦЕЗА НА ЗРНУ ГРАШКА, <i>Ханс Кристијан Андерсен</i> ..	112–113
ЗМАЈЕВО ДЕТИЊСТВО	114
ГЛЕДАО САМ СВЕТ КРОЗ РУМЕНО СТАКЛО, <i>Јован Јовановић Змај</i> .	115
ШТА ВОЛИМ, <i>Јован Јовановић Змај</i>	116
ПАЧЈА ШКОЛА, <i>Јован Јовановић Змај</i>	117
ДЕСЕТ ЉУТИХ ГУСАРА, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	118
МОЈ АДРЕСАР	119

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ ТОКОМ ОВЕ ГОДИНЕ120–121

РЕЧНИК	122–124
САДРЖАЈ	125–128
ТЕМАТСКИ САДРЖАЈ	129–131

ТЕМАТСКИ САДРЖАЈ

УЧИМО И ВЕЖБАМО КЊИЖЕВНОСТ

песма, стих **18, 100**
прича, проза **19**
стих, строфа **22, 74**
главни и споредни ликови, време и место радње **24, 27, 38, 93**
разбрајалице **36, 48**
ток приче, редослед догађаја **38, 88**
басна **40**
рима **46, 78, 90**
брзалице **62**
текст по којем се глуми **69, 70**
бајка **26–27, 113, 133**
успаванке **107**
празничне песме **107**

УЧИМО И ВЕЖБАМО ГРАМАТИКУ

постављање питања **9**
слово, слог, реч, реченица **23**
обавештајне, упитне, заповедне реченице **37, 66, 89**
велико слово и мало слово **47, 79**
зарез и две тачке **48**
потврдне и одричне реченице **51, 93**
речи са сличним значењем **65, 70, 75, 78**
речи са супротним значењем **75, 90**
речи са умањеним значењем **56, 83, 92**
речи са увећаним значењем **56, 83, 89**
објасни значење речи **66**

ПИШЕМО

колико је сати? **7**
још нека чуда **11**
пријатељи **12**
разговор на санкању **15**
речник о зими **25**
препиши реченице **37, 44**
поруке **44, 76**
рођенданска позивница **45**
виц **49**
вукова лукавства **54**
моје омиљено дрво **55**
слика из парка **61**
писмо кози **63**

разговор две козе **67**
тужибаба **69**
члан моје породице **73**
аждајче **78**
речник о кући **84**
моја кућа **85**
апотека **91**
настављамо причу **92**
како настаје хлеб **96**
моја библиотека **101**
успаванке и празничне песме **107**
прича по слици **109**
настављамо песму **111**
шта волим **116**
пачја школа **117**
мој адресар **119**

ГЛУМИМО

говоримо покретима **5**
вицеви **49**
тужибаба **68–69**
две руке **89**
апотека **91**

ГОВОРНА ВЕЖБА

изговори на више начина **8**
изговарај гласно **13**
пас и кућа **19**
бајка о лабуду **26–27**
бродић **33**
сликовница **56**
две козе **67**
нигде реда, нигде мира **76**
хлеб **96**
пјесма ђака првака **103**

ЦРТАМО И БОЈИМО

обој петла **24**
свећице на торти **45**
игло **77**
цртанка **97**
илуструј причу **115**

РЕШАВАМО

шта се крије иза сира **14**
загонетке **19, 36**
ребусе **18, 34, 46, 62, 65, 94**
преметаљке **22, 23**
слова која недостају **30**
укрштенице **50, 72, 113**
осмосмерке **67, 100**
ређамо реченице **88**

ИСТРАЖУЈЕМО

мала анкета – омиљени цртани филм **39**
мала анкета – о досади **95**
дечја енциклопедија **77**

СМИСЛИ, ИСПРИЧАЈ, НАПИШИ

говор покрета **5**
другачији наслов **14**
зимске ТВ вести **25**
телефонски разговор **31**
имена за козу, вука и јариће **54**
кад пролеће дође **57**
радознали сусед **66**
две козе **67**
цврчак и хрчак **106**
пачја школа **117**

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ

слово, реч, реченица, тачка, упитник, узвичник **16**
слово, слог, реч, реченица **28**
песма и стих, прича и проза **28**
главни лик у причи, место радње, време радње **28**
реченице: обавештајне, упитне, заповедне **42**
велико слово **58, 70, 86**
мало слово **86**
речи са супротним значењем **86**
речи са умањеним значењем **86**
речи са увећаним значењем **86**
зарез и две тачке **58, 70**
потврдна и одрична реченица **58, 70**
речи са сличним значењем **70**
сети се шта смо читали **98**
сети се шта смо научили током ове године **120–121**

ЧИТАНКА

за први разред основне школе
друго издање

аутори *Др Симеон Маринковић*
Славица Марковић

илустровао *Тихомир Челановић*

речник израдила *Виолета Бабић*

рецензенти *Проф. др Живојин Станојчић, Филолошки факултет у Београду*
Јелена Гојак, учитељица, ОШ „Вељко Дугошевић“ у Београду
Слађана Илић, професор

лектор *Виолета Бабић*

графичко обликовање *Душан Павлић*
Неда Докић

типографско обликовање *Слободан Миладинов*

припрема за штампу *Небојша Митић*

издавач *Креативни центар*
Градиштанска 8
Београд
Тел./факс: 011/ 38 20 464, 38 20 483, 24 40 659

уредник *Виолета Бабић*

за издавача *Мр Љиљана Маринковић*

штампа *Публикум*

тираж *20.000*

copyright © *Креативни центар, 2005*

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.016:821.163.41+821(075.2)

ЧИТАНКА : за први разред основне школе
/ [аутори Симеон Маринковић, Славица
Марковић ; илустровао Тихомир Челановић ;
речник израдила Виолета Бабић]. - 2. изд. -
Београд : Креативни центар, 2005 (Београд
: Публикум). - 131 стр. : илустр. ; 22 x
24 cm

Тираж 20.000. - Речник: стр. 122-124.

ISBN 86-7781-352-7
1. Маринковић, Симеон

COBISS.SR-ID 121907724

ЧИТАНКА

за други разред основне школе

Креативни центар

Упутство

Приче и песме твоје читанке
скривају тајна зрна лепоте
и овде-онде у њима чуче
расута сјајна зрна доброте.

Пронађи где су те лепе речи,
подвуци неке слике снажне,
објасни ликове и осећања,
запамти њихове мисли важне.

Када откријеш тај тајни свет,
пробај сад и ти у своме срцу,
у својој машти и својој свесци
да створиш сличан ил' бољи цвет.

Водич

задатак

цртамо и бојимо

сети се шта смо научили

глумимо

пишемо

граматика

књижевност

говорна вежба

истражујемо

решавамо

домаћи задатак

смисли, испричај и напиши

речник

1.

МОЈЕ ДРУШТВО И ЈА

ЧИТАМО

приче и песме о другарству

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- басна
- особине лика у причи
- пословице

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш честитку
- да објасниш како се играју жмурке
- да решиш укрштенице
- да направиш лимунаду с медом према рецепту

Јован Јовановић Змај

Добри пријатељи

Пријатељи добри
што имају деле,
док им срећа сија,
заједно с' веселе.

А кад им се деси
зло и наопако,
тад заједно плачу,
на пример овако:

★ Шта значи кад се каже *срећа сија*?

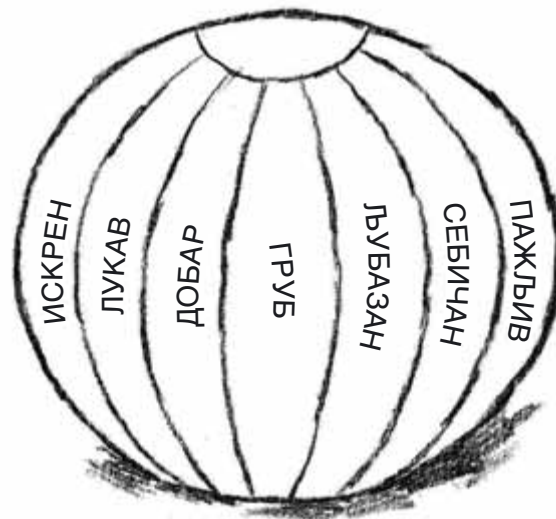
★ Наведи шта још може да сија.

★ Шта значи израз *десило се зло и наопако*?

★ Шта заједно раде добри пријатељи у овој песми?

★ Наведи игре којима се играш са својим пријатељима.

★ Обој само она поља на лопти у којима су речи које описују пријатељство.

Мирослав Антић

Тајна

Свако има неку тајну:
шу-шу-шу...
Неко лепу и бескрајну,
неко тужну или смешну,
неко злу.

Неко своју тајну слаже.
Неко одмах мами каже.
Неко своју тајну не би
испричао ни у сну.
Неко шапне: само теби...
као другу – шу-шу-шу...

Обично су тајне главне
измишљене и љубавне.

Ал' и друге кад се зброје,
наше, ваше, моје, твоје,
леве, десне, чудне, сјајне,
све једнако много значе,
јер – иначе
зашто би се звале тајне?

И ја имам тајну једну
врло важну, врло вредну.
Ником другом – само теби
пришапнућу јутрос њу.

Ходи ближе: шу-шу-шу...
Сутра рано ... шу-шу-шу...
Баш онамо ... шу-шу-шу...

Али ником то не кажи.
Сам потражи.
Шу-шу-шу...

Пронаћи ћеш врло лако
и видећеш да је тако.

Објашњења непознатих
речи можеш да нађеш у
речнику који се налази
на крају Читанке.

Потражи у **речнику**
шта значи реч
збројати.

Подвуци и објасни речи које казују каквих све тајни има.

Другом бојом подвуци стихове у којима се казује како се понашамо кад имамо тајну.

Смисли и напиши каква се тајна крије у речима „шу-шу-шу“ у следећа три стиха:

Ходи ближе: _____

Сутра рано: _____

Баш онамо: _____

Тома Славковић
Оговарање

Их, те девојчице!
Знају само за лутке
и сличне трице.
Све су то мамине мазе
и бакине принцезе.
Ама, кажем ти:
девојчице су
безвезе!

Их, ти дечаци!
Само се бију кô лудаци.
Ко за њих мари,
изводе само глупе
ствари:
чупају нам косу
или се кезе...
Ама, кажем ти:
дечаци су
безвезе!

Пронађи у речнику
шта су трице.

★ Објасни шта значи: *Ко за њих мари?*

★ Напиши шта значи оговарање.

★ Посаветуј дечака и девојчицу
како да се боље друже.

★ Шта мислиш, која се осећања крију у
овој песми?

✂ Реши укрштеницу.

1.							
2.							
3.							
4.							

1. Када неког сретнеш то је онда **су . . . т**
2. Када се с неким растајеш, то је онда
3. Најлепши део биљке
4. 7. слово азбуке

Хоћу-нећу

Шта нећу да урадим свом другу – другарици (настави даље):

- Нећу открити његову тајну.
- Нећу да будем циција.
- Нећу му подметнути ногу.
- Нећу _____

Шта хоћу да урадим за свог друга – другарицу (настави даље):

- Хоћу да му покажем како да уради задатак.
- Хоћу да му позајмим књигу.
- Хоћу _____

Напиши свом другу или другарици честитку за рођендан. Адресирај је. Пази на велико слово.

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>		 <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
---	--	--

Жан Лафонтен

Лав и миш

Био једном један лав – и то какав! Велик, зубат, гриват, репат, са шапурдачама као лопате. Е, тај је једном ухватио омашком миша – оволишна!

„Лаве, пуштај“, писнуо је миш, „немој ме ужинати, можда ћу ти некад у животу бити од користи!“

„Ти?!“, подругну се лав. „Како ти, бре малац, можеш мени оваквом бити од користи?“

„Никад се не зна“, одговори миш.

„Нека ти буде, дечко“, рече лав и пусти миша.

Убрзо после тога ловци разапеше мрежу за дивљач и лав се заплете у њу. Трзао се, кидао, беснео, урлао – узалуд, из мреже се није могао испетљати. Што је више снаге употребљавао, све се више заплитао. Ближио му се крај.

Миш је, међутим, чуо лављу рику и похитао да види шта се догађа. Стигавши на лице места, рекао је:

„Богме се један итекако запетљао!“

„Прођи ме се“, јекну лав. „Са мном је готово!“

„Нека, нека“, рече миш, „само ти мируј, шта је готово а шта није видећемо!“, па изгрицка мрежу у парампарчад.

Скочи лав весело и изљуби миша као најбољег пријатеља. Сад је видео кад ко коме може ваљати.

Ово је басна. Басне су приче у којима животиње говоре и понашају се као људи.

Пронађи у речнику шта значе изрази и речи: *итекако се запетљати, оволишни, малац, подругнути се и парампарче.*

★ Подвуци у тексту речи којима се описује лав.

★ Напиши како се лав понашао према мишу на почетку приче.

★ Подвуци реченицу из које се види како се лав понашао према мишу на крају приче.

★ Објасни зашто се лав променио.

★ Настави ову причу. Сисли и испричај како је лав помогао мишу.

Како помажемо једни другима

Размисли и напиши како може да помогне неко ко је висок ономе ко је низак.

Како може да помогне низак високоме?

Како може да помогне неко ко је дебео ономе ко је мршав? Смисли и напиши.

Како може неко ко је мршав да помогне дебелим?

Доживљаји мачка Тоше

Мачак Тошо и Шаров распалише да пјешаче уз ријеку према ономе кланцу на чијем је улазу био чича Тришин млин. Уз пут се Шаров сваки час задржавао читајући помоћу носа зечје трагове.

„Иди овим трагом – писало је мирисавим зечјим шапама – и тачно гдје он престаје, тамо почиње зец.“

Мачак Тошо, опет, њушкао је око рупа пољских мишева и по разним знацима, само њему видљивим, читао списак укућана.

„Овдје живи пољски миш Живко Бркић с фамилијом и с хромим ујаком Цијукалом.“

Што су се примицали ближе чича Тришином млину, Тошино срце све је јаче ударало. Најзад се између врба и јова показа сив млински кров.

– Ено га! – узвикну мачак Тошо.

У истом тренутку Шаров помириса неки траг у кукурузима и поче да режи:

– Опрезно, Тошо, овуда је малоприје прошао онај твој Жућо!

Обојица добро отворише очи и полако кренуше кроз кукурузе према млину, Шаров напријед, а Тошо иза њега. Тек што су изишли на крај њиве, угледаше на малој заравни пред млином гомилу кокошака и врабаца и међу њима пса Жућу. Он се тамо кочоперио и гласно се хвалио:

– Ау-вау, да само знате како сам јурио мачка Тошу! Јурио сам га, јурио све до краја свијета и кроз једна врата на граници истјерао сам га сасвим из свијета и залупио врата.

– Жив, жив? – питали су врапци.

– Жив, жив, јакако! – шепурио се Жућо. – Ено га сједи пред улазом у свијет, гребе по вратима и мијауче: „Жућове-јуначино, пусти ме да уђем!“

Док је то из кукуруза прислушкивао, мачак Тошо сав се наостријешо од велике љутине и дође сличан великом жежу.

– Шарове, пусти ме напријед, а ти се сакриј иза мојих леђа, па кад Жућо јурне овамо, скочи и дочекај га.

Шаров прилеже на ивици кукуруза, а мачак Тошо стаде испред њега и повика:

– Мијау, изиђи ми на мегдан, буволовче Жућо, лажове један, крадљивче брашна, зечја поруго, прасећа њушко!

Изненађен, Жућо од великог чуда прогута лаж коју је управо хтио да каже, па онда, да се не би осрамотио пред кокошкама, јурну пуном брзином према мачку Тоши урлајући:

– Опрости се с репом и ушима, више их нећеш видјети!

Попут олује, Жућо се сручи до кукуруза, али мачак Тошо муњевитом брзином одскочи у страну, а Жућо се истог тренутка судари с великим Шаровом и...

... и настаде окретање, превртање, лајање, скичање, прашење, котрљање и режање. Двије лопте муњевито су се превртале и летјеле једна преко друге, све док жута лопта не одскочи далеко у страну, претвори се у Жућу и, колико су је ноге носиле, стругну низ ријеку према селу.

– Аха, држи га, држи га! – подругљиво повика за њим Тошо.

Чича Тришо је видио из млина завршетак те велике борбе, а кад је још препознао и свог Тошу, скочио је од радости као јарац, бацио увис брашњаву капу и повикао:

– Овамо, Тошо, стара хајдучино, да те твој чича загрли! Овамо и тога храброг Шарова, који је протјерао крадљивца Жућу!

Ехеј, било је ту загрљаја да се од њих нахерио млин, па суза радосница да се оросила читава ледина пред млином, било је уздаха да су шумјеле све околне врбе и јеле и толико причања да о томе и данас брбљају свраке и врапци.

(Одломак из књиге *Доживљаји мачка Тоше*)

 Подвуци места у причи из којих се види да су мачак Тоша, пас Шаров и чича Триша пријатељи и објасни их.

 Главни лик ове приче је:

Остали ликови из ове приче су:

Место радње ове приче је:

Време радње у овој причи је: (Запази неке детаље који ће ти помоћи да откријеш време догађања; нпр. по речима „Шаров помириса неки траг у кукурузима“ може се закључити да је годишње доба у којем се дешава радња *лето*. Значи, време радње у овој причи је: **лето**).

У речнику ћеш наћи шта значе речи: *распалити, кланац, кочоперити се, јакако, накострешити се, прилегнути, поруга, прашити, стругнути, нахерити се и ледина.*

Домаћи задатак:

Препричај ову причу по следећем плану:

1. Читање трагова животиња.
2. Жућа се хвалише.
3. Жућа и Шаров се боре.
4. Сусрет пријатеља.

Опиши борбу пса Жуће са псом Шаровом.

Сваки лик из приче има неке особине. Те особине се виде из његовог понашања.

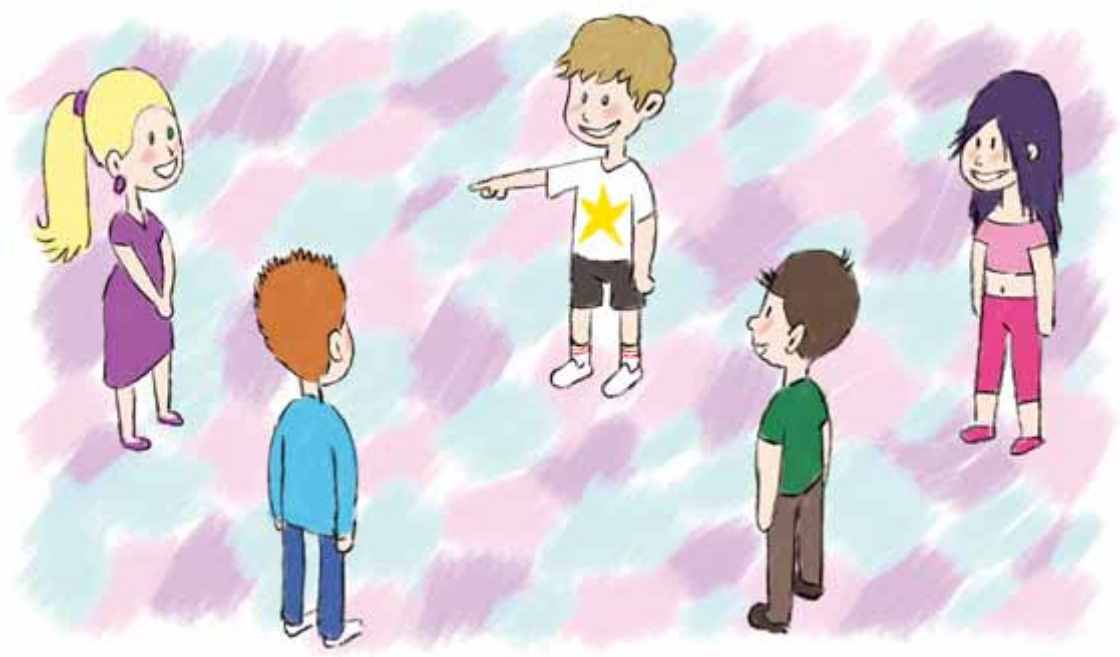

Попуни табелу о особинама пса Жуће.

понашање	особина
Хвали се пред кокошкама.	хвалисав је
	лажљив је

Разбрајалица за жмурке

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.
У десетој башти,
много воћа расте,
крушка, јабука, шљива.
На шљиви гнездо,
у гнезду јаје,
у јају беланце,
у беланцу жуманце,
у жуманцу пише „ИШ“
– ти жмуриш.

 Научи ову разбрајалицу напамет.
Требаће ти за неку игру.

 Овде напиши још неке разбрајалице које знаш.

 Наведи имена игара у којима користиш разбрајалице.

Како се играју жмурке

Гледај ове слике и опиши како се играју жмурке.

Нилски коњ и антилопа

Био неки нилски коњ који је мислио да је леп, јак и, уопште, згодан момак. Једном, кад је мислио да га нико не гледа, загази у бару покрај реке и загледа се у свој лик у води.

„Није да се хвалим, али баш сам леп дечко!“, рече самом себи. „Имам уста пуна здравих, јаких зуба као у коња. Моје очи су питоме и љупке као у жабе. Глас ми је звучан, подсећа на свињско гроктање. Ноге су ми стабилне и снажне као у слона. Када ходам земља подрхтава пода мном. Ко још може да се похвали да има најлепше што имају коњ, жаба, свиња и слон?!“

Једна антилопа, која је дошла на обалу реке да се напије воде, чула је шта је нилски коњ рекао о себи. Она му се приближи и рече:

„Ти си можда леп као нилски коњ и вероватно симпатичан другим нилским коњима. Међутим, ја мислим да није много важно како неко изгледа.

Важније је бити добар и љубазан према другима, што се за тебе не може рећи. Обично се без друга шеташ обалом реке и говориш сам са собом. Можеш ли ми рећи колико пријатеља имаш?!“

Нилски коњ је мислио ко му је пријатељ. Можда мајмун? Но, присети се да је једном уплашио мајмуна. Можда му је слон пријатељ? Њему је неучтиво окренуо леђа. А можда би жаба могла да буде његов пријатељ? Овде се са жаљењем присети да је жабу пре неколико дана пригњечио.

Нилски коњ је мислио и мислио и између свих животиња није могао да нађе ни једну која му је била пријатељ.

Нилски коњ се застиде због овога. Скромна и добронамерна, антилопа је стајала пред њим и чекала одговор. Изгледала је веома љупко.

„Знаш шта?“, рече антилопа напослетку. „Ја ћу да будем твој пријатељ. Међутим, желим да за мене учиниш једну маленкост. Молим те да више не скачеш у воду кад идеш да се купаш.“

Нилски коњ је био веома задовољан што ће антилопа да буде његов пријатељ. Да би јој показао како може да буде пажљив, закорачио је веома полако у реку. Ни једна једина капљица том приликом није попрскала антилопу.

Пријатеље стичемо пажњом и љубазношћу.

 Пронађи и подвучи једном бојом речи којима се описује како изгледа нилски коњ.

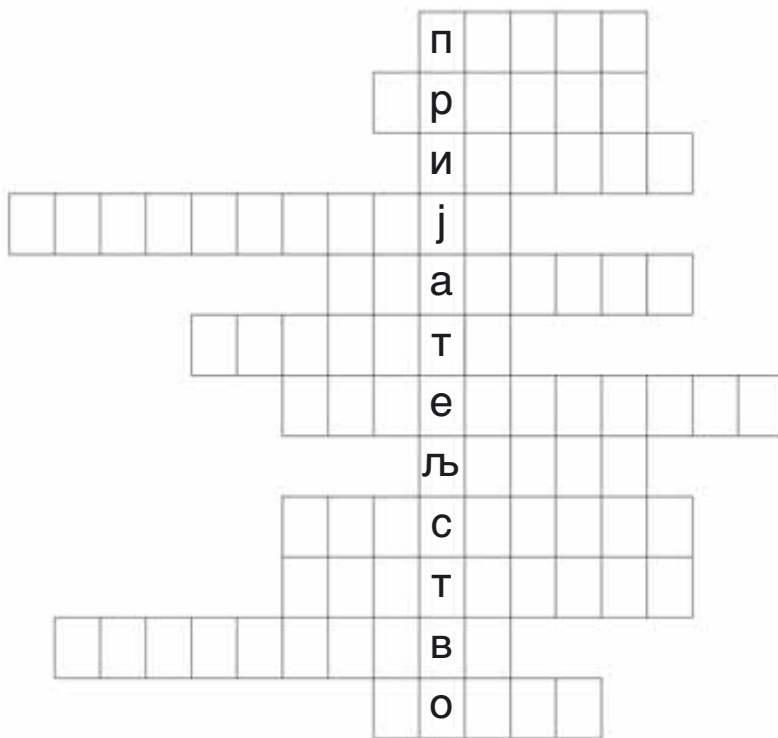
 Другом бојом подвучи реченицу у којима се говори каква је и како изгледа антилопа.

 Зашто нилски коњ није имао пријатеље?

 Објасни шта значи реченица:
Пријатеље стичемо пажњом и љубазношћу.

 Упиши у укрштеницу само речи које означавају пријатељство:

несебичност, другарство, пажња, доброта, истина, лаж, толеранција, храброст, правда, љубав, мржња, саосећање, поштовање, понос.

Народне пословице о пријатељству

Објасни како си разумео ове пословице.

**Пословица је кратка и мудра
народна изрека о животу.**

Обој истом бојом два листа са пословицама
које имају слично значење.

Шта значи израз *вући некога за нос*?

Шта значи израз *чувати некоме понос*?

Лимунада с медом

Рецепт за две особе

За припрему ове лимунаде потребне су:

- 2 кашике меда
- 1 лимун
- 2 чаше воде

1. Лимун исеци напола. (Нека ти неко старији помогне!) Исцеди из њега сок.
2. Сипај сок у мањи бокал и додај мед. Добро промешај, све док се мед и сок не сједине.
3. Сипај у бокал воду и добро промешај.
4. Лимунада с медом се лако и брзо прави. Припреми је и попиј заједно са својим другом.

Домаћи задатак:

Напиши у свесци још један рецепт и нацртај оно што ти је било потребно.

СЕТИ СЕ шта смо научили...

Повежи почетак реченице са правим наставком.

Басне

главни лик, остали ликови, време и место радње

Пословице

су приче у којима животиње говоре и понашају се као људи

У причи се одређује

су кратке и мудре народне изреке о животу

Провери тачност својих одговора у решењу које се налази на крају Читанке.

Упиши број освојених поена.

Подсећамо се

ГЛАВНИ ЛИК у причи

ОСОБИНЕ ЛИКА виде се из његовог понашања.

ВРЕМЕ РАДЊЕ у причи

МЕСТО РАДЊЕ у причи

2.

ШТА ОСЕЋАМ, ШТА ОСЕЋАШ

ЧИТАМО

приче и песме које говоре о осећањима

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- загонетке
- речи које се римују
- речи које имају слично значење
- реченице (упитна, заповедна, обавештајна)

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да смислиш и напишеш загонетке
- да напишеш састав о поклону који те је обрадовао
- да саставиш списак за куповину
- да довршиш стрип
- да напишеш виц

Јован Јовановић Змај

Мрак

Мислио би човек
Кад погледа мрак
Да је страшно моћан,
Да је силно јак.

То би било наопако –
Ал' на срећу није тако:
Свећицу зажежи,
Мрак од тебе бежи.

★ Пронађи у речнику и напиши шта значе речи:

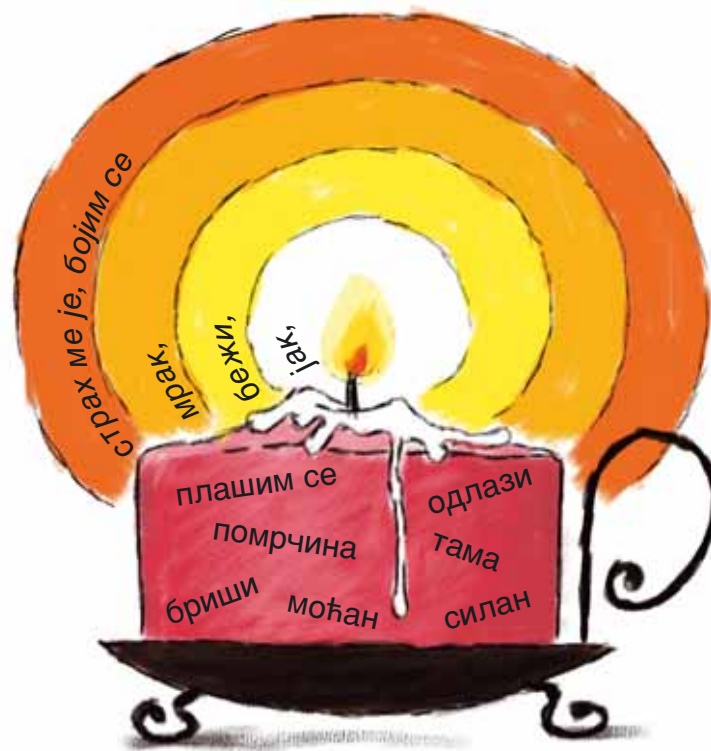
зажећи – _____

моћан – _____

★ Подвуци у песми речи којима се описује какав је мрак.

★ Напиши зашто нам се чини да је мрак страшно моћан.

★ Пронађи и упиши речи које имају слично значење.

★ Како се дечак осећао у мраку?

Зашто?

★ Како се дечак осећао када је упалио светло?

Зашто?

★ Како се ти осећаш када си у мраку?

★ Нацртај овде себе, уплашеног.

★ Напиши чега се плашиш.

Никола Јеремић

Пркосна крушка

Поред пута крушка жута на високој стоји грани. Покушали малишани, покушао мрки меда, покушали сви одреда, пре времена, још за лета, да је скину са дрвета.

Ал' се крушка није дала. Све је редом обрукала. А на крају – није шала – са гране је сама пала.

★ Напиши како би меда испричао овај догађај.

★ Како би крушка испричала овај догађај?

📖 Смисли и напиши речи које се римују.

меда, деда, _____, _____,
шала, знала, _____, _____,
дрвета, лета, _____, _____.

У речнику пише шта значи реч *пркосан*.
Потражи значење на крају Читанке.

Љубивоје Ршумовић

Лаке загонетке

Ко ће први да се сети
КРИЛА НЕМА
ПОЉЕМ ЛЕТИ
Сетио се један Петар
ТО ЈЕ ВЕТАР.

А ко ли ће ово бити
ИГЛЕ ИМА
НЕ ЗНА ШИТИ
Сетила се Нена сама
ЛЕЖ С БОДЉАМА.

Ко се тако вешто крије
ОКЛОП ИМА
ВИТЕЗ НИЈЕ
Сетио се Мики шта је
КОРЊАЧА ЈЕ.

 Загонетка је игра речи која се састоји од необичног питања у којем се крије одговор.

 Сисли и напиши загонетке за крушку и за медведа.

Мало теже загонетке

 Упиши одговарајући број у кружић поред цртежа.

1. Нит шушну, нит бушну, а у кућу дође.
2. Оца нема, мајке нема, а свако се јутро рађа.
3. Водом иде – не бућка, травом иде – не шушка.

 Сисли и напиши загонетке за столицу и за прозор.

Злата Видачек

Инат

Сима се синоћ наљутио на маму. Није хтела да га пусти да се дуже игра у дворишту. Био је, истина, већ мрак, али неки његови другови остали су и после њега. Само је он морао да оде кући.

За време вечере је ћутао и отишао на спавање љут. Када се јутрос пробудио, свега се сетио. И љутина се вратила.

Скочио је с кревета. Усне стиснуо и напућио. Намргодио се. Ништа не пита. Ни са ким не разговара.

„Симо, донела сам ти чоколаду с лешником“, каже мама тек што се вратила са пијаце. У руци јој пун зембиљ.

„Не могу“, одговори Сима.

„Узми! Врло је укусна. Ниси, ваљда, још увек љут?“

„Не могу“, понавља тихо.

„Добро, кад нећеш. Појешћемо је твоја сестра и ја.“

Сима и даље ћути. А кад је под сестриним зубима закрцкао лешник, само је трепнуо. Убрзо више чоколаде није било. Од ње је остао само комад светлог станиола. Сестра га је пажљиво раширила, исправила савијене углове и ставила међу листове књиге.

„Ето, какве сте. Ништа ми нисте оставиле!“, мрко је шапнуо Сима.

„Мама ти је двапут нудила. Што ниси узео?“

„Да ми је бар још једном понудила, сигурно да бих узео. Али она није хтела. За инат.“

★ Ко се у причи инатио?

★ Како се човек осећа када се инати?

У речнику ћеш наћи значење речи *инат* и *зембиљ*.

★ Шта је Сима требало да учини?

Реченице

A У причи „Инат“ пронађи и из ње препиши по једну:

упитну реченицу

заповедну реченицу

обавештајну реченицу

A На крају сваке реченице стави одговарајући знак: . ? !

Зашто плачеш

Ја сам се наљутила

Купи ми чоколаду

Не вичи на мене

Где је моја чоколада

Он ме је обрадовао

A Домаћи задатак:

Сети се неког догађаја када си се инатио. Опиши га. Сисли и напиши наслов.

A Гледај слику и напиши о њој по једну:

упитну реченицу

заповедну реченицу

обавештајну реченицу

Јован Јовановић Змај

Хвала

Ево, драга дечице,
Воћа свакојака:
Грожђа црна, грожђа бела,
Јабука, крушака!
Ове лепе дарове
Јесен нам је дала.
Драга наша јесени,
Од срца ти хвала!

Сетимо се пролећа,
Његових цветова,
Што нам цвеће обећало,
Ево тих дарова!
Ове лепе дарове
Јесен нам је дала.
Драга наша јесени,
Од срца ти хвала!

★ Напиши како разумеш стихове:
*Што нам цвеће обећало,
Ево тих дарова!*

★ Напиши које нам дарове даје јесен.

📝 Замисли да треба да идеш на пијацу.
Направи списак онога што желиш да купиш.

Списак

★ Смисли другачији наслов за ову песму.

Напиши састав о томе како си се обрадовао поклону. Сети се неких детаља.
Погледај на страни 155 правила за добро писање.

Пишемо састав

Поклон

- Када си добио поклон?
- Ко ти га је поклонио?

- Који је то био поклон?
- Опиши како је изгледао.

- Како си се осећао када си добио поклон?
- Шта си тада рекао?
- Шта си тада помислио?

Доситеј Обрадовић

Пас и његова сенка

Носио пас парче меса. Пролазећи поред реке, спазио је у води своју сенку. Помислио је да је у води неки други пас. Учини му се да је у устима оног другог пса веће парче меса, па скочи да му га отме. При томе испусти свој комад, те му га вода однесе. После тога пас се чуддио како у исти мах несташе оба комада меса.

★ Шта је пас помислио када је видео сенку у води?

★ Једна народна пословица каже: *Ко тражи веће, изгуби из вреће*. Објасни по чему су сличне та пословица и ова прича.

★ Објасни шта значи реч *завист*.

★ Заокружи одговор за који мислиш да је тачан. Ова прича је: а) **пословица** б) **басна** в) **загонетка**

★ Откриј и напиши речи које означавају осећања.

ДОСТРА _____

ТРАСХ _____

СЕБ _____

ЋАСРЕ _____

БАЉУВ _____

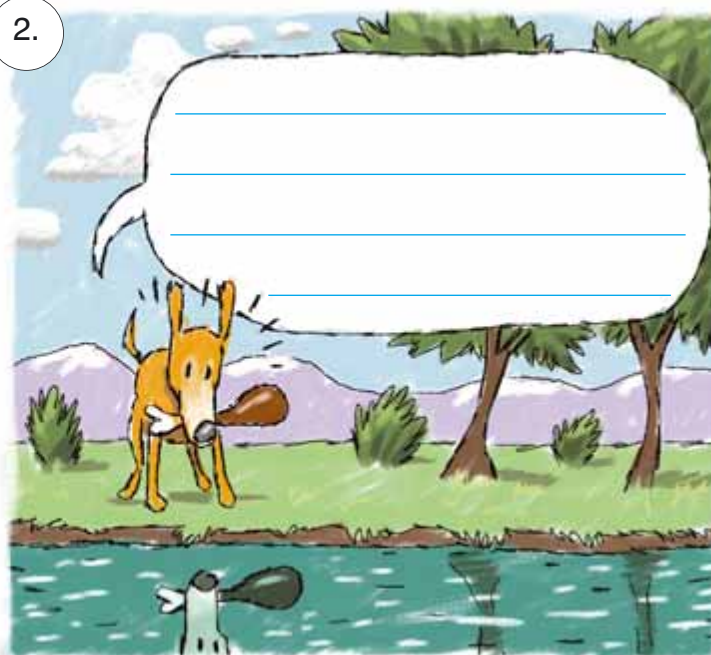

Доврши овај стрип. Смисли и напиши шта је пас у себи говорио.

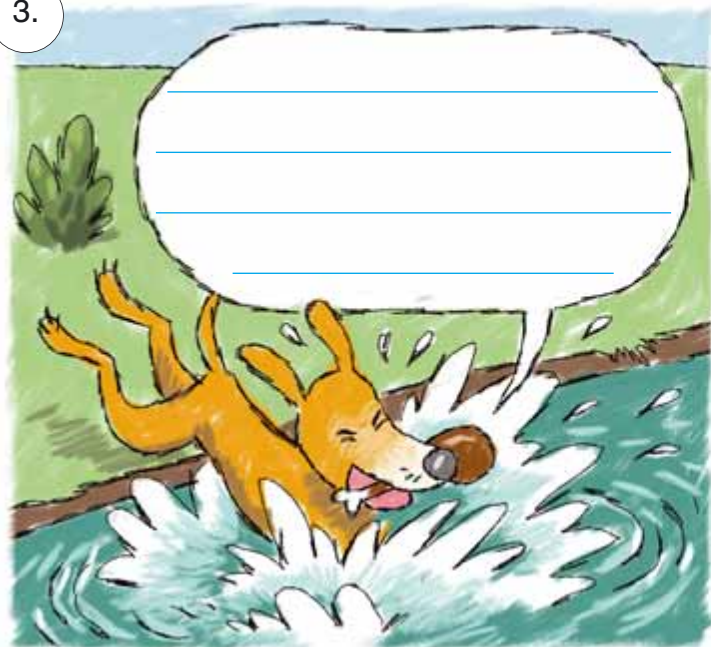
1.

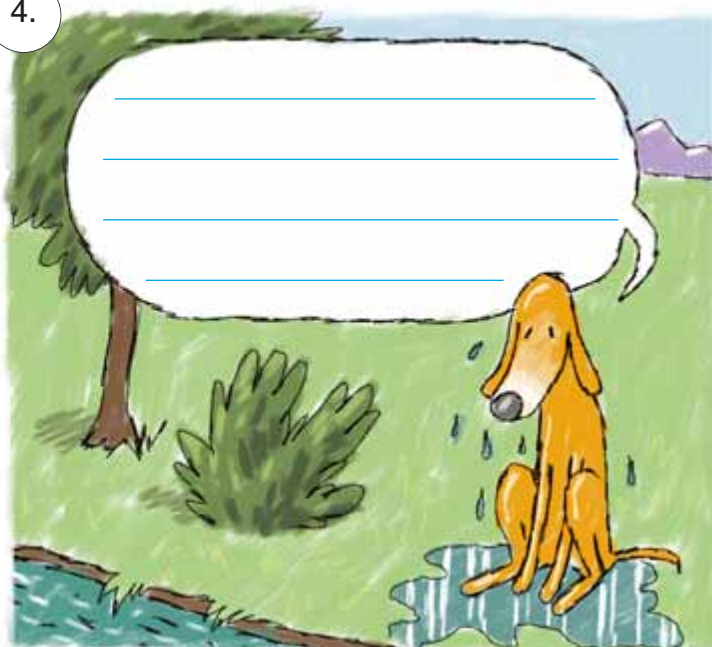
2.

3.

4.

Драгомир Ђорђевић

Еј како бих

Еј како бих радо писно
Да је прање бескорисно
И дигао буне
На оне сапуне

Еј како бих и то сместа
Забранио она теста
И прешао глатко
На шницле и слатко

Еј како бих да не боли
Рекô реч-две и о школи
И уз звуке реске
Поцепао свеске

Еј како бих више-мање
Укинуо и спавање
И кô сваки прави
Живео на јави

Потражи у **речнику** шта значе
речи *писнути*, *тесто*, *резак* и *јава*.

★ Напиши против чега се све дечак буни у овој
песми.

1.

2.

3.

4.

★ Напиши у чему се слажеш са овим дечаком.

★ У чему се не слажеш са овим дечаком?

Изброј колико ова песма има стихова. _____

Изброј колико ова песма има строфа. _____

 Постави три питања дечаку из ове песме.

1. _____

2. _____

3. _____

 Објасни дечаку из ове песме шта је то што је лепо у школи.

 Заврши ове реченице:

Добро се осећам када _____

Љут сам када _____

Бринем се када _____

Радујем се када _____

 Реши ребусе.

(идуљ)

(агонотс)

(суботуа)

(аћук)

(атекар)

(оатеп)

Шаренорепа

У буци зоолошког врта малишани су обично застајали пред кавезима с мајмунима, па одлазили да се диве слоновима и фокама.

Само је једна девојчица, чије је плаво теме једва допирало чувару до појаса, редовно одлазила до кавеза иза чијих је решетака живео тигар. Затим је, све док се врт не затвори или је родитељи не одвуку кући, стајала нежно гледајући у звер чије су се зенице при јакој светлости скупљале у оштру црну пругу.

Чувару се чинило да и звер посматра девојчицу с нежношћу у очима, као да погледима воде неки неми, тајни разговор. На тренутке му је једва успевало да га препозна. Је ли могуће да је то она иста звер чији урлик леди крв у жилама и људима и животињама, а ударац шапе угиба решетке кавеза?

С чуђењем и неверицом чувар је гледао како се тигар у дететовом присуству мења, како му кретње постају блаже а очи, упрте у девојчицу, питомије. „Па, он би се као псић склупчао крај дететових ногу, само да је кавез отворен!“, помисли чувар не верујући сопственим очима: њушке ослоњене о шапе, тигар је лежао, гледао у девојчицу, и прео.

– Пустите ме да га помилујем! – замоли девојчица једнога дана чувара, а овај задрхта од ужаса и одлучи да је ни за тренутак не оставља саму с тигром.

Ко зна колико је пута девојчица долазила! Колико дуго стајала и гледала у тигра! Звезде дане не броје. Недеље и месеци су пролазили уливајући се у пролећа, лета и зиме као шаре с тигрових леђа у реп.

Девојчица је просто била опчињена тим репом, јер се час умилно увијао тигру око шапа, час гневно ударао о решетке. Ај, кад би неко, макар на трен, пустио тигра из кавеза! Девојчица је с тугом гледала заробљену звер, а тигар је, као да нешто наслућује, пружао шапу ка њој.

Мајка с нелагодношћу опази сузу у оку девојчице, трже је и одвуче од кавеза, а те исте вечери откри да је читава девојчицина цртанка испуњена цртежима моћне пругасте звери. „Па, она тигра воли више од родитеља!“ – пролете јој кроз главу.

– Нема више одлазака у зоолошки врт, запамти! – припрети љубоморно, па гурну цртанку у ладицу. – Доста је мени тих глупости... – И мајка љутито залупивши вратима изађе из дететове собе, а девојчица извади цртанку и стави је себи под узглавље, па леже, али читаве ноћи не склопи ока од ватруштине и повраћања.

Шта све нису чинили родитељи да јој помогну, па ништа. Чак су и цртеж с тигром ставили изнад дететовог кревета, али мала је наочиглед свих све брже копнела.

У свом кавезу, одбијајући храну, копнео је и тигар. Нико није могао да одреди од чега болује, али он је из дана у дан постајао све тањи и све мањи. „Ако овако настави, ускоро га неће ни бити!“, промрмља чувар сетивши се да већ данима крај тигровог кавеза није видео плавокосу девојчицу, па уздахну. „Вероватно тигар за њом тугује!“ – погледа још једном измршавелу звер, решен да сутра о свему обавести управника. Затим још једном обиђе врт, па леже.

Дуго није могао да заспи, а када је заспао, пред саму зору, трже га урлик тигра. Заборавивши чак да обуче капут, он потрча ка тигровом кавезу. Стигавши надомак кавеза, он застаде као укопан. „Сањам ли ја ово?“, упита се кад виде закључана врата и празан кавез. „Није тигар врабац, па да излети кроз решетке!“ Још једном оптрча празан кавез, па читав зоолошки врт, али тигру ни трага.

Истога трена, дететова мајка чу девојчицин раздрагани смех и, не верујући сопственим ушима, скочи с кревета. Улете у дететову собу и готово занеме од чуда. Крај самог дететовог узглавља лежала је пругаста, шаренорепа мачка и прела, а девојчица се смејала.

Иза прозора руменила се зора. И прозор и врата били су затворени. Откуда мачка? Никада сличну њој није видела, а ипак јој је однекуд позната...

Мајка нехотице подиже поглед ка зиду и крикну. Са цртежа, право у њу, гледао је пругасти, шаренорепи тигар. У дететовом кревету лежала је иста таква пругаста, шаренорепа мачка са оштром, црном пругом уместо зеница. Од зебње мајка задрхта. „Да се није тигар у мачку претворио?“, помисли, па одмахну руком. „Не будали!“, прекори саму себе. „Мачка је мачка, а малој је уз њу, очигледно, добро!“

Већ пред крај тога дана мајка опази да девојчица лакше дише и, обрадована, заборави и тигра и своју зебњу.

Девојчица се све чешће смејала, а Шаренорепа се од ње није одвајала. У мраку, као жишци, гореле су њене очи. „Па она то као пас стражари!“, пролете мајци кроз главу. „Кад једе? Када спава?“, упита се, па усхићена дететовим све бржим опоравком заборави своја питања.

Као киша низ олук текли су дани. Девојчица је већ почињала да устаје са кревета и помало хода по соби праћена пругастом шаренорепом мачком.

Коначно, дође и дан да крене у школу. Она раздрагано зграби торбу и полете низ улицу, унапред се радујући сусрету с друговима и другарицама из разреда.

Истога трена Шаренорепе нестаде, а чувар, пролазећи крај недељама празног кавеза, иза решетака угледа тигра.

Види у **речнику** шта значе речи: шаренореп, неверица, опчинити, ладица, узглавље, ватруштина, копнети, зебња, будалити, жижак, усхићен и раздраган.

★ Подвучи у причи следећа места и објасни их:

- девојчица гледа тигра у кавезу
- тигар гледа девојчицу
- тигар се мења када упознаје девојчицу
- тигар и девојчица постају пријатељи

★ Зашто је мајка забранила девојчици да одлази у зоолошки врт?

★ Зашто се девојчица разболела?

★ За који део приче можеш рећи да се у стварности није могао догодити?

Смисли и напиши поруку ове приче.

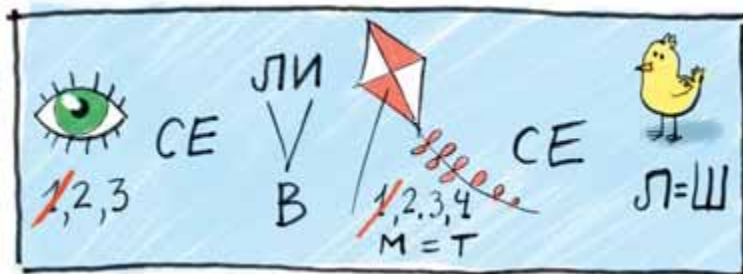
Опиши главне ликове из ове приче – девојчицу и тигра. Приликом описивања сети се речи којима их писац описује и објасни како их замишљао. Опиши како изгледају, како се понашају, које су њихове особине.

Лик девојчице: _____

Лик тигра: _____

Реши ребус.

(ешип ес јат илов ес ок)

Добрица Ерић

Чуо сам

Чуо сам како пчелица зуји
кад мед из цвета кроз њу проструји.

Чуо сам како киша пљушти
и како зрела пшеница шушти.

Чуо сам како ливаде зричу
како жуборе и пућпуричу.

Чуо сам како мајка плаче
и крије сузе у марамче.

Чуо сам како она певуши
када јој сунце сине у души.

Све сам ја чуо и знам шта значи
када се отац наоблачи.

Мада ми сваки нежни звук прија
мени је ипак најмилија

Старинска свирка мајчиног гласа
блага кô жубор речних таласа.

Значење речи
пућпурикати пронаћи
ћеш у **речнику**.

★ Објасни зашто песник каже да ливада зриче,
жубори и пућпуриче?

★ Објасни стихове:
*Чуо сам како она певуши
када јој сунце сине у души.*

★ Шта значи: *Када се отац наоблачи?*

★ Како песник описује мајчин глас?

★ Које осећање у теби изазива ова песма?

★ Напиши који звуци теби највише пријају. Зашто?

Андра Франичевић

Забринути родитељи

Рекла гуска гуску јуче:

„Где је, душо, наше луче, гушче наше жуто?“

„Не знам“, каже гусан бели, „нема лоле већ дан цели. Некуд је одлутô.“

А гуски је било жао, па све:

„Јао, јао, јао, куку мени, друже! Појела га можда жаба, ил' пребила ногу баба што јој једе руже“.

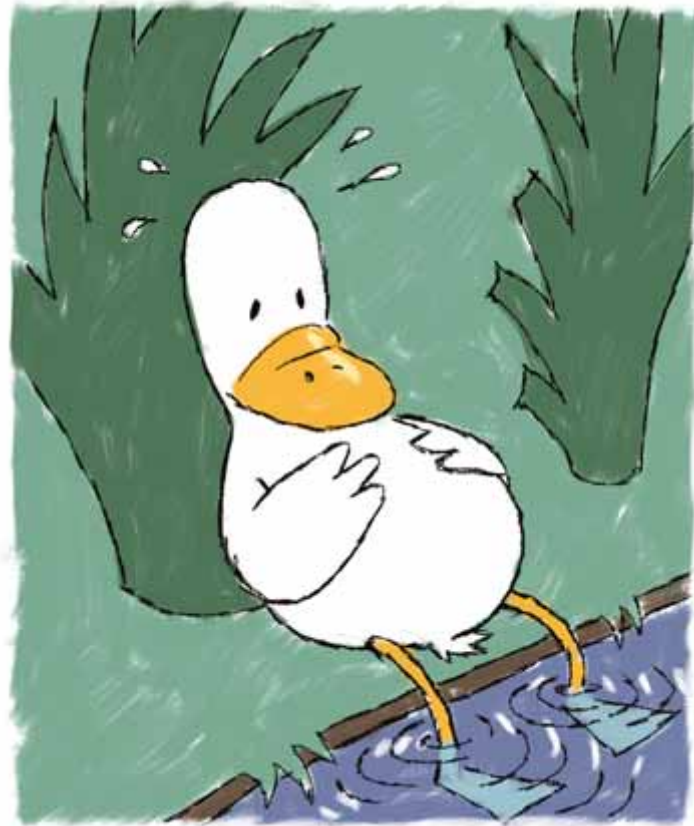
Шта је гусан на то знао, но се и он расплакао, плаче као пљусак. Плакали су испод дуда, плакали су просто свуда и гуска и гусак.

Чуо један лептир ово, па их пита:

„Шта је ново, две гушчије главе?“

А кад чуо кога траже, насмеја се, па им каже:

„Баш сте гуске праве! Та ено вам вашег лоле на зеленој бари доле, а где би иначе? Најео се као прасац, не може да гаче“.

У речнику пронађи значење речи *лола*.

Зашто су родитељи били забринути?

Напиши како су се родитељи понашали када су били забринути.

Која је особина гушчета из ове приче? Подвуци одговор који сматраш тачним.

а) **плашљиво** је б) **пажљиво** је в) **неодговорно** је

Изговарај гласно више пута:

В,	ВА,	ВО,	ВИ,	ВЕ,	ВУ
Л,	ЛА,	ЛО,	ЛИ,	ЛЕ,	ЛУ
Љ,	ЉА,	ЉО,	ЉИ,	ЉЕ,	ЉУ
Ц,	ЦА,	ЦО,	ЦИ,	ЦЕ,	ЦУ
Ч,	ЧА,	ЧО,	ЧИ,	ЧЕ,	ЧУ
Џ,	ЏА,	ЏО,	ЏИ,	ЏЕ,	ЏУ
Ђ,	ЂА,	ЂО,	ЂИ,	ЂЕ,	ЂУ

Шаљива страна

Учитељица прозива ђаке:
„Неда Докић!“
Ђаци у хору одговарају:
„Није ту!“
Учитељица се наљути,
па подвикну:
„Мир! Може она и сама
да одговори!“

Зашто мама кенгур
не воли кишне дане?
– Зато што се тада
деца играју унутра.

Зашто птице
у јесен лете
на југ?
– Зато што
им је далеко
да ходају.

★ Напиши један виц који знаш.

СЕТИ СЕ шта смо научили...

Заокружи слово испред одговора за који мислиш да је тачан.

Провери тачност својих одговора у решењу које се налази на крају Читанке. Упиши број освојених поена.

- 1.** **мрак – тама – помрчина**
Ово су:
а) речи са сличним значењем
б) речи са супротним значењем

- 2.** **Читав дан иде, из куће не излази.**
Ово је:
а) пословица
б) загонетка

Подсећамо се

РЕЧЕНИЦЕ

ОБАВЕШТАЈНЕ

.

ЗАПОВЕДНЕ

!

УПИТНЕ

?

РЕЧИ КОЈЕ СЕ РИМУЈУ

МЕДА – ДЕДА

3.

КО ДОБРО ЧИНИ, ДОБРИМ МУ СЕ ВРАЋА

ЧИТАМО

приче и песме које говоре о добрим делима

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- одвојено писање речи
- слоговање и растављање речи на крају реда
- потврдне и одричне реченице
- самогласници и сугласници
- речи са увећаним значењем
- речи са умањеним значењем
- писање две тачке и зареза

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш причу о стоноги која купује ципеле
- да објасниш како се дочекују гости
- да помогнеш мравима да се мимоиђу на путу
- да попуниш табелу – песници и песме

Драган Лукић
Пардон

Срео слон
у шетњи
стоногу
и згази јој
тридесет
и трећу
ногу.

Учтиво сурлу
подиго слон
и рекô:
„Пардон“.

У речнику нађи шта значе
речи пардон и учтиво.

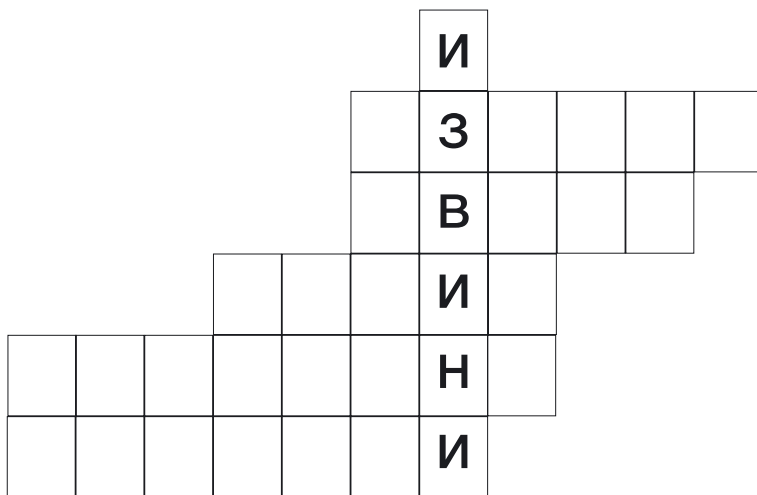
Објасни из чега се види да је слон био учтив?

Упиши у укрштеницу речи учтивости: *изволи, опрости, молим, хвала, пријатно.*

Заокружи само оне реченице којима се
показује лепо понашање.

Кад некога гурнеш.

**Кад те неко
случајно гурне.**

1. Жао ми је.

1. Ух, то ме боли!

2. Извини.

2. Молим те, пази мало.

3. Извини, нисам намерно.

3. Будало, не гурај ме!

4. Ха, ха, је л' боли?

4. Где гледаш, коме?

Смисли шаљиву причу о томе како је стонога кренула са слоном да купи ципеле. Дај причи наслов. Погледај на страни 155 правила за добро писање.

Упиши у табелу имена песника и наслове песама које смо досад учили.

Име песника	Наслов песме	Страна
	Добри пријатељи	4
Тома Славковић		
	Мрак	20
Љубивоје Ршумовић		23
	Хвала	30
Добрица Ерић		40

Руска народна басна

Лија и ждрал

Спријатеље се лија и ждрал. Наумила лија да почасте ждрала, оде к њему и позове га к себи у госте.

„Дођи, куме, дођи, драги. Баш ћу те лепо почастити.“

Пође ждрал на гозбу. А лија накувала каше, па је размазала по тањиру.

Поставила и нуди:

„Једи кумићу, једи голубићу, сама сам припремила“.

Ждрал туп-туп кљуном по тањиру, лупкао, лупкао, али ништа не може да ухвати.

А лисица лиже ли, лиже кашу и сву је сама појела.

Појела кашу, па вели:

„Извини, куме, више немам чиме да те почастим“.

Ждрал јој одговара:

„Хвала, кумо, и на томе. Дођи ти сад к мени у госте“.

Сутрадан дође лија ждралу у госте. Он припремио чорбу с месом, насуо у бокал с уским грлићем, ставио на сто и каже:

„Једи, кумо, немам ништа друго“.

Почела лија да се врти око бокала, приђе му с једне стране, приђе с друге, и лизне га и омирише га, али никако да дође до јела. Не може да главу увуче у бокал.

А ждрал кљуца ли, кљуца, док није све појео.

„Па, не љути се, кумо, више немам чиме да те почастим.“

Лији би криво. Мислила је да ће се најести за целу недељу дана, а кући се вратила празна стомака. Како је узајмила, тако јој се и вратило.

Од тог доба престало је пријатељство лисице и ждрала.

 Како је лисица почастила ждрала?

 Како је ждрал почастео лију?

 Зашто је престало пријатељство између лисице и ждрала?

 Подели ову причу на две целине.
Означи то једном цртом.

 Смисли и напиши наслов:

за први део приче

за други део приче

Постоје речи којима се нешто умањује.
Некада се те речи говоре и из милоште.

Настави даље:

кум – кумић

голуб – голубић

цвет – _____

кућа – _____

лист – _____

_____ – _____

_____ – _____

Напиши на кога се из ове приче односе ове пословице?

Како посејеш, онако ће ти нићи.

Како простреш, онако ћеш и лежати.

Зашто?

Објасни зашто је ова прича басна.

★ Басну „Лисица и ждрал“ испричај кратко, само у пет реченица.

★ Напиши правилно ове реченице:

сву појела лисица кашу је

се лисицу ждрал на наљутио

стомака вратила празног се лисица

и је ждрала пријатељство лисице престало

★ Допиши речи са сличним значењем.

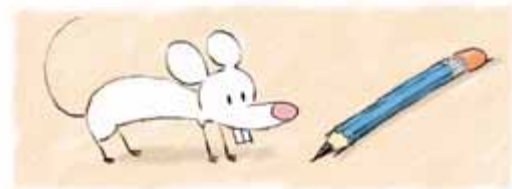
насути _____

почастити _____

★ Подвуци реченице којима се описује како је лија покушавала да поједе кашу из бокала.

★ Пронађи и препиши неке реченице из ове приче које су казане љубазно, а нису искрене.

★ Реши ребусе.

Како се дочекују гости

Гледај слике и напиши шта ко говори.

Дочек

Гост:

Домаћин:

Гост:

Домаћин:

Послуживање

Гост:

Домаћин:

Гост:

Домаћин:

Испраћање

Гост:

Домаћин:

Гост:

Домаћин:

Мађарска народна прича

Лакоми мечићи

Преко девет високих планина – у десетој – у једној густој шуми живела је мечка са два мечета. Мечићи расли, порасли и једнога дана реше да пођу у свет и траже срећу.

На растанку их је мајка загрлила и саветовала да се у животу никада не свађају и не одвајају један од другог. Обећали су мечићи да ће је послушати и пошли на пут.

Ишли, ишли – дан, два... За то време појели су сву храну коју су понели. Огладнели. Оборили главе и једва ходају.

„Бато, ја сам много гладан!“, казало је млађе мече кроз плач.

„И ја сам гладан“, казало је старије мече.

Ишли они тако, ишли и наједанпут, на сред пута, нађу повећи комад тврдог сира. Како су се само обрадовали што ће колико-толико да утоле глад! Али им је та радост била краткотрајна. Почели су да се свађају око поделе сира, јер се сваки плашио да његов део не буде мањи. Чула ту свађу лисица, па дошла и упитала мечиће:

„Око чега се то свађате, мечићи?“

Мечићи јој објаснили око чега се свађају.

„Ала сте смешни!“, казала је лисица. „Па зар се око тога свађате? Пошто сте ми обоје драги, ево, ја ћу да вам поделим сир.“

„Баш ти хвала, тета-лијо, што си дошла да нам поделиш сир“, рече млађе мече.

Узе лисица сир и тресну га о један пањ, те доби два неједнака парчета.

„Тета-лијо, тета-лијо, парчићи нису исти!“, викну старије мече.

„Полако, полако, мили мој! Немој да се бринеш због тога. Поправићу ја то.“

И лисица од већег комада одгризе повеће парче, тако да је онај мањи комад испао већи.

„Опет нису једнаки!“, викну сада млађе мече.

„Ама, будите стрпљиви, драги моји мечићи! Знам ја свој посао.“

И тако је лисица наставила да дели сир грицкајући час један, час други комад, а мечићи су окретали своје црне носиће час на једну, час на другу страну очекујући да комади сира буду једнаки. Лисица је делила, делила док се није најела – и појела све – а онда им је казала:

„Ево, сад су комадићи сира потпуно једнаки. Нека вам је пријатно, драги моји мечићи! Ако и други пут будете имали нешто за деобу, слободно позовите мене, ја ћу вам мајсторски поделити“.

То је казала и пружила им по једно мало, малешно парче тврдог сира, махнула репом и отишла.

„Тако нам и треба“, казало је старије мече, „кад смо лакоми.“

У речнику ћеш наћи шта значи реч *лаком*.

★ Означи део приче из којег се види да су мечићи били лакоми.

★ Напиши још неку реч која има слично значење као реч *лаком*.

Напиши шта је мајка саветовала мечићима.

Шта је искуство?

Шта су мечићи научили из свог искуства?

Домаћи задатак:

Препричај ову причу по следећем плану

1. Мечићи расту поред мајке
2. Мечићи полазе у свет
3. Мајка их испраћа
4. Огладнели су
5. Налазе комад сира
6. Свађају се
7. Лисица им дели сир
8. Лисица одлази
9. Шта је рекло старије мече

★ Предложи како да се праведно подели сир. Заокружи најбоље решење.

1. Поделио бих сир на приближно једнаке делове и пустио брата да изабере део за себе.
2. Дао бих му све и наљутио се заувек на њега. Рекао бих: „Ево ти, гладнице!“
3. Узео бих колико ја хоћу, а њему шта остане.
4. Сир бих поделио на два дела, а онда бисмо бацали новчић или вукли дрвце.

Слоговање

А Препиши правилно ове стихове. Повежи слоге у речи.

Хте о је миш Ми ша

да и ма слат ки ша.

Трес ну о је : трас,

по ви си о глас:

У стај, Мја о, тор ту ме си

и на сто ми је до не си.

Мја о мрд ну бр ком,

миш у ру пу тр ком.

Растављање речи на крају реда

Речи се на крају реда растављају **цртицом**. Цртица треба да се налази на граници слога. Једно слово се никада не оставља само на крају реда.

девој-
чица

учи-
оница

~~о-
гледало~~

Самогласници и сугласници

Наш језик има пет гласова који могу да се певају и да сами чине слог: **А, Е, И, О, У**.
Они се зову **самогласници**.

Остали гласови не могу да се певају и да сами чине слог, већ слог чине са самогласником.
Зову се **сугласници** и има их двадесет пет.
Понекад **Р** може да гради слог и тада се назива слоготворно **Р**. На пример, у речима: **др-во, пр-вак, гр-ло**.

Подели речи на слоге помоћу усправних црта.
У кућице упиши колико свака реч има слогова.
Добићеш правилан низ бројева.

у

нашој

улици

запажамо

неодољивог

љубопитљивог

занимљивог

чупавог

малог

пса

Реши ребусе.

Кад се речи на слоге не би делиле, оне би се преко стране прелиле.

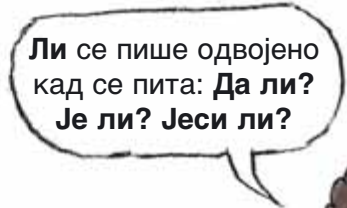
Одвојено писање речи

Када се **ли** пише одвојено?

Ли се пише одвојено кад се пита: **Да ли?**
Је ли? **Јеси ли?**

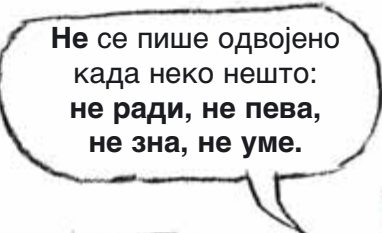

Да ли су мечићи били гладни?
Је ли лија поделила сир?
Јесу ли сада мечићи сити?

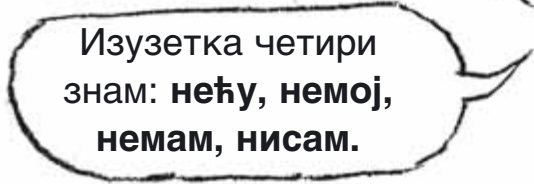
Када се **не** пише одвојено?

Не се пише одвојено када неко нешто:
не ради, не пева,
не зна, не уме.

Изузетка четири знам: **нећу, немој,**
немам, нисам.

Напиши правилно ове реченице.

Далисусвејабукедали? _____

Незнамдалисусведали. _____

Јајабукавишенемам. _____

Потврдне и одричне реченице

A Одговори на питања или потврдним или одричним реченицама.

Да ли је крушка поврће?
Може ли пас да се попне на дрво?
Да ли се папир прави од дрвета?
Знају ли мрави да направе мед?
Могу ли мачке да виде у мраку?
Може ли вода да се претвори у пару?

Потврдне реченице:

1. _____
2. _____
3. _____

Ако не знаш,
одговор потражи
у енциклопедији.

Одричне реченице:

1. _____
2. _____
3. _____

Две тачке и зарез

A Када ређам ил' набрајам,
зарезима реч одвајам.
Испред тога стављам значке
од две тачке.

A Стави : и , тамо где је потребно.

Највише волим ово воће јабуке трешње
јагоде кајсије и шљиве. Од поврћа волим
грашак купус парадајз и шаргарепу.

Душко Трифуновић

Два јарца

Два су јарца врло проста
пошли преко уског моста
један с једне стране а други с друге стране

Скупили се навијачи
да гледају ко је јачи
или једна страна или друга страна

Стали јарци па се мјере
онда поче да се дере
један с једне стране други с друге стране

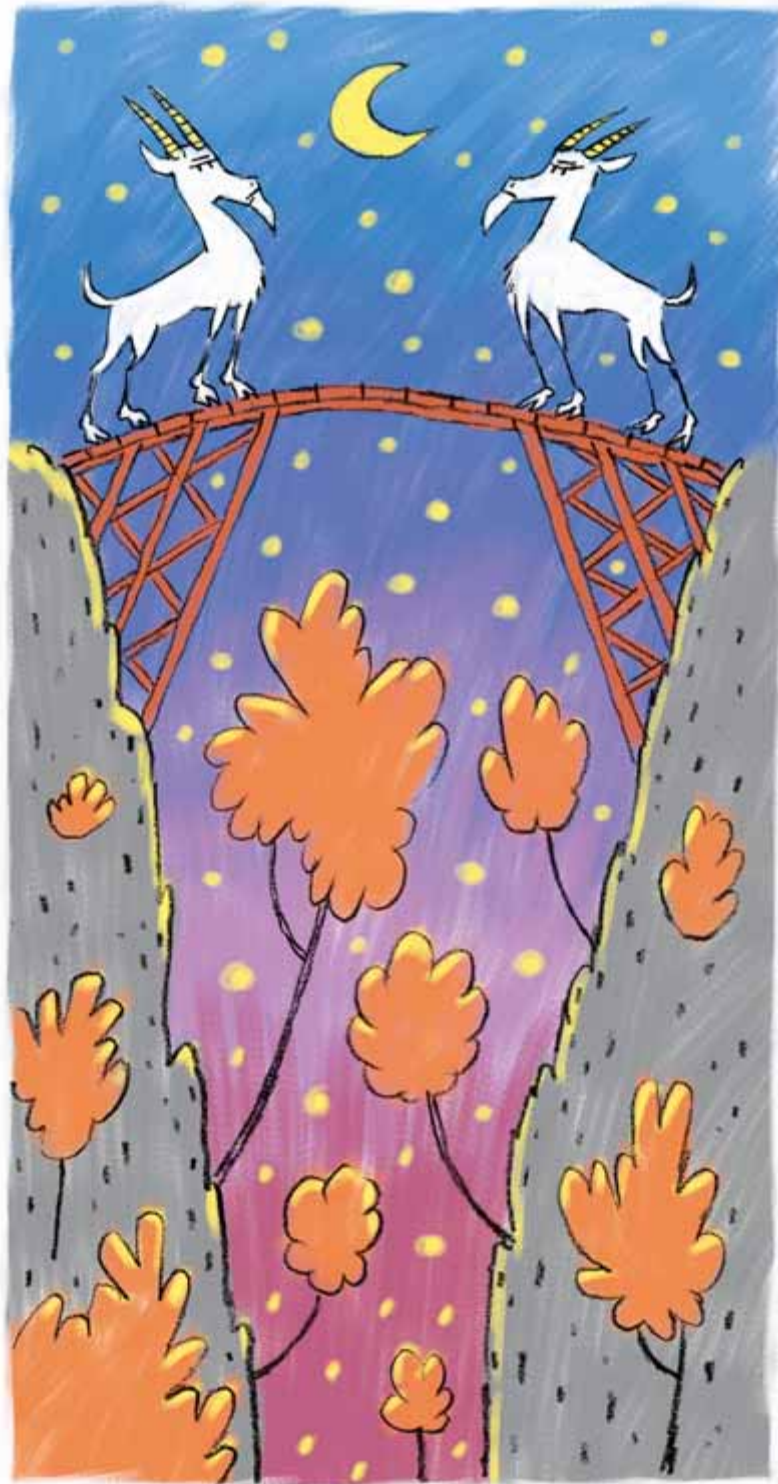
Склањај ми се ружна стоко
бацићу те у дубоко
виче једна страна виче друга страна

Кад су дошли насред моста
један рече – сад је доста
и са једне стране и са друге стране

Вратимо се сваки себи
да до туче дошло не би
ни са једне стране ни са друге стране

Вратише се па се смију
пусти људе да се бију
и са једне стране и са друге стране

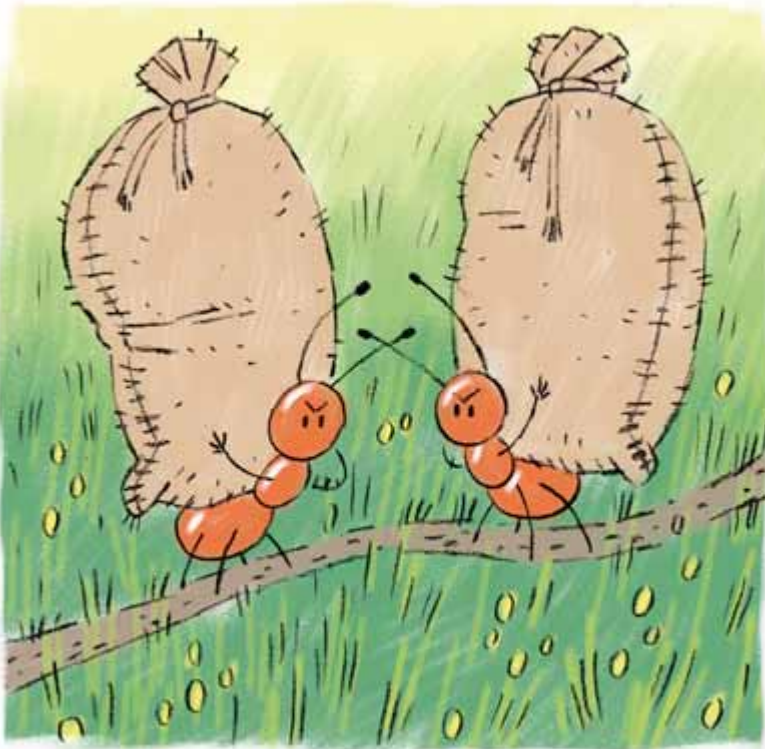
Ви сте ову причу знали
нисте ни ви с крушке пали
један с једне гране други с друге гране

★ Пронађи у песми и заокружи црвеном бојом стихове којима започиње свађа.

★ Пронађи у песми и плавом бојом заокружи стихове којима се позива на договор.

★ Сети се и напиши како су се понашали јарци у народној басни „Два јарца“.

★ Речи са умањеним значењем

Допуни:

јарац – јарчић

рука – _____

мачка – _____

камен – _____

нога – _____

буба – _____

★ Речи са увећаним значењем

Допуни:

јарац – јарчина

рука – ручетина

мачка – _____

камен – _____

нога – _____

буба – _____

★ Гледај слику.

Предложи како да се мрави мимоиђу на тесном путу, а да се не посвађају.

Народна песма

Марко Краљевић и орао

Лежи Марко крај друма царева,
Покрио се зеленом доламом,
По образу срмајли марамом,
Чело главе копље ударио,
За копље је Шарац коњиц свезан,
На копљу је сура тица орле,
Шири крила, Марку чини лада,
А у кљуну носи воде ладне,
Те запаја рањена јунака.
Ал' беседи из горице вила:
„О Бога ти, сура тицо орле!
Што је теби добра учинио,
Учинио Краљевићу Марко?
Шириш крила, те му чиниш лада.
И у кљуну носиш воде ладне,
Те запајаш рањена јунака“.
Ал' беседи сура тица орле:
„Мучи, вило, муком се замукла!
Како м' није добра учинио,
Учинио Краљевићу Марко?
Можеш знати и паметовати,
Кад изгибе војска на Косову
И оба два цара погинуше,
Цар Мурате и кнеже Лазаре,
Паде крвца коњу до стрмашца
И јунаку до свил'на појаса,
По њој плове коњи и јунаци,
Коњ до коња, јунак до јунака,
А ми тице долетисмо гладне,
Долетисмо и гладне и жедне,
Љуцкога се наранисмо меса
И крви се љуцке напојисмо,
А моја се крила заквасише.
Плану сунце из неба ведрога,
Те се моја крила окореше,

Ја не мого' с крил'ма полетити,
А моје је друштво одлетило,
Ја остадо' насред поља равна,
Те ме газе коњи и јунаци;
Бог донесе Краљевића Марка,
Узе мене из крви јуначке,
Па ме метну за себе на Шарца,
Однесе ме у гору зелену,
Па ме метну на јелову грану.
Из небеса ситан дажд удари,
Те се моја крила поопраше
И ја мого' с крил'ма полетити,
Полетити по гори зеленој,

Лежи Марко крај друма царева,
Покрио се зеленом доламом,
По образу срмајли марамом,
Чело главе копље ударио,
За копље је Шарац коњиц свезан,
На копљу је сура тица орле,
Шири крила, Марку чини лада,
А у кљуну носи воде ладне,
Те запаја рањена јунака.
Ал' беседи из горице вила:
„О Бога ти, сура тицо орле!
Што је теби добра учинио,
Учинио Краљевићу Марко?
Шириш крила, те му чиниш лада.
И у кљуну носиш воде ладне,
Те запајаш рањена јунака“.
Ал' беседи сура тица орле:
„Мучи, вило, муком се замукла!

**Марко Краљевић је велики јунак, заштитник
слабих и бранилац правде.
О њему су испеване многе јуначке (епске) песме.**

 **Епска или јуначка песма је народна песма
која говори о неком догађају или јунаку.**

У речнику ћеш наћи шта значе речи:
*друм, долама, срмајли, ударити, копље,
запајати, сур, беседити, мучати, замукнути
се, крвца, стрмашце, окорети се, дажд,
дружбеница, варош, недарце, данак.*

 Објасни како замишљаш рањеног Марка
и орла који стоји на његовом копљу.

 Пронађи и подвуци стихове који говоре о томе
како се орао понаша према Марку Краљевићу.

 Објасни укратко које је прво добро учинио
Марко орлу.

 Означи стихове који говоре о томе које је
друго добро учинио Марко орлу. Кажу шта
знаш о томе у неколико реченица.

 Напиши које особине красе Марка Краљевића.

 Напиши које особине красе орла у песми.

 Објасни шта значе стихови:
*Спомиње се Краљевићу Марко
као добар данак у години.*

 Пронађи пет речи из песме које у себи имају
слоготворно р. Испуши их на линијама.

Мах и Шебестова

Мах и Шебестова били су ђаци 3-б одељења, становали су у истој стамбеној згради и ишли заједно у школу. У кући је живела госпођа Брзоногићка са псом Џонатаном и госпођа Лукићка са мачком Мициком и, када би се сви четворо срели на степеништу, био је то прави циркус. Мицика је фрктала као хрчак, Џонатан је беснео као тигар, госпођа Лукићка је вриштала од страха, госпођа Брзоногићка је викала: Џонатане, тише! А станари су излетали из станова – шта се то, побогу, дешава...?!

Зато се немојте чудити што је Шебестова понекад задиркивала Џонатана:

Ало, ало, ало,
зашто је мачака мало?
А ја лајем као гром,
нек је маца милион!

Џонатана је то љутило, а иначе се дружио са Махом и Шебестовом и повремено је ујутру бежао од госпође Брзоногићке, да би их допратио до школе. Госпођа Брзоногићка није такве излете подносила, сваки пут је истрчавала за њим и звала: Џонатане, кући, Џонатане, кући! Само што Џонатана није било тако лако ухватити – Џонатан је био пас, а пас трчи брже и од једне Брзоногићке. Али то трчање није било баш кроз узалудно: Мах и Шебестова су бар на време били у школи, а госпођа Брзоногићка би се изјурцала по свежем ваздуху, што је веома здраво.

Једном, када су се Мах и Шебестова опростили са Џонатаном испред школе и сели у своју клупу, у учионицу је ушла учитељица и рекла: Децо, данас ћу вас испитивати из познавања природе. И прозвала је Маха да каже шта зна о зечевима. Само, Мах је о зечевима врло мало знао, добро је знао за зечеве са павлаком, и тако је и говорио све изокола – обичан зец живи у шуми, живи у шуми, живи у шуми, све док учитељица није рекла: Слушај, Маху, свако мало дете зна да обичан зец не живи у пошти или у посластичарници, боље нам реци чиме се храни, колико има зуба и остало. Али Мах о зечјим зубима није имао појма и учитељица је рекла: Довољно, седи. Сутра ћу поново да те прозовем и ако не буде боље, држ' се!

И када се после, у подне, завршила школа и кад су сви отишли кућама, Мах рече Шебестовој: Шебестова, благо теби, ти поподне можеш да се играш са Џонатаном, а ја ћу да седим код куће и учим о зечевима. Па, кажи, зар нисам малер? Али, само што је то изустио, угледа једног необичног човека који је четвороношке пузио по трави и Шебестова рече: Гледај, Маху, тај човек изиграва пса, види шта ради! Али Мах одмахну главом: Шебестова, ал' си ти ћакнута! Што би изигравао пса? Тако стар човек неће да изиграва пса, да се кладимо да је тај човек изгубио наочаре!

И био је у праву, тај човек је био изгубио наочаре и није их могао наћи, јер наочаре је без наочара тешко тражити. Само што је, срећом, Мах имао наочаре, па је нашао те наочаре, и стари господин се обрадовао и рекао: Да знате, пошто тако лепо помажете старим људима, нешто ћу вам дати. Осмехнуо им се, извадио из џепа истргнуту телефонску слушалицу и пружио је Шебестовој.

И Шебестова је била збланута од тога, па је рекла: Па добро, баш лепо од вас што нам је дајете, али шта ће нам она, преко ње не можемо разговарати. И хтеде да је врати. Само што није имала коме, јер је тај стари господин већ био отишао.

Мора да сам луд, чудно се Мах, где је тај човек?

Али Шебестова је рекла: Свеједно, него боље ми кажи шта ћемо с том слушалицом. – Можеш у њу да вичеш, ало, ало, ало, зашто је мачака мало?, праснуо је у смех Мах и Шебестова се такође насмејала и рекла у шали: А ја лајем као гром, нек је маца милион! И само што је то рекла, из слушалице зачу: Кажете милион мачака? Молим, по вашој жељи!

И Мах и Шебестова су зурили као у привиђење, јер се свуда наоколо одједном створила ужасна гомила мачака, мачора и мачића, белих, црних и пругастих. Мачори су седели на улици, мачке на дрвећу, а мачићи на крововима и сви су мјаукали, да је зујало у ушима.

Прво је дошла к себи Шебестова и рекла: Знаш шта, Маху, то је немогуће, толико мачака! Зар је за то крива та слушалица? И Мах рече: Па да, али шта сада с тим мачкама? Ако их поведем кући, наши ће ме избацити, знаш ли шта је то милион мачака? И Шебестова се лупила по челу и рекла у слушалицу: Ало, молим вас, ми не знамо шта да радимо с тим мачкама, можете ли их поново склонити? А из слушалице се зачуло: Молим вас, како год желите! И у трен ока наоколо није било ниједне мачке, ниједног мачора, ниједног мачета.

И Мах је рекао: Шебестова, па та слушалица озбиљно ради, то је просто фантастично! И обоје су вртели главом све до куће.

Џонатан је седео на прозору, на првом спрату, још издалека их је поздрављао лавезом, и Шебестова је рекла: Сиротица мала, та Брзоногићка га је поново затворила. Али Мах је праснуо у смех: Ха, ха, ха, ако хоћеш, биће одмах доле! И узео слушалицу и рекао: Молим вас, да ли би Џонатан могао да буде птица?

А из слушалице се зачуло: Зашто да не?! Када желите да буде птица, биће птица.

И већ је Џонатан на прозору имао крила, а Мах је одоздо викао да полети већ једном, шта чека, и Џонатан је замахнуо крилима и почео да се спушта све ниже и ниже, док није слетео право пред Шебестову. Изгледао је чудно – крила му нису баш много пристајала. И Мах је напрћио нос: Знаш шта, Шебестова, с таквим чудовиштем се ипак нећемо играти, зар не?

Али Шебестова је рекла: Ја мислим да без везе бринеш, не можеш само да се играш, мораш да учиш, сутра ћеш одговорати о зечевима. У томе је Мах поново праснуо у смех: Ха, ха, ха, имам идеју! Зашто не бисмо могли да се играмо са зечевима? И одмах рекао у слушалицу: Молим вас, ми бисмо страшно хтели да се претворимо у три зеца, а из слушалице се зачуло: Полако, кад хоћете да будете зечеви, бићете зечеви. И док си рекао кекс, Мах, Шебестова и Џонатан били су зечеви и скакутали су ка шуми.

Тамо су срели старог зеца са седим брковима и када су му рекли ко су, довео им је много пријатеља, и са њима су се играли цело поподне јурке, и при том су причали о зечјем животу, бројали зубе и длаке, тако да је Мах, када га је учитељица следећег дана прозвала, говорио готово цео час о томе колико зечеви имају горњих зуба, колико доњих, колико длака имају на стомаку, колико на леђима, колико обично имају деце, како се та деца играју, шта једу за ручак, а шта за вечеру, када обично иду да спавају и када опет устају. И учитељица није хтела да верује својим ушима и помислила је да ли је уопште могуће да ђак 3-б зна о зечевима више од ње. И дала је Маху петицу као врата, а Мах је сео и смешио се, и Шебестова му је шапутала: Маху, та слушалица је права сензација, кажем ти. И Мах је климао главом: Стварно, нешто тако супер још нисам видео, тек ћеш ти видети шта ћемо све доживети с њом.

Из књиге „Мах и Шебестова“
Са чешког превела: Славица Марковић

 Одговори на следећа питања о тексту:

Ко је тражио изгубљене наочаре?

Зашто је стари господин поклонио телефонску слушалицу Маху и Шебестовој?

Како се појавила гомила мачака?

Шта је учитељица рекла Маху кад није знао да одговори на њено питање?

Где је седео Џонатан пошто му госпођа Брзоногићка није дала да изађе?

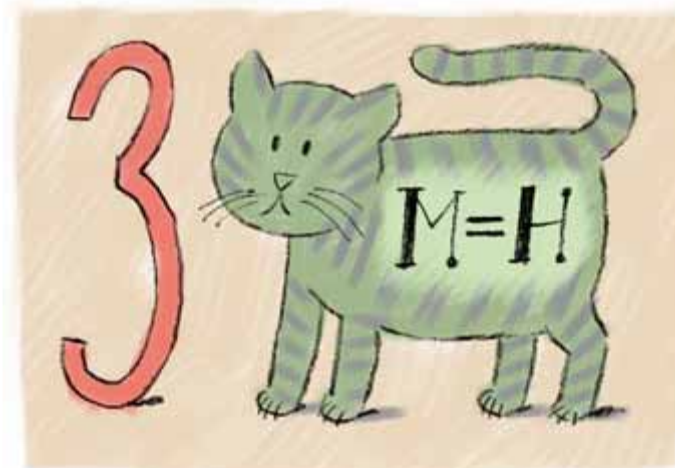
Како је Мах научио лекцију о зечевима?

 Смисли и упиши наслове у жуте кућице изнад сваког поглавља ове приче.

 Напиши имена главних ликова ове приче. Пази на велико слово!

 Напиши имена осталих ликова из ове приче.

 Реши ребус.

СЕТИ СЕ шта смо научили...

1.

Обој гласове у табели према упутству

Самогласнике
црвеном
бојом.

Сугласнике
плавом
бојом.

А	Б	В	Г	Д	Ђ	Е	Ж	З	И	Ј	К	Л	Љ	М
Н	Њ	О	П	Р	С	Т	Ђ	У	Ф	Х	Ц	Ч	Џ	Ш

2.

Препиши правилно реченице:

дали си закаснио ушколу

Је силесе јавила мами

Провери тачност својих одговора у решењу које се налази на крају Читанке.

Упиши број освојених поена.

Подсећамо се

**КАДА НАБРАЈАМ, ПРВО
СТАВИМ ДВЕ ТАЧКЕ, А
ОНО ШТО НАБРАЈАМ
ОДВАЈАМ ЗАРЕЗИМА.**

У школи имам следеће предмете: српски језик, математику, свет око нас, ликовно, страни језик, музичко, физичко и изборни предмет.

4.

МА ШТА МИ РЕЧЕ

ЧИТАМО

приче и песме о необичним догађајима

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- речи које означавају имена – именице
- писање великог и малог слова
- речи које означавају радњу – глаголи
- бајка
- шаљива прича

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш шаљиву причу
- да напишеш бајку о принцези, принцу и злом чаробњаку
- да напишеш писмо детлићу
- да нацрташ детлића

Русомир Арсић

Нестрпљење

Доста ми је
зиме суве,
стазе празне,
шуме глуве.

Доста ми је
јаких слана,
маглушина
са свих страна.

Нестрпљење
већ ме стеже,
хајде почни
једном снеже.

★ Зашто је дечак нестрпљив?

★ Која још реч има слично значење као реч *нестрпљење*? Заокружи.

лењост узнемиреност досада

✉ Реши загонетку.

Беле пчеле на земљу селе.

★ Пронађи у песми и подвуци оне речи које сликају суву зиму, то јест зиму без снега. То су, на пример, речи: *стазе празне, јаке слане и др.*

Речи које означавају имена – именице

Речи које именују предмете,
бића и појаве називају се **именице**.

Заједничке именице

- Означавају заједничка имена бића, предмета и појава
- Пишу се малим словом

Бића	Предмети	Појаве
човек	оловка	ветар
девојчица	ташна	киша
дечак	школа	путовање
обућар	кућа	ватра
учитељица	пут	поплава
брат	воз	бука
јез	лопта	реч
пас	џемпер	дуга
лав	хаљина	светлост
кокошка	лењир	мрак
рак	кров	
бумбар	колач	
коприва		
лук		
маслачак		
кромпир		
бор		
трешња		

Властите именице

- Означавају лична (властита) имена
- Пишу се великим почетним словом

Марко	имена људи
Сања	
Есма	
Шебестова	
Петровић	имена животиња и презимена људи
Жућа	
Белка	имена називни планина
Шарац	
Авала	
Фрушка гора	називни река
Копаоник	
Сава	називни насеља
Дунав	
Морава	
Београд	називни земаља
Ниш	
Лондон	
Купиново	
Сремска Митровица	називни земаља
Србија	
Француска	
Мађарска	

Народна прича

Лажа и Паралажа

Била једном два човека. Један се звао Лажа, а други Паралажа. Лажа срене Паралажу и рече му:

– Јеси ли чуо за онај струк зеља што је изникао у нашем селу?

– Какво зеље? Не ја – одговори Паралажа.

– То је страшило божје – поче да објашњава Лажа – више од икаквог храста, дебље од било ког јаблана, гранатије од највише јеле. Испод њега се може цело село окупити и у хладу спавати. Све живо, што зеље једе, од њега се храни, а на њему се ништа не примећује, као да из морске пучине захватиш чашу воде.

Кад је то чуо, Паралажа узврати:

– А јеси ли ти чуо за онај казан што га ми сељани градимо?

– Не ја – одговори – а какав казан?

– Казан, брате, чудо над чудесима! Биће већи од највеће куће у селу. Изнутра ће га правити седамдесет и седам највештијих мајстора. Толико ће бити широк да ће мајстори морати да вичу из свег гласа како би се чули. Али све је то лако, него куда ћемо с њим? Мораћемо да спојимо сва дворишта у селу, јер у једно не може да стане.

Лажа упита:

– А, побогу брате, шта ће вам толики казан?

– Богме, ако и код нас никне онолики струк зеља колико код вас, да га у овом казану скувамо.

Ово је једна *шаљива* народна прича.

Шта је теби у њој шаљиво?

У **речнику** потражи значење речи *паралажа*.

Објасни разлику у значењу израза: струк зеља, шака зеља, наручје зеља, нарамак зеља, товар зеља, кола зеља итд.

Погледај у **речнику**.

Овде опиши шаљиви догађај у којем си и ти учествовао.
Погледај на страни 155 правила за добро писање.

Пишемо састав

• Прво напиши наслов. _____

• Када се то догодило?
Где?
• Да ли је још неко био
ту?

• Опиши шта се
догодило.
• Ако је било других,
шта су они радили?
• Шта је било
најсмешније?

• Како си се тада
осећао?

Љубивоје Ршумовић

Уторак вече ма шта ми рече

У Новом Саду свануло вече
Ма шта ми рече
Јужна Морава узводно тече
Ма шта ми рече
На сваком дрвету кликери звече
Ма шта ми рече
У Штипу мече уштипке пече
Ма шта ми рече
У брзом возу шишали козу
Ма шта ми рече
И као треће
Земља се вечерас не окреће
Нити шта ради
Нити спава
Земља вечерас забушава
Ма шта ми рече

★ Објасни зашто се у песми стално понавља:
Ма шта ми рече.

★ Шта ти је у песми најсмешније?

🌀 Подвуци у песми смешне слике и испричај како их замишљаш.

🎭 Подели са друштвом улоге и одглуми ову песму.

🎲 Од слогова састави речи.
Добићеш неке речи из песме.

ве	зем	шти	кли	ра
мо	ко	че	пак	ља
у	ке	ва	за	ри

вече

Велико и мало слово

 Одговори зашто се неке речи пишу великим, а неке малим словом.

Нови Сад	–	<u>властито име – град</u>
Сува планина	–	_____
Јужна Морава	–	_____
Јован	–	_____
Јовановић	–	_____
Змај	–	_____
вече	–	<u>заједничко име за појаву</u>
мече	–	_____
дрво	–	_____
воз	–	_____
коза	–	_____
уштипак	–	_____

 Реши загонетке.

Ноћу светао,
а дању таман.

Корице има – нож није,
листовете има – дрво није.

Гвидо Тартаља

Зна он унапред

(Позорница је само делимично отворена, па се види само средњи део сцене који приказује један крај учионице. Виде се учитељ и Миша, а иза њих табла. Може се чути жагор, кашљање и смех других ђака који се не виде.)

Учитељ: Дакле, Мишо, кажи лепо зашто си опет закаснио. Кажи гласно да те цео разред чује...

Миша: Опростите, покидала ми се везица на ципели, па сам тражио другу и нисам је нашао... па сам ту покидану морао везати у чвор... ево, видите. (Закорачи левом ногом да покаже.)

Учитељ: Видим, видим, али и јуче си закаснио.

Миша: Јесам. Опростите... то је било зато што сам се задржао код пекара. Све нас је задржао неки чича који је ваздан превртао по џеповима да нађе новац... а за то време отегао причу како је хлеб пре седамдесет година био много боље печен него данас. „Е, то су били пекари!“ Тако је причао.

Учитељ: Лепо, али и прекјуче си закаснио. Сећаш ли се?

Миша: Сећам се врло добро, како се не бих сећао! Још ме пече језик колико сам се опекао. Донели ми за доручак белу кафу тако врелу да смо је морали претакати из једне шоље у другу... и све тако...

Учитељ: Сећам се, сећам се и ја. Причао си нам. Тако ти је у томе прошло пет минута. Добро, Мишо, то је било прекјуче, у среду, али ти си закаснио и у уторак. Сећаш ли се?

Миша: Како да не! У уторак смо хватали миша по соби. Нико није смео отворити врата. Тако нам је тата наредио, да миш не би побегао...

Учитељ: Да, да, сећам се. Зато ниси смео изаћи док се не заврши сав тај џумбус... А у понедељак? Ако се не варам, ти си и у понедељак закаснио?

Миша: Да, да! У понедељак ми је био рођендан, па док су се сви изређали да ми честитају...

Учитељ: Знаш, знам, и ми смо ти овде честитали.

Миша: Јесте.

Учитељ: Па лепо, сад знамо зашто си све од понедељка закашњавао у школу. Кад би нам још знао рећи зашто ћеш сутра, у суботу, закаснити, имали бисмо испуњену целу недељу и ти би заслужио петицу из – закашњавања.

Миша: Петицу?

Учитељ: Да, петицу. Али, наравно, ти не знаш унапред да ћеш закаснити... Не можеш знати данас за сутра.

Миша: Знам, знам и за сутра!

Учитељ: Како то? Откуд можеш знати унапред?!

Миша: Знам. Ујутру, баш пред почетак школе, треба да нам стигне тетка из Ниша...

Учитељ: Тетка? Па шта онда?

Миша: Па онда... знате... нисам се видео с њом три године... Увредиће се ако одем из куће чим дође... Треба да поседим с њом бар пет минута...

Завеса

 Шта мислиш, како је Миша унапред знао да ће да закасни?

 Реши ребус.

 Ово је текст за глуму. Читај га са другом по улогама. Глумите Мишино и учитељево понашање.

 Састави реченице у којима ћеш употребити задате речи.

ђак – киша _____

пас – врата _____

учитељ – очи _____

Јован Јовановић Змај

Пера као доктор

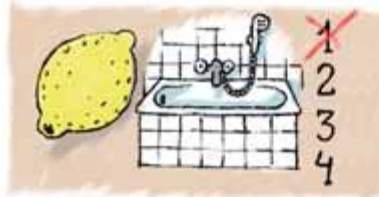
„Господине докторе,
звала сам вас амо,
лутка ми је болесна,
гледајте је само.
Пипните јој образе,
пипните јој чело,
мени се бар чини:
ужасно је врело.“
Доктор седи укочен
са озбиљним миром,
пипа било луткино,
па дрма шеширом:
„Инфлуенца велика,
ал' умрети неће.
Немојте је љубити
да на вас не пређе.
Лек ћу јој прописати,
прашак сваког сата,
уз то, нек је протрља
ваша баба Ната.
Лимунаду правите
у великим чашама,
ако јој се не пије,
ви попијте сама.“

Пронађи у
речнику
значење речи
инфлуенца.

 Реши ребусе.

 Какав је лек доктор преписао болеснику?

 Одглуми са неким ову песму.

 Домаћи задатак:

На основу ове песме напиши текст за глуму.
Смисли шта ће говорити доктор и девојчица.

Речи које означавају радњу – глаголи

Шта ко ради?

Лекар лечи.

Певач пева.

Зидар зида.

Возач _____

Свирач _____

Ловац _____

Писац _____

Глумац _____

Сликара _____

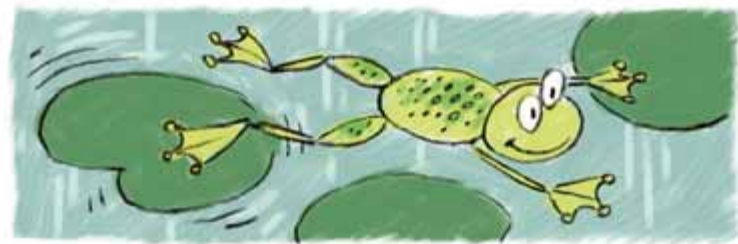
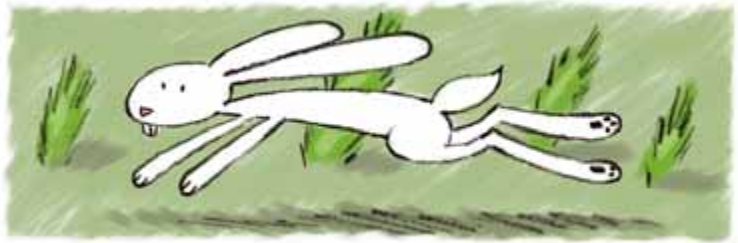
Чувар _____

A Речи: *лечи, пева, зида* означавају радњу и зову се **глаголи**.

Ако седим,
да ли је и то
глагол?

A Испод сваке слике напиши шта ко ради. Подвуци глаголе.

A У песми „Пера као доктор“ подвуци неке глаголе и препиши их.

звала , гледајте ,
_____, _____,
_____, _____,
_____, _____.

Десанка Максимовић

Сликарка зима

Једне године сликарка Зима крете по свету да разнесе дарове деци. Није имала, истина, ништа нарочито да им дарује, али је преко лета у доколици била смислила да им наслика ноћу по прозорима пуно сребрних шума, зверчица и кућа. Сликарки Зиме било је то лако: махне једанпут својом студеном кичицом, а створи се на прозору сребрн лист папрати или слеђена јелова гранчица; махне други пут, и укаже се слеђена река која као да тече испод врба под снегом; махне трећи пут, и никне дворац сав од биљура у коме уместо светиљака сијају сребрне звезде. Како се овим сликама била прочула, чим се по селима и градовима сазнало да опет долази, деца су јој излазила далеко у сусрет. Она им је доброћудно дозвољавала да се ваљају и скачу по скутовима њене бунде. А и што не би! Чим би их деца исцепала и испрљала, истог часа су ницали други нови, као да је нека чаробница.

Предвече стигне она у неко село кад су деца већ спавала.

– Куц! Куц! – покуца на први прозор тихо као кад мраз пуцкета.

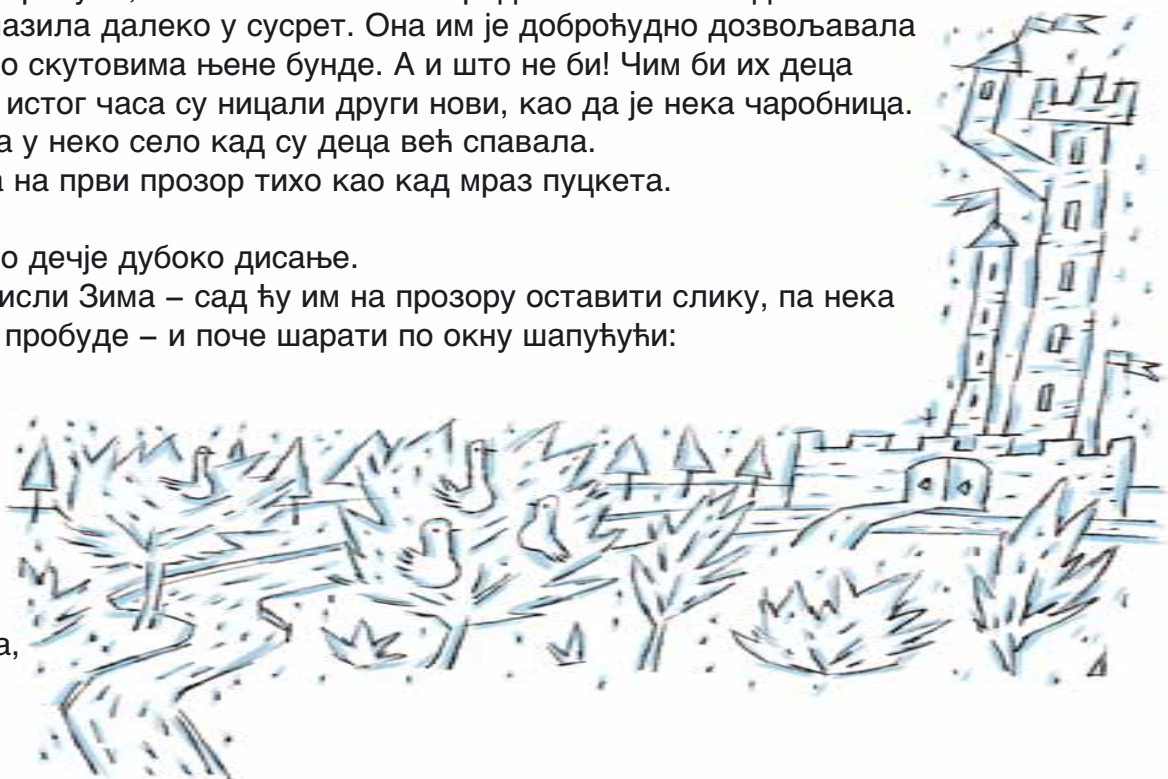
Из собе се чуло само дечје дубоко дисање.

– Спавају већ – помисли Зима – сад ћу им на прозору оставити слику, па нека се радују сутра кад се пробуде – и поче шарати по окну шапућући:

Насликаћу борове
сребром оковане
и сребрне дворове
и сребрне гране.

Слетеће на борове
птица светлих крила,
ући ће у дворове
сребрнаста вила.

Не сме само мама
наложити пећи,
јер ће слика одмах
с прозора побећи.

У речнику пише шта значе речи: кичица, биљур и скут. Потражи њихово значење.

Довршивши рад, пошла је даље. Успут чу како је зове неки врт:

Зимо, добра Зимо,
хладноћа је љута,
дај ми мало свога
меканогa скута.

Она отцепи леви скут своје хаљине, покри врт, па пође даље. Створи се тад пред другом кућицом, па опет куц!, куц! на прозор, а деца и тамо спавају. Украсивши и ту прозоре, пође даље. Украј пута су стајали четинари и молили:

Зимо, добра Зимо,
погледај на јеле,
дај им мало своје
одећице беле.

Она им одмах даде на главе беле шубаре и на зелене широке шаке навуче им беле рукавице па, задовољна што је учинила добро дело, настави пут, журећи да нашара што више прозора и што више деце да обрадује. А кад је јутро свануло и деца се избудила, нашла су по прозорима сребрне слике што их је ноћу ишарала Зима. Само деца нису стигла да их се довољно наживају; свих њих брзо је нестало: неке је отопило сунце, неке ватра у пећи, на неке су дечица наслонила носеве и својим дахом их избрисала, како се сликарка и бојала.

Бајке су приче о чудесним догађајима. У њима се појављују бића која не постоје: змајеви, аждаје, патуљци, вештице и виле.

Реши ребус.

★ По чему ова прича личи на бајку?

★ Која ти се од тих слика највише свиђа? Зашто?

★ Пронађи у бајци и подвуци слике које је зима насликала деци.

★ Да ли је текст „Зна он унапред“ са стране 68 бајка? Зашто?

Десанка Максимовић

Полазак у школу

Видим себе првог дана школе. Учитељ Недељко Савић, кога сам до јуче звала чиком, стоји крај стола и заповеда: „Спустите сви руке на клупе!“

То ми се ваљда учинило одвећ мало као школски поступак, па сам упитала: „Учитељу, треба ли лупати рукама?“ (Уочи тога дана су ми рекли да чикун не смем у школи звати тако, него учитељем, као и остала деца.)

Не, рукама није требало лупати, него их полако спустити једну до друге да се види јесу ли чисте.

У клупи сам седела са једином девојчицом у разреду, Спасенијом, која је у школу долазила повезана жутом марамом, званом шамија. На одмору сам понајчешће бивала с њом. Она је, као и остали ђаци, прво започињала разговор о томе колико је успут видела зечева или веверица и јазаваца.

Откако сам постала ђак, мене дуго није била послужила срећа да сретнем какву зверчицу. И била је права свечаност када је преда ме у дедином буквику искочила црнкаста весела веверица. Спузнала је муњевито низ стабло и за секунд ме је радознало погледала.

Сутрадан сам и ја, изједначена с друговима, причала како сам срела две веверице.

★ Кога је девојчица желела да види у шуми?

Десанка Максимовић је наша велика књижевница. Написала је много лепих књига за децу. Ово је једно од њених казивања о детињству.

Зорица Бајин-Ђукановић

Детлић

У зимску башту слетео
детлић шареног репа.
Башта одједном синула,
постала некако лепа.

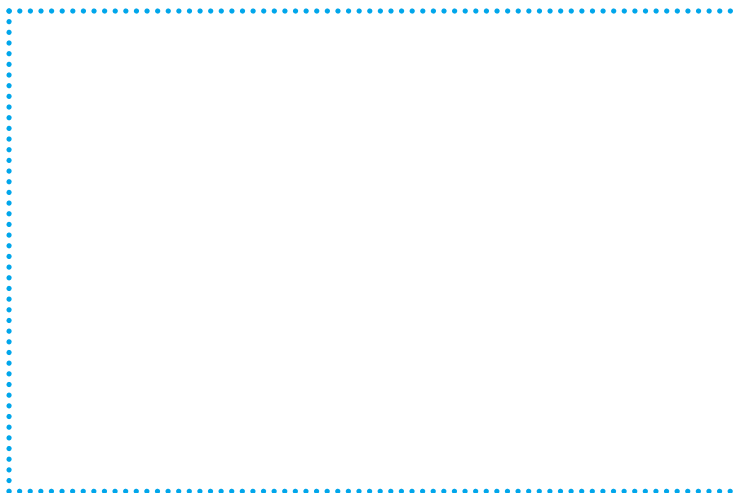
Онда је поново прхнуо, наставио лет.
Док је на стаблу мировао, лично је на цвет.

 У овој укрштеници крију се именице и неки глаголи из ове песме. Заокружи их и испиши.

С	Ш	М	В	Ш	Р	Д	Н
Т	О	И	Е	Ђ	Р	Е	П
А	Џ	Р	Б	А	Ш	Т	А
Б	П	О	С	Т	А	Л	А
Л	Р	В	Л	С	К	И	Ш
О	Х	А	Е	Р	Н	Ђ	Ш
Б	Н	О	Т	Џ	В	Е	Т
У	У	Н	Е	И	Л	Н	П
Џ	О	Џ	О	Ч	Х	Ф	М
К	Н	С	И	Н	У	Л	А

Како замишљаш детлића из ове песме?
Нацртај га.

Именице:

Глаголи:

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Детлићево писмо

Здраво децо,
Ја сам детлић Шарени Реј. Волим да кључам по дрвећу
пиуи, пиуи, пиуи. Тражим црвиће. Желео бих да дођем у
ваш крај. Пишите ми како је код вас.
Којих птица има?

Зелена шума, једне зиме

Поздравља вас Шарени Реј

Напиши одговор детлићу.

Бранко Ћопић

Болесник на три спрата

Нашега старог доктора Јана телефон зове с Калемегдана:

„Докторе драги, хитно је врло, имамо госта, боли га грло!“

„Имате госта? Да није странац?“
„Право сте рекли. Јест, Африканац!“

„Доћи ћу брзо, за један сат. Кажите само: на који спрат?“

„На коме спрату? Тешко је рећи, боли га читав – други и трећи.“

Чудом се чуди наш доктор Јан:
„Какав болесник?! Је л' троспратан?!“

„Докторе, јесте, то није варка, зовемо, знате, из зоо-парка. Жирафу једну боли нам врат, а то је – други и трећи спрат.“

★ Зашто је ова песма смешна?

★ Како је дошло до забуне у овој песми?

★ Чему се доктор чудео?

★ Ову песму је написао _____

★ Ова песма има _____ строфа и _____ стихова.

★ Претвори ову песму у текст за глуму (драмски текст). Погледај текст за глуму на страни 68.

Љубивоје Ршумовић

Једнога дана

Једнога дана
пре седам дана
срело се седам
готована.

Први готован,
наочит, млад,
седе па рече:
Презирем рад!

Други готован
немаше куд,
додаде на то:
Презирем труд!

Трећи готован
леже под дуд:
Нек ради онај
ко је луд!

Четврти брзо
пронађе хлад:
Има времена,
још сам млад!

Пети готован
већ је спавао,
шести ни гласа
није давао.

Седми је седео
будан и јадан
и понављао:
Ја сам гладан!

О свето небо,
о моћне силе,
баците једно
печено пиле!

Уто се јави
гавран са гране:
Не дајем ништа
за готоване!

Доста је било
муфте давања,
прошло је време
измотавања!

Пронађи у реченици реч *готован* и напиши
шта она значи.

У речнику ћеш наћи шта значе речи:
наочит, презирати, труд и муфте.

Који ти је готован најсмешнији?

Шта је гавран поручио готованима?

Смисли и напиши шта би рекао осми
готован.

Подвучи у песми речи које се римују.

СЕТИ СЕ шта смо научили...

1.

Повежи **зеленом** стрелицом речи које припадају именицама.

Повежи **плавом** стрелицом речи које припадају глаголима.

ИМЕНИЦЕ

ГЛАГОЛИ

седимо

играм

село

мрав

једе

Петар

2.

Напиши одричну реченицу

Ишли смо у биоскоп. _____

Напиши потврдну реченицу

Не волим да једем спанаћ. _____

Провери тачност својих одговора у решењу које се налази на крају Читанке.

Упиши број освојених поена.

Подсећамо се

ВЕЛИКИМ СЛОВОМ СЕ ПИШЕ:

Девојчица **М**арија **П**етровић из **К**раљева иде у други разред.

на почетку реченице

лично име

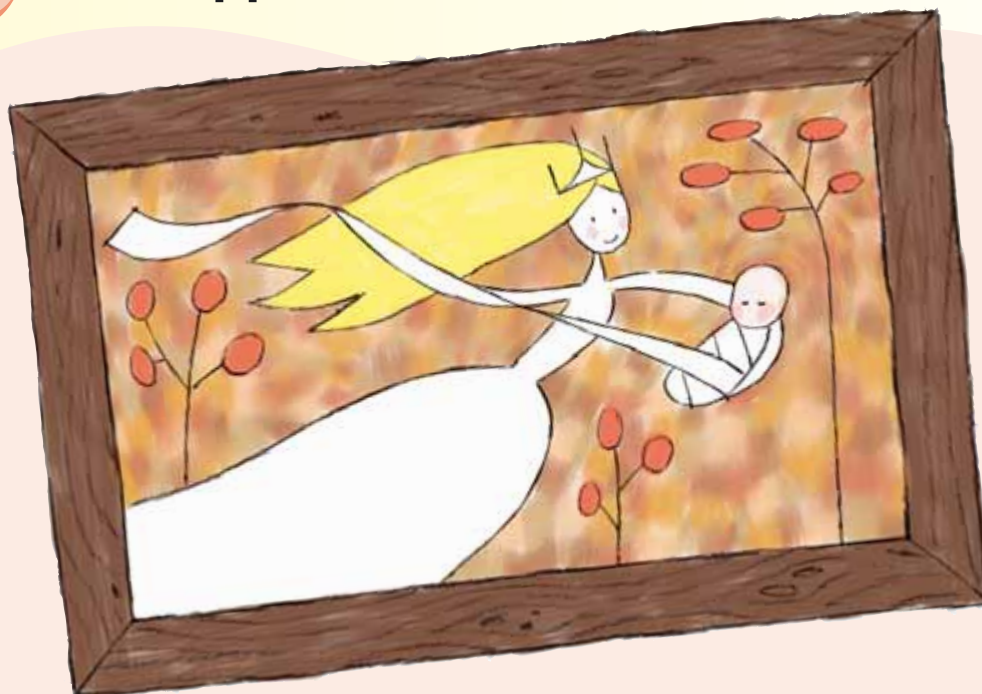
презиме

име места

5. ПОРОДИЧНО СТАБЛО

ЧИТАМО

приче и песме о породици

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- успаванке
- субјекат и предикат
- писање знака навода
- како се рецитује
- заплет у причи
- загонетке

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да смислиш две загонетке
- да напишеш причу о млађем брату
- да илуструјеш песму
- да одглумиш причу

Народна песма

Мајка Јову у ружи родила

Мајка Јову у ружи родила,
ружица га на лист дочекала,
бела вила у свилу повила,
а пчелица медом задојила,
ластивица крилом покривала:
нек је румен кô ружа румена,
нек је бијел кô бијела вила,
нек је радин кô пчела малена,
нек је хитар као ластивица.

У речнику је објашњено шта значи реч **радин**.

Ова песма је **успаванка**. Певана је деци пред спавање да би лепше и лакше заспала.

★ Напиши какав Јова треба да постане.

★ Ко му помаже да добије те особине?

★ Кад би мајка желела да јој Јова буде умиљат, од кога би све могла да тражи помоћ?

★ Хајде да упоређујемо:

Румен као *ружа*.

Румен као *јабука*.

Бео као *бела вила*.

Бео као _____

Вредан као _____

Вредан као _____

Хитар као _____

Хитар као _____

Јак као *див*.

Јак као _____

Сјајан као *роса*.

Сјајан као _____

Субјекат и предикат

Јова спава.

Мајка седи.

У реченици *ЈОВА СПАВА* говори се о Јови.

У реченици *МАЈКА СЕДИ* говори се о мајци.

Реч *Јова* је СУБЈЕКАТ у првој реченици.

Реч *мајка* је СУБЈЕКАТ у другој реченици.

А **Субјекат** је она реч у реченици која казује о коме или о чему се говори или ко врши радњу.

Субјекат се одређује помоћу питања:

- О коме или о чему се говори?
- Ко врши радњу?

Друга важна реч је ПРЕДИКАТ.

Предикат се одређује питањем:

- Шта ради субјекат?

ШТА РАДИ ЈОВА? *ЈОВА СПАВА.*

ШТА РАДИ МАЈКА? *МАЈКА СЕДИ.*

ПРЕДИКАТ у првој реченици је СПАВА.

ПРЕДИКАТ у другој реченици је СЕДИ.

А **Предикат** је она реч у реченици која казује шта ради субјекат.

Одри Корн

Лаурина тајна

„Имамо нешто ново у кући“, певушила је Лаура. Скакутала је низ улицу и баш је била стигла до Томијеве куће.

Томи се играо у песку и градио замак. Лаура му је поновила да је у њеној кући нешто ново.

„А шта то?“, радознало ће он.

Лаура се смејала: „Погоди!“

Томи је затворио очи и упорно мислио.

„Псетанце?“

Лаура се закикота: „Погрешно!“

Наставила је пут низ улицу.

„Ми имамо нешто ново у кући“, викала је док је пролазила крај Давидове куће.

Давид се баш љуљао у дворишту.

„А шта је то ново, Лаура?“, упитао је.

„Погоди!“, узврати Лаура.

„Помози ми“, замолио је Давид.

Лаура се замисли:

„У реду. Да те подсетим. То буди људе док је још мрак“.

Давид се насмејао:

„Па то је бар лако погодити. Имате нов будилник“.

„Погрешно“, отцвркута Лаура и пође даље.

„Имамо нешто ново у кући“, певала је док је прилазила Мериној кући. Мери је била приредила чајанку за своје лутке и оне су све биле за столом.

„А шта имате?“, упитала је Мери радознало.

„Погоди!“, узвикну Лаура. „Помоћи ћу ти ако ти одам две ствари. Буди људе док још траје мрак и пије из бочице.“

„Е, баш си смешна. То није тешко да се погоди.“

Мери диже највећу лутку, која је била мама осталим луткама.

„Ти имаш лутку као што је ова моја. Она плаче и уз то пије из боце.“

„Погрешно!“, рече Лаура победоносно.

И настави да трчка улицом.

Дечак Били играо се лоптом када му је Лаура рекла шта има у кући: буди људе ноћу, пије из боце и – да би му помогла – рекла је још једну ствар: „Поред тога што си чуо, кажу да подсећа на мене“.

„Знам, знам!“, викао је Били и – погодио је. А ви?

Да вас подсетимо: Лаура је добила сестру.

★ Пронађи у причи и подвуци речи којима је Лаура описивала своју малу сестру.

★ Наведи речи из којих се виде Лаурина осећања.

📖 Повежи загонетке с њиховим решењем на слици.

Боцкава лопта
у трави стоји,
да је додирне
свако се боји.

Дрвено ми тело,
зелено одело,
скривено од листа
слатко зрно блиста.

🏠 Домаћи задатак:
Смисли загонетке за **школску торбу** и **оловку**.

★ Подвуци другом бојом реченице у којима се каже шта су Томи, Давид, Мери и Били радили када их је Лаура срела.

★ Пронађи у причи и означи све упитне реченице.

★ Подвуци у једној од загонетки речи са умањеним значењем.

Нека је црвена,
а нека жута,
нека је слатка,
а нека љута.

Црн капутић,
шиљат репић,
кратак кљунић.
Овде летује,
тамо зимује.

Владимир Андрић

Протестна песма

Мени је досадно, мама
имај то у виду, тата
сваком је потребна сестра
и мора да има брата.
На брата ја имам права
као на кишу трава
зар да идем у крађу
да стекнем сестру млађу.

★ Зашто протестује дечак у овој песми?

★ Објасни зашто је трави потребна киша.

★ Објасни зашто би волео да имаш брата или сестру.

У речнику ћеш наћи
шта значи реч *протест*.

★ Наведи нека дечја права која знаш.
(Пронађи их у уџбенику *Свет око нас*.)

Посматрај ове слике о дечаку који је добио брата. Свакој слици дај наслов, а онда напиши причу. Погледај на страни 155 правила за добро писање.

Пишемо састав

Народна приповетка

Седам прUTOва

Имао отац седам синова, седам свађалица. Свађајући се занемарише сав кућни посао и све им пође наопако.

Било је себичних и рђавих суседа који су се радовали њиховом свађању и њихов назадак скретали су на своју корист. Лако је грабити онде где нема ко да чува, кад се чувари међу собом свађају.

Видевши да ће бити зло и наопако, отац се веома забрину. Једанпут скупи синове око себе, па им показа седам прUTOва чврсто повезаних у један сноп и рече:

„Који од вас овај сноп преломи, ономе ћу дати десет дуката“.

Свих седам синова покуша да преломи сноп: пробали су овако и онако. И напослетку сваки рече да не може.

А отац ће им онда:

„Чудим се што не можете, јер је то сасвим лако“.

Он одреши узицу којом је био сноп везан, штапићи се размакоше и он један по један преломи без по муке.

Синове су се насмејали:

„Е, то је лако! Тако би могло и нејако дете!“

Отац заврши:

„Ево вам, децо, слике и прилике ваше. Не будете ли сноп, бићете седам прUTOва које, као што сте сами рекли, може сломити и нејако дете“.

Напиши како је отац показао синовима да је важно да се не свађају.

Пронађи у речнику шта значе речи: *назадак* и *сноп*.

- ★ Пронађи седам прUTOва.
Повежи их кончићем у сноп.
Покушај да цео сноп одједном сломиш.
Пробај да преломиш сваки прут посебно.
Напиши шта си запазио.

- ★ Заокружи оно што мислиш да је потребно да би људи били сложни.

1. Не вређати друге.
2. Ћутати о проблему.
3. Увек да буде како ти кажеш.
4. Слушати предлоге других.
5. Отворено рећи кад ти нешто смета.
6. Бити оштар и дрзак према другима.
7. Бити мирољубив.
8. Слушати друге, а ћутати о својим жељама.
9. Разумети друге.
10. Показати другу да ти је важан.

- ★ Објасни шта значи пословица:
*Слога кућу гради,
а неслога разграђује.*

- ★ Деца са ове слике се свађају око љуљашке.
Напиши како би ти решио проблем.

Мирослав Антић

Незгода

Кроз двориште јуче
срећни тата петао
с пилићима својим
први пут прошетао.

Правио се важан
крилима је лупао,
па у бунар упао
и сав се окупао!

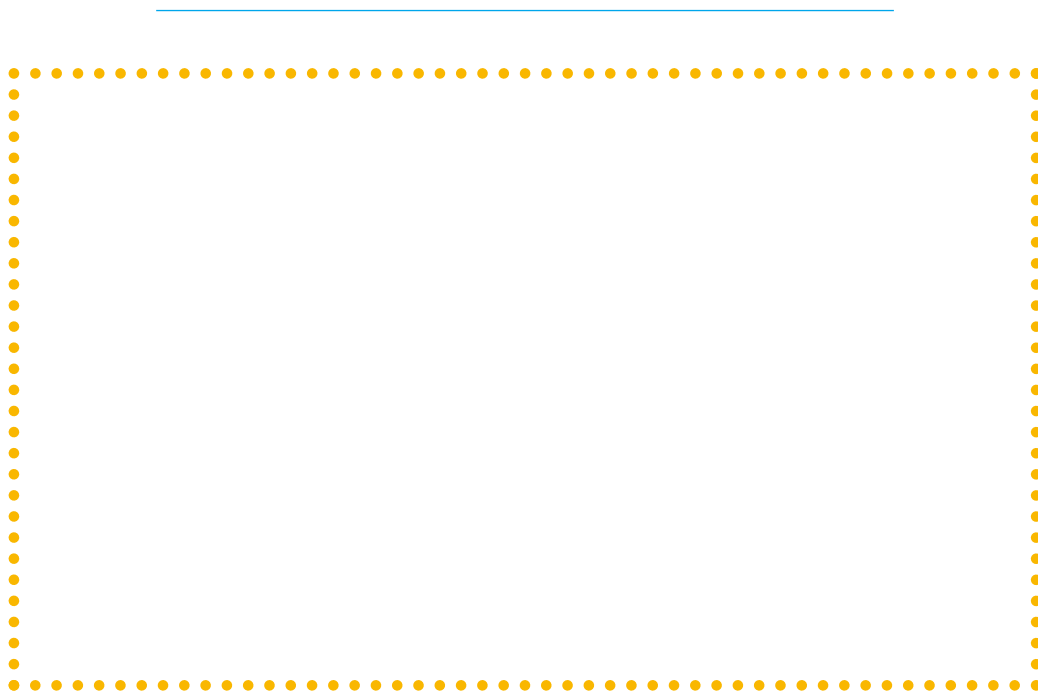
Смејали се пилићи
чуло се до неба:
Баш си тата шепртља!
Тако ти и треба!

У речнику
пише значење
речи *шепртља*.
Прочитај га.

Илуструј ову песму.
Смисли за слику другачији наслов.

Зашто је тата петао био срећан?

На ове стихове компонована је песма коју
пева Драган Лаковић.
Да ли умеш да је отпеваш?

Напиши називе компакт дискова или касета
које радо слушаш.

Опиши како се понашао срећни тата петао
у дворишту.

Ово је стрип из дечјег часописа „Велико двориште“. Прочитај га и заокружи наслов који би му највише одговарао.

- Сиромашна рођака
- Ко је најјачи
- Добри пријатељи

Руска народна прича

Медвед и девојчица

Једнога дана пође Маша с другарицама у шуму по јагоде. Наберу девојчице јагода, кад – нигде Маше. Дозивале су је, дозивале – ње нема. Маша лутала, лутала, па наиђе на једну кућицу. Уђе унутра и седне. Мало после ето ти медведа. Помилова девојчицу шапом и рече:

„Е, лепо, сад те не пуштам. Остаћеш код мене“.

Мислила, мислила девојчица, па смислила.

„Медо, однеси у село моме тати и мами мало јагода.“

Медвед пристане.

„Али их немој успут појести“, рече девојчица.

„Ја ћу се попети наврх крова, па ћу гледати.“

„Гледај!“, рече медвед.

Док се медвед спремао за пут, девојчица уђе у корпу и покри се јагодама.

Медвед упрти корпу и пође.

Ишао медвед, ишао, па рече:

„Сешћу на травицу,
појешћу јагодицу“.

„Видим, видим!“, проговори девојчица из корпе.

Медвед се уплаши, упрти корпу и пође даље. Кад је стигао у село, спусти корпу пред капију и закуца:

„Куц, куц! Отварајте, донео сам вам од Маше јагода!“

Пси залајаше и појурише медведа. Он побеже у шуму, а корпа остаде пред капијом.

Кад Машин тата отвори капију, а Маша излази из корпе и смеје се.

 Главни ликови из приче су:

 Како се Маша досетила да се врати кући?

 Напиши које су Машине особине.

 Које су особине медведа?

 Пронађи у тексту и напиши:

пет именица

пет глагола

Провери знање на странама 63 и 71.

 Подвуци у причи „Медвед и девојчица“ речи које изговара медвед.

 Другом бојом подвуци речи које говори Маша.

 Одглуми с неким ову причу.

 Прочитај поново ову причу и напиши:

Време радње у причи:

Место радње у причи:

Редослед догађаја у причи:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Сигурно си запазио да радња у причи почиње да се заплиће у реченици: ... кад – *нигде Маше*. Такво место у причи зове се **почетак заплета**. После овога заплет се повећава.

Знак навода

Речи које изговарају медвед и Маша означене су **знацима навода**.

Међу наводнике стављамо тачно наведене нечије речи. Знаци навода се пишу на више начина: „“, „“, „“, „“. Уместо знака навода некада се пишу и црте –.

Љубивоје Ршумовић

Има једно место

Има једно место
иза седам мора
где цео свет спава ||
Спавати се мора

Има у том месту
госпођица права
која никад || никад
не жели да спава

Има једно село
иза седам гора
где сва деца једу |
јер јести се мора.

Има у том селу
једно розе цвеће
један јунак мамин ||
који јести неће

Ја предлажем за њих двоје ||
да се нађу | да се споје ||

Не треба их прутом бити ||
већ их треба | оженити ||

Па нека се цвећка
са супругом нећка. ||

✪ Напиши које су особине *госпођице* из песме.

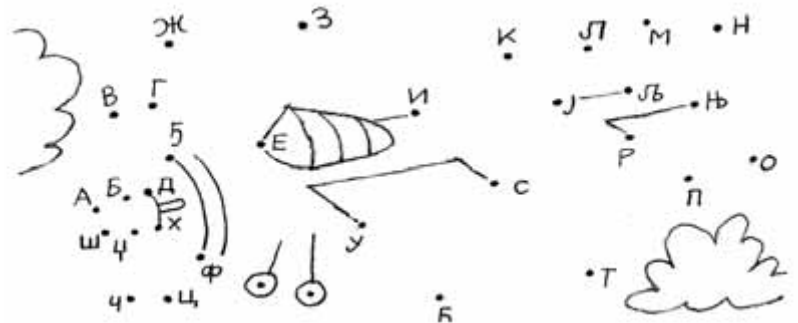
✪ Које су особине *маминог јунака*?

✪ Упореди ове две нећкалице са ликом Симе из приче „Инат“ са стране 24. Испричај шта си запазио.

У речнику пронађи значење речи *цвећка* и *нећкати се*.

✪ Спој слова по азбучном реду. Добићеш слику.

Рецитованье

Припрема

Следећу реченицу изговори на више начина:
уплашено, бесно, тужно и весело.

Он неће да једе.

Он неће да једе.

Он неће да једе.

Он неће да једе.

Изговори јасно следеће брзалице:

Четири чавке чуче на чуну.

Отуд иде црн трн, да одгризе црн врх.

Сврака скака на два крака.

Песма може да се рецитује на више начина.
Ово је један од предлога.

Пошто је ова песма шаљива, треба је рецитовати на шаљив начин.

Тамо где су стихови означени са | треба да рецитујеш **лагано**, као да причаш бајку.

Знак { значи: изговори **гласније, одлучније**.

Знак | означава **краћу паузу, ћутање**, а знак || **дужу паузу**.

Покрети руку и тела док се рецитује треба да буду **умерени**, као **кад се разговара**.

Ено где лети цвет

Зелена ливада била је посута звездама белих красуљака, љубичастим и црвеним главицама процветале детелине и раскошносјајним златним звездама, које је маслчак пружао увис.

– Гле, мајко – повика Бамби – ено лети цвет!

– То није цвет – рече мајка – то је лептир.

Бамби је задивљено гледао за лептиром који се нежно одвојио од једне стабљике и одлебдео у колебљивом лету. Сад Бамби виде да је мноштво таквих лептира прелетало ваздухом над ливадом, наизглед брзо, па ипак полако, горе-доле, у игри која га одушеви. Заиста је изгледало да је то путујуће цвеће које не може остати мирно на својој стабљивици, па се диже да се поигра...

Бамби је гледао за сваким лептиром. Радо би их погледао изблиза, тако би радо бар једног добро разгледао, али му се не пружи прилика. Непрестано су се комешали.

Кад је затим опет погледао на земљу, задивио га је бујан живот који је прштао под његовим корацима...

– Гле – кликну Бамби – онамо скаче комадић траве! Охо ... како високо скаче!

– Није то трава – објасни мајка – то је добри мали скакавац.

– Зашто он тако високо скаче? – запита Бамби.

– Јер ми овуда ходамо – одговори мајка. – Он нас се боји.

– Ох! – обрати се Бамби скакавчићу који је седео насред тањира једне тратинчице – немојте се бојати, ми вам заиста нећемо ништа учинити.

– Ја те се не бојим – одговори мали скакавац шушкавим гласом. – Ја сам се само у први мах препао. Никад се не зна ко је тај који долази, па треба бити опрезан.

– Ја сам, ето, данас први пут у свом животу на ливади – објасни му Бамби.

(Одломак из књиге *Бамби*)

Пронађи у речнику шта значе речи: колебљив и тратинчица.

Објасни како замишљаш Бамбија.

Подвуци опис ливаде. А како ти замишљаш ливаду?

Како замишљаш Бамбијеву маму?

Зашто је Бамби од лептира помислио да је цвет?

Зашто је од скакавца помислио да је трава?

Наведи Бамбијеве особине.

Душко Радовић

Лепо је све што је мало

Чим се нешто мало, мало роди,
на камену, грани или води,
први дан му уз љуљашку тепа:
Буди лепо као што је лепа...

... Свака буба од хиљаду буба,
свака птица од хиљаду птица,
свака риба од хиљаду риба!...

Чим се нешто усправи над травом
– лупи главом по пространству плавом.
Дан га бодри: расти и не стрепи,
бићеш лепо као што су лепо...

... Свака звезда од хиљаду звезда,
свака клица од хиљаду клица,
свака песма од безброј песама!...

Чим се нешто огласи у свету,
у покрету, гласу или цвету
– слути, чује кроз дамаре слепе:
већ сам лепо као што су лепе...

... Свака буба од хиљаду буба,
свака клица од хиљаду клица,
свака птица од хиљаду птица!...

Зашто је лепо све што је мало?

Потражи у речнику значење речи:
бодрити, стрепети, клица, огласити се
и *дамар*.

Како замишљаш да мама буба тепа
својој беби? Којим речима јој тепа?

Смисли шта говори мама птица свом
младунцу кад га мази.

Шта риба говори својој беби?

Упореди ову песму с песмом *Мајка Јову* у
ружи родила са стране 82. Шта запажаш?

СЕТИ СЕ шта смо научили...

1.

Заокружи слово испред одговора за које мислиш да су тачни.

Учитељица пише.

Лептир лети.

У првој реченици реч учитељица је:

- а) субјекат
- б) предикат

Подвучена реч у другој реченици је:

- а) субјекат
- б) предикат

2.

Објасни шта су то успаванке.

Провери тачност својих одговора у решењу које се налази на крају Читанке.

Упиши број освојених поена.

Подсећамо се

МЕЂУ НАВОДНИКЕ СТАВЉАМО
ТАЧНО НАВЕДЕНЕ НЕЧИЈЕ РЕЧИ.

„Сутра идемо у село“, рече тата.

6.

КАКО СЕ РАСТЕ

ЧИТАМО

приче и песме о томе како се расте

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- род именица
- једнина и множина именица
- право и преносно значење речи
- реченице (обавештајне, упитне, заповедне)
- песма, стих
- прича, проза
- књижевне и некњижевне речи
- скраћенице за мере

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш позивницу за рођендан
- да саставиш мали речник
- да издвојиш вест из новина
- да направиш невидљиво писмо
- да направиш списак књига
- да спроведеш анкету о поврћу
- да напишеш кратку причу

Бранко Ћопић

Висибаба и развигор

Развигор зове
тихо и слабо:
„Буди се, устај,
о, висибабо!“

А цветић нежни
главицу миче,
под снегом шапће:
„Ко ме то виче?“

Пупољци мрки,
читав хор,
тихо јој кажу:
„Развигор!“

Пронађи у речнику шта
значи реч *развигор*.

 Одговори на следећа питања у вези са овом песмом.

Ко је позвао висибабу? _____

Када ју је позвао? _____

Где је тада била висибабача? _____

Како ју је позвао? _____

Зашто ју је позвао? _____

 Пронађи у песми и испиши
речи које означавају
радњу – глаголе).

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

Род именица

Именице могу бити мушког, женског и средњег рода. Уз именице мушког рода може да стоји реч *тај*, уз именице женског рода реч *та*, а уз именице средњег рода реч *то*.

мушки род (тај)	женски род (та)	средњи род (то)
човек	жена	дете
деда	баба	унуче
петао	кокошка	пиле
брод	столица	дугме
мачак	мачка	маче
медвед	мечка	мече
ован	овца	јагње

A Следеће именице распореди по роду (нека ти помогну речи тај, та, то):
учитељ, хлеб, ташна, поље, снег, јелка, ћебе, певачица, веверица, перо, зима, Урош, брдо, играчка, слово, кључ, Маша, писмо, клавир, ученик, село.

Мушки род (тај): _____

Женски род (та): _____

Средњи род (то): _____

A Допуни реченице именицама у одговарајућем роду и у квадратиће упиши **Ж**, **М** или **С**.

- _____ је падала целог јутра.
- _____ је закаснио у школу.
- _____ га је уплашило.
- _____ му је рекла да уђе у учионицу.
- _____ је био збуњен.
- _____ је била исписана.
- _____ је огласило крај часа.

Шаљива народна песма

Смешно чудо

Ја сам чудо видео:
зец коло води,
лисица га двори.
На лисици перце,
на курјаку звонце.
Ја сам чудо видео:
ћуран баби воду носи
у решету на рамену,
а ћурка јој тикве сади
на дрвету, на камену.

★ Објасни шта је шаљиво (смешно) у овој песми.

📖 Сисли једно смешно чудо и напиши нешто о њему.

ⓐ Исправи неправилно написане речи.

Дали ћуран баби воду носи?

Зец коло неводи. Ћурка тикве несади.

Јесамли чудо видео?

ⓐ **Скраћенице за мере се пишу и ћирилицом и латиницом без тачке.**

км	м	цм	мм
km	m	cm	mm
километар	метар	сантиметар центиметар	милиметар

Оне које се употребљавају за појмове који означавају време пишу се или с тачком или без ње.

ч., ч или h – час

с. – сат

мин. – минут

год. – година

д. – дан

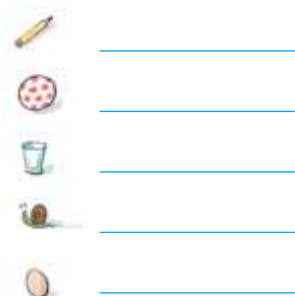
о. г. – ове године

о. м. – овог месеца

г. – година

Једнина и множина именица

A Напиши имена бића или предмета са слика:

Ове именице су у **једнини**, јер означавају један предмет или једно биће.

Ове именице су у **множини**, јер означавају више предмета или бића.

A Следеће именице напиши у једнини или у множини, као што је започето.

рука – руке

медвед – _____

градови – град

коњ – _____

жена – _____

друг – _____

мачке – _____

језера – _____

река – _____

путеви – _____

огледало – _____

нос – _____

A Допуни реченице следећим именицама у једнини или у множини:
другарица, дечак, улица, дете, семафор, светло, страна.

_____ су чекала да пређу _____.

_____ су показали зелено _____.

_____ Петар и Милан су погледали у семафор и почели да прелазе улицу.

На другој _____ улице чекале су их _____.

Андра Франичевић

Позив на крекетање

Јутрос жаба жабама
упутила писмо:
„Целе зиме, рођене,
крекетале нисмо.

Па нервозу због тога
добила сам јаку,
те вас зовем: Дођите
на жур у врбаку!

Изволите, молим вас,
моје госпе fine,
да се искрекећемо,
да нас жеља мине!“

Пронађи у **речнику** шта значи реч *нервоза* и израз *да нас жеља мине* (види под *минути*).

Зашто је жаба била нервозна?

Да се подесетимо: ово је **песма**.

Она се састоји од **стихова**.

Изброј и напиши колико стихова има у овој песми.

По овој песми напиши **причу**.

Твоја прича не треба да буде у стиху, већ у **прози**.

Ако желиш, причу можеш и да прошириш.

Погледај на страни 155 правила за добро писање.

Позив на креќетање

(лирика)

Овде испиши позивницу за свој роѓендан.

Можеш и да је украсиш. Не заборави да је адресираш. Пази на велика слова!

Позивница

Ко позива: _____

Кога: _____

Зашто: _____

Где да дође: _____

Када: _____

Димитар Инкиов

Лопов

Откад Клара зна слова, чита као луда. Чим негде види слова, почиње из тих стопа да чита. Кад аутом идемо у град и стојимо на семафору, притисне нос на прозор и почиње гласно да сриче:

„Хххх...ооо...хотее...л... хотел.“

„Бааа...ннн...к...ааа... банка.“

За време вожње чита и регистарске бројеве кола испред нас. Прави је даже. Кад мама или тата донесу новине кући, слети на њих као пчела на цвет и чита гласно наслове, док све нас не заболи глава и не почнемо да бежимо од ње.

Тако је било и оног дана када је тата донео кући новине у којима је била прича о лопову. Тата је новине оставио на столу, а он и мама су отишли код тетке-Еме. Клара је сместа зграбила новине и почела да чита.

„Хоћеш да ти нешто прочитам?“

„Нећу!“

„Не знаш шта пропушташ“, изјавила је и почела да сриче:

„Ппп...ооо...лиии...ццииијсс...кооо ууу...поо...зо...рееее...њее.

О...ппп...ааа...ссснии...л...ооо...пооо...в пооо...ссееећуу...јеееккк...ууу...ћеее“.

„Шта рече?“

„Пооолицииијскооо ууу...поо...зо...реееење. Ооопааасаан лооопов поссееећууује куућеее. Сссвааакоог даанааа нноовее пљљаачкее.“

„Где?“, хтео сам да знам.

„Пооо грааадууу.“

Одједном сам се уплашио. Били смо сами код куће.

„По нашем граду?“

„Сад сам ти читала!“

„Кларо, шта ћемо ако лопов провали и код нас?“

Рекла је кô из топа:

„Везаћемо га!“

„А ко ће да га држи док га не вежемо?“, хтео сам да знам. „Кларо, чујеш ли? Нешто шушти испод кревета! 'Ајде да побегнемо!“, шапутао сам.

„Неее, морамо да га ухватимо!“

„Али ја се страшно плашим!“

„Кукавице!“

„Нисам!“

„Докажи ми то!“

„Како?“

„Ти ћеш да држиш лопова док га ја не вежем.“

„А шта ако покуша да побегне?“

„Онда га уједи за ногу! Ти добро уједаш.“ „Ма то је било пре, кад сам био мали. Већ дуго нисам никог ујео.“

„Сад сигурно још боље уједаш“, убеђивала ме је, „зуби су ти већи. И, знаш шта, сигурно ћемо добити награду. Пуно пара за које ћемо купити жваке да неће стати у нашу собу.“

Кад је тако, спреман сам да помогнем. Клара је из кухиње донела велику варјачу, а ја сам се наоружао виљушком. Онда смо отишли у спаваћу собу и Клара је издавала наредбе: „Лопове, предај се! Знамо где си! Изађи испод кревета!“

Али од лопова ни трага ни гласа. Испод кревета је изашао Шнуфи, гризући татину папучу. Лакнуло ми је. Клари је било страшно криво. И дан-данас кукумавчи: „Да испод кревета није био Шнуфи, сигурно бисмо добили награду и имали пуну собу жвака“.

Превела: Снежана Турунчић-Даунер

Зашто је дечак помислио да се испод кревета крије лопов?

Објасни шта значи пословица:
У страху су велике очи.

Опиши како си се осећао кад ти се учинило да негде нешто шушка.

Следеће реченице напиши користећи скраћенице.

1) Пролеће је почело 21. марта ове године у 6 часова и 22 минута.

2) Од Иванове куће до школе има тачно 2 километра и 11 метара.

У причи „Лопов“ пронађи и испиши: три обавештајне, три упитне и три заповедне реченице.

Обавештајне реченице

1. _____
2. _____
3. _____

Упитне реченице

1. _____
2. _____
3. _____

Заповедне реченице

1. _____
2. _____
3. _____

Обрати пажњу на који начин изговараш упитну, а на који заповедну реченицу. Објасни каквим гласом их изговараш. Какви су ти покрети?

Напиши назив неких цртаних или играних филмова у којима се појављују лопови.

Домаћи задатак:

Следеће потврдне реченице претвори у одричне:

1. Ја сам се уплашио.

2. Били смо сами код куће.

3. Побегли смо.

Опиши лопова из једног филма.

 Дечак из ове приче каже за своју сестру да је *прави давеж*.
Објасни шта овде значи реч *давеж*.

 Напиши још неке речи које ти и твоје друштво употребљавате кад хоћете да кажете да је неко досадан.

 Овде направи *мали речник* речи које употребљава твоје друштво.

<i>давеж</i>	–	<i>досадна особа</i>
	–	<i>леп</i>
	–	
	–	
	–	
	–	
	–	

 Напиши које се новине читају у твојој кући.

 Које новине волиш да читаш?

 Исеци и овде залепи неку вест из новина.

 Напиши исправно некњижевне речи:

- сумљив _____
- несносљиво _____
- млоштво _____
- преседник _____
- оделење _____
- Павлетов _____
- Славицин _____
- Милицин _____
- комадант _____

Љубивоје Ршумовић

Ако желиш мишице

Ако желиш мишице кô гвожђе
једи бело или црно грожђе

Ако желиш снагу збиља мушку
онда не смеш заобићи крушку

Ако желиш на све бити имун
једи цеди среди жути лимун

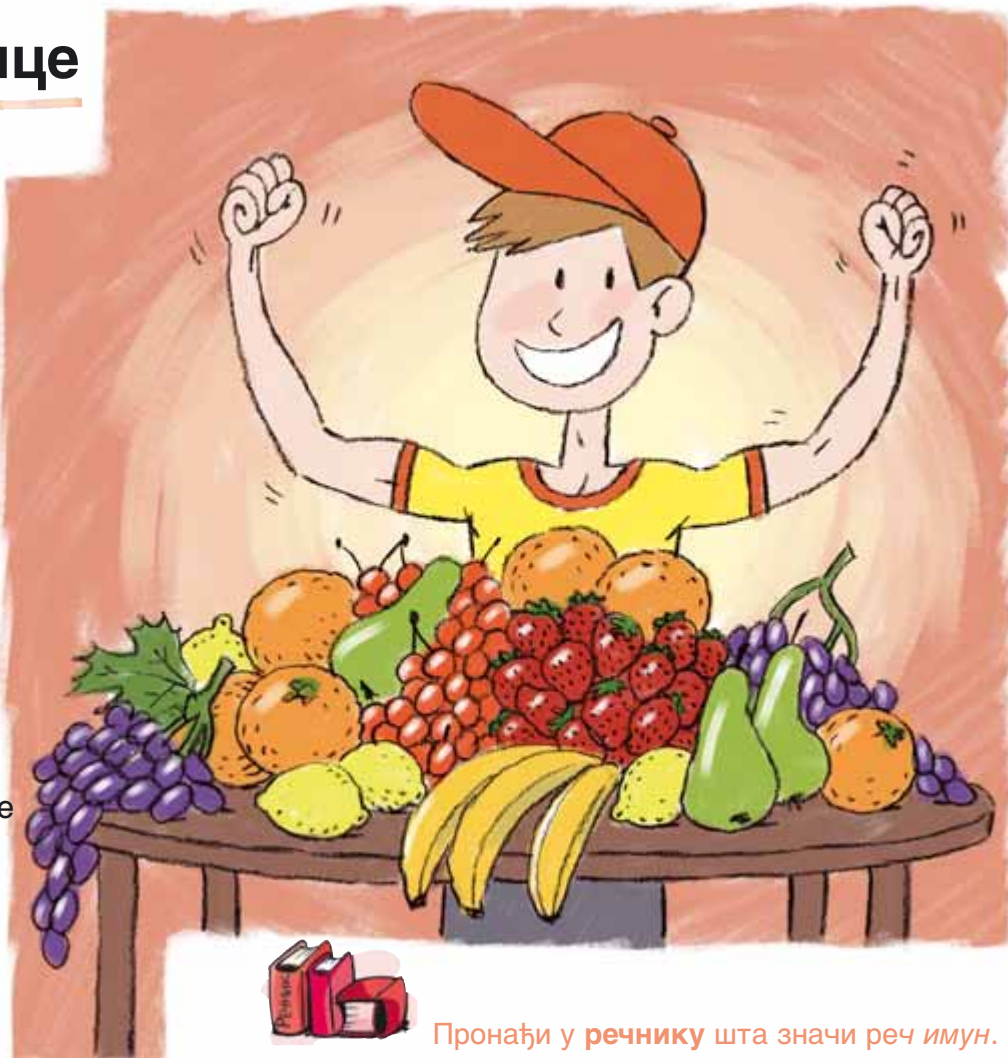
Ако желиш руке као канџе
просто гутај свеже поморанџе

Ако желиш вештине са стране
окоми се на криве банане

Ако желиш да изгледаш бешње
свакодневно упражњавај трешње

Ако желиш бити бистре главе
бери оне јагоде из траве

И уопште ко год нешто хоће
мора јести и волети воће

Пронађи у речнику шта значи реч *имун*.

Како објашњаваш последња два стиха ове песме?

Шта значи: *мишице кô гвожђе*?

Право и преносно значење речи

Неке речи могу да имају **право и преносно значење**. На пример, реч **гвозден**. Њено **право значење** је: направљен од гвожђа, а **преносно**: чврст, јак као гвожђе.

изрази

преносно значење

гвоздени мишићи

бистра глава

глава породице

камено срце

Провери право и преносно значење израза. У квадратић испред одговора упиши број за који мислиш да одговара изразу.

1. радити испод жита

учинити нешто забрањено

2. добити зелено светло

изгрдити

3. прећи пуну линију

зло проћи

4. вући неког за нос

ударити по лицу

5. прочитати лекцију

почети са одмарањем

6. обрати зелен бостан

радити потајно

7. дати некоме по њушци

варати некога

8. дићи све четири увис

добити дозволу

Пронађи у **садржају** на крају **Читанке** називе других песама Љубивоја Ршумовића и три песме Јована Јовановића Змаја и испиши их.

_____, страна _____

_____, страна _____

_____, страна _____

_____, страна _____

_____, страна _____

_____, страна _____

_____, страна _____

_____, страна _____

Подвучи некњижевне речи у реченицама:

1. Зорицин брат ми се фалио да је уфатио неке зецове.
2. Деда каже да га много болу ноге.
3. На пијац сам купила шангарепу, компир и буранију.
4. Боле ме глава, па носим шемшир.

Невидљиво писмо

Напишите поруку коју нико неће моћи да види уколико ви то не желите.

Ово је одломак из књиге „Мали кућни огледи 1“ у издању *Креативног центра*. Покушај да изведеш овај оглед уз помоћ одрасле особе.

Потребан материјал: чачкалица, посуда са винским сирћетом или лимуновим соком, парче папира, свећа, шибица

Твоја запажања при извођењу огледа:

Како се оглед изводи

1. Преломите чачкалицу – њен дебљи крај користите као оловку.
2. Замачите чачкалицу у сирће или лимун док будете писали поруку.

Како си се осећао после изведеног огледа?

3. Сачекајте да се папир осуши.
4. Принесите пламен свеће папиру са поруком.

Шта ће се десити

Пошто се папир осуши, порука ће нестати. Ако принесете папир пламену свеће, порука ће опет бити видљива.

Реши ребус.

Направи списак

Овде направи списак књига које имаш или за које си чуо, а које говоре о биљкама, животињама, градовима, земљама, другим народима и слично.

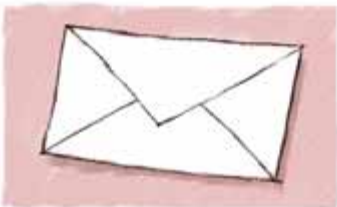
1. _____	4. _____
2. _____	5. _____
3. _____	6. _____

Обој број испред књиге која ти се највише допада.

Напиши кратку причу у којој ћеш поменути ове три речи:
писмо, пас, торба.

Владимир Андрић

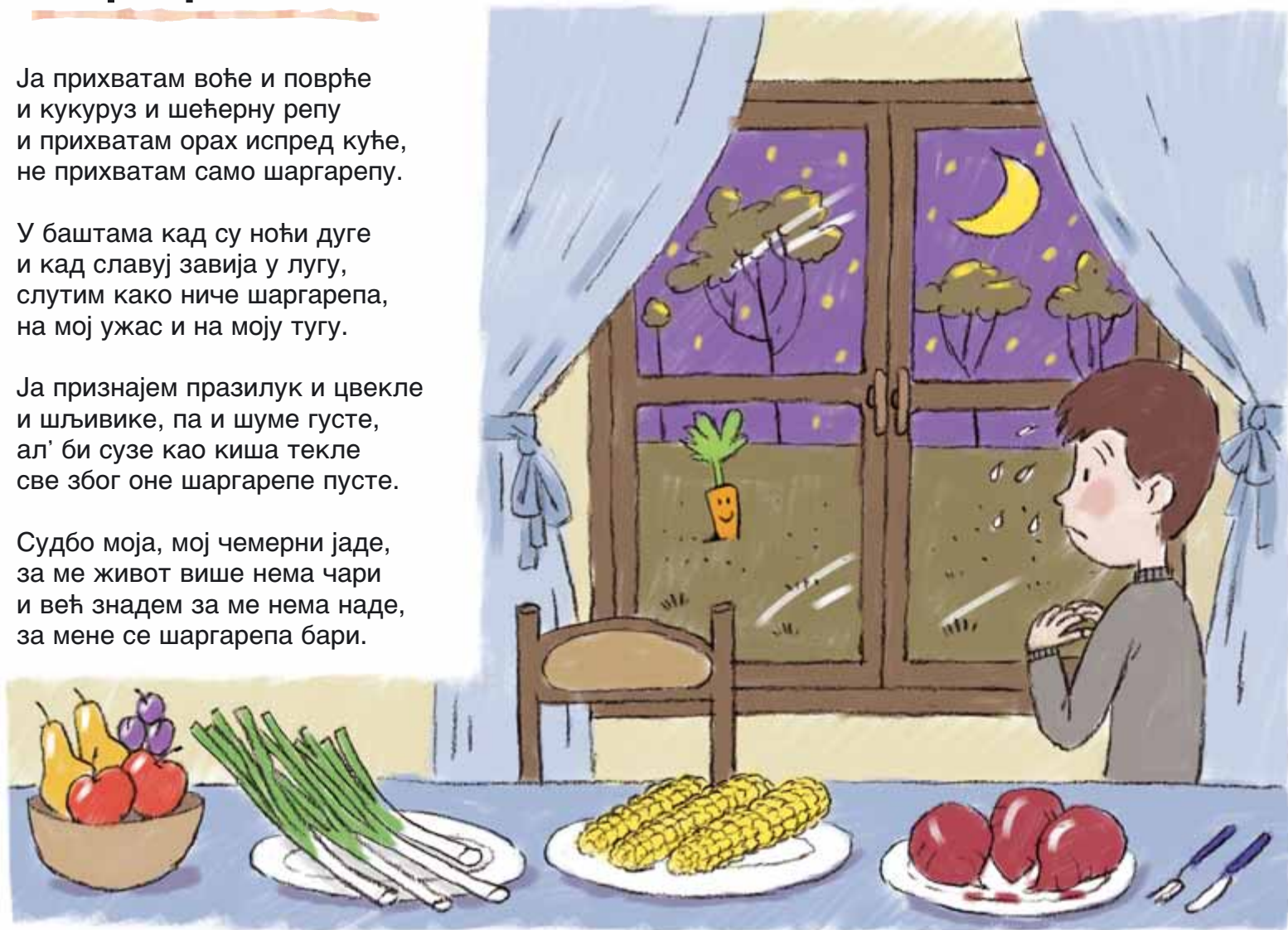
Шаргарепа

Ја прихватам воће и поврће
и кукуруз и шећерну репу
и прихватам орах испред куће,
не прихватам само шаргарепу.

У баштама кад су ноћи дуге
и кад славуј завија у лугу,
слутим како ниче шаргарепа,
на мој ужас и на моју тугу.

Ја признајем празилук и цвекле
и шљивике, па и шуме густе,
ал' би сузе као киша текле
све због оне шаргарепе пусте.

Судбо моја, мој чемерни јаде,
за ме живот више нема чари
и већ знадем за ме нема наде,
за мене се шаргарепа бари.

★ Зашто је дечак незадовољан?

★ Шта је у овој песми шаљиво?

Мала анкета

Испитај своје друштво из школе и напиши у табели које се поврће воли, а које не воли.

Име и презиме	Поврће које волим	Поврће које не волим
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		

Саопштење о резултатима анкете
Резултати показују следеће:

Омиљене врсте поврћа су:

1. _____ гласова _____
2. _____ гласова _____
3. _____ гласова _____

Неомиљене врсте поврћа су:

1. _____ гласова _____
2. _____ гласова _____
3. _____ гласова _____

Момчило Тешић

Пролећно јутро у шуми

На брези се њишу вити
ластари.
Новим лишћем храст се кити
прастари.

Протрчала млада срна
пропланком.
Побеђена ноћ је црна
осванком.

Зраци сунца шуму целу
залију.
Зазвиждука кос веселу
арију.

Шумских птица зазвонише
хорови
и Сунцу се поклонише
борови.

 Како разумеш стихове:

*Побеђена ноћ је црна
осванком.*

*Зраци сунца шуму целу
залију.*

Значење речи *вит*, *ластар*, *осванак* и *арија* можеш наћи у **речнику** на крају књиге.

 Напиши којим речима се у песми описују:

дрвеће у шуми – _____

срна – _____

птице – _____

сунце – _____

Подвуци у песми речи које се римују.

Драган Лукић

Школа

Школе су велике мирне овце
које окаче велико звонце
па звоне, звоне и децу гоне
у жуте мале авионе.

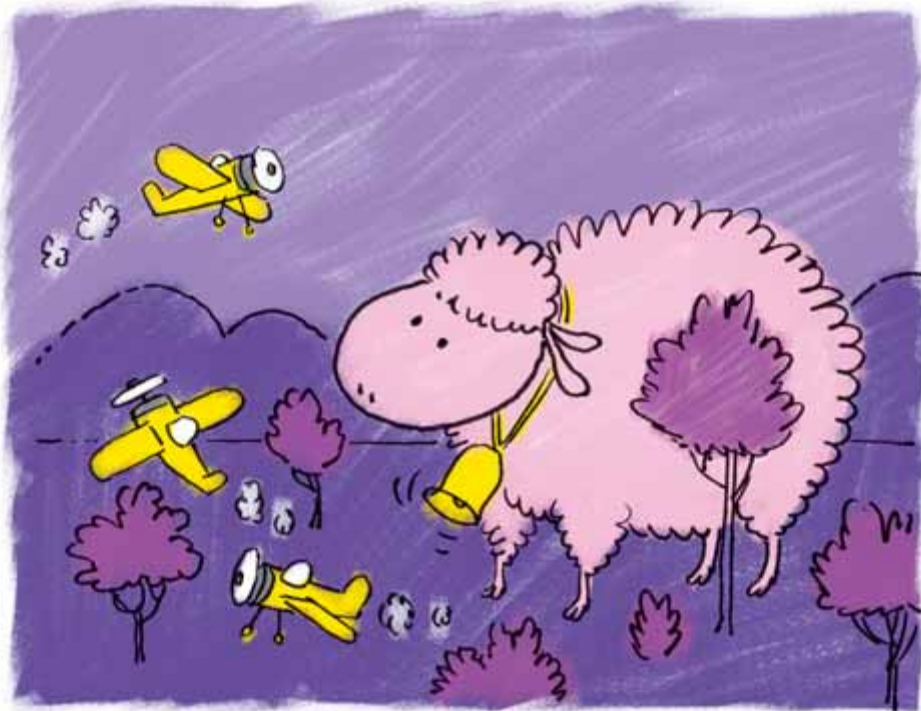
Школе су велике и добре маме,
стотину деце негују саме,
напамет знају сву своју децу,
и бајке причају о месецу.

Школе су велики чудни дворци
које освоје храбри основци
сваког септембра пушчаном паљбом
и оловкама – дугачком сабљом.

Сваког септембра
кад јесен ступи
по два су борца
у школској клупи.

★ Зашто се у песми каже да су школе као
велике мирне овце?

★ Зашто су школе као велике и добре маме?

★ Зашто су школе као велики и чудни дворци?

★ Зашто су школске клупе жути мали авиони?

★ Смисли и напиши са чим би ти упоредио
школу.

Школа је као _____

СЕТИ СЕ шта смо научили...

1.

Подвуци некњижевне и разговорне речи у реченици:

Многи људи су прекључе носили неке бљак мајце.

2.

Заокружи **црвеном** бојом примере у којима су речи употребљене у преносном значењу.

оштар нож оштар језик
бистар човек бистар поток
зелена трава зелен момак

Провери тачност својих одговора у решењу које се налази на крају Читанке.

Упиши број освојених поена.

Подсећамо се

ПРИЧА ЈЕ ПИСАНА У ПРОЗИ

ПЕСМА ЈЕ ПИСАНА У СТИХУ

ИМЕНИЦЕ МОГУ БИТИ

мушког у једнини
женског у множини
средњег рода

7.

ШТА СВЕ МОГУ, ШТА СВЕ УМЕМ

ЧИТАМО

приче и песме о томе шта све човек може и уме

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- прошлост, садашњост и будућност
- pisanje latinicom
- како се проширује реченица
- речи које се римују
- басна

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш причу о мамама и њиховој деци
- да напишеш оглас
- да напишеш натпис за пекару
- да нацрташ мапу места на којем расте зеленвил
- да препричаш причу

Душан Радовић

Мама

Кад сева ... МАМА!
Кад те неко јури ... МАМА!
Кад си гладан ... МАМА!
Кад не можеш ... МАМА!
Кад нешто не знаш ... МАМА!
Кад се пењеш ... МАМА!
Кад силазиш ... МАМА!
Кад спаваш ... МАМА!
Кад се будиш ... МАМА!
Кад не знаш шта хоћеш ... МАМА!

У целом свету, на свим странама,
реч је углавном о мамама.

Најпре је био мрак и тама,
а онда нас је родила мама.

Маме су важне да нас роде,
да нас подижу и да нас воде.

Сви што по свету трче и лете
неке су добре маме дете.

★ Објасни шта значе стихови:

Кад сева ... МАМА!

Кад не знаш шта хоћеш ... МАМА!

★ Напиши када би још дозивао маму:

Кад _____ ... МАМА!

Кад _____ ... МАМА!

Маме и њихова деца

Посматрај ове фотографије и смисли приче о њима.
Погледај на страни 155 правила за добро писање.

Пишемо састав

Branko Ćopić

Oglasi „Kupusnog lista“

Nudi se direktor

Poletan, spreman dečak osnovac,
ne pije vino, ne voli novac,
šećerne stvari njegov su sektor,
zato bi rado bio direktor
negde u selu ili u gradu,
a u fabrici za čokoladu.

Jedina mana –
priznajem grešan –
mnogo sam ješan!

Pronađi u **rečniku** značenje
reči *poletan* i *sektor*.

Prepiši ovu pesmu latinicom, pisanim slovima.

Podvuci u pesmi stihove koji govore o osobinama
dečaka.

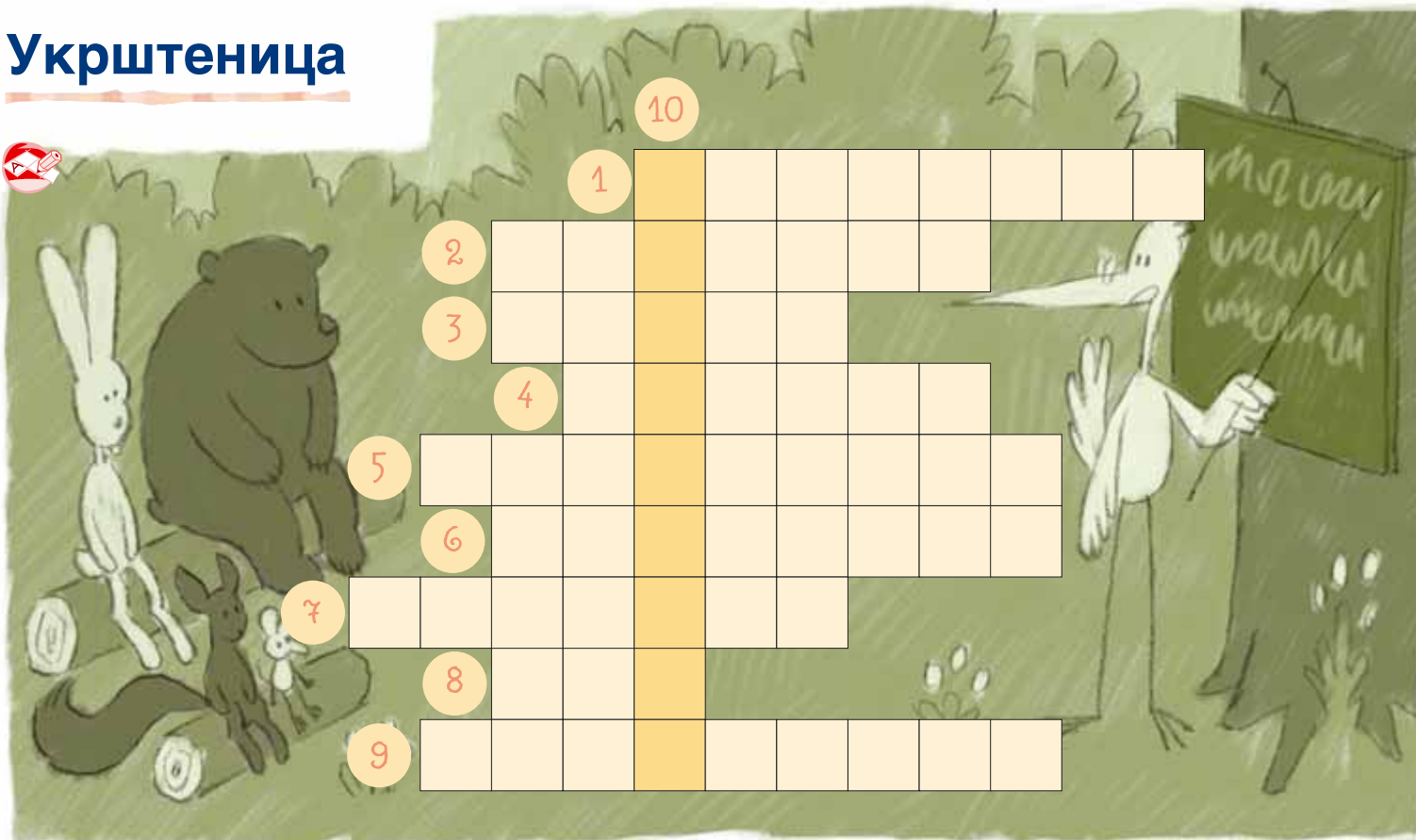

Domaći zadatak:

Razmisli o tome šta ti voliš i šta umeš da radiš, pa
napiši jedan sličan oglas za sebe.

Укрштеница

1 Реч у реченици која казује шта ради субјекат...

2 Именица *мачке* стоји у...

3 Кратка прича у којој се говори о животињама, а мисли се на људе је...

4 Реч која означава радњу зове се...

5 Која је врста казивања:
У шумици на једној ножици?

6 На крају заповедних реченица ставља се...

7 Речи које означавају имена су...

8 Кратка шала или досетка зове се...

9 Песма којом се успављују деца зове се...

10 *Ко тражи веће,*
изгуби из вреће је...

Engleska narodna priča

Tri krojača

Tri krojača otvore svoje radnje u istoj ulici. Konkurencija je bila velika i poslovi su išli sasvim slabo. Sva trojica se počnu domišljati kako će privući što više mušterija.

Prvi postavi iznad svoje radnje tablu sa natpisom:

Najbolji krojač u gradu.

Drugi ne bude lenj, pa brže-bolje napiše:

Najbolji krojač na svetu.

Treći se zamislio, nije odmah mogao da se seti nekog još privlačnijeg natpisa. Naposletku, i on stavi tablu na kojoj je velikim slovima napisao:

Najbolji krojač u ovoj ulici.

Prva dvojica su bila strašno ljuta što ih je ovaj treći krojač nadmudrio. Skinu svoje firme, zatvore radnje i odsele se iz grada.

Reč *firma* ima više značenja, a u **rečniku** ćeš pronaći šta ovde znači. Pronađi i značenje reči *mušterija*.

Zašto su se prva dva krojača odselila iz grada? Piši latinicom.

Zamisli da si pekar i da imaš pekaru. Smisli i ukrasi natpis za svoju pekaru. Piši latinicom.

Прошлост – садашњост – будућност

 Прочитај следеће реченице:

Ја сам читао. Радња у овој реченици се дешавала **у прошлости**.

Ја читам. Радња у овој реченици се дешава сада – **у садашњости**.

Ја ћу читати. Радња у овој реченици ће се дешавати **у будућности**.

 Напиши како називамо речи које означавају радњу.

То су _____

 Заврши започету табелу.

ПРОШЛОСТ	САДАШЊОСТ	БУДУЋНОСТ
Ја сам певао.	Ја певам.	
Мачка је скочила.		
		Пас ће лајати.
	Ја се шалим.	
	Сања долази.	

Љубивоје Ршумовић

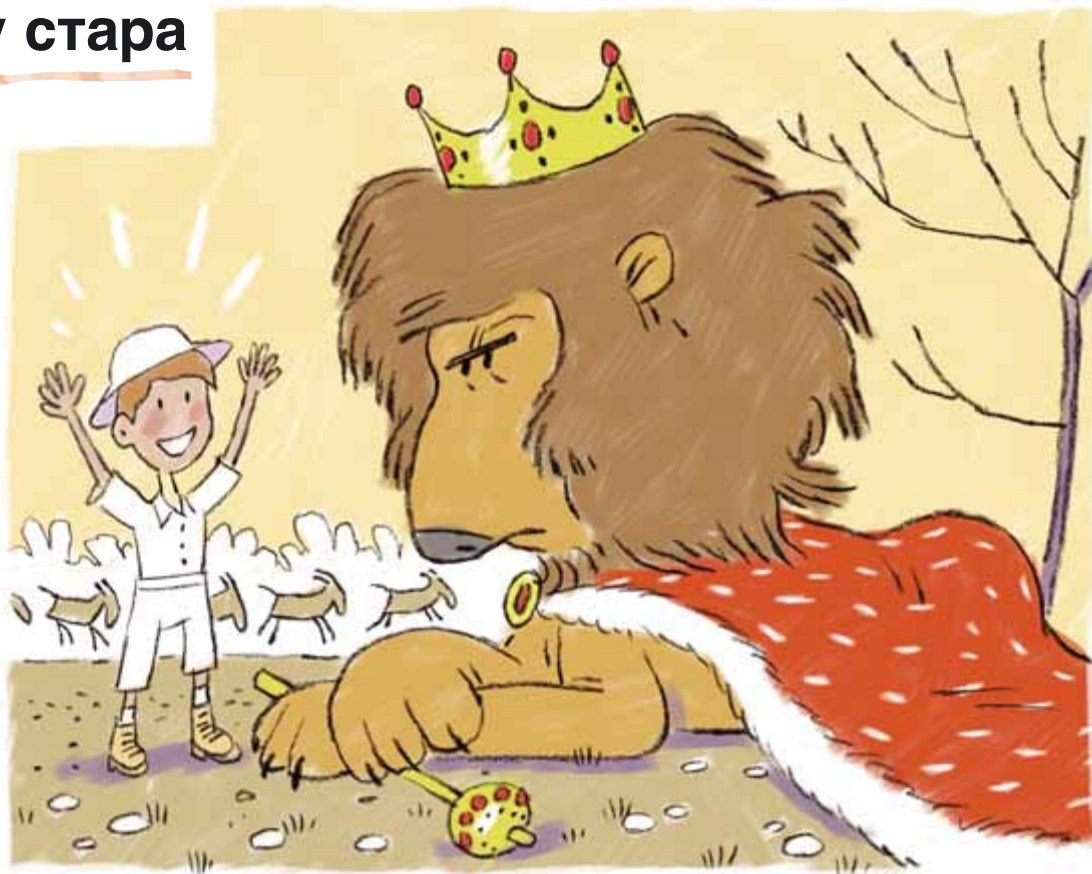
Лаве мајка му стара

Лаве мајка му стара
Прогласи мене за цара
Па онда из неког хлада
Гледај како се влада

Издаћу наредбе строге
Да прасци перу ноге
Зебре да перу зубе
И да се тигрови љубе

Наредићу лукавој лији
Да више не лови патке
Нису ни патке криве
Што су глупе и слатке

Лаве мајка му стара
Прогласи мене за цара
Па онда из неког хлада
Гледај како се влада

Напиши које ће наредбе издати дечак кад буде био цар.

Напиши које се речи у песми римују.

стара

–

цара

–

–

–

–

Подвуци плавом бојом речи из ове песме које означавају радњу (глаголе).

• Сисли и напиши састав под насловом: „Кад бих био цар“ („Кад бих била царица“). Погледај на страни 155 правила за добро писање.

Пишемо састав

Кад бих...

• Шта би ти као цар волео да имаш?
• Како би желео да будеш обучен?

• Шта би све урадио кад би био цар?

• Како би помагао другима?

Leopold Suhodolčan

O dečaku koji je mnogo znao

Ne znam da li ste čuli za dečaka koji je tvrdio da mnogo zna. On je imao tetku koja se tome glasno smejala. Kažu da mu je rekla:

– Eh, šta pa ti znaš?!
– O, ja već znam koliko ima sati!
– Ih, ma šta mi reče! – podsmevala mu se teta... – Ali ti još ne znaš kako se kuva supa i pravi salata... Ne znaš kada su se rodili naši baba i deda... Ne znaš kada je vladao najveći austrijski car, ne znaš kako se pravi sapun...

Dečak razmisli, pa reče:

– Znam da se cipela obuva na nogu i da je rukavica pravljen za ruku.

– O, to nije ništa! – pućnula je teta. – Pa to odavno i vrapci znaju.

Dečak je nabrao čelo i još jednom se zamislio, pa je upitao:

– Teto, a vi, da li znate baš sve?

– Sto puta više od tebe i mnogo više od toga.

Dečak se i treći put zamislio, pa je rekao teti:

– Pošto sve znate, recite mi gde raste zelenvil?

– Zelenvil? – zgranuto ga pogleda teta. – A šta je pa to?

– Ne znate? Zelenvil je zelenvil. Raste na planini Kopavil – objasnio je ozbiljno dečak.

– Na planini Kopavil?! – zinula je od čuda teta. – Gde ti je ta planina Kopavil?

– Šta? I to ne znate? – čudio se dečak.

Teta je kao dete odmahivala glavom, a dečak je nastavljao:

– Planina Kopavil se podiže iznad reke Modravil... Reka Modravil pak teče dolinom Travavil... Dolina Travavil se prostire između Vrhovila i planine Stenovil... Planina Vrhovil i planina...

– Ohoj, moram zaliti salatu! – povikala je teta i pobjegla.

Sa slovenačkog prevela: Slavica Marković

Podvuci u priči rečenice u kojima se tetka podsmeva dečaku.

Kako zamišljaš zelenvil? Nacrtaj mapu na kojoj se vidi kako zelenvil raste na planini Kopavil iznad reke Modravit koja teče... (pročitaj u tekstu).

Драгомир Ђорђевић

Ја сам био срећно дете

Ја сам био
Срећно дете
О коме се
Многи брину
Док ми нису
Једног дана
Купили ту
Виолину

Сад другари
Љуште фудбал
А ја ноте
И солфеђа
Од вежбања
Жигају ме
Јадни прсти
Врат и леђа

Свирам тетки
И сусетки
Баби деди
Ујни стрини
Зној се с мога
Лица цеди
Сви ме зову
Паганини

Тата смишља
Светску славу
Ја ту немам
Шта да бринем
Из дворишта
Чујем цику
Али не смем
Да прекинем

Стружем цвилим
Шкрипим гудим
Како која
Зора сване
Мрзим сваку
Твоју жицу
Виолино
Мој душмане

У **речнику** је објашњено шта значи реч *душман*, а наћи ћеш и необично значење глагола *љуштити*. Такође пронађи у речнику шта је *солфеђо* и ко је био *Паганини*.

Зашто је дечак у овој песми несрећан?

Напиши шта ти не волиш да радиш, а мораш.

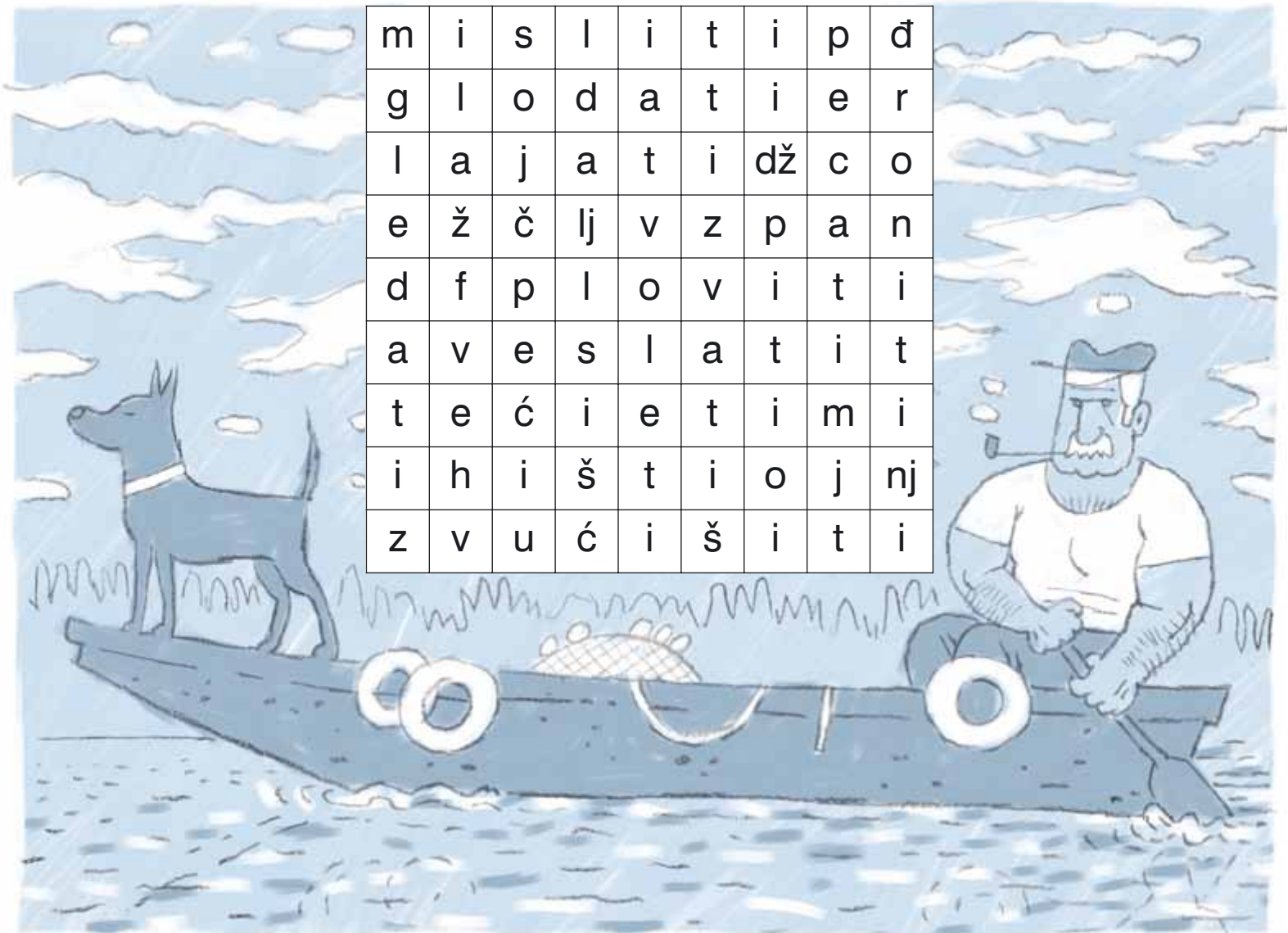
Опиши један посао који највише волиш да радиш.

Gramatička ukrštenica

Pronađi u ukrštenici i zaokruži sledeće glagole:

lajati, teći, veslati, pecati, peći, ploviti, vući, roniti, voleti, gledati, misliti, piti, glodati, šiti, zvati.

m	i	s	l	i	t	i	p	đ	
g	l	o	d	a	t	i	e	r	
l	a	j	a	t	i	d	ž	c	o
e	ž	č	l	j	v	z	p	a	n
d	f	p	l	o	v	i	t	i	
a	v	e	s	l	a	t	i	t	
t	e	ć	i	e	t	i	m	i	
i	h	i	š	t	i	o	j	n	j
z	v	u	ć	i	š	i	t	i	

Народна басна

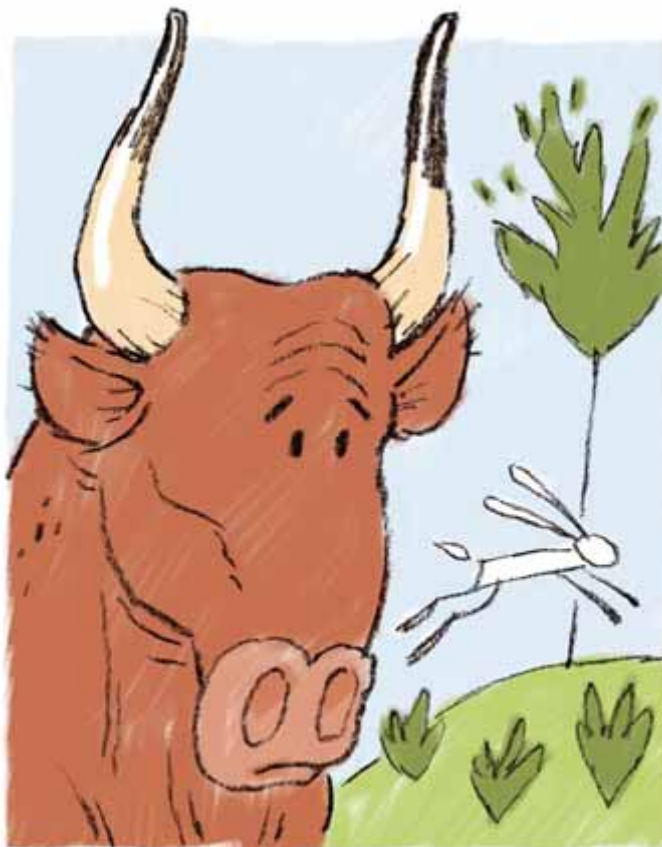
Бик и зец

Спази бик зеца где као стрела бежи преко поља, па му позавиде на брзини. Кад се једном састадоше, рече му:

– Благо теби кад си тако брз! Ти можеш да умакнеш и најопаснијем непријатељу! Ништа у животу не бих више желео него да сам и сам тако брз. Тада бих могао да побегнем од сваког непријатеља.

Насмеја се зец чувши бика, па ће му рећи:

– Луда је твоја жеља, пријатељу! Дао бих ја радо своју брзину за твоје оштре и снажне роге. Боље поносито се борити с непријатељем него целог века срамно пред њим бежати.

Ово је басна.

Погледај на 8. страни шта су басне.

Подвуци и објасни реченицу која ти личи на народну пословицу.

Напиши на чему је бик завидео зецу.

На чему је зец завидео бику?

Речи са супротним значењем:

брз

–

спор

јак

–

оштар

–

паметан

–

непријатељ

–

вредан

–

нежан

–

светлост

–

Проширивање реченица

 Погледај ову кратку реченицу:

Киша пада.

 Размисли, па кажи како можеш да је прошириш.

Каква све може да буде киша?

ситна, досадна, хладна, пријатна,

_____.

На шта све киша може да пада?

на дрвеће, на кровове, на кишобране,

_____.

Када киша пада?

данас, пре подне, целе вечери,

_____, _____.

Кратка реченица „Киша пада“ може да се прошири овако:

Целе вечери хладна киша пада на кровове.

 Прошири реченицу „Киша пада“ на свој начин.

1. _____

2. _____

3. _____

Браћа Грим

Три брата

Беше неки човек који је имао три сина, али од имања немаше ништа до куће у којој је живео. Сваки од синова прижељкивао је да после очеве смрти баш он дође до куће, али оцу су сва тројица била подједнако драга. Тако није знао шта да започне, а да некоме не учини нажао. А да прода кућу – ни то није хтео, јер је она била још од његових предака, иако би продајом стечени новац могао поделити међу синовима. Коначно нађе излаз, те синовима рече:

„Пођите у свет и окушајте срећу. Нека сваки научи по занат, па кад се затим вратите, ономе ко се покаже као најбољи мајстор – оставићу кућу“.

То синове задовољи, па најстарији рече да би хтео да постане ковач, други – берберин, а трећи – мачевалац. Затим одредише време кад ће се сва тројица вратити кући, па кренуше на пут. Догоди се баш да је сваки од њих нашао ваљаног мајстора код кога је нешто честито могао научити.

Онај што је постао ковач морао је да поткива краљеве коње, па је за себе мислио: „Сада ти више ништа не недостаје: добићеш кућу“.

Онај што је научио за берберина бријао је само отмену господу и такође држао да је кућа већ његова.

Онај најмлађи, мачевалац, добијао би понеки ударац, али би стискао зубе и не би се љутио, јер је мислио: „Ако се плашиш од једног ударца, кућу никад нећеш добити“.

Кад је протекло одређено време, они се вратише оцу. Али нису знали како да нађу најбољу прилику и да покажу своје вештине и умеће те седоше да се договоре. Док су тако седели, одједном дојури зец преко поља.

„Ех!“, узвикну берберин, „долази као поручен!“

Он узе плетицу и сапун, па поче правити пену све док се зец не приближи, а затим га у пуном трку насапуна и обрија му брчиће, а да га при том не посече и не повреди ни за длаку.

„То ми се допада“, рече отац, „ако се други ваљано не заложу, кућа је твоја.“

Не потраје дуго, кад дојурише једне кочије у којима је био неки господин.

„Сад ћете видети, оче, шта ја умем“, рече ковач.

Он дотрча до кочија, па коњу који је јурио одвали четири потковице, те му, такође у трку, поново прикова четири нове.

„Ти си људина“, рече отац, „радиш исто тако добро као и брат ти, ја не знам коме да оставим кућу.“

Тад рече трећи брат:

„Дозволите ми, оче, да и ја покажем своју вештину“ и, како је почела да пада киша, извуче мач и започе њиме унакрст замахивати над својом главом, тако да на њега не паде ниједна кап. А кад киша удари јаче, и најзад тако јако да је сипала као из кабла, замахивао је мачем све брже и брже, те остаде тако сув као да је био нечим потпуно заштићен. Кад отац то виде, задиви се и рече:

„Ти си извео највећу мајсторију, кућа је твоја“.

То задовољи осталу двојицу браће. Али, као што су се раније заветовали и зато што су се толико волели, они се договорише и остадоше сва тројица у кући, бавећи се сваки својим занатом; и како су били тако добро обучени и спретни мајстори, зарадише много пара. Живели су тако задовољно до старости и кад се један од њих разболе и премину, остала двојица су толико туговала да се и они разболеше и убрзо помреше. А пошто су били тако умешни као мајстори и тако се волели као браћа, положише сву тројицу у један гроб.

(С немачког превели
Бождар Зец и Милан Табаковић)

Потражи у речнику шта значе речи:
плитица, заложити се и заветовати се.

- ★ Подвуци и објасни речи из којих се види шта је отац осећао према својим синовима.
- ★ Подвуци и објасни речи из којих се види како се односио према кући.
- ★ Шта је отац тражио од својих синова?

★ Препричај ову причу користећи подсетник:

- 1) браћа полазе у свет
- 2) изучавају занате
- 3) враћају се кући
- 4) показују оцу шта су научили
- 5) остају заједно до краја живота

★ Подвуци и објасни реченицу из које се најбоље види да су браћа сложна и да се поштују.

★ Које су поруке ове приче?

Стеван Раичковић

Кад почне киша да пада

Кад почне киша да пада:
Шта раде деца? Шта раде стари?
Где то са поља нестану стада
А с крова – димничари?

Шта раде шетачи у парку
Кад киша се слива низ пруже?
Рибари: да ли тад барку
Окрену у правцу куће?

Кад почне киша да пада
И по асфалту да звони:
Шта ради мачка која баш тада
Увелико миша гони?

Чика ли пиле под стрехом копца
Кад киша се на двориште сручи?
Да л' плаче жена крај конопца
где прострла је веш да суши?

Кад почне киша да пада
сви трче: кров или стреха.
Само се рибе баш тада
Загрцну под водом од смеха.

★ Означи у песми строфу која ти се највише свиђа и објасни је.

★ Зашто се *Само рибе баш тада / Загрцну под водом од смеха?*

★ Одговори на питања која су постављена у песми:

Шта раде деца кад киша пада?

Шта тада раде стари?

Шта раде рибари кад пада киша?

СЕТИ СЕ шта смо научили...

1.

Упиши одговарајуће слово у кружић испред реченице.

- а прошлост Цртам на часу ликовног.
- б будућност Певао сам у хору.
- в садашњост Пливаћу на такмичењу.

2.

Заокружи **зеленом** бојом речи у низу које имају слично значење.

тих
бистар
мудар
страшан
паметан

3.

Заокружи **наранџастом** бојом субјекат следеће реченице.

Маја
пева.

Провери тачност својих одговора у решењу које се налази на крају Читанке.

Упиши број освојених поена.

Подсећамо се

ИМЕНИЦЕ СУ РЕЧИ КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ ИМЕНА

ГЛАГОЛИ СУ РЕЧИ КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ РАДЊУ

8.

ЛЕТЊЕ ПУСТОЛОВИНЕ

ЧИТАМО

приче и песме о летњим пустиловинама

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- речи са умањеним и увећаним значењем
- народне приче о животињама

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да потражиш реч у речнику
- да напишеш предлог за промене у школи
- да саставиш адресар свог друштва
- да напишеш разгледницу

Ivica Vanja Rorić

Čarolija

Iza leđa
jednog druma
izviruje
jedna šuma.

Prepiši ovu pesmu latinicom.

Iz te šume
viri žbun,
a iz žbuna
ševin kljun.

A iz kljuna,
kô iz česme,
i dan i noć
teku pjesme!

Zašto se ova pesma zove „Čarolija“?

Podvuci u pesmi stihove koji govore o tome kako ševa peva.

Nauči napamet ovu pesmu.

Obeleži stihove koje ćeš recitovati glasnije i stihove koje ćeš recitovati tiše.
Vidi stranu 95.

Podatke o ptici ševi možeš da nađeš još i u rečnicima i enciklopedijama. Evo primera!
U „Rečniku srpskohrvatskoga književnog jezika“, koji je izdala Matica srpska iz Novog Sada, piše:
шéва ж зоол. мала пољска птица певачица *Alauda*.

Potraži u nekom rečniku srpskog jezika značenje nepoznatih reči.

U Prosvetinoj „Maloj enciklopediji“ o ptici ševi piše:

ШЕВЕ (Alaudiae), породица птица певачица; гнездо граде на земљи и прилагођене су животу на земљи бојом перја и способношћу да одлично трче. Код нас је најпознатија *пољска шева* (*Alauda arvensis*) која живи по њивама и пашњацима; *хубасића шева* (*Galerida cristata*), често у степским стаништима и *шумска шева* (*Lullula arborea*).

U knjizi „Ptice Srbije“, koju je napisao Javor Rašajski, o ptici ševi piše:

213.B ŠUMSKA ŠEVA

Lullula arborea (L.) 1758

Lullula a. arborea (L.) 1758

Lullula a. pallida (Zarudny) 1902

E: Wood Lark

N: Heideelerche

- VELIČINA PTICE: 15 cm
- STATUS: selica je. U južnim delovima zemlje je skitnica. Česta je gnezdarica Srbije
- MIGRACIJE: II-X
- STANIŠTE: stepe, šumarci i pogorja
- SMEŠTAJ GNEZDA: u gustom travu, najčešće u kovilju (*Stipa joannis*) i u oštrolisnoj kostrići (*Carex pilosa*)
- MATERIJAL GNEZDA: osnova je od suvih listova *C. pilosa*, a obloženo je žilicama
- KORIŠĆENJE GNEZDA: samo za jedno gnežđenje
- BROJ GNEŽĐENJA TOKOM GODINE: dva i dva naknadna
- VREME GNEŽĐENJA: 25.III-10.IV i 25.V-15.VI
- BROJ JAJA U LEGLU (LEGLIMA): 4-5 (4)
- INKUBACIJA: 13-15 dana
- DIMENZIJE JAJA: 21,29 x 16,01 mm
- PROSEČAN BROJ MLADUNACA: 3-4
- PREDATORI JAJA ILI MLADUNACA: nisu zapaženi

Симеон Маринковић

Свети Сава и млад човек

Неки млад човек пошао у свет да нађе добро.

Путовао, путовао, па га сусрете свети Сава.

– Куда идеш, пријатељу? – упита га.

– Светитељу, тражим добро по свету – одговори му младић.

– Јеси ли га негде нашао?

– Е богами, светитељу, нисам још.

– Тако га, синко, нећеш ни наћи, него загледај се у себе. Пронађи у себи добро, у ономе што радиш и у ономе што мислиш. Онда добро понуди другима, па ће га и други теби давати.

Младић се захвали светитељу, врати се кући и учини како му светитељ рече, па би добро и њему и онима око њега.

Свети Сава је Растко Немањић, први српски књижевник, најмлађи син српског владара Стефана Немање. Основао је српску цркву. Често је путовао по земљи и саветовао људе како да паметно и праведно поступају.

★ Шта мислиш, шта у причи значи реч *добро*?

★ Пронађи у Читанци наслов поглавља који одговара овој причи и препиши га.

У учионици

★ Посматрај слику и напиши да ли дечаку његови другови чине добро.

★ Напиши шта би ти рекао овом дечаку да би се он боље осећао.

★ Зашто?

Vlada Stojiljković

Prgav momak

Na proplanku
(glavnom šumskom trgu)
zec lisici
udario čvrgu.

Usred šume
u gustom šipragu
zec kurjaku
udario šljagu.

Kraj potoka
svoj šumi na oku
zec medvedu
zviznuo frljoku.

Zeče, zeče,
prgavštino divlja,
pomorićeš
pola šumskog življa!

Podvuci u pesmi nepoznate reči. Pronađi ih u **rečniku** i ovde napiši šta one znače.

Napiši šta ti je u ovoj pesmi smešno.

Речи са умањеним и увећаним значењем

Мали момак је момчић, а велики момчина.
 Мали зец је зечић, а велики зечина.
 Неки поток је поточина, а неки је поточић.
 Неки медвед је медведина, а неки је медведић.
 Нека шума је шумица, а нека је шуметина.
 Нека чврга је чвргица, а нека је чвргетина.

Легенда:

Речи са умањеним значењем —

Речи са увећаним значењем —

★ Одговарајућим бојама из легенде подвуци речи у претходном тексту и речи које се налазе на листу.

★ Допуни табелу.

речи	умањено значење	увећано значење
мачка	мачкица	мачкетина
оловка		
жаба		
четка		
чаша		
киша		
кофа		

Према Доситеју Обрадовићу

Коњ и магаре

Путовали заједно коњ и магаре. Јадно магаре било је преко мере натоварено. Зато замоли коња да му помогне и понесе део терета, јер ће иначе издахнути. А коњ ни да чује. Када магаре сасвим ослаби и паде мртво, господар натовари на коња не само сав терет него и кожу угинулог магарета. Сад коњ схвати, али касно, да би му много боље било да је послушао магаре и да му је помогао.

Како се осећало натоварено магаре?

Смисли и напиши речи којима је магаре замолило коња за помоћ.

Смисли и напиши шта је коњ одговорио.

Смисли и напиши речи којима је коњ изразио кајање на крају басне.

И ова прича је **басна**. Свака басна има **наравоученије**, тј. поучан савет, закључак, поуку.

Подвуци поуку која би највише одговарала овој басни.

- У невољи је добро помоћи другоме.
- Старијем треба увек указати поштовање.
- Неки људи од других траже само корист за себе.

Народна прича

Старо лијино лукавство

Зимус је група ловаца опколила једну лисицу у шумарку. Били су сигурни да им неће умаћи. Један ловац умало да нагази на њу. А она лежи опружена. Мртва. Још топла. Ловци се окупише око ње. Пси је оњушише. Залајаше неколико пута и оставише је.

Један ловац се спремио да јој одере крзно. Изненада скочи лија и зачас нестаде у густишу. Ловци нису стигли да испале ниједан метак.

Смисли и напиши шта је лисица у себи говорила кад се нашла у невољи.

Шта је у себи говорила док је смишљала како да се снађе?

Шта су ловци говорили кад су лисицу нашли опружену?

Зашто народ каже:
Не веруј лисици ни кад је мртва?

Шта се за лисицу још каже у народу?

Јован Јовановић Змај

Патак и жабе

Ако сте докони
прочитајте ово:
стари патак украј баре
држао је слово.

Слушале га жабе
велике и мале,
слатке су му речи
једва дочекале.

Говорио патак
о врлини мира,
и да нико никог
не треба да дира.

Свако има права
да слободно живи,
нико не сме тлачит оне
што му нису криви.

 Подвуци све оно о чему је говорио патак украј баре. Објасни шта је хтео да каже.

 Подвуци стихове из којих се види како су жабе прихватале његове речи и објасни их.

 Шта је патак урадио у једном тренутку?

Слога, мир и љубав
благослов је прави,
зато нека нико
никога не гњави.

Слушале су жабе
ово красно слово,
кад патак ућута
десило се ово:

Један жабац мали
поближе је стао –
а патак га зграби
па га прогутао.

Из овог се нешто
и научит' даде:
хуље лепо зборе,
ал' нитковски раде.

Пронађи у речнику значење израза и речи: *држати слово, тлачити, благослов, хуља и нитковски.*

 Подвуци и објасни стихове за које мислиш да су порука ове песме.

 Домаћи задатак:

По овој песми напиши причу.

Vladimir Andrić

Daj mi krila jedan krug

More ima barku,
jedro i katarku.
More, more, budi drug
– daj mi barku jedan krug!
Tako mi se baza
širom morskih staza...

Lasta ima krila
– leti sve do Nila.
Lasto, lasto, budi drug
– daj mi krila jedan krug!
Da obiđem lug,
da odem na jug...

Kad mrav zrno sruši,
čuju zečje uši.
Zeče, zeče, budi drug
– daj mi uši jedan krug!
Da oslušnem i ja
kako žito klija...

U ribe peraja
srebrnoga sjaja.
Ribo, ribo, budi drug
– daj peraja jedan krug!
Da me želja mine,
da vidim dubine...

Noću kraj živica
svetli fenjer svica.
Sviče, sviče, budi drug
– daj mi fenjer jedan krug!
Pozajmi mi moć
da osvetlim noć.

Na nebu se zvezde
kao ptice gnezde.
Nebo, nebo, budi drug
– daj mi zvezdu jedan krug!
Biću lepši još,
kad stavim taj broš...

 Objasni značenje sledećih stihova:

*Tako mi se baza
širom morskih staza.*

*Da oslušnem i ja
kako žito klija.*

*Da me želja mine
da vidim dubine.*

Pronađi u **rečniku** šta znače sledeće reči i izrazi: *katarka, bazati, da me želja mine, živica i broš.*

 Koja ti se pesnikova želja najviše sviđa? Podvuci stihove koji iskazuju tu pesnikovu želju i objasni ih.

 Nastavi pesmu. Smisli šta bi ti tražio od nekoga da ti da „jedan krug“. Zbog čega?

Vladimir Andrić

Predlog

Ko je bio miran
joj, nedelju dana
po njemu je, tugo,
popanula slana

Na njemu je, jade,
kilo paučine
šta sad roditelji
sa njim da učine

Ko je bio miran
dve nedelje dana
njegovo je srce
puno ljutih rana

Njegov život to su
trice i kučine
šta sad školske vlasti
sa njim da učine

Takav junak mora
bar do Zlatibora
na zraku i travi
da se oporavi

 Pogledaj na 111. strani šta piše o pravom i prenosnom značenju reči. Objasni prenosno značenje stihova:

po njemu je, tugo, / *popanula slana*

Na njemu je, jade, / *kilo paučine*

njegovo je srce / *puno ljutih rana*

Njegov život to su / *trice i kučine*

Seti se nečega što ti smeta u školi i što bi želeo da se promeni.
Napiši svoj predlog.

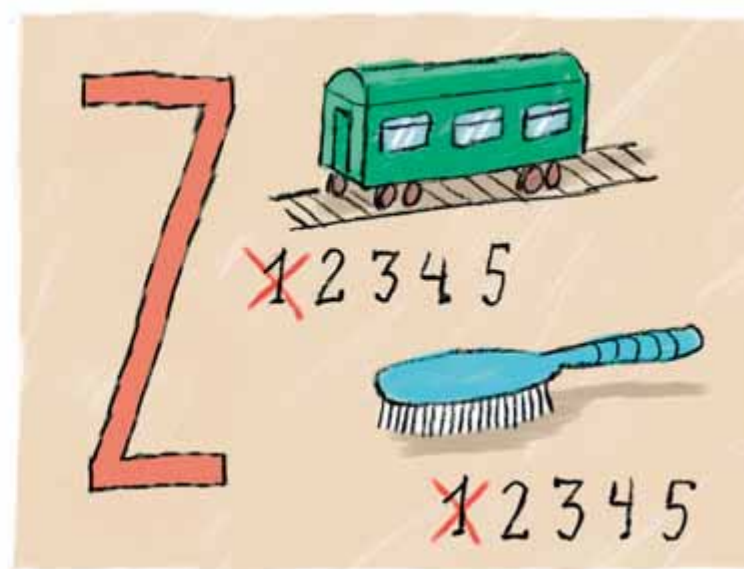
Predlog

Zapazio sam da _____

Zato predlažem da _____

Reši rebuse.

Домаћи задатак:

Зажмури и замисли место на којем би волео да се лепо одмориш.
Опиши то место на разгледници коју ћеш упутити другу или другарици.
Не заборави да напишеш адресу.

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<div style="text-align: right; margin-bottom: 20px;"> </div> <hr/> <hr/> <hr/>
---	--

Адресар мога друштва

Пре него што одеш на распуст, упиши адресе и телефонске бројеве својих другова и другарица. Не заборави да би могао да им се јавиш!

Име и презиме	Адреса	Број телефона

СЕТИ СЕ шта смо научили...

Повежи реч у средини са одговарајућим речима са увећаним и умањеним значењем.

флашица

торбица

супица

сукњица

сукња

супа

торба

флаша

флашетина

сукњетина

торбетина

супетина

Провери тачност својих одговора у решењу које се налази на крају Читанке.

Упиши број освојених поена.

Подсећамо се

к њ и ж е в н о с т

песма

прича

бајка

(прича о чудесним догађајима у којој се појављују змајеви, аждаје, патуљци, вештице и виле)

басна

(прича у којој животиње говоре и понашају се као људи)

пословица

(кратка и мудра народна изрека о животу)

загонетка

(игра речи која се састоји од необичног питања у којем се крије одговор)

у прози

у стиху

Правила за добро писање

1. Размисли о томе шта све знаш о теми о којој треба да пишеш.
2. Забележи шта све треба да поменеш у свом саставу.
3. Потруди се да смислиш одговарајући наслов.
4. Мисли о томе ко ће читати твој рад.
5. Твој састав треба да има почетак, средину и крај.
6. Унеси осећања у свој рад (тугу, радост, љутњу, узбуђење, изненађење).
7. На крају реченице стави тачку, упитник или узвичник.
8. Почни сваку реченицу великим словом. Називе места и имена људи такође пиши великим почетним словом.
9. Реченице не почињи на исти начин (сети се речи са сличним значењем).
10. Прочитај свој рад и исправи грешке које запазиш.

Решења

- страна 18 **Басне** → су приче у којима животиње говоре и понашају се као људи → (1 поен)
Пословице → су кратке и мудре народне изреке о животу → (1 поен)
У причи се одређује → главни лик, остали ликови, време и место радње → (1 поен)

- страна 38 1. а) → (1 поен)
 2. б) → (1 поен)

- страна 60 1. → (1 поен)

2. Да ли си закаснио у школу? → (1 поен)

Јеси ли се јавила мами? → (1 поен)

- страна 80 1. **Именице** село мрав Петар → (1 поен)
 Глаголи седимо играм једе

2. Нисмо ишли у биоскоп. → (1 поен)
Волим да једем спанаћ. → (1 поен)

- страна 98 1. а) → (1 поен)
 б) → (1 поен)

2. Успаванке су песме које се певају деци пред спавање. → (1 поен)

- страна 118 1. многи прекључе бљак мајце → (1 поен)
2. оштар нож оштар језик → (1 поен)
 бистар човек бистар поток → (1 поен)
 зелена трава **зелен момак** → (1 поен)

- страна 138 1. в) → (1 поен) 2. → (1 поен) 3. → (1 поен)
 а) тих Маја пева.
 б) бистар
 мудар
 срашан
 паметан

- страна 154 1. флашица сукња флаштина → (4 поена)
 торбица супа сукњетина
 супица торба торбетина
 сукњица флаша супетина

од 11 до 25 поена
Честитамо!
Одлично си савладао градиво из српског језика за други разред!

од 6 до 10 поена
Добро је, али у трећем разреду буди још бољи.

од 2 до 5 поена
Могло је и више да се учи, зар не?

РЕЧНИК

А

арија (италијански) – мелодија, напев

Б

базати – ићи без циља, шврљати, тумарати

беседити – говорити, причати

биљур – кристал

благослов – овде значи: срећа

бодрити – подстицати, храбрити

брош – део накита, понекад са драгим камењем, који се специјалном иглом качи за одећу

будалити – говорити или чинити глупости

В

варош (мађарски) – насеље, градић

ватруштина – реч с увећаним значењем која означава високу температуру

вит – који је израстао у висину, витак, танак

вући некога за нос – подваљивати некоме, обмањивати, варати некога

Д

давеж – досадна, несносна особа, која много гњави дугим причањем

дажд – киша

дамар – живац

да ме жеља мине – да задовољим своју велику жељу

данак – реч са умањеним значењем, а означава дан

добро – овде означава доброту, племенитост, врлину

долама (турски) – врста капута који се не закопчава, већ се преклапа и опасује појасом

држати слово – држати говор, говорити

дружбеница – они који су нечим повезани, другови, пријатељи, дружина, друштво

друм (грчки) – пут израђен за саобраћај аутомобила и других возила, цеста

душман (турски) – велики непријатељ

Ж

живаљ – људи који насељавају неки крај, становништво

живица – жива ограда од грмља и шибља

жижак – овде значи: фитиљ који гори у посудици с уљем; слаба светлост, пламичак

З

заветовати се – зарећи се, заклети се, дати завет, свечано обећати

завист – осећање незадовољства што други има нешто што сам немаш и жеља да се то има

зажећи – запалити

заложити се – овде значи: потрудити се

замукнути (се) – ућутати, умукнути, прекинути свој говор, крик, звук. *Изра. муком (се)*

замукнути значи: ућутати, умукнути

запајати – напајати некога неком течношћу

збројати – сабрати; скупити, прикупити на једно место

зебња – брига, забринутост, немир, страх

зембиљ (турски) – торба, најчешће плетена, за ношење намирница с пијаце

И

имун – отпоран према заразним болестима

инат – противљење нечијој вољи, пркосно понашање, изазивачки став

инфлуенца – грип

итекако се запетљати – много, веома се упетљати у нешто, запасти у тешкоће, у тежак положај

Ј

јава – стање онога који је будан, који не спава

јакако – наравно, дабоме

јова – листопадно дрво које расте дуж река и потока

К

катарка – стуб за подизање једара на броду, јарбол

кичица – сликарска четкица
кланац – узани пролаз између планина, теснац, клисура
клица – биљни заметак у семену из којег се развија нова јединка
кола – количина нечега (сена, зеља и сл.) која може да стане у једна кола, запрежно возило
колебљив – овде значи: променљив, неуједначен
копље – оружје које се састоји од дугачке мотке са шиљком на једном крају
копнети – овде значи: губити снагу, слабити, мршавити, венути
кочоперити се – правити се важан, разметати се; *упореди*: шепурити се (2)
крвца – песнички: крв
курјак – вук

Л

ладица – фиока
лаком – који жели да за себе приграби, стекне што више, грамзив, похлепан, незасит
ластар – млад лист који избија на грани, младица, изданак
ледина – необрађена земља, запуштено земљиште
лола – мангуп, враголан

Љ

љуштити – овде значи: много и дуго играти неку игру

М

малац – мали, малишан
минути – проћи поред некога или нечега. *Изра.* **да нас жеља мине** – да доживимо нешто лепо, пријатно
моћан – који се одликује великом снагом, који има моћ, силу
муфте (турски) – бесплатно, бадава, цабе; готовански, на туђ рачун
мучати – не говорити ништа, ћутати; *упореди*: замукнути (се)
муштерија (турски) – онај који купује, купац

Н

назадак – назадовање, заостајање, пропадање

накострешити се – дићи се увис, усправити се, најежити се (о длакама, перју, коси и сл.)

наочит – допадљив, леп, згодан

нарамак – количина нечега (овде: зеља) која се може понети на рамену

наручје – количина нечега која се може носити у рукама

нахерити се – накривити се, накренути се у страну

неверица – неверовање, сумња

недарце – реч са умањеним значењем која означава груди, недра

нервоза – напетост, узнемиреност

нећкати се – одбијати нешто, одрично одговарати, говорити „нећу“

нитковски – као нитков, нечасно, подло

О

оволишни – оволико мали, оволицни, малецки

огласити (се) – овде значи: јавити се; појавити се на неком месту

окорети се – претворити се у кору, стврднути се по површини, отврднути

опчинити – очарати, занети, освојити

осванак – свануће, зора, освет

П

Паганини – италијански композитор из 19. века и ненадмашни мајстор свирања на виолини

паралажа – особа која некоме понавља лаж, помаже некоме у лагању

парампарче – мали део, комадић нечега

пардон (француски) – извини, опрости

писнути – проговорити

плитица – плитка овална чинија, чинијица

подгурнути се – наругати се, подсмехнути се

полетан – пун одушевљења

поруга – овде означава неког ко је постао ругло и срамота

прашити – дизати прашину

пргав – који се лако наљути, напрасит, раздражљив

пргавштина – пргав човек

презирати – мислити о нечему са омаловажавањем, потцењивањем

прилегнути – овде значи: заузети лежећи положај ради скривања

пркосан – који не попушта другоме, који ради по својој вољи, тврдоглав

протест – изразито неслагање с нечим

пућпурирати – испуштати глас пућ-пурућ (као препелица)

Р

радин – вредан

развигор – пролећни ветар који помаже да биљке процветају и олистају

раздраган – весео, радостан, добро расположен;
упореди: усхићен

распалити – овде значи: почети нешто брзо, енергично радити (певати, ходати, трчати, пешачити)

резак – продоран, оштар (звук)

С

сектор (латински) – главни посао, задужење

скут – доњи део хаљине, бунде или капута

сноп – скуп већег броја појединачних предмета, повезаних у једну целину

солфеђо (италијански) – мелодијско вежбање (без речи)

срмајли (турски) – који је од срме, сребра; **срмајли марама** – марама проткана сребрним нитима

стрепети – бојати се, страховати

стрмашце – реч са умањеним значењем која означава металну папучицу која виси на каишу са сваке стране седла, а служи да се у њу стави нога при јахању, стремен, узенгија

стругнути – побећи, брзо отрчати, умаћи

струк зеља – једна стабљика зеља

студен – хладан

сур – пепељастосив, тамносив, сив

Т

тесто – маса од брашна и воде или млека од које се праве пите, резанци, хлеб или колачи; овде се мисли на пецива

тлачити – угњетавати, мучити

товар – старинска мера за тежину; количина робе која се одједном може натоварити на коња

тратинчица – ливадска биљка, красуљак

трице – љуске од самлевеног зрневља жита које при сејању остају у сити, мекиње; такође и: безвредне ствари, тричарије.

Изр. трице и кучине – оно што је без вредности, без значаја, безвредна, неважна ствар

труд – напор који се улаже при вршењу умног или физичког рада

У

ударити – овде значи: укуцати, забити, забости

узглавље – део кревета на којем је глава

усхићен – одушевљен, раздраган

учтиво – на учтив начин, пристојно

Ф

фирма (латински) – натпис над неком радњом

фрљока – ћушка, ударац руком по глави

Х

хуља – лош, подао човек, неваљалац, покварењак, нитков

Ц

цвећка – овде: особа која има мане

Ч

чувати некоме понос – бринути да некога не увредимо

Ш

шака – количина нечега што може стати у шаку (овде: зеља)

шаренореп – онај који има шарен, разнобојан реп

шева – мала пољска птица певачица

шепртља – неспретна, трапава особа

шепурити се – **1.** ходати кочоперно ширећи, кострешећи перје, длаку (о птицама и животињама) **2.** ходати дижући главу, држати се охоло, разметати се; *упореди:* кочоперити се

шипраг – густо израсло шибље, жбуње, грмље

шљага – шамар, ударац шаком

САДРЖАЈ

УПУТСТВО

1.	МОЈЕ ДРУШТВО И ЈА	3
	ДОБРИ ПРИЈАТЕЉИ, <i>Јован Јовановић Змај</i>	4
	ТАЈНА, <i>Мирослав Антић</i>	5
	ОГОВАРАЊЕ, <i>Тома Славковић</i>	6
	ХОЋУ-НЕЋУ	7
	ЛАВ И МИШ, <i>Жан Лафонтен</i>	8
	КАКО ПОМАЖЕМО ЈЕДНИ ДРУГИМА	9
	ДОЖИВЉАЈИ МАЧКА ТОШЕ (одломак), <i>Бранко Ћопић</i>	10–11
	РАЗБРАЈАЛИЦА ЗА ЖМУРКЕ	12
	КАКО СЕ ИГРАЈУ ЖМУРКЕ	13
	НИЛСКИ КОЊ И АНТИЛОПА, <i>Радомир Путниковић</i>	14–15
	НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ О ПРИЈАТЕЉСТВУ	16
	ЛИМУНАДА С МЕДОМ (рецепт за две особе)	17
	СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ	18
2.	ШТА ОСЕЋАМ, ШТА ОСЕЋАШ	19
	МРАК, <i>Јован Јовановић Змај</i>	20–21
	ПРКОСНА КРУШКА, <i>Никола Јеремић</i>	22
	ЛАКЕ ЗАГОНЕТКЕ, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	23
	ИНАТ, <i>Злата Видачек</i>	24
	РЕЧЕНИЦЕ	25
	ХВАЛА, <i>Јован Јовановић Змај</i>	26
	ПИШЕМО САСТАВ	27
	ПАС И ЊЕГОВА СЕНКА, <i>Доситеј Обрадовић</i>	28–29
	ЕЈ КАКО БИХ, <i>Драгомир Ђорђевић</i>	30–31
	ШАРЕНОРЕПА, <i>Гроздана Олујић</i>	32–34
	ЧУО САМ, <i>Добрица Ерић</i>	35
	ЗАБРИНУТИ РОДИТЕЉИ, <i>Андра Франичевић</i>	36
	ШАЉИВА СТРАНА	37
	СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ	36

КО ДОБРО ЧИНИ, ДОБРИМ МУ СЕ ВРАЋА 39

ПАРДОН, Драган Лукић	40–41
ЛИЈА И ЖДРАЛ, руска народна басна	42–44
КАКО СЕ ДОЧЕКУЈУ ГОСТИ	45
ЛАКОМИ МЕЧИЋИ, мађарска народна прича	46–47
СЛОГОВАЊЕ, РАСТАВЉАЊЕ РЕЧИ	48
САМОГЛАСНИЦИ И СУГЛАСНИЦИ	49
ОДВОЈЕНО ПИСАЊЕ РЕЧИ	50
ПОТВРДНЕ И ОДРИЧНЕ РЕЧЕНИЦЕ	51
ДВА ЈАРЦА, Душко Трифуновић	52–53
МАРКО КРАЉЕВИЋ И ОРАО, народна песма	54–55
МАХ И ШЕБЕСТОВА, Милош Мацоурек	56–59

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ 60

МА ШТА МИ РЕЧЕ 61

НЕСТРПЉЕЊЕ, Русомир Арсић	62
РЕЧИ КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ ИМЕНА – ИМЕНИЦЕ	63
ЛАЖА И ПАРАЛАЖА, народна прича	64
ПИШЕМО САСТАВ	65
УТОРАК ВЕЧЕ МА ШТА МИ РЕЧЕ, Љубивоје Ршумовић	66
ВЕЛИКО И МАЛО СЛОВО	67
ЗНА ОН УНАПРЕД, Гвидо Тартаља	68–69
ПЕРА КАО ДОКТОР, Јован Јовановић Змај	70
РЕЧИ КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ РАДЊУ – ГЛАГОЛИ	71
СЛИКАРКА ЗИМА, Десанка Максимовић	72–73
ПОЛАЗАК У ШКОЛУ, Десанка Максимовић	74
ПИШЕМО БАЈКУ	75
ДЕТЛИЋ, Зорица Бајин-Ђукановић	76
ДЕТЛИЋЕВО ПИСМО	77
БОЛЕСНИК НА ТРИ СПРАТА, Бранко Ћопић	78
ЈЕДНОГА ДАНА, Љубивоје Ршумовић	79

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ 80

5. ПОРОДИЧНО СТАБЛО 81

МАЈКА ЈОВУ У РУЖИ РОДИЛА, народна песма	82
СУБЈЕКАТ И ПРЕДИКАТ	83
ЛАУРИНА ТАЈНА, <i>Одри Корн</i>	84–85
ПРОТЕСТНА ПЕСМА, <i>Владимир Андрић</i>	86
ПРИЧА ПО СЛИКАМА	87
СЕДАМ ПРУТОВА, народна приповетка	88–89
НЕЗГОДА, <i>Мирослав Антић</i>	90
СТРИП	91
МЕДВЕД И ДЕВОЈЧИЦА, руска народна прича	92
ЗНАК НАВОДА	93
ИМА ЈЕДНО МЕСТО, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	94
РЕЦИТОВАЊЕ	95
ЕНО ГДЕ ЛЕТИ ЦВЕТ, <i>Феликс Салтен</i>	96
ЛЕПО ЈЕ СВЕ ШТО ЈЕ МАЛО, <i>Душко Радовић</i>	97

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ 98

6. КАКО СЕ РАСТЕ 99

ВИСИБАБА И РАЗВИГОР, <i>Бранко Ћопић</i>	100
РОД ИМЕНИЦА	101
СМЕШНО ЧУДО, шаљива народна песма	102
ЈЕДНИНА И МНОЖИНА ИМЕНИЦА	103
ПОЗИВ НА КРЕКЕТАЊЕ, <i>Андра Франичевић</i>	104–105
ЛОПОВ, <i>Димитар Инкиов</i>	106–109
АКО ЖЕЛИШ МИШИЦЕ, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	110
ПРАВО И ПРЕНОСНО ЗНАЧЕЊЕ РЕЧИ	111
НЕВИДЉИВО ПИСМО	112
НАПРАВИ СПИСАК	113
ШАРГАРЕПА, <i>Владимир Андрић</i>	114
МАЛА АНКЕТА	115
ПРОЛЕЋНО ЈУТРО У ШУМИ, <i>Момчило Тешић</i>	116
ШКОЛА, <i>Драган Лукић</i>	117

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ 118

ШТА СВЕ МОГУ, ШТА СВЕ УМЕМ 119

МАМА, Душан Радовић	120
МАМЕ И ЊИХОВА ДЕЦА	121
OGLASI „KUPUSNOG LISTA“, Branko Ćopić	122
УКРШТЕНИЦА	123
ТРИ КРОЈАЧА, engleska narodna priča	124
ПРОШЛОСТ – САДАШЊОСТ – БУДУЋНОСТ	125
ЛАВЕ МАЈКА МУ СТАРА, Љубивоје Ршумовић	126
ПИШЕМО САСТАВ	127
О ДЕЧАКУ КОЈИ ЈЕ МНОГО ЗНАО, Leopold Suhodolčan	128–129
ЈА САМ БИО СРЕЋНО ДЕТЕ, Драгомир Ђорђевић	130
ГРАМАТИЧКА УКРШТЕНИЦА	131
БИК И ЗЕЦ, народна басна	132
ПРОШИРИВАЊЕ РЕЧЕНИЦА	133
ТРИ БРАТА, Браћа Грим	134–136
КАД ПОЧНЕ КИША ДА ПАДА, Стеван Раичковић	137

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ 138

ЛЕТЊЕ ПУСТОЛОВИНЕ 139

ЋАРОЛИЈА, Ivica Vanja Rorić	140
ИЗ ЕНЦИКЛОПЕДИЈЕ	141
СВЕТИ САВА И МЛАД ЧОВЕК, Симеон Маринковић	142
У УЧИОНИЦИ	143
PRGAV МОМАК, Vlada Stojiljković	144
РЕЧИ СА УМАЊЕНИМ И УВЕЋАНИМ ЗНАЧЕЊЕМ	145
КОЊ И МАГАРЕ, према Доситеју Обрадовићу	146
СТАРО ЛИЈИНО ЛУКАВСТВО, народна прича	147
ПАТАК И ЖАБЕ, Јован Јовановић Змај	148
ДАЈ МИ КРИЛА ЈЕДАН КРУГ, Vladimir Andrić	149
PREDLOG, Vladimir Andrić	150
НАПИШИ СВОЈ ПРЕДЛОГ	151
РАЗГЛЕДНИЦА	152
АДРЕСАР МОГА ДРУШТВА	153

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ 154

ПРАВИЛА ЗА ДОБРО ПИСАЊЕ	155
РЕШЕЊА	156
РЕЧНИК	157–159
САДРЖАЈ	160–164
ТЕМАТСКИ САДРЖАЈ	165–167

ТЕМАТСКИ САДРЖАЈ

КЊИЖЕВНОСТ

басна **8, 132, 146**
разбрајалица **12**
пословице **16, 43, 107**
загонетке **23, 85**
име песника – наслов песме **41**
епска (јуначка) песма **55**
поређење **82**
главни лик приче, остали ликови, место и време радње **11, 34, 59, 93, 100**
напиши наслов за свако поглавље приче **59**
речи које се римују **22, 79, 116, 126**
стихови, строфе **30, 104**
шаљива народна прича **64**
бајка **73**
песма **104**
проза **104**
прича **134**
успаванка **82**
заплет **93**
наравоученије **146**

ГРАМАТИКА

речи које имају слично значење **20, 44**
речи са супротним значењем **132**
речи са умањеним и увећаним значењем **43, 53, 85, 145**
право и преносно значење речи **111, 150**
упитна, заповедна, обавештајна реченица **25, 85, 108**
доврши реченице **31**
слоговање **48**
самогласници и сугласници **49**
растављање речи на крају реда **48**
слоготворно *p* **49, 55**
одвојено писање речи **50**
напиши правилно реченице **44, 48**
потврдне и одричне реченице **51**
две тачке и зарез **51**
именице **63, 76, 93**
од слогова састави речи **66**
велико и мало слово **67**
реченице од задатих речи **69**
глаголи **71, 76, 93, 100**
субјекат и предикат **83**
знак навода **93**
род именица **101**
скраћенице за мере **102, 107**
једнина и множина именица **103**
књижевне и некњижевне речи **109, 111**
прошlost, садашњост, будућност **125**
проширивање реченица **133**

ПИШЕМО

рођенданска честитка **7**
како се играју жмурке **13**
списак за куповину на пијаци **26**
поклон **27**
стрип **29**

шаљива прича 41
како се дочекују гости 45
Марко Краљевић и орао 55
шаљиви догађај 65
бајка о принцези, принцу и злом чаробњаку 75
одговор детлићу 77
опис пса и мачке 77
загонетке 85
прича о млађем брату 87
прича позив на кречетање 104-105
позивница 105
мали речник 109
списак књига 113
кратка прича 113
маме и њихова деца 121
оглас 122
натпис за пекару 124
кад бих био цар 127
посао који волиш да радиш 130
чаролија 140
предлог за промене у школи 151
разгледница 152
адресар мога друштва 153

ГЛУМИМО

уторак вече ма шта ми рече 66
зна он унапред 69
пера као доктор 70
медвед и девојчица 93

ГОВОРНА ВЕЖБА

лав и миш 8
објасни пословице 16
чуо сам – објасни стихове 35
изговарај гласно 36
Марко Краљевић и орао 55
нестрпљење 62
уторак вече ма шта ми рече 66
има једно место 94
рецитовање 95
лопов 107
три брата 136
дај ми крила један круг 149

ЦРТАМО И БОЈИМО

пријатељство 4
обој листове 16
нацртај себе уплашеног 21
нацртај детлића 76
илуструј песму 90
обој број 113
зеленвил 129

РЕШАВАМО

загонетке 23, 62, 67, 85
ребусе 31, 34, 44, 49, 55, 65, 69, 70, 73, 112, 151
укрштенице 6, 15, 76, 123, 131
спој слова 94

ИСТРАЖУЈЕМО

мали кућни оглед 112
мала анкета 115

мала енциклопедија **140-141**
предлог **151**

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

препричај причу **11**
напиши још један рецепт **17**
сети се неког догађаја када си се инатио **25**
лакоми мечићи **47**
пера као доктор **70**
болесник на три спрата **78**
смисли загонетке **85**
потврдне и одричне реченице **108**
оглас **122**
патак и жабе **148**
разгледница **152**

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ

главни лик, време, место радње, особине лика **18**
басне **18, 154**
пословице **18, 38, 154**
рима **38**
загонетке **38, 154**
речи које имају слично и супротно значење **38, 128**
subjekat и предикат **98**
обавештајне, заповедне, упитне реченице **38**
самогласници и сугласници **60**
одвојено писање речи **60**
две тачке и зарез **60**
именице **80, 138**
глаголи **80, 138**
предикат **138**
потврдна и одрична реченица **80**
велико и мало слово **80**
subjekat и предикат **98**
знаци навода **98**
успаванке **98**
право и преносно значење речи **118**
песма – стих, прича – проза **118, 154**
бајка **154**
прошлост, садашњост, будућност **138**
речи са умањеним и увећаним значењем **154**

СМИСЛИ И НАПИШИ

тајна **5**
како помажемо једни другима **9**
порука приче **34**
главне особине лика **34**
Мах и Шебестова **59**
једнога дана **79**
лепо је све што је мало **97**
смешно чудо **102**
објасни пословицу **107**
школа **117**
коњ и магаре **146**
старо лијино лукавство **147**

ЧИТАНКА

за други разред основне школе
треће издање

аутори *Др Симеон Маринковић*
Мр Љиљана Маринковић
Славица Марковић

илустровао *Данијел Савовић*

речник израдила *Виолета Бабић*

рецензенти *Проф. др Живојин Станојчић, Филолошки факултет у Београду*
Бранка Поповић, учитељица, ОШ „Вељко Дугошевић“ у Београду
Анђелка Ружић, професор

лектор *Виолета Бабић*

графички уредници *Душан Павлић*
Неда Докић

типографско обликовање *Слободан Миладинов*

припрема за штампу *Небојша Митић*

издавач *Креативни центар*
Градиштанска 8
Београд
Тел./факс: 011/ 38 20 464, 38 20 483, 24 40 659

уредник *Виолета Бабић*

за издавача *Дејан Беговић*

штампа *Публикум*

тираж *30.000*

copyright © *Креативни центар, 2006*

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.016:821.163.41+821(075.2)

Читанка : за други разред основне школе / [аутори Симеон Маринковић, Љиљана Маринковић, Славица Марковић ; илустровао Данијел Савовић ; речник израдила Виолета Бабић]. - 3. изд. - Београд : Креативни центар, 2006 (Београд : Публикум). - 167 стр. : илустр. ; 22 x 24 cm

Тираж 30.000. - Речник: стр. 157-159.

ISBN 86-7781-353-5
1. Маринковић, Симеон

COBISS.SR-ID 130093324

Министар просвете и спорта Републике Србије одобрио је издавање и употребу овог уџбеника у другом разреду основне школе решењем број 6-00-28/2005-06/04 и продужио важење решења за школску 2006/07. годину решењем број 6-00-2/2006-06 од 4. јануара 2006. године.

ЧИТАНКА

за трећи разред основне школе

Упутство

Свака страна књиге ове
доживљаје нуди нове.

Док песме и приче читаш,
ти замишљаш и уживаш.

Потом тражи речи важне,
поруке и слике снажне.

А онда их препричавај,
шта све значе – објашњавај.

Најважније: сад ти смишљај
нови наслов, други крај,

песму као причу казуј,
одглуми је, рецитиј.

Нека добре речи твоје
обрадују срце моје.

Водич

задатак

сети се шта смо научили

глумимо

пишемо

граматика

књижевност

говорна вежба

решавамо

истражујемо

домаћи задатак

смисли, испричај и напиши

размисли

речник

1.

НИГДЕ НИЈЕ КÔ КОД КУЋЕ

ЧИТАМО

- приче и песме о дому и породици

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- врсте речи (именице и глаголи)
- врсте реченица (обавештајне, упитне, заповедне и узвичне)
- потврдне и одричне реченице
- вишезначност речи
- управни и неуправни говор
- грађење речи
- властите и заједничке именице
- писање великог слова

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да од задатих речи саставиш пословице
- да напишеш кратак драмски текст
- да сажето препричаш басну
- да напишеш кратку аутобиографију

Објасни шта је то дом. Зашто је теби дом важан? Наведи три разлога.

Жеља девојчице

Да могу као пчелица
летети с цвета на цвет
тражећи капље медене,
цели бих обишла свет.

Ма куда стигла далеко,
у срцу осећам свом,
да бих се, као пчелица,
вратила у свој дом.

Бранко Халуса

Зашто девојчица жели да буде као пчелица?

Шта девојчица осећа када је далеко од свог дома?

Напиши које су две твоје велике жеље.

Допуни. Ово је _____ . Она _____

песма/прича

има _____ строфе. Свака строфа има

_____ стиха. Песму је написао песник _____

Подвуци у песми речи које се римују.

Од задатих речи састави пословице о дому.

Врсте речи

 Сети се врста речи и допуни следеће реченице.

Речи које именују бића, предмете и појаве називају се _____.

Речи које означавају радњу су _____.

 Следеће речи из песме распореди по врстама:
жеља, девојчица, пчелица, летети, цвет, тражити, капља, обићи, свет, стићи, срце, дом,
вратити се.

Именице: _____

Глаголи: _____

 Реши ребус.

 Уз именицу пчела додај низ глагола.

зуји

 Домаћи задатак

На крају читанке налазе се правила за изражајно рецитовање. Прочитај их и знацима одреди како треба рецитовати песму „Жеља девојчице“. Научи песму напамет.

Како се дочекују гости у твојој кући? Како се понашаш када ти другови дођу у госте?

СТИГЌ ВРАПЦУ ЦЕЊЕН ГОСТ

СТИГЌ ВРАПЦУ
ЦЕЊЕН ГОСТ,
С ДУГОГ ПУТА
ДРУГАР КОС.

СОЧНО ЛИШЋЕ
СА ЛИВАДЕ
И ЦРВИЋЕ
СИТНЕ, МЛАДЕ.

ТРЧКА ВРАБАЦ,
СТРЕСА РОСУ,
ДА ПРИПРЕМИ
РУЧАК КОСУ.

КОС ДРЕМУЦКА
И ЦВРКУЋЕ:
– НИГДЕ НИЈЕ
КОД КУЋЕ.

Русомир Арсић

У речнику на крају
читанке пронађи шта
значе речи: *цењен, трчкати, дремуцкати.*

Како врабац дочекује коса? _____

Објасни шта значи *цењен гост*.
Погледај у речнику на крају књиге.

Шта значи реч *дремуцкати*? _____

Зашто је кос рекао: *Нигде није код куће*?

Подвучи у песми речи које се римују.

На основу ове песме смисли кратак
текст за глуму – *драмски текст*. Напиши
шта ће да говоре лица – врабац и кос.

Врабац: _____

Кос: _____

Врабац: _____

Кос: _____

Врсте реченица

Сети се шта смо учили о реченицама и допиши одговор.

Реченице којима се нешто саопштава називају се _____

На крају ових реченица ставља се _____

Реченице којима се нешто пита називају се _____

На крају ових реченица ставља се _____

Реченице којима се исказује заповест називају се _____

На крају ових реченица ставља се _____

Узвичне реченице

Прочитај следеће реченице:

Баш ти је сочно лишће!
Тако се дочекују гости!
Ала си ти добар домаћин!

Размисли о томе шта ове реченице казују. Који се знак налази на крају ових реченица? Каквим их тоном изговараш?

Сигурно си запазио да овакве и сличне реченице изговараш када си узбуђен, задивљен или зачуђен. Такве реченице називају се **узвичне реченице**.

Узвичне реченице су оне реченице којима се исказују јака осећања: дивљење, радост, узбуђење, запрепашћење и сл. На крај узвичних реченица ставља се **узвичник**.

Одреди врсте реченица:

– Ура, иду гости! _____

– Ко нам долази? _____

– Стижу тетка, теча и поклончић за мене. _____

– Пожури, отвори им врата! _____

Које доба дана називамо предвечерјем? Размисли о томе шта се догађа у природи пред вече. Шта примећујеш?

Лаку ноћ

Једног предвечерја, пре него што ће се сакрити за брег, Сунце рече:

– Данас много пропутовах и изморих се. Већ је време да легнем. Спава ми се. Лаку ноћ!

Чула га рода у врбовом гнезду, па рече својим малима:

– Сунце одлази на спавање. И жабе се скривају у барама. И нама је, децо, време да легнемо. Лаку ноћ!

На ливади је косио косац. Кад је чуо последње родине речи, оставио је косу, ископао рупу у свежем сену и рекао:

– Ливадо, данас сам много косио и уморио се. Сунце зађе. Роде се сабраше по гнездима. Већ је време да и ја легнем. Лаку ноћ!

На крају ливаде грицкао је траву зец. Кад је видео да је косац легао у сено, наћулио је уши и рекао:

– Лепо сам се најео младе детелине. Ено, косац не коси. Сунце зађе. Роде се сакупише у гнездима. Време је да и ја легнем. Лаку ноћ!

Кад је то чула јаребица, брзо је под своја крила сакупила јаребиће и рекла:

– Ено, наш сусед зец оде на спавање. Сунце зађе. Косац више не коси. Роде се прикупише у гнездима. Време је и нама да легнемо. Лаку ноћ!

Остао је само лаки ветрић да њише још непокошену траву на ливади и да свим заспалим становницима поља шапуће смене приче.

А месечина, као каква добра мајка, покри цело поље својим сребрним покривачем.

предвечерје, косац, коса, сабрати се, наћулити, снен

Видоје Подгорец

Напиши којим редом су одлазили на спавање ликови из ове приче.

1. _____ 4. _____

2. _____ 5. _____

3. _____

Подвуци део текста у којем се говори о ветрићу. Опиши како замишљаш ту сцену.

Подвуци у тексту речи којима се описује месечина. Опиши поље под месечином.

Препричај ову причу у само две реченице.

Прочитајте у разреду ову причу по улогама.

Потврдне и одричне реченице

Допуни реченице.

Реченице којима се нешто тврди називају се _____ реченице.

Реченице којима се нешто одриче називају се _____ реченице.

У следећој табели одричне реченице претвори у потврдне, а потврдне у одричне.

ДА → тврдња	НЕ → одрицање
Сунце одлази на спавање.	
	Роде нису заспале.
Зец је наћулио уши.	
	Нећу да спавам.
Лаки ветрић њихао је траву.	

Којим се бојама описује рана јесен?

ептембар

У жутом ауту дође
јесен, донесе грожђе.

И лишће мог јаблана
позлати јесен рана.

Прођоше дани врели,
миришу плодови зрели.

Јесен је, јесен рана
од бакра сва исткана.

Са гране ласта вели:
„Скоро ћу да се селим“.

У клупи ђаче пише:
„Брзо ће магле, кише“.

„Позна ме јесен љути“,
вели септембар жути.

Јесен се, јесен рана
прострла преко грана.

У жутом ауту стиже
и жуто лишће ниже...

позлатити
исткати
позан

Душан Костић

Свака строфа ове песме је **песничка**
. Сликвито изражавање,
најчешће у стиху, назива се **поезија**.
Подвуци и објасни две слике које ти се
највише свиђају.

Објасни стихове:
*Јесен је, јесен рана
од бакра сва исткана.*

О чему размишља ласта из песме?
Зашто?

Зашто се љути септембар?

Домаћи задатак

Посматрај омиљено дрво у јесен. Како
оно изгледа? Напиши састав о томе.

Вишезначност речи

Многе речи у нашем језику имају више значења. Основно значење речи *глава* је: део тела човека или животиње, али ова реч може да има и друга значења.

глава → *ум, памет*: Твоја паметна глава брзо ће решити задатак.

глава → *живот*: Ево вукова, спасавајте главу!

глава → *особа, појединац*: У селу је педесет мушких глава.

глава → *личност која руководи, вођа*: глава породице, глава државе.

глава → *предњи део нечега*: Глава колоне одмакла је далеко.

глава → *заокругљени, лоптасти део неких биљака*: глава (главица) купуса, глава (главица) лука, глава (главица) кеља.

глава → *заобљени и задебљали крај или део предмета*: глава ексера, глава гусала.

глава → *поглавље у књизи*: глава романа.

Објасни која све значења има реч *срце* у следећим реченицама:

Срце му је убрзано куцало. _____

Ти си моје срце. _____

Имао је срца да преплива набујалу реку. _____

У срцу Србије налази се Београд. _____

Најслађе је срце лубенице. _____

Правили смо срца и звездице од папира. _____

Градски и пољски миш

Градски и пољски миш су били добри пријатељи, али су се ретко виђали, јер је један живео у граду, а други у пољу. Једног дана дође градски миш оном пољском у госте. Овај га лепо прими и радосно дочека. Кућица је била мала, али безбедно скривена усред поља, а поље је мирисало на свежу траву и цвеће. Гост се дивио лепоти природе и радовао сусрету с пријатељем. Дуго су два миша причала, а онда је домаћин позвао госта за сто. Соба је била скромно намештена, а на столу само једно јело – кукуруз.

– Одавно нисам јео кукуруз – рече гост – и признајем да је слadak, али ти треба да дођеш код мене и видиш како господска трпеза изгледа.

Пољски миш, наравно, обећа да ће доћи и испрати госта. Кад је обавио све послове у пољу, пребази завежљај преко рамена и крену у град да посети пријатеља.

Весело је звиждукао газећи меком травицом и уживао у топлотом сунцу. За њим остадоше поља и сеоски кровови, а пред њим искрсну град, велики и пун застрашујуће галаме. Кад је стигао до куће свога пријатеља, пољски миш закуца на врата. Градски миш му отвори опрезно и позва га да брзо уђе.

– Тихо! – опомену га одмах шапатом. – Прођи брзо кроз ходник и гледај добро да те не опазе!

Уђоше у одају заиста раскошно намештену. У тој кући све је блистало од богатства и удобности, па се пољски миш постиде своје скромне кућице у пољу. Поглед му тада паде на велику кришку жутог сира и хтеде да је дохвати, али га домаћин зграби за шапу и повуче.

– Не додируј! – шапну престрашено. – То је мишоловка! Ако се у њу ухватиш, готов си! Кад је дошао себи од страха, пољски миш се нађе пред најбогијом трпезом коју ни у сну није могао замислити. Чега ту све није било! И сира, и пилећег печења, и млека, и шунке, и разноврсног воћа! Требало је само да пружи шапу и изабере. Пољски миш то и учини, али у том часу ... осети иза себе неку другу, огромну, претећу шапу с канџама, па шмугну у угао. Био је то кућни мачор кога је привукао неочекивани плен. Ово је била последња кап! Пољски миш тихо отвори врата и утече натраг у поље, шапнувши своје пријатељу: – Хвала ти за раскош, богатство и изобиље! Мени је, ипак, важнија здрава глава на рамену и мој мир у природи.

Лафонтен

раскошно, шмугнути, утећи

Препиши речи којима се описује кућа пољског миша.

Препиши речи које описују собу и трпезу пољског миша.

Подвуци реченице које описују кућу и трпезу градског миша. Како њих замишљаш?

Пронађи и препиши реченицу којом се описује како се пољски миш осећао када је ишао пољем у посету градском мишу.

Пронађи и препиши реченицу у којој је пољски миш исказао шта му је најважније.

Напиши шта је за тебе *поука* ове басне.

Смисли другачији наслов за ову басну.

Од задатих речи састави пословицу.

Објасни шта значи реч **глава** у последњој реченици басне.

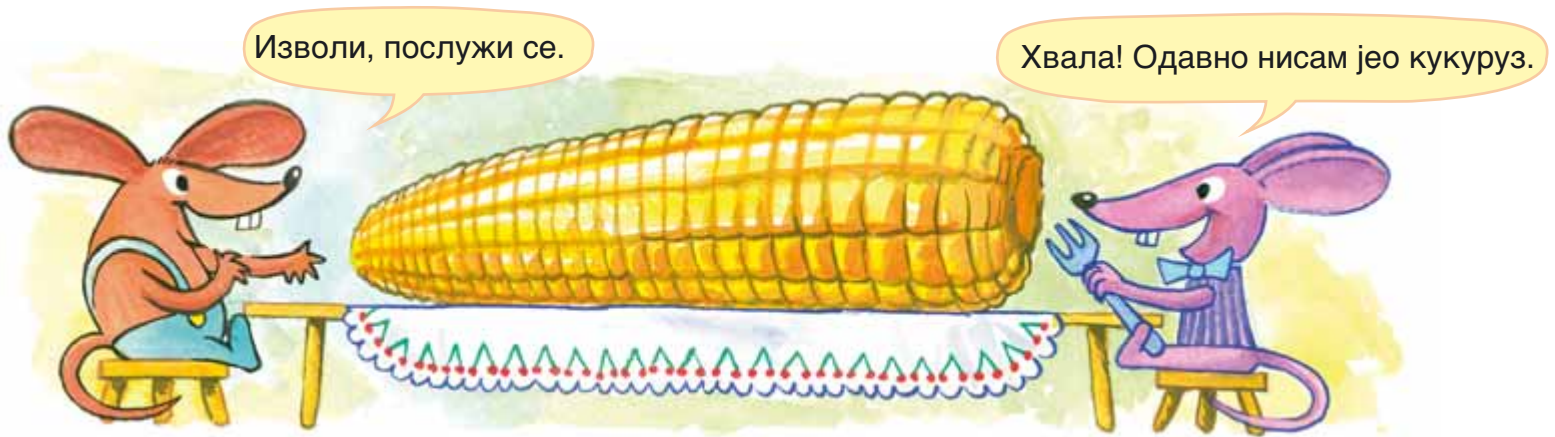
Домаћи задатак

Ову басну можемо поделити на три дела.

1. у гостима код пољског миша
2. пољски миш путује у град
3. у гостима код градског миша

Препричај сваки део сажето (кратко), у што мање реченица.

Управни говор

Речи које наводимо тачно онако како их је неко изговорио називају се **управни говор**. Њих стављамо под **знаке навода** или их издвајамо **цртицама**. Знаци навода могу изгледати овако: „ “ или >> <<.

Речи којима се у реченици објашњава ко говори називају се **пишчеве речи**.

Управни говор можемо писати на три начина:

1. Пољски миш је рекао : „Изволи, послужи се“.

2. „Изволи, послужи се“, рекао је пољски миш.

– Изволи, послужи се – рекао је пољски миш.

3. „Изволи“, рекао је пољски миш, „послужи се.“

1.									
2.									
3.									
4.									
5.									
6.									
7.									

1. Речи које означавају имена су...
2. Речи које означавају радњу, стање и збивање су...
3. На крају заповедних реченица ставља се...
4. Два или више стиха у песми чине...
5. Реченице којима се нешто одриче зову се...
6. На крају обавештајних реченица ставља се...
7. Управни говор се ставља под знаке...

Неуправни говор

Разговор између два миша може се пренети и на овај начин.

Пољски миш је рекао госту да се послужи. Градски миш се захвалио и рекао да одавно није јео кукуруз.

Ово је пример **неуправног говора**, јер речи пољског и градског миша нису наведене тачно онако како су изговорене.

Напиши правилно следеће реченице.

Мени је најлепша моја кућа рече пољски миш.

Мени је рече пољски миш најлепша моја кућа.

Следећу реченицу пребаци у неуправни говор.

„Ако се ухватиш у мишоловку, готов си!“, опомену га миш шапатом.

Прочитај следећу реченицу.

Баш сам се најео кукуруза, па одлазим својој кући рече градски миш.

1. стави знаке за управни говор

Наредну реченицу пребаци у управни говор.

Домаћин је упозорио госта да је то мишоловка.

2. пребаци реченицу у неуправни говор

Како све могу да се друже родитељи и њихова деца? Поразговарај о томе с другом из клупе.

Генерале сило љута

Генерале сило љута
Кад ти буде доста рата
Сврати кући два минута
Да свом сину будеш тата

Ој фризерко вешта зверко
Знам да коса није слама
Ипак иди шетај с кћерком
Цео дан јој буди мама

Директоре лепи створе
Окани се реферата
Хајде кући под прозоре
Буди својој деци тата

Свет ће мало да причека
И с фризуром и са ратом
Док се једна срећна кћерка
Наигра са својим татом

Љубивоје Ршумовић

генерал, зверка, реферат

Објасни како разумеш стихове:
*Сврати кући два минута
да свом сину будеш тата.*

Цео дан јој буди мама

Напиши која је порука ове песме.

Измисли други наслов за ову песму.

Смисли и напиши још једну нову строфу за ову песму. Нека родитељ из твоје строфе има неко друго занимање. Нека буде: учитељица, пекар, лекар...

Грађење речи

 Од именице *глава* настала је читава породица речи. Објасни шта значе неке од њих.

главоња	→	_____
изглавити	→	_____
главица	→	_____
поглавица	→	_____
заглавити	→	_____
подглавити	→	_____
глават	→	_____
главаш	→	_____
главни	→	_____
углавити	→	_____
главобоља	→	_____
шупљоглав	→	_____
белоглав	→	_____
главурда	→	_____

 Од именице *глас* изведене су многе речи, као што су именице: *оглас*, *гласач*, *разглас* и друге, и глаголи: *огласити се*, *гласати*, *нагласити*, *разгласити*.

 Напиши неколико именица и глагола добијених од именице РАД.

именице: _____

глаголи: _____

 Напиши неколико именица и глагола изведених од именице ЛИСТ.

именице: _____

глаголи: _____

Домаћи задатак

Пронађи на крају читанке правила за изражајно рецитовање. Песму *Генерале сило љута* обележи знацима. Научи је напамет. Кад је будете рецитовали у одељењу, нека свако казује по једну строфу, а додајте и стихове које сте сами смислили.

Да ли знаш шта је **аутобиографија**? Пронађи у речнику на крају књиге значење те речи.

Моје детињство

Ја сам рођен у селу и откад знам за себе – радио сам. Оцу и мајци, вероватно, моја помоћ није много значила, али ја сам уз њих и копао, и жео, и пластио сено, и чувао стоку, и тресао и купио шљиве, и то све без гунђања, чак са великом дозом поноса. И слушао сам родитеље, све што би ми дали у задатак трудио сам се да урадим. Од мене се није могло чути НЕЋУ или НЕ МОГУ! Нисам био посебно награђиван за тај рад. Било је, напросто, природно да радим, јер су и моји родитељи радили, јер су и наше комшије радиле.

Кад би се посао завршио, одрасли би нашли начин да се одморе, а ја бих са другарима или само с братом наставио да се играм. Одрасли су имали своје игре за одмор, а ми деца своје. Кад би дошло време за нови посао, игра би се привела крају, настављало се с послом.

У ту животну вртешку, у једном тренутку, укључила се школа. Био је то нови посао за мене. Отађавао сам га што сам боље могао. Али, пре школе и после школе, онај пут до школе, дуг шест, и онај из школе, дуг осам километара, то је била игра. И што сам старији, све више се сећам пута у школу и из школе, а све мање саме школе.

Волео сам да идем сам у школу. Онда сам се предавао маштаријама. Тако сам измислио и нацртао чудесни тобоган, којим би се деца из Горњег Љубиша возила до школе и натраг. Била је то сјајно замишљена справа, прави перпетуум мобиле. Старт би био испод Неволје, и због природног пада не би била потребна никаква погонска сила. Истовар деце у школском дворишту.

И док бисмо ми били на часовима, школски послужитељ би, уз помоћ милиције, подигао механизам тобогана на одређену висину, са које би се деца слободним падом и инерцијом возила назад. (Чинило ми се тада да би то морао бити посао послужитеља, а милиција је по цео дан шеткала беспослена, па ми је то добродошло да их, бар у машти, некако запослим!)

Славне
личности

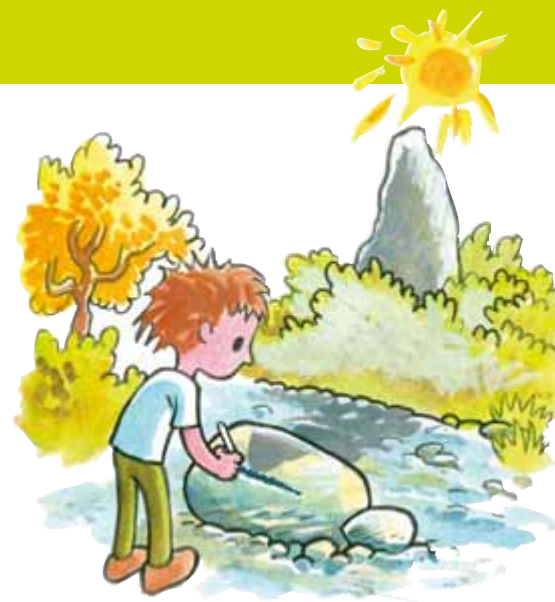
Љубивоје Ршумовић је рођен 1939. године у селу Љубишу на планини Златибор. Написао је многе књиге за децу, као што су: *Ма шта ми рече*, *Још нам само але фале*, *Невидљива птица*, *Хајде да растемо* и друге.

Нисмо имали сатове, па се често догађало да закаснимо у школу. Како то решити? Није ми ни пало на памет да молим оца да ми купи сат. Није га ни он имао. Мука ме је натерала да једног јутра забележим на стени изнад пута црту, тамо где пада сенка. Деда Стеван Брњо, који је имао сат, био је тог дана код нас и знао сам да ћу стићи у школу на време. Зато сам и направио онај сунчани сат на стени, да сутра, кад деда не буде код нас, кад однесе свој сат у Гостиље, знам по сенци да ли ћу на време стићи у школу, или ћу закаснити.

То су прихватили и други ђаци и ускоро је свако имао свој сунчани сат и, наравно, закашњавање на часове се свело на минимум. То осећање олакшања и лагодности, то што смо одмах знали на чему смо и колико времена можемо да проведемо у игри, то је била награда за мој изумитељски труд.

Љубивој Ршумовић

жети, пластити, доза, отаљавати, перпетуум мобиле, природни пад, слободни пад (под пад), погонска сила, послужитељ, инерција, механизам, сунчани сат

Одговори на питања.

Како се зове писац који је испричао причу о свом детињству? _____

У ком селу је он рођен? _____

Какву справу је писац измислио кад је био дечак? _____

Како се зове деда из приче? _____

Који је назив села у којем је живео деда? _____

Шта је Љубивоје изумео да би знао да ли ће на време стићи у школу? _____

Домаћи задатак

Ово је део из аутобиографије песника Љубивоја Ршумовића. Напиши и ти кратку аутобиографију. Наведи о себи што више важних података: име, презиме, датум и место рођења, имена родитеља, место у којем си провео рано детињство, важне догађаје којих се радо сећаш, занимљивости из школовања и друго.

Именице

Речи које именују бића, предмете и појаве називају се **именице**.

Именице

властите

Означавају лична (властита) имена.
Пишу се великим почетним словом.

а) имена људи

Филип, Ивана, Дијана

б) имена животиња

Шарац (коњ), Џеки (пас), Цица (мачка)

в) имена земаља, села, градова, река, планина, становника, припадника народа

Енглеска, Рушањ, Њујорк, Морава, Тара, Београђанин, Швеђанин, Индијанац

г) имена небеских тела

Земља, Јупитер, Сатурн

заједничке

Означавају имена бића, предмета и појава са заједничким особинама.

Пишу се малим словом.

На пример, кућа може бити велика, мала, од цигала, од бетона, од сламе, али све куће имају заједничку особину – да у њима живе људи.

Следеће заједничке именице из песме „Генерале сило љута“ распореди у табели по врстама: *рат, прозор, ћерка, кућа, тата, дан, минут, коса, дете, сила, слама, син*.

заједничке именице које именују

бића:

предмете:

појаве:

Писање великог слова

Великим почетним словима пишу се (додај нове примере):

- имена, презимена и надимци људи:

Јован Јовановић Змај, _____

- имена народа:

Србин, Мађар, Францускиња, _____

- називи река, планина, језера и мора:

Црна река, Стара планина, Палићко језеро, _____

- називи држава, покрајина, градова и села:

Република Србија, Војводина, Велика Плана, Бачко Петрово Село, _____

- називи празника:

Нова година, Божић, Ускрс, _____

- властита имена животиња:

Жућа, Фифи, _____

- називи улица и тргова:

Трг слободе, Цветна улица, улица Чика Љубина, _____

- наслови књига, новина, прича, песама:

Јежева кућица, Школарац, Црвенкапа, _____

Љутиито мече

Месец обуо чизмице жуте,
облаци обукли плаве капуте,
па целе ноћи небом језде.
Доле, у шуми, једно мече
замишљено, већ треће вече,
гледа у звезде.

Мече се љути већ трећи дан
што га терају у зимски сан
и замишљено стално ћути.
Тата се љути, мама се љути
и сви му веле:

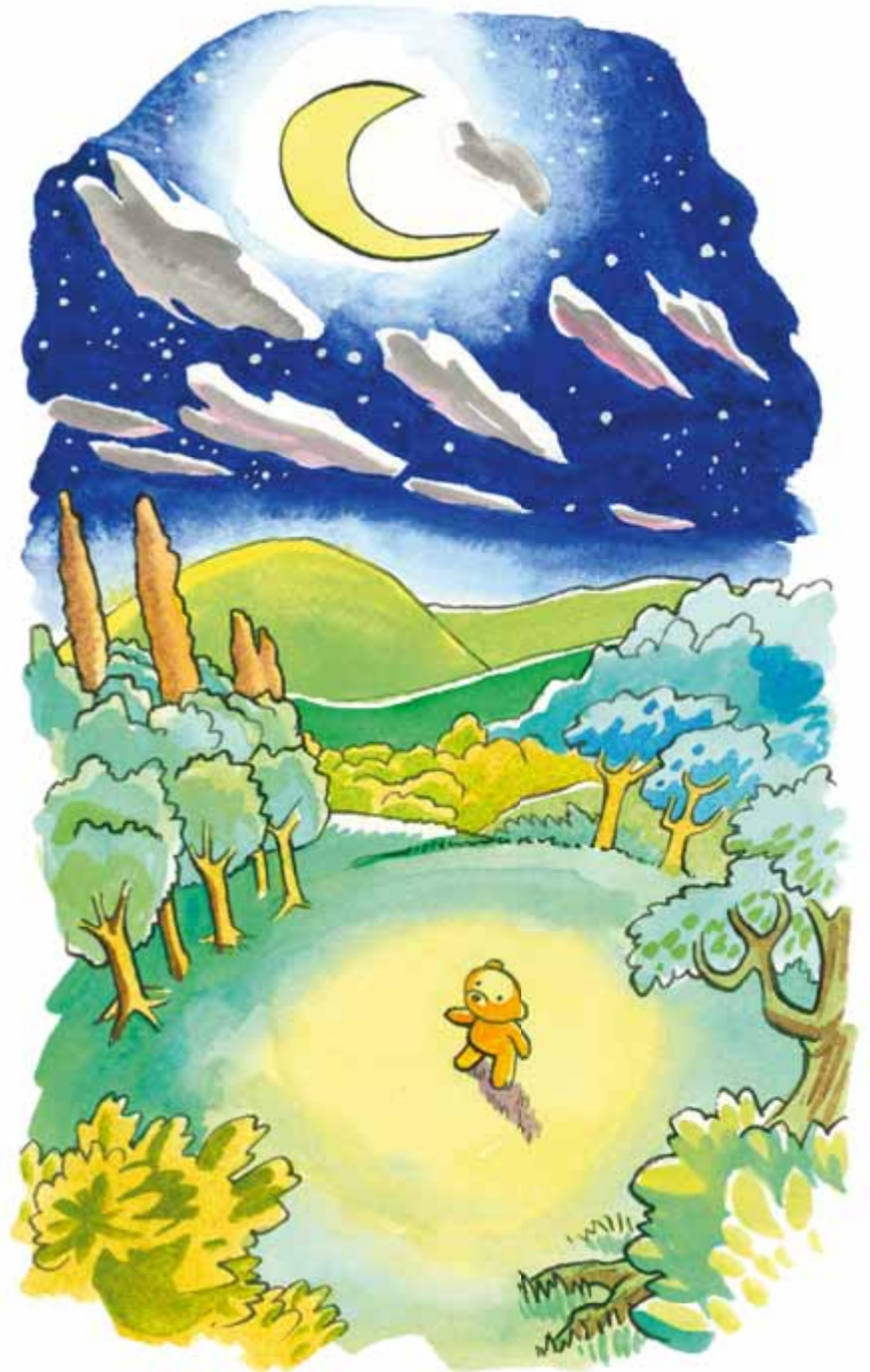
„Откад постоје мед и пчеле,
откад постоје сунце и вече
нисмо видели такво мече“.

„Шта ћеш да радиш“, мама га пита,
„кад лишће сасвим, сасвим пожути
и снег напада изнад рита?“
А мече ћути.

„Шта ћеш да радиш“, бака му вели,
„кад свет од снега сасвим побели?“
Тата се љути, мама се љути,
а мече ћути.

Одједном, мече љутиито рекло
шта га је пекло:

„Нећу да спавам, нећу, и тачка.
Зашто не спавају зец и мачка?
И птица изнад наших глава
зашто не спава?“

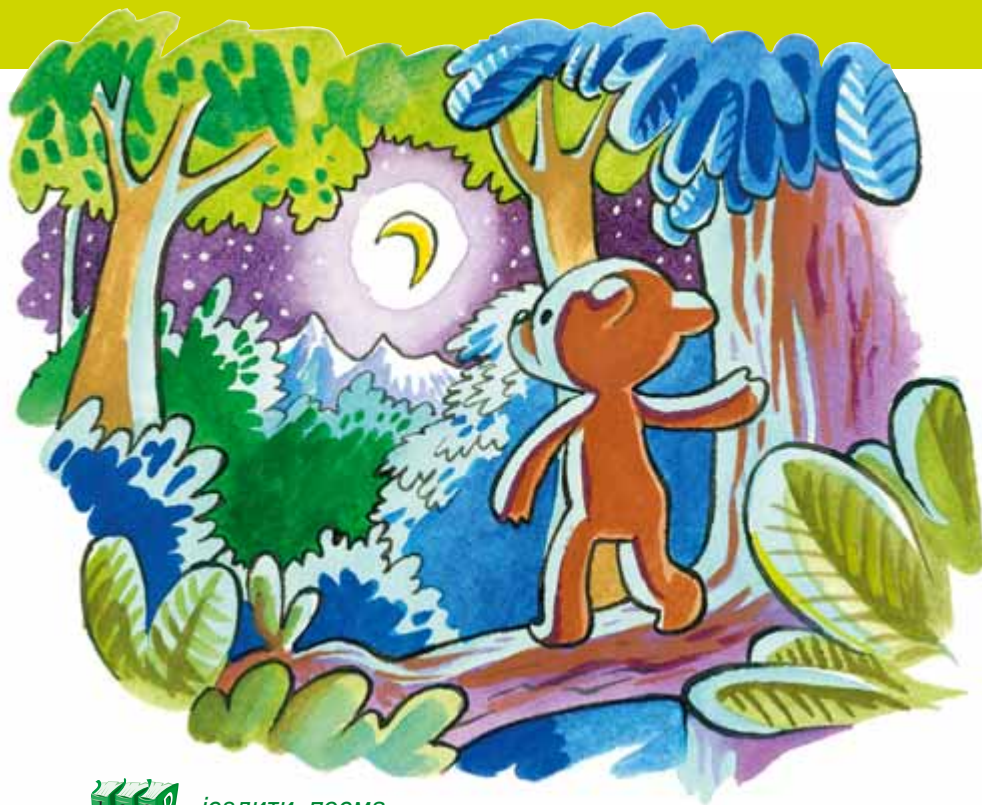
А онда тихо, тихо рече:
„Баш ми је криво што сам мече“.

Сад мама ћути и тата ћути
и сви су страшно забринути.
Мече се љути:

„Узећу“, каже, „тротинет,
идем међ' децу, међу свет.
Нећу да спавам. Нећу, и тачка.
Што не спавају зец и мачка?“

Месец обуо чизмице жуте,
облаци обукли плаве капуте,
па целе ноћи небом језде.
А једно мече већ треће вече
неће да спава. Гледа у звезде.

Бранислав Црнчевић

јездити, поема

Подвуци у поеми оне стихове који ти се највише допадају. Објасни њихово значење.

Објасни зашто се мече љутило.

Објасни шта значи када се каже:
Нешто ме пече у души.

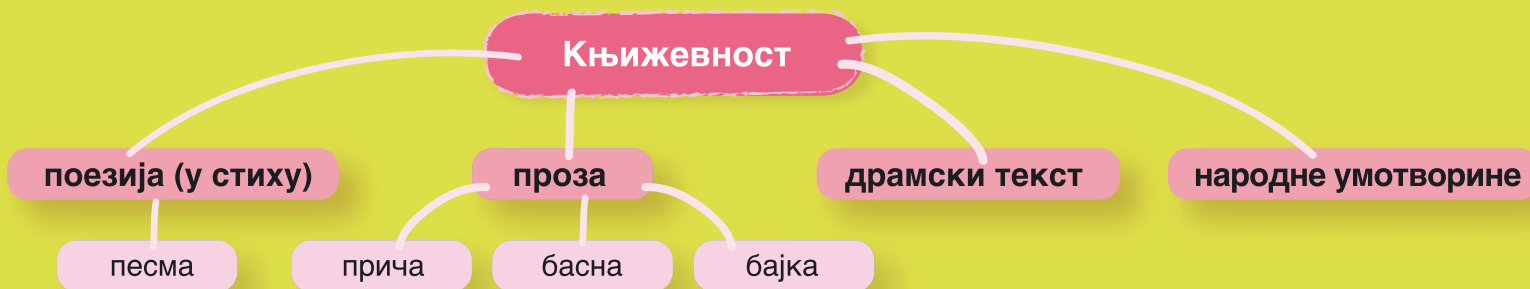
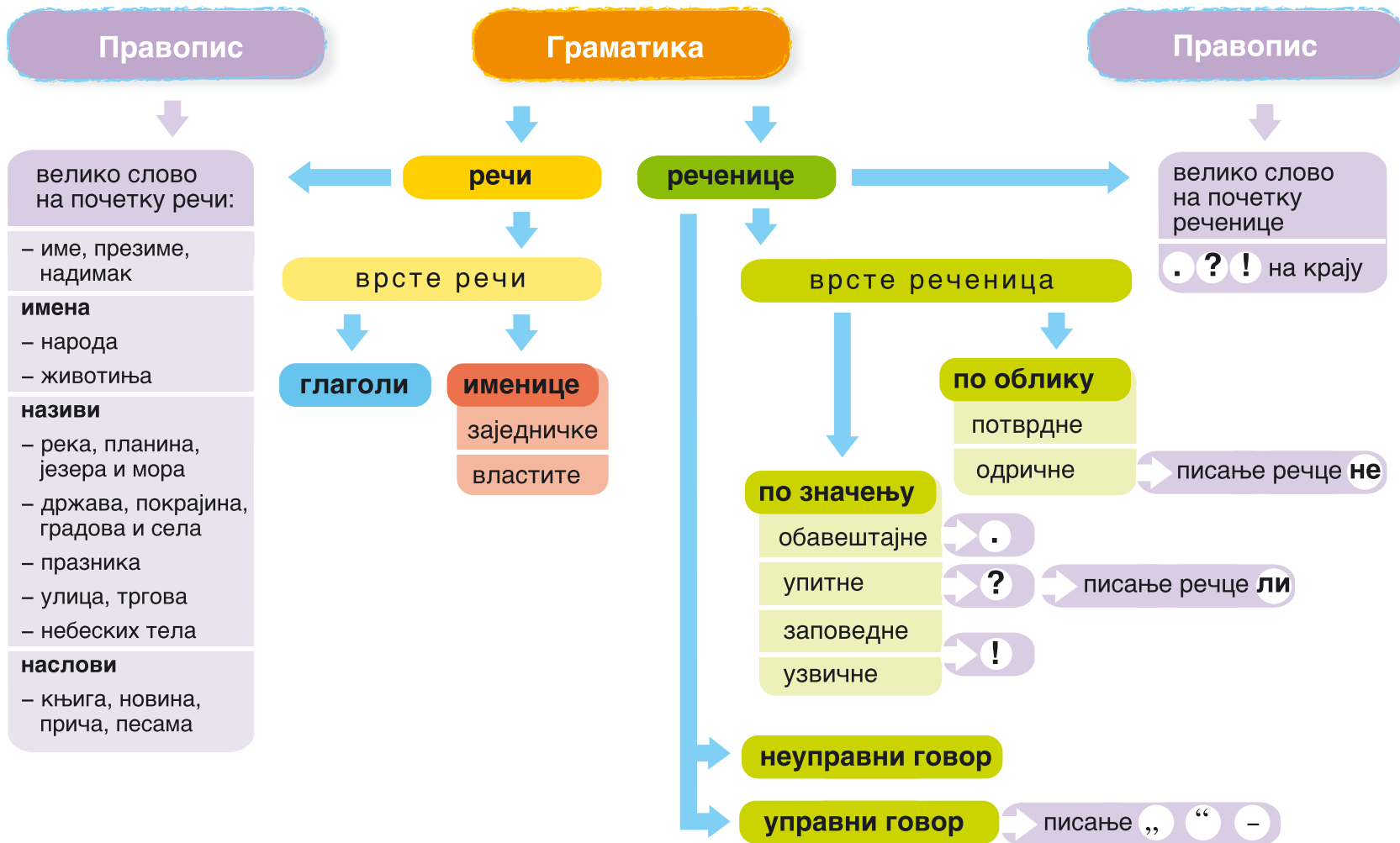
Напиши шта је мече желело да ради.

Замисли да си мечету мама или тата.
Како би му помогао?

Рецитијте ову поему по улогама
или је одглумите.

2.

ДРУГ ЋЕ ДРУГУ ДА УБЛАЖИ ТУГУ

ЧИТАМО

- песме и приче о пријатељству

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- проста реченица – субјекат и предикат
- значење израза
- род и број именица

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да одглумиш један лик из басне
- да напишеш састав о другу или другарици
- да наставиш причу
- да препричаш причу

Šta je za tebe dobar drug? Razmeni mišljenje o tome s drugom iz klupe.

U samoći

U samoći
Sreća nam se ruga
Nema ništa
Bez najboljeg druga

Drug će drugu
Da ublaži tugu
Drug drugove
U svatove zove

Ljubivoje Ršumović

Šta po tvom mišljenju znače stihovi:
U samoći / Sreća nam se ruga?

Šta znače stihovi:
Drug će drugu / Da ublaži tugu?

Podvuci reči koje označavaju pojmove važne za drugarstvo: *poštovanje, pomoć, ljubomora, iskrenost, prevara, ljubav, poverenje.*

Smisli i napiši kako ćeš da se zahvališ drugu za nešto što je učinio za tebe.

Napiši kako ćeš drugu da se izviniš zato što si mu rekao nešto ružno.

Kako ćeš drugu da utešiš kad dobije slabu ocenu?

Za lisicu se kaže da je lukava, a šta se kaže za mrava? Šta znaš o cvrčku? Jesi li ga nekada video ili čuo?

Cvrčak i mravi

Jedne zime dođe cvrčak mravima i reče:

– Molim vas, dajte mi malo žita da ne umrem od gladi!

Mravi ga zapitaju:

– A šta si letos radio?

– Svirao sam.

– Kad si letos svirao, a ti sad igray da ti glad prođe! – rekoše mravi i isteraše cvrčka napolje.

Lafonten

Šta misliš, da li je pravedno to što su mravi isterali cvrčka? Obrazloži svoje mišljenje.

Kako je izgledao cvrčak leti, kad je svirao?

Kako je cvrčak izgledao zimi, dok je molio mrave da mu pomognu?

O čemu je cvrčak razmišljao kada su ga mravi oterali gladnog s praga?

Smisli drugi naslov za ovu basnu.

Odgлумite likove iz ove basne. Podelite uloge i proširite razgovor.

Podvuci jednom bojom subjekat, a drugom bojom predikat u rečenici: **Mravi rade.** Kaži kakva je to rečenica. Objasni šta označava subjekat, a šta predikat.

Prosta rečenica se sastoji samo od subjekta i predikata.

Cvrčak svira.

subjekat

predikat

Како се осећаш када те неко малтретира? Како се тада понашаш?
Поразговарај о томе с другом или другарицом из клупе.

Учионица без насилништва

Шта би требало да урадиш када те неко малтретира

Када те неко малтретира, требало би:

1. да се расплачеш

Најбољи одговор: **НЕ**

Насилници много воле када имају моћ над другима. Уживају када друге натерају да плачу. Када плачеш, пружаш им оно што желе. С друге стране, можда си толико узнемирен да не можеш да не плачеш. Ако се то догоди, побегни што пре можеш. Нађи пријатеља или неког старијег ко ће те саслушати и подржати.

2. да кажеш другу

Најбољи одговор: **ДА**

Постарај се да то буде друг који ће те саслушати, подржати и бранити. И немој да кажеш само другу. Кажи и неком одраслом.

3. да кажеш његовим родитељима

Најбољи одговор: **НЕ**

Нека деца постају насилници зато што су родитељи насилни према њима. Такви родитељи ће пре веровати свом детету него теби. У покушају да се одбране могли би да окриве тебе.

4. да побегнеш

Најбољи одговор: **НЕ ЗНАМ**

Ако осетиш да си у озбиљној опасности – на пример, суочен си са групом насилника –

побегни што пре можеш на неко безбедно место. У другим ситуацијама може бити боље да не попушташ, већ и да се браниш. Следи своје инстинкте!

5. да покушаш да се обрачунаш

Најбољи одговор: **НЕ**

Насилник би могао да се наљути и поново крене за тобом. А освета и тебе чини насилником.

6. да кажеш наставнику

Најбољи одговор: **ДА**

Посебно ако се насилништво дешава у школи. Већина таквих случајева се одиграва на местима на којима нема одраслих који би то могли да виде или чују. Наставник ти не може помоћи ако му не кажеш (или ако му неко други не каже).

7. да не долазиш у школу

Најбољи одговор: **НЕ**

Осим ако мислиш да си у озбиљној опасности, никада не би требало да изостанеш из школе да би избегао насилника. Сети се да насилници обожавају моћ. Замисли колико се моћно осећају када некога успеју да заплаше толико да не дође у школу! А недолазак у школу омета и твоје учење и штети ти још више.

8. да удариш, гурнеш или шутнеш насилника

Најбољи одговор: **НЕ**

Пошто су насилници најчешће већи и јачи од оних које малтретирају, највероватније би ти био повређен. А могао би и да упаднеш у невољу због туче.

9. да се исправиш, погледаш насилника у очи и чврстим, сигурним гласом кажеш: „Остави ме на миру!“

Најбољи одговор: **ДА**

Насилници не очекују да им се други супротставе. Најчешће малтретирају оне који делују као да не могу да се бране, тако да се изненаде када се неко понаша као да је сигуран и снажан, а не уплашен и слаб. Ово би могло бити довољно да их заустави.

10. да се погуриш, спустиш главу и покушаш да делујеш тако ситно да те насилник не примети

Најбољи одговор: **НЕ**

То би насилнику пружио оно што жели – некога ко делује још уплашеније и слабије.

11. да се смејеш и понашаш као да те није брига

Најбољи одговор: **НЕ ЗНАМ**

Неки насилници одустану када људи не реагују на малтретирање. Али неки други онда почну да малтретирају још више да би добили реакцију какву желе.

12. да се исправиш, погледаш насилника у очи и чврстим, сигурним гласом кажеш: „Престани! То ми се не допада!“

Најбољи одговор: **ДА**

Погледај одговор број 9.

13. да кажеш својим родитељима

Најбољи одговор: **ДА**

Реци им шта се дешава и затражи њихову помоћ.

14. да запретиш насилнику

Најбољи одговор: **НЕ**

Насилник би могао да се наљути и почне да те малтретира још више.

15. да останеш миран и одеш одатле

Најбољи одговор: **ДА**

Посебно ако можеш да одеш негде где има пуно људи или до својих другова.

16. да увредиш насилника

Најбољи одговор: **НЕ**

То би га само разљутило – лоше по тебе.

17. да се што гласније продереш:

„Прекини!“

Најбољи одговор: **ДА**

То би могло да изненади насилника и да ти да шансу да побегнеш. Такође, ако те чују други, можда ће се окренути да би видели шта се дешава, што би насилнику довело блику коју не жели.

18. да игноришеш насилника

Најбољи одговор: **НЕ**

Насилници желе да изазову реакцију код особа које малтретирају. Игнорисање би могло да доведе до већег и горег малтретирања.

19. да испричаш виц или кажеш нешто смешно

Најбољи одговор: **НЕ ЗНАМ**

Хумор некада може да смири напету ситуацију. Пази да се не нашалиш *на рачун* насилника или да га не исмеваш.

20. да се прикључиш неким људима, ако их има у близини, да не би био сам

Најбољи одговор: **ДА**

Насилници у принципу не малтретирају оне који су у групама. Не воле да буду бројно надјачани.

Алан Л. Бин, Учионица без насилништва, Креативни центар, 2004

насилништво, малтретирати, подржати, инстинкт, реаговати, реакција, игнорисати

Циљ овог текста је (заокружи одговор за који мислиш да је тачан):

- a) да те подстакне на то да се насилно понашаш
- b) да ти помогне да се осећаш безбедно, сигурно, прихваћено и цењено
- v) да те подстакне на то да кажњаваш оне који се насилно понашају

Да ли те је у школи некада неко малтретирао (насилно се понашао према теби)? Ако јесте, опиши како си се тада осећао. Ако није, како би се понашао у сличној ситуацији?

Напиши састав о свом другу или другарици.
На стр. 159 налазе се правила за добро писање.
Било би корисно да их користиш.
Нека ти у писању помогну и упутства са ове стране.

Пишемо састав

Мој друг (другарица)

Како изгледа
твој друг
(другарица)?
Напиши колико
је висок(а), које
боје су му (јој)
очи и коса,
како се облачи
и др.

Наведи његове
(њене) лоше
и добре
особине.

Напиши
шта ти се
у његовом
(њеном)
понашању
допада,
а шта ти се
не допада.

Самоћа

Никад нисам видео тако малу птицу.
Учинио ми се: лист. Један просушени лист
који укосо пада с гране.

Али, кад се оштрије загледах – птица!

У ствари – мало репа, мало перја
и шиљати кљун који је, просто, равнотежа
репу. Да није тог издуженог кљуна, птица би
била нестабилна. Узалуд би се дочекивала
на мале ножице. Претегнуо би реп.

Боја? Као просушено лишће.

Малена. Скоро невидљива птица.

Глас – као кад се у врели зејтин стави
уштипак – цвркне.

Нисам ни слутио да ме познаје.

Не боји се.

Сваког дана чека у оградској живици.
Чека да истресем мрве које остају после
ручка. Уверен сам: у почетку се плашила.
И ко зна колико је то трајало.

А сада? Не боји се мог покрета. Кад са
обе руке износим трпезаријски чаршав.
И тресем мрве. Проучила је, дакле, сваки
мој покрет.

Она полети.

Лет је кратак. Низак. Ни два метра
висине. Слеће са живице. Са најнижих
гранчица. Долеће из приземља. И кљуца
мрве.

Колико ли се дуго прикрадала? Про-
веравала? Колико ли је дуго требало да се
увери да ће кроз прозор – кад се отвори –
летети само мрве?

Данас сам је први пут угледао. Заиста,
не боји се!

Црно око. Као чиодица. Као главица
чиоде. И мало сивог перја. И у том перју
мало рујевине. На једној страни реп, на
другој – кљун. Због клацкалице
и равнотеже.

Сива птица.

И у том врткању, учини се: просине мало
рујног перја. Мало рујевине на прсима.

Сад и ја њу познајем. Стојим крај про-
зора. Гледамо се.

Птица се клати. Клати.

Накљуцала се мрвица. Пропршорила
перјем. Протеглила једно крилце, протег-
лила друго крилце. Скакутала. У грмић,
па у живицу, па натраг, у три полета и три
скока, под прозор.

Упознали смо се. Добро. Ваљало би да
прославимо познанство.

Окрећем се и прилазим столу. Узи-
мам сув колач који стоји на округлом
послужавнику. Ванилица. То је ванилица
са орасима. Изабрао сам ванилицу. Нисам
узео штанглицу са ледом. Са белим, као
лед, шећерним преливом.

Изабрао сам сув колач без фила. Јер
има ванилица филованих пекмезом.
У ствари, две ванилице, једна на другој,
спојене су премазом од пекмеза. Пекмез
од кајсија је златаст. Пекмез од шљива је
црножут.

Узимам, дакле, ванилицу. Мрвим је
у шапи. Прилазим прозору. И лаганим
покретом руке распршујем облачић мрвица

цвркнути, живица, чиода, рујевина, врткати се, просинути, рујан, пропршорити, штанглица, златаст, полетнути, ваистину, врзина, жбуњичњак, боквица, водопија, уображење

који мирише на ванилу. Птица се није ни померила. Толико је поверљива. Питома. А ја о томе нисам имао појма!

Птица није ни полетнула. Дозволила је да је пошећерим мрвицама слатког колача.

Да, сад и птица мирише на ванилу.

– Не знам како се зове птица – причам са планинцем, човеком који живи у планини и познаје птице. – Грмуша! Живи у грму. Ниско полеће. Неће у висину.

– Не, није грмуша – осмехну се планинац.

– Знам добро ту птицу. Зове се царић!

– Царић! Сигуран си да је то птица царић?

– Сигуран? Питаш. То ти је као што тебе гледам. У планини нема мање птице од царића. Цар није. А царић, ваистину, јесте.

Царство му је велико као багремов хлад.

Ограђено је врзином. На њему жбун лескова прућа. У том простору расте жбуњичњак боквице, два стручка плаве водопије. Ветар навеје лањско лишће.

То је царићево царство.

Понекад, дуго у ноћ, стојим поред осветљеног прозора. Напољу мрак. Али светлост која пада с прозора обасјава кутић живе ограде у којој живи птица. Светлост продире кроз завесе и пада као мрежа на оградицу и жбуње.

Не могу да видим птицу. Али отуд, из живице, осећам да ме неко гледа.

Или је то уображење. Или, стварно, мала птица, потпуно сама, опомиње како ни ја више нисам усамљен, као што ни она није сама кад сам ја ту, крај прозора, поред ње.

Бранко В. Радичевић

Пронађи у причи и различитим бојама подвуци реченице којима се описују:

- изглед птице
- глас птице
- покрети птице
- царићево царство.

Напиши како замишљаш птицу из приче.

Подели причу на три дела и сваком делу дај наслов.

1.

2.

3.

По чему се види да писац и птица више нису усамљени?

Прочитај још једном последње пасусе из ове приче који описују ноћ. Која осећања у теби изазива та слика?

Род и број именица

Именице могу бити **мушког**, **женског** и **средњег** рода: мачак, мачка, маче.
Могу да буду у **једнини** и у **множини**: мачка – мачке.

У табелу распореди следеће именице по роду и броју: *мрве, око, царић, пера, грана, колачи.*

	мушки род	женски род	средњи род
једнина			
множина			

Прочитај ову вест објављену у школским новинама.

Нови фризерски салон

Београд, 11. децембар

Због великог интересовања показаног за новогодишње фризури, маске за маскенбал и слично, ученица III разреда Вања Ђирић отворила у свом стану фризерски салон. У њему ће заинтересовани моћи да се исфризирају по повољној цени и да купе маске за предстојеће празнике. У отварању салона помогле су јој другарице из одељења. Прва муштерија била је њена сестра од тетке. Она је пожелела да на новогодишњој свечаности изгледа као Пипи Дуга Чарапа.

Љ. Поповић

фото: Н. Марковић

Одговори на следећа питања у вези са објављеном вешћу.

Како гласи наслов вести?	
Шта се догодило?	
Ко су учесници догађаја?	
Када се то догодило?	
Где се догодило?	
Шта је изазвало догађај?	
Ко је аутор фотографије?	
По чему фотографија одговара вести?	
Ко је аутор ове вести?	

Шта је то воденица? Како она изгледа? Ко су били хајдуци? Ако не знаш значење ових речи, пронађи их у речнику на крају књиге.

Мачак отишао у хајдуке

Бруји весело воденички точак, глас му путује сунчаним пољима и губи се у старој буковој шуми, пуној тишине и влажних сјенки. У воденици дријема млинар Триша, стар и доброћудан чичица. Покрај њега сједи његов дебели мачак, и он такође дријема.

– Дједа-Тришо – јави се мачак поспан и лијен – дједа-Тришо, чујеш, улови ми једног миша.

– Миша! Каквог миша, рођени? – зачуди се дједа. – Никад нисам ловио мишеве. А, хвала богу, има их доста у нашој воденици, још ће ти бркове одгрести како увијек спаваш... Нећу, лови сам!

– Онда ми испеци погачу.

– Нећу ни то.

– Нећеш! Онда, брате, идем ја у хајдуке. Овако се више не да живјети. Мрзи ме да за мишевима јурим. А хајдуци, чујем, само дембелишу у шумској хладовини.

– Хм! Не бих рекао. Хајдук мора бити спреман стићи и утећи, а ти?... Уосталом, можда ће те хајдуци опаметити, па ћеш бити вреднији.

– И баш нећеш да ми печеш погачу?

– Нећу; ко би љенчину увијек хранио. Иди па лови.

– Добро, дједа-Тришо, онда збогом. Праштај со и хљеб који заједно поједосмо, ја одох у гору зелену. И немој много да тугујеш за мном.

Оде мачак на врата, а старац оставши сам почеша се по брашњавој коси и обори главу.

А мачак пређе уским брвном преко потока, провуче се кроз шуштав зрео кукуруз и запути се у пуст сумрачни буквик.

– Пази, откуд овај хајдук? – зачуди се један кос и журно одлијете испод тиха зелена свода.

– Охо-хо, већ се на првом кораку види ко је прави хајдук – обрадова се мачак и охоло подиже брк. – Идем да потражим какву хајдучку дружину, можда им је потребан харамбаша.

У голу камењару, пуном јазбина, мачак набаса на дебела пругаста јазавца. Љешкарио је јазо пред улазом у своју јаму, сунчао се и по свој прилици смишљао некакав лоповлук.

– Добар дан, шарени шумски становниче, не знаш ли можда гдје се овдје налазе хајдуци? Ступио бих у њихову службу.

– Хајдуци? Па гдје ће бити хајдуци, ако не овдје – ускликну весели јазо. – Баш си дошао на право мјесто. Ми јазавци највећи смо хајдуци под небеском капом. Грде нас људи на два дана хода уоколо, зову нас и разбојницима, штеточинама и лоповима. Како видиш, ми смо ти врло знаменит и чувен народ. Чувенији смо од мудре лисице, а и медвједу смо славу помрачили.

– Гле, гле, од срца се радујем. Ваљда ћете и мене примити у своје јуначко друштво?

– Та како и не бисмо тако брката хајдука! Него, овај, како да кажем, да ти ниси какав рођак псима?

– Псима? Шта говориш! Нема љуџих непријатеља него што смо ми и пси.

– Добро, онда ћеш вечерас с нама у кукуруз. Видјећемо колико вриједиш.

Убрзо сунце утону за високу планинску косу, кроз лишће зашуме хладан вјетрић и модар сумрак уђе у шуму. Мачак се сјети дједа-Трише и дође му тужно:

– Ех, сада мој дједа сједи сам на прагу воденице, а мене тамо нема.

Кад се прва сова диже и нечујно полетје испод грана, јазавци кренуше у крађу. Мачак се сјети како би сад дивно било спавати уз хук воденичког точка, би му жао што није послушао дједу и тужан пође с њима. Кад изиђоше из шуме, угледаше на једном крају њиве наложену ватру. То је газда њиве ложио да уплаши штеточине. Најстарији јазавец примаче се мачку и са страхом упита:

– Бојиш ли се ти оног црвеног сунчева рођака што једе суве гране тамо у ћошку њиве?

– Кога? – зачуди се мачак. – Аха, то ти мислиш на ватру. Па то је мој најбољи друг за хладну ноћ.

– Твој друг! – престраши се јазавец. – А, зато ли се теби очи сијају у мраку... Е, онда ти први иди у кукуруз, ми ћемо за тобом.

Али тек што зађоше у њиву и почеше да шуште ломећи суве стабљике, пси од ватре нададоше страشان лавез и јурнуше пут крадљиваца. Газда се прену из полусна, зграби пушку и опали у ноћ. Престрашени јазавци јурнуше пут шуме, а мачак се од страха помете и даде се у бијег према потоку. За њим се нададе крупна чупава псина, бијесно ломећи кукуруз. Бјежећи пред њим као слијеп, мачак једва погоди преко брвна на потоку, дотрча до воденице и загребе уз брвна под кров.

– Јао, јао, отварај, драги дједа-Тришо!

– Ко је то? – чу се изнутра старчев глас.

– Ја, твој мачак.

– Не примам хајдуке. Иди па тражи другог јатака.

– Отварај, премили дједа, пусти ме само унутра, никад ми више хајдучија неће пасти на ум. Провриједнићу се, половићу све мишеве... Јао, ево пса! Отвори, слатки чичице!

Одобробољен, чича Триша отвори врата, отјера пса и пусти мачка унутра.

хајдук, воденица, дембелисати, бити спреман стићи и утећи, утећи, праштај, брвно, буквик, свод, харамбаша, помести се, загрепсти, јатак

Ова прича се може поделити на четири целине. Означи те целине у тексту.

1. У воденици
2. С јазавцима
3. У крађи
4. Повратак

Препричај укратко сваки део према датим насловима.

Наведи све ликове из приче.

Које су особине мачка? Образложи.

И мачак је заиста одржао своју ријеч. Питајте само мишеве који живе у околини чича-Тришине воденице. Питајте, ако има још којег у животу.

Бранко Ђопић

Шта је мачак намеравао да уради?

Каква су његова схватања?

Шта мислиш о мачку?

Шта мислиш о деда-Триши?

 Како је деда Триша поступао према мачку?

 Подвуци оне делове текста из којих можеш да закључиш да мачак воли деда-Тришу.

 Објасни зашто је деда Триша пустио мачка да се врати у воденицу.

 Шта мислиш о том деда-Тришином поступку? Да ли се слажеш с њим?

 Пронађи лепе описе у причи и подвуци их: опис воденице, мачков пут до шуме, опис јазавца испред јаме, залазак сунца у шуми, опис ноћи.

 Испричај како замишљаш слике из ових описа.

 Напиши правилно реченицу:
су мачак пријатељи деда били и Триша

 Објасни значење реченица:

• *Највећи смо хајдуци под небеском капом.*

• *Грде нас људи на два дана хода уоколо.*

• *Медведу смо славу помрачили.*

 Поделите ову причу по улогама: деда Триша, мачак, јазавца, писаца.

 Вежбајте изражајно читање.

Домаћи задатак
Смисли и напиши још један догађај из живота деда-Трише и његовог мачка.

Реши ребус.

Сети се како се осећаш када неке нешто желиш да испричаш, а он те не слуша. По чему закључујеш да те не слуша? Поразговарај о томе с другом или другарицом из клупе.

Умемо ли да слушамо саговорника

Сада ћемо да ти поставимо једно веома озбиљно питање: Колико слушаш друге људе када говоре? Да ли их уопште примећујеш када покушавају нешто да ти саопште? Често је наше слушање других људи само тобожње слушање. Гледамо у њих расејано и само вребамо прилику да ускочимо са својим идејама. Нестрпљиви смо да што пре заврше. У ствари, најзабавније је слушати самог себе.

Када смо у конфликту то још чешће чинимо, а баш тада је веома важно слушати. Зашто је то важно?

Прво, слушати некога значи показати му да га поштујеш.

Друго, слушати некога значи сазнати нешто о њему, ко је и шта хоће.

Треће, слушати некога значи добити могућност да и сам будеш саслушан.

Како показујемо да слушамо

Можемо показати да слушамо тако што ћемо повремено коментарисати: – Ма немој?!, – Ма шалиш се?! – Стварно?! – Занимљиво! – Ма шта кажеш?! итд. Можемо да будемо и опширнији: – А шта ти кажеш на то?, – Испричај ми све испочетка!, – Је ли теби то било важно? итд.

Запиткивање

Присутност духа и заинтересованост за оно што други говоре можемо показати тражењем додатних објашњења, распи-

тивањем за детаље, подстицањем приче питањима као: – И шта је било онда?

Веома је добро да повремено проверавамо да ли смо добро разумели говорника. На пример, можемо питати овако:

– Да ли сам добро разумео, ти си се осетила изиграном зато што је он...? или: – Исправи ме ако грешим, али ја сам схватио да сте ви..., или: – Чини ми се да си изгубила контролу над целом ствари...

Са запиткивањем не треба претеривати, јер онда почиње да омета говорника. Учес тало запиткивање може бити схваћено и као пожуривање, као знак нервозе слушаоца. Преоштро распитивање може почети да личи на саслушавање, унакрсно испитивање и сл. Дакле, распитуј се с мером!

Ћутање

Шта се дешава ако ми само ћутимо док други говори? Да ли увек ћутимо на исти начин?

Важно је да док ћутимо показујемо да смо ту, да пратимо говорника. Гледамо га, потврђујемо главом, окренути смо ка њему, стрпљиви смо.

Ћутање је злато! Понекад заиста јесте. Ако ћутимо пријатељски и са пажњом, можемо да чујемо и нешто што никаквим запиткивањем не бисмо сазнали.

Неки људи су просто нервозни када је тишина, када у разговору наступе паузе. Осећају потребу да попуне ту тишину и онда причају ли, причају... Други су, опет, захвални што коначно неко хоће да их саслуша.

Ћутање може да буде и претеће. Немој тако да ћутиш!

*Из књиге Конфликти и шта с њима,
Дијана Плут и Љиљана Маринковић*

расејано, конфликт,
унакрсно испитивање

Циљ овог текста је (заокружи одговор за који мислиш да је тачан):

- а) да те убеди да будеш позитиван
- б) да ти помогне да негујеш боље односе с људима
- в) да те убеди да слушаш само своје мишљење (себе) (своје родитеље)

Овде опиши како си се осећао у некој прилици када те саговорник није слушао.

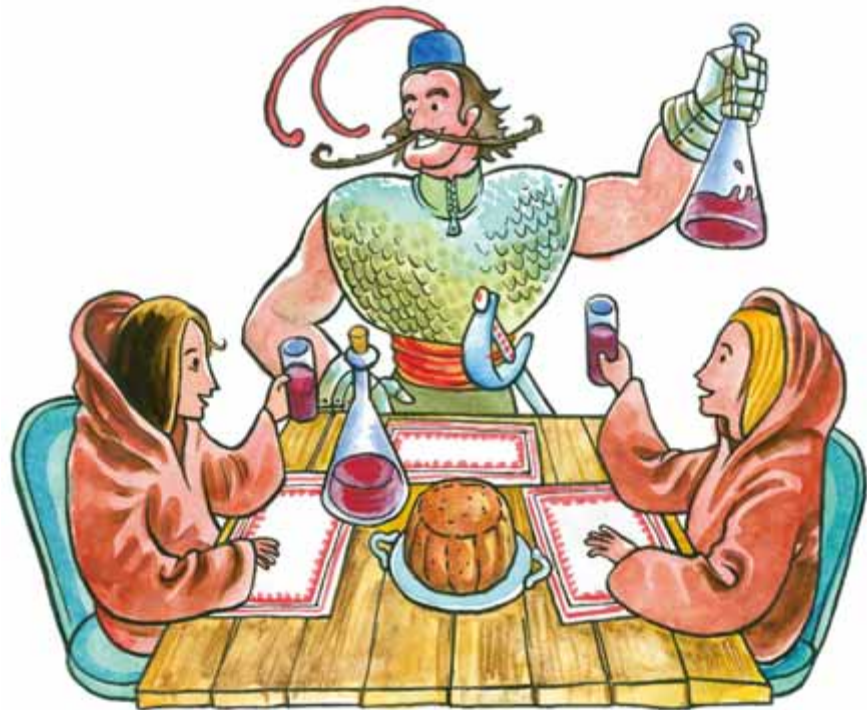
Овде опиши како си се осећао у некој прилици када те је саговорник пажљиво слушао док си говорио.

Марко Краљевић је велики јунак, заштитник слабих и бранилац правде. О њему су испеване многе песме и написане приче. Да ли знаш неку од њих? Разговарај о томе с другом из клупе.

Марко Краљевић и бег Костадин

Коње јашу до два побратима,
бег Костадин и Краљевић Марко;
бег Костадин беседио Марку:
„Побратиме, Краљевићу Марко,
да ти мени о јесени дођеш,
о јесени, о Дмитрову данку,
а о моме крсном имену,
па да видиш части и поштења,
а и лепа, брате, дочекања
и господске ђаконије редом“.
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Не хвали се, беже, дочекањем!
Кад ја тражих брата Андријаша,
ја се десих у двору твојему
о јесени, о Дмитрову данку,
а о твојем крсном имену,
видео сам твоје дочекање,
и видех ти до три нечовештва“.
Ал' беседи беже Костадине:
„Побратиме, Краљевићу Марко,
та каква ми нечовештва кажеш?“
Вели њему Краљевићу Марко:
„Прво ти је, брате, нечовештво:
дођоше ти до две сиротице
да ј' нахраниш хлеба бијелога
и напојиш вина црвенога;
а ти велиш двома сиротама:
„Ид' одатле, један људски гаде!
Не гад'те ми пред господом вина!“
А мени је жао, беже, било,
жао било двеју сиротица,
па ја узех до две сиротице,
одведох их доле на чаршију,

нахраних их хлеба бијелога
и напојих вина црвенога,
па покројих на њих чисти скерлет,
чисти скерлет и зелену свилу,
па их онда послах двору твојем,
а ја, беже, гледам из прикрајка
како ћеш их онда дочекати;
а ти узео једно сирочади,
узео њега за лијеву руку,
друго узео за десницу руку,
однесе их у дворе за stole:
„Јед'те, пијте, господски синови!“
Друго ти је, беже, нечовештво:
што су били стари господари,

па су своју хазну изгубили,
и на њима стари скерлет беше,
оне мећеш у доњу трпезу;
а који су нови господари
и одскора хазну приметили
и на њима нови скерлет беше,
оне мећеш у горњу трпезу,
пред њих носиш вино и ракију
и господску ђаконију редом.
Треће ти је, беже, нечовештво:
ти имадеш и оца и мајку,
ниједнога у астала нема
да ти пију прву чашу вина“.

Народна епска песма

*крсно име, дочекање, нечовештво,
покројити, скерлет, хазна, приметити,
астал*

Епске или јуначке песме говоре
о важним догађајима и јунацима.

Означи у песми прво, друго и треће
нечовештво бега Костадина.

Напиши зашто је бег Костадин
сиротицама први пут рекао:
*Ид' одатле, један људски гаде!
Не гад'те ми пред господом вина!*

Објасни зашто је бег Костадин други
пут сиротицама рекао:
Јед'те, пијте, господски синови!

Како се бег Костадин односио према
господи за трпезом?

Како се односио према родитељима?

Напиши које особине Марка Краљевића
долазе до изражаја у овој песми.

Које све особине и поступке у животу
сматраш човечним?

Свитац тражи пријатеље

Једне летње вечери излете свитац из траве, подиже свој плавичасти фењер и поче да лети тамо-амо.

„Шта ли то тражи?“

„Пријатеља он тражи!“

Јер, сви имају понеког, имају много пријатеља, а он ни једног јединог. А каква је срећа имати пријатеља и играти се с њим!

Тако је пожелео да и он има једног пријатеља и пође да га потражи. Летео је, тако, летео кад чу у трави неко шуштање. Издиже фењер да погледа шта је и спази скакавца како узбуђено жури некуд.

„Скакавчићу, скакавчићу“, позва га свитац.

„Шта хоћеш?“, одазва се овај.

„Желиш ли да ми постанеш пријатељ?“

„Желим.“

„Е па, онда, хајде да се играмо“, обрадова се свитац.

„Добро“, сагласи се скакавац, „али мало касније, морам сада да потражим свог братића. Врло је несташан. Негде се изгубио, а већ је мрак. Још се није вратио кући, па је мајка врло забринута. Послала ме је да га пронађем. А ти си баш стигао у прави час. Хајде, осветли ми пут и помози да га нађем.“

„Е, не могу да ти светлим“, одговори свитац, „морам да идем да тражим пријатеља.“

Дижучи свој плавичасти фењерчић свитац одлете даље.

Опет је летео тако около кад чу у трави неки шум. Подиже фењерчић да види шта је то, кад угледа једног мрав који је грабио напред, носећи велики товар.

„Хеј, ти!“, позва га свитац. Мрав се одазва.

„Хоћеш ли да ми будеш пријатељ?“

„Хоћу“, одговори мрав.

„Онда пођи са мном да се играмо.“

„Добро“, сагласи се мрав, „само причекај да однесем кући овај товар. Баш си добродошао, јер сам залутао. Хајде, помози ми да нађем пут.“

Али свитац рече:

„Не могу да ти помогнем, јер морам да тражим пријатеља.“

Са тим речима издиже свој фењерчић и оде. Једне летње вечери свитац је опет летео тамо-амо са својим уздигнутим, плавичастим фењерчићем. Шта ли то он опет тражи?

„Још тражи пријатеља.“

„Па зар га већ није нашао?“

„Није.“

Драга децо, ви сви знате како се може стећи пријатељ; научите и свица, јер он стално лети унаоколо тражећи га.

Како је само уморан!

Сун Ју Ђин

За шта је скакавац молио свица?

Пронађи у причи и подвуци оне реченице због којих је свитац изгубио пријатеље.

Главни лик ове приче је:

Остали ликови у овој причи су:

Време радње ове приче је:

Место радње ове приче је:

Посаветуј свица! Реци му како да нађе пријатеља.

Шта кажеш кад желиш да се спријатељиш с неким?

Домаћи задатак

Препричај укратко ову причу по следећем плану:

1. Свитац полази да тражи пријатеља
2. Сусрет са скакавцем
3. Сусрет с мравом
4. Свитац и даље тражи пријатеља.

Граматика

врста речи

именице

именују: бића

предмете

појаве

служба коју речи врше у реченици

субјекат

предикат

= проста реченица

Девојчице певају.

обавештајна
потврдна

врсте речи које чине реченицу

именица

глагол

именује биће

казује радњу

заједничка

садашње време

род – женски

број – множина

властите

заједничке

род

мушки женски средњи

број

једнина множина

Књижевност

поезија (у стиху)

ауторска

аутор је познат

народна

аутор није познат
настала је у народу

песма

поема

више стихова = строфа

епска (јуначка)

састоји се од
песничких слика

3. ЛЕПА РЕЧ И ГВОЗДЕНА ВРАТА ОТВАРА

ЧИТАМО

- приче и песме о томе шта се све може постићи лепим речима

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- речи које имају различите облике, а исто или слично значење
- речи које имају исти облик, а различито значење
- значење глагола (радња, стање, збивање)
- заповедне реченице
- глаголска лица
- прошло, садашње и будуће време

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш причу
- да решиш глаголске укрштенице
- да илуструјеш једну песму
- да напишеш вест
- да са друговима драматизујеш и одглумиш причу
- да напишеш честитку
- да напишеш бајку

Шта значи реч поштовање? Шта је непоштовање?
Сети се неке прилике у којој неко некога није поштовао.

Тражим поштовање

Тражим пуно поштовање
За грађане растом мање
Нек одрасли добро чују
Одсад да ме сви поштују

Више нико ни у шали
Да ме није звао мали

Одрасли су ваљда власт
Што имају већи раст
Нек озбиљно схвате мене
И нек почну да ме цене

Више нико ни у шали
Да ме није звао мали

Тражим пуно поштовање
За грађане растом мање
Мућнуо сам и ја главом
Равноправност тражим с правом

Више нико ни у шали
Да ме није звао мали

Владимир Андрић

поштовање, власт, ценити, равноправност

Због чега је дечак из ове песме
незадовољан?

Шта све дечак тражи од одраслих?
Пронађи и подвуци стихове у којима се
о томе говори и објасни их.

Која би правила за боље односе
предложио одраслима и деци?

1.

2.

Исправи неправилно написана велика
и мала слова у реченици.

Девојчица јана из новог Сада шаље писмо
другарици ани у Село брзеће на копаонику.

Речи које имају различите облике, а исто или слично значење

По два имена

ВИКА или
ДРЕКА

ЋЕБЕ или
ДЕКА

СЕСТРА или
СЕКА

МРЉА или
ФЛЕКА

СВЕСКА или
ТЕКА

ВЕЊА или
КЛЕКА

ЗЕЧИЋ или
ЗЕКА

СМРЧА или
СМРЕКА

ДЕДА или
ДЕКА

ОДЈЕК или
ЈЕКА

Речи могу да имају различите облике, а исто или слично значење. На пример: тама/мрак, ученик/ћак, храбар/смео, радостан/весео.

Душан Радовић

Од речи наведених у оквиру издвој оне речи са истим или сличним значењем које највише одговарају следећим речима и испиши их.

поветарац	вихор
згодан	брод
олуја	осмехивати се
љубити	неистина
кикотати се	диван
измишљотина	обожавати
красан	смешкати се

леп – _____

лађа – _____

ветар – _____

волети – _____

смешити се – _____

лаж – _____

Смисли речи које имају различит облик, а исто или слично значење као следеће речи:

брдо – _____

кућа – _____

трапав – _____

ходати – _____

гледати – _____

плакати – _____

причати – _____

ташна – _____

Кад помислиш на зиму, шта ти прво падне на памет? Размени мишљење с другом из клупе.

Зима

Сва је природа обукла бело:
питоме долине и горди брег;
и једна грлица мала
у свом гнезду задрхтала.
Пао је први снег.

И дивље звери погнуте главе
полазе у свој спремљени збег,
а земља уморно дрема.
Нигде сада живота нема,
јер паде први снег.

Шумица, што се дизала гордо
и небо хтела достићи пре –
спуштених стоји сада глава;
а снег, кô застор заборав
пао је преко ње.

Гласови звона далеко брује
и одјек тихо одбија брег.
И као небеске тице,
крупне, свилене пахуљице
падају. Веје снег.

Душан Васиљев

збег, застор, брујати

Пронађи у песми и испиши лепе речи
којима песник слика:

1. природу _____

2. грлицу _____

3. дивље звери _____

4. шумицу _____

5. звук звона _____

6. пахуљице _____

Опиши једну од тих слика.

Пошто знаш да се грлице крајем лета
селе на југ, шта мислиш да се догодило
с грлицом из песме?

Домаћи задатак

Напиши причу у којој ћеш користити
речи: *врабац, грана, мрвице хлеба,*
снег, мачка.

Речи истог облика, а различитог значења

Две речи могу да имај **исти облик**, а да **значе различито**.

На пример: Моја другарица се зове *Коса*, а *коса* јој је плава.
Деда је наоштрио *косу* и изашао на планинску *косу*.

Кад прочиташ претходне реченице, схватићеш шта све *коса* може да значи.
Испиши на линијама значења именица *коса*.

Коса – *женско име* коса – _____

коса – _____ коса – _____

Пронађи у речнику и објасни различита значења именица:

град – _____ град – _____

лук – _____ лук – _____

Глаголи

Напољу **веје**, а ја **седим** у соби и **читам**.

Глагол **веје** означава **збивање** у природи.

Глагол **седим** означава **стање**.

Глагол **читам** означава **радњу**.

Глаголи су речи које казују **радњу**, **стање** и **збивање**.

радња

стање

збивање

Погледај слику
и допуни реченице
глаголима који
означавају радњу
и стање .

Дечак _____ .

Пас _____ .

Целога дана
киши и дува.

Птица _____ .

Кишобран _____ .

Мачка _____ .

Девојчица _____ .

Знаш ли како се кува чорба? Размени мишљење с другом из клупе.

Клин-чорба

Ушао неки путник у једну кућу и тамо затекао бабу. Он је замоли:

- Бако, молим те, имаш ли ми шта за јело?
- Немам ништа – обрецну се баба.
- А ти ми дај лонац, један већи клин и мало воде,

да направим клин-чорбу.

Баба, желећи да види како се од клина прави чорба, брзо му све донесе. Путник метне клин у лонац, наспе воде и све стави на ватру.

Кад се вода угрејала, он заиште од бабе мало соли. Баба му донесе и он посоли чорбу. Кад вода провре, он заиште мало брашна. Баба му и то даде, само да види од чуда каква ће то бити клин-чорба. Он брашно стави у воду и замути, па заиште и једно јаје. Кад је и њега разбио у чорбу, заиште мало масти да је помасти. Затим скине чорбу с ватре, клин извади и баци, а чорбу поједе.

Народна прича

обрецнути се, клин, заискати

Зашто је путник од бабе тражио клин?

Зашто је баба доносила путнику све што је тражио за чорбу?

Које особине има баба из приче? Из којих њених поступака се то види?

Које особине има путник из приче? Из којих његових поступака то закључујеш?

A Сврстај глаголе према томе шта означавају: сванути, радити, спавати, венути, певати, писати, дисати, грмети, севати.

радња: _____, _____, _____.

стање: _____, _____, _____.

збивање: _____, _____, _____.

A Одглумите ову причу у одељењу, али тек пошто је допуните. На пример: путник је још нешто тражио од бабе, баба је имала унука итд.

A Одреди које су врсте следеће реченице.

– Имаш ли шта за јело? _____

– Нема ничега за јело. _____

A На основу приче напиши рецепт за клин-чорбу.

Домаћи задатак
Опиши неки доживљај у којем си показао сналажљивост.

– Донеси клин и мало воде! _____

– Баш ти је добра чорба! _____

A Напиши упитне реченице за следеће одговоре.

_____ Немам.

_____ Имам само једну.

_____ У девет сати.

A Посматрај ову слику и о њој напиши по једну од све четири врсте реченица по значењу.

Како се осећаш када је према теби неко добар? Како се тада понашаш?
Како се осећаш и како се понашаш када те неко напада?

Ветар и Сунце

Једном су се Сунце и свирепи Северац препирали око тога ко је од њих јачи. Дуго су се тако препирали и најзад одлучили да испробају своју снагу на путнику који је у то време јахао великим друмом.

– Пази – рекао је Северац – кад се сручим на њега, одмах ћу му скинути огртач!

Чим је то изговорио, одмах поче дувати из све снаге. Али, што је више дувао Северац, то се путник јаче увијао у свој огртач: он је проклињао невреме, али је ипак јахао све даље и даље. Северац се љутио, беснео, бацао на једног путника и снег и кишу. Проклињући Северац, путник је обукао свој огртач и чвршће затегнуо појас. Онда се и сам Северац уверио да не може скинути огртач с путника.

Сунце, видевши немоћ свог противника, насмешило се, извирило из облака, огрејало и осушило земљу и једног полусмрзнутог путника.

Осетивши топлоту Сунчевих зракова, путник је сам скинуо свој огртач, умотао га и привезао за седло.

– Видиш – рекло је онда Сунце свирепом Северцу. – Милошћу и добротом може се много више урадити него љутњом.

Народна приповетка

свиреп, северац, сручити се, милост

Око чега су се препирали Сунце и ветар?

Како је ветар испробао своју снагу на путнику?

Шта је Сунце урадило за путника?

Како се путник тада понашао?

Зашто је Сунце победило?

Замисли да ти је путник испричао шта му се догодило. Напиши његову причу у три реченице.

Подвуци у причи реченицу за коју мислиш да је порука овог текста и објасни је.

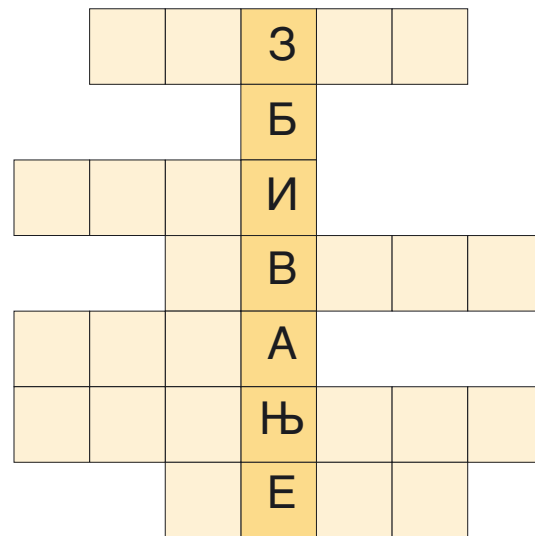
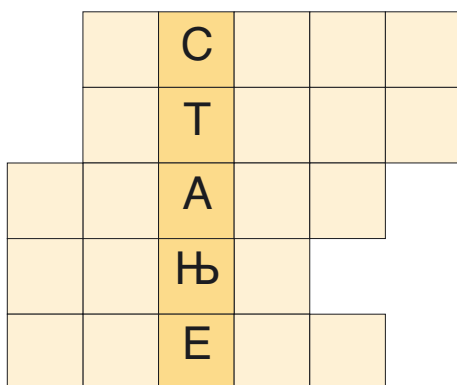
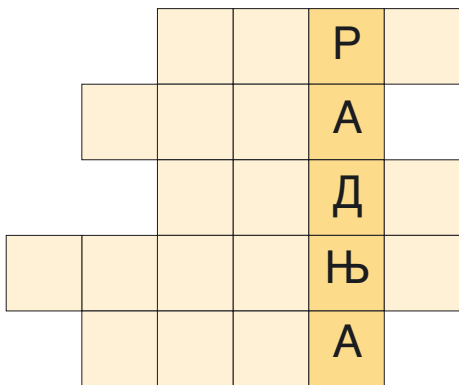
Следеће глаголе сврстај у укрштенице на глаголе радње, стања и збивања.

сева
кува
сади
дрема

грми
склања
игра
веје

стоји
осећа
сања
чита

спава
мрзне
свањива
свиће

Свети Сава је био велики српски просветитељ. Живео је пре осам векова. Путовао је по народу и учио га добру и напретку. Шта још знаш о Светом Сави?

Свети Сава помаже човеку да се снађе

Путујући по свету, свети Сава наиђе на неког човека где стоји крај набујала потока и јауче.

– Што кукаш, човече? – упита га.

– Светитељу, ту је било брвно, а сада га нема. Не могу да пређем преко.

Свети Сава му рече:

– За паметна човека постоји увек много начина да иде напред, а за глупака само један.

Кад светитељ оде, човек помисли како можда има других прелаза низводно или узводно, а и могао би и сам да постави ново брвно или какво камење, па да пређе поток.

– Хвала, светитељу – порадова се човек, па приону на посао.

Симеон Маринковић

просветитељ, светитељ, прионути

Објасни зашто је човек кукао.

Шта је човек одлучио да уради пошто је свети Сава отишао?

Подвуди у причи оно што је човеку поручио свети Сава. Објасни поруку светог Саве.

Смисли три начина на које би могао да се попнеш на неко брдо:

1.

2.

3.

Смисли и напиши шта би питао човека из ове приче.

Напиши шта би питао светога Саву.

Распореди следеће речи у задату табелу: *захвалност, извини, жеља, честитам, хвала, извињење, све најбоље, молба, честитка, добар дан, молим, поздрав.*

љубазне речи	шта изражавамо њима?	речи којима се изражава нељубазност замени љубазним речима које имају исто или слично значење
<i>хвала</i>	<i>захвалност</i>	<i>буљити –</i>
_____	_____	<i>лупетати –</i>
_____	_____	<i>црекати се –</i>
_____	_____	<i>бубати –</i>
_____	_____	<i>цмиздрити –</i>
_____	_____	<i>блејати –</i>

Повежи изразе и њихова значења као што је започето.

Бити као без главе.

Имати главу у торби.

Дићи кућу на главу.

Попети се некоме на главу.

Мотати се по глави.

Бити замазан од главе до пете.

Памет у главу!

Направити велики неред.

Мислити о некоме, нечему.

Досадити некоме.

Бити потпуно упрљан.

Радити нешто без размишљања.

Пази шта радиш!

Бити у великој опасности.

Себични џин

Свако поподне, враћајући се из школе, деца су одлазила у џинову башту и играла се.

Била је то велика прекрасна башта, пуна меке зелене траве, из које је ту и тамо вирио покоји цвет, леп као звезда. А у Пролеће би процветало дванаест бресквиних дрвета и расуло се у цветиће сличне ружичастим бисерима, и тако би башта блистала у шаренилу које би сменила тек јесен богата плодовима. Птичице су скакутале по гранама и певале тако умилно да су деца престајала да се играју и занесено слушала њихов пој.

– Како смо срећни овде! – узвикивала су деца раздрагано.

Једнога дана џин се вратио. Седам дугих година био је у посети код свог пријатеља корнволског џина, и кад је испричао све што је имао, а имао је мало, јер су џинови ђутљиви, одлучио је да се врати у свој замак. Кад је стигао, видео је своју башту пуну деце.

– Шта радите ви овде? – узвикнуо је срдито, а деца, чувши то, уплашише се и разбежаше. – Моја башта је само моја, и ничија више. Нећу никоме допустити да се у њој игра и ужива.

Онда је подигао свуда унаоколо висок зид и ставио таблу с натписом:

Улаз строго забрањен.

Он је заиста био веома себичан џин.

Сирота дечица нису имала више где да се играју. Остао им је само пут, али пун прашине и оштрога камења. Одмах после школе отрчала би пред високи зид и жалосно оби-

лазила око њега, разговарајући само о башти у којој им себични џин није више дозвољавао да се играју.

– Како смо срећни били тамо! – јадала су се деца.

Онда је дошло Пролеће, природа се пробудила и окитила земљу цвећем, а птице су певале. Једино је у башти себичног џина још владала зима. Птицама се више није

певало у пустој башти, а и дрвеће је заборавило да процвета. Само једном је један диван цветак подигао главу и провирио из траве, али кад је видео таблу с натписом, толико се ражалостио због сироте дечице да је поново клизнуо у траву и наставио да спава. Задовољни беху само Снег и Мраз и радосно су узвикивали:

– Пролеће је заборавило ову башту и ми ћемо царевати овде целе године.

Снег је покрио траву, а Мраз је дрвеће увио у сребро. Онда су позвали у друштво Северни Ветар, који је долетео увијен у крзно и, урлајући кроз башту, окретао по цео дан петлове на димњацима.

– Ово је дивно место! – узвикнуо је Северни Ветар раздрагано. – Било би штета да не позовемо и Град у посету. И Град, леденог даха, обучен у сиво, дошао је и три дана непрекидно бубњао по крову замка, док није поразбијао скоро све црепове, а онда је почео да јури по башти што је брже могао.

– Не могу да разумем зашто је Пролеће толико закаснило – говорио је џин седећи поред прозора и гледајући у своју белу хладну башту. – Ипак се надам да ће се време променити.

Али Пролеће никако није долазило, а ни Лето. Јесен је свим баштама донела своје златне плодове, али у џинову башту није свратила, нити јој је поклонила и један једини плод.

– Он је сувише себичан – рекла је Јесен. Тако је тамо владала Зима, а Северни

Ветар, Град, Мраз и Снег ковитлали су се око дрвећа.

Једног јутра, лежећи будан у кревету, џин је чуо толико љупку и пријатну музику да је помислио: то морају бити краљеви свирачи, сигурно пролазе поред замка. У ствари, то је био мали врапчић, који је певао поред прозора. Али прошло је тако много времена откако је џин слушао птице у свом врту, да му је цвркулт врапчића сада звучео као најлепша музика. Град, који је дотад стално играо изнад његове главе одједном престаде, а Северни Ветар прекиде свој страшни фијук и умири се. Кроз отворено крило прозора улазио је неки угодан мирис.

– Изгледа да је Пролеће најзад стигло! – повика џин скочивши с кревета и погледа напоље.

Шта ли је угледао?

Видео је чаробан приказ: кроз малу рупу на зиду деца су се провукла у башту и седела на гранама дрвећа. На сваком дрвету које је могао видети кроз прозор седело је по једно дете. Од радости што су се деца вратила, дрвеће је опет процветало и благо њихало гранама изнад дечјих глава. Птице су летеле по башти и раздрагано цвркултале, а цвеће је провиривало кроз зелену траву и задовољно се смешило. Био је то диван приказ. Само у једном, најдаљем куту баште, Зима је још владала. Тамо је стајао један дечачић, толико мален да није могао да дохвати гране дрвета, и обилазио је око њега горко плачући. Сирото дрво било је

још покривено Мразом и Снегом, а Северни Ветар је бесно фијукао око њега.

– Попни се, мали дечаче – рекло је дрво савивши своје гране што је могло ниже. Али, дечачић је био премален.

Кад је то видео џин, срце му је омекшало и испунило се нежношћу.

– Како сам био себичан! – узвикнуо је.

– Сад знам зашто Пролеће није дошло у моју башту. Ставићу овог дечачића на врх дрвета, срушићу зид и моја башта постаће место на којем ће се деца вечито играти.

– Уистину, био је врло тужан због своје раније себичности.

Полако се спустио низ степенице, пажљиво отворио врата и ушао у башту. Али, чим су га угледала, деца су се

уплашила и разбежала се, а у башти је опет завладала Зима. Само мали дечак није побегао. Његове су очи биле пуне суза, па није видео кад се џин појавио. Џин се прикрао иза његових леђа, узео га благо у руке и ставио на дрво. У тај мах дрво је процветало, птичице су долетеле на његове гране и зацвркатале, а мали дечак је загрлио џина и пољубио га. Остала деца, видевши да џин више није зао, потрчала су у башту, а са њима је дошло и Пролеће.

– Ово је одсад ваша башта, дечице – рече џин, па узе велику секиру и сруши зид.

У подне, кад су се људи враћали из града, угледали су џина како се игра с децом у најлепшој башти коју су икада видели.

себичан, несебичан, срдито, јадати се, ковитлати се, фијукати, прикрасти се, у тај мах

Оскар Вајлд

Издвој (обележи) у причи следеће описе и кажи како их доживљаваш:

- опис расцветале џинове баште
- опис џинове баште зими
- чаробан приказ који је џин видео кроз рупу на зиду.

Пронађи и подвуци реченице које говоре о томе како су се деца осећала.

Како се природа побунила против џина?

Објасни у ком тренутку је срце себичног џина омекшало.

Наведи речи и поступке који показују:

- џинову себичност

– џинову несебичност и доброту

Како, по твом мишљењу, џин у истој причи може бити и себичан и несебичан?

Објасни по чему су деца препознала да џин више није зао.

Како изгледа природа кад падне снег? Како се ти тада осећаш?

Први снег

У осветку зоре, кроз сумрачак тавни,
покривене снегом почивају равни.

А студени лахор кроз долине мирне
преко пустих поља кад-и-када пирне –

и с вихором лаким сеоца се хвата,
па засипље снегом и стрехе и врата.

А у селу јоште у прозорје мило
ноћ, ведра и хладна, не подиже крило.

Из даљине само лисица се краде,
па кокоши вреба и пилиће младе –

и од њених шапа и туна и тамо
у првоме снегу траг се види само...

Војислав Илић

*сумрачак, таван, раван, пирнути,
стреха, красти се, туна*

Замисли да сваку строфу ове песме
треба да насликаш. Опиши како би сваку
песничку слику појединачно насликао.
Које би детаље истакао? Које би боје
употребио? Дај наслов свакој слици.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

5. _____
6. _____

Објасни шта значи стих:
Покривене снегом почивају равни.

- _____
- _____
- _____
- _____

Смисли и допиши још неке речи
које се римују са задатим речима:

Изабери две строфе из песме које ти се највише
свиђају. Препиши их овде латиницом.

мирне, пирне _____

хвата, врата _____

мило, крило _____

краде, младе _____

Мој дневник

Замисли да водиш дневник. Овде опиши један свој зимски доживљај.

Попуни празна места одговарајућим речима:

Зима је била _____ .

Ветар је _____ , а _____ пахуље падале су као _____ .

Замисли да треба да се бринеш о некоме ко је млађи од тебе. Шта би му рекао, како да се чува од разних опасности?

Врапчић

Живео је тако жутокљуни врабац. Звао се Пудик. Живео је изнад једног прозорчета, испод стрехе, у топлом гнезду од кучине, маховине и другог материјала. Да лети – још није пробао, али крилима је већ махао и стално је извиривао из гнезда: хтео је што пре да сазна какав је овај бели свет и хоће ли му се свидети.

– Шта је, шта? – питала је врабица мама.

Он би стресао крилима и цвркутао, гледајући на земљу:

– Црна је, прецрна!

Долетео је отац, доносио бубице Пудику и хвалио се:

– Џив, џив!

А Пудик је гутао бубице и мислио: „На шта ли су поносни?! Дали ми црва с ножицама, велика ствар!“

И све је извиривао из гнезда, разгледао све.

– Чедо, чедо! – секирала се мајка. – Пази, стрмоглавићеш се.

– Чим, чим? – питао се Пудик.

– Ма како чим? Пашћеш на земљу, мачка – хоп! И прогута те! – објашњавао је отац одлазећи у лов.

Тако је то било, а крила се нису журила да порасту.

Једном поче да дува ветар, а Пудик упита:

– Шта је, шта је то?

– Фију, дунуће ветар и баћиће те на земљу

– мачки – објашњавала је мајка.

То се Пудику не допада, па ће:

– А зашто се љуља дрвеће? Нека престане, па ће ветар стати.

Мајка је покушавала да му објасни да то није тако, али он није поверовао. Волео је да све објашњава на свој начин.

Пролази крај њих сељак, размахаше се рукама.

– Мора да му је крила очупала мачка

– рече Пудик – само су му кошчице остале!

– Па то је човек, сви су они без крила!

– каже му врабица.

– А зашто?

– Код њих ти је тако, они живе без крила.

Увек су на ногама, скачу, разумеш?

– А због чега?

– Кад би имали крила, они би нас ловили, као што тата и ја ловимо мушице...

– Грозота – рече Пудик – грозота, глупаво! Сви морају имати крила. Па на земљи је горе него у ваздуху!... Кад ја одрастем, већ ћу уде-сити да сви лете.

Пудик није веровао мами. Он још није знао да они који мами не верују рђаво пролазе. Седео је на самој ивици гнезда и из свег гласа певао.

Певао је он, певао и – претурио се из гнезда. Врабица брзо за њим, а мачка, риђа, зелених очију – одмах се ту створи.

Уплашио се Пудик. Раскрилио се, клатио се на сивим ножицама и цвркуће:

– Част ми је, част ми је...

А врабица га гура у страну. Сва се нако-стрешила – страшна, храбра. Кљун је

отворила и циља мачки у око.

– Даље, даље. Лети, Пудик, лети на прозор, лети...

Страх подиже са земље врапчића. Он поскочи, замаха крилима и – један, два! Ево га на прозору!

Тада је и мама долетела – без репа, али пресрећна. Села је крај њега, кљуцнула га у затиљак и каже му:

– Шта сам ти говорила, шта?

– Па шта ћеш – каже Пудик. – Не можеш се свему одједном научити!

А мачка седи на земљи, чисти шапе од перја, гледа их – риђа, зелених очију – и жалосно мјауче:

– Ме-е-кан, тако ме-е-кан врапчић, као ми-и-шић... Мијау-у...

– И, ако заборавимо да је мама остала без репа, све се добро свршило...

Максим Горки

стреха, кучина, стрмоглавити се, грозота, раскрилити се, затиљак

Подвуци сва питања у тексту која је Пудик постављао родитељима.

Другом бојом подвуци савете које су му давали мајка и отац.

Напиши како је мајка врабица бранила Пудика од мачке.

 Зашто је мама остала без репа?

 Наведи све ликове из ове приче.

 Које су особине врапчића Пудика из ове приче? По чему то закључујеш?

 Које су особине мајке врабице? По чему то закључујеш?

 Какав савет би ти дао Пудик?

 У реченици: *Врабац лети подвуци* субјекат црвеном бојом, а предикат плавом. Објасни шта означава субјекат, а шта предикат.

  Смисли другачији наслов за ову причу.

 Драматизујте ову причу и одглумите је у одељењу.

 Замисли да врапчић Пудик слави први рођендан. Напиши му честитку. Не заборави да је адресираш. Смисли и напиши како се презива и која му је адреса.

Глаголска лица

Глаголи се мењају по лицима.

Глагол може бити у **првом, другом и трећем лицу једине или множине.**

једнина	множина
1. прво лице – ја пишем	1. прво лице – ми пишемо
2. друго лице – ти пишеш	2. друго лице – ви пишете
3. треће лице – он, она, оно пише	3. треће лице – они, оне, она пишу

Глаголска времена – прошло, садашње и будуће време

Глаголи означавају радњу (стање, збивање) која се догађа

- у тренутку говора – у **садашњем времену**
- радњу која је вршена у прошлости – у **прошлом времену** и
- радњу која ће се догодити у будућности – у **будућем времену.**

Прочитај следећи разговор.

- Комшија, јеси ли видео у парку мог сина Владу?
- Да, **трчи, трчао је** и **трчаће** за лоптом.
- Како то, комшија?
- Тако, лепо. Ако је још тамо где сам га видео, он **трчи** за лоптом. Ако је са друговима отишао да се пење на дрво, онда **је трчао**. Све док га ти не позовеш кући, он **ће трчати** за лоптом.

Попуни следећу табелу:

глаголска лица	садашње време	прошло време	будуће време
једнина	1. ЈА	трчим	сам трчао ћу трчати
	2. ТИ		си трчао
	3. ОН	трчи	
множина	1. МИ		ћемо трчати
	2. ВИ		сте трчали
	3. ОНИ	трче	

Шта је то чардак? Ако не знаш значење те речи, пронађи га у речнику на крају читанке. Како изгледа чардак ни на небу ни на земљи?

Чардак ни на небу ни на земљи

Био цар, па имао три сина и једну кћер, коју је чувао као очи у глави. Кад дјевојка одрасте, једно вече замоли се оцу своме да јој допусти да изиђе с браћом мало пред дворе у шетњу; и отац јој допусти. Али тек што изиђе пред двор, у један мах долети из неба змај, шчепа дјевојку између браће и однесе је у облаке. Браћа отрче брже-боље оцу и кажу му шта је било, и рекну му да би они радо своју сестру потражили. Отац им допусти да иду да је траже, и да им свакоме по коња и остало што треба за пут; и тако они отиду.

По дугоме путовању наиђу на један чардак који нити је на небу нити на земљи. Помисле да неће у ономе чардаку бити њихова сестра, па се одмах стану договарати како би се на њ попели. И послије дугога промишљања и договарања договоре се да један од њих свога коња закоље

и од коњске коже да скроје опуту, па притврдивши један крај од ње за стријелу, да пусте одоздо стријелу из лука да се добро за чардак прихвати како би се уз њу попети могли.

Млађа два брата рекну старијему да он свога коња закоље, али он не хтједе. Онда најмлађи закоље свога; од коже његове скроји опуту, један крај од ње веже за стријелу, пак је пусти из лука у чардак. Кад дође да се пење уз опуту, опет најстарији и средњи не хтједну се пети, него се попне најмлађи. Попевши се горе, стане ићи из једне собе у другу. И тако наиђе на једну собу у којој виде своју сестру гдје сједи, а змај јој метнуо своју главу у крило и спава. Она, кад виде брата својег, уплаши се и почне га тихо молити да бјежи док се није змај пробудио.

Али он не хтједне, већ узме буздован, па размахну њиме и удари змаја у главу. А змај се иза сна маши руком на оно мјесто гдје га је он ударио па рече дјевојци:

– А, овдје ме нешто уједе.

Кад она опет рекне, а царев га син још једном удари у главу, змај опет рече дјевојци:

– Опет ме нешто овдје уједе.

Кад он трећи пут замахне да га удари, онда му сестра покаже да удари у срце, и он удари онамо. И како га удари, змај остане на мјесту мртав, а царева га кћи стури с крила, па потрчи брату своме те се с њиме пољуби. Па узевши га за руку, стане га водити кроз све собе.

Најпре га уведе у једну собу у којој је био крилатаст вранац за јаслима привезан с цијелим такумом од чистог сребра. Потом га одведе у другу собу у којој је за јаслима стајао крилатаст ђогат с такумом од сухога злата. Најпослије га одведе у трећу собу гдје

је за јаслима био крилатаст кулаш и на њему такум драгим камењем окићен. Кад прође те собе, онда га сестра одведе у једну собу у којој је дјевојка једна сједила за златним ђерђефом и златном жицом везла. Из те собе одведе га у другу у којој је друга дјевојка златне жице испредала. А најпослије уведе га у једну собу у којој је трећа дјевојка бисер низала, а пред њом на златној тепсији од злата квочка с пилићима бисер кљуцала. Све ово обишавши и видјевши врати се натраг у ону собу гдје је мртав змај лежао, па га извуче напоље и баци на земљу. А браћа, кад га виде, умало их грозница не ухвати. Потом најмлађи брат спусти најприје сестру своју браћи, па онда све три дјевојке, једну за другом. Спуштајући дјевојке браћи, сваку је намјењивао чија ће која бити. А кад спусти трећу, он њу за себе намијени.

Браћа његова, завидећи му што је он био јунак, те је сестру нашао и избавио, пресијеку опуту да он не би могао сићи. Онда нађу у пољу једно чобанче код оваца, преобуку га и мјесто брата свога оцу поведу, а сестри својој и дјевојкама оштро запријете да никому не казују шта су они учинили.

Послије некога времена дозна најмлађи брат на чардаку да се браћа његова и оно чобанче онијем дјевојкама жене. Онај исти дан у који се најстарији брат вјенчао, он узјаше на вранца; па, баш кад су сватови из двора излазили, долети међу њих, те свога брата младожењу удари буздованом да се одмах с коња праметнуо. Онда одлети опет у чардак.

Кад дозна да му се средњи брат жени, а он у оно исто вријеме кад су сватови из двора ишли долети на ђогату, те и средњега брата удари тако да се двапут преметнуо; па између сватова опет одлети.

Напосљетку дознавши да се чобанче његовом дјевојком жени, узјаше на кулаша и одлети у сватове. Баш кад су из двора излазили, младожењу удари буздованом да се трипут преметнуо.

у један мах, опута, притврдити, буздован, стурити, стати, крилатаст, вранац, јасле, такум, ђогат, кулаш, ђерђеф, преметнути се, ђипити

Препричај и објасни део из бајке за који мислиш да је најзбудљивији.

Пронађи и подвучи описе коња са чардака. Којим речима су описани?

Другом бојом подвучи описе соба у којима су биле девојке на чардаку. Испричај како замишљаш ове собе.

Наброј ликове из бајке. _____

Главни лик из бајке је _____

Његове особине су: _____

А сватови ђипе да га ухвате, али он не хтједне ни бјежати, него се покаже да је он најмлађи царев син и да су га браћа од зависти оставила на ономе чардаку у којему је он сестру нашао и змаја убио. А то све засвједочи и сестра и оне дјевојке.

Кад то цар чује, он се наљути на своја два сина и отјера их одмах од себе, а њега ожени дјевојком коју је сам изабрао и остави га након себе да царује.

Српска народна бајка

Ово је српска **народна бајка**. Њен аутор није познат. Настала је у народу и преносила се с колена на колено усменим путем, причањем. Аутори неких бајки су познати писци. Због тога их зовемо **ауторским бајкама**.

Подели ову бајку на 8 делова према следећим насловима. Сваки део одвој линијом и обележи бројем.

1. Змај отима девојку од браће.
2. Браћа стижу до чардака.
3. Најмлађи брат се пење на чардак.
4. Најмлађи брат убија змаја на чардаку.
5. Обилазак соба на чардаку.
6. Браћа издају најмлађега.
7. Освета најмлађега брата.
8. Цар сазнаје истину.

Препричај укратко бајку према овим насловима.

Смисли и напиши бајку у којој ће главни ликови бити: крилати коњ, витез који има чудотворни мач и зачарана принцеза, претворена у врану. (Погледај на стр. 159 упутство за правилно писање писмених састава.)

A series of horizontal blue lines for writing the story.

Vesti

NEVIDLJIVA PTICA

Toša Baj, Sremac predškolskog uzrasta iz Beočina, javlja nam da je iznad Fruške gore video nevidljivu pticu. Po njegovim rečima, nevidljiva ptica je ista kao i vidljiva, s tom razlikom što je nevidljiva.

NEVIĐEN PRONALAZAK

Danica Vasić iz Kraljeva bavi se pronalazačkim radom. Nedavno je pronašla nevidljivi papir. Javno prikazivanje svog pronalaska izvršila je na času matematike, kada je nastavnik tražio domaće zadatke. Danica je izjavila da je ona u stvari napisala domaći zadatak, ali na nevidljivoj hartiji. Nastavnik je bio oduševljen, međutim, interesovali su ga detalji. Pitao je Danicu zašto se bar brojke ne vide, hartija nije ni važna u domaćem zadatku, a Danica mu je rekla da je ona verovatno usput pronašla i nevidljivo mastilo, tako da je to samo uvećalo njenu slavu u školi.

Ljubivoje Ršumović

Podvuci u tekstovima rečenice kojima su opisani čudni dečji pronalasci.

Napiši šta ti misliš o tim pronalascima.

Zamisli da si novinar. Smisli i napiši vest o tome kako je neko pronašao nešto neobično ili smešno. Neka ti sledeća pitanja pomognu u pisanju.

Naslov vesti _____

Šta se dogodilo? _____

Ko su učesnici u događaju? _____

Kada se događaj iz vesti odigrao? _____

Gde se to dogodilo? _____

Kako se odvijao događaj? _____

Autor vesti _____

Iseci iz novina i ovde zalepi neke zanimljive vesti.

Граматика

врста речи

глаголи

казују: радњу

стање

збивање

време

садашње прошло будуће

глаголска лица

1. лице 2. лице 3. лице

број

једнина множина

служба речи

субјекат

+

предикат

=

проста реченица

Марко

спава.

обавештајна
потврдна

врста речи

именица

глагол

именује биће

казује стање

властита

садашње време

род – мушки

3. лице

број – једнина

број – једнина

Шта знамо о речима

- речи се састоје од гласова
- писана ознака за глас је слово
- речи могу да имају више значења
- од једне речи може да се гради више нових речи
- речи могу да имају исти облик, а различито значење
- речи могу да имају различите облике, а исто или слично значење

ЧИТАМО

- приче и песме о љубави

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- придеви (описни и присвојни)
- књижевне и некњижевне речи
- народне умотворине (загонетке)
- род и број придева

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да одговориш на писмо
- да направиш мали речник некњижевних речи
- да смислиш загонетке
- да решиш ребусе
- да од песме направиш причу

Љубавна песма

Био једном један маслачак.
И био на небу бели облачак.

Облачак горе, маслачак доле.
Гледећи се, почеше да се воле.

Дођоше врућине нечувене
и маслачак поче да вене.

Облачак притрча брзо у помоћ:
киша је лила све до у поноћ.

И кад год је било потребе,
облачак даваше све од себе.

Од благородне, топле кише
маслачак растао све више, више,

ишао све даље од овог света,
надрастао је сва дрвета,

и једнога је дана маслачак
нежно дотакао бели облачак.

гледати се, нечувен, надрасти

Милован Данојлић

Како су почели да се воле облачак
и маслачак?

У каквој невољи је био маслачак?

Како му је помогао облачак?

Објасни шта значи стих:
Облачак даваше све од себе.

Објасни по чему се види да се облачак
и маслачак воле.

Домаћи задатак

Замисли да је облачак добио овакво
кратко писмо.

Цветна ливада, у пролеће
Драги мој облачку,
Данима већ нема кише. Земља је
сува, а ја сам много жедан. Сањам те
како долазиш.

Молим те, помози ми!
Воли те

Твој маслачак

Смисли и напиши писмо, одговор
облачка.

Придеви

Капа

Ова капа је **жута**, а ја бих волела да је **црвена**. Она је **велика**, а ја бих волела да је **мала**.
Дебела је, а ја бих да је **танка**.

Капа је **сестрина**, а ја бих волела да је **Јанина**, јер ја сам Јана.

Одговори на следећа питања:

Каква је капа? _____ **Каква** би требало да буде? _____

Чија је капа? _____ **Чија** би требало да буде? _____

Придеви су речи које стоје **уз именице**
и ближе их одређују по **особини** или **припадању**.

Описни придеви
означавају какво је
нешто.

Смисли и напиши на линијама још неке
описне и присвојне придеве о капи.

Присвојни придеви
означавају припадање,
то јест чије је нешто.

Каква је?
(описни придеви)
жута, _____

Чија је?
(присвојни придеви)
сестрина, _____

Књижевне и некњижевне речи

У **књижевном језику** постоје правила којих се треба придржавати да би се говорило исправно. Језик којим су писане приче, песме и романи називамо књижевним. Веома је важно много читати, усвајати нове речи и тако неговати књижевни језик. Уочи грешке у овој шаљивој песми.

Где је грешка

– Слонови не вољу
да их ноге болу.
Кад се само сету
и они полету
да не иду пешке.

И ту нема грешке.
Где је грешка?
– Не каже се вољу
него воле,
и не може болу
него боле,

И не иде сету
него сете
и не ваља лету
него лете!

Душан Радовић

На шта помислиш када чујеш реч – мајка? Које друге речи добро иду уз ту реч?

Шта је највеће

Небо је нешто сасвим, сасвим широко,
па ипак може да стане у свако око,
јер око је веће,
и још веће,
и највеће од свега,
веће од града,
од брега,
веће од мога тате...

У њега може да стане
сто милиона звезда.
У њега птице долете.
У њега путеви сврате.
У њега уплове бродови.
Догегају се куће и тргови.
У њега дојуре аутобуси
и дотрче сви моји другови.

Јер око је као стотину мора
и још једанпут толико.
Њега никада није пропешачио нико,
ни опловио нико,
ни облетео нико.

Једино ако мама у моје око дошета,
тад нема места за небо,
за птице
и мора широка,
јер мама је већа од неба и већа од целог
света,
и већа од оба ока.

Мирослав Антић

Зашто је око у овој песми веће од свега?

Зашто је детету мама већа од целог света и већа од оба ока?

Објасни стих у којем дете за око каже:
У њега дотрче сви моји другови.

Погледај упутство за изражајно рецитовање са стране 159 и означи како би ову песму требало изражајно читати или рецитовати.

Загонетке

Црвено, малено, цара с коња скинуло.

(_____)

Млада сам и зелена, лепа и малена;
ко ме такне, куне ме.

(_____)

Црвен јарац по кошари скаче.

(_____)

(адогај, кизеј, авирпок)

Пронађи решења загонетки и упиши их. Поређај их по тежини:

1. лаке, 2. тешке и 3. најтеже за решавање.

Подвуци све придеве у овим загонеткама. Напиши придеве за опис Сунца и за опис лопте.

Придеви који описују Сунце.

Смисли загонетку за Сунце, користећи неке придеве које си навео.

(Сунце)

Придеви који описују лопту.

Смисли загонетку за лопту. Користи неке придеве које си написао.

(лопта)

Домаћи задатак

Пронађи у збирци народних умотворина још неке загонетке и препиши их. Поређај их по тежини:

1. лаке, 2. тешке и 3. најтеже за решавање.

Šta misliš, kako se oseća neko ko je zaljubljen?

Prva ljubav

Ima jedna neobična
Uredna i fina
Neviđena nikom slična
Zove se Marina

Sreli smo se jutros rano
U liftu a sami
Na nju mislim neprestano
Sve sam rekô mami

Saznao sam preko Sime
Koliko je stara
Našao sam njeno ime
Na spisku stanara

Stanuje na trećem spratu
Često ide dole
Ima brata mamu tatu
Iz iste smo škole

Deda kaže to je ljubav
Slažem se potajno
Osećam se kao gubav
Ali mi je sjajno

gubav

Dragomir Đorđević

Pronađi i podvuci reči koje opisuju
Marinu.
Kako ti zamišljaš Marinu?

Objasni šta znače stihovi:
Osećam se kao gubav
Ali mi je sjajno.

Smisli i napiši šta bi o ponašanju dečaka
kazala Marina.

Objasni kako se ponaša zaljubljen dečak
iz pesme. Kako bi se ponašao ti da si
zaljubljen?

Род и број придева

Придеви се слажу са именицом уз коју стоје и због тога имају облике за **мушки, женски и средњи род**. Такође, као и именице, имају облике за **једину и множину**.

	јединина	множина
мушки род	УРЕДАН дечак	УРЕДНИ дечаци
женски род	УРЕДНА девојчица	УРЕДНЕ девојчице
средњи род	УРЕДНО дете	УРЕДНА деца

У табелу упиши придеве у одговарајућем роду и броју који се слажу са именицама *дечак, девојчица и дете*.

јединина			множина		
мушки род	женски род	средњи род	мушки род	женски род	средњи род
леп		лепо		лепе	
	весела			веселе	
висок			високи		висока
	срамежљива				срамежљива
		храбро	храбри		

Пронађи и напиши придеве који имају супротно значење:

нежан – *груб* _____

себичан – _____

паметан – _____

говорљив – _____

висок – _____

вредан – _____

Напиши придеве на основу следећих објашњења. Одреди описне и присвојне придеве.

који припада Марку: _____ који ником не чини зло: _____

који има малу дужину: _____ који припада учитељици: _____

пун снаге: _____ који припада школи: _____

Стакларева љубав

Сав занесен, дечак је посматрао како се надимају очеве груди, а безоблична ужарена маса, на врху дуге стакларске цеви, претвара у стаклену зделу за воће и колаче.

– Кад порастем и ја ћу постати стаклар!
– рече малишан једнога дана, а отац га, одложивши посао, збуњено погледа.

– За стакларе су потребна јака плућа, а ти једва успеваш да угасиш рођенданску свећу. Није то посао за тебе, синко! Бежи од стакларске пећи као од куге док ти није спржила лице и душу... – стаклар заћута и с тугом се загледа у дечакове модре очи. Такве у породици никада нико није имао, нити је ико био тако провидан и танак.
– Иди, играј се, дете... – отац уздахну.
– И не долази више овамо!

Али, дечак није био у стању да послуша његов савет. Сјај и прозирност стакла привлачили су га више од било чега на свету. У блеску росе видео га је, у бојама дуге, у сну. Чак му је и поток личио на неко течено стакло које скакуће преко камења и које се негде у даљини претвара у стаклено језеро насељено прозрачним језерским вилама. Је ли чудо што крадомице настави да одлази у стаклару? Што занемари и сан и игру? Али, без обзира на то колико се трудио, грудва на врху дувалке није се претварала у пехар или зделу. Мртва и мутна, висила је неко време, затим се откидала и падала на тло као нека наказна воћка.

Брже од сувог лишћа низ планинску реку, отицали су дани, месеци, године. Али, дечак није одустајао. Делимично због тврдоглавости, делимично због прича старих стаклара да у рудачи живи чаробњак који се појављује једном у сто година, ономе ко га угледа дарујући способност да од стакла начини све што жели: од стакленог цвета до птице.

– Кад би ми се, макар на тренутак, указао! – сањарио је малишан и из све снаге дувао у цев све док стаклена маса није почела да се шири као мехур. Али, да од мехура направи зделу није му полазило за руком, и он се зарече да више неће одлазити у стаклару. Па ипак, већ сутра тамо оде као да га ноге саме носе.

Понекад му се чинило да у стаклу види нечије лице како се смеши, али то није трајало дуже од тренутка, и смешак се гасио као да га није ни било. Но, и поред неуспеха, дечак је у стаклару одлазио све чешће и остајао све дуже. Једне ноћи он виде како провејава крупан и влажан снег и затрпава крошње дрвећа и плочнике. „Не начиним ли ноћас стаклени цвет прозрачнији од мехура сапунице, више никада нећу крочити у стаклару!“, промрмља дечак у себи и замочи цев у врелу, житку масу.

Већ су га груди болеле од напрезања, а грудва никако да се почне ширити. Тек пред зору он виде како се стаклена маса

увија и преображава у стаклени цвет какав никада нико није видео. Ван себе од радости он сави дугу светлуцаву дршку, направи за њу постолје и одложи цвет на полицу. Затим узе другу грудву и зачуди се. Као да је од пене било начињено, стакло се поче тањити и претварати у птицу дугог репа у коме су се преливале најнежније и најблиставије дугине боје. „Да направим још једну пре него што мајстори уђу у стаклару...“, помисли. Али, када се стаклени мехур рашири, он виде како се, уместо у птицу, тмаста и безоблична грудва преображава у девојчицу тако прозачну и блиставу да су га од сјаја њеног лица очи болеле.

Као опчињен стајао је неко време и зурio у њу.

– Ај, кад би проговорила или коракнула... – уздахну и истовремено се наруга самом себи: ко је још видео стакло које корача или говори? Само будала може пожелети нешто што не бива...

– Ко то каже? – стаклена девојчица се закикота, поскочи и малим хладним прстом

дотаче дечаков образ, па поче да расте. Била је већ скоро дечакове висине, кад мали стаклар чу кораке радника који су долазили на посао.

– Е, свашта! – прогунђа дечак. – Већ је почело да ми се привиђа стакло које расте и говори! – малишан надланицом протрља очи, уверен да сања, али девојчица је и даље стајала крај њега и прекорно га посматрала.

– А што не би говорило? – рече љутито.

– Зато што је то немогуће! – одврати дечак.

– Па, ти веруј да је немогуће, ако ти се то свиђа! – својом маленом шаком она дотаче дечаково раме и осмехну се. – А сад ме води твојој кући, јер ускоро ће радионица бити пуна људи.

– Шта да кажем родитељима? – забрину се малишан. – Запањиће се кад те виде...

– Неће ме видети! – одврати девојчица.

– Ја ћу бити видљива само за тебе... – нечујно, она пође за дечаком и исто тако нечујно уђе у његову кућу.

Од тога дана дечакова мајка није могла сопственим очима да поверује. Је ли тај насмејани дечак, који све брже израста у младића, њено слабачко, смркнуто дете? Шта се то с њим догађа? С ким он то у мраку разговара? Покушавала је да сазна. Али, на сва њена питања син је ћутао и растао, очију пуних неког тихог, радосног сјаја. Заједно с њим расла је и девојчица, нежна и прозирна као да ју је водена вила родила, и била стално уз дечака: у кући, у школи, на јави и у сну. Мајстори из стакларе чинили су све да докуче ко му то у раду помаже. Такве стаклене цветове, птице и пехаре

никада нико није успео да направи. Да није чаробњак из рудаче ту умешао своје прсте? Од кога је момчић све то научио? Узалуд су се трудили да прокљуде његову тајну. Мали стаклар је ћутао, а дани су се као цветове руже отварао.

Крај реке, док је посматрао облаке како се огледају у води, он помисли како од њега нема срећнијег момка на свету и истог трена осети како му кроз груди промиле језа. Шта ако Светлоока оде као што је и дошла? Ако, једноставно, ишчезне?

– Бићеш увек са мном? – прошапута бојажљиво. – И волећеш ме вечно?

– Док ме не удариш или не гурнеш, запамти! Љубав је крхкија од стакла. За њу је потребно много стрпљења, много нежности... Лепотица од стакла се осмехну, а младић убрзо заборави и своју стрепњу и њену опомену.

Летеле су недеље и месеци као златне стрелице и он поверова да ће увек тако бити. Под његовим прстима стакло се савијало у гранчице, у светлуцаве влати траве, цветове пузавица и његова слава је расла. Људи су из далека долазили да виде његове творевине од стакла, да им се диве.

– Од ове грудве направићу паучину с капима росе. На дневном светлу блистаће као бисери... – рече мали стаклар једне ноћи, али му посао не пође за руком и Светлоока се, нехотице, насмеја.

– Та ти паучина личи на резанце... – рече, а он је, у љутини, не размишљајући, гурну. Истога часа чу се неки рески звук као да

се стакло ломи и он, сав очајан, виде како се девојка претвара у гомилицу стакленог праха и у струји ваздуха излеће кроз прозор.

– Опрости ми, врати се! – повика младић ван себе од туге и запрепашћења и потрча за стакленим прахом који се све брже осипао, и на крају нестао...

Узалуд ју је звао, узалуд за њом трчао. Ни у сан му није свраћала, а дани су се као снежне пахуље ковитлали. Једино му се,

с времена на време, чинило да је у сјају стакла види, а онда и то престаде и он поверова да је све био само сан.

Полако поче да је заборавља, ожени се, изроди децу.

Већ му и белина косу на челу покри, кад једне ноћи опази како се његов најмлађи син искрада и одлази у стаклару. Затим угледа његов први стаклени цвет и тихи, радосни сјај у очима и не питајући ништа схвати да прича не престаје да се понавља.

Гроздана Олујић

стаклар, стаклара, стакларев,
стакларски, стакласт, стаклен,
крадомице, рудача, жидак, тмаст,
прокљувити, творевина, резак

Једном бојом подвуци речи које је отац говорио дечаку.

Другом бојом подвуци реченице које говоре о томе шта је дечак желео и видео у својим сновима.

Којим речима је описана птица од стакла коју је направио дечак?

Опиши девојчицу од стакла.

Објасни две последње реченице из бајке.

Пронађи у причи и препиши најлепше реченице о љубави.

Замисли лађу на олујном мору. Каква осећања изазива у теби та слика?

Замислите

Замислите, децо, једно велико море,
и у том мору једну велику лађу,
и на лађи округле прозоре,
и на једном прозору – принцезу Нађу.

Замислите сад, децо, то исто море,
и у том мору исту велику лађу,
и на лађи исте округле прозоре,
и на другом прозору – разбојника Кађу.

Замислите онда: бура иде,
ветрова фијук и таласи,
и један талас принцезу скиде
и поче млади живот да гаси.

Замислите, децо, сто таласа,
већих сто пута од сваке принцезе,
може и ајкула свакога часа
на модром таласу да се доведе.

Страхом и болом обузет,
појави се отац принцезин
и рече:
– Онај биће ми зет,
ко спасе млади живот њезин!

Замислите, децо, пуна лађа,
све официри, принчеви, адмирал...
И сви ћуте, сви дрхте, само Кађа
скочи – и море га зали.
Кађа извали страшну псовку
на рачун ветра, на адресу живота,
на име мора,

избеже смрти мишоловку
и спасе принцезу из валова.

Замислите сад: отац тај,
краљ сигурно, а цар вероватно,
подиже Кађу у загрљај
и пољуби га ноншалантно.

– Ово је кћер моја, а жена ваша – принцеза
мила Нађа!
– А ја сам, с допуштењем, извините на сметњи,
разбојник Кађа!
Умири се море, затаји ветар, стаде лађа...

Пуни страха, пуни стида, препуни језе –
сви гледаху у правцу принцезе.

– Храбри Кађа – рече бледа принцеза –
ја сам ваша
Нађа...
Извините, тата, на овом свету
свашта се догађа!

Душан Радовић

*разбојник, модар,
зет, адмирал, вал,
ноншалантно*

 Који је за тебе најзбудљивији тренутак у овој поеми?

 Зашто?

 Подвуци у поеми и објасни стих којим се описује понашање официра с лађе док се принцеза давила у мору. Затим подвуци стих који дочарава изглед официра у тренутку када је принцеза спасена.

 Другом бојом подвуци стихове којима се приказује лик разбојника Кађе.

 Напиши особине разбојника Кађе.

 Да ли ти је неки део поеме био смешан? Зашто?

 Како доживљаваш следећи опис:
Умири се море, затаји ветар, стаде лађа...?

 Испричај како се понашао принцезин отац пошто ју је Кађа спасао.

 Зашто су сви гледали у правцу принцезе?

 Напиши како се спасена принцеза осећала. О чему је све размишљала?

 Реши ребусе.

Л=Н

Л=К

Домаћи задатак

Ову поему претвори у кратку причу.
Дај причи другачији наслов.

Да ли си читао књигу, гледао филм или телевизијску серију о девојцици по имену Пипи Дуга Чарапа? Како је замишљаш?

Пипи забавља тетка Лауру

Једног поподнева Пипи изађе у врт очекујући Томија и Анику. Али пошто се ни Томи ни Аника не појавише, Пипи одлучи да оде и види шта је с њима. Нађе их у њиховом врту, у сенику. Али, нису били сами. Седели су са мамом – госпођом Сетергрен – и једном веома пријатном старом тетком која им беше дошла у посету. Њих две су пиле кафу, а деца сок.

Томи и Аника похиташе у сусрет Пипи.

– Дошла нам је тетка Лаура – рече Томи.

– Зато нисмо дошли к теби.

– Изгледа пријатно – рече Пипи и провири кроз лиснате гране. – Морам да поразговарам с њом. Волим старе добре тетке.

Аника се мало узнемири:

– Мо ... можда је ... боље да не говориш много – рече она. Аника се сетила како је Пипи једном дошла к њима на кафу и како је толико много причала да се Аникина мама сасвим озловољила због тога. А Аника никако није желела да ико буде зле воље због Пипи, коју је толико волела.

– Да не разговарам с њом? – рече Пипи зачуђено. – Можеш бити сигурна да ћу разговарати. Та зар не треба да будемо љубазни према гостима? Када бих само седела и ћутала као заливена, жена би могла помислити да имам нешто против ње.

– Али, јеси ли сигурна да знаш како се разговара с теткама? – упита Аника уплашено.

– Треба их забавити, развеселити, ето тако се с теткама разговара – одговори Пипи

након кратког размишљања. – Управо то намеравам сад да учиним.

Пипи уђе у сеник. Најпре се поклати госпођи Сетергрен, а онда погледа стару госпођу подигавши обрве.

– О, кога то видим! Па то је тетка Лаура! – рече она. – И то лепша него икад раније! Могу ли да добијем мало сока да ми се не осуши грло у случају да можда поведемо разговор?

Ово последње рече Томијевој и Аникиној мами. Госпођа Сетергрен јој пружи чашу сока и рече:

– Мала деца треба да се виде, али да се не чују!

– Ух – рече Пипи – надам се да људи имају и очи и уши. Па, иако волим да гледам око себе, треба, ваљда, и уши нешто да раде. Али, има и таквих који мисле да уши постоје само зато да се њима мрда.

Госпођа Сетергрен не обрати пажњу на Пипине речи: окрену се старој госпођи.

– Како се осећа наша мала тетка Лаура?
– упита госпођа Сетергрен срдачно.

Тетка Лаура је изгледала забринуто.

– Не ваља, ништа не ваља – одговори она. – Стално сам нешто узнемирена и нервозна.

– Баш као и моја баба – рече Пипи и умочи бисквит у сок. – Нервирала се и узрујавала за најмању ситницу. Ако би, на пример, ишла улицом, па би јој, рецимо, пала цигла на главу, толико би скакала, јаукала и галамила да би човек могао помислити да се десила нека несрећа. Или, замислите, једном је тако била са татом на балу, играли су рокенрол. Тата је, знате, врло снажан човек, па кад је завитлао бабу, она је прелетела преко целе собе и нашла се на сред баса. Тада је почела опет да вришти и галами. Тата ју је зграбио за руку, пребацио преко прозора напоље и држао је неко време тако да виси, са четвртог спрата, не би ли се мало смирила. Али, никад не верујте да то помаже! „Пусти ме, пусти ме да паднем!“, врискала је баба. И тата је, наравно, тако и учинио. Али,

замислите, ни то није помогло! Тата каже да никад није видео жену која се толико нервирала за најобичнију ситницу. Ух, тешко је то кад неко има слабе нерве – заврши Пипи са изразом саучешћа и замочи други кекс у сок.

Томи и Аника се забринуто узврпољише у својим столицама. Тетка Лаура збуњено поче да врти главом, а госпођа Сетергрен пожури да каже:

– Надамо се да ће тетка Лаури убрзо бити боље.

– Свакако, свакако – рече Пипи утешно.
– И мојој баби је било боље. После је била здрава кô дрен; узела је средство за смирење.

– Какво средство? – заинтересова се тетка Лаура.

– Лисичји отров – одговори Пипи. – Узела је једну кашику лисичјег отрова. Мислим да је баш то решило ствар. Од тренутка кад је попила тај лек, пет дана је седела непомично и није прозборила ни једну једину реч. Била је непомична као ... као кисело млеко! А после, кажем вам, здрава кô дрен! Од тада више никакве вриске нити скакања! Кад би јој после поново падале цигле на главу, и то једна за другом, она би само мирно седела и од свег срца се смејала. Зато верујем да и тетка Лаура може да оздрави. Јер, као што рекох, моја баба је оздравила.

Томи се дошуња до тетке Лауре и шапну јој на ухо:

– Не обраћајте пажњу на њену причу, тетка Лаура. Она све то измишља! Уопште нема баку.

Стара госпођа климну главом у знак разумевања. Али, Пипи је имала добре уши и чула је шта је Томи шапнуо тетка Лаури.

– Томи је потпуно у праву – рече Пипи.

– Немам ја никакву бабу. Она, једноставно, не постоји. А зашто би и постојала кад је тако нервозна?

Тетка Лаура се окрену госпођи Сетергрин:

– Знаш, јуче ми се десило нешто врло необично...

– Али, то сигурно није тако необично као оно што се мени прекјуче догодило – уверавала је Пипи тетка Лауру. – Пошла сам возом на излет. Воз је већ био у пуној брзини кад – кроз отворен прозор улете у мој купе једна крава са путничком торбом окаченом о реп. Намести се на седишту наспрам мене и поче да прелистава ред вожње да види кад ћемо стићи у Виденбург. Управо сам јела сендвич – била сам понела масу сендвича с рибом и кобасицама – а онда ми паде на ум да је можда и она гладна, те јој понудих један. Она узе сендвич с рибом и промука нешто за себе.

– То је било заиста необично – рече тетка Лаура пријатељски.

– Да, заиста, врло чудна нека крава – рече Пипи. – Замислите, да узме сендвич с рибом крај толиких сендвича са кобасицама!

Госпођа Сетергрин и тетка Лаура наста-више да пију кафу, а деца сок.

– Да, да ... шта сам оно хтела да испри-чам кад ме је прекинула наша мала прија-тељица? – рече тетка Лаура ... а, да, о јед-ном чудном догађају од јуче...

– Кад већ говоримо о необичним до-гађајима – опет ће Пипи – сигурно ћете се смејати кад будете чули о Агапију и Тоши. Једанпут кад је татин брод упловио у луку Сингапур, морали смо да узмемо још једног морнара. Одлучили смо се за Агапија.

Агапије је био висок два и по метра и тако мршав да су му кости звечале као реп неке љутите змије звечарке. Црна густа коса допирала му је до појаса, а у устима је имао само један жалац, то јест зуб. Али је зато жалац био толико дугачак да је висио преко браде. Тата је сматрао да је Агапије ужасно ружан и најпре није хтео да га прими на брод, али после се предомислио и рекао да би, најзад, могло бити и добро да Агапија имамо на броду – ако устреба да се заплаше коњи. И тако ти ми стигнемо до Хонг Конга. Тамо смо морали да примимо још једног морнара. Ту смо узели Тошу. И он је био висок два и по метра, имао је црну густу косу која му је допирала до појаса и је-дан једини велики жалац у устима. Агапије и Тоша су, у ствари, веома, веома много личили. Нарочито Тоша. Били су слични као близанци.

– Баш је то чудно! – изјави тетка Лаура.

– Чудно? – упита Пипи. – Шта је ту чудно?

– Па, то да су били толико слични – одговори тетка Лаура. – То је заиста чудно.

– Ама, не – узврати Пипи. – Ту није било баш ничег чудног. Јер они и јесу били близанци. Обојица. И то од самог рођења.

Пипи готово прекорно погледа тетка Лауру и продужи:

– Не разумем како ти то мислиш, мала моја теткице Лаура. Зар је лепо да се ту препиреш и ишчуђаваш што су два сирота близанца случајно мало слична? Нису они за то криви. Не мислиш, ваљда, теткице, да би неко добровољно изгледао као Агапије. Или као Тоша, ако ти се то више свиђа.

– Али, зашто онда помињеш чудне доживљаје?

– Ех, кад бих ја на овом послу могла бар за тренутак да дођем до речи – рече Пипи – имали бисте ви шта да чујете о чудним доживљајима. Ето, замислите, на пример, ово: и Агапије и Тоша су ходали са укрштеним палцима на ногама. Нешто врло неприродно. При сваком кораку десни палац би им се сударио с левим. Па де, реци, зар то није био чудан доживљај? Палци су сматрали да јесте.

Пипи узе још један бисквит. Тетка Лаура устаде да иде.

– Али, тетка Лаура је требало да нам исприча о свом чудном јучерашњем доживљају – рече госпођа Сетергрен.

– Мислим да ћу то оставити за други пут – рече тетка Лаура. – Уосталом, кад мало боље размислим о целој ствари, можда то и није било тако чудно.

Она се опрости са Томијем и Аником. Затим помилова Пипи по риђој глави.

– До виђења, мала моја пријатељице – рече тетка Лаура. – Ти си у праву. Чини ми се да се већ осећам боље. Више уопште нисам нервозна.

– О, како ми је мило због тога – рече Пипи и бучно пољуби тетку Лауру. – Знаш, мала тетка Лаурице, тата је био врло задовољан кад смо добили Тошу у Хонг Конгу. Јер смо уз помоћ њих двојице, рекао је тата, могли да поплашимо двоструки број коња.

сеник, здрав кô дрен, жалац

Астрид Линдгрен

- Пронађи у тексту и подвуци реченицу из које сазнајеш шта Пипи осећа према теткама.
- Пронађи и подвуци Пипино мишљење о томе како треба разговарати с теткама.
- Пронађи у тексту реченице које указују на то како се тетка Лаура осећала на почетку разговора с Пипи и подвуци их.
- Како се Пипи обраћа тетка Лаури на почетку разговора?

- Како се тетка Лаура осећала на крају сусрета с Пипи?

- Напиши укратко о чему је све Пипи причала тетка Лаури.

- Пронађи она места у причи која сведоче о томе да је Пипи маштовита девојчица и означи их једном бојом.

- Подвуци другом бојом делове приче који показују да је Пипи духовита.

- Објасни из којих Пипиних поступака можеш да закључиш да Пипи има добро срце.

- Објасни по чему се види да се Пипи осећа слободно и сигурно у опхођењу с одраслим особама.

- Објасни зашто Аника и Том обожавају Пипи.

- Смисли и напиши наслов за сваку причу коју је Пипи испричала тетка Лаури.

- Шта ти се највише свиђа код Пипи Дуге Чарапе? Објасни зашто.

- Прочитајте у одељењу овај текст по улогама.

Домаћи задатак

Пронађи у библиотеци књиге о Пипи Дугој Чарапи: *Пипи Дуга Чарапа* и *Пипи Дуга Чарапа на обалама Јужног мора*. Надамо се да ћеш уживати!

Замисли да имаш крила. Куда би желео да одлетиш? Питај друга из клупе шта би он желео.

Деца могу да полете

Деца могу да полете
 Треба само да се сете
 Треба само да пожелe
 Да замахну да се вину
 Као птице нежне беле
 Ка звездама у висину

Да замисле
 Да се сете
 Куда желе
 Да полете...

Љубивоје Ршумовић

винути се

Подвуци у песми све речи које говоре о томе шта треба деца да ураде да би полетела.

Напиши чиме човек може заиста да полети.

Овде запиши једну своју велику жељу.

Шта мислиш, шта би могло да спречи остварење те жеље?

Наведи два начина на које можеш да оствариш своју жељу:

1.

2.

Граматика

служба речи

субјекат

+ предикат

= проста реченица

врста речи

придеви

означавају

особину

припадност

какво је нешто

чије је нешто

описни

присвојни

род

мушки женски средњи

број

једнина множина

Школско звон је звонило.

обавештајна
потврдна

врста
речи

придев

именица

глагол

одређује припадност

именује предмет

казује радњу

присвојни

заједничка

прошло време

род – средњи

род – средњи

3. лице

број – једнина

број – једнина

број – једнина

службу придева у реченици учићете у следећем разреду

Књижевност

ауторска

аутор је познат

проза

прича

басна

бајка

народна

аутор није познат
настала је у народу

говори се о неком догађају

време и место радње
главни и споредни ликови

5. ТАЈНЕ СВЕТА

ЧИТАМО

- приче и песме о људима и свету који нас окружује

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- ритам
- писање речце НЕ уз глаголе, именице и придеве
- писање речце ЛИ
- речи с умањеним и увећаним значењем
- писање скраћеница
- народне умотворине
- обичајне песме

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да једну причу испричаш на три начина
- да препричаш причу
- да замислиш наставак приче
- да напишеш текст за стрип којим је илустрована басна
- да напишеш басну користећи задате речи

Кад се сетиш пролећа, на које речи помислиш? Разговарај о томе с другом из клупе.

Пролећница

Пчелица зујка,
Ветрић лахори,
Поток у гори
Гласно жубори;
Лоза се вије,
У роси мије,
Птичице поје
Песмице своје;
Шумица иста
Помало листа,
Све се понавља:
Пролеће с' јавља.

А жарко сунце
Злати врхунце
Фрушке нам горе
Осветком зоре;
Зирнеш ли куд,
Лепота свуд.
Све се понавља:
Пролеће с' јавља.

зујкати, лахорити,
вити се, мити, осветак,
зирнути, нарав, шар

Тамо у трави
Зумбул се плави:
Ту у забави
Вредни су мрави;
И цврчак цврчи,
Травицом трчи,
Те тако слави
Живот нарави;
Лептирак шари
Цвећем летари;

И све што гмиже
Живље се диже;
Све се понавља:
Пролеће с' јавља.

Гле, деце мале
Где се у гају
У загрљају
Љубе и шале!
Благо тој деци –
– То је пролеће
Блажене среће.

Јован Јовановић Змај

Ова песма је слика пролећа која се састоји из 4 дела. Пронађи у песми и подвуци стихове који дочаравају:

слику шуме у пролеће • слику сунца •
слику ливаде • слику дечје радости.

Објасни следеће детаље из песме:

А жарко сунце
злати врхунце

Лептирак шари
цвећем летари.

Докажи стиховима из песме да се у пролеће све живље креће.

У овој песми се јавља **рефрен**. То су стихови који се понављају, обично на крају сваке строфе. Рефреном се наглашава одређена мисао. У овој песми рефрен гласи:

*Све се понавља:
Пролеће с' јавља.*

Ритам је равномерно понављање стихова и рима у песми, захваљујући чему песма лепо звучи. Ова песма по ритму подсећа на неку веселу игру у природи: на скакутање, трчкарање, летуцкање, ћарлијање.

Читај песму наглас и покретима руке прати њен ритам. Упореди ритам ове песме с ритмом поеме *Замислите*. Сигурно запажаш да се ритмови разликују. Поема *Замислите* је написана у лаганом ритму бајковитог приповедања.

Читај упоредо обе песме и упоређуј строфе једне, па друге песме и изнеси запажања о њиховом ритму.

Писање речце НЕ уз глаголе, именице и придеве и писање речце ЛИ

Кад се пита...

Ли се пише **одвојено** кад се пита: Да ли? Је ли? Јеси ли?

Уз глаголе

Не се пише **одвојено** када неко нешто: не ради, не пева, не зна, не уме.

Уз глаголе

Изузетка четири знам: **нећу, немој, немам, нисам.**

Уз именице и придеве

Речца **не** се увек пише **састављено** са именицама и придевима: **невоља, незнање, немиран, нерасположен, непријатељ, неред, неписмен, непознат.**

Напиши правилно ове речице:

Јанезнамдалихоћуилинећу. _____

Немогудаизађемјернемамвремена. _____

Гдејенерадтујенеред. _____

Прича о доброј роди

Била једна бистра, плава и велика бара. По целој бари расла је трска, само у средини није.

Усред баре било је право водено огледало. А у густој шуми трске имала је рода гнездо. Ноћу је спавала у гнезду, а дању је стајала на једној нози усред воденог огледала и кљуном – шарала по води!

Сви који слушају ову причу сад ће рећи: знамо зашто је рода шарала кљуном по води! Тражила је жабу да је улови!

Али – није тако.

Јер, ово није прича о таквој роди.

Рода, о којој је ова прича, ЦРТАЛА је по воденом огледалу! Цртала је најлепше лептире који постоје на свету! Можда је цртала и неке који пре нису постојали, али ПОСТАЛИ СУ кад их је рода нацртала.

Рода је цртала по воденом огледалу, по површини воде. И слика се одмах ГУБИЛА. Насликан лептир брисао се са воде брже него што би прави лептир могао да одлети!

А кад рода нацрта лептира и он нестане, отплови, потоне или одлети, рода каже: Срећан ти пут!

И црта новог лептира. Још лепшег.

А КАД је ловила жабе?

Ова рода – није ловила жабе!

А шта је онда ручала?

Ништа није ручала.

Од раног јутра па све док се дан бели, рода је цртала лептире.

А увече, кад потамни дан, потамни и водено огледало. Тада рода није могла да

црта, и могла је да лови жабе, али жабе се ноћу сакрију – не можеш их уловити.

Зато је рода вечерала оно што има: мало водене траве и понеки трски лист. И била је срећна и задовољна у свом гнезду, мислећи на нов дан и лептире које ће цртати.

Волела је рода кад поред ње пролети неки одистински лептир. О, задивљено је гледала за њим и шапутала: Велики свет је леп зато што на њему има малих лептира!

Једнога дана – док је рода цртала лептира кљуном по воденом огледалу – пролети тим путем прави лептир.

Рода је шапутала за њим: Како је свет леп!

Али, и жаба је видеала лептира. И жаба је гледала за њим. Али, жаба је скочила и лептира ухватила. Држи жаба лептира за оба крила, а рода виче:

– Пустите лептира! – али жаба није хтела и спремала се да га прогута. А рода у два скока дохвати жабу! Е, сад је жаба била у родином кљуну! Укљештена као орах у крцкалици! Само јој је вирила глава. И још је увек држала лептира за оба крила.

Жаба је хтела да моли роду да је пусти, али није могла да говори, јер би јој лептир одлетео!

И рода је хтела да каже жаби да пусти лептира, али није могла да говори, јер би јој жаба побегла.

Само лептир, коме је жаба држала крила, могао је да говори и рекао је:

– Добра родо! Хоћеш ли пустити жабу ако жаба пусти мене?

А добра рода климнула је главом да хоће.

Само, шта вреди, жаба је била глупа и ништа није разумела. Жаба ту није видела КОРИСТ за себе; мислила је: ако ја пустим лептира, а рода пусти мене – сви ће остати гладни! Боље је да ја прогутам лептира и да се наручам, а рода нека прогута мене, па нека се наруча!

Глупа жаба! Није се сетила да јој не вреди ручак у стомаку кад је неко прогута!

– Глупа жабо! Зини, да ја одлетим! Онда тебе рода неће појести! – љутито је повикао лептир.

Жаба није хтела да зине, али је морала нешто да пита, јер ништа није разумела.

Али, чим је отворила уста – лептир одлете.

А добра рода пусти жабу и запрети јој својим лепим црвеним кљуном да други пут лептире не дира.

Али, ко би знао да нам каже да ли је жаба то разумела!... Ми знамо да је побегла, а – где, то не знамо. Можда да пита некога оно што не зна.

А можда да прича жабама како постоји рода која не лови жабе! И да их позове да гледају ту роду.

Онако, издалека. За сваки случај.

Стојанка Грозданов Давидовић

шарати

Шта је рода радила дању?

Шта је рода радила ноћу?

У чему је рода највише уживала? Подвучи у причи реченице које говоре о томе.

Објасни по чему се још ова рода разликовала од других рода.

Како се жаба нашла у родином кљуну?

Зашто је лептир рекао жаби да је глупа?

Наведи речи и реченице из приче којима ћеш доказати да је ова рода добра.

Препричај укратко ову причу на 3 начина: као да је прича рода, као да је прича жаба и као да је прича лептир.

Родина прича

Жабина прича

Лептирова прича

Речи са умањеним значењем – умањенице

ЗУБ И ЗУБИЋ

Мањи **зубић**

него зуб.

Тањи **прутић**

него прут.

Нижи **стубић**

него стуб.

Ужи **путић**

него пут.

Краћи **клинчић**

него клин.

Млађи **синчић**

него син.

Душан Радовић

 Напиши умањенице од следећих речи:

Мала **жаба** је _____

Мала **рода** је _____

Мали **лептир** је _____

Мали **медвед** је _____

Мало **село** је _____

Мало **ћебе** је _____

Када је помало **жут**, тада је *жућкаст*. _____

Када је помало **сив**, тада је _____

Када помало **гризем** ја тада *грицкам*. _____

Кад помало **певам** ја тада _____

Речи са умањеним значењем, које означавају да је неки појам умањен, називају се **умањенице**. Умањенице су именице, а умањено значење могу имати и неки глаголи и придеви.

Домовина се брани лепотом

Домовина се брани реком
И рибом у води
И високом танком смреком
Што расте у слободи!

Домовина се брани цветом
И пчелом на цвету
Маком и сунцокретом
И птицом у лету.

Домовина се брани књигом
И песмом о небу
Сестрином сузом, мајчином бригом
И оним брашном у хлебу.

Домовина се брани лепотом
И чашћу и знањем
Домовина се брани животом
И лепим васпитањем.

Љубивоје Ршумовић

смрека, част, васпитање

Од којих опасности домовина треба да се брани? Објасни и допиши своје мишљење.

Од непријатеља, сиромаштва, насиља,
крађе, нерада, свађе, неслоге, загађености,
некултуре, неправде,

Ова песма је **родољубива**. Родољубиве песме су оне у којима се говори о љубави према домовини и свом народу.

Објасни значење стиха:
Домовина се брани реком.

 Шта значи стих: *Домовина се брани књигом?*

 Зашто се песма зове *Домовина се брани лепотом?*

Речи са увећаним значењем – увећанице

 Напиши умањенице и увећанице од задатих речи:

именица	умањеница	увећаница
кућа	кућица	кућетина
капа		
птица		птичурина
зграда		
вода		
глава		главурда
нога		
момак		
зец		
медвед		
буба		
комад		

 Речи са увећаним, а понекад и погрдним значењем, које означавају да је неки појам увећан су – **увећанице**.

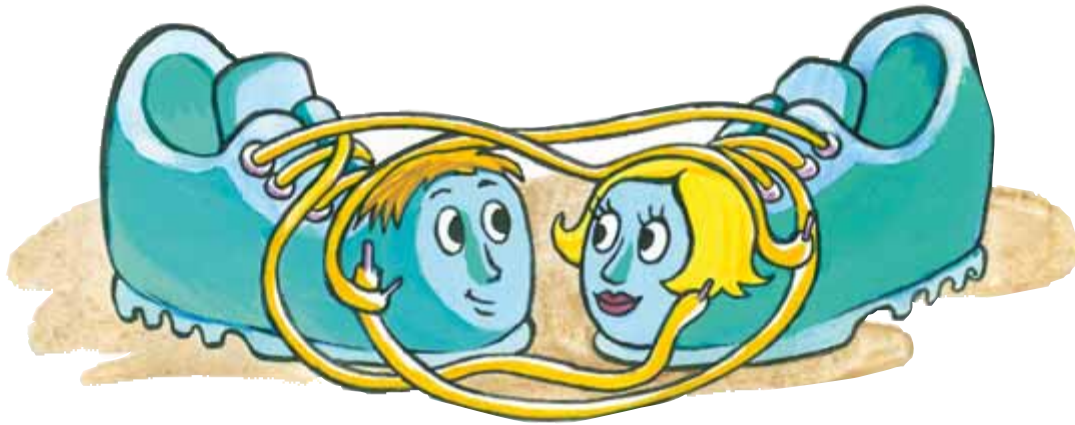
 Реши ребусе.

П=3 Б=4

Заљубљене ципеле

Био једном један пар ципела, муж и жена. Десна ципела, која је била господин, звала се Никола, а лева, његова госпођа, звала се Тина.

Живеле су у једној лепој картонској кутији, умотане у свилени папир. Биле су веома срећне и надале се да ће тако живети заувек.

Кад, једног лепог дана, продавачица их узе из кутије и даде једној госпођи да их проба. Ова их је обула, прошетала неколико корака у њима и, видевши да јој савршено пристају, рече:

– Купујем их!

– Да Вам их спакујем? – упитала је продавачица.

– Нема потребе – одговорила је госпођа – задржаћу их на ногама.

Платила је и изашла у својим новим ципелама.

И тако су Никола и Тина цео дан провели ходајући, а да се ниједном нису видели. Нашли су се тек увече у неком мрачном плакару.

– Тина, јеси ли то ти?

– Ја сам, Никола!

– Сва срећа! Већ сам се уплашио да сам те изгубио!

– И ја исто. Где си био целог дана?

– Ја? На десној нози.

– А ја сам све време била на левој.

– Сад ми је све јасно – рече Никола. – Сваки пут кад си ти била напред, ја сам био позади, и обрнуто, кад си ти била позади, ја сам био напред. Зато се целог дана нисмо видели.

– Зар ћемо сад стално тако живети? – уплаши се Тина.

– Бојим се да је тако!

– Ужасно! Целог дана да те не видим, мили мој Никола! Никад се с тим нећу помирити!

– Слушај – рече Никола – имам идеју: пошто сам ја увек на десној, а ти увек на левој нози, сваки пут кад будем кренуо напред, ја ћу мало скренути ка теби. Тако ћемо се поздрављати. Важи?

– Важи!

Сутрадан, током целог дана, Никола је чинио како је обећао Тини. Госпођа која је носила ципеле није могла да направи ни три корака, а да њена десна нога не закачи леву пету и – трас! – сваки пут би се нашла на земљи.

Веома забринута, истога дана отишла је до доктора.

– Докторе, не знам шта ми је. Саплићем саму себе.

– Сами себе саплићете?

– Да, докторе! При скоро сваком кораку десна нога ми закачи леву пету, саплетем се и паднем.

– Врло озбиљна ствар – рече доктор. – Ако се настави, мораћемо да Вам одсечемо десно стопало. Изволите рецепте за лекове: коштаће Вас десет хиљада франака. Мени за преглед дугујете две хиљаде франака и сутра дођите на контролу.

Увече, у плакару, Тина је упитала Николу:

– Јеси ли чуо шта је казао доктор?

– Јесам, чуо сам.

– Ужасно! Ако госпођи одсеку десно стопало, она ће те бацити и бићемо заувек раздвојени! Морамо нешто да предузмемо!

– Да, али шта?

– Слушај, имам идеју: пошто сам ја на левој ноzi, сутра ћу ја скретати ка теби сваки пут кад будем кренула напред! Важи?

– Важи!

Тина одржа обећање, тако да је током целог сутрашњег дана лева нога ударала у десну пету и – трас! – госпођа би се нашла на земљи. Још забринутија, поново оде код доктора.

– Докторе, све ми је лошије. Сад ми лева нога удара у десну пету!

– Стање се погоршава – рече доктор. – Ако се настави, мораћемо да Вам одсечемо оба стопала! Изволите рецепт за лекове. Коштаће Вас двадесет хиљада франака. Мени дугујете три хиљаде за преглед и обавезно ми се сутра јавите.

Увече је Никола упитао Тину:

– Јеси ли чула?

– Чула сам.

– Шта ће бити с нама ако госпођи одсеку оба стопала?

– Не смем ни да помислим!

– Тина, тако те волим!

– И ја тебе, Никола!

– Никад те нећу напустити!

– Ни ја тебе, Никола!

И тако су њих двоје у мраку разговарали ни не слутећи да госпођа која их је купила шета нечујно ходником у папучама, јер од бриге није могла да заспи. Пролазећи поред плакара чула је цео њихов разговор, а како је била веома паметна одмах је све схватила.

– Тако дакле – помисли она. – Нисам ја болесна, већ се моје две ципеле воле! Како су слатке!

Узела је тада лекове које је платила тридесет хиљада франака, све побацала у канту за ђубре, а сутрадан рекла својој кућној помоћници:

– Запамтите овај пар ципела! Ја их више нећу обувати, али свакако желим да их сачувам. Добро их очистите, намажите, пазите да увек буду угланцане и немојте их случајно одвајати једну од друге!

Кад је остала сама, кућна помоћница помисли:

„Госпођа мора да је полудела кад хоће да чува ципеле које више никад неће обувати!

За једно петнаестак дана, кад их госпођа буде заборавила, ја ћу их украсти!“

Петнаестак дана касније она их је, крадом, узела и обула. Али, чим их је обула и она стаде саму себе саплитати. Једне вечери, док је силазила помоћним степеништем да баци ђубре, Никола и Тина пожелеше да се пољубе и – бум! трас! цангр! – кућна помоћница се зауставила на одморишту, косе пуне отпадака из ђубрета, док јој се низ чело, као локна, спирално спуштала кора од јабуке.

„Ове ципеле су зачаране“, помисли она. „Никад их више нећу обути. Даћу их мојој хромој рођаки!“

Тако је и урадила. Рођака, која је била хрома, готово цео дан је проводила седећи на столици, скупљених стопала. Кад би негде и кренула, било је то тако лаганим кораком да никако није могла да се саплете. А ципеле су биле веома срећне, јер су сад, чак и дању, биле једна поред друге.

Време је пролазило. Нажалост, пошто је била хрома, рођака је једну ципелу кварила много брже него другу.

Једне вечери Тина рече Николи:

– Осећам како ми ђон постаје танак, сасвим танак! Ускоро ћу се пробушити!

– Не, то не смеш да дозволиш! – рече Никола. – Ако нас баце, опет ћемо бити раздвојени!

– Знам ја то врло добро – рече Тина – али шта да радим? Старење не могу да избегнем!

И заиста, осам дана касније, Тинин ђон се пробушио. Хрома девојка купила је нове ципеле, а Николу и Тину бацила у ђубре.

– Шта ће сад бити с нама? – упита Никола.

– Не знам – узврати Тина. – Кад бих само била сигурна да се нећемо раздвојити!

– Приђи ближе – рече Никола – и вежи моју пертлу за твоју. Тако нас никад неће раздвојити.

И Никола и Тина свезаше своје пертле. Заједно су их избацили у канту за смеће на улици, заједно их је камион за ђубре одвезао и оставио на неком пустом земљишту. Живели су ту заједно све до дана кад су их један дечак и једна девојчица пронашли.

– Јао, погледај! Ципеле које се држе подруку!

– Мора да су муж и жена – рече девојчица.

– Пошто су брачни пар – рече дечак – сад ћемо их послати на свадбени пут!

Дечак узео ципеле, прикуца их, једну поред друге, за једну даску, однесе их до обале реке и спусти их у воду, која их понесе ка мору. Док су се ципеле удаљавале, девојчица им је махала марамicom довикујући:

– Збогом ципеле, и срећан пут!

Тако су Никола и Тина, који нису више ништа очекивали од живота, отпутовали на диван свадбени пут.

Пјер Грипари

заљубити се, пристајати, помирити се, стати, спирално, хром

Препричај ову причу. За препричавање користи следећи подсетник:

- ципеле у кутији • госпођа купује ципеле
- први дан на ногама • у плакару • први договор • други договор • госпођа сазнаје тајну
- крађа • код рођаке • на ђубришту • свадбени пут

Подвуци и објасни оне реченице из приче из којих можеш да закључиш да су ципеле заљубљене.

Како ципеле показују једна другој своју љубав?

Домаћи задатак

Смисли и укратко напиши шта се даље догодило са заљубљеним ципелама.

Скраћенице

Неке речи скраћујемо при писању. Обично су то оне речи које често употребљавамо. Скраћујемо их по одређеним правилима.

Неке речи скраћујемо тако што пишемо само прво слово, без тачке, или прво слово и неки сугласник из речи, такође без тачке. Такве су, на пример, скраћенице за речи којима се означавају мере. Оне се могу писати и ћирилицом и латиницом.

м (m) метар, **цм (cm)** сантиметар и центиметар, **мм (mm)** милиметар, **л (l)** литар, **кг (kg)** килограм, **г (g)** грам

Без тачке се пишу и следеће скраћенице које се често срећу:

др (доктор), **гђа** (госпођа), а састоје се од првог слова и краја скраћене речи.

Неке речи скраћујемо тако што пишемо само прво слово или неколико слова скраћене речи и иза њих стављамо тачку: **г.** (господин и година), **р.** (разред), **стр.** (страна), **бр.** (број).

Скраћенице се праве и од неколико речи или од израза, с тачком на крају: **тј.** (то јест), **и др.** (и други), **нпр.** (на пример). Неке скраћенице су састављене од почетних слова назива и пишу се великим словима, без тачака и размака: **ОШ** (основна школа).

Vuk i jagnje

Jednom ogladni vuk i nigde nije mogao za sebe uloviti ručka nego se privuče k jednoj avliji u kojoj su bila zatvorena jagnjad. Ali nikako nije mogao da uskoči nego ih je zvao:

– O, jagnjići, moji mladunčići! Tako nam lijepe naše ljubavi, neka dođe jedan od vas da mi izvadi jednu kost što mi je zapala u grlo.

Odgovore mu jagnjad:

– Mi bismo drage volje da je avlija otvorena, nego idemo zvati čobane da otvore, i oni će ti najbolje i najveštije kost izvaditi.

Narodna basna

avlija

Ispričaj kako zamišljaš gladnog vuka.

Kako zamišljaš jagnjad?

Objasni vukove namere.

Smisli i napiši pouku ove basne.

Napiši šta misliš o odgovoru jagnjadi.

Smisli i napiši šta su još jaganjci mogli da kažu vuku.

Navedi zbog čega je ova priča basna.

1. _____
2. _____
3. _____

Smisli i napiši latinicom basnu u kojoj ćeš upotrebiti sledeće reči: medved, veverica, vuk, kruška, drvo, grana, lešnik, šapa.

Daj basni naslov.

Pišemo sastav

Лав и човек

Стара лавица отхранила је насред пустиње сина, младог лава. Усадила му је у груди мржњу према човеку, који му је убио оца и два брата.

Када је млади лав дорастао и осетио да му је снага голема, опрости се с матером, обећавши да неће имати мира док не нађе и не уништи свога највећег непријатеља, човека.

Дуго је путовао, непрестано тражећи оно за чим је пошао. Једном на пучини пешчаног мора сусрете велику животињу дуга савијена врата, обраслу мрком длаком, а са две грбе на леђима. Одмах је срдито запита:

– Ти си човек, је ли?

Камила уздахну и мирно му одговори:

– Не ја, човек је друкчији. Ти налазиш да сам ја снажан створ. И јесам. Нико не може тако дуго издржати глад и жеђ као ја. Нико ме не може стићи кад се запутим овом пешчаном пустињом. Али ја сам ипак човеков роб, ја пред њим клекнем кад хоће да ме узјаше. Он управља свом мојом снагом на своју корист, а зато ми допушта да се могу хранити бодљикавим чкаљем. А после моје смрти човек ми одере кожу, од које направи себи шатор да се заклони од сунца и зла времена.

Лавић се замисли, па оде даље. Сад наиђе на неку чудновату животињу. На челу је имала два рога. Врат јој је био дебео и јак. Кад јој се лав приближи, она снажно лупи ногом о земљу.

„То ће бити човек“, помисли лав. Па одмах упита:

– Јеси ли ти човек?

– Ја човек? Љуто се вараш, драги мој. Ја сам слуга његов, а он господари над свима нама. Натакне ми јарам на врат, па му морам орати и највеће терете вући. Месо ми поједе, а од коже прави себи опанке.

Лав се намршти и оде даље.

Идући тако зачује неки топот. Земља као да се потресла и, ево, дотрча стасита, поносита, племенита животиња. Све јој одскакује дуга грива на врату, а остраг јој се превија дуги реп.

– Ха, ти си човек! – рече лав.

Коњ ржући застаде, па тужно рече:

– Нисам, ја сам слуга човеков.

– Зар ти његов слуга?! А како си поносиш!

– Такав сам кад сам сам. Али кад сам у близини човека, онда немам поноса. Он ми тури жвале у уста, заузда ме и узјаше, а ја га морам носити куд год је њему драго. У човека је моћ, а ми смо сви ништавни према њему.

Сад се лав одшуња у неку шуму. Чуо је ударце као да неко дрва цепа. Приближи се тамо да види шта је. Ту виде неког омањег, према себи незнатног створа. Сад је баш оборио горостасну јелу, само је остао доњи део стабла, два педља висок над земљом. Лав упита тог незнанца да ли је где видео човека.

– Ти човека тражиш? – одговори човек. – Шта би с њим?

– Убио ми је оца и два брата, па хоћу да му се осветим.

– Па лепо је то од тебе, заиста лепо.

Та је похвала лаву годила. И он исприча све што је чуо о своме оцу и својој браћи. Још замоли човека нека само настави свој рад.

Човек је баш засекао у пањ, па замоли лава да му помогне. А лав упита како ће му помоћи.

– Немам клина да га метнем у овај расцеп, него буди добар, па тури своју шапу унутра.

– Хоћу, драге воље.

Чим лав тури шапу у процеп, човек извуче секиру, а лавова шапа се уклешти у пукотини. Лав је био ухваћен.

Тад му тек човек рече да је он човек.

– Видим ја већ шта је – уздахну лав. – Да је то по снази, ти не би био тако страشان, али то чини твоја памет. А сад ћеш ме убити, је ли?

– Нећу те убити. Пуститићу те да одеш, па да причаш како је човекова памет јача од најјачих сила, али да каткада има и милостиво срце. Јер иначе не би био човек.

Арапска народна прича

чкаљ, јарам, опанак, стасит, остраг, турити, жвала,
зауздати, ништаван, горостасан, педаљ

 Зашто је лав мрзео човека и хтео да му се освети?

 Пронађи у причи и подвуци реченице којима се описују животиње које је лав срео на путу.

 Подвуци другом бојом шта су животиње причале о човеку.

 Како је човек доказао да је јачи од лава?

 Шта значи *имати милостиво срце*?

 Каже се да је човек најјачи на планети Земљи. Објасни човекову одговорност за живот на Земљи.

 Изабери пословицу која највише одговара овој причи и објасни њено значење.

- *Ко брзо суди, брзо се и каје.*
- *Ум царује, снага кладе ваља.*
- *Ко лако верује, лако се и превари.*

Народне умотворине

Питалице

Питали Краљевића Марка:

- Шта би ти чинио када би се нашао јачи јунак од тебе?
- Онда бих ја био још јачи.

Питали миша:

- У којем селу најбоље живиш?
- У ономе где мачака нема.

Смисли и овде напиши једну питалицу.

Брзалице

Лежи куја жута украј жута пута...
Четири чавчића на чанчићу чучећи
цијучу...
Црн јарац, црн трн – црн брсти трн...
Девет пута реци беневреци...

Смисли и овде напиши две брзалице у којима има гласова **ђ** и **џ**.

Обичајне песме

Обичајне народне песме певају догађаје из свакодневног живота и обичаје повезане с њима. Певале су се на свадбама, славама, при успављивању детета, на пољу, приликом сетве и жетве. У њих спадају и здравице и тужбалице. Обичајне песме изражавају разна осећања: радост, љубав, нежност, тугу.

Најпознатије обичајне песме су сватовске. Некада су сватови на коњима ишли по младу, а младожењи, невести, кумовима и деверу сватови су певали песме.

Три се снега на брду бељаху,
један лањски, а други полањски,
а трећи је од ове године.

Ту ми расте перуника бела.
Ту пролазе кићени сватови.

Сви сватови перунику беру.
Не бере је Павле младожења,
већ он игра коња до невесте.

лањски, полањски, перуника, кићен, играти (коња)

Како изгледа брдо поред којег пролазе сватови?

Како замишљаш младожењу, а како невесту?

Зашто младожења Павле није застао да бере перунику?

Наведи која осећања у теби изазива ова песма.

Свети Сава и сељак без среће

Био неки богат сељак без среће, па пошао у свет да је потражи. На путу сретне једног старца седе браде до појаса, па упита: „Знаш ли, старино, да ми кажеш где је моја срећа?“ – *У раду*, одговори му старац. Сељак се не задовољи овим одговором, већ пође даље. Опет сретне на путу другог старца седе браде до појаса, па га упита: „Знаш ли, старино, да ми кажеш, где је моја срећа?“ – *У реду*, одговори му старац. Сељак се не задовољи ни овим одговором, већ пође даље. Мало затим сретне на путу трећег старца седе браде до појаса, па и њега упита, где му је срећа. А он му одговори да је она у *поштењу*. Врдне сељак главом, па се намргоди и пође даље. Није био одмакао ни за један пушкет, а он опет сретне једног старца седе браде, па и њега упита за срећу; а он му одговори, да је она у *добром здрављу*. Не задовољи се сељак ни оваквим одговором, већ настави пут. Замало, па опет сретне једног старца, те и њега упита за срећу, а овај му рекне да је срећа у *мирном, лепом и задовољном животу*.

Сељак је очекивао да му ови старци покажу *место* где се његова срећа налази, а они му одговарају нешто сасвим десето. Зато науми да продужи пут даље. Путујући тако сретне опет једног старца, седе косе и браде, па га упита за срећу, а он му одговори да се она налази у *умерености и чистоти*. Овај ни за то није хтео да чује, већ

пође даље. Најзад сретне једног калуђера, с великом седом косом и брадом и светитељским лицем (а то је био свети Сава), те и њега упита: „Часни оче, ја сам човек без среће, па ево где пођох у свет да је потражимо, но те молим да ми покажеш где је могу наћи“ . – *Наћи ћеш је у себи самом* – одговори му седе калуђер (свети Сава). „Ако си паметан, ти си срећан, а ако си луд, ти си и без среће. Ако си паметан, ти ћеш слушати савете, опомене и поруке паметних старих људи, који су много којешта претурили преко главе; а ако си без памети, нећеш никога слушати и бићеш без среће.“

У калуђера је сељак имао велику наду да ће му бар он рећи где му је срећа. Али кад му и он овако одговори, одлучи да даље не путује, него да се врати кући, па да послуша савете овога калуђера и оних стараца, који му одговараху где му је срећа. Кад је дошао кући, он је у њој увео *рад, ред, поштење, добро здравље, миран, леп и задовољан живот и умереност и чистоту*. После овога све му се окренуло набоље. Кућа му је пропевала. Чељад му је била весела, стока напредна, имање родно, он задовољан и *срећан*. Зато је више пута говорио: „Е, људи, ко би то мислио, ко би се томе надао, ко би то веровао да је срећа била у мени (у мојој памети и мојим рукама)? А ја пошао по свету, као махнит, да је тражимо, од немила до недрага, и да је нађем. Хвала ономе духовнику што ме поучи и врати. Да не беше њега, ја бих пропао тражећи срећу, и никад је и нигде не бих нашао изван себе“.

старица, врднути, пушкет, чистота, отац, махнит, недраг, ићи од немила до недрага

Народна прича

- ★ Пронађи у причи и подвуци све одговоре мудрих стараца на питање богатог сељака.
- ★ Подвуци и објасни поруке светог Саве.
- ★ Другом бојом подвуци речи које говоре о томе шта се догодило када је сељак послушао савете.

Напиши и објасни шта је сељак поручивао другим људима.

Помисли на цвет који волиш. Направи списак речи које би употребио да га опишеш.

Песма о цвету

Један малени цвет
још ни проговорио није
а већ је знао све тајне Сунца
и све што земља крије.

Један малени цвет
још није ни проходо
а већ је умео сам да се храни
светлошћу, ваздухом и водом.

Један малени цвет
не зна да чита и пише,
ал' зна шта је живот, шта је свет,
и мирише, мирише.

Бранко Миљковић

Пронађи и подвуци стихове који казују
шта је знао и шта је умео малени цвет.

Размисли и кажи шта све дете треба
да научи док расте.

Објасни шта осећаш према малом
цвету. Због чега?

Напиши венац придева уз именицу
цвет.

Народне умотворине

Разбрајалице

Бумбар
делипар
сео цар
на кантар,
жарипан,
пеливан,
мерили га
по вас дан,
паде, па се скљуси
и рече му – ту си.

Напиши једну разбрајалицу коју користиш у некој игри.

Пословице

делипар, жарипан,
пеливан, скљусити се

Прочитај и објасни шта значе следеће пословице:

Ко је луд, не буди му друг.

Без муке нема науке.

Испеци, па реци.

Свијету се не може угодити

Један човјек, идући из вароши кући, јахао на магарцу, а његов син, момчић од десетак-петнаест година, ишао поред њега пјешнице. Сретне их један човјек и рекне: „То није право, брате, да ти јашиш, а дијете да иде пјешнице; твоје су ноге јаче од његових“. Онда отац сјаше с магарца и посади сина на њ.

Мало даље сретне их други човјек, пак рече: „То није лијепо, момче, да ти јашиш, а отац да ти иде пјешнице; твоје су ноге млађе“. Онда узјашу обојица и пођу мало тако, али их сретне трећи човјек, пак рече: „Каква је то будалаштина: два матора магарца на једној слабој животињи! Право би било да човјек узме батину, па да вас обојицу шћера“.

Онда сјашу обојица и пођу пјешнице, отац с једне стране, син с друге, а магарац у сриједи. Сретне их четврти човјек, пак рече: „Ала сте ви чудна три друга! Зар није доста да двојица иду пјешнице? Не би ли лакше било да један од вас јаши?“ Онда отац рече сину: „Ми смо обојица свакојако јахали на магарцу, сад ваља да магарац јаши на нама“. Пак онда обале магарца на земљу, те му један свеже предње ноге, а други стражње, па га онда узму на колац међу се и тако га понесу. А кад се људи који су их сретали и стизали стану сад још већма смијати и чудити, онда отац, уједанпут, бацивши магарца на земљу и почевши га дријешити, повиче: „Та онај је сваки човјек луђи од овога магарца који 'оће свему свијету да угоди. Ја ћу с мојим магарцем да чиним како сам и најприје по мојој вољи чинио, а људи нека говоре шта им драго“. Па онда узјаши на магарца, а син поред њега пјешнице, и тако отиђу кући.

Народна приповетка

варош, посадити, шћерати, сриједа, обалити, стражњи, колац, већма, дријешити

Домаћи задатак

Замисли да си дечак из приче.
Испричај и напиши ову причу у првом
лицу, као да се догодила теби.

Пронађи у причи и подвуци примедбе
које су људи давали човеку и његовом
сину.

Шта мислиш, како се човек осећао
када су му други говорили: *То није
право, брате, да ти јашиш, а дијете да
иде пјешице; твоје су ноге јаче
од његових?*

Како се син осећао кад су му рекли:
*То није лијепо, момче, да ти јашиш,
а отац да ти иде пјешице; твоје су ноге
млађе?*

Зашто је човек рекао: *Та онај је сваки
човјек луђи од овога магарца који 'оће
свему свијету да угоди.*

Граматика

Шта знамо о речима

- речи се састоје од гласова
- писана ознака за глас је слово
- речи могу да имају више значења
- од једне речи може да се гради више нових речи
- речи могу да имају исти облик, а различито значење
- речи могу да имају различите облике, а исто или слично значење
- речи са умањеним значењем називају се умањенице
- речи са увећаним значењем називају се увећанице

Правопис

писање речце **не**

состављено са именицама и придевима

растављено од глагола

изузеци
нећу, немам, немој, нисам

писање речце **ли**

растављено у упитним реченицама

Књижевност

поезија (у стиху)

песма

ауторска

поема

родољубива

више стихова = строфа

ритам – равномерно понављање стиха, риме

рефрен – стихови који се понављају, обично на крају сваке строфе

народна

епска (јуначка)

лирска обичајна

ЧИТАМО

- шаљиве приче и песме

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- драмска радња (почетак заплета, расплет)
- глаголске одредбе за време, место и начин вршења радње

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да смислиш и напишеш шаљив дијалог
- да напишеш кратку „изокренуту“ причу
- да од шаљиве песме направиш смешну причу
- да одредиш поруке једне приче
- да са својим другарима направиш позоришну представу
- да решиш укрштеницу
- да од приче направиш стрип

Шта је отац

Молим вас, реците
отац шта је.

Да ли је отац тата
или – судија за прекршаје?

Мене отац стално испитује
и жели ово и оно да чује.
И кад сам у школу пошла
и кад сам из школе дошла,
и зашто је ово овако
и зашто је оно онако,
и зашто је ово овде –
зашто оно није онде,
и како сам смела ово
и како сам смела оно,
и знам ли ја да сам већ велика
и знам ли ја да више нисам мала,
знам ли ја шта је „карактер тврђи од
челика“

и знам ли ја пошто је шнала?

И зашто нисам мислила
и како нисам пазила
и шта сам опет згазила
и како, како,
и зашто, зашто,
и смем ли, смем ли,
и знам ли, знам ли?

Па зато питам
отац шта је.

Да ли је отац тата
или – судија за прекршаје?

★ Због чега се девојчица љути на свог оца?

★ Које су њене жеље?

★ Шта тата замера ћерки?

★ Шта отац жели?

★ Објасни шта је то *карактер тврђи од челика*.

★ Зашто се девојчица пита: *Да ли је отац тата или судија за прекршаје?*

★ Шта би ти саветовао девојчици?

★ Који савет би дао њеном оцу?

Смисли шаљив разговор између оца и ћерке.

Отац: _____

Ћерка: _____

Отац: _____

Ћерка: _____

Како гласи твоје име кад га изговориш наопако?
Изокрени речи у реченици: *Ђаци су сели у клупе.*

Изокренута прича

(Ова је прича претрпела земљотрес, па је у њој све испретурано. Покушајте да сваку реч вратите на њено право место.)

Тек је брдо изишло иза сунца, а кревет скочи из пространог чиче, навуче ноге на опанке, стави главу на капу и отвори кућу на вратима.

– Гле, ноћас је земља добро поквасила кишу! – зачуђено прогунђа брк сучући чичу, па брзим двориштем пожури низ кораке, истјера шталу из краве и рече:

– Рогата ливадо, иди паси у зеленој крави, а ја ћу ноге под пут, па ћу поћи у дрва да донесем шуме. – Чича стави раме на сјекиру и намигну бабом на своје око.

– Бако, скувај у јајету четири лонца док се посао врати с чиче. Данас ће ручак слатко појести старца.

Пут распали низ чичу, дижући својом широком прашином облаке опанака. Од тога се уплашише нека кола, па у трку изврнуше коње, а узда испусти кочијаша и бубну ледином о леђа.

Догађај се уплаши од овог необичног чиче и опружи поље преко ногу јурећи брже него брдо преко зеца. Најзад, кад је бацио себе испред погледа, од зуба му зацвокота страх и глава му се диже на коси: из оближњег вука вирила је крволочна шума!

– Ау, сад је бостан обрао чичу! – Обузет лудим старцем, наш ти страх прескочи преко чакшира и подера трн, па брже од поља потрча преко засијане звијезде.

Пред кућном бабом дочека га вјерни праг.

– Тако ми вука, ено очију у шуми! – викну гласина храпавим чичом.

Кућа се препаде, ускочи у бабу и забрави кључ вратима, а сирото дрво попе се на чичу и горе се ухвати граном за руке очекујући двориште да дојури у вука.

сукати, распалити, бубнути, ледина

Бранко Ћопић

Подвучи реченице које су ти најсмешније у овој причи.

Смисли кратку изокренуту причу о неком свом доживљају.

Домаћи задатак

Изокрени изокренуту причу. Препиши ову причу тако што ћеш сваку реч вратити на њено право место. Дај причи други наслов.

Да ли си некада био на свадби? Шта ти је тамо било занимљиво?

Женидба врапца Подунавца

Кад се жени врабац Подунавац,
запросио Сјеницу дјевојку,
три дни хода преко поља равна,
а четири преко горе чарне –
запросио и испросио је;
па он купи господу сватове:
кума швраку дугачкога репа,
а прикумка 'тицу шеврљугу,
старог свата из осоја жуњу,
а девера 'тицу ластавицу.
Здраво свати дошли до дјевојке
и здраво се натраг повратили.
Кад су били на Косову равном
проговара Сјеница дјевојка:
„Тихо јаш'те, господо сватови!
Тихо јаш'те, тихо бесједите;
долетиће кобац аваница,
одвести ће Сјеницу дјевојку“.
Још су они у ријечи били,
залеће се кобац аваница
и одведе Сјеницу дјевојку;
сви сватови у трн побјегоше,
ђувегија у просену сламу,
а кум шврака на врх трна чучи.

Шаљива народна песма

Подвуци стихове којима се описују сватови.

Испричај како замишљаш врапца Подунавца.

Испричај како замишљаш Сјеницу дјевојку.

чаран, прикумак, шеврљуга, стари сват, осој, жуња, девер, аваница, трн, ђувегија, просен

По овој песми напиши смешну причу.
Нека ти помогне подсетник.

Пишемо састав

Врабац Подунавац
проси Сјеницу
девојку.

Сакупљање
сватова.

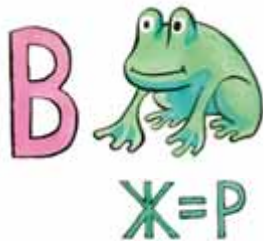
Одлазак сватова
по девојку.

Повратак сватова.

Долетање копца
разбојника.

Реши ребус.

(цаванудол цабарв)

Сети се неког свог лепог сна. Разговарај о томе с другом из клупе.

Циц

Ал' се небо осме'ива
ал' се река плави,
а рибарче у чун снови
јасно кô на јави.

Он хитнуо удичицу,
рибицу је стекô,
метнуо на жеравицу,
па је тако пекô.

„Жеравица, де се труди,
немој тако споро!“
Рибица му веће руди,
готова је скоро.

Руди риба – јоште мало –
сад му је печена,
срце му је заиграло:
„Амо сад, милена!

Доле ћемо јако сести,
ал' ће да се слади!
Морô би' те, рибо, јести
и да није глади!“

Па је узе, па њом брже
да примакне к усти...
Чун се љуљну... Он се трже.
Оде санак пусти!

Бранко Радичевић

циц, хитнути, чун, јава, жеравица, рудети, јоште,
милена, јако, санак, пуст

Наведи лепе речи којима песник
описује три главне слике из ове песме:

1. Сliku неба и реке

2. Рибарчетов сан

3. Буђење из сна

Како доживљаваш стихове:
Ал' се небо осме'ива?

Срце му је заиграло.

Препиши правилно следеће реченице. Пази на велико слово.

Песму циц сам први пут чуо на стражилову. То брдо се налази поред реке дунав и града који се зове сремски карловци. песник бранко радичевић много је волео сремске карловце и стражилово.

Одреди који од наведених глагола означавају радњу, а који стање:
примаћи, сневати, седети, рудити, плавити се, хитнути, метнути, узети.

радња: _____

стање: _____

Реши ребусе.

Прича о гаврану и лисици

Живели у једној планини гавран Гаврило и лисица Лукација. Пардон, лисица Лукација и гавран Гаврило, јер Лукација је у сваком случају дама, па макар и лисичја, и мора доћи на прво место... Живели они тако, али – несложно.

Лисица Лукација је била завидљива особа, па мада и гавран Гаврило није био цвеће, ипак је Лукација била позната широм Шуме и Планине као сплеткашица и никакав карактер.

Гавран Гаврило, пошто је био птица, летео је врло високо, тако да је у свако доба дана и ноћи био изнад Лукације, која је због тога пуцала од муке.

Једног јутра, уместо доручка, Лукација донесе одлуку да се освети Гаврилу за сва понижења која је трпела.

Гаврило је баш седео на свом омиљеном јасену, са повеликим комадом сира у кљуну. Тај сир Гаврило је поштено украо од чобанина Обрада, и унапред се облизивао и радовао добром доручку.

Лукација наиђе кроз папрат и обрати се гаврану Гаврилу меденим гласом:

- Добро јутро, слатки Гаврило. Како си ноћас спавао?
- Шта се то тебе тиче?! – одбруси Гаврило преко залогаја.
- Нешто си нервозан, слатки Гаврило. Да те нису ноћас пецале буве? Да ниси спавао на левој нози, а устао на лево раме?
- Шта се то тебе тиче?!
- Ужелела сам се твоје дивне песме, слатки Гаврило! Да ниси нервозан, могао би мало да ми певаш!...

Али, Гаврило је из неких ранијих басни знао да лисица Лукација хоће да му узме комад сира, и зато ноншалантно притисну кљуном дугме магнетофона. Зачу се песма коју је Гаврило снимии јуче, уз једну обилну гозбу на Обрадовом пропланку.

Лукација подви реп и изгуби се у папрати, мрмљајући себи у недра да ће се она већ досетити како да напакости гаврану Гаврилу.

Гаврило, међутим, видевши да је надмудрио Лукацију, удари у грохотан смех. Тај смех је био толико грохотан да се Гаврило ваљао по грани јасена – тако да му је сир испао из кљуна и пао у папрат.

Тада је баш пролазио јеж Чедомир са женом и децом, па им је сир као с неба пао за ужину... – Тенк ју! – рекао је јеж Чедомир са женом и децом, јер јежеви, као што је познато, увек говоре по два страна језика, нарочито онај који им прво падне на памет.

сплеткашица

Љубивоје Ршумовић

Упореди народну басну *Гавран и лисица* са овом басном. Шта је у њима слично? Шта је различито?

Како замишљаш гаврана Гаврила?

Како замишљаш лисицу Лукацију?

Подвуци у тексту реченице које указују на то каква је лисица.

Смисли и напиши поруку ове басне.

Објасни шта значе речи и изрази:

сплеткашица – _____

никакав карактер – _____

пуцати од муке – _____

устати на леву ногу – _____

А зашто он вежба

Лица:

Миле

Риста

(Сцена је без икаквог декора и реквизита.
На средини, окренут публици – Миле.)

Миле (вежба – подиже и спушта руке,
скакуће у месту као да трчи, чучне па
устане и то понови неколико пута; као за
себе): Је'н-два! Је'н-два! Је'н-два-три-
-четири!

Риста (наилази с леве стране и радозна-
ло посматра).

Миле (погледа га па настави са
вежбањем).

Риста: Миле, шта то радиш?

Миле (не престајући да вежба):

Радим... Видиш ваљда шта радим?!

Риста: Видим, само не разумем...

Миле: Вежбам! ... Је'н-два! Је'н-два!

Риста: А зашто вежбаш?

Миле: Вежбам да ојачам!

Риста: А што да ојачаш?

Миле: Није важно... Ја знам зашто...

Је'н-два! Је'н-два!

Риста: Па, добро, реци ми...

Миле (стално вежба док говори):

А што баш теби да кажем?

Риста: Па онако, што си такав?

Миле (за тренутак престане):

Хоћу да бијем Жилета! (Наставља да
вежба.)

Риста: Ког Жилета?

Миле: Онога до пекаре... Хоћу да га бијем и сад се свакога дана спремам...

Риста: А што да га бијеш?

Миле: Зна он зашто... Написао на плоту кредом: „Миле не зна земљопис“... Упамтиће он мене...

Риста (изненађено): А зато!... (Пауза, док Миле стално вежба): Па је л' мислиш да то нешто помаже?

Миле: Сигурно да помаже! ... Да не помаже – не бих вежбао! Је'н-два! Је'н-два!

Риста (пажљиво посматра Милета како вежба, шета нервозно око њега): Миле!

Миле (вежба и не обраћа пажњу на њега).

Риста: Миле!

Миле (не престајући да вежба): Шта је?

Риста: Је л' важи да и ја вежбам с тобом?

Миле: Што да вежбаш?

Риста: Онако...

Миле: Не важи!

Риста (тражи нешто по џеповима):

Миле! ... Је л' важи да ти дам једну марку, па да вежбамо заједно?

Миле (вежба, само окреће главу према Ристи): Каква је?

Риста: Порторико, фина марка...

Миле (престаје да вежба): Добро, дај! И стани овде поред мене... (Узме марку и настави да вежба.)

Риста (стане поред Милета према публици и вежба, гледајући шта Миле ради): Је ли добро овако?...

Миле: Добро је! ... Је'н-два! Је'н-два! ... А сад мало ово... (промени вежбу).

Риста (све ради за њим).

Миле (престане): Добро, доста је...

Риста: А што? (престане). Хајде још мало...

Миле (почиње да се облачи, закопчава се, као после готове вежбе): Па шта би ти хтео? За једну марку – па цео дан?

Риста: Није важно... Даћу ти још једну марку... Венецуела...

Миле: Дај да видим...

Риста (вади из џепа и пружа Милету): Ево, пише Венецуела!

Миле: Добро онда... Хајде још мало! (Раскопчава се и наставља с вежбом).

Риста (вежба гледајући у Милета).

Миле (вежба, па се одједном тргне): Добро, а што си ти толико запео?

Риста (не престајући да вежба): Што сам запео?

Миле: Стварно, што си ти толико запео да вежбаш?

Риста (полако престаје да вежба): Онако ... треба ми...

Миле: Шта може теби да треба?

Риста (закопчавајући се, опрезно гледајући у Милета): Може да ми треба... Оно на плоту није написао Жиле него – ја!

ЗАБЕСА

Душан Радовић

декор, реквизит,
земљопис

Ово је текст за глуму или
драмски текст.

 Ко су ликови из овог драмског текста?

 Како је писац упознао читаоце са изгледом сцене, сценским простором, у којем се одвија драма?

 Пронађи у тексту и подвуци реченице из којих сазнајеш зашто Миле вежба.

Шта мислиш, како се Миле осећао када је видео да на плоту пише „Миле не зна земљопис“?

Смисли и напиши шта Миле у себи говори док вежба.

Смисли и напиши шта је Риста помислио кад је сазнао због чега Миле вежба.

Место у тексту на којем драмска радња постаје замршена и напета назива се **заплет**.

У овом тексту пронађи и означи заплет.

Завршни део радње, место у тексту на којем се радња разрешава, расплиће назива се **расплет**.

У овом драмском тексту пронађи и означи расплет.

Поделите текст по улогама и читајте га. Од овог драмског текста направите позоришну представу у учионици.

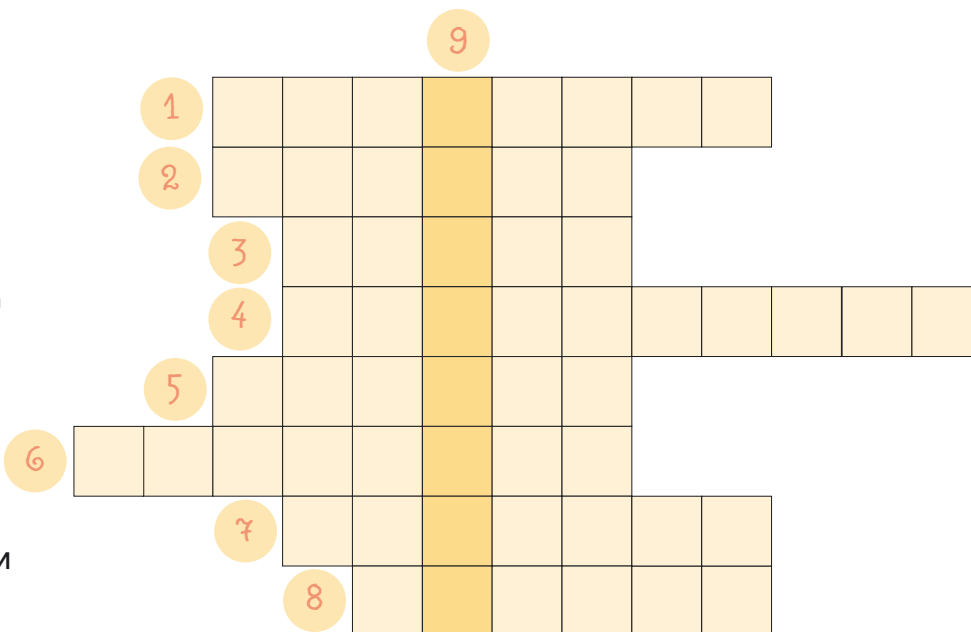
Глагол **летети** промени по лицима и временима.

	садашње време	прошло време	будуће време
ја			
ти			
он, она, оно			
ми			
ви			
они, оне, она			

Реши укрштеницу:

- врста именица
- једно глаголско време
- реч која има слично значење као реч *стомак*
- врста именица
- реч која има супротно значење од речи *близу*
- реч која означава шта ради субјекат је...
- речи које означавају радњу су...
- два стиха или више стихова у песми
- реч у реченици која казује ко врши радњу или о коме или о чему се говори

Реши ребусе.

Р НА

+ ЦА

Једна смешна песма

У мојој породици живело се строго и озбиљно... Такви су ми били родитељи, пре свега отац...

Једна од ствари које сам волео, као и многа деца, била је да нам дођу гости... Јер гости су уносили неко друго расположење у кућу, и неке друге односе мојих родитеља према мени... Много сам волео кад нам дођу гости... А то је било време кад су гости чешће долазили него данас...

Наравно, много сам волео да се играм, и то нарочито увече, кад је требало да будем код куће. То је вероватно искуство све деце, да морају

да се враћају кући онда кад је најлепше... Нисам имао других задовољстава сем оних која сам могао да делим са другом децом, према томе, много сам волео децу, и све оно што се са децом могло радити... Највише смо играли фудбал, али смо радили и неке друге ствари...

И кад сам имао девет година, ја сам написао једну кратку, смешну, глупу песму, која гласи овако:

*Мој тата је надзорник,
а иначе чиновник,
а ради у дирекцији,
и то с чика Ђоком.
Кад га мајка изгрди –
намигује оком.*

Душан Радовић је рођен 1922. године у Нишу. Уређивао је дечји часопис *Полетарац* и написао више књига за децу: *Поштована децо*, *Смешне речи*, *Причам ти причу*, *Капетан Џон Пиплфокс* и друге.

надзорник, дирекција

Напиши податке у вези с текстом *Једна смешна песма*:

Име песника који прича о свом детињству: _____

Назив града у којем је песник рођен: _____

Назив једне његове познате књиге: _____

Шта је волео писац када је био мали? _____

Коју игру је најчешће играо с децом? _____

Колико је имао година када је написао смешну песму о свом тати? _____

Проста (непроширена) реченица

Проста (непроширена) реченица има само субјекат и предикат.

Поток тече.

субјекат ↑ предикат ↑

Субјекат у овој реченици је именица **поток**, јер означава ко врши радњу (или о коме, о чему се говори).
Предикат је **тече**. Тај глагол означава шта ради субјекат (поток).

Проста проширена реченица

Проста проширена реченица поред субјекта и предиката има и друге реченичне делове. То су речи које ближе одређују глаголе по времену, месту и начину вршења радње.

Ноћас поток **кроз поље** **нечујно** тече.

Коју службу имају остале речи у овој реченици?
Остале речи ближе одређују глагол *тече*.

Речи које одређују време, место и начин вршења радње

Постоје речи које стоје уз глаголе и ближе их одређују по **времену**, **месту** и **начину вршења радње**.

за **време**: **Када** поток тече? **ноћас**
за **место**: **Куда (где)** поток тече? **кроз поље**
за **начин**: **Како** поток тече? **нечујно**

Одреди службу речи (субјекат, предикат и одредбе за време, место и начин).

↓ ↓ ↓ ↓ ↓
Радознало се огледао јелен јутрос на потоку.

Упореди корњачу и зеца. По чему се они разликују? А које су њихове заједничке особине?

Корњача и зец

Корњача и зец такмичили су се у брзини. Тако утврде они рок и место, те крену на пут. Знајући да је рођени тркач, зец се није толико бринуо за трку него леже крај пута и задрема. А корњача, знајући своју спорост, трчала је без предаха. Тако она престигне зеца, који је спавао, и добије победничку награду.

Езоп

Наведи које особине има корњача из ове басне.

Које особине има зец из ове басне?

Зашто је ова прича басна?

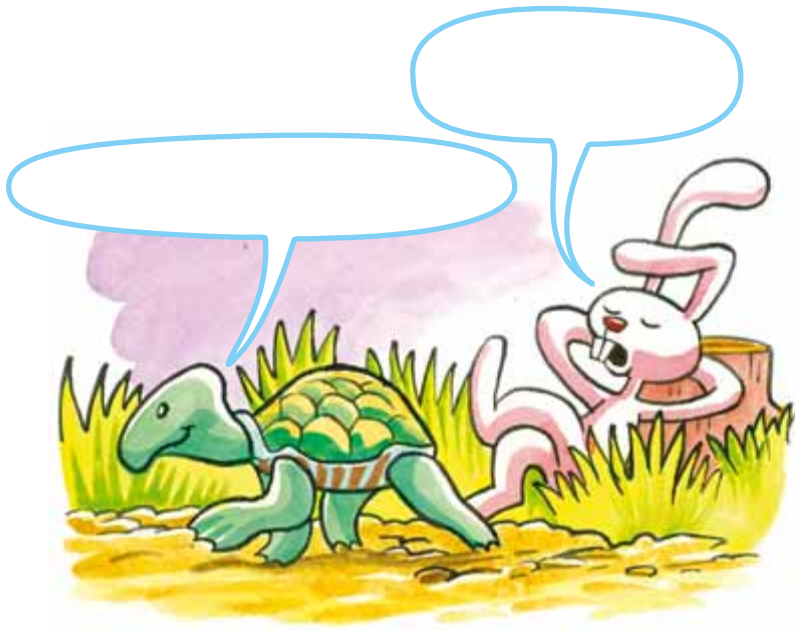
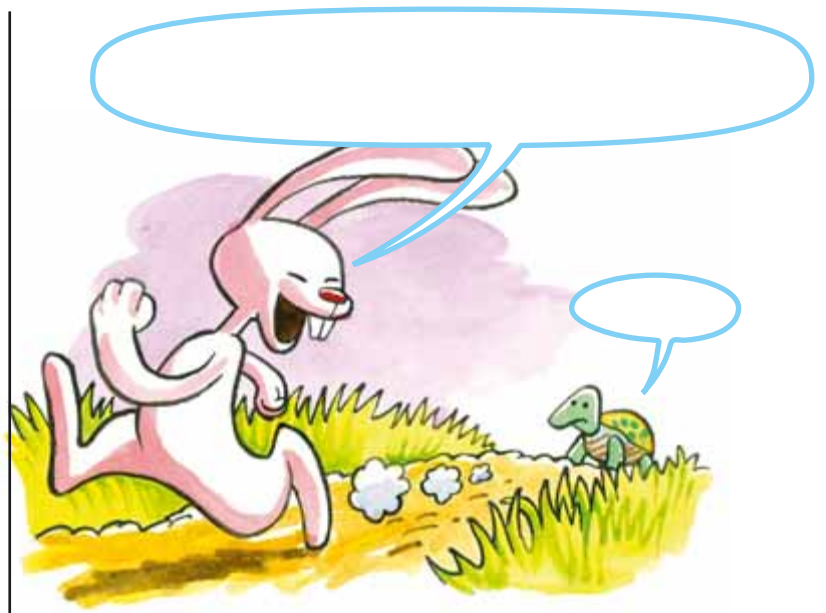

Подвуци поуку која највише одговара овој басни:

1. Договор кућу гради.
2. Ко је луд, не буди му друг.
3. Ко се труди, тај и успе.
4. Трипут мери, једном сеци.

Направи од ове приче стрип у четири слике. Испиши у стрипу шта говоре корњача и зец .

Граматика

Књижевност

драмски текст

текст је написан у виду дијалога и подељен по улогама

намењен је сценском извођењу

глумци изводе позоришну представу изговарајући текст који прате покрети

драмска радња има заплет и расплет

пише се и у стиху и у прози

ЧИТАМО

- песме и приче о животињама и природи

УЧИМО

- народне породичне песме
- писање сугласника *j*
- писање датума
- писање бројева словима

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да по плану препричаш причу
- да наставиш започету причу
- да напишеш причу по једној песми
- да наставиш песму

Да ли си некада у природи посматрао бистру воду језера или реке? Шта се све огледа у њој?

Какве је боје поток

Потоку који шумом тече
опрезно приђе један јелен
и напивши се воде рече:
– поток је као шума зелен.

Крај стијења поток даље тече
о камена се ломећ ребра,
скакућући зеко рече:
– поток је овај сав од сребра.

Кроз поље поток даље тече
под ведро небо изашав,
а ластавица озго рече:
– поток је као небо плав.

И поток даље тече, тече,
над њим бијели облаци стоје,
лебдећи бијели лептир рече:
– поток је овај бијеле боје.

С мноштвом звијезда дође вече,
угаси своје боје дан,
плашљива срна тихо рече:
– гле, сав је поток озвјездан.

озвездити се

Григор Витез

Свака строфа у овој песми је једна песничка слика. Пронађи речи којим песник описује сваку од ових слика:

1. поток у шуми
2. поток крај стења
3. поток у пољу
4. поток у равници
5. поток увече

Објасни зашто свака животиња другачије види боју потока.

Наведи којим речима је у песми описана срна.

Подвуци у песми и објасни речи којима песник слика и друге животиње које долазе на поток.

Каква је разлика између речи: сестра и сеја; брат и браца; мајка и мама; отац и тата?

Двије сеје брата не имале

Двије сеје брата не имале,
па га вију од бијеле свиле,
од бијеле и још од црвене;
струк му међу дрво шимширово,
црне очи два драга камена,
обрвице морске пијавице,
ситне зубе два низа бисера;
залажу га медом и шећером:
„То нам једи, па нам пробјеседи!“

Народна песма

вити, залагати

Које осећање запажаш у овој песми?

Пронађи у песми и из речника препиши значење глагола *ВИТИ*.

Објасни за шта сестрама треба:

бела и црвена свила: _____

дрво шимширово: _____

два драга камена: _____

морске пијавице: _____

два низа бисера: _____

мед и шећер: _____

Ова песма припада групи **народних породичних песама**, јер се у њој говори о односима у породици.

Сети се и напиши којој групи песама припада народна песма:

Женидба врапца Подунавца _____

Три се снега у планини беле _____

Бајка о белом коњу

Имао неки бркати Циганин коња, који је некада био и млад и прав и бео. Али се временом, од теретна живота, разболе. Постаде бангав и шарен. Могла су му се избројати ребра, а богоми и дани.

Али једне ноћи дуну изненада ветар и одшкрину врата на штали. До мрачнога угла, у коме је таворио коњ, прострла се кроз пукотину трака месечине. Личила је на уску белу стазу, која је засењивала очи и мамила да се по њој крене.

И коњ се клецкавим кораком упути из свога угла, одгурну још мало врата и заувек напусти мрачну шталу и бркатог Циганина.

Ишао је целе ноћи по стазама и пропланцима обасјаним месечином. Осећао се необично: први пут је могао да закорачи куд хоће, на ову или на ону страну, улево или удесно. Уместо бича који је слушао целога живота, сада би му тек с времена на време око ушију зазвиждао ветар.

Тако је све то изгледало док је потрајала ноћ.

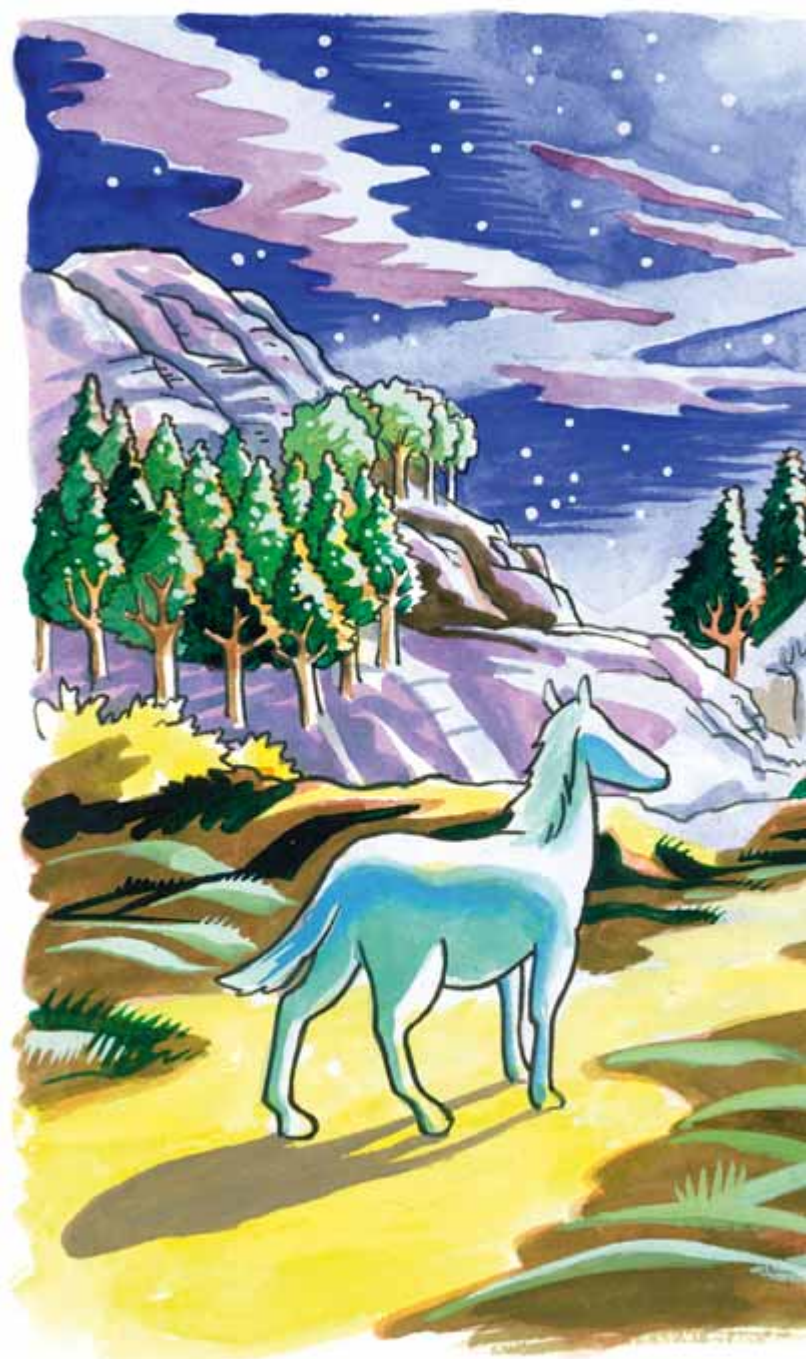
Кад грану сунце, коњ се баш затече на стази која је водила кроз неку малу насеобину.

Прво се једна баба хитну бусеном на њега. Учинило јој се да је коњ болестан и желела је да га што пре отера од свог плота. И код следећих кућа се понављала иста прича. Летело је преко плотова бусење, понека крупнија цепка, па и камен.

Кад прође последњи плот, коњ замаче у шуму.

Држао се отада преко дана што даље од насеобина, а ноћу је грабио стазама и пропланцима, све јаче обасјаним месецом, који је растао.

Кад се једне ноћи појави на небу пун месец и као усред дана осветли пропланак, коњ осети у ноздрвама опојан мирис неког непознатог биља расутог по обронцима. Пасао је целе ноћи, а пред зору наиђе и на извор, скривен између три сасвим

блizu грабова стабла. Напоји се необичне а питке воде, па уђе дубоко у оближњу шуму.

И следеће ноћи долазио је на исти пропланак, пасео непознате траве и напајао се на извору између три граба. Преко дана, у сеновитој шуми прошараној сунцем, осећао је како му се снага све више враћа, како му тело постаје обло, а ноге гипкије.

Кад се једне ноћи отиснуо до прве реке, у мирном огледалу воде, светлуцавом од танке месечине, приметио је да му се длака поново беласа као снегови.

Од те ноћи није га више држало само једно место.

Галопирао је по бреговима и долинама, провлачио се између високих стабала у шуми, беласао се у ноћи по бескрајним, тамним равницама.

Откривао је непознате траве и затурене изворе, на којима је пасео и пио.

Неки људи из насеобина су га и видели.

Убрзо је кренула и прича о белом коњу, који обасјан месечином лута по природи и открива биље и изворе који лече.

Дадоше се и људи за лековитом травом и водом.

У неко доба стиже реч о свему томе и до уха бркатог Циганина, те и овај крену у потрагу за својим одбеглим коњем, кога је био већ ожалио. Отиснуо се брајлија са женом на једну страну, синови и кћери на другу, а комшилук им се расу куд који...

Бели коњ језди још увек пропланцима и рубовима шуме. Неки га и опазе, али му нико не може прићи, јер је брз као муња и неухватљив као облак.

Људи из насеобина још увек трагају за лековитом травом и водом. Понекад их и нађу.

Остану онда на том месту само толико док се излече или се сасвим настане уз неки лековити извор и створе нову насеобину.

И Цигани одонда лутају, никако да се скрасе. Још нису пронашли коња. Заборавили су већ и шта траже.

Стеван Раичковић

теретан, бангав, таворити, затећи се, насеобина, хитнути се, цепка, замакнути (замаћи), грабити, граб, питака, беласати се, галопирати, скрасити се

Подвуци и препиши реченице којима писац описује коња

кад је био млад: _____

кад је био изморен и болестан: _____

пошто је оздравио: _____

Објасни како се коњ осећао кад је живео код људи.

Како се коњ осећао док је лутао природом слободан ?

Шта се причало о чудном белом коњу?

Због чега су људи ишли у потрагу за белим коњем?

Пронађи у тексту опис белог коња за који мислиш да је најлепши и подвуци га.

Подвуци и објасни реченицу којом се описује како се коњ огледа у мирној води реке.

Пронађи у овој причи још два лепа поређења : *брз као муња*,

Објасни по чему ова прича подсећа на бајку.

Писање сугласника *ј*

Сугласник *ј* се **не пише** између самогласника **и** и **о**.

био учио радио

Сугласник *ј* се **пише** између самогласника **о** и **и**.

који бојица кројити

Заокружи правилно написане речи:

авион – авијон
бојити – боити
спречио – спречијо

радионица – радијоница
фијока – фиока
Виолета – Вијолета

учијоница – учионица
моји – мои
спојити – споити

Да ли си некада слушао песму славуја? Разговарај о томе с другом из клупе.

Славуј и сунце

У коси гаја славуј се јавља.
Сунце израња из плаве баре.
Жуборе поточићи дечјег здравља
кроз расцветане јабучаре...
Славуј из гаја сунце поздравља.

У гају преду сунчеве преље:
свилени кончићи висе са грана.
Воденичица јутра још меље
звезде за златну погачу дана.
Славуј, син гаја где јелен пасе,
пева, заљубљен, о ружи сунца.
А сунце слуша ... и жели да се
претвори у тог слаткокљунаца.
И док у кљуну славуја свиће
песма пролећа – сунце са цера
дарује јасике, брезе, цериће
минђушама од бисера...

А снег мирисних латица пада
и кљуца, кљуца детлић твог била.
Плаво небо и бела стада...
Замисли за трен да имаш крила –
и полетећеш изнад ливада!

Добрица Ерић

јабучар, слаткокљунац, цер, било

сунце _____

јутро _____

однос између славуја и сунца _____

Пронађи у песми и препиши стихове
којима песник слика:

славуја _____

Објасни стихове: *У гају преду сунчеве
преље: / свилени кончићи висе са грана.*

Које би питање поставио славују из
песме?

Која осећања у теби побуђује ова пес-
ма?

Упореди песму *Славуј и сунце*
Добрице Ерића са Пролећницом
Јована Јовановића Змаја.
Објасни шта запажаш.

Писање датума

Датуми **се пишу** овако: дан, месец, година
Напиши на три начина датум свог рођења:

1. март 2006.

1. III 2006.

1. 3. 2006.

Заокружи исправно
написане датуме:

21. IV. 2006.
26. VIII 2006.
11 3. 2007.
17. II 2007
1. 7. 2007.

Писање бројева словима

Бројеви се пишу **састављено**

- 12 дванаест
17 седамнаест
200 двеста
600 шестсто
900 деветсто

и **растављено**

- 500 пет стотина
287 двеста осамдесет седам
33 тридесет три
460 четири стотине шездесет
422 четиристо двадесет два
71 седамдесет један
2000 две хиљаде

Прича о Раку Кројачу

Живео под великим белутком у реци Рак Кројач. Он је надалеко био чувен по свом занату. Све бубе, лептири и рибице из околине шили су код њега своје одело. О вредноћи његовој свугде се причало; говорило се да никад из руке не испушта своје руменкасте, оштре маказе. У послу су му помагали мали ракови, његови синови. Они су по дну речном прикупљали материјал, од кога је после Рак Кројач правио дивна одела.

Једном у великом виру, близу белутка где је становао Рак Кројач, рибице реше да приреде забаву, те све потрче њему, да им сашије ново одело.

– Ноћас ће бити забава у виру на месечини, па те молим да ми сашијеш хаљину, лепшу него иједну што си до сада шио – рече штука Раку Кројачу, пресецајући хитро воду.

– Сашићу ти сивозелену хаљину од шљокица, закићену седефастим лепезама – одговори Рак Кројач и узе јој меру.

За штуком дође каћиперка пастрмка и стаде се умиљавати Раку Кројачу:

– Драги Рачићу, сашиј ми хаљину да буде лепша него у осталих риба.

А Рак Кројач се замисли и рече:

– Сашићу ти шарену хаљину, пуну жутих, црвених, белих и плавих тачкица. Бићеш најлепша на целој забави.

После ње изрони из трске греч молећи:

– Рачићу, молим те да ми сашијеш ново одело за забаву, па ћу ти платити колико год затражиш.

– Сашићу ти жућкастозелено одело, ишарано црним пругама. Ти једини бићеш тако одевен.

Кад рибице одоше, навали Рак Кројач на посао.

белутак, руменкаст, вир, шљокица, седеф, седефаст, каћиперка, лика, пренеразити се, тужити, окретна игра

Посла рачиће да набаве материјал потребан за рибље хаљине: речног бисера, седефа, шареног ситног песка. А чим се они вратише, поче да прави нова одела, нижући бисер и седеф на дуга влакна лике, која је потом упредао са речним сребром.

А за то време су рибице спремале вир за забаву. Прво су очистиле дно од муља и посуле га руменкастим белутком и маховином; после су покосиле високу обалску траву, да би месец што боље осветлио вир. Најзад су отишле до жабље свирачке дружине зване „Крекетуша“ и погодиле се да им свира на забави. Чак предвече се упуте Раку Кројачу да виде шта је с хаљинама.

Кад тамо стигну, а велики белутак где је Рак Кројач становао лежи одваљен у страну и рачићи по мутној води лутају и плачу.

– Шта је то, побогу?! Где је Рак Кројач?
– повичу пренеражене рибе, слутећи неку несрећу.

– Однела га у торби нека деца која су овуда ловила ракове – одговоре рачићи кроз плач. – Сад нећемо никад више видети свог драгог оца, Рака Кројача.

Онда и пастрмка и греч и штука ударе у плач, било им је жао што је сироти рак настрадао, а још више што им није хаљинице за забаву сашио.

Малишани, видевши како рибе жале њиховог оца, још више се растуже:

– Таман смо му донели бисера, седефа, речног сребра и шареног песка и он почео

да их ниже на влакна, а неваљала деца нам га заувек однесоше.

Чувши плач рачића и риба, дотрче и жабе и речне змије и сви други становници реке да виде шта је, и тако настане општа жалост.

Баш је сунце залазило за брег кад се то дешавало. Вода у виру се руменела као да је неко у њу сасуо вина. Вечерњи ветар је лутао кроз трску. А становници реке су и даље крај белутка тужили.

Наједном штука преста плакати и викну:

– Ево, долази низ реку Рак Кројач, познајем га по руменкастим маказама што их носи у руци.

Сви се обазру на ту страну и угледају га збиља како се опрезно провлачи између камења, хитајући кући. Стигавши на свој праг рече:

– Срећа моја што сам собом понео маказе, те сам, чим су се деца мало заговорила, расекао торбу и побегао, иначе ме не бисте никад више видели.

Какав други лен рак би после овог доживљаја прво легао да се одмори, а Рак Кројач прво узе да доврши започете рибље хаљине. Шио их је док се месец није јавио, а онда су већ биле готове и преливале су се као дуга у безброј боја.

Кад су штука, пастрмка и греч стигли у новим хаљинама, забава у виру је већ била отпочела, жабе су свирале, рибице су играле окретне игре, а Рак Кројач је испод белутка за то време причао својој деци шта је све претрпео док није побегао из торбе.

Десанка Максимовић

- Подвуци једном бојом и објасни реченице из приче које указују на то како је Рак Кројач био вредан.
- Другом бојом подвуци опише хаљина за рибе и материјала од којих су направљене.
- Подвуци у причи и опис припремања вира за забаву.
- Објасни како су се осећале рибе док су се припремале за забаву. О чему су тада размишљале?

 Препричај ову причу у шест реченица. Нека ти помогну следеће кључне речи:

припрема _____

нaручивање _____

набавка _____

несрећа _____

повратак рака _____

забава _____

Смисли и напиши другачији наслов за ову причу.

 Пронађи одговарајућа значења за изразе и упиши их.

имати успеха • бити веома строг • зависити од некога • бити некоме главни помагач • напустити некога као непоправљивог • бити врло вешт • бити врло заузет • брзо, журећи

имати пуне руке посла – _____

бити десна рука некоме – _____

владати гвозденом руком – _____

радити на брзу руку – _____

бити срећне руке – _____

имати златне руке – _____

дићи руке од некога – _____

бити везаних руку – _____

 Пронађи у речнику на крају књиге значења речи из породице речи *рука*. Упиши њихова значења.

рукав – _____ руководити – _____

рукавица – _____ руковати се – _____

рукопис – _____ уручити – _____

рукомет – _____ ручни – _____

 Настави започету причу користећи речи и изразе из породице речи *рука*.

Тога дана сам био срећне руке. Играли смо рукомет.

Da li si se nekada vozio kolima seoskim putem? Kakav je to bio doživljaj?

Vožnja

Vozimo se. Pokraj puta
razasuta
sela leže.
Kô potoci posle bure
konji jure,
lete, beže.

Vrh potoka i šipraga
topla, blaga
večer pada.
Vozimo se. Sanja cveće;
miris sleće
sa livada.

Gle, seoske kuće bele
kao strele
tek prolete.
Pored puta stabla vita
šiblje, žita,
lete, lete.

Gle, počinju i svetlaci,
leta znaci,
da se pale,
i iz magle trepte sive
kao žive,
zvezde male.

Po beskrajno nežnom, mekom
i dalekom
nebu plavu
nasmejani mesec bludi,
što na ljudi
liči glavu.

Vozimo se. Pokraj puta
razasuta
sela leže.
Kô potoci posle bure
konji jure,
lete, beže.

Desanka Maksimović

razasut, šiprag, vit,
svetlac

Pronađi i napiši najlepše reči
kojima pesnik slika

sela i kuće kraj puta: _____

veće koje pada: _____

svice: _____

nebo: _____

zapregu u kojoj se vozi: _____

Objasni značenje pesničke slike:

Vozimo se. Sanja cveće;

miris sleće

sa livada.

Podvuci u pesmi reči koje se rimuju. Šta zapažaš?

Zamisli da se voziš kolima koja vuku konji. Opiši taj doživljaj: šta te najviše zabavlja dok se voziš, koje zvukove čuješ, šta vidiš, da li se nečega plašiš, ko upravlja konjima i sl.

Čitaj pažljivo ovu pesmu. Oslušuj ritam kojim se nižu stihovi i strofe. Kako zvuče? Na kakvo kretanje te podsećaju?

Uporedi ritam ove pesme s ritmom pesme *Prolećnica* Jovana Jovanovića Zmaja i ritmom poeme *Zamislite* Dušana Radovića.

Pišemo sastav

Знаш ли шта је здравица? Када се изговара здравица?
Како би ти наздравио другу на прослави његовог рођендана?

Здравица

Све што расте
хтело би да расте...
– Нека расте,
и треба да расте!

Све што цвета
хтело би да цвета...
– Нека цвета,
и треба да цвета!

Нека гледа
све што има око,
свако крило
нек лети високо!
Летети, летети, лепо је летети!
Живети, живети, лепо је живети!

Све што лети
хтело би да лети...
– Нека лети,
и треба да лети!
Све што пева
хтело би да пева...
– Нека пева,
и треба да пева!

Нека скаче
све што има ногу,
нека трче
сви који то могу!
Скакати, скакати, лепо је скакати!
Живети, живети, лепо је живети!

Душан Радовић

здравица

 Подвуци у овој песми стихове који ти се највише свиђају. Зашто ти се свиђају?

 Објасни значење прве строфе у овој песми.

 Објасни коме песник наздравља у овој песми.

 Наведи све песникове жеље из ове здравице.

  Сисли и напиши у једној реченици поруку ове песме.

 Подвуци све глаголе из песме *Здравица*.

 Настави ову песму.

 Научи песму напамет. Ако знаш мелодију, отпевај ову песму.

Правопис

писање гласа *ј*

пише се између **О** и **И**

не пише се између **И** и **О**

писање датума

дан	месец	година	
12.	април	1995.	год.
12.	4.	1995.	год.
12.	IV	1995.	год.
редни број с тачком	реч	редни број с тачком	скраћеница
	редни број с тачком		
	римски број без тачке		

Књижевност

поезија (у стиху)

ауторска

поема

родољубива

љубавна

песма

стих

строфа

ритам

рефрен

народна

епска (јуначка)

лирска
шаљива

лирска
обичајна

лирска
породична

народне умотворине

пословице

загонетке

питалице

брзалице

разбрајалице

Правила за изражајно читање и рецитовање

- Док читаш или рецитирујеш требало би да се уживиш у садржају текста, односно да замислиш оно о чему се у тексту говори.
- Труди се да јасно изговараш сваку реч и да се сви гласови у свакој речи добро чују.
- Читање и рецитовање не треба да буде једнолично и досадно, већ неке делове треба да изговараш тише, а неке гласније, неке брже, а неке спорије, у зависности од садржаја текста и осећања која текст у теби побуђује.
- Важно је да поштујеш тачке, зарезе, узвичнике, упитнике и друге правописне знаке. Код сваког знака треба застати, направити краћу или дужу паузу. Паузе су веома важне, јер дају моћ речима.
- Приликом рецитовања покрети руку и гестови треба да буду одмерени, у складу са оним о чему се говори у песми и са расположењем које постоји у њој.
- Важно је да читање и рецитовање буду природни, налик на свакодневни говор.
- Ради лакшег припремања за читање и рецитовање, текст означи на следећи начин:

— — — — — овако означене делове текста читај или рецитируј тише
~~~~~ овако означене делове текста читај или рецитируј гласније
| на овако означеном месту у тексту направи краћу паузу
|| на овако означеном месту у тексту направи дужу паузу.

Правила за добро писање

- Размисли о томе шта све знаш о теми о којој треба да пишеш.
- Забележи шта све треба да поменеш у свом саставу.
- Потруди се да смислиш одговарајући наслов.
- Мисли о томе ко ће читати твој рад.
- Твој састав треба да има почетак, средину и крај.
- Унеси осећања у свој рад (тугу, радост, љутњу, узбуђење, изнећ).
- На крају реченице стави тачку, упитник или узвичник.
- Почни сваку реченицу великим словом. Имена места и људи такође пиши великим почетним словом.
- Реченице не почињи на исти начин (сети се речи са сличним значењем).
- Прочитај свој рад и исправи грешке које запазиш.

А

аваница (арапски) – неваљалац, нитков, насилник
авлија (турски) – ограђен простор око куће, двориште
адмирал (немачки) – највиши официрски чин у ратној морнарици
астал (турски) – сто
аутобиографија (грчки) – опис властитог живота, животопис који писац пише о самом себи

Б

бангав – који тешко хода због квргастих израслина на стопалима или копитама;
упореди: хром
беласати се – мало се белети, испрекидано се белети
белутак – обли и глатки бели камен
било – уједначено куцање срца које се осећа под прстима кад се прислоне уз артерију, пулс
бити спреман стићи и утећи – значи: бити врло способан и сналажљив
боквица – биљка која се користи у народном лекарству
брвно – стабло које служи да се премости неки поток или речица; балван, трупац, греда
брујати – производити звук, потмуо, дубок сливени шум, зујање
бубнути – пасти с потмулим треском, треснути, љоснути
буздован (турски) – средњовековно оружје које се састоји од гвоздених пера и дршке, подесно за ударање или бацање на противника
буквик – букова шума

В

ваистину – заиста, доиста, одиста, заправо, у ствари

вал – талас
варош (мађарски) – веће насеље, град
васпитање – уљудно понашање, уљудност, васпитаност; образованост
већма – у већој мери, више
винути се – дигнути се у ваздух
вир – дубоко место у потоку, реци или језеру
вит – витак, висок
вити – овде значи: правити нешто, стварати
вити се – овде значи: обавијати се, обмотавати се
власт – овде значи: моћ потчињавања некога својој вољи, ауторитет
воденица – млин који покреће вода, млин уопште
воденичар – млинар који ради у воденици
водопија – коровска биљка с плавом цветном главицом
вранац – коњ црне длаке, вран коњ
врднути – брзо помаћи, покренути, мрднути
врзина – ограда од живог или посеченог трња или грања
врткати се – немирно се покретати, мицати се лево-десно

Г

галопирати – трчати галопом, најбржим коњским трком (у скоковима)
генерал – официр са једним од највиших чинова у војсци
гледити се – гледати се, погледивати се
горостасан – који је веома велик, висок, огроман
граб – листопадно дрво из фамилије бреза
грабити – овде значи: ићи брзим, дугим корацима, трчати, хитати
грозота – ужас, страхота
губав – који је оболео од губе, лепре, болестан од губе; уопште болестан

Д

девер – мужевљев брат, а овде означава оног који води младу на венчање

декор – овде означава кулисе, намештај и предмете којима се на позорници дочаравају место и време радње комада

делипар (турски) – јуначина, делија; крупан, моћан човек

дембелисати – не радити ништа, излежавати се, ленчарити

дирекција (латински) – управна служба неког предузећа; зграда у којој се то предузеће налази

доза (грчки) – одређена количина нечега

дочекање – дочекивање, примање некога ко долази у посету (обично лепо, срдечно и свечано)

дремуцкати – спавати лаким сном, дремати често се будећи, имати испрекидан сан

дријешити (дрешити) – развезивати

духовник – свештено, духовно лице

Ђ

ђерђеф (турски) – обично дрвени оквир на који се разапне тканина по којој се везе

ђипити – нагло скочити

ђогат (турски) – коњ беле длаке, белац

ђувегија (турски) – момак за женидбу; младожења

Ж

жалац – овде означава шиљати и оштри зуб

жарипан – реч без посебног значења, само у разбрајалици

жбуњичњак – земљиште на којем расте жбуње, засад више врста жбунова

жвала (обично у мн.) – овде означава метални део узде који се ставља коњу у уста, ђем

жеравица – ужарени остаци изгорелог дрвета или угља, жар

жети – српом, косом или жетелицом косити зрело жито

живица – жива ограда од шибља, грмља и украсног биља

жидак – који је мање густине, редак, разређен

жуња – птица сродна детлићу, жуна

З

загрести – овде значи: побећи брзо трчећи, стругнути

заискати – замолити, затражити

залагати – овде значи: стављати некоме у уста залогај по залогај, хранити

заљубити се – осетити, доживети љубав, заволети некога

замакнути – ући у нешто, склонити се

замаћи – види: замакнути

заметнути – овде значи: размножити, прикупити, стећи

заплавити – учинити плавим, обојити у плаво

застор – заклон, обично од платна, завеса

затећи се – задесити се, наћи се негде у одређеном тренутку

затиљак – задњи део главе, потиљак

зауздати – ставити коњу узде

збег – место на које се склањају они који су принуђени да беже од неке опасности, уточиште

зверка – у преносном значењу: позната и утицајна особа, моћна личност

здравица – речи које се говоре при наздрављању

здрав кó дрен (изр.) – потпуно здрав, јак, снажан

земљопис – наука која се бави описивањем земље, географија

зет – ћеркин или сестрин муж

зирнути – бацити поглед, погледати

златаст – који је попут злата, налик на злато

зујкати – испрекидано зујати

И

- игнорисати** – прелазити преко нечега с презрењем, као да не постоји
- играти** (коња) – терати коња у трк, галоп
- инерција** (латински) – тежња неког тела да задржи стање мировања или праволинијског кретања, све док га нека сила у томе не спречи
- инстинкт** – несвесна тежња, побуда, нагон; предосећај
- исткати** – ткајући израдити, изаткати; у преносном значењу: начинити, створити

Ј

- јабучар** – јабуков воћњак, јабучњак
- јава** – будно стање, збиља
- јадати се** – жалити се, тужити се
- јак** – овде значи: у овом тренутку, одмах, сада
- јарам** – дрвена направа, оквир око врата теглеће животиње у који се она упреже
- јасле** – дугачак сандук (или корито), обично од дрвета, причвршћен уза зид, у који се ставља храна за стоку
- јатак** (турски) – онај који скрива, чува хајдуке и одметнике од власти и помаже им
- јездити** – јурити, ићи, брзо промицати, хитати, пловити
- јоште** – још (овде казује да ће нешто потрајати)

К

- карактер** (грчки) – овде означава моралну чврстину, јаку вољу, постојаност, честитост, поштење
- каћиперка** – она која воли да се кити и нападно одева, помодарка
- кићен** (уз именицу сватови) – лепо одевен, окићен, удешен, богато украшен

- клин** – комад гвожђа који закуцан служи за качење, вешање, ексер
- ковитлати се** – вртети се брзо тамо-овамо, окретати се
- колац** – овде означава танку мотку која служи за окачињање и ношење нечега
- конфликт** – оштро супротстављање, сукоб
- коса** – пољопривредна алатка с дугачким, лучно повијеним сечивом на крају дуге дршке, којом се сече, коси трава
- косац** – човек који коси траву, детелину или жито
- крадомице** – кришом, потајно, крадом
- красти се** – долазити кришом, прилазити тихо, нечујно, прикрадати се
- крилатаст** – који има крила, крилат
- крсно име** (*изр.*) – црквени и породични празник, углавном код православних Срба, слава
- кулаш** (турски) – коњ мишје, жућкастосиве боје
- кучина** – грубо кратко влакно које остаје као отпадак при преради конопље или лана

Л

- лањски** – који се десио прошле године, прошлогодишњи
- лахорити** – полако, лагано дувати, пирити, пиркати (о ветрићу)
- ледина** – дуго неорана земља
- лика** – танки слој дрвета испод коре који се употребљава за плетење корпи

М

- малтретирати** – рђаво охпоступати према некоме, кињити га, мучити, злостављати
- махнит** – умно поремећен, умоболан, луд
- механизам** (грчки) – склоп узајамно усклађених делова неке справе или машине
- милен** – драг, мио

милост – овде означава добро, племенито дело
мити – прати, умивати
модар – загаситоплав

Н

надзорник – онај који врши надзор, који надгледа, надгледник, контролор
надрасти – растом, висином претећи, надмашити (некога, нешто)
нарав – овде значи: природа
насеобина – место (обично мање) на којем се неко населио, настанио, насеље
насилништво – примена силе, сурово, окрутно понашање према некоме, тиранија, насиље
наћулити – надићи, подићи уши да би се боље чуо звук (о животињама)
недраг – који некоме није драг. *Изр. ићи од немила до недрага* – ићи на све стране безуспешно тражећи помоћ или савет
несебичан – који не води рачуна само о себи, који је спреман да се жртвује и да помаже другима, пожртвован
нечовештво – нечовечан, бездушан поступак, зао чин, недело, нечовечност
нечувен – за који се није чуло, незапамћен, невиђен, чудан
ништаван – овде значи: безначајан
ноншалантно (француски)– природно, неусиљено, опуштено

О

обалити – оборити, срушити
обрецнути се – љутито, осорно рећи нешто некоме, викнути на некога, издрати се, брецнути се
озвездити се – посути се звездама (овде: о потоку)

окретна игра – врста плеса, игре, која се игра окретањем укруг (валцер, танго)
опанак – лака обућа од коже која се везује за ногу кожним каишевима; *упореди:* опута
опута – трака искројена од коже која је обично служила за плетење опанака и везивање опанака за ногу
осветак – свануће, свитање, почетак јутра пред излазак сунца, освит, освитак
осој – сеновито место, северна падина и подножје неког узвишења
остраг – са стражње стране, одостраг, позади
отаљавати – с муком обављати неки посао
отац – овде: свештено, духовно лице (свештеник, калуђер)

П

пад – кретање тела проузроковано силом Земљине теже. *Изр. природни пад* – нагиб земљишта, стрмина; **слободни пад** – вертикално падање тела под утицајем Земљине теже
педаљ – мера за дужину, дужина, размак између врха палца и малог прста када се прсти рашире
пеливан (турски) – **1.** борац, рвач **2.** циркуски акробата на конопцу **3.** јунак, витез
перпетуум мобиле (латински) – замишљена машина која би радила без коришћења енергије, „вечни мотор“
перуника – биљка са сабљастих листовима и великим цветовима љубичасте, црвене или беле боје
пирнути – лагано дунути
питак – који се може пити, који је добар за пиће: питка вода
пластити – слагати сено у пластове
погонска сила – енергија која може да покрене неко тело

подржати – дати, пружити подршку, помоћ
поема – дужа песма, обично у стиху, понекад и у прози
позан – који је на крају времена у којем се нешто збива, касан
позлатити – превући танким слојем злата; у преносном значењу: учинити да буде као злато, улепшати
покројити – скројити, сашити
полањски – који је био претпрошле године, пре две године, преклањски
полетнути – накратко замахнути крилима
помести се – доћи у стање збуњености, збунити се, запетљати се, спетљати се
помирити се (с нечим) – невољно пристати на нешто, не противити му се више, привикнути се на то
посадити – овде значи: ставити некога да седне, сместити некога, посести
послужитељ – особа која у некој установи обавља услужне послове, домар
поштовање – добро мишљење о некоме, о његовим способностима, поштењу, вредностима, уважавање
праштај! – овде употребљено при растанку, као израз жаљења и извињења
предвечерје – део дана пре сумрака, време на крају дана, пре него што падне вече
преметнути се – преврнути се, пребацити се
пренеразити се – веома се зачудити, запрепастити се
прикрасти се – прићи шуњајући се, доћи тихо, крадом, неопажено
прикумак – кумов помоћник при венчању
прионутити – навалити на неки посао, латити се нечега
пристајати – лепо стајати, одговарати (овде: о ципелама)
притврдити – учинити да се нешто чврсто држи, учврстити, причврстити

прокљувити – схватити оно што се скрива, прозрети, открити нешто
пропршорити – затреперити, промешкољити, протрести
просветитељ – онај који шири знање, просвећеност, који просвећује, уздиже ширећи културу
просен – који се односи на просо, који је од проса
просинути – синутити, засјати, заблистати
пуст – овде значи: неостварљив, варљив, лажан
пушкет – удаљеност од пушке до места до којег може да се добаци метак, домет

Р

раван – овде значи: равница, низија
равноправност – стање онога који је равноправан, који је по правима изједначен с другима, који има иста права као други
разасут – свуда разбацан, распршен на све стране
разбојник – онај који пљачка, пљачкаш
расејано – на расејан начин, растресено, неусредсређено
раскошно – на раскошан начин, луксузно, богато
раскрилити се – раширити крила (о птицама)
распалити – овде значи: почети нешто живо, брзо, журно радити
реаговати – одговорити, одговарати, одазвати се на спољне подстицаје, супротстављати се нечему
реакција – узвратно деловање, противделовање, одговор на акцију, отпор, узвраћање на притисак
резак – који реже, оштар
реквизит (латински) – предмет који је потребан за позоришну представу, за снимање филма или ТВ серије
реферат (латински) – писмени или усмени службени извештај

рудача – руда, минерал, минерална сировина која се вади из земље и прерађује у фабрикама

рудети – постајати руд, црвенкаст, риђ, црвенети, добијати црвену боју

рујан – руменкаст, жућкастоцрвене, црвенкасте боје

рујевина – руменило, жућкастоцрвена боја

рукав – део одевног предмета у који се увлачи рука

рукавица – одевни предмет за шаке и прсте који штити од хладноће или прљавштине

руковати се – пружити, пружати некоме руку и стегнути је у знак поздрава

руководити (неким, нечим) – бити на челу, предводити некога или нешто, управљати нечим

рукомет – врста игре између два тима у којој се лопта додаје руком и убацује у противнички гол

рукопис – 1. начин писања слова руком
2. ауторов текст пре штампања у књизи

руменкаст – који је благо румен, црвенкаст

ручни – 1. који се односи на руку, који припада руци: ручни зглоб 2. који се носи на руци: ручни сат 3. који се обавља руком: ручни рад

ручно – руком, помоћу руке

С

сабрати се – овде значи: скупити се, доћи на неко место

самоћа – стање онога који је сам

санак – сан, сањање, сновијање

светитељ – човек пун врлина, кога је црква прогласила светим

светлац – види: свитац

свируп – немилосрдан, окрутан, суров, бездушан

свод – реч овде означава састављене крошње дрвећа

себичан – који мисли само на себе, који настоји да оствари сопствени интерес на штету других

северац – северни ветар

седеф (турски) – унутрашњи слој љуштуре неких шкољки и пужева, који се прелива у дугиним бојама

седефаст – који је попут седефа

сеник – вртна, баштенска кућица без зидова, са кровом на стубовима, која служи за одмор и као заклон од кише и сунца, сеница

скерлет (турски) – тканина љубичастоцрвене боје која се употребљавала за израду скупоцене одеће; одећа од те тканине

скљусити се – пасти, срушити се (о кљусету, коњу); скљокати се

скрасити се – задржати се, смирити се на једном месту

слаткокљунац – онај који има диван глас, који лепо пева (о славују)

смрека – високо дрво из фамилије борова

снаћи се – умети искористити прилику, умети извући се из тешкоћа

снен – сањив, поспан; овде значи: који изазива сан, успављив, тих и монотон

спирално (грчки) – на спиралан начин, као спирала, завојито, вијугаво

сплеткашица – она која прави сплетке, која подваљује, смутљивица

срдито – љутито, гневно, на срдит начин

сриједа (среда) – место подједнако удаљено од крајева, средина

сручити се – нагло се спустити, навалити, срушити се на некога

стаклар – онај који израђује предмете од стакла

стаклара – радионица у којој се израђује стакло, стаклени предмети

стакларев – који припада стаклару

стакларски – који се односи на стакларе

стакласт – **1.а.** који је сав или већим делом од стакла **б.** који као да је од стакла, крхак
2. безизражајан, туп, укочен (о погледу)
стаклен – који је сав од стакла
старина – стар човек, старац
стари сват – други сведок на венчању (поред кума), који се сматра старешином сватова
стасит – који има складно и лепо грађено тело, висок, добро развијен
стати – значи: зауставити се, престати, али овде значи управо супротно: почети
стражњи – који се налази позади, одостраг; *супротно:* предњи
стреха – крај крова који прелази спољне зидове куће, настрешница
стрмоглавити се – пасти главом надоле, сурвати се стрмоглавце
стурити – гурнути, одгурнути, збацити
сукати (бркове) – вртећи дотеривати, увијати заврћући према горе
сумрачак – реч са умањеним значењем која овде означава време јачања Сунчеве светлости, сумрак пре рађања дана
сунчани сат – направа која мери време по сунчаном дану према положају Сунца, померањем сенке коју баца штап забоден у земљу на бројчаник са часовним ознакама исписаним на тлу

Т

таван – који је без светлости, мрачан, таман
таворити – живети тешко, злоупатити се, животарити
такум (турски) – опрема за јахаће коње која се састоји од узде, узенгије и седла
творевина – оно што је створено, дело, производ
теретан – овде значи: напоран, мучан, тежак
тмаст – црн, мрк, загасит

трн – овде: ниски бодљикави грм
трчкати – ићи брзо тамо-амо, трчкарати, одлазити на разна места ради завршавања послова
тужити – овде значи: исказивати тугу, туговати
туна – ту, на том месту
турити – положити на неко место, метнути, ставити, сместити

У

у један мах, у тај мах – у том тренутку
унакрсно испитивање – начин испитивања осумњичених током којег адвокати тужбе и одбране наизменично постављају питања оптуженом
убражење – замишљање нечега што не постоји
уручити – предати у руке или пренети пошиљку или поруку: уручити телеграм, уручити поздраве
утећи – трчећи побећи, умакнути, трчећи одјурити; *упореди:* шмугнути

Ф

фијукати – производити висок, оштар звук, фијук, звиждати

Х

хазна (турски) – благо, богатство
хајдук (турски) – овде: разбојник, пљачкаш; такође и борац против Турака
харамбаша (турски) – вођа хајдучке дружине
хитнути – бацити; **хитнути се** – бацити се нечим на некога
хром – који има повређену или краћу ногу, па због тога храмље, тешко хода; *упореди:* бангав

Ц

цвркнути – 1. огласити се цврчањем, зацврчати
2. зацвркатати

ценити – поштовати некога, имати добро
мишљење о некоме

цењен – поштован, који се поштује

цепка – танки комад дрвета добијен цепањем
већег комада дрвета

цер – врста храста

циц – речца којом се некоме поручује, каже да
неће добити оно чему се нада

Ч

чаран – овде значи: црн

чардак (турски) – овде значи: дворац

част – моралан однос према људима, поштење,
честитост

чиода – игла с главицом, прибадача, шпенадла

чистота – поштење, невиност, честитост

чкаљ – коровска биљка, чичак

чун – мали чамац, плитак и равног дна

Ш

шар – шарен, разнобојан

шарати – 1. повлачити црте, линије по нечему
2. летети тамо-амо, врзати се

шеврљуга – мала пољска птица певачица, шева

шипраг – шикара, густиш, грмље, шипражје

шљокица – метална, пластична или стаклена
светлуцава плочица која се нашива на одећу
као украс

шмугнути – брзо и неопажено побећи, отрчати,
умакнути; *упореди:* утећи

штанглица (немачки) – врста ситног колача од
ораха у облику мале штангле, полуге (овде
са шећерним преливом)

шћерати – 1. натерати некога да оде, отерати,
стерати 2. уклонити, спустити
с уздигнутог места наниже 3. сићи с коња,
сјахати

УПУТСТВО	2
ВОДИЧ	2
1. НИГДЕ НИЈЕ КОД КУЋЕ	3
ЖЕЉА ДЕВОЈЧИЦЕ, <i>Бранко Халуса</i>	4
ВРСТЕ РЕЧИ	5
СТИГЌ ВРАПЦУ ЦЕЊЕН ГОСТ, <i>Русомир Арсић</i>	6
ВРСТЕ РЕЧЕНИЦА	7
УЗВИЧНЕ РЕЧЕНИЦЕ	7
ЛАКУ НОЋ, <i>Видоје Подгорец</i>	8
ПОТВРДНЕ И ОДРИЧНЕ РЕЧЕНИЦЕ	9
СЕПТЕМБАР, <i>Душан Костић</i>	10
ВИШЕЗНАЧНОСТ РЕЧИ	11
ГРАДСКИ И ПОЉСКИ МИШ, <i>Лафонтен</i>	12
УПРАВНИ ГОВОР	14
НЕУПРАВНИ ГОВОР	15
ГЕНЕРАЛЕ СИЛО ЉУТА, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	16
ГРАЂЕЊЕ РЕЧИ	17
МОЈЕ ДЕТИЊСТВО, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	18–19
ИМЕНИЦЕ	20
ПИСАЊЕ ВЕЛИКОГ СЛОВА	21
ЉУТИТО МЕЧЕ, <i>Бранислав Црнчевић</i>	22–23
Сети се шта смо научили	24
2. ДРУГ ЋЕ ДРУГУ ДА УБЛАЖИ ТУГУ	25
У САМОЋИ, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	26
СВРЌАК I МРАВИ, <i>Лафонтен</i>	27
УЧИОНИЦА БЕЗ НАСИЛНИШТВА, <i>Алан Л. Бин</i>	28–29
ПИШЕМО САСТАВ	31
САМОЋА, <i>Бранко В. Радичевић</i>	32–33
РОД И БРОЈ ИМЕНИЦА	34

	НОВИ ФРИЗЕРСКИ САЛОН	35
	МАЧАК ОТИШАО У ХАЈДУКЕ, <i>Бранко Ћопић</i>	36–38
	УМЕМО ЛИ ДА СЛУШАМО САГОВОРНИКА	40
	МАРКО КРАЉЕВИЋ И БЕГ КОСТАДИН, народна песма	42–43
	СВИТАЦ ТРАЖИ ПРИЈАТЕЉЕ, <i>Сун Ју Ђин</i>	44–45
	Сети се шта смо научили	46
	3. ЛЕПА РЕЧ И ГВОЗДЕНА ВРАТА ОТВАРА	47
	ТРАЖИМ ПОШТОВАЊЕ, <i>Владимир Андрић</i>	48
	РЕЧИ КОЈЕ ИМАЈУ РАЗЛИЧИТЕ ОБЛИКЕ, А ИСТО ИЛИ СЛИЧНО ЗНАЧЕЊЕ	49
	ЗИМА, <i>Душан Васиљев</i>	50
	РЕЧИ ИСТОГ ОБЛИКА, А РАЗЛИЧИТОГ ЗНАЧЕЊА	51
	ГЛАГОЛИ	51
	КЛИН-ЧОРБА, народна прича	52
	ВЕТАР И СУНЦЕ, народна приповетка	54
	СВЕТИ САВА ПОМАЖЕ ЧОВЕКУ ДА СЕ СНАЂЕ, <i>Симеон Маринковић</i>	56
	СЕБИЧНИ ЏИН, <i>Оскар Вајлд</i>	58–60
	ПРВИ СНЕГ, <i>Војислав Илић</i>	62
	МОЈ ДНЕВНИК	63
	ВРАПЧИЋ, <i>Максим Горки</i>	64–65
	ГЛАГОЛСКА ЛИЦА	67
	ГЛАГОЛСКА ВРЕМЕНА – ПРОШЛО, САДАШЊЕ И БУДУЋЕ ВРЕМЕ	67
	ЧАРДАК НИ НА НЕБУ НИ НА ЗЕМЉИ, српска народна бајка	68–70
	ПИШЕМО САСТАВ	71
	VESTI, <i>Ljubivoje Ršumović</i>	72
	Сети се шта смо научили	74
	4. КО СЕ ВОЛИ ТАЈ СЕ ПИШЕ	75
	ЉУБАВНА ПЕСМА, <i>Милован Данојлић</i>	76
	ПРИДЕВИ	77
	КЊИЖЕВНЕ И НЕКЊИЖЕВНЕ РЕЧИ	77

ШТА ЈЕ НАЈВЕЋЕ, <i>Мирослав Антић</i>	78
ЗАГОНЕТКЕ	79
PRVA LJUBAV, <i>Dragomir Đorđević</i>	80
РОД И БРОЈ ПРИДЕВА	81
СТАКЛАРЕВА ЉУБАВ, <i>Гроздана Олујић</i>	82–85
ЗАМИСЛИТЕ, <i>Душан Радовић</i>	86
ПИПИ ЗАБАВЉА ТЕТКА ЛАУРУ, <i>Астрид Линдгрен</i>	88–91
ДЕЦА МОГУ ДА ПОЛЕТЕ, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	93
Сети се шта смо научили	94
5. ТАЈНЕ СВЕТА	95
ПРОЛЕЋНИЦА, <i>Јован Јовановић Змај</i>	96
ПИСАЊЕ РЕЧЦЕ НЕ УЗ ГЛАГОЛЕ, ИМЕНИЦЕ И ПРИДЕВЕ И ПИСАЊЕ РЕЧЦЕ ЛИ	97
ПРИЧА О ДОБРОЈ РОДИ, <i>Стојанка Грозданов Давидовић</i>	98–99
РЕЧИ СА УМАЊЕНИМ ЗНАЧЕЊЕМ – УМАЊЕНИЦЕ	101
ДОМОВИНА СЕ БРАНИ ЛЕПОТОМ, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	102
РЕЧИ СА УВЕЋАНИМ ЗНАЧЕЊЕМ – УВЕЋАНИЦЕ	103
ЗАЉУБЉЕНЕ ЦИПЕЛЕ, <i>Пјер Грипари</i>	104–106
СКРАЋЕНИЦЕ	107
ВУК I JAGNЈЕ, <i>narodna basna</i>	108
РИШЕМО SASTAV	109
ЛАВ И ЧОВЕК, <i>арапска народна прича</i>	110–111
НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ	112–113
СВЕТИ САВА И СЕЉАК БЕЗ СРЕЋЕ, <i>народна прича</i>	114–115
ПЕСМА О ЦВЕТУ, <i>Бранко Миљковић</i>	116
НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ	117
СВИЈЕТУ СЕ НЕ МОЖЕ УГОДИТИ, <i>народна приповетка</i>	118
Сети се шта смо научили	120
6. ШТА ЈЕ СМЕШНО	121
ШТА ЈЕ ОТАЦ, <i>Драган Лукић</i>	122

	ИЗОКРЕНУТА ПРИЧА, <i>Бранко Ђопић</i>	124–125
	ЖЕНИДБА ВРАПЦА ПОДУНАВЦА, шаљива народна песма	126
	ПИШЕМО САСТАВ	127
	ЦИЦ, <i>Бранко Радичевић</i>	128
	ПРИЧА О ГАВРАНУ И ЛИСИЦИ, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	130–131
	А ЗАШТО ОН ВЕЖБА, <i>Душан Радовић</i>	132–133
	ЈЕДНА СМЕШНА ПЕСМА, <i>Душан Радовић</i>	136
	ПРОСТА (НЕПРОШИРЕНА) РЕЧЕНИЦА	137
	ПРОСТА ПРОШИРЕНА РЕЧЕНИЦА	137
	РЕЧИ КОЈЕ ОДРЕЂУЈУ ВРЕМЕ, МЕСТО И НАЧИН ВРШЕЊА РАДЊЕ	137
	КОРЊАЧА И ЗЕЦ, <i>Езоп</i>	138
	Сети се шта смо научили	140
	СВЕ ШТО РАСТЕ ХТЕЛО БИ ДА РАСТЕ	141
	КАКВЕ ЈЕ БОЈЕ ПОТОК, <i>Григор Витез</i>	142
	ДВИЈЕ СЕЈЕ БРАТА НЕ ИМАЛЕ, народна песма	143
	БАЈКА О БЕЛОМ КОЊУ, <i>Стеван Раичковић</i>	144–146
	ПИСАЊЕ СУГЛАСНИКА <i>ј</i>	147
	СЛАВУЈ И СУНЦЕ, <i>Добрица Ерић</i>	148
	ПИСАЊЕ ДАТУМА	149
	ПИСАЊЕ БРОЈЕВА СЛОВИМА	149
	ПРИЧА О РАКУ КРОЈАЧУ, <i>Десанка Максимовић</i>	150–151
	ВОЖЊА, <i>Desanka Maksimović</i>	154
	РИШЕМО SASTAV	155
	ЗДРАВИЦА, <i>Душан Радовић</i>	156
	Сети се шта смо научили	158
	ПРАВИЛА ЗА ДОБРО РЕЦИТОВАЊЕ	159
	ПРАВИЛА ЗА ДОБРО ПИСАЊЕ	159
	РЕЧНИК	160–167
	САДРЖАЈ	168–171
	ТЕМАТСКИ САДРЖАЈ	172

Тематски садржај

КЊИЖЕВНОСТ

драмски текст 6, 132–134
поезија 10
песничке слике 10, 50, 62, 96, 116, 128, 142, 148, 155
басна 12–13, 27, 108–109, 130–131, 138–139
пословица 4, 13
аутобиографија 18–19, 136
поема 22, 28, 86
прича 32–34, 36–39, 44–45, 54, 56, 64–66, 98–99, 104–106, 110–112, 144–147, 150–152
напиши наслов за сваки део приче 34
прочитај вест 35, 72
ликови из приче, драме – особине 38, 52, 66, 70, 87, 100, 131, 134, 138
епске песме 42–43
главни лик приче, остали ликови, место и време радње 38, 45, 70
бајка 58–61, 68–70, 82–85, 147
речи које се римују 4, 6, 63, 155
српска народна бајка 68–70
ауторска бајка 70, 144
љубавна песма 76, 80
шта је највеће 78
загонетке 79
пипи дуга чарапа 88–92
рефрен 97
ритам 97, 155
родољубива песма 102
питалице, брзалице 112
обичајне народне песме 113
народна прича, приповетка 52, 54, 114–115, 118–119
разбрајалице, пословице 117
шаљива прича 124–125
шаљива народна песма 126
стих, строфа 4, 129
заплет, расплет 134
народне породичне песме 143
поређења 147

ГРАМАТИКА

врсте речи 5
врсте реченица 7, 53
потврдне и одричне реченице 9
вишезначност речи 11, 57, 112

управни говор 14
неуправни говор 15
грађење речи 17
именице 20
писање великог слова 20, 21, 30, 48, 129
проста реченица 27
род и број (једнина и множина) именица 34
напиши правилно 39
речи које имају различите облике, а исто или слично значење 49, 57
речи истог облика, а различитог значења 51
глаголи 5, 51, 53, 55, 129, 135, 157
узвичне реченице 7
упитне реченице 53
субјекат и предикат 27, 66
глаголска лица 67, 135
глаголска времена: прошло садашње и будуће време 67, 135
придеви: описни, присвојни 77, 79, 81, 116
књижевне и некњижевне речи 77
род и број придева 81
писање речце *не* и речце *ли* 97
речи са умањеним значењем – умањенице 101, 103
речи са увећаним значењем – увећанице 103
скраћенице 107
објасни значење речи и израза 11, 30, 39, 57, 112, 131, 143, 153
одредбе за време, место и начин 137
проста (непроширена) реченица 27, 137
проста проширена реченица 137
писање сугласника *j* 147
писање датума 149
писање бројева словима 149

ПИШЕМО

две твоје велике жеље 4
лаку ноћ 8
значења речи 11, 23, 153
градски и пољски миш 13
поука басне 13, 138
опиши мрављи град 29
опиши своја осећања 30, 41
мој друг (другарица) 31
осећања изазвана описом ноћи 34
особине лика 38, 43, 52, 87, 138

описи песничке слике 154, 155
значење стихова 10, 16, 23, 26, 43, 48, 62, 76, 78, 80, 87, 102–103, 129, 149, 155, 157
рецепт за клин-чорбу 53
путникова прича 55
шта би питао светог саву 57
о џиновој себичности и несебичности 61
препиши латиницом омиљене строфе 63
мој дневник 63
рођенданска честитка врапцу 66
бајка 71
мишљење о дечјим проналасцима 73
препиши реченице о љубави 85
шта ти се свиђа код пипи 92
препричај причу 100–101, 152
како ципеле показују љубав 107
басна 109
човекова одговорност за живот на земљи 112
објасни поруку приче 56, 115, 119
смешна прича 127
стрип 139
настави започету причу 153
описи доживљај 155
настави песму 157

ГЛУМИМО

стигô врапцу цењен гост 6
лаку ноћ 9
љутито мече 23
цврчак и мрави 27
мачак отишао у хајдуке 39
клин-чорба 53
врапчић 66
пипи дуга чарапа 92
а зашто он вежба 134

ГОВОРНА ВЕЖБА

објасни значење речи 13
љутито мече 22–23
цврчак и мрави 27
препричај причу 38–39, 70, 107
вежбај изражајно читање 36–39, 78

објасни значење стихова 23, 43, 76, 87, 96
посаветуј свица 45
како замишљаш песничке слике 50, 142
клин-чорба 52
ветар и сунце 54–55
себични џин 58–61
препричај бајку 70
прва љубав 80
опиши девојчицу од стакла 85
пипи дуга чарапа 92
изнеси запажања о ритму песама 97
како замишљаш гладног вука и јагњад 108
објасни значење пословице 112
шта све дете треба да научи док расте 116
како замишљаш врапца подунавца и сјеницу дјевојку 126
зашто је басна смешна 131
бајка о коњу 146
научи песму напамет 5, 157

РЕШАВАМО

ребусе 5, 39, 87, 103, 127, 129, 135
укрштенице 14, 55, 135
загонетке 79

ИСТРАЖУЈЕМО

пронађи вест у новинама 73

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

научи песму напамет 5, 17, 23
напиши састав о дрвету у јесен 10
препричај басну 13
напиши аутобиографију 19
још један догађај из живота деда-трише и његовог мачка 39
препричај укратко причу 45
напиши причу о зими 50
био сам сналажљив 53
напиши писмо 76

пронађи загонетке 79
претвори поему у причу 87
пронађи у библиотеци књиге о пипи 92
шта се даље догодило 107
напиши причу у првом лицу 119
изокрени изокренуту причу 125

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ

1.
граматика: врсте речи, врсте реченица
правопис: писање великог слова→речи; писање великог слова→реченица;
писање речце *не*; писање . ? !; писање речце *ли*; писање „, “ –
књижевност: поезија, проза, драмски текст, народне умотворине
2.
граматика: врста речи – именице; анализа реченице
(проста реченица; обавештајна, потврдна)
књижевност: поезија
3.
граматика: врста речи – глаголи; анализа реченице
(проста реченица; обавештајна, потврдна)
шта знам о речима
4.
граматика: врста речи – придеви; анализа реченице
(проста проширена реченица; обавештајна, потврдна)
књижевност: проза
5.
граматика: шта знам о речима
правопис: писање речце *не*, писање речце *ли*
књижевност: поезија
6.
граматика: анализа реченице (проста проширена реченица;
обавештајна, потврдна), време, место, начин вршења радње
књижевност: драмски текст

7.

правопис: писање гласа *j*, писање датума

књижевност: поезија

СМИСЛИ И НАПИШИ

стигò врапцу цењен гост

драмски текст 6

препричај причу 9

генерале сило љута

нова строфа 16

другарство 26

како да се попнеш на брдо 56

како би насликао песничке слике 62

напиши вест о необичном проналаску 73

прва љубав 80

наслов за пипине приче 92

поука басне 108

басна 109

питалице, брзалице 112

због чега се дивимо цвету 116

разбрајалица 117

шаљив разговор између оца и ћерке 123

изокренута прича 125

порука басне, песме 16, 131, 157

драмски текст 134

другачији наслов за басну, причу, песму 13, 16, 27, 66, 87, 152

Индекс аутора

- Андрић, Владимир 48
Антић, Мирослав 78
Арсић, Русомир 6
Бин, Алан Л. 28–30
Вајлд, Оскар 58–60
Васиљев, Душан 50
Витез, Григор 142
Горки, Максим 64–65
Грипари, Пјер 104–106
Грозданов-Давидовић, Стојанка 98–99
Данојлић, Милован 76
Ћин, Сун Ју 44–45
Ђорђевић, Драгомир 80
- Езоп 138
Ерић, Добрица 148
Илић, Војислав 62
Јовановић, Јован Змај 96
Костић, Душан 10
Лафонтен 12, 27
Линдгрен, Астрид 88–91
Лукић, Драган 122
Максимовић, Десанка 155–151, 154
Маринковић, Љиљана 40–41
Маринковић, Симеон 56
Миљковић, Бранко 116
Олујић, Гроздана 82–85
Плут, Дијана 40–41
Подгорец, Видоје 8
Радичевић, Бранко 128
Радичевић, Бранко В. 32–33
Радовић, Душан 86, 132–133, 136, 156
Раичковић, Стеван 144–146
Ршумовић, Љубивоје 16, 18–19, 26, 72, 93, 102, 130–131
Ћопић, Бранко 36–38, 124–125
Халуса, Бранко 4
Црнчевић, Бранислав 22–23

ЧИТАНКА

за трећи разред основне школе
друго издање

аутори	<i>Др Симеон Маринковић Славица Марковић</i>
илустровао	<i>Никола Витковић</i>
речник израдила	<i>Виолета Бабић</i>
рецензенти	<i>Проф. др Живојин Станојчић, Филолошки факултет у Београду Ана Милосављевић, наставник разредне наставе, ОШ „Вељко Дугошевић“ у Београду Мр Слађана Илић</i>
лектор	<i>Виолета Бабић</i>
графичко обликовање	<i>Милорад Митић, Душан Павлић</i>
издавач	<i>Креативни центар Градиштанска 8 Београд Тел./факс: 011/ 38 20 464, 38 20 483, 24 40 659</i>
уредник	<i>Виолета Бабић</i>
за издавача	<i>Дејан Беговић</i>
штампа	<i>Публикум</i>
тираж	<i>20.000</i>
copyright	<i>© Креативни центар, 2006</i>

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.016:811.163.41+821(075.2)

ЧИТАНКА : за трећи разред основне школе / [аутори Симеон Маринковић, Славица Марковић ; илустровао Никола Витковић ; речник израдила Виолета Бабић]. – 2. изд. – Београд : Креативни центар, 2006 (Београд : Публикум). – 178 стр. : илустр. ; 22 x 24см

Текст ћир. и лат. - Подаци о ауторима преузети из колофона. - Тираж 20.000. – Речник: стр. 160-167.

ISBN 86-7781-368-3
ISBN 978-86-7781-368-0
1. Маринковић, Симеон

COBISS.SR-ID 130308876

Министар просвете и спорта Републике Србије одобрио је издавање и употребу овог уџбеника у трећем разреду основне школе решењем број 6-00-00185/2005-06 и продужио важење решења за школску 2006/07. решењем број 6-00-2/2006-06 од 4. јануара 2006. године.

ЧИТАНКА

за четврти разред основне школе

Креативни центар

Упутство

Можда се питаш зашто да читаш,
добро је и то знати:
колико себе књигама дамо
књиге ће нама дати.

Приче и песме говоре увек
о свету и о животу.
Ономе ко их с љубављу чита
пружају тајну лепоту.

С књигом се може из своје собе
васцели свет обићи,
уз помоћ наших мисли и маште
до нових сазнања стићи.

Уз добре књиге бићемо лепши,
с њима се брже расте,
с њима стичемо змајеву снагу
и смела крила ласте.

Водич

задатак

цртамо и бојимо

сети се шта смо научили

глумимо

пишемо

књижевност

говорна вежба

истражујемо

решавамо

домаћи задатак

лектира

размисли

речник

1.

ДРУГАРСТВО

ЧИТАМО

- приче и песме о другарству

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о фабули и деловима фабуле
- о стиху, строфи и песничкој слици
- о приповедању, дијалогу и опису
- о роману
- о аутору књижевног дела
- о лирској песми
- о стрипу

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш стихове о другарству
- да направиш дневник читања
- да спроведеш истраживање о читању
- да смислиш и напишеш разговор ликова из стрипа

Шта значи бити добар друг (другарица)? Шта је то што није добро да чини друг другу (другарици)? Размени мишљење о томе с другом (другарицом) из клупе.

Друг другу

Ко има друга, има све –
и пријатеља, и помоћ у свакој прилици,
и адресу за писма, и гитару за песму,
и још десет прстију када је мало својих десет,
и уво за тајну, и уво за жељу,
и још једне очи, и још једну памет.

Другарство није птица
– птица одлети.
Другарство није бели зец
– зец је плашљив.

Другарство није пахуљица
– пахуљица је лепа, али се истопи.
Другарство није злато
– злато се купује.
Другарство није шапутање
– шапутање се претвара у јединицу.

Другарство је као храброст војничка,
као часна реч,
као стално сећање на друга.

Два друга и лопта су утакмица на мале голове.
Два друга у клупи јесу кућа у разреду.
Кад два друга поделе ужину,
то личи на свечани ручак.
Друг зна да сабира – али за двојицу.
Једна јабука и још једна јабука су –
по једна јабука за два друга!

Друг зна да дели.
Кад се једна јабука подели на два друга,
добивамо по један румени образ
јабуке за два друга.

Друг не живи сам, издвојен.
Две ноге и лопта нису довољни за игру.
У школској клупи не седи само један ученик.
Ужина није лепа када се једе кришом,
без друштва.
Да би неко био друг,
потребно је да нађе још једног друга.

Друг је само другу друг!

Дечак дечаку!
Девојчица девојчици!
Девојчица дечаку!
Дечак девојчици!

Тражимо себи другове –
једног,
десет,
читав разред другова.

Драјан Лукић

часна реч

стих, строфа

 Подвуци у песми црвеном бојом стихове који говоре о томе зашто другарство није *й̄шница*, *зеи*, *й̄ахуљица*, *зла̄шо* и *шайуша̄ње* и објасни их.

 Подвуци плавом бојом стихове из песме који, по твом мишљењу, најбоље говоре о другарству и објасни их.

 Објасни шта значе стихови: *Ко има дрӯга ...*

• *има агресеу за й̄исма* – _____

_____

• *има й̄ишару за й̄есму* – _____

_____

• *има уво за ш̄ајну* – _____

_____

• *има још једне очи* – _____

_____

• *има још једну й̄амей̄* – _____

_____

 Смисли и напиши своје стихове о другарству.

Другарство није...

_____

_____

_____

_____

Другарство је...

_____

_____

_____

_____

 Заокружи поруке које шаље песник.

- а) Од правог друга можеш очекивати помоћ у свакој прилици.
- б) Другови постоје само да бисмо се с њима играли.
- в) Добри другови се воле и поштују.
- г) Довољно је имати само једног друга.

 Реши ребус.

Тест: Провери да ли си добар друг.

1. Другу радо дајем свој бицикл да се провоза.	ДА НЕ
2. Другу помажем око домаћих задатака, ако он то жели.	ДА НЕ
3. Кад сам на путовању, јављам се другу разгледницом или писмом.	ДА НЕ
4. Дозвољавам да друг има и другачије мишљење од мене.	ДА НЕ
5. Кад бирам поклон за друга, размишљам о томе чему би се он обрадовао.	ДА НЕ
6. Кад ми друг говори о својим проблемима, пажљиво га слушам и трудим се да га разумем.	ДА НЕ
7. Кад друг не дође у школу, зовем га телефоном и питам како је.	ДА НЕ
8. Када је друг тужан или је у невољи, покушавам да му помогнем и да га развеселим.	ДА НЕ

Ако имаш 7 или 8 одговора ДА – диван си друг!

Ако си 5 или 6 пута одговорио са ДА – могао би бити бољи друг, потруди се!

Ако имаш 4 одговора ДА или мање – размисли о томе шта треба да поправиш код себе да би те други сматрали добрим другом.

Сети се друга или другарице којима си се дивио? Због чега си им се дивио?

Босоноги и небо

Цело пролеће и лето ишао је бос, дубоко у јесен ишао је бос, тек крајем јесени обувао је огромне ципеле које би и многим одраслом биле велике. Отуда ваљда и доби надимак Босоноги.

Годинама покушавам да се сетим његовог имена, па ништа. Нестало је његово име под наслагом дана који су нападали по мени, брату и њему, по свим стварима и људима, од оног дана кад сам га последњи пут видео.

Остао је само надимак Босоноги. Па нека, и то је довољно за причу.

Брату и мени чинило се да без Босоног свет уопште не би био занимљив, јер он је могао све и знао је све, а био је најјачи дечак не само у нашој улици него и у улици која је секла нашу. Одрасли га нису баш много волели. Говорили су да квари децу, да дружећи се с њим деца постају невоспита-на, да од њега уче многе чудне и рогобатне речи. Можда баш зато што су одрасли били против њега, не беше детета које га није обожавало. Било је до-вољно да прође улицом и зазвижди, онако чудесно, како је само он то умео, па да стрмоглавце изјури-мо напоље.

Једном га три дана није било. Брат и ја смо се просто разболели од туге. Требало је да за неколи-ко дана кренемо са родитељима на море, а Босоног нигде. Уплашили смо се да га пре пола-ска нећемо видети. Он се, ипак, појавио. Био је прашњав и изгребан, што је само повећавало нашу радозналост.

– Где си? – упитао га је брат усхићено. – Ми се спремамо на море, а тебе нема.

– Не вреди, децо, да идете на море. Запалио сам га.

– Како запалио?! – запрепастио се брат. – Како си га запалио?

– Тако. Није ми се свидело, па сам га запалио.

– Како? – чудило сам се ја.

– Лепо. Полио сам га бензином, насуо сам педесет канти бензина. И, ето, тако, запалио сам шибицу. Пшшш. И готово!

– И даље?

– Даље ништа. Остала је само рупа.

– Као кућа? – питао сам ја.

– Као пет кућа?! – поправљао ме је брат.

– Као хиљаду и пет кућа! – рекао је Босоноги презриво.

Поподне, иако је до поласка било још неколико дана, мајка је већ стављала понеку ствар у кофер,

припремајући се за море. Брат и ја смо се кришом смејали: ала ће се изненадити кад стигнемо тамо, а оно нигде мора, само рупа! Размишљали смо да ли да им кажемо да је Босоноги запалио море и да не путујемо, али је и њега и мене интересовало колика је рупа, па смо се договорили да ћутимо.

Босоноги је и те како знао да нас изненади. Увече је звизнуо продорно и брат и ја смо истрчали напоље.

– Децо, да ли знате – питао нас је – да дрвеће ноћу не остаје на истом месту? Дрвеће устаје и шета, а тек пред зору се свако дрво врати на своје место.

– Лажеш – рекао је брат ширећи очи од неверице.

– А ви останите целе ноћи будни, па гледајте – рекао је Босоноги увређено.

До пола ноћи издржали смо заједно на прозору. Дуд у нашем дворишту није се ни померио. Договорили смо се да, пошто нам се приспавало, пазимо на смену. Сваки час смо будили један другог. Дочекали смо зору неиспавани, а дуд се није померио.

– Слагао си нас! Целе ноћи смо гледали, а дрво се није помакло.

– Слагао си нас – рекао сам и ја увређено.

– Које сте дрво гледали?

– Дуд. Наш дуд – рекао је брат.

Босоноги је пришао дуду и зарезао га мало ножем. Гледали смо запрепашћено. Шта ће с тим? Рекао је наглашавајући сваку реч:

– Ваш дуд је болестан. Он се не креће. Има још само четири дрвета у граду која се не крећу. Болест, ето, то је то!

Рекао нам је још и да ће се наш дуд једнога дана срушити. Толико је болестан. Брат и ја смо га од тога дана једнако обилазили, страхујући да се не

сручи на нас. Сасвим заборављајући на дуд, Босоноги нам је рекао:

– Пољубио сам небо.

– Е, то лажеш. Све ти верујем, али то лажеш! – рекао је брат.

– Ниси га могао дохватити уснама! – сумњио сам га.

– А ја га уснама нисам ни дохватио. Попео сам се на једно брдо и штапом дохватио небо. Затим сам пољубио штап, а то је исто као да сам пољубио небо. То нас је поколебало. Босоноги нам је понудио да, ако не верујемо, кренемо с њим на то брдо. Били смо одушевљени. Када? Одмах ујутро. На растанку нам је рекао да понесемо ужину.

– Ја волим пекмез – рекао је.

Узели смо целу теглу пекмеза и ставили је у очеву торбу. И векну хлеба. И кухињски нож. Пробудили смо се врло рано и чекали га. Куцнуо је на прозор опрезно, да не би пробудио старије. Искочили смо кроз прозор на улицу и кренули. Тек што смо изашли из града, затражио је хлеба и пекмеза. Доручковали смо и кренули даље. Попели смо се на једно брдо. Босоноги је рекао да је то ниско брдо и да он са њега није пољубио небо. Пешачили смо све даље и даље. Ја сам био уморан,

а Босоноги је рекао да ће он и брат, ако ја цми-
здрим, наставити даље сами. То ме је уплашило и
ја сам рекао да никако нисам уморан. Попели смо
се на неколико брда, али ниједно није било *оно* бр-
до. Пошто смо, да не бисмо залутали, најчешће
ишли друмом, увече нас је стигао отац. Рекао је да
неће да нас бије, ни Босоног, и вратио нас је сву
тројицу у град. Мама је плакала:

– Казала сам да се не друже са Босоногим.

Ујутру се Босоноги прикрао нашем прозору са-
мо на толико да нам каже:

– Замислите, децо, одмах иза оног брда испред
кога су нас стигли било је оно брдо, оно на коме
сам пољубио небо!

– Их, штета! – рекао је брат разочарано.

Поподне смо кренули на море. Било је на своме
месту. Помислио сам да нас је Босоноги слагао и да
није запалио море. Али брат је мислио друкчије.

– Питаћемо оца – рекао је. – Мени се чини да
има неколико мора.

– Тата, да ли има више мора или само једно?

– Има много мора, а не само једно – рекао је
отац.

– Ето, видиш! Босоноги је запалио једно море, а
то није ово; он је запалио неко друго море.

Поверење у Босоног је опет било успостављено
и ми смо, при крају летовања, једва чекали да оде-
мо кући и да кренемо с њим да пољубимо небо.
Босоноги је, међутим, отишао у неки други град,
тако да никада нисмо проверили да ли нас је онда
слагао.

Бранислав Црнчевић

наслага, рогобатан, стрмоглавце, усхићено,
сумњичити, поколебати

лик, јунак

Пронађи у тексту и напиши речи којима
се описује лик Босоног.

• његов изглед – _____

_____

_____

• његове способности – _____

_____

_____

Зашто одрасли нису волели Босоног?

_____

_____

Зашто су га деца обожавала?

_____

_____

Наведи три реченице из текста којима
је Босоноги изненадио децу.

1. _____

_____

2. _____

_____

_____

_____

3. _____

Сигурно постоји више разлога због којих је Босоноги повео дечаке да им покаже место на којем је пољубио небо. Наведи један од њих.

Због чега су деца веровала Босоногом? Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

- а) Зато што је био много старији од њих.
- б) Зато што је увек говорио истину.
- в) Зато што је радио оно што су они желели, а нису смели да раде.

Како су се деца осећала када су сазнала да је Босоноги отишао у неки други град? Опиши различита осећања која су имала. Објасни зашто су се тако осећала.

Размисли и одговори на следећа питања:

драмски текст (драма), песма, прича

• Босоноги и небо је:

а) драмски текст (драма)   б) песма   в) прича

• Главни лик је: _____

• Споредни ликови су: _____

Ова прича је састављена од низа догађаја који чине фабулу. **Фабула** се састоји од: **увода, заплета и расплета.**

Одреди која реченица из текста одговара уводу, почетку заплета, а која расплету и повежи их линијама са одговарајућим кућицама с леве стране.

увод	<i>Једном та шри дана није било. Браћ и ја смо се простио разболели...</i>
почетак заплета	<i>Босоноги је, међушим, ошисао у неки дрући траг...</i>
расплет	<i>Годинама покушавам да се сетим његовој имена, ја нишша.</i>

Одреди шта је **приповедање**, шта **дијало**, а шта **опис**. Упиши у празне кућице називе оних облика изражавања који одговарају наведеним реченицама из текста.

	<i>Рекао нам је још и да ће се наш дуг једнога дана срушити. Толико је болестан. Браћ и ја смо га од шогга дана једнако обилазили, сипрахујући да се не сручи на нас.</i>
	<i>Ишао је бос... Тек крајем јесени обувао је огромне ципеле које би и многом одраслом биле велике.</i>
	<i>– Где си? – уишшао га је браћ усхићено. – Ми се сиремамо на море, а шебе нема. – Не вреди, децо, да идеше на море. Запалио сам га. – Како запалио?! – запрепастиво се браћ. – Како си га запалио? – Тако. Није ми се свидело, ја сам га запалио.</i>

фабула, увод, заплет, расплет, приповедање, приповедач, дијалог, монолог, опис

 Seti se nekog svog putovanja. Kako si se osećao kada si odlazio na put? O čemu si razmišljao kad si se vraćao s puta? Ko te je dočekaao kada si se vratio?

Ko da to bude

Kad lokomotiva zasvira
I voz stane –
Da li bi voleli da iz daljine
Tačno pred vas
Neko bane?

U pristaništu kad brod zatrubi
I lenger spusti –
Da li bi voleli sa palube da vam
Neko mahne
Kroz dim gusti?

Kad krene avion ka zemlji dole
Sa neba plava –
Da li bi voleli da kroz vratanca
Proviri na vas
Poznata glava?

I noću kada vas sirene dolaska
Iz sna probude –
Koga bi voleli da ugledate?
Ko da to bude?
Ko da to bude?

Stevan Raičković

 Navedi o kakvim se putovanjima govori u ovoj pesmi:

1. O putovanju vozom _____
2. _____
3. _____
4. _____

 Koga bi ti voleo da dočekaš sa ovakvih putovanja?

 Objasni zašto bi voleo da to bude baš ta osoba?

---

 banuti, lenger, paluba

 Zamisli kako bi se osećao kad ti ta osoba *mahne kroz dim gusti* i opiši svoja osećanja.

 Šta ćeš joj sve reći kada je dočekaš?

 Šta bi voleo da ti ta osoba kaže?

 Napiši svoje mišljenje o tome zašto su nam neki ljudi dragi.

 Zašto neke ljude volimo da srećemo?

 Zašto neke ljude ne volimo da srećemo?

 Razmisli i napiši kada će se drugi radovati da tebe sretnu.

 Svaka strofa u ovoj pesmi predstavlja pesničku sliku. Izaberi jednu pesničku sliku i objasni ono što osećaš. Šta možeš da vidiš u mislima? Šta možeš da čuješ?

 Podvuci u pesmi reči koje se rimuju.

 Pored svakog stiha napiši koliko ima slogova.

 Pronađi najvažnije pitanje koje pesnik nekoliko puta ponavlja u ovoj pesmi. Objasni šta ono znači.

---

 pesničke slike

За коња се каже да је лепа, паметна и поносна животиња. Опиши коња. Какве боје може бити? Како изгледа коњска грива? Каква је разлика између дивљих и питомих коња?

Бела Грива

Дечак Фолко живи крај мочваре са дедом Еузебијем. На оближње пашњаке долази стадо дивљих коња. Фолко им се диви и често сања о њима. Једнога дана долази чамцем у мочвару да покупи мреже за хвањање рибе које је оставио с дедом.

Држећи у руци ведро изваљена дна, дечак је клечао у чамцу. У том тренутку учини му се да у шевару чује лак шум.

Сигурно нека животиња која је дошла да се напоји... Можда мрка видра чији је подругљив поглед тако често имао прилике да опази.

После тога се ниједан лист није покренуо.

У великој тишини вечери чуо се само благ шум воде која је ударала о бокове чамца.

А онда је Фолко одједном угледао, ту, сасвим близу, помало нејасну слику која се одражавала на површини воде, благо уморане и блиставе као огледало.

На овом огледалу оцртавала се бела прилика са два нежна уха и два велика тамна ока која су се отварала и поново затварала.

Задржавајући дах, док му је срце снажно лупало, Фолко се лагано подиже. Руком је пажљиво разгрнуо трску.

Истог тренутка слике је нестало са воденог огледала. А затим се појавила поново.

Не верујући очима, издуживши свој сувоњави врат, Фолко је најзад угледао дивно ждребе. Огледало се у води.

Коњић је, без сумње, први пут гледао своју слику у воденом огледалу мочваре. А онда дете дивљих коња први пут угледа дете људи.

Ждребе нагло подиже главу, а прамен беле гриве, који му је висео на челу, залепрша на ветру. Дуги

дрхтај пређе преко кратке длаке његовог неокаљаног плашта ... плашта белог као снег, од гриве до репа.

Узнемирен и изненађен, коњић је подрхтавао на дугим ногама, витким као вретена. Али није бежао. Стајао је непомично пред дечаком.

Погледи им се среташе.

Фолков занесени осмех као да је опчинио младу плашљиву животињу. Ждребе је широм отварало своје благе и помало тужне очи.

Коњи тако гледају човека кад га добро познају, кад су му пријатељи. Онда покушавају да с њим разговарају, ширећи ноздрве, док им губица благо подрхтава.

Узбуђени дечак бојао се да не уплаши тог дивног малог коња. Није смео ни да се покрене. Најзад се осмелио. Нагнувши се, он сасвим лагано пружи руку, стидљиво покушавајући да помилује коњића.

Истог тренутка сину пламен у огромним очима ждребета. Оно поскочи, нагло се пропе. А затим се једним скоком, сагнуте главе, баци у трску.

Фолко је био задивљен. Чинило му се да је све то био само сан. Дивна бела прилика је ишчезла.

Дечак се попе на обалу. У расквашеној земљи оцртавао се траг мајушних копита.

Фолко се прикрадао кроз трску.

На мркоцрвеној равници, око двадесетак стопа даље, стајала је висока кобила витких бокова, бела, обавијена дугом сребрносивом гривом. Пасла је крећући се лагано и зубима кидала читаве бокоре траве. Поред ње је помамно поскакивало њено снежнобело ждребе.

Фолко се приближи. Више није мислио на време, на вече које се спуштало. Био је веома далеко од мајура деде Еузебија. Босоног, нечујно се кретао по песку. Али кобила је осетила да јој се неко приближава. Она зарза дозивајући ждребе, које се истог часа врати у галопу и припи уз њене сапи.

„Кобила ће побећи...“, помисли Фолко.

Знао је да су дивљи коњи веома неповерљиви и да не допуштају да им се човек приближи.

На своје велико изненађење, Фолко опази да кобила није била уплашена. Она се чак неколико корака приближи дечаку. Затим застаде, посматрајући како јој прилази.

– Лепотице моја – рече Фолко. – Ти ме се не бојиш...

Био је сада већ сасвим близу. Кобила испружи дугу белу главу њушећи дечака, као да хоће да обрсти праменове његове немирне косе.

– Мир, лепотице ... допусти да те милујем...

Фолко је завукао прсте у свиласту гриву. Кобила је приклонила главу до дечаковог рамена.

Али Фолко је желео да припитоми лепо ждребе. А оно је било исто толико дивље колико је његова мајка била кротка. Ждребе се непрестано ритало. Покушавало је да га угризе, још увек приљубљено уз мајчине сапи. Да би га умирила, кобила му је лизала ноздрве.

Па ипак, коњића као да је привлачио Фолков глас, глас нежнији и од миловања.

– Мир, Бела Гриво!... Мир...

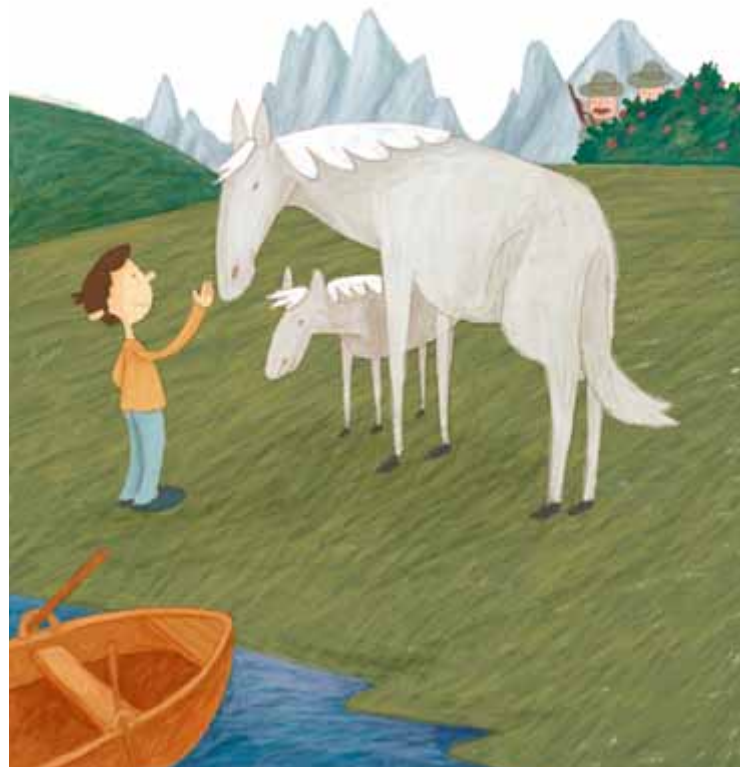
Бела Грива!... Ово лепо име наврло је одмах дечаку на уста. Име на које ће ждребе умети врло брзо да се одазове.

– Не бој се!... Ја ћу се вратити, Бела Гриво. Вратићу се ускоро да те видим. И нас двојица бићемо пријатељи.

Имао је само толико времена да се врати на мајур пре но што падне ноћ.

грива, ведро, шевар, одражавати се, прилика, плашт, вретено, губица, стопа, поамно, мајур, зарзати, сапи, кротак, заринути, честар, чергар

Фолко је јурнуо на обалу, ускочио у чамац, заринуо весло. А онда је снажним замахом потерао чун натраг.

Није ни слутио да су га издалека пратила два човека. Добро скривени у честару, чекали су да се дечак удаљи.

Била су то два чергара, коњокрадице.

(Одломак из романа Бела Грива)
Рене Гијо

 На кога је Фолко прво помислио када је чуо шум у шевару?

 Када је Фолко први пут приметио присуство ждребета?

 Која Фолкова осећања запажаш у реченици:
Задржавајући дах, док му је срце снажно лупало, Фолко се лагано подиже?

 Подвуци у тексту зеленом бојом реченице које описују ждребе.

 Пронађи у одломку и препиши реченице које говоре о томе

- како коњи гледају човека када га добро познају: _____
- како коњи покушавају да разговарају са човеком: _____

 Наведи реченице којима се описују осећања и понашање дечака док покушава да помилује коња.

 Објасни шта значи реченица из текста: *Истиої шренуїтка сину йламен у оїромним очима ждребеша.*

 Подвуци у тексту плавом бојом реченице којима се описује кобила.

 На који је начин кобила показивала жељу да се спријатељи с дечаком?

 Напиши шта је Фолко чинио да би се приближио кобили.

Роман је најобимније књижевно дело, обично у прози.
Аутор је писац, творац уметничког дела.

 На основу онога што си сазнао из текста, заокружи особине главних ликова.

Фолко је:	Бела Грива је:	Кобила је:
а) осећајан	а) неповерљив	а) мрзовољна
б) плашљив	б) безосећајан	б) лукава
в) вредан	в) плашљив	в) мирољубива
г) радознао	г) стидљив	г) доброћудна
д) племенит	д) немиран	д) поверљива
ђ) непоштен	ђ) храбар	ђ) стрпљива

 Домаћи задатак

Напиши састав под насловом *Моја омиљена животиња*. Напиши како она изгледа, како се понаша, шта према њој осећаш и опиши неки доживљај у којем је и она учествовала.

Лектира

Ово је одломак из романа *Бела Грива*, који је твоја лектира. Док будеш читао књигу, издвој лепе описе и најужбудљивија места.

Дневник читања

Предлажемо ти да о прочитаним књигама у посебној свесци водиш *дневник читања*. Добро би било да у дневник запишеш следеће податке: назив дела, име писца, тему (оно о чему се говори у делу), место догађања, време догађања и који су главни ликови. Изабери и препиши најлепше описе из књиге и друге занимљивости које желиш да запамтиш. Ради лакшег сналажења, забележи број странице у књизи на којој се важно место налази. Белешке из дневника читања ће ти бити од користи приликом писања лектире.

Препричај овај одломак из романа у четири реченице, на три начина.
Замисли да о догађају у првом лицу причају главни ликови: Фолко, Бела Грива и кобила.

Фолкова прича

Прича Беле Гриве

Кобилина прича

Моје истраживање о читању

Циљ истраживања: утврдити колико и шта читају ученици из мог одељења

Начин истраживања: анкета

Упутство: Сваки ученик попуњава ову анкету у својој читанци. Група ученика сређује резултате за одељење. Заједнички извештај о резултатима уписују сви ученици на стр. 21.

Име и презиме испитаника: _____

Разред: _____ Датум испитивања: _____

Заокружи или напиши одговоре на следећа питања:

1. Колико си књига прочитао током овог лета (од 21. јуна до 21. септембра)?

а) ниједну б) једну в) две г) три д) четири ђ) _____

2. Које су ти се од прочитаних књига нарочито допале?

а) _____ б) _____ в) _____

3. Како обично набављаш књиге за читање?

а) из месне или школске библиотеке б) позајмљујем их од пријатеља

в) из кућне библиотеке г) купујем их у књижарама

4. Да ли читаш часописе или новине?

а) не читам б) редовно их читам в) повремено их читам

5) Ако их читаш, наведи називе часописа или новина које читаш редовно или повремено.

_____

6) Шта највише волиш да радиш у слободном времену? (заокружи одговор)

а) гледам телевизију б) играм игрице на рачунару

в) читам књиге г) читам часописе или новине

д) дружим се са пријатељима ђ) помажем родитељима у послу

е) бавим се спортом ж) _____

Извештај о истраживању

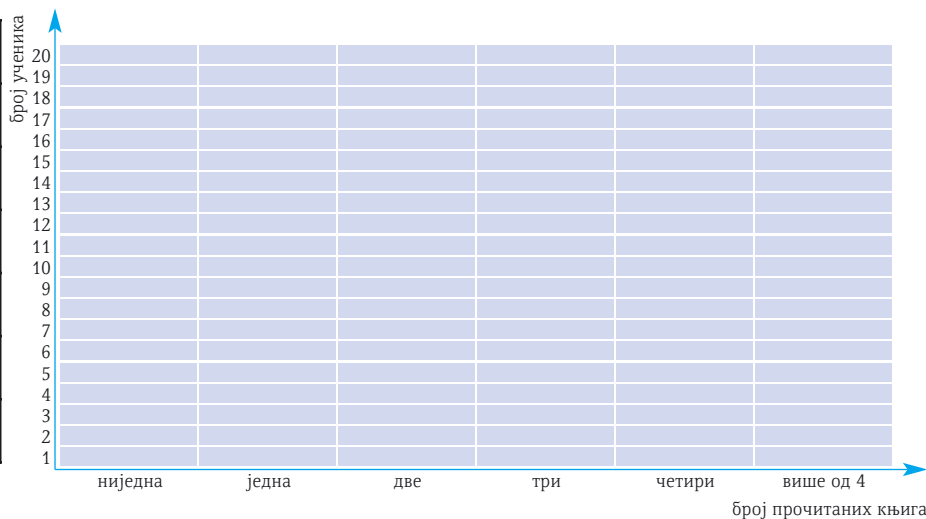

Анкетом је обухваћено _____ ученика _____ одељења.

Резултати су следећи:

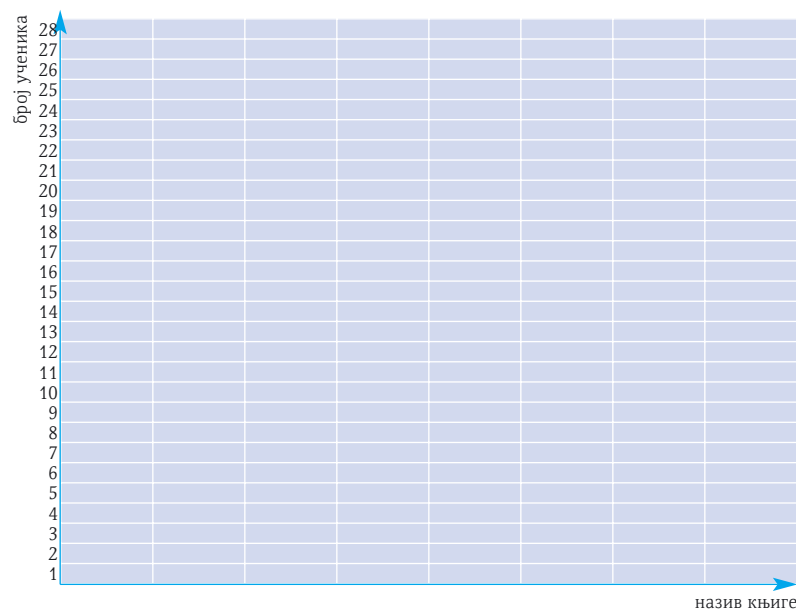
1. Колико књига је прочитано током лета

број прочитаних књига	број ученика
ниједна	
једна	
две	
три	
четири	
више од 4	

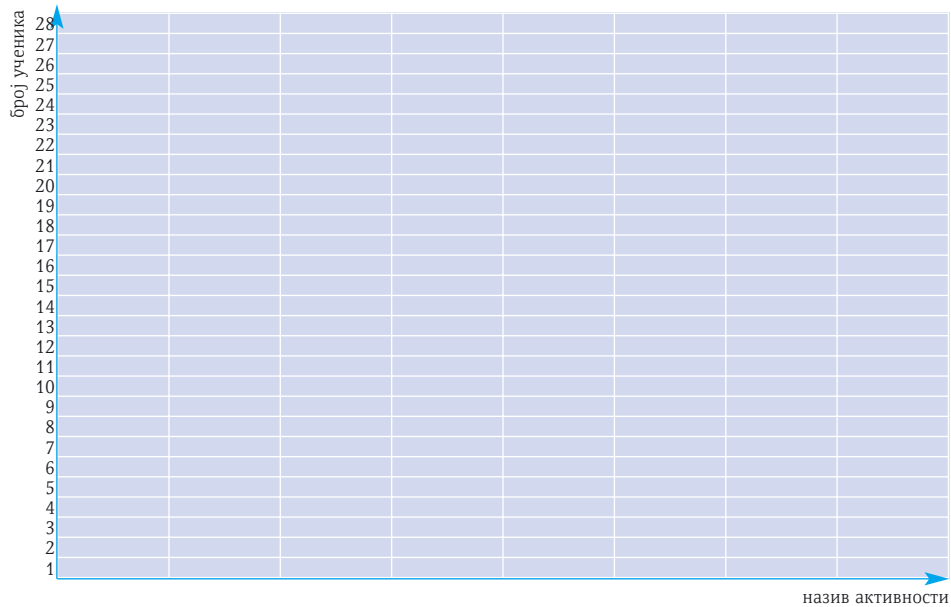
2. Листа најчитанијих књига

назив књиге	број ученика

3. Шта radimo у слободном времену

назив активности	број ученика

Закључак:

Препоруке:

Да ли си некада видео свица? Како он изгледа? Знаш ли шта је то воденица?
Ко је воденичар? Своје знање провери у речнику на крају читанке.

Свитац пшеничар и воденичар

У крилу једне поточаре
већ три недеље животаре

Један млад свитац пшеничар
и један стари воденичар.

Пре тога је свитац лутао
светлуцајући по пшеници

А воденичар брашно гутао
и чамовао у воденици.

Једне вечери, тихе и просте
кад им већ беше самоће доста

Старац позва свица у госте
свитац заволе старца и оста.

Запали свитац жижак у души
бркатог старца, бивше делије

И од тада му жрвањ певуши
много лепше и веселије.

Удан старац џакове носи
просипа брашно и купи зрнца

Свитац му дрема у снежној коси
и слуша песму његовог срца.

У сутон стари млинар вечера
а свитац му над софром сјаји

Па су му тврди залогаји
слаћи од меда и шећера.

Потом, кад попац дуне у фрулу
старац прилегне на ћилим траве

А свитац му запали лулу
и светлуца му око главе.

Тако живе у сенци иве
на коју слећу јата безбројна

Свитац пшеничар и воденичар
два пријатеља, нераздвојна.

Добрица Ерић

свитац, пшеничар, воденица, воденичар, поточара,
животарити, чамовати, прост, жижак, делија, жрвањ,
удан, софра, попац, ћилим, ива

 Подвуци плавом бојом стихове који описују усамљеност свица и воденичара.

 Подвуци црвеном бојом стихове који најбоље показују колико се свитац и воденичар воле.

 Шта значе стихови? Заокружи реченицу за коју мислиш да је тачна.

*Запали свицац жижак у души
бркашої старца, бивше делије.*

а) Свитац је разљутио старца.

б) Свитац је развеселио старца.

в) Свитац је запалио ватру у воденици.

 Објасни зашто су воденичару тврди залогаји постали слађи од меда и шећера.

 Шта су за тебе нераздвојни пријатељи?

 Како су се воденичарева осећања мењала током песме?

На почетку песме воденичар се осећао _____ зато што _____

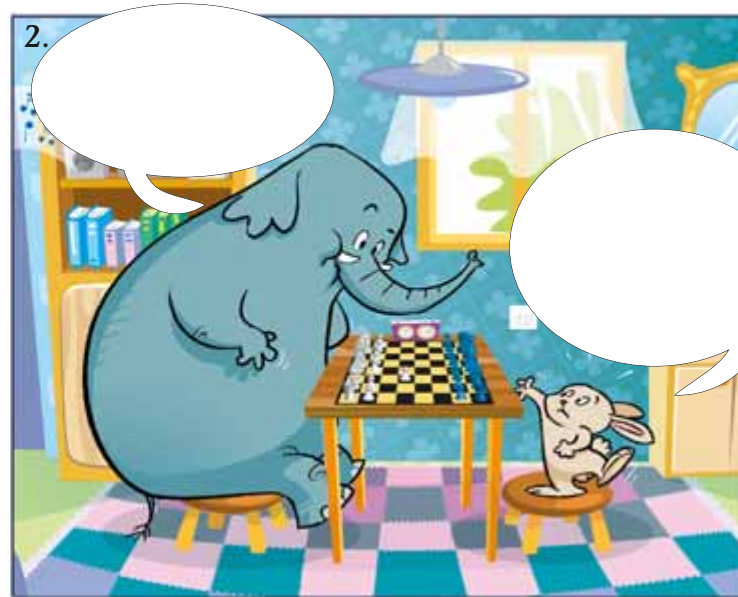
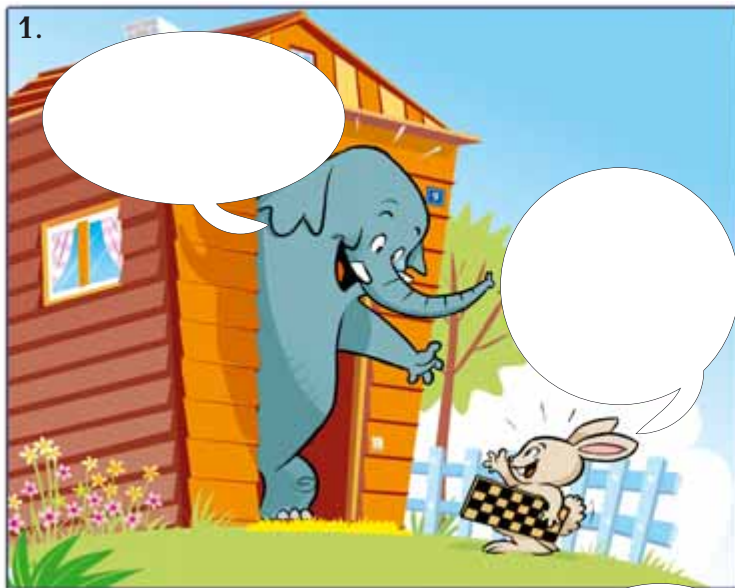
На крају песме воденичар се осећао _____ зато што _____

Сигурно запажаш да се у овој песми мање говори о догађајима, а много више о осећањима и расположењима ликова. Због тога ова песма спада у лирске песме.

 Лирска песма је она у којој се изражавају осећања, расположења и размишљања песника. По томе која се осећања њима исказују, ове песме могу бити љубавне, родољубиве, мисаоне, описне, шаљиве и др. Лирске песме се деле на **народне** (којима аутор није познат) и **уметничке** (за које знамо ко их је написао).

Стрип

Илустировао Андреј Војковић

Смисли и у облачиће упиши разговор ликова из стрипа.

стрип – прича састављена од низа слика, уз које је обично дат говор ликова исписан у облачићима

Сети се особе која ти је причала приче док си био мали. Које су то приче биле? Које си приче заволео када си научио да читаш?

Бајка о дечаку и месецу

Ја често кажем: причала ми мати. Иначе, не знам како бих друкчије и могао да почнем причу. Ја, у ствари, препричавам све оно што сам давно, давно, када сам био дете, чуо од своје мајке. И опет, морам да признам, мати је моја много лепше причала. Лепше – то није права реч. Хиљаду пута боље. И више – сто хиљада пута.

Сећам се: лежим тако, ноћ је, а она почне:

– Једном је месец сишао на земљу. Лепо, као човек, силази он низ сребрне лествице. Ноге му у сјајним чизмама. Гази, а чизме звецкају и сијају потпетицама, као дукатима. Силази он тако, а свет поустајао, гледа и чуди се:

– Гле, месец! Па и руке има. Ко би рекао да је тако наочит момак!

У селу само један човек није изашао да види ово чудо. Беше то познати тврдица, надалеко чувен по својој пакости. Имао је дућан и велику земљу. Свог слугу, малог Радојицу, нагонио је да ради најтеже послове. А када дође време вечери, терао би га да пије много воде, па дете после не би могло окусити ништа од јела. Вода би му толико напунила стомак да у њега више не би могао стати ни залогај хлеба.

Кришом би по ноћи Радојица узимао свећу и горе, на тавану, у својој собици читао књиге. Баш књиге. Беше паметно момче. Волео је науку. Али га тврдица ухвати и истуче. А онда, дршћући од љутње, рече:

– Ето ти месеца, па нека ти он светли. Не дам ја своју свећу. Ионако те цаба храним. Још ми и ште-ту правиш...

Радојица, уплакан и тужан, узео је књигу и сео поред прозора. Месец је сијао, али његов сјај беше

слаб. Узалуд је дечак ширио очи. Једва је разликовао слова. Заболеше га очи и он остави књигу.

– Ех, мој месече – пожали се Радојица гледајући у небо – што ниси сунце, па да осветлиш ову моју собицу?! Лепо бих могао читати. И све бих књиге, колико их год има на свету, прочитао. Нашао бих тако и ону најмудрију књигу у којој пише како се беда на земљи сатира.

Спава газда тврдица. Спава мали Радојица. Не слуте да месец силази низ сребрне степенице. А он лако, са последње пречке, скочи на земљу, дохвати се пута и, сијајући око себе јарку светлост, упути се баш тврдичиној кући.

Закуцао је на врата. Тврдица, који је имао лак сан јер се плашио за свој новац, бојао се да га неко не покраде, одмах се пробуди и отвори једно окно.

– Ко си ти и шта тражиш? – питао је трљајући очи које му заблесну месечева светлост.

– Ја сам месец и, ево, дођох да посветлим малом Радојици да може читати књиге.

Тврдица зашкргута зубима од пакости и мржње.

– Нећеш! – викну и још боље затвори врата.

Насмеја се месец, јер њему нису била потребна врата. Поче да се смањује. Одједном поста сјајна лопта која се вину до крова и уђе кроз отворен прозор у собу малог Радојице. У соби се окачи о један клин на стропу. Заљуља се мало, као фењер на ветру. А онда јако звизну и пробуди дечака.

– Ево ме, дошао сам – рече месец. – Сад можеш мирно и спокојно да читаш.

Обрадовао се мали Радојица. Хтео је да поскочи и да га пољуби, али се плашио да не опржи усне.

– Можеш ме слободно пољубити – рече разнежени месец. – Нисам ја врео као што је врело сунце. Ево! – и он начини прави правцати образ, који мало напући и пружи. Радојица га, сав срећан, пољуби.

Од тада је сваке ноћи сијала дечакова собица. Радојица је читао, а месец би му понекад причао о својим путовањима. И начитан је био месец. Нема књиге у коју он није завирио. Давао је савете дечаку. А некад би га строго испитивао. И дечак је напредовао у наукама. Ускоро се по својој памети рашчуо у широком свету.

Тврдица прецрче од пакости. А мали Радојица, прочитавши и ону најмудрију књигу, крену по свету да сатире беду. Месец га није напустио. Када су мрачне ноћи, он жури, пробија облаке, хита да стигне и осветли пут свом пријатељу, који је одавно одрастао и није више дечак.

Ето: испричаш. Али, да сте чули моју мајку кад она то прича! Тако лепо нико на свету не прича. Ви бисте је пажљиво слушали и никад причу не бисте заборавили.

Тако лепо прича моја мати.

Бранко В. Радичевић

потпетица, дукат, пакост, дућан, нагонити, цаба, беда, сатирати, пречка, окно, винути се, строп, прецркнути

Како је месец сишао на земљу?

- а) низ дугачко уже
- б) низ лествице
- в) преко дугачког штапа

На који је начин месец ушао у Радојичину собу?

- а) откључао је врата
- б) тврдица му је отворио врата
- в) смањιο се и ушао кроз прозор

Подвуци зеленом бојом у тексту реченице којима је описан изглед месеца.

О томе какав је Радојичин газда сазнајеш на основу његовог понашања. Опиши тврдицу. Наведи два његова поступка која указују на то какав је.

 Зашто је Радојица пољубио месец?

 Подвуци плавом бојом део текста који показује како су се ноћу дружили месец и дечак и кажи своје мишљење о томе.

 Шта значи реченица: *Крену њо светију да сатири беду*? Заокружи објашњења за која мислиш да су тачна.

- а) чинити добра дела
- б) путовати по непроходним крајевима
- в) тући се са сиромашним људима
- г) помагати другима у невољи

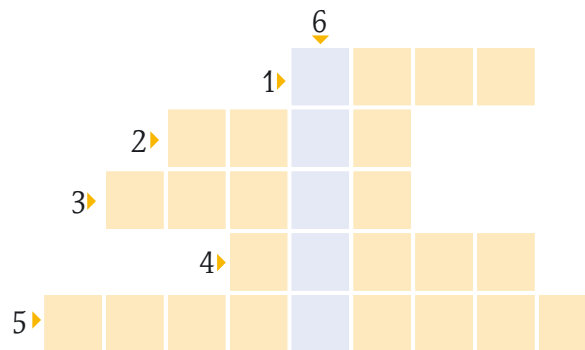
 Које тврдње најбоље описују одлике ове приче?

- а) забавна и поучна
- б) тужна и застрашујућа
- в) необична и мудра

 бајка

 Реши укрштеницу.

1. поклапање гласова и слогова у речима које се налазе на крају стиха или строфе
2. почетак приповедања
3. књижевно дело у стиху
4. прича о чудноватим догађајима и ликовима
5. лик о којем се највише говори у делу
6. најобимније књижевно дело, обично у прози

 Помоћу кратких наслова направи план за препричавање ове приче.

1. Мајка прича
2. Месец силази
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

СЕТИ СЕ шта смо научили...

2.

НАДЖЊЕВА СЕ МОМАК И ДЕВОЈКА

ЧИТАМО

- народне и ауторске песме и приче; научнопопуларни текст

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о обичајним народним песмама
- о теми и мотиву у песми
- о народној причи о животињама
- о описној лирској песми
- о стилском средству – поређењу
- о стилском средству – персонификацији

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да научиш да певаш једну народну песму
- да опишеш неку природну појаву која те је зачудила
- да опишеш свој доживљај природе
- да напишеш једну шаљиву вест

Шта је жетва? Како се данас обавља жетва на пољима? Како је то некада било?

Наджњева се момак и девојка

Наджњева се момак и девојка:
 Момак најње двадес'т и три снопа,
 А девојка двадес'т и четири.
 Кад у вече о вечери било,
 Момак пије двадес'т и три чаше,
 А девојка двадес'т и четири.
 Кад у јутру бео дан освану,
 Момак лежи ни главе не диже,
 А девојка ситан везак везе.

Народна њесма

♩=60

Над - жње - ва се мом - че и де - вој - че.
 Над - жње - ва се мом - че и де - вој - че.
 Мом - че жа - ње два - ес и три сно - па,
 а де - вој - че два - ес и че - ти - ри.

(Из књиге *Анџилогија српских и црногорских народних њесама с мелодијама*, приредио Драгослав Девић, Београд 2001)

жетва, наджњевати се, сноп

Помоћу нотног записа ове песме научи да је певаш. Ако неко уме, може да покаже како се на мелодију ове песме игра у колу.

Обичајне народне песме

- а) опевају догађаје из свакодневног живота и обичаје повезане с њима
- б) певале су се на свадбама, славама, при успављивању детета, на пољу, приликом сетве и жетве
- в) изражавају разна осећања: радост, љубав, нежност, тугу.

Ова обичајна песма једна је од оних које су певане док се жело и играло у колу.

Замисли њиву у лето, када се на њој таласа златно класје зреле пшенице. Домаћин, власник њиве, обично је позивао сељане да му помогну око жетве и да дођу на *молбу* или *мобу*. На мобу су најчешће одлазили момци и девојке. Облачили су се лепо. Радили су у друштву и певали, шалили се и задиркивали уз рад. Поред тога, такмичили су се и ко ће више да пожње.

Увече, кад су се жетеоци враћали кући, девојке би правиле од марама барјаке. Носиле су их и певале. После вечере песме и игре би се наставиле до дубоко у ноћ.

Означи у песми три слике: слику дана, слику вечери и слику јутра.

Опиши како су се, по твом мишљењу, наджњевали момак и девојка.

Како изгледа вечерња слика?

Опиши изглед и расположење момка и девојке ујутру.

Шта значи народна пословица *Весело срце кудељу њреде*?

 Зашто је људима било важно да певају док раде?

 Објасни због чега се ова лирска песма назива народном песмом.

 Оно о чему се говори у овој песми је *жетва*. То је **тема** песме. Основни **мотив** у песми је *љубав* момка и девојке. Споредни мотив је *наджњевање*.

Kada nešto u društvu želiš da podeliš, na koji način to činiš? Ako nešto zajedno s drugovima (drugaricama) stekneš (npr. nabereš jabuke), kako ćeš to podeliti?

Međed, svinja i lisica

Udruže se međed, svinja i lisica, pa se dogovore da oru zemlju i da siju pšenicu, da se rane. Zapitaju jedno drugoga šta će koje raditi i kako će sjeme naći. Svinja reče: „Ja ću provaliti koš i ukrašću sjeme; i ja ću mojom surlom uzorati“. Međed reče: „Ja ću posijati“. A lisica reče: „Ja ću mojim repom podrhljati“.

Uzoraše, posijaše. Dođe žetva. Staše se razgovarati kako će požeti. Svinja reče: „Ja ću žeti“. Međed reče: „Ja ću snoplje vezati“. Lisica reče: „Ja ću klasje kupiti“.

Požnješe i snoplje povezaše. Sad se staše dogovarati kako će da vršu. Svinja reče: „Ja ću guvno načiniti“. Međed reče: „Ja ću snoplje snijeti i ja ću i vrijeći“. Svinja reče: „Ja ću pretresati i rastaviću slamu od pšenice“. Lisica reče: „Ja ću mojim repom trniti pljevu sa pšenice“. Svinja reče: „Ja ću ovijati“, a međed reče: „Ja ću žito razdijeliti“.

Ovrhoše. Međed žito podijeli, ali ga ne podijeli pravo: jer ga svinja zamoli, te joj dade samo slamu, a pšenicu svu uze sam, lisici ne dade ništa.

Rasrdi se lisica pa otide na tužbu i kaza im da će im dovesti jednoga carskog čovjeka koji će žito pravo razdijeliti.

Uplaše se svinja i međed, pa reče međed svinji: „Zakopaj se ti, svinjo, u slamu, a ja ću se popeti na ovu krušku“. Zakopa se svinja u slamu, a međed se pope na krušku.

Lisica otide, te nađe mačku, pa je pozva u društvo da idu na guvno da vataju miše. Znajući mačka da na guvnu ima dosta miša, pođe rado; pa sad iznad puta, sad ispod puta, trči za pticama.

Opazi je međed s kruške poizdaleka, pa kaže svinji: „Zlo, svinjo! Eto lisice će vodi strašnoga bumbašira: ogrnuo ćurak od kune, pa i krilate tice vata oko puta“.

Uto se mačka ukrade međedu iz očiju, pa kroz travu dođe na guvno i tražeći miša stane šuškatati po slami. Svinja podigne glavu da vidi šta je, a mačka pomisli od njezine surle da je miš, pa skoči, te svinju šapama za nos. Svinja se uplaši, pa rukne i skoči, te

nada u potok; a mačka se prepadne od svinje, pa nada uz krušku; a međed pomisli da je ona već svinju udavila, pa ide sad na njega, pa od straha padne s kruške na zemlju, te se razbije i crkne, a lisici ostane sve žito i slama.

Narodna pripovetka

bumbašir, ćurak, guvno, podrljati, trniti, snijeti (sneti), vrijeći (vreći), ovrijeći (ovreći), ovijati (ovejati), ovršiti, ruknuti, nadati

Zašto su se udružili medved, svinja i lisica?

Kako su došli do semena za setvu?

Podvuci deo teksta u kojem se opisuje postupak gajenja žita od semena do nove pšenice. Izdvoj važne reči kojima je postupak opisan. Ispričaj kako se gaji žito.

Navedi uzrok nesloge između medveda, svinje i lisice. Zaokruži odgovor za koji misliš da je tačan.

- a) Lisica je tražila da dobije više žita od svih.
- b) Medved nije pravedno podelio žito.
- c) Svinja je tražila da se njoj da slama.

 Napiši sledeće rečenice savremenim jezikom.

Rasrdi se lisica. _____

Uto se mačka ukrade medvedu iz očiju. _____

 Navedi osobine likova iz ove priče i objasni šta ti ukazuje na njih.

Medved je _____, zato što _____

Lisica je _____, zato što _____

Svinja je _____, zato što _____

 Zaokruži poslovice koje odgovaraju poukama ove priče.

a) Po jutru se dan poznaje.

c) S kim si, onakav si.

b) Sloga kuću gradi, a nesloga razgrađuje.

d) Ko traži veće, izgubi iz vreće.

 narodna priča o životinjama, basna, poslovice

Ovo je **narodna priča o životinjama**. U njoj su likovi životinje koje obično imaju osobine ljudi. Priče o životinjama su slične basnama, ali su duže od njih i nemaju naglašenu pouku, kao basne.

Napravi plan prepričavanja ove priče. Za svaki deo priče smisli naslov.

Prepričaj ovu priču po planu koji si napravio.

Odredi koja rečenica iz teksta odgovara uvodu, koja zapletu, a koja raspletu ove priče.

uvod

... a međed pomisli da je ona već svinju udavila, pa ide sad na njega, pa od straha padne s kruške na zemlju, te se razbije i crkne, a lisici ostane sve žito i slama.

zaplet

Udruže se međed, svinja i lisica, pa se dogovore da oru zemlju i da siju pšenicu, da se rane.

rasplet

Međed žito podijeli, ali ga ne podijeli pravo.

Замисли да сликаш јесен. Шта би насликао? Којим бојама? Шта одликује јесен?

Јесен

Ко горда царица и бајна, са снопом златнога класја
На пољу јесен стоји. Са њене дражесне главе
Лиснатих врежа сплет чаробно спушта се доле,
До саме мирисне траве.

Пухором посут грозд у једној подигла руци
И слатко смеши се на њ. Питоме и благе ћуди,
Припрема она сад спокојне вечери и дане,
И жетву богату нуди.

Како је мамљиво све! На старом огњишту мирно
Пуцкара црвенкаст плам. Кад магла покрије равни
И влагом испуни зрак, ту прошлост васкрсне древна
И гатке времена давни’.

И позно у тавну ноћ разговор спокојно бруји
Док дремеж не свлада све. И страсно шаптање тада
Кроз мирни прошушти дом – ал’ и то губи се брзо.
И сан лагано пада...

Војислав Илић

горд, бајан, дражестан, врежа, сплет, пухор, ћуд,
спокојан, мамљив, раван, зрак, васкрснути,
древан, гатка, позно, таван, страстан, пејзаж

Ова се песма састоји из две песничке слике. У прве две строфе дата је слика предела у јесен (јесењи **пејзаж**). У друге две строфе насликано је јесење вече крај старог кућног огњишта. За песника Војислава Илића се каже да је у песмама велики сликар, а то значи да је стиховима дочаравао своја осећања изазвана природом, боје, детаље и расположења.

Прочитај пажљиво песму. Подвучи оно што ти се у њој највише свиђа.
Испричај шта је то и зашто ти се допало.

лирска описна песма, песничке слике, пејзаж

Издвој из песме најлепше речи и изразе којима је насликана природа у јесен.

Опиши свој доживљај јесени као горде и бајне царице која стоји на пољу.

Замисли слику кућног огњишта у којем пламса и пуцкара ватра и објасни је. Које боје су на тој слици најјаче? Који се звуци чују?

Замисли поље прекривено маглом. Опиши га.

Шта значе стихови: ... *џу њрошлостѝ васкрсне древна / И љаџке времена давни'*?
Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

а) поред огњишта се изводе ускршњи обреди

б) поред огњишта се причају бајке и догађаји из прошлости

Прочитај последњу строфу песме и објасни како се то разговор постепено утишава.

Ова песма изазива у читаоцу различита осећања. Наведи два осећања које песма изазива у теби.
Објасни чиме је свако од њих изазвано.

 Испиши речи којима су у песми slikane боје.

 Напиши којим речима су slikани звуци у песми.

 Препиши стих којим песник дочарава мирисе.

 Какав укус грожђа наговештава стих: *Пухором њосуш трозд у једној њодила руци?*

 Пажљиво читај песму. Ослушкуј њену мелодију и ритам. Какво расположење они у теби изазивају?

 Ово је лирска описна песма. Лирска је зато што _____,

а описна је зато што песник кроз опис природе и уживајући у њеној лепоти износи своје мисли, осећања и расположења.

 Испиши речи које се у овој песми римују. _____

 Изброј број слогова у сваком стиху прве строфе ове песме и у свим стиховима народне песме *Надјњева се момак и девојка*. Упореди их и напиши своје мишљење у вези с тим.

 ритам, рима

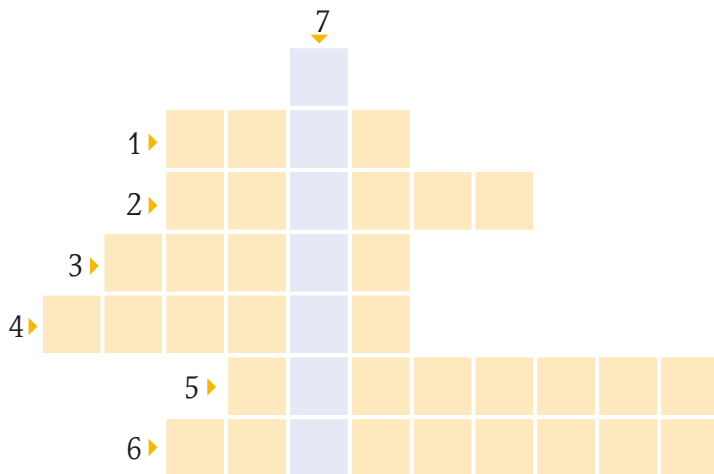
 Стил је начин изражавања мисли. Песници у својим делима користе различита **стилска средства**. У овој песми запажају се:

1. **поређење** – стилско средство којим се оно што је непознато пореди с нечим што је познато, на основу неких сличности, и тако постаје јасно и разумљиво. У овој песми се каже: *Ко годга царица и бајна, са снойом злайној класја / На пољу јесен сшоји*. Јесен се пореди с гордом, бајном царицом. Песник се служи таквим поређењем да би дочарао лепоту јесени.

2. **персонификација** – стилско средство којим се неживим стварима и појавама придају људске особине. Готово цела прва слика из ове песме је једна персонификација, јер у њој: *јесен сшоји, трозд [је] у једној подила руци, смеши се на њ, ишооме [је] и блаће ћуди* итд. Персонификација је послужила песнику да представи јесен узбудљивом и лепом.

 Реши укрштеницу.

1. начин изражавања
2. слика предела
3. главни лик у делу
4. низ догађаја у књижевном делу
5. стилско средство којим се један појам упоређује с другим
6. кратка народна умотворина која се састоји од питања на које треба одговорити
7. разговор два или више лица у књижевном делу

 стил, стилско средство, поређење, персонификација, загонетка

О којим славним личностима смо досад говорили? Да ли знаш нешто о нашем чувеном научнику Михајлу Пупину? Сети се шта је то **аутобиографија**. Ово су одломци из његове аутобиографије.

Од пашњака до научењака

Но, моја мајка ме је убрзо убедила да сам на погрешном путу. Она није знала ни да чита ни да пише, па ми је говорила да се осећа слепа код здравих очију. Била је тако слепа, причала ми је она, да се не би усудила да крене ни ван граница нашег села. Колико се данас сећам, она ми је говорила: „Дете моје, ако желиш да пођеш у свет, о коме си толико слушао на нашим поселима, мораш имати још један пар очију – очи за читање и писање. У свету има много чега о чему не можеш сазнати ако не умеш да читаш и пишеш. Знање, то су златне лествице преко којих се иде у небеса; знање је светлост која осветљава наш пут кроз живот и води нас у живот будућности пун вечне славе“.

Крајем те године моја мајка је успела наговорити оца да ме пошаље у вишу школу у Панчеву. Тамо сам срео учитеље који су на мене учинили јак утисак, нарочито њихово познавање природних наука, које су биле сасвим непознате у Идвору. Тамо сам први пут чуо за неког Американца који се звао Франклин, а који је помоћу кључа и змаја открио да је муња последица електричног пражњења које настаје између два облака, а да је грмљавина последица експлозивног ширења ваздуха, нагло загрејаног проласком електричног пражњења. Опис ове појаве био је пропраћен експериментом изведеним помоћу електростатичне машине која је производила електрицитет путем трења. Ново сазнање ме је усхићивало; све је то било тако ново и тако једноставно, тако ми се бар тада чинило, а у исто време било је тако опречно свему што сам до тада познавао.

**Михајло Пупин
(1854–1935)**

рођен је у селу Идвору код Панчева. Био је одличан ђак. За време школског распуста чувао је стада са својим вршњацима. У гимназији у Панчеву посебно га је занимала физика и многе појаве из природе повезане са електрицитетом, као што су грмљавина и светлост муње. Студирао је у Чешкој, Америци и Немачкој и постао велики научник. Његов највећи проналазак су Пупинови калемови који су омогућили пренос телефонских разговора на веома велике удаљености.

Када сам посетио свој дом, искористио сам прву прилику да мом оцу и његовим пријатељима, који су се окупили пред нашом кућом у недељу поподне и разговарали, испричам шта сам ново научио. Одједанпут сам приметио да су се отац и његови пријатељи згледали у чуду. Изгледало је као да се погледима питају: „Какву нам то јерес прича овај дрски деран?“ А онда ме отац строго погледа и упита да ли сам заборавио оно што ми је често говорио – да грмљавина настаје услед тандркања кола светог Илије када се вози кроз рај и да ли ја мислим да тај Американац Франклин, који се играо змајевима као беспослено дерле, зна више о томе него најмудрији људи у Идвору.

Увек сам високо ценио очево мишљење, али овог пута нисам могао а да се не насмешим са призвуком ироније, што га је наљутило. Када сам приметио срџбу у његовим крупним црним очима, скочио сам и побегао.

Исте вечери отац је мајци за вечером испричао о јереси коју је од мене чуо то поподне, али је његова срџба била доста спласнула. Мајка је приметила да нигде у Светом писму није нашла потврду за легенду о светом Илији и да је сасвим могуће да је тај Американац Франклин у праву, а да је прича о светом Илији погрешна. По питањима тачног тумачења старих учења, мој отац је увек био спреман да прихвати мајчино мишљење те се тако нас двојица измирисмо.

Међутим, није потребно ни наглашавати да смо ми преко дана трошили вишак енергије на рвање, пливање, играње по трави и на друге заморне игре, а тек онда смо приступали вежбању у пастирској

вештини која нам је била потребна, нарочито ноћу. Једна од вештина била је сигнаписање и дојављивање кроз земљу. Сваки дечак имао је брицу, нож са дугом дрвеном дршком. Тај нож би се забадао дубоко у земљу, затим би се ударањем по његовој дршци производио звук, а дечаци су, лежећи на земљи, прислоњени ухом, имали задатак да одреде правац и растојање звучног извора. Вежбајући, постали смо стручњаци за ову врсту сигнализације. Запазили смо да се звук много брже простире кроз земљу него кроз ваздух и да чврста земља боље преноси звук од растресите узоране земље. Знали смо, према томе, да се звук произведен на овај начин на пашњацима у близини растресите земље у кукурузима, неће чути у кукурузним пољима.

посело, природне науке, електрично пражњење, експлозиван, електростатична машина, електрицитет, усхићивати, опречан, јерес, деран, иронија, срџба, брица

аутобиографија

Михајло Пуџин

 Шта је Пупинова мајка мислила о читању?

 Шта мислиш, како се она осећала зато што није знала да чита и пише?

 Шта ти мислиш о значају читања и писања?

 Којим сазнањем је Пупин нарочито био одушевљен у школи у Панчеву?

 Како су Пупинову причу о грому и муњи дочекали отац и његови пријатељи?

 Зашто је Пупин скочио и побегао када је приметио срџбу у очевим крупним црним очима?

 Шта је о муњи и грому говорила Пупинова мајка?

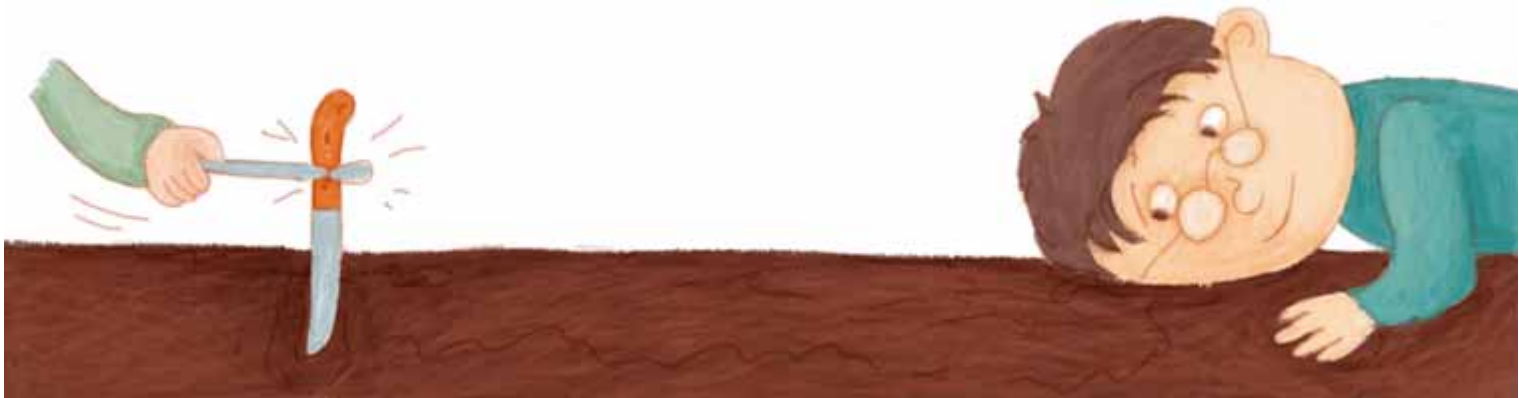
 Како ти објашњаваш појаву муње и грома у природи?

Издвој и препиши из овог текста једну поучну мисао о знању и једну о читању.

1.

2.

Шта су дечаци запазили о брзини простирања звука? Заокружи одговоре за које мислиш да су тачни.

- а) Звук се брже простире кроз ваздух него кроз земљу.
- б) Звук се брже простире кроз растреситу него кроз чврсту земљу.
- в) Звук се брже простире кроз земљу него кроз ваздух.
- г) Звук се брже простире кроз чврсту него кроз растреситу земљу.

Да ли је и тебе некада зачудила нека природна појава коју си видео? Опиши свој доживљај и запажање о томе.

Да ли си некада посматрао паука како плете мрежу?
Да ли знаш како птице праве гнездо?

Пауково дело

Слушам птичије речи
корачајући кроз шуму
уском козјом путањом
све стрмијом и тањом,
кад паукова мрежа
пут ми наједном препречи.
Сред мреже раскорачен
паук газдински стао
као сељак на њиви
коју је узорао.
Могла сам покретом руку
здерати то плетиво,
сву паукову муку
смрсити у клупче сиво,
али ми беше жао.
Ударих шумом лево
кроз дубоку честу свежу;
ко зна шта је паук снивџ
докле је плео мрежу;
и он је можда срце
у танане нити прео,
у мрежу га створио свега.

Обазрем се још једном
иза грања на њега,
и видим како и он
за мном се обазрео.

Десанка Максимовић

Објасни изразе којима се у песми слика шума.

- *птичије речи* – _____
- *уска козја путања* – _____
- *дубока свежа честа* – _____

газдински, здерати, плетиво,
ударити, честа, обазрети се

Објасни значење поређења из песме: *џаук џаздински сџао / као сељак на њиви / коју је узорао.*

Објасни шта значе стихови:

- сва џаукова мука – _____
- и он је можда срце у џанане ниџи џрео – _____

Зашто је песникињи било жао да џокреџом руку здере џо џлеџиво?

Зашто се још једном иза грања песникиња обазрела на њега?

Зашто се паук за њом обазрео?

Напиши укратко шта је тема ове песме (о чему песма говори)?

Која би порука највише одговарала овој песми? Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

- У природи треба увек бити обазрив.
- Треба поштовати осећања и труд других.
- Не треба се обазирати на оно што други раде.

порука

Размисли о томе како изгледа природа у рану јесен, а како у позну (касну) јесен. Има ли разлике? Упореди изглед дрвећа, лишћа, траве, сунца, неба и птица.

Позно јесење јутро

Сељаци још спавају, а по друму пролазе само ветар и студ.

Болесна трава се насисала влаге, омлитавила и полегла и као арктичка маховина помодрела од мраза и слане.

На ивици јендека летошњи чкаљ разапео своје осушене крте стабљике, са пободеним ћелавим лопатицама, а на увелом листу лежи мртав један од оних финих баштенских паукова што падају на распуштене косе малих девојчица и спавају у круницама белих јоргована.

На дну јендека ћути барица и стрепи од прве ледене коре што ће доћи.

У једном удубљеном трагу човечије стопале чучи врабац. Згрчио своје промрзле ножице и чини се да је у земљу забоден. Увукао врат, стегао кљун и док температура нагло пада, његово мало срце куца неједнако и ретко.

На небу две-три расплакране звезде, у ваздуху два-три смрзнута месечева зрака.

У дну поља стоје редови црних дебелих стабала и по укрштеним суварцима се види да шума не живи.

Тамо на страни крупан бик доживљује позно јесење јутро. Лежи; под њим и око њега се отопила слана и пуши се земља. Уз рогове накострешени чуперци коврцаве длаке, а под испупченим црним челом светла влага сањивих очију. Обара главу и слузавим својим ноздрвама мирише траву, жуту као шафран, горку као пелен. – Клече, заљуља се, грдан и тежак, и страховито шупљим тоном прастарих животињских грдосија рикну поздрав Богу Сунцу.

Затим још дуго беше тишина и облачно и из шуме допираше само мирис трулих дрвета и мртвих инсеката.

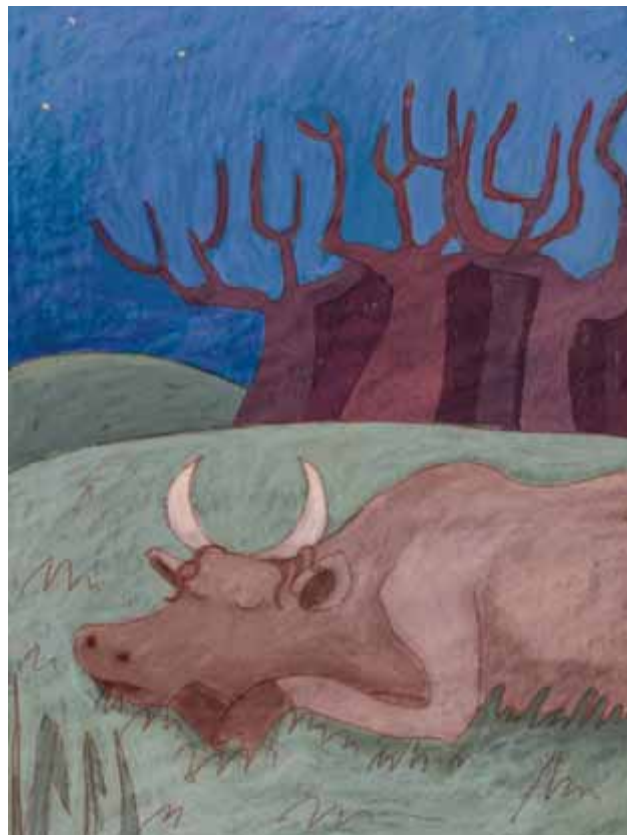
Исидора Секулић

Исидора Секулић
(1877–1958)

рођена је у Мошорину
у Бачкој. Писала

је приповетке, путописе и есеје о књигама и писцима. Превела је више књига са енглеског језика на српски. Познате су јој књиге: путописи *Писма из Норвешке*, приповетке *Хроника њаланачкој тробља* и *Сайушници*, записи *Зайиси о моме народу* и друга дела.

студ, арктичка маховина, јендек, чкаљ, суварак, шафран, пелен

Подвуци у тексту опис који ти се највише свидео. Препричај га или кажи шта о њему знаш.

Пронађи у тексту и напиши најважније речи којима се у тексту описују:

- сељаци – _____
- шрава – _____
- чкаљ – _____
- њаук – _____
- барица – _____
- бик – _____
- врабац – _____
- звезде – _____
- месечев зрак – _____
- сшабла – _____
- шума – _____

Како изгледа врабац из овог текста?

Опиши свој доживљај крупног бика који риче поздрав Богу Сунцу?

Опиши каква осећања у теби буди овај текст. Објасни зашто.
Наведи примере из текста којима то потврђујеш.

- Пронађи у тексту речи којима се дочаравају звуци из природе и испиши их.

- Пронађи речи које дочаравају мирисе.

- Напиши које је стилско средство употребила Исидора Секулић када је казала:

- *ћуџи барица и сиреји* – _____
- *расилакане звезде* – _____

- Упоређи текст *Позно јесење јутро* и песму Војислава Илића *Јесен*.

- По чему су ови текстови слични? Образложи своје мишљење.

- Напиши по чему се разликују.

Домаћи задатак

Обиђи кутак природе који се налази у близини (парк, шуму, ливаду, реку и сл.). Напиши како си доживео природу: опиши звуке које си чуо, мирисе које си осетио, боје, покрете. Нарочито обрати пажњу на детаље који се не виде на први поглед, које треба тражити и открити. Запиши своја запажања и опишу дај наслов.

Кад смо били деца

Ово је једно сећање Исидоре Секулић на догађај из детињства.

Тога лепог новембарског дана преварисмо се и одосмо, све полако крај реке, баш прилично далеко од града. Сијало је сунце и било необично пријатно. Али око пола два сата, нестаде одједаред сунца као да је оборено; и просто нисмо могли да знамо куда се денуло. А тачно у три удари пљусак какав се ретко доживљује. Шушти вода као од великих слапова, пада нам у очи и у уста, главе смо оборили на груди да бисмо могли дисати. Склоништа нигде.

– Мањ да се загнуримо у реку; да видимо да ли она није можда мање мокра него ова киша.

За ципеле и ноге и којекako: газимо по обали, по оцедном шљунку. Али оно остало: сукње у нас девојчица и панталоне у мушкараца приањају уз ноге као мокри облаци; капути промочени; шешири, мушки, отежали као олово, а женски прокисавају. Неко певуши кроз зубе: „Ситна киша промиче“ и предлаже да окренемо капуте на наличје. Тада опазисмо по страни ред уметрених цепаница; учини нам се то неки заклон, потрчасмо, причучнусмо, приписмо се леђима уз цепке, састависмо колена и браде, ваљда да нам површина тела дође мања. Жмиримо у реку: само пљашти, и од кише се не види површина речне воде; као да киша цури кроз реку и земљу, или као да се река дигла до небеса.

– Бога ти, Мито, да ми нисмо већ сасвим под водом, па и не знамо? Дела погледај горе и види да над нашим главама не вози Бродарско друштво.

Одједном, ветрушина. Сув неки олуј као у лето. Стаде разгртати кишу великим лопатама, а набујалу речну воду предувати некуда далеко од нас. Проредише се воде, прогледасмо, мило нам је што ветар није хладан, видимо опет јасно земљу и небо, и једно друго, и капуте које је ветар местимично

већ мало осушио. Кренусмо напред, у трку, да се угрејемо, да нас ветар боље осуши.

Нисмо трчали двеста метара, а ветар стаде. Стаде, остаде за нама, шта ли, и показа се сунце. Као да нас неко облаже фином угрејаном ватом. И ми, и све око нас, смеши се задовољно, и скоро срећно.

– Погледајте шта је бубица измилело! Кад брже осетише промену у атмосфери и одакле ли све измилеше?

Заиста, врви од свакојаким инсеката по земљи, у ваздуху, по нашим капутима. Споро лете, споро миле, али ту су. На рукаву једне девојчице светли љубичаста бубица, округла некако, као дугме од седефа. Како је доспела на рукав, није јасно – можда ју је ветар понео – јер се види да мучи сто мука око покрета. Истеже ноге, належе сад на једну, сад на другу страну, поиздиже крилца, чак вилицама миче – али све на истом месту стоји. Посматрамо је како се даје носити; нагађамо: болесна? спавала под земљом, па се сад буди? гладна? зима јој и не може да се угреје?

– То, то, то последње! – одговори место бубице с одлучношћу онај међу нама који се у природи и јестаственици најбоље разумевао. – Не слутите ви колико инсекти страдају од хладноће, колико сами у себи зебу. Они јадници никада не могу довољно да се угреју. Од природе им је суђено да буду мајушни, и материја и машина у њима која ложи и греје тело толико је ситна да није у сразмери према површини тела кроз коју топлота одлази у ваздух. Инсекти, дакле, скоро никада немају потпуно што би морали имати: сталну вишу температуру од околне атмосфере. Па знате сви да муве и усред лета траже сунце; на столу се врзмају око паре од врућег јела; ако се отворе врата у неко топлије одељење, све, као на конач нанизане, полете тамо. Увече пак сроди се све што може да лети око светиљке, лети чак у пламен и сагорева, само да престане зепсти и осети милину довољне угрејаности.

– Сад први пут чујем то што рекосте о страдању инсеката од хладноће; а о чудној сићушности њихових тела већ сам више пута мислила: не могу да нарасту, као прашина су међу живим бићима, све их гази и тамани.

– Па, да видите, нису ни они баш најгори; као што нико у овој природи није најгори. Ако су малецни, имају зато ваздан ногу за бежање, и још и крила за летење. Та сићушна створења имају могућност и слободу кретања у два елемента.

– Али шта ће им све ноге и крила, кад, како малочас рекосте, немају довољно топлоте и снаге да се увек хитро покрећу? Ето, баш сад посматрам ову несрећницу на рукаву: никако да се размигољи. Рукав наквашен, она хладна, па де живи ако можеш! Једнако гимнастише, али мишићи јој ваљда слаби, па све узалуд. И још у ово доба године. Требало би ваљда да сва букне у пламен, па да надвиси спољашну температуру.

– Ког се врага онда извлачила из земље новембра месеца?!

– Хја, извлачи се зато што бисте се и ви извлачили: извлачи се на најплеће сунце...

– Хајде да мало станемо и да покушамо да је вештачки загрејемо.

Неколицина се прибише уз мишицу и рукав, стадоше дахом грејати животињицу. У први трен, ваља од страха, бубица се умрвила. Затим је почела да мили, сасвим споро и, чудно, само ногама с једне стране тела и, као поштапајући се, тврдим крилцима са супротне стране. Па онда кренуше све ноге, и помолише се, малчице, збрчкана опнаста крила испод тврдих, некако као кад ми људи пружимо руку кроз прозор да осетимо промиче ли. Најзад бубица стаде да тражи најтоплије место. Из средине круга се дефинитивно повукла: мора бити да је тамо, због укрштања топлих дахова, било неко неутрално место. Зауоставила се одлучно на периферији, испред једних уста.

Из једног мушког цепа се тад појави електрична лампица. Запалише је и принесоше бубици. Вредно је било видети снажни доказ да све на овој земљи

хрли светлости и топлоти, да нам је то једини извор живота. Бубица се очас, и без имало страха, успузала на сочиво под којим је горела мала сијалица. Неколико пута се дизала на чврсто опрте ножице и опет прилегла по стаклу. Па одједаред рашири крила и одлете без збогом остај. Гледали смо неко време мајушну тамну тачкицу у ваздуху, па је онда изгубисмо из вида. Улетела је, бар се нама тако чинило, у гушћи слој атмосфере, у сумрак, и влагу можда, у кишу можда. Свакако је улетела у јесење вече.

– Како-тако, ми њој помогосмо да оживи и да се обрадује животу.

– А она нама да будемо благородни. Имају и ситне бубице заслуге за цивилизацију људи.

(Огломак)

Исидора Секулић

денути се, мањ, оцедан, прокисавати, уметрити, уметрен, цепка, дела, седеф, јестаственица, сразмера, атмосфера, одељење, сројити се, таманити, елемент, размигољити се, де, гимнастисати, поштапати се, помолити се, опнаст, дефинитивно, неутралан, периферија, очас, сочиво, опрети се, благородан, цивилизација

• Наведи време догађања радње у овој причи. _____

• Место догађања радње у причи је _____

Зашто су бубице измилеле чим су престали киша и ветар?

Подвуци плавом бојом реченице којима су описани покрети љубичасте бубице.

Објасни каква су била осећања деце из ове приче:

- када је сијало сунце – _____
- када је падала киша и кад је дувао ветар – _____

Одреди која реченица из текста одговара уводу, почетку заплета и расплету ове приче и повежи их линијама са одговарајућим кућицама с леве стране.

увод	<i>Несћаде одједаред сунца као да је оборено.</i>
почетак заплета	<i>Па одједаред рашири крила и одлети без збојом осћај.</i>
расплет	<i>Сијало је сунце и било необично њријашно.</i>

Одреди и упиши у кућице поред реченица шта је поређење, а шта персонификација у следећим примерима из текста:

<i>Сув неки олуј (...) Сћаде разирћаићи кишу великим лоћашама.</i>	
<i>На рукаву једне девојчице светили љубичаста бубица, окруила некако, као дујме од седефа.</i>	

Објасни разлику у значењу речи.

- ветар – _____
- ветрић – _____
- ветрушина – _____

Који наводи најбоље описују ову причу?

- а) смешна и забавна   б) мистериозна и узбудљива   в) озбиљна и осећајна   г) застрашујућа и тужна

 Сети се особе која уме добро да ради свој посао.
Шта ти се посебно допада у њеном раду? Због чега?

Виолина

Стари виолиниста је умро.

Био је то чудотворни музичар. Знао је све песме на свету и знао је да их засвира боље од било кога другог. Када је свирао, дуга бела коса вијорила му се изнад чела као да сама свира песму јужног ветра. Виолиниста је увек долазио незнано откуд, али увек у тренутку када је људима био најпотребнији. Доносио им је радост и смех. Долазио је с песмом, даривао је њоме људе и поново одлазио незнано куда. Сви су говорили да има чудотворну виолину.

Сада је стари виолиниста умро. Иза себе је оставио најлепше песме, завештавајући их свим људима. Осим песама, иза њега је остала само његова виолина. Њу није дао никоме. Пре него што је последњи пут склопио очи, позвао је себи два своја најбоља друга – сликара и песника.

– Остављам је ономе ко може највише – рече, даде им виолину и опрости се с њима.

Сликара и песника погледаше један другог и у истом тренутку помислише: „Ја ћу добити чудотворну виолину, јер ја могу више него ти!“

Била су то два сјајна уметника. И они су већ били у годинама, познавали су свет, а изнад свега су били мајстори свог заната.

– Моји стихови могу да заталасају море, скину с неба и најсјајнију звезду, да опчине људе и животиње – рече песник.

– Испод моје кичице потећи ће река замућена јесењим кишима, од мојих боја у пролеће процветају трешње – одговори сликар.

Дуго су се уметници препирали, све док их сунце није упозорило на то да је већ подне. Тада су се постиђени опростили од свог пријатеља виолинисте.

– Пођимо у свет – предложи сликар – можда ћемо негде наћи доказ за то ко од нас двојице може више.

Песник је био сагласан:

– Али ако нађемо неког ко може још више од нас, њему ћемо дати виолину. Стари виолиниста је управо то хтео – да његову виолину добије најбољи, па ма ко то био.

Крену они у свет да траже онога ко може највише. Већ првог дана на путу нађоше се испод неба

чија је једна половина била прљава, а друга чиста и плава. Погледаше околу и одједном угледаше на дугачким мердевинама неког дугајлију са прибором за прање прозора. На мердевинама је било окачено циновско буре с водом којом је дугајлија прао небески свод.

– Лепог ли посла! – рекоше уметници, али још нису били сигурни да ли овај дугајлија својим лепим послом може више него неко други. Поздравеше перача небеског свода и продужише својим путем.

Ноћ је постепено падала, али уместо да буде тамније, небо је почело да светли од неког необичног ватромета. Ватромет је час ближе, час даље шикљао према небу. Два уметника одлуче да се ту одморе и сачекају јутро. Ујутро угледаше неког гаравог човека како трчкара са великом оцаچارском четком. Тек тада схватише да је синоћни ватромет била ватра из вулкана, а овај гаравко је чистио зачепљена грла вулкана.

– Сјајне ли забаве, али без музике. Можда би требало овом гаравку дати виолину, па да ватромет допуни музиком – помислише уметници.

Ипак се нису могли одлучити, па пођоше даље.

(...)

Идући даље сретеше старца који је на непрегледним ливадама, у малој кући прекривеној сламом, мешао мирисе за све цвеће света. Тај старац је сам одбио виолину, јер он осим справљања мириса ништа друго није знао. Затим су два уметника срела фарбара трава, фризера морских таласа, млинара најфинијег песка непрегледних плажа ... и стотине других људи, од којих је свако могао бити достојан старчеве виолине. На сваком кораку налазили су доказе да је лепота људима и те како потребна, да је живот без ње празан, али нису могли да донесу одлуку о томе ко може највише.

Најзад поред пута угледаше дечака који је од песка правио замак и певао дечју песмицу. Сликара узе виолину и пружи је дечаку, говорећи:

– Теби припада виолина, дете, јер ти можеш највише. Од тебе може бити сликар попут мене, песник као мој друг или било шта друго. Ти можеш све нас превазићи и градити неки сасвим нов, нама непознат свет. Ти стварно можеш највише.

Дечак је узео виолину, прислонио је уз лице и почео да свира. Он још никада није имао у рукама виолину, па је његова свирка подсећала на шкрипу врата, али су два уметника у њој одмах распознала чудотворну музику свога старог пријатеља.

Мирослав Демак

завештавати, кичица, шикљати

Пронађи и подвуци у тексту реченице којима се описује виолиниста док свира.

Објасни како је музика виолинисте деловала на људе док су га слушали.

Шта је виолиниста поручио својим пријатељима пре него што се опростио с њима?

Објасни речи песника: *Моји стихови моју да зашлаласају море, скину с неба и најсјајнију звезду, да ојчине људе и живошине.*

Објасни речи сликара: *Исход моје кичице пошећи ће река замућена јесењим кишима, од мојих боја у пролеће процвешају шрешње.*

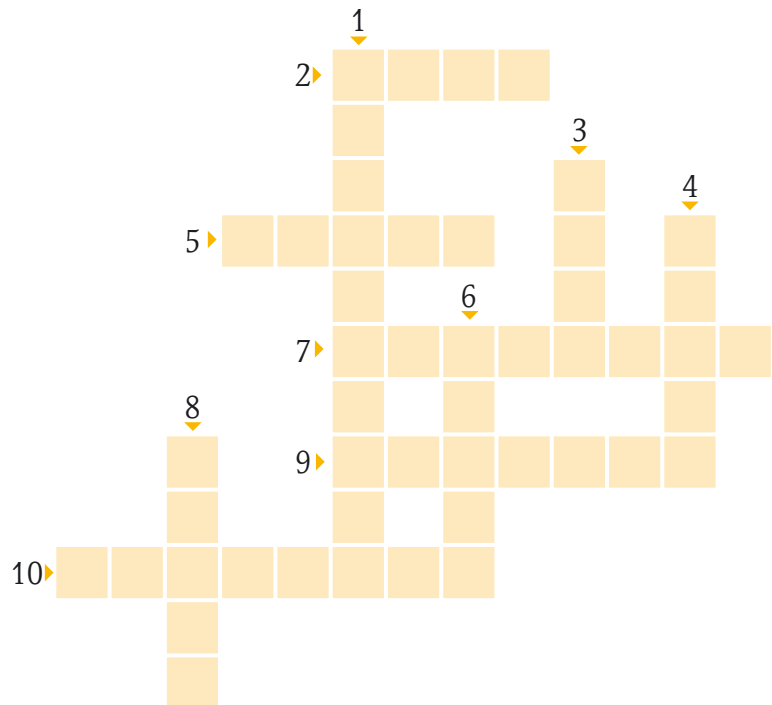
 Кога су песник и сликар срели на путовању по свету?

 Објасни зашто су песник и сликар виолину поклонили дечаку.

 Напиши шта би ти волео да добро радиш.

 Реши укрштеницу.

1. онај који у делу приповеда
2. који је лик из песме *Ћаздински сџао / као сељак на њиви?*
3. облик приповедања којим се слика речима
4. књижевно дело написано за извођење на позорници
5. презиме нашег научника
6. назив песме В. Илића
7. име нашег песника за кога се каже да је у својим песмама велики сликар
8. тема народне песме *Наджњева се момак и девојка*
9. име наше познате песникиње
10. који се одликује ритмом

 Шта је **вест**? Сети се шта треба да садржи једна вест?

Шаљиве вести

Украли му кревет

Земљораднику Милораду Дамјановићу из околине Сенте непознати ноћни посетиоци украли су кревет док је спавао на њему. Милораду је жао кревета, и више би волео да су украли њега самога а кревет оставили, јер он би знао да се врати кући а кревет не зна.

Прва помоћ изгубљенима

Проналазак Велизара Ускоковића из Земуна узбудио је научне кругове Европе. У последње време учестали су случајеви да се људи губе. Велизаров проналазак састоји се у томе што ће сви људи носити у цепу по једно огледалце, и чим се изгубе – погледају у огледалце и виде да су ту.

Пуштање браде

Димитрије Попов, ученик трећег разреда из Панчева, одлучио је да пусти браду. Пошто му није било јасно како се то ради, питао је деду. Деда му је рекао:

– УХВАТИ МЕ ЗА БРАДУ!

Када ју је Димитрије ухватио, деда је викнуо:

– ПУСТИ!

Тако је Димитрије пустио браду.

Љубивоје Ршумовић

 Сисли и овде напиши једну шаљиву вест. Не заборави да вест треба да има занимљив наслов и да треба да садржи одговор на питања: шта се догодило, ко је учесник у догађају, где се догађај десио, када и како.

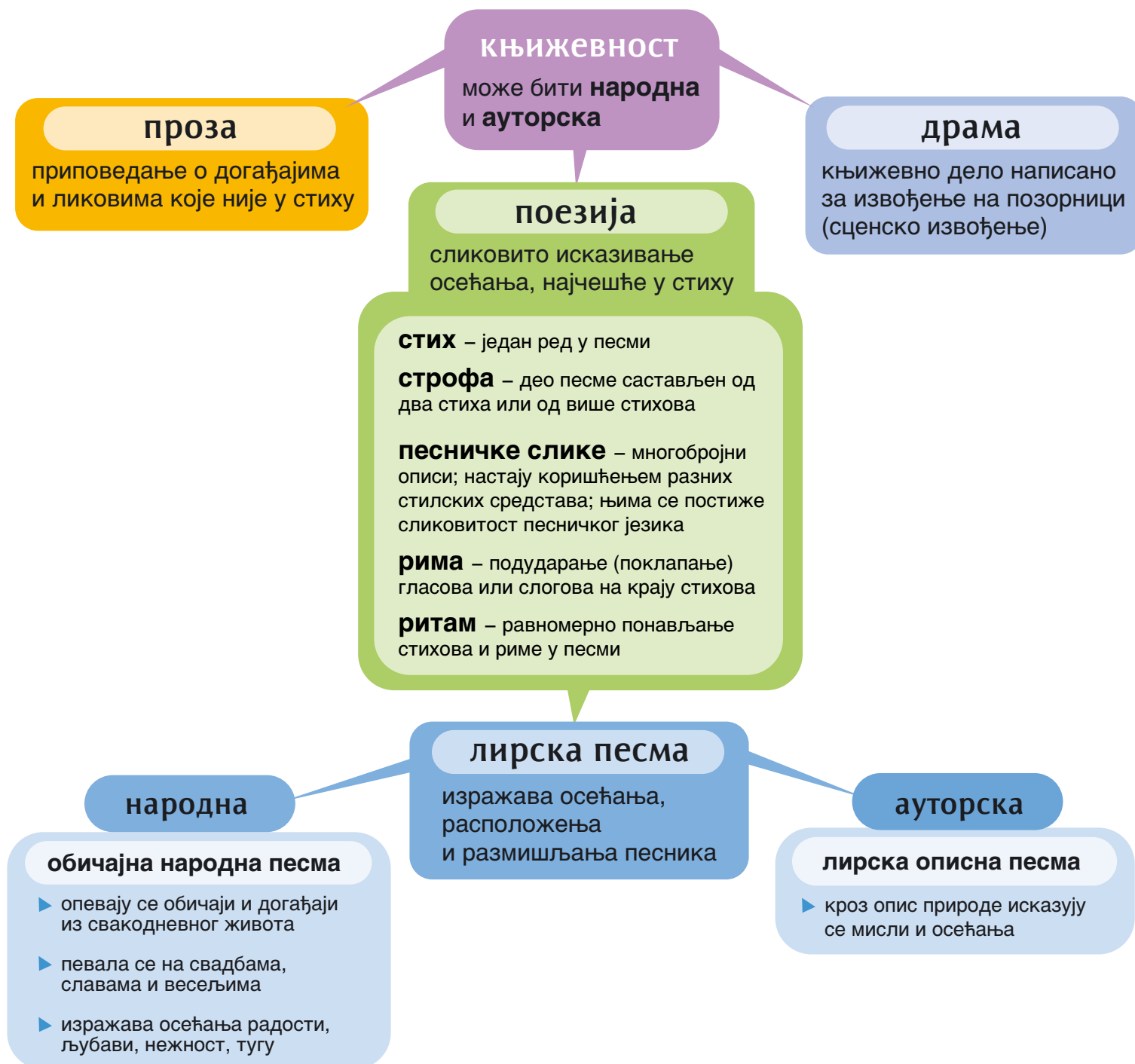

 Прочитај три шаљиве вести и вест коју си сам смислио. Попуни табелу подацима о свакој вести.

наслов вести	Украли му кревет	Прва помоћ изгубљенима	Пуштање браде	
Шта се догодило?				
Ко је учесник у догађају?				
Где се догађај десио?				
Када се то догодило?				
Како се то догодило?				

СЕТИ СЕ шта смо научили...

3.

ЧОВЕК САМО СРЦЕМ ДОБРО ВИДИ

ЧИТАМО

- приче, бајке и песме о љубави и пријатељству

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о томе како се постиже хумор у књижевном делу
- о поеми
- о драмском тексту
- о дидаскалијама

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш неколико луцкастих жеља
- да напишеш другачији крај за бајку *Пејелуџа*
- да одглумиш део позоришног комада
- да нацрташ костим за позоришну представу

Шта је то **хумор**? Сети се неког хумористичког дела (песме, приче, романа).
Да ли си читао неко дело Бранислава Нушића, нашег највећег хумористичког писца?

Прва љубав

Заљубио сам се у Персу, нашу комшику, јер она ми је била најближа. Перса је била пегава, носила је жуте чарапе и увек су јој биле искривљене штикле на ципелама. Док се нисам заљубио, нисам ни обраћао пажњу на њу, али од часа кад сам се заљубио, изгледала ми је божанствено лепа и довољно ми је било да је видим, ма и издалека, да видим само њене криве штикле, па да се одмах узбудим и похитам јој у сусрет, не бих ли што пре срео осмех на њеноме пегавоме лицу.

Она је била ћерка професора који нам је предавао рачуницу и који о мени, не знам зашто, није имао тако добро мишљење. Било јој је девет година и учила је трећи разред основне школе. Љубав сам јој исказао на један необично романтичан начин. Једном приликом, када смо се играли жмурке, ми се заједно сакријемо у једно буре, у коме је моја мајка зими киселила купус. Ту, у том бурету, ја сам јој исказао љубав, и због те миле ми успомене и данас ме још троне кад год прођем крај каквог бурета.

Једанпут се нађемо после школе и пођемо заједно кући... Том приликом сам је озбиљно запитао:

- Шта мислиш, Персо, хоће ли ми те дати твој отац ако те запросим?
- Она поцрвене, обори очи и у забуни преби легиштар на три парчета.
- Не верујем! – одговори ми полугласно.
- А зашто? – запитах је узбуђено и пођоше ми сузе на очи.
- Зато што си код њега рђав ђак!

Заклео сам се да ћу и ноћу и дању учити рачуницу, само да поправим белешку. И учио сам, али зар сам ја могао савладати оно на чему су толико њих сломили своју снагу – зар сам могао измирити љубав и рачуницу? Имајући да бирам измеђ' љубави и рачунице, изабрао сам као лакшу љубав и идућег часа уместо двојке, коју сам дотад имао, добио сам јединицу.

Идућег четвртка ... на подне сачекам Персу пред њеном школом и, пратећи је, признам јој да сад још горе стојим, јер сам добио јединицу из предмета њенога оца. Она болно рече:

- Онда никад нећу бити твоја!
- Ти мораш бити моја, па ако не на овоме, а оно на ономе свету! – узвикнух ја ове речи које сам неколико дана раније чуо на позоришној представи.
- Како то може да буде? – упита она радознано.

Бранислав Нушић
(1864–1938)

је највећи српски хумористички писац. Рођен је у Београду, а детињство провео у Београду и Смедереву. Написао је позната драмска дела:
Сумњиво лице,
Госпођа министарка,
Народни посланик и др. Написао је и роман за децу *Хајдуци*, а његова најсмешнија књига је *Аутобиографија* у којој говори о свом животу од рођења до женидбе. Ово је одломак из те књиге.

– Отроваћемо се, ако пристајеш.
– А како ћемо се отровати?
– Тако – наставих ја одлучније – попићемо отров!
– Добро – одговори она решена – пристајем! А кад?
– Сутра после подне.
– Е, сутра после подне имамо школе – присети се она.

– То јесте – паде и мени на памет. – Не могу ни ја сутра, јер би ми забележили одсуство, а имам их већ двадесет и четири, па би ме могли истерати из школе. Него ако хоћеш у четвртак после подне, онда немамо школе ни ја ни ти.

Она пристаде и споразумесмо се да ја припремим све за тровање.

Идућег четвртка после подне ја украдем од куће кутију палидрваца и пођем на уречени састанак са Персом, где ћемо заједно отићи на онај свет.

Састали смо се у нашој башти и сели на траву, а из душе нам се отимао дубоки уздах бола и чежње... Цела се ствар, међутим, свршила овако:

Она је отишла кући и замолила мајку да јој спреми постељу да умре. Том приликом јој је признала да се отровала, односно да је јела дрва са мном. Мајка њена, без икаква обзира за њен положај и њене осећаје, рече:

– Е, кад си могла да једеш дрва у башти, јешћеш их и овде у соби!

Задигла јој је затим сукњицу и почела јој с те стране истеривати оне осећаје који су Перси дубоко у срцу били усађени.

Због тих батина Перса ме је омрзла и тако се свршила моја прва љубав.

(Огломак из Аутобиографије)

Бранислав Нушић

романтичан, рачуница, тронути, легиштар, белешка, урећи

Подвуци у причи места која су ти најсмешнија. Објасни зашто су ти смешна.

Наведи реченице којима је писац описао Персу.

Наведи реченице којима писац описује своја осећања према Перси.

Због чега су заљубљени решили да се отрују?

Због чега је престала ова прва љубав?

Хумор се у књижевном делу постиже на више начина. Један од њих је несклад између онога што очекујемо да ће се догодити и онога што се заиста догађа.

Ево једног примера из приче за то, а ти пронађи и допиши друге примере.

Наш пример

... Љубав сам јој исказао на један необично романтичан начин.	Једном приликом, када смо се играли жмурке, ми се заједно сакријемо у једно буре, у коме је моја мајка зими киселила купус.
Након ове реченице очекујемо да ће изјава љубави бити нежна, узвишена и чаробна.	Међутим, дечак изјављује љубав девојчици док се играју жмурке у бурету за кисели купус, што је супротно очекиваном. Управо то догађај и чини смешним.

Твој пример

Пронађи у неком тексту и напиши још по један пример за значења следећих речи.

речи и њихово значење	наш пример	твој пример из неког текста
ситуација – стање, скуп околности и прилика у којима се неко налази	<i>Заљубио сам се у Персу, нашу комшику...</i>	
узрок – повод, разлог	<i>... јер она ми је била најближа.</i>	
околност – стање чињеница које утичу на резултат нечега	<i>Она је била ћерка професора који нам је предавао рачуницу и који о мени, не знам зашто, није имао тако добро мишљење.</i>	
испољавати – показивати, исказивати изгледом, држањем, речима и сл., изражавати	<i>... Довољно ми је било да је видим, ма и издалека, да видим само њене криве шикле, па да се одмах узбудим и похитам јој у сусрет.</i>	
последица – оно што нужно следи, настаје, произлази из узрока	<i>... уместо двојке, коју сам дошао имао, добио сам јединицу.</i>	

Сети се неке приче или песме о Месецу. Размени мишљење са другом (другарицом) из клупе.

Мјесец и његова бака

У шуми старој огањ гори,
блиста у мраку на крају свијета;
кад ближе приђеш – од сребра двори,
по њима мудра старица шета;
над кровом плави вије се дим;
ту живи Мјесец и бака с њим.

Од синоћ Мјесец код куће није,
а бака чека ... пролазе сати...
Мораће, богме, и да га бије
када се зором у дворе врати.
Нити је слуша, нити је пита,
читаве ноћи по небу скита.

„Ала ће сутра шиба да ради!
Сврби ме рука!“,
бака се слади.

Дремљива поноћ по шуми луња,
а строга бака на прагу куња,
држи у руци од брезе прут.
А небом дотле, по модрој води,
скитница Мјесец пучином броди,
у мору звијезда дукат жут.

У саму зору маглица паде,
озеблом шумом заигра кос,
уморан Мјесец дому се краде,
опрезно иде, плашљив и бос.

Шуља се Мјесец, утвара права,
кад, гле, на прагу – бакица спава,
спустила главу, сребри се коса,
на пруту трепти јутарња роса.

С дрвета утом, хитра и лака,
пред кућу скочи брбљива сврака,
закрешта злобно репати враг.
„Држ’те га! Уа! С неба је пао!
Читаве ноћи звијезде је крао!
Погледај за њим – блиста се траг!“

Потрча Мјесец брже нег очи,
кроз врата шмугну, у кревет скочи,
а сврака опет галаму ствара:
„Побјеже скоком! Држи га, стара!“

Јадна се бака из сна трже,
збуни је дрека и румен сјај,
па свраку пита што може брже:
„Откуда?! Шта је?! Да није змај?!“

„Крадљивац звијезда у твојој кући!“,
повика сврака.
„Треба га тући!“

„Погађам ко је!“,
бака се сјети,
у дворе корак управи свој.
„Крадљивац који с неба лети
нико је други, већ унук мој.“
Прилази бака кревету тајно
и гледа лице злаћано, сјајно,
у плавој коси звјездани прах.

куњати, бродити, красти се,
шуљати се, утвара, обдан, баук

„Куда ли ноге његове језде?
Висине воли, небо и звијезде;
како га није у ноћи страх?
Морам га тући, ту друге није!“
И бака узе сандале сиве,
брезовим прутом по њима бије.
„Ви сте за скитњу његову криве!
Зашто носите унука мог
ширином неба звјезданог?!“

Сандале трпе батине многе
и сложено шкрипе:
„Криве су ноге!“
Ноге се буне:
„Крива је глава,
ноћу је будна, а обдан спава!“

Бака се љути.
„Погледај врага!
Зар ова глава, рођена, драга?!
Прије ћу за брк баука вући,
неголи сненог унука тући.
Измлатићу га, ал' други пут.“
То рече бака и баци прут...

(Одломак из његове Мјесец и његова бака)
Бранко Ћојић

Како изгледају Месечеви двори кад се гледају издалека?

Како изгледају кад им се приђе ближе?

Испричај садржај ове поеме у четири реченице.

поема

 Издвој речи и изразе којима је насликана природа.

ноћ – _____
зора – _____
небо – _____
шума – _____

 Издвој лепе речи и изразе којима су насликани ликови.

Месец – _____
бака – _____
сврака – _____

 Напиши које су важне особине ликова и то образложи.

Месец је _____, зато што _____
_____.
Бака је _____, зато што _____
_____.
Сврака је _____, зато што _____
_____.

 Ово је **поема** (дужа, обимнија песма). У њој песник користи многа стилска средства.

 Пронађи у текстовима које си досад читао и напиши по један пример за персонификацију и поређење или смисли своје примере за та стилска средства.

персонификација – *Дремљива ноћ по шуми луња,* _____
_____

поређење – _____
_____

 Наведи примере из којих се види бакина љубав према унуку.

 Пронађи у овој песми или у неком другом тексту још један пример за значење следећих речи или смисли свој пример за сваку од њих.

речи и њихово значење	наш пример	твој пример из неког текста
дивити се (некоме) – с великим задовољством гледати некога; бити одушевљен неким	<i>Прилази бака кревету шајно и њега лице злаћано, сјајно, у њавој коси звездани њрах.</i>	
одушевити се – испунити се задовољством, заносом, раздраганошћу	<i>Зар ова њава, рођена, грађа?!</i>	
љубав – осећање велике наклоности према некоме или нечему	<i>Прије ћу за брк баука вући, нећоли сненој унука њући.</i>	

 Смисли и допиши речи са сличним значењем.

поноћ: дремљива, _____, _____, _____.

сврака: брбљива, _____, _____, _____.

шума: озебла, _____, _____, _____.

Месец се шуња, _____, _____, _____.

 Домаћи задатак

Ово је одломак из поеме *Мјесец и његова бака*. Пронађи целу поему и прочитај је. Сазнаћеш још нешто о новим доживљајима Мјесеца и његове баке.

Шта је за тебе пријатељство? Зашто је важно имати пријатеља (пријатељицу)?
Како се чува пријатељство?

Мали принц и лисица

Мали принц је заволео ружу која расте на његовој малој планети. Пошто у тој љубави није умео да види срећу, одлази на планету Земљу. Тамо упознаје лисицу. Она му помаже да научи како се стварају и чувају пријатељство и љубав.

Тада се појави лисица.

– Дobar дан – рече лисица.

– Дobar дан – учтиво одговори мали принц који се окрете, али не виде ништа.

– Ево ме овде – рече један глас, под јабуком...

– Ко си ти? – упита мали принц. Врло си лепа...

– Ја сам лисица – рече лисица.

– Ходи да се играмо – предложи јој мали принц.

– Тако сам тужан...

– Не могу да се играм с тобом – рече лисица.

– Нисам припитомљена.

– Ах! Извини – рече мали принц.

А онда, размисливши додаде:

– Шта значи то „припитомити“?

– Ти ниси одавде – рече лисица. – Шта тражиш?

– Тражим људе – рече мали принц. – Шта значи то „припитомити“?

– Људи имају пушке – рече лисица – и они лове. То је прилично незгодно! Али они гаје и кокоши. По томе су занимљиви. Тражиш ли кокоши?

– Не – рече мали принц. – Тражим пријатеље. Шта значи то „припитомити“?

– То је нешто што се давно заборавило – рече лисица. – То значи „створити везе...“

– Створити везе?

– Наравно – рече лисица. – Ти си за мене само мали дечак сличан стотинама хиљада других

дечака. И ти ми ниси потребан. А ни ја теби нисам потребна. Ја сам за тебе само лисица слична стотинама хиљада лисица. Али, ако ме припитомиш, бићемо потребни једно другом. Ти ћеш за мене бити једини на свету. Ја ћу за тебе бити једина на свету...

– Почињем да схватам – рече мали принц. – Постоји једна ружа ... мислим да ме је припитомила...

– То је могуће – рече лисица. – Чега све нема на Земљи...

– Ах! То није на Земљи – рече мали принц.

Лисица је изгледала врло радознала:

– На некој другој планети?

– Да.

– Има ли ловаца на тој планети?

– Не.

– Гле, па то је занимљиво! А кокоши?

– Не.

– Ништа није савршено – уздахну лисица.

Али лисица се поново врати на своју мисао:

– Мој живот је једнолик. Ја ловим кокоши, људи лове мене. Све кокоши су сличне, и сви људи су слични. Мени је, дакле, помало досадно. Али, ако ме ти припитомиш, мој живот ће бити као обасјан сунцем. Упознаћу бат корака који ће бити друкчији од свих осталих. Други кораци ме терају под земљу. Твој ће ме као музика позивати да изађем из јазбине. А затим, погледај! Видиш ли, тамо доле, поља пуна жита? Ја не једем хлеб. За мене жито не представља ништа. Житна поља не подсећају ме ни на шта. А то је жалосно! Али ти имаш косу боје злата. Биће дивно

када ме припитомиш! Жито, које је позлаћено, подсећаће ме на тебе. И ја ћу волети шум ветра у житу...

Лисица ућута и дуго гледаше малог принца:

– Молим те ... припитоми ме – рече она.

– Врло радо – рече мали принц – али немам много времена. Треба да пронађем пријатеље и да се упознам с многим стварима.

– Човек познаје само оне ствари које припитоми – рече лисица. – Људи немају више времена да било шта упознају. Они купују готове ствари код трговаца. А како нема трговаца који продају пријатеље, људи више немају пријатеља. Ако хоћеш пријатеља, припитоми ме!

– Шта треба да радим? – упита мали принц.

Треба да си веома стрпљив – одговори лисица. – Најпре ћеш сести мало даље од мене, ето тако, на траву. Гледаћу те крајичком ока, а ти нећеш ништа говорити. Говор је извор неспоразума. Али, сваког дана сешћеш мало ближе...

Сутрадан мали принц поново дође.

– Било би боље да си дошао у исто време – рече лисица. – Ако долазиш, на пример, у четири сата поподне, ја ћу бити срећна већ од три сата. Уколико време буде одмицало, бићу све срећнија. У четири сата бићу узбуђена и узнемирена; упознаћу цену среће! Али ако будеш долазио кад ти падне на памет, никада нећу знати за који час да спреим своје срце... Потребни су читави обреди за то.

– Шта је обред? – упита мали принц.

– И то је нешто што се давно заборавило – рече лисица. – То је оно што чини да се један дан разликује од другог, један час од других часова. Код мојих ловаца, на пример, постоји један обред. Они четвртком играју са сеоским девојкама. Четвртак је, дакле, диван дан! Идем у шетњу чак до винограда. Кад би ловци играли кад им падне на памет, сви би дани личили један на други и ја не бих уопште имала одмора.

Тако мали принц припитоми лисицу. А кад се дан растанка приближи:

– Ах! – рече лисица. – Плакаћу.

– Сама си крива – рече мали принц – нисам ти желео никаква зла, али ти си хтела да те припитоим.

– Наравно – рече лисица.

– Али ти ћеш плакати! – рече мали принц.

– Наравно – рече лисица.

– Значи, тиме ништа не добијаш!

– Добијам – рече лисица – због боје жита.

Затим додаде:

– Иди, погледај поново руже. *Схватаћеш да је твоја јединствена на свету.* Врати се онда да ми кажеш збогом, а ја ћу ти поклонити једну тајну.

Мали принц оде да поново види руже.

– Ви уопште не личите на моју ружу, ви још ништа не значите – рече им он. – Нико вас није припитомио, и ви нисте никога припитомили. Ви сте као што је била моја лисица. Била је то обична лисица слична стотинама хиљада других. Али ја сам од ње направио свог пријатеља, и она је сада јединствена на свету.

Руже су се осећале веома нелагодно.

– Лепе сте, али сте празне – рече им он још. – Човек не може да умре за вас. Наравно, обичан пролазник поверовао би да моја ружа личи на вас. Али она сама значајнија је од свих вас заједно зато што сам ја њу заволео. Зато што сам њу стављао под стаклено звоно. Зато што сам њој направио заклон. Зато што сам због ње поубијао гусенице (сем оне две-три ради лептирова). Зато што сам њу слушао

како се жали, хвалише или како понекад ћути. Зато што је то моја ружа.

И он се врати лисици.

– Збогом – рече јој он...

– Збогом – одговори лисица. – Ево моје тајне. Сасвим је једноставна: човек само срцем добро види. Суштина се очима не да сагледати.

– Суштина се очима не да сагледати – понови мали принц да би запамтио.

– Време које си уложио око твоје руже чини ту ружу тако драгоценом.

– Време које сам уложио око моје руже... – рече мали принц да би запамтио.

– Људи су заборавили ту истину – рече лисица. – Али ти не треба да заборавиш. Ти си заувек одговоран за оно што си припитомио. Ти си одговоран за твоју ружу...

– Ја сам одговоран за своју ружу – понови мали принц да би запамтио.

питом, припитоми, једнолик,
стрпљив, обред, јединствен,
суштина, одговоран

Мали принц је једна од најчитанијих књига на свету. Написао ју је француски писац Антоан де Сент Егзипери (1900–1944). Био је један од првих pilota.

 Подвуци у тексту плавом бојом реченице којима лисица објашњава малом принцу шта значи *припитомити* некога.

 Зашто је лисица рекла да треба бити стрпљив када хоћеш да припитомиш неког? Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

а) зато што пријатеља увек треба изненадити

б) зато што треба упорно и истрајно чекати да се у пријатељству стекне поверење

в) зато што треба одустати од упознавања пријатеља чим наиђу неке тешкоће.

 Објасни зашто је лисица рекла: *Говор је извор несјоразума.*

 Напиши следеће реченице на други начин, тако да њихово значење буде исто или слично.

• *Али, ако ме ти припитомиш, мој животи ће бити као обасјан сунцем.* – _____

• *Твој ће ме [корак] као музика позивати да изађем из јазбине.* – _____

• *Човек познаје само оне ствари које припитоми.* – _____

 Објасни зашто је лисици важно да мали принц долази на време.

 Објасни како је мали принц припитомио ружу.

 Шта значе речи лисице: *Човек само срцем добро види*. Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

- а) не треба веровати својим осећањима када се о нечему суди
- б) најбоље се нешто разуме онда када се о томе добро размисли
- в) човек најбоље некога разуме онда када га воли

 Објасни зашто је мали принц одговоран за своју ружу.

 На кога ће лисицу подсећати житна поља? Зашто?

 Да ли си и ти некога припитомио? Ако јеси, испричај како си то учинио.

 Да ли постоји нешто што те подсећа на неког кога си припитомио? Ако постоји, напиши шта је то.

Смисли и напиши шта би лисицу питао о пријатељству, а шта малог принца.

Питање за лисицу: _____

_____

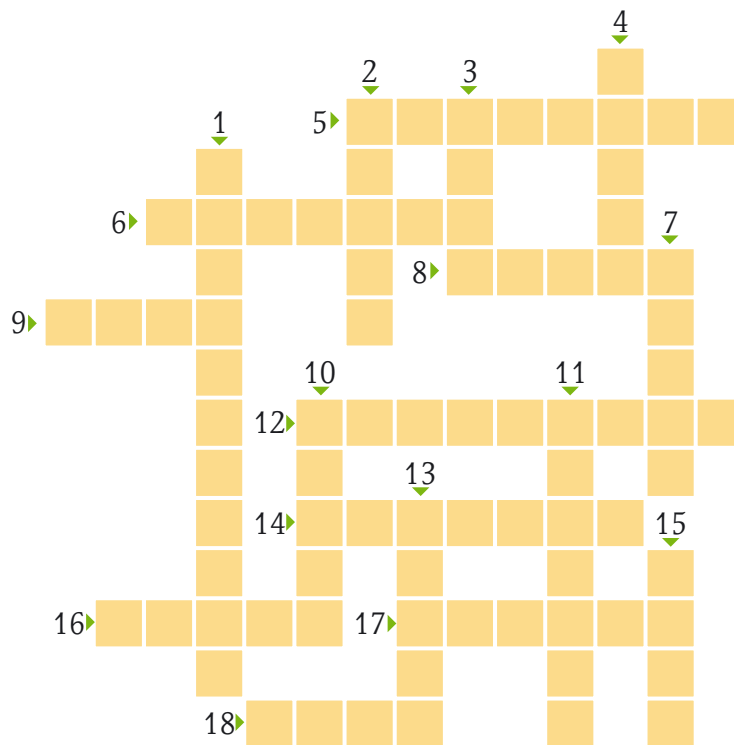
Питање за малог принца: _____

_____

Реши укрштеницу.

1. аутор песме *Друї друїу*
2. краћа поучна прича чији су јунаци животиње које се понашају као људи
3. један ред у песми
4. главни јунак романа *Бела Грива*
5. главни јунак приче Бране Црнчевића
6. текст предвиђен за извођење на позорници
7. најобимније књижевно дело
8. представљање људи и догађаја на смешан начин
9. део речи
10. прича о чудноватим догађајима и ликовима
11. презиме наше познате књижевнице
12. име нашег највећег хумористичког писца
13. реч која има супротно значење од речи *најрег*
14. песма која говори о догађајима и јунацима
15. начин изражавања
16. део назива романа Ренеа Гијоа (*Бела...*)
17. део фабуле који радњу чини замршеном и напетом
18. упознавање са главним ликом, временом и местом догађања радње у књижевном делу

Šta znači biti luckast? Šta očekuješ od pesme čiji je naziv *Luckasta pesma*?

Luckasta pesma

Mama,
hteo bih da postanem srebro!

Sine,
bojim se, hladno bi ti bilo!

Mama,
hteo bih da postanem voda!

Sine,
bojim se, hladno bi ti bilo!

Mama,
hteo bih đerdan da budem od zlata!

Možeš!
Sklopi mi samo ruke oko vrata!

Federiko Garsija Lorka

đerdan

Šta misliš, zašto je dete želelo da postane srebro?

Zašto je želelo da postane voda?

Mogu li se želje ovog dečaka ispuniti? Objasni zašto.

Opiši čega se majka bojala?

Kako dečak može da postane đerdan od zlata?

 Objasni kako se razvijaju osećanja u ovoj pesmi.

Na početku pesme osećanja su _____,
zato što _____.

Na kraju pesme osećanja su _____,
zato što _____.

 Zašto ova pesma ima naslov *Luckasta pesma*?

_____

_____

 • Smisli i napiši drugačiji naslov za ovu pesmu.

_____

• Smisli i napiši nekoliko luckastih želja.

_____

_____

 Reši rebuse.

_____

_____

Шта су **бајке**? По чему се бајке разликују од других прича?
Да ли си читао бајку *Пепељуга* или гледао цртани филм?

Пепељуга

Преле ђевојке код говеда око једне дубоке јаме, а дође некакав старац бијеле браде до појаса, па им рече:

– Вевојке, чувајте се ви те јаме, јер да које од вас упадне вретено у њу, оне би се мати одмах претворила у краву.

Ово рекавши старац отиде, а ђевојке онда, чудећи се његовијем ријечима, прикуче се јами још ближе и стану се у њу надвиривати и разгледати је, док се једној, која је била најљепша између њих, измакне вретено из руке и падне у јаму. Кад она увече дође кући, а то јој се мати претворила у краву и стоји пред кућом. Потом она стане ову краву гонити на пашу с осталијем говедима.

Послије неког времена отац се ове ђевојке ожени удовицом, која доведе једну своју кћер. Маћеха стане одмах мрзити на своју пасторку, особито зато што је она била много љепша од њезине кћери: забрањивала јој је да се умива, чешља и преоблачи, и свакојако је тражила узроке да је кара и мучи. Једном јој даде ујутру пуну торбу кућеље, па јој рекне:

– Ако ово све данас не опредеш и у кокошку не смоташ, не иди ми довече кући, убићу те.

Ђевојка, сирота, идући за говедима, прела је колико је могла, а кад на подне говеда полијежу у пландишту, она видјевши да се на кућељи не познаје што је опрела, стане плакати. Кад је види она крва што јој је била мати ђе плаче, запита је што јој је, а она јој каже све редом што је и како је. Онда крва, тјешећи је, рекне јој да се за то не брине нимало:

– Ја ћу – вели – кућељу узимати у уста и жватаати, па ће се на моје ухо помолити жица, а ти је ухвати па је одмах мотај на кокошку.

Тако и учине; крава стане кућељу у уста узимати и жватати, а ђевојка на ухо њезино жицу извлачити и мотати, и одмах буду готове. Кад ђевојка увече маћехи да велику кокошку, маћеха јој се врло зачуди, па јој сјутрадан да још више кућеље, а кад она и ово опреде и смота као и оно прије и увече донесе кокошку готову, она помисли у себи да то њој помажу њезине другарице, па јој трећи дан да још више кућеље, али крадом пошаље за њом и своју кћер да гледа ко то њој помаже прести и мотати. Кад се ова послана ђевојка привуче те види како крава кућељу узима и жваће, а пасторка на њезино ухо пређу мота, она се врати кући и каже све матери својој. Потом маћеха навали на свога мужа да се крава она закоље. Муж је изнајприје жену од тога одвраћао, али најпослије, кад се жена није шћела оканити, пристане и он на то, и каже да ће је у тај и тај дан заклати. Кад пасторка за то дозна, она стане једнако плакати, а кад је крава запита зашто плаче и она јој каже све што је и како је, рече јој крава:

– Мучи ти, не плачи, већ кад мене закољу, да не једеш од мене меса, већ кости моје да покупиш, па да их за кућом под тијем и под тијем каменом закопаш у земљу, па кад ти буде кака невоља, дођи на мој гроб и наћи ћеш помоћ.

Кад краву закољу и месо јој стану јести, ђевојка није шћела окусити изговарајући се да није гладна и да не може, него покупи све њезине кости, па их закопа ђе јој је крава казала. Вевојци је овој било име Мара, али како је послвије тога највише радила и слушала у кући: носила воду, готовила јело, прала судове, мела кућу и радила све остале кућевне послове, и како се тако највише око ватре налазила, прозову је маћеха и њезина кћи Пепељугом.

Једном у нећељу маћеха, опремивши се са својом кћери у цркву, проспе по кући пуну копању проса, па рече пасторци:

– Ти, Пепељуго, ако ово све просо не покупиш и ручак не зготовиш док ми из цркве дођемо, убићу те!

Пошто оне отиду у цркву, ђевојка сирота стане плакати говорећи у себи: „За ручак ме није бриге, ласно ћу га зготовити, али ко ће толико просо покупити!“ Уто јој падне на ум што јој је крава рекла: ако кад буде у невољи да иде на њезин гроб и да ће наћи помоћ, па отрчи одмах онамо; али кад тамо, шта да види! На гробу стоји великачки сандук отворен, пун свакојакијех драгоцјенијех хаљина, а на заклопцу његову два бијела голуба, па јој реку:

– Маро, узми из сандука хаљине које хоћеш, па се обуци и иди у цркву, а ми ћемо просо покупити и остало све уредити.

Она весела узме прве хаљине с врха све од саме свиле, пак се обуче и отиде у цркву. У цркви све се, и женско и мушко, зачуди њезиној љепоти и њезинијем хаљинама, а највише што нико није знао ко је она и откуда је, а особито јој се зачуди и око на њу баци царски син, који се онђе десио. Кад буде испред свршетка летурђије, она се из цркве искраде па бјежи кући, па свукавши своје хаљине остави их у сандук, а он се сам затвори и нестане га, а она брже к ватри; кад тамо, а то просо покупљено, ручак готов и све уређено. Мало постоји, ал’ ето ти јој маћехе са кћерју својом из цркве, и врло се зачуде кад виде све уређено, па и просо покупљено.

Кад буде у другу неђељу, маћеха се са својом кћерју опет спреми у цркву и на походу проспе још више проса по кући, па каже пасторци као и прије:

– Ако то све просо не покупиш и ручак не зготовиш и остало све не уредиш док ми дођемо из цркве, убићу те!

Пошто њих двије отиду у цркву, пасторка одмах к материном гробу, кад тамо, а то сандук опет отворен као и прије и на заклопцу стоје два бијела голуба, па јој реку:

– Обуци се ти, Маро, па иди у цркву, а ми ћемо просо покупити и остало све уредити.

Онда она узме из сандука хаљине све од чистога сребра, пак се обуче и отиде у цркву. У цркви јој се опет зачуди све још више него прије, а царев син очију не сметаше с ње; али кад буде испред свршетка летурђије, она се између народа некако украде, те бјежи кући, пак се брже-боље свуче и хаљине остави у сандук, па к ватри. Кад јој маћеха са својом кћерју дође из цркве, још већма се зачуде кад виде просо покупљено, ручак готов и остало уређено, и никако се нијесу могле дочудити.

Кад буде у трећу неђељу, оне се опет спреме у цркву, па на походу маћеха проспе још више проса по кући и каже пасторци као и прије:

– Ако ово просо све не купиш, ручак не зготовиш и остало све не уредиш док ми дођемо из цркве, убићу те!

Пошто оне отиду из куће, пасторка одмах к материну гробу и нађе опет сандук отворен и на заклопцу два бијела голуба, који јој реку да се обуче и да иде у цркву, а да се не брине ни за што у кући. Онда она узме из сандука хаљине све од суха злата, пак се обуче и отиде у цркву. У цркви јој се сви зачуде још већма, а царев је син био намислио да је не пушта као прије, већ да је чува да види куда ће. Кад буде испред свршетка летурђије, те она пође да иде, а царев син за њом устопце, и тако она између народа провлачећи се и бјежећи, некако јој спадне папуча с десне ноге, и она, не имајући кад тражити је, побјегне босонога, а царев син узме јој папучу. Дошавши она кући, свуче се и хаљине остави у сандук, па одмах к ватри као и прије.

Царев син потом зађе с оном папучом њезином да је тражи по свему царству огледајући свакој ђевојци папучу на ногу, али којој дуга, којој кратка, којој уска, којој широка, не може ни једној да при-

стане. И тако идући од куће до куће, дође и кући њезина оца. Маћеха њезина, кад је виђела да ће царев син доћи и њиховој кући да тражи ону ђевојку, она њу пред кућом сакрије под корито. Кад царев син дође с папучом и запита имају ли како ђевојку у кући, она му каже да имају и изведе му своју кћер. Кад јој папучу он огледа на ногу, али јој папуча не може ни на прсте да се навуче. Онда царев син запита имају ли у кући још како ђевојку, а она му каже да немају више никакe. Уто пијевац скочи на корито пак запјева:

– Кукуријеку, ево је под коритом!

Маћеха повиче:

– Иш, орао те однио!

Царев син, чувши то, потрчи брже-боље ка кориту те га дигне, кад тамо, а то под њим она иста ђевојка што је била у цркви и у онијем истим хаљинама у којијем је трећи пут била, само без папуче на десној ноzi. Кад је царев син угледа, он се готово обезнани од радости, па јој брже-боље папучу назује на десну ногу, и видјевши да јој је не само таман на ногу него да је управо онака као и она што јој је на лијевој ноzi, одведе је своме двору и ожени се њоме.

Српска народна бајка

прикучити се, стати, пасторка, карати, куђеља, кокошка, пландиште, оканити се, једнако, мучати, Пепељуга, копања, просо, ласно, летурђија (литургија), поход, сметати, украсти се, устопце, огледати, пристати, корито, обезнани се, назути

Пронађи у тексту и подвуци плавом бојом оно што је мајка говорила Пепељуги.

Црвеном бојом подвуци оно што је маћеха говорила Пепељуги.

Објасни како је мајка показивала љубав према својој ћерки Пепељуги.

Објасни како је маћеха показивала мржњу према Пепељуги.

Какве су се хаљине налазиле у сандуку за Пепељугу? 1. _____

2. _____ 3. _____

Зашто се Пепељуга кришом враћала из цркве пре свих осталих?

• Главни ликови у овој бајци су:

• Споредни ликови су:

Наведи особине следећих ликова. У тексту нађи податке који то потврђују.

Пепељуга је _____,

зато што _____

Маћеха је _____,

зато што _____

Мајка је _____,

зато што _____

Препричај бајку користећи следећи план:

1. Девојке поред јаме	5. У цркви
2. Маћеха	6. Изгубљена папуча
3. Крава помаже	7. Петао на кориту
4. Име Пепељуга	

Реши ребус.

Смисли и напиши поруку ове бајке.

Повежи реченице с појмовима који им одговарају.

збиља

(истина, стварност)

*Каг она увече дође кући, а што јој се мајки претворила
у краву и стоји пред кућом.*

*Послије некој времена отац се ове девојке ожени удовицом,
која доведе једну своју кћер.*

машта

(способност дочаравања,
замишљања слика,
фантазија)

И тако идући од куће до куће, дође и кући њезина оца.

*Пошто оне отиђу из куће, њасторка одмах к мајтерину тробу
и нађе отац сандук отворен и на заклопци два бијела толуба, који јој
реку да се обуче и да иде у цркву, а да се не брине ни за што у кући.*

Повежи дате појмове са одговарајућим објашњењима (једно објашњење је сувишно!).

тема

(оно о чему се говори)

Зрно по зрно – погача, камен по камен – палача!

Живот сироте девојке Пепељуге

идеја

(главна мисао, замисао)

Доброта увек побеђује; зло се увек кажњава

народна бајка, идеја

Зашто је *Пепељуџа* народна бајка?

Аутор бајке је _____.

Настала је _____.

Ликови су _____.

Догађаји су _____.

Замисли да је царев син из ове бајке лутајући по царству изгубио Пепељугину папучу.
Смисли и напиши другачији крај ове бајке.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Каква је разлика између приповетке и драмског текста?

Пепељуга

Бајка за приказивање у три дела

Само кад би једном било

(трећи део, пети чин)

ОТАЦ: Не, ваше величанство, ја сам сасвим будан и трезан ... али морам вам рећи да у овој кући има још једна девојка ... моја кћи Пепељуга!...

ГЕНЕРАЛ: Овде је нема, колико ја видим...

ПРИНЦ: Ја бих, тата, хтео да видим сваку девојку ... сваку, баш сваку...

ЦАР: Где је та Пепељуга?

ОТАЦ: Не фантазирам ја, ваше величанство!... Пепељуга је под коритом...

МАЂЕХА: Нема је!... Видите и сами да је нема!... Наш татица фантазира!...

(Брзо њриће и њодиће коритио исѡод којеї на њоду клечи Пейељуга.) Ево, изволите!...

СВИ: Заиста!...

ОТАЦ: Устани, кћери!... (Пейељуга стидљиво устане.)

ПРИНЦ: Да, то је она ... краљица моја!...

ЦАР: Шта кажеш, сине?...

ПРИНЦ: Раније сам говорио да нећу ништа рећи пре него што девојка проба бајну ципелицу, али сад ипак кажем: то је она ... она је!...

ЦАР: По гардероби не бих рекао да је цурица нешто нарочито...

ГЕНЕРАЛ: Не треба, ваше величанство, никога ценити по оделу!... Ако дозвољавате, приметићу да је то девојче тап!...

МАЂЕХА: Немају они укуса, ваше величанство, ви сте у праву!... Зашто без потребе прљати само њеном ногом ту дивну свилену ципелицу?!...

ЦАР: Да, нажалост не женим се ја, него се жени мој син, па кад он захтева, ето ... нека му буде!... Дајте, ађутанте, ту ципелицу да је проба Пепељуга!...

АБУТАНТ (*Пейина му зираби ципелицу из руке*): Како да вам је дам кад ми ју је госпођица Пепина отела у очајању?!...

ПЕПИНА: Не дам!... Из ината не дам!... Зар дроњава Пепељуга да постане принцеза? Па ја бих пукла од муке!... Нећу да дам, бацићу је у бунар!...
(*Јурне.*)

ЦАР: Држите је!...
(*Сви јурну, љужва, као да се итрају „шуйе“.*)

ПРИНЦ: Спречите је!...

ГЕНЕРАЛ: Опколите је: тап!... Лево и десно крило: тап, тап!...

ОТАЦ (*ухвати Пейину*): Враћај ту ципелицу, чупава Пепино!...

ПЕПИНА (*зајрејашћено, уилашено*): Татице ... тата.

ОТАЦ (*истрине јој из руке ципелицу*): Да, тата – јесам, али не само теби и Рози, као што сам до сада био!... И Пепељуга је моја кћи!... Ја се стидим што према њој нисам био добар као тата... (*Прилази цару с ципелом.*) Ваше величанство, ја се стидим што сам допустио да Пепељуга иде у поцепаној хаљини!... Не може ниједан добар тата двома кћеркама да купи сто хаљина, а трећој ниједну...

ЦАР: Па то је страшна неправда!... Ја ћу већ сутра издати наређење да се у целој нашој земљи не сме правити разлика међу децом ни у чему!...

ОТАЦ (*брзо се сагне и обује Пепељуи ципелицу*): А ципелица, ваше величанство, погледајте!... Стоји као да је никла на Пепељугиној нози!...

ПРИНЦ: Краљице моја!...

ПЕПЕЉУГА: Принче мој!...

ПРИНЦ: Освитку мојих снова, незаборавку моје младости, кладенцу маштања ... о дивна! ... о лепа! ... о чаробна Пепељуго!...

ПЕПЕЉУГА: О љубичасти венчићу мога чекања, звездана крунице мојих нада, јутарња росо

моје радости... О часни!... О храбри... о неу-
страшиви принче мој!...

(Принц је узима за руку и води њед оца.)

ПРИНЦ: Тата, ево моје невесте, наше будуће
краљице!...

ЦАР: И као цар, и као тата, и као човек као сваки
други човек, ја ти, сине, одобравам да одмах
своју невесту Пепељугу поведеш на двор да
направимо царску свадбу и гозбу какву још
нико никада није направио!... А све вас остале
позивам на гозбу и весеље: и вас тата, и вас
маћехо, и вас Пепина, и тебе Розо, и све оста-
ле, и све остале!...

МАЋЕХА: Прихватамо, ваше величанство!... Чујете
ли ви, кћери моје?... Боље ишта него ништа...
Драги мој ађутанте и генерале, сад су моје
кћери принцезине сестре, ипак...

Александар Поповић

ађутант, освитак, незаборавак, кладенац

Ово је завршетак драмског текста *Пепељуга* који је написао Александар Поповић. Сигурно си запазио да постоји разлика између овог текста и завршетка народне бајке *Пепељуга*. Објасни у чему је разлика.

- Разлика у току радње: _____.
- Разлика у броју ликова: _____.
- Разлика у особинама ликова: _____.
- Отац је _____, зато што _____.
- Маћеха је _____, зато што _____.
- Маћехина кћи је _____, зато што _____.
- Принц је _____, зато што _____.

чин, сцена (призор), драмски текст (драма), дидаскалије (ремарке)

 Подвуци црвеном бојом у овом драмском тексту смешна места и објасни их. На који начин писац постиже хумор? Чиме нас изненађује?

 Пронађи и подвуци у тексту: плавом бојом речи којима принц хвали Пепељугу, а зеленом бојом речи којима Пепељуга хвали принца.

 Објасни шта значе изрази:

- *освиџак мојих снова* – _____
- *незаборавак моје младости* – _____
- *кладенац машињања* – _____
- *љубичастии венчић моја чекања* – _____
- *звездана круница мојих нада* – _____
- *јушарња роса моје радости* – _____

 Ремарке (дидаскалије) у заградама су објашњења у тексту драме која упућују читаоца, редитеља и глумце на изглед сцене, понашање и поступке ликова, на место радње и сл.

 Подвуци жутом бојом у овом тексту **дидаскалије (ремарке)**, део текста који у драми обично стоји у загради.

 Замисли да си писац драмског текста *Пепељуџа*. Који би нови лик ти увео у драмску радњу? Смисли реченице које ће да говори нови лик. Не заборави дидаскалије.

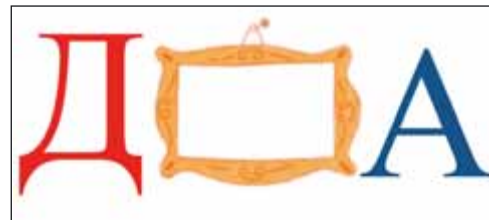

 Реши ребус.

Препричај што краће овај драмски текст, али као да је одломак из приповетке.

Замисли да си постављен за костимографа у позоришној представи *Пепељуга*. Опиши какве би костиме креирао за следеће ликове:

- за принца _____

- за Пепељугу _____

- за маћеху _____

Нацртај један од тих костима.

Одглуми с друговима из одељења део овог комада.

Šta znaš o aždajama? Gde si čitao o njima? Kako ih zamišljaš?
Razgovaraj o tome sa drugom (drugaricom) iz klupe.

Aždaja svom čedu tepa

Aždaja svom čedu tepa:
„Nakazice moja lepa!

Ostavićeš svoju majku,
i otić' u neku bajku,

Ješćeš ljude kao repe,
najmiliji moj akrepe.

Šta će s tobom biti, ko zna,
lepotice moja grozna?

Bićeš ličnost negativna,
rugobice moja divna!

A tvoja će jadna majka
celog veka da se vajka!“

Ljubivoje Ršumović

aždaja, nakaza, akrep, negativna ličnost, rugoba, vajkati se

Objasni zašto se majka aždaja na ovaj način obraća svom čedu i zašto mu kaže:

- *nakazice moja lepa* – _____
- *najmiliji moj akrepe* – _____
- *lepotice moja grozna* – _____
- *rugobice moja divna* – _____

Na koji način majka aždaja u pesmi izražava ljubav i nežnost prema svom detetu?

 Zašto je majka zabrinuta? _____

 Šta je to „negativna ličnost“? _____

 Objasni šta je „pozitivna ličnost“. _____

 Šta misliš, kako se oseća aždajino dete dok mu majka ovako tepa? _____

 Smisli i napiši drugačiji naslov za ovu pesmu. _____

 • Ovo delo je (zaokruži odgovor za koji misliš da je tačan): a) poema b) pesma c) brzalica

• Po čemu to zaključuješ? _____

• Tema ove pesme (ono o čemu se govori) je: _____

• Ideje pesme su: _____

• Ova pesma ima _____ strofa. Svaka strofa ima po _____ stiha.

• Ispiši sve reči iz pesme koje se rimuju. _____

 Smisli i napiši reči koje imaju isto ili slično značenje.

• aždaja – _____ • akrep – _____

• nakaza – _____ • rugoba – _____

 Domaći zadatak

Nauči ovu pesmu napamet. Seti se *Pravila za izražajno čitanje i recitovanje* sa strane 196.

Како изгледа цвет дивље руже? Како мирише? Зашто тај цвет људи називају трновом ружицом?

Трнова Ружица

У давно време живели су један цар и једна царица који су сваког дана говорили: „Ах, када бисмо имали дете!“ – а нису могли да га добију. Но, једанпут, док се царица купала, једна жаба измиле из воде на суво и рече јој: „Твоја жеља биће испуњена – пре но што се наврши година, родићеш ћерку“.

Што жаба рече, то се и догоди, и царица роди једну девојчицу која је била тако лепа да цар није знао шта ће од радости, па приреди велики пир. На пир није позвао само своје рођаке, пријатеље и познанике него и мудре жене – суђаје, да би биле пријазне и наклоњене детету. Њих је у његовом царству било тринаест, али како је он имао само дванаест златних тањира, то је једна од њих морала да остане код куће. Учини се велика светковина и пре него што ће се пир завршити, суђаје стадоше детету поклањати своје чаробне дарове: једна врлину, друга лепоту, трећа богатство и, тако редом, све што се може пожелети на земљи. Таман кад њих једанаест изрекоше своје, уђе изненада она тринаеста. Она је била наумила да се освети зато што није била позвана, па и не поздравивши, чак и не погледавши никога, гласно узвикну: „Нека се царева кћи у својој петнаестој години убоде на вретено и падне мртва“. И, не рекавши ни речи више, окрете се и напусти дворану. Сви се уплашише, но тад иступи дванаеста, која је још имала да каже своју жељу. И, како није могла да оповргне пресуду, већ само да је ублажи, она рече: „Али то што ће снаћи цареву ћерку нека не буде смрт него стогодишњи дубок сан“.

Цар, који је силно желео да сачува своје мило дете од те несреће, нареди и обзнани да се спале сва вретена у његовом царству. Међутим, на девојци су се огледали сви дарови мудрих жена, јер је

била тако лепа, чедна, љубазна и разборита да ју је морао заволети свако ко би је видео. И догоди се да цар и царица нису били код куће баш оног дана када је она напунила петнаест година и тако је остала сасвим сама у дворцу. Тумарала је кроз дворац, разгледала до миле воље собе и одаје, па најзад дође до једне старе куле. Попе се уз једне завојите степенице и стиже до неких малених врата. У брави се налазио зарђао кључ, а када га окрете, врата се отворише и она угледа у собичку неку старицу како седи с вретеном и вредно преде лан. „Добар дан, бакице“, рече царева кћи. „Шта то радиш?“ „Предем“, рече старица и климну главом. „А шта је то што тако весело трчкара округ?“, рече девојка, па узе вретено и покуша да и сама преде. Али тек

што додирну вретено, кад се мађијска клетва испуни и она се убоде у прст.

Истог тренутка кад је осетила убод, она леже у кревет који се ту налазио и паде у дубок сан. А тај сан се прошири на цео дворцац: цар и царица, који су се баш били вратили и ступили у дворану, почеше да тону у сан, а с њима и цела дворска свита. Онда поспаше и коњи у штали, пси у дворишту, голубови на крову, муве на зиду, чак и ватра која је пламсала на огњишту, чак се и она утиша и заспа. И ветар се смири, па се на дрвећу под дворцем није више померио ниједан листић.

Око дворца поче расти трнова ограда, која је сваке године постајала све виша, док најзад није обавила цео дворцац, па га прерасла, те се уопште није могао видети, чак ни застава на његовом крову.

Међутим, земљом је кружила прича о лепој уснулој Трновој Ружици, јер тако прозваше цареву ћерку, па су с времена на време долазили царевићи

и покушавали да кроз живу ограду продру у дворцац. Али то им није полазило за руком, јер их је трње задржавало, као да је имало руке, и младићи су остајали да висе на њему, нису се могли ослободити и умирали су на жалостан начин.

После много, много година опет дође један царевић у ту земљу и чу од неког старца причу о трновој огради иза које се налази један дворцац у коме стотину година спава прелепа царева кћи, названа Трнова Ружица, а с њом спавају и цар, и царица и сви дворани. А и од деде је слушао да су већ многи царевићи долазили и покушавали да прођу кроз живу ограду, али да су остали да висе на њој и да су сви умирали на жалостан начин. Тада младић рече: „Ја се не бојим, одох тамо да видим лепу Трнову Ружицу“. И ма колико га је добри старац одвраћао од тога, он не послуша његов савет.

Међутим, баш се тога дана навршило оних сто година и дошао је час да се Трнова Ружица пробу-

ди. Кад се царевић приближио трновој огради, он угледа лепо и крупно цвеће које се размаче само од себе да би га неозлеђеног пропустило, а онда се опет састави у живицу. У дворској авлији он виде коње и шарене керове како леже и спавају, а на крову су седели голубови глава увучених у крила. Кад је ступио у кућу, тамо су спавале муве на зиду, у кухињи је кувар још држао руку као да хоће да шчепа момка, а куварица је седела пред црним петлом кога је требало очерупати. Он пође и даље и виде у дворани целу дворску пратњу где лежи и спава, а горе, крај престола, лежали су цар и царица. Он онда пође још даље, а све је било тако мирно да је човек могао да чује своје дисање.

Најзад стиже до куле и отвори врата собичка у којем је спавала Трнова Ружица. Лежала је ту и била тако лепа да није могао да одвоји очи од ње, па се саже и пољуби је. Како је он дотаче уснама, тако Трнова Ружица отвори очи, пробуди се и мило га погледа. Онда њих двоје сиђоше. А доле се пробудише цар и царица и цела дворска пратња, па се стадоше гледати разрогачивши очи. И коњи у дворишту усталоше и стресоше се; керови скочише и почеше да машу реповима; голубови на крову извукоше главице испод крила, обазреше се и полетеше у поље; муве на зидовима продужише да миле; ватра у кухињи се подиже, запламса и настави да кува јело, печење опет поче да цврчи; кувар ошамари момка да је зајаукао на сав глас и куварица очерупа петла.

А потом се богато и сјајно прослави венчање царевића и Трнове Ружице и они су живели срећно и задовољно целог живота.

Браћа Грим

пир, суђаје, пријазан, вретено, оповргнути, обзнанити, разборит, тумарати, завојит, мађија, мађијски, свита, царевић, живица

Зашто цар и царица нису позвали на светковину свих тринаест суђаја?

Прве три суђаје даровале су детету: _____, _____ и _____.

Смисли и наброј шта је осталих осам суђаја пожелело детету.

У ком тренутку је дошла тринаеста суђаја? _____

Шта мислиш, како се она осећала када је дошла? По чему то закључујеш?

Шта је пожелела детету? _____

Које добро дело је учинила дванаеста суђаја? _____

Наведи речи којима су описани изглед и особине Трнове Ружице. _____

Пронађи у тексту и објасни шта значи реч *шумарати* у реченици:

Тумарала је кроз дворац. – _____

 Подвуци плавом бојом део текста у којем је насликан тренутак када царева кћи и читав двор падају у сан и препричај га.

 Смисли и напиши причу која је кружила земљом о зачараном дворцу.

 Зашто су цареви кћерку прозвали Трнова Ружица?

 Зашто су царевићи покушавали да уђу у уснули град?

 Подвуци зеленом бојом реченице које описују заспали двор који је видео царевић.

 Пронађи у тексту занимљиве детаље којима се описује буђење заспалог двора и опиши их.

 Упореди слику дворца који пада у сан с приказом дворца који се буди. Шта запажаш?

 Повежи појам с делом реченице који му одговара.

последица

узрок

*Лежала је њу и била њако лепа
да није могао да одвоји очи од ње.*

Објасни шта значи реченица: *Мило ја погледа.*

Испиши неке речи које указују на још неки начин на који може да се погледа:

љушшишо,

Повежи линијама називе делова фабуле (тока радње) са реченицама из текста које им одговарају.

увод

*Како је он дошаоце уснама, шако Трнова Ружица отвори очи,
пробуди се и мило ја погледа.*

почетак заплета

*Она рече: „Али што што ће снаћи цареву кћерку нека не буде смрти
него стојодишњи дубок сан“.*

заплет расте

У давно време живели су један цар и једна царица.

расплет

Таман кад њих једанаести изрекоше своје, уђе изненада она шринаестиа.

Наведи бар три разлога због којих је *Трнова Ружица* бајка.

1. _____ 2. _____ 3. _____

- Наведи поступке ликова који у овој бајци воде ка добру.

_____

_____

- Наведи поступке ликова који воде ка злу.

_____

_____

• Главни ликови у овој бајци су: _____

• Споредни ликови су: _____

Препричај бајку тако што ћеш за сваки наслов написати по једну реченицу:

1. Жеља
2. Жаба
3. Светковина
4. Тринаеста суђаја
5. Дванаеста суђаја
6. Вретено
7. Заспали двор
8. Покушаји спасења принцезе
9. Храбри царевић
10. Пољубац
11. Срећан крај

Реши ребусе.

_____

_____

_____

СЕТИ СЕ шта смо научили...

КЊИЖЕВНОСТ

проза

поезија

драма

ауторска

▶ аутор – писац, творац књижевног дела, обично уметничког

народна

▶ настала у народу и преносила се усменим путем, с колена на колена

ЛИК – носилац радње у књижевном делу; може да буде главни и споредни, добар (с позитивним особинама) или лош (с негативним особинама); особине лика у књижевном делу одређујемо на основу његовог понашања

ТЕМА дела – оно о чему се у делу говори

МОТИВ – део теме, мисао водилца која носи књижевно дело

ИДЕЈА дела – основна замисао књижевног дела, мисао која покреће писца

ПОРУКА – кратка завршна реченица (или строфа) којом се саопштава закључак

СТИЛ – начин изражавања мисли у књижевном делу

СТИЛСКА СРЕДСТВА – поређење и персонификација

4.

НА МУЦИ СЕ ПОЗНАЈУ ЈУНАЦИ

ЧИТАМО

- јуначке и друге песме, бајку, причу и информативни текст

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о драмском тексту
- о епској народној песми
- о стиху од десет слогова – десетерцу

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да напишеш оглас
- да смислиш и напишеш одговоре једног коња на господарове похвале
- да напишеш наставак бајке

Шта је то храброст? За кога се каже да је јунак? Зашто капетани брода треба да буду храбри људи?

Јуначка песма

Познајем једног капетана.
Брада му дуга скоро до југа.
Опловио је пола света,
опловио је сто океана
и многобројна мора друга,
и многобројна мора трећа,
и многобројна мора пета.

Тај је капетан страшно јак.
На леђа може да дигне џак.
Којешта – џак!
Бар два-три џака
и уврх тога још седам ђака
и пет морнара, јаких момака.

Па кад све то лепо на леђа стави,
он се овако важан прави:
прошета,
рецимо,
читавом луком
и сруши кућу левом руком.
Испије млека осам ока
и шест буради вишњевог сока,
па тако пијан све успут гази
и околу се на децу плази.

Знам и тог трећег капетана.
Глас му је јачи од урагана.
Брада му дуга даље од југа
и око земље још два-три круга.

Тек тај је страشان!
Тек тај је јак!
Слободно шета кад је мрак.

Не плаши се хладне воде.
 Не плаши се ниједног миша.
 У берберницу без маме оде
 и нешто певуши док се шиша.

Мислим да никад прст не сиса.
 Уме, ал' неће да се бије.
 Тај се не боји земљописа,
 рачуна,
 цртања,
 историје...

Пред учитељем мирно стоји.
 Зна до милион брзо да броји.
 Ничег се, кажем,
 тај не боји.

Лако је њему,
 лако је њему
 да буде такав јунак у свему.
 Лако је њему да суче брк,
 лако је њему да буде јак,
 кад је искусни морски вук,
 а не обичан размажен ђак.

Мирослав Анђић

ока, морски вук, ураган, земљопис, сукати

Пронађи у песми стихове којима су описани ликови првог и трећег капетана и лик размаженог ђака: њихов изглед, особине и поступци. Упиши у табелу речи које их описују.

	први капетан	трећи капетан	размажен ђак
изглед			
особине			
поступци			

• Упореди ликове два капетана из песме. По чему се они разликују?

• По чему су слични?

Наведи примере хумора из ове песме. Објасни како песник гради смешне ситуације.

Замисли још једног страшног капетана и опиши га: како изгледа, које су његове особине, како се понаша и сл.

Шта је то **драмски текст**? Како се драмски текст припрема за извођење? Шта значи *подела улога*?

Подела улога

Лица: РЕДИТЕЉ, МИРКО, ПАВЛЕ, БРАНКО, МИЛЕ и ДЕВОЈЧИЦА.
(На позорници је с^ио за којим се^ди Редитељ који њед собом држи неке хартије. С десне стране су с^иолице на којима седе децаци и девојчица.)

РЕДИТЕЉ: Сада, другари, када сте саслушали садржај комада који ћемо изводити на школској приредби, хајде да пређемо на поделу улога, а онда ћемо почети с пробом. Слажете ли се?

СВИ: Слажемо! Слажемо!

РЕДИТЕЉ: Добро, да почнемо. Да видимо ко ће у нашем комаду играти Магарца? (Нас^ијаје шајац. Сви децаци ћуше њокуњени и оборене ѓлаве. Након кра^ике ѓаузе.) Дакле, другари, питам вас: ко ће играти Магарца? Хајде, нека се јави ко ће, па да пређемо на друге улоге. Немамо времена за губљење. (Децаци и даље седе онако и ћуше. Девојчица се смешка.) Другари, немојмо тако. Хоћемо ли да играмо овај комад или нећемо? Нећемо ваљда да га одбацимо зато што не можемо да поделимо улоге. Хајде, Мирко, хоћеш ли ти?

МИРКО: А не, не, ја ћу играти вучјака. Умем својски да лајем и да режим. Бољи чуваркућа не треба. Ето: вау, вау, вауууу.

РЕДИТЕЉ: Добро. Онда ти, Павле.

ПАВЛЕ: Извини, ја ћу бити лав. Ја могу да рикнем да ме чују одавде до зоолошког врта. А онда се тамо све звери покуње и скупе, а само им лав одговара: Уууу...

Гвидо Тартаља
(1899–1984)

је наш славни дечји писац. Рођен је у Загребу. Његове најпознатије збирке песама су: *Оживела цр^танка*, *Ш^та месеци ѓричају*, *Од облачка до маслачка*, *Дедин шешир и вет^тар*, *Гусарска дружина* и друге.

РЕДИТЕЉ: Добро, онда ћеш ти бити лав. Али ко ће бити Магарац? Бранко, хоћеш ли ти?

БРАНКО: А не, ја ћу бити ловац. Ја сам најбољи стрелац у разреду. (Показује дечју пушку, коју је до сада држао између ноћу.) Ево, ја се од своје пушке не одвајам ни дању ни ноћу.

РЕДИТЕЉ: Ма добро, другари. Неко ипак треба да игра Магарца, ако не желимо да откажемо нашу тачку. Миле, хоћеш ли ти?

МИЛЕ: Ја ћу играти Пајаци. (Најлим покретом заираши југером лице и онда излази изред Редитељев сто.) Превртаћу се све овако. (Преврне се неколико пуша преко лаве. Устане.) Ако треба, могу и педесет пута.

РЕДИТЕЉ: Ето сад! Не можеш ни ти. Добро, па ко ће онда да игра Магарца? (Љушито) Чујете ли ме ви?

ДЕВОЈЧИЦА (Устане, приђе Редитељу и нешто му шајне, па се врати на своје место.)

РЕДИТЕЉ (смешка се): Ах, да, заборавио сам да вам кажем нешто врло важно. Рекао сам вам да у комаду Магарац треба да једе сено које лежи пред њим. Да, тако ће изгледати гледаоцима, а он ће, у ствари, јести штрудлу с маком. (Међу дечацима настаје комешање.) Штрудла ће се налазити у јаслама усред сена, али тако да то гледаоци не виде. То је требало одмах да вам кажем. Дакле, другари, ко се јавља да игра Магарца?

МИРКО: Ја ћу! Ја умем да њачем боље него прави магарац: иа, иа, иааа!

ПАВЛЕ: Ја ћу! Ја ћу! Ја умем да се ритам као нико. (Показује.)

БРАНКО: Не, не, ја ћу! Умем да се упоам у месту да ме нико не може померити. Неће ме маћи ни десет њих. (Заузима јозу.) Пробајте па видите.

МИЛЕ: Ја ћу, ја ћу! (Приђе Редитељу.) Умем да се ваљам и да дижем све четири увис као прави магарац. (Леће на леђа и диже руке и ноће увис и њаче.) Иа, иа, иааа!

СВИ ДЕЧАЦИ (ујлас): Ја ћу, ја ћу, ја ћу!...

РЕДИТЕЉ: Еј, станите мало! Откуд сада одједном сви хоћете да играте Магарца. Толики ми магарци нису потребни. Ја за овај комад тражим само једнога и потражићу га негде другде. (Изађе, а дечаци оштану покуњени.)

ЗАВЕСА

Гвидо Таршаља

комад, пајаци, јасле

 Шта мислиш, због чега се улога магарца у почетку дечацима није допала?

 На који је начин свако од њих одбио да игра улогу магарца?

 Зашто је на крају сваки дечак желео да глуми магарца?
Заокружи одговор за који мислиш да је тачан:

- а) зато што ће магарац на позорници јести сено
- б) зато што ће магарац на позорници јести штрудлу с маком
- в) зато што магарац има главну улогу у комаду

 Како су дечаци доказивали да умеју да глуме магарца?

 Наведи два тумачења редитељеве реченице: *Толики ми мајарци нису пошребни.*

1. _____

2. _____

 Драмски текст (драма) је књижевно дело у стиху или прози намењено извођењу у позоришту, на филму, телевизији, радију и сл. Драмско дело чине говор ликова и дидаскалије (напомене о томе како изгледа позорница, како се глумци понашају, какви су њихови костими, које је време и место догађања и др.).

Сећање на детињство

Ово су сећања на детињство славној децјет писца Гвида Таршаље.

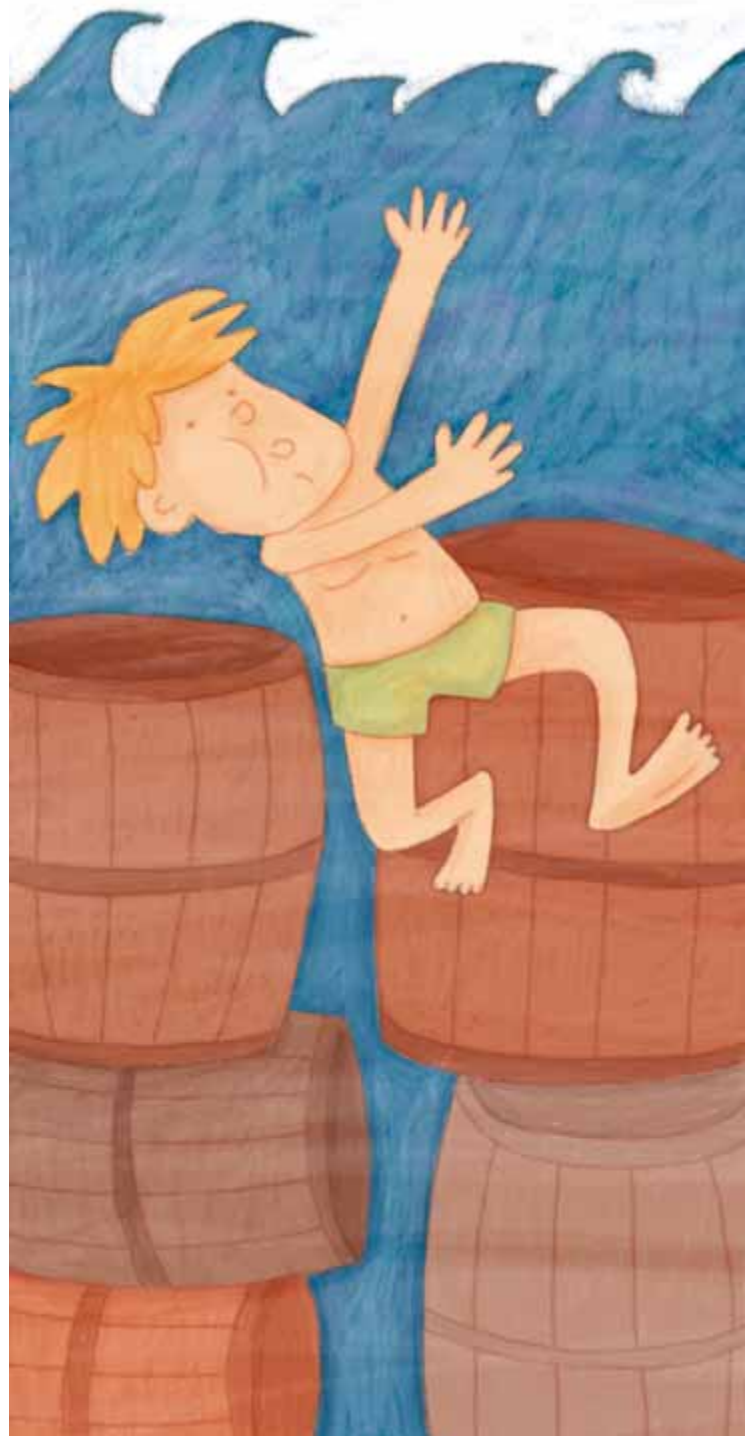
Међу пливачима ја сам се посебно истицао својом способношћу да роним дуже од осталих. Зато, кад је требало извадити из мора испуштен кључ или неки други предмет, унапред се знало да ћу највероватније ја бити тај који ће га изнети са морског дна. И кад смо се такмичили у роњењу, обично сам ја побеђивао.

Али једног дана умало ту своју страст нисам платио главом. Заронио сам испод ондашњег дрвеног купатила на Бачвицама, које је лежало на балванима и бурадима учвршћеним ланцима, па сам запао између ограда и неких балвана и једва сам успео да се кроз подводни лавиринт од буради пробијем жив и здрав на површину. Моји другови су се били уплашили да сам можда настрадао и, кад сам последњим остацима снаге изронио из воде, салетели су ме, срећни и раздрагани, са свих страна, питањима како сам се извукао.

Кад је реч о мени и мојој браћи, хоћу да кажем и то да сам у својим песмама за децу више пута поменуо свог „брата близанца“, штавише, једна од мојих нових књига за децу носи наслов „Мој брат близанац и ја“, мада нисам близанац ни с једним од моје браће. Појмом „близанац“ желео сам да истакнем присност, повезаност и слогу која је владала међу нама.

Још као основац почео сам да се „бавим писањем“. Састављао сам неке мале песме и причике и имао сам свој сопствени мали лист „за домаћу употребу“, за који смо писали текстове ја и, понекад, моја сестра од стрица, док су илустрације биле све од мог брата Марина, који је већ тада показивао прве знаке сликарског талента.

Неколико дана после оног мог роњења, које умало нисам платио главом, доживео сам у мору још једну

несвакидашњу згону. И опет замало што се нисам удавио, овога пута без имало своје кривице.

Две странкиње, Аустријанке, мајка и кћи, забављале су се у плићаку на Бачвицама, кад су одједном обе упале у дубоку воду и, невеште пливању, почеле уз врисак да се даве. Затекавши се у њиховој близини прискочио сам им у помоћ и стао их извлачити. Оне, међутим, неумешне у води, шчепале су ме обе у исти мах за врат и почеле ме тако грчевито стезати, да умало нисам страдао с њима. Успео сам некако да се одупрем ногама о дно и да их изгурам у плићак. Биле су се нагутале морске воде и једва дисале, премрле од страха. Видео сам их после неколико пута у граду и увек су ме ословљавале речима *unser Retter*, што на немачком значи „наш спасилац“.

За децу сам почео писати тек пошто сам објавио неколико збирки за одрасле. До тога је дошло тако што сам, као младић, у Београду становао код најстаријег брата, па сам, успављујући често увече његову ћеркицу, измишљао стално за њу нове приче.

Тако сам једном почео причу о девојчици која је једног јутра нашла пред својом капијом мртву птицу, узела је, раширила јој крила и замахнула њима, а увече, кад је утонула у сан, угледала је пред собом ту исту птицу, сада живу, и одлетела с њом у далеки птичји град. То причање било је корен мојој првој књизи за децу, коју сам ускоро после тога написао и којој сам дао наслов „Срмена у граду птица“. Књига је изашла са много цртежа мог брата Марина.

Гвидо Тартаља

Бачвице

Којим способностима се истицао песник у детињству?

Подвуци у тексту плавом бојом реченицу из које сазнајеш када је Гвидо Тартаља почео да се бави писањем.

Напиши како је дошло до тога да песник почне да пише за децу.

Какав је био однос између деце у породици Тартаља? По чему то закључујеш?

Које си песме Јована Јовановића Змаја досад читао? Знаш ли напамет неке стихове из његових песама? Сећаш ли се неке приче о песниковом детињству?

Циганин хвали свога коња

Гледаш, је ли, мога коња,
Господару стари?
Не знаш је ли коњ ил' птица
Ластавица?
Скидај наочари,
Не можеш се нагледати,
Већ хајде, пазари!

Ти још питаш за Путаља
Да ли ваља?
Немај бриге!
Да не ваља, не би био
Он код Циге.
Не можеш га у царевој
Наћи штали,
Само Цига што не уме
Да га хвали.

Да га поспе сувим златом,
Ко не штеди,
Још и онда један дукат
Више вреди.

Ако имаш, једе сено,
Зоб и сламу,
Ако немаш, он не иште,
Не треба му.

Немој да му гледаш зубе,
Мој голубе,
Ни ја му их нисам гледо;
Немој ни ти,
Тај не може остарити.

Што га дуже тераш, куме,
Све је млађи,
Па де сад му
Пара нађи!

А што питаш хоће л' моћи
Какав јендек да прескочи?
Јендек, јендек – какав јендек?
Тај се није још родио,
Кој' он није прескочио,
Прескочио га тако лако
Као да је пиле неко,
И то уздуж, не попречно.

Ја га јашем без седла,
Седласта му леђа,
За пасош га не питај,
Јер то њега вређа.
Иди, куме, иди, иди,
Још ме питаш како види;
То је да се приповеда;
Види остраг кô и спреда,
Види ноћу кô на дану,
А на дану кô у ноћи,
Такве су му очи.

путаљ, искати, пасош, пријан, Ердут, пизмен, ат

А што питаш, мој пријане,
Има л' мане?
Та зато га и продајем,
Мој пријане,
Јербо нема мане,
Такви коњи нису за нас,
За Цигане.

А брзина каква му је?
Малко ј' бржи од олује.
Сад ћеш чути,
Казаћу ти:
Једном сам се из Ердута
Враћô с пута.
Мада нас је пљусак вијô,
Он се није уморио.
Муња севне, а он рже,
Пљусак брзо, а он брже;
Пљусак пизмен на мог ата,
Па га хвата,
А Путаљ га преко гледа,
Па се не да.
Пљусак лети да полије,
Тек што није!
Кад стигосмо под шатора,
У цигански дворац леп,
На мом коњу све је суво,
Покисô му само
– Реп.

Јован Јовановић Змај

• Зашто Циганин предлаже купцу: *Скидај наочари, / Не можеш се наїлегаїи, / Већ хајде, ѓазари?*

• Зашто Циганин каже: *Немој да му їледаш зубе?*

• Зашто саветује купца: *За ѓасош їа не ѓиїај?*

• Наведи изразе којима Циганин ословљава купца.

• Зашто га тако ословљава?

Песник гради хумор у овој песми преувеличавањем.

Пронађи и наведи још неке стихове у којима има таквог хумора.

Тај не може осїариїи.

Наведи особине Циганина из песме. Објасни по чему закључујеш да је он такав.

Смисли нова поређења којима би похвалио коња из песме.

• брз је као – _____

• јак је као – _____

• леї је као – _____

• види као – _____

Смисли нека смешна имена за коња из песме.

Претпостави да треба да продаш животињу коју си сам одгајио.
Напиши оглас који би објавио у новинама. Како ћеш убедити купце да је купе?

ОГЛАС

Замисли да је овај коњ имао свој одговор после сваке строфе коју казује његов господар.
Шта мислиш, шта је он у себи говорио слушајући господарове похвале? Смисли и напиши
шта је коњ могао да каже у вези са сваком строфом.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Домаћи задатак

Научи ову песму напамет. Погледај *Правила за изражајно чишање и рецитовање* на страни 196.

Ако би желео да сазнаш податке о неком граду у нашој земљи, где би их тражио? Знаш ли да користиш Интернет? Шта можеш наћи у енциклопедијама?

Нови Сад

Нови Сад је главни и највећи град у покрајини Војводини. Са приградским насељима има близу 300.000 становника.

Град лежи на левој обали Дунава, испод планине Фрушке горе. На десној обали Дунава налази се чувена Петроварадинска тврђава.

Кроз Нови Сад воде важни путеви, а град има и велико пристаниште за бродове који плове Дунавом.

У Новом Саду се налази велики број фабрика за производњу хране, прераду житарица, производњу пољопривредних машина и алата и сл. Позната је велика рафинерија нафте.

У граду се налазе бројне основне и средње школе и факултети. Познато је Српско народно позориште, библиотека и галерија Матице српске, Војвођански музеј и друге установе.

Сваке године у Новом Саду се одржавају велики сајмови: Сајам пољопривредних машина, Сајам лова и риболова, Сајам туризма и др.

Из текста о Новом Саду извуци податке и распореди их према задатој шеми.

положај града

саобраћај

јавне установе

СТАНОВНИШТВО

привреда

 Mnoga deca danas žive u gradovima, u velikim stambenim zgradama i soliterima. Šta misliš, zašto je to dobro? Zašto nije dobro? Razmeni mišljenje s drugom (drugaricom) iz klupe.

Oldanini vrtovi

Rastao grad, porastao, u svom se rastu osilio. Rasterao cveće i drveće, ptice i veverice. Pustio gradske kule da se takmiče koja će prva do neba stići, zakloniti sunce i zvezde! Briga ih što u njima ljudi kao u kavezima žive, što devojčica na vrhu najviše kule oči ne otvara.

Pa i što bi? Da vidi pustoš oko sebe? Svoje u požaru unakaženo lice? Šta? Devojčica uzdahnu. Da joj je neko da popriča dok se roditelji ne vrate s posla. Da makar vrabac proleti! Zacijuče miš u zidu! Gore, u planini, kada je kuća u požaru planula, miševi su se prvi razbežali, a ovde čak ni njih nema!

Devojčica oseti kako tišina kao olovna kiša pada po njoj, kad ču kako u blizini nešto šuška i začudi se. Do njenog stana glasovi ulice ne dopiru, a susedne zgrade su daleko. Niko ni da pogleda ka njenom prozoru, niko da mahne rukom!

– Kao da bi ti to videla? – trže je nečiji prekorni glas. – Ja ti svako jutro bacam svetlosnu mrlju na lice, pa ništa! Ti kao okovana živiš...

– Zar nije tako? – progundā devojčica i okrete glavu ka polici s knjigama. Da glas odande ne dolazi? Koješta! U knjigama je mnogo toga, ali one ne govore, ne smeju se, ne prepiru. Devojčica prebaci pokrivač preko glave, rešena da ne obraća pažnju na nevidljivog posetioca, ali onaj isti glas ljutito reče:

– Zvala si me da dođem, došla sam! Soba, najednom, buknu radosnim sjajem, a devojčica u čudu raširi oči. Na polici, kao svetlosna loptica čuči Bela mišica, mrda brkovima, smeje se, a na zvuk njenog smeha sve stvari u sobi počinju da se kreću ... prvo

papuče, pa stolica, kašika u tanjiru, čaše na stolu. Sve veselo zveckā, trupka, lupka. Gle, i knjige kao da su pošle u šetnju dok naslonjača gundā:

– Šta vam je? Čekajte me! Ja sam ovde najstarija.

„Mora biti da sanjam?“, devojčica protrlja oči, ali sve je bilo kao i pre nekoliko trenutaka. Zveckala je kašika, igrāle knjige na polici, smejala se Bela mišica.

– Razvedri se – žmicnu Mišica crvenim očima, pa čučnu kao da nešto osluškuje. – Ponekad se i želje ostvare.

– Aj, kad bi bilo tako! – promrmlja devojčica snuždeno. – Oko nas ne bi bio beton već cveće!

Samo što to reče, a zajedno sa Belom mišicom nađe se u vrtu prepunom cveća svih boja i oblika iznad koga lete bele ptice. A sve je drugačije od onog što je u kući na planini zapamtila: i cveće, i ptice, i vlasi trave. Pa i Mišica! Čas je Mišica, čas svetlosna hitra loptica u koju je nemoguće gledati.

– Ej, ti? Šta si? – upita je. – Mišica ili vila? Moj san?

– Sve pomalo! – zavrte se Mišica kao čigra, a cveće buknu plamenim sjajem postajući jarkocrveno, zlatno, ljubičasto.

*(Odlomak iz istoimene bajke)
Grozdana Olujić*

osiliti se, pustoš, žmicnuti, snuždeno

 Pronađi u tekstu i podvuci plavom bojom rečenice koje govore o tome kako je rastao grad.

 Objasni kakve je brige i probleme imala devojčica iz ove priče.

 Napiši šta je devojčica želela?

• Objasni značenje rečenice: *Soba, najednom, buknu radosnim sjajem.*

• Napiši koja su se čuda dogodila kada se u sobi pojavila Mišica.

• Navedi najlepše reči kojima je opisan vrt u kojem su se našle devojčica i Mišica.

• Objasni zbog čega ti ovaj tekst liči na bajku.

Smisli i napiši nastavak ove bajke. Šta se dalje događalo sa devojčicom i Mišicom?

Lektira

Za lektiru pročitaj celu bajku *Oldanini vrtovi* i još nekoliko bajki Grozdane Olujić po sopstvenom izboru. Preporučujemo ti da, kao i do sada, vodiš dnevnik čitanja i da beležiš zapažanja koja će ti kasnije koristiti pri pisanju lektire. (Vidi uputstvo na 18. strani.)

Шта знаш о хајдуцима? Попричај о томе с другом (другарицом) из клупе.

Стари Вујадин

Ђевојка је своје очи клела:
„Чарне очи, да би не гледале!
Све гледасте, данас не виђесте
ђе прођоше Турци Лијевљани,
проведоше из горе хајдуке:
Вујадина са обадва сина.
На њима је чудно одијело:
на ономе старом Вујадину,
на њем бињиш од сувога злата,
у чем паше на диван излазе;
на Милићу Вујадиновићу,
још је на њем љепше одијело;
на Вулићу, брату Милићеву,
на глави му чекркли-челенка,
баш челенка од дванаест пера,
свако перо по од литру злата“.
Кад су били бијелу Лијевну,
угледаше проклето Лијевно
ђе у њему бијели се кула;
тад говори стари Вујадине:
„О синови, моји соколови,
видите ли проклето Лијевно,
ђе у њему бијели се кула?
Онђе ће нас бити и мучити:
пребијати и ноге и руке,
и вадити наше очи чарне.
О синови, моји соколови,
не будите срца удовичка,
но будите срца јуначкога,
не одајте друга ниједнога,
не одајте ви јатаке наше,
код којих смо зиме зимовали,
зимовали, благо остављали;
не одајте крчмарице младе,

код којих смо рујно вино пили,
 рујно вино пили у потаји“.
 Кад дођоше у Лијевно равно,
 метнуше их Турци у тавницу;
 тавноваше три бијела дана,
 док су Турци вијећ вијећали
 како ће их бити и мучити.
 Кад прођоше три бијела дана,
 изведоше старог Вујадина,
 пребише му и ноге и руке;
 кад стадоше очи вадит' чарне,
 говоре му Турци Лијевљани:
 „Казуј, кујо, стари Вујадине,
 казуј, кујо, дружину осталу,
 и јатаке куд сте доходили,
 доходили, зиме зимовали,
 зимовали, благо остављали;
 казуј, кујо, крчмарице младе
 код којих сте рујно вино пили,
 пили рујно вино у потаји!“
 Ал' говори стари Вујадине:
 „Не лудујте, Турци Лијевљани!
 Кад не казах за те хитре ноге,
 којено су коњма утјецале,
 и не казах за јуначке руке,
 којено су копља преламале
 и на голе сабље ударале,
 ја не казах за варљиве очи,
 које су ме на зло наводиле
 гледајући с највише планине,
 гледајући доље на друмове,
 куд пролазе Турци и трговци“.

Народна њесма

 клети, чаран, хајдук, бињиш, паша, диван,
 чекркли-челенка, удовички, јатак, рујан,
 вијећ вијећати, куја, утјецати (утицати)

 Објасни зашто је девојка из ове песме *своје очи клела*?
Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

- а) зато што није желела да је виде хајдуци
- б) зато што се плашила Турака
- в) зато што јој је било жао заробљених хајдука.

 Подвуци у песми плавом бојом стихове који описују лепоту хајдучког одела и објасни их.

 • Због чега су Турци мучили хајдуке?

-
-
- Подвуци у песми црвеном бојом поруку коју старац Вујадин упућује својим синовима и објасни њено значење.

 Шта значе изрази:

- *срце јуначко* – _____
- *срце удовичко* – _____

 Зашто хајдуци нису желели да одају оне који су им помагали?

 Подвуци зеленом бојом поруку коју старац Вујадин упућује Турцима и објасни је.

Које су особине хајдука приказане следећим изразима?

- *хишре ноге* – _____
- *јуначке руке* – _____
- *варљиве очи* – _____

Још неке особине хајдука су опеване у овој песми. Које? Објасни по чему закључујеш да су хајдуци такви.

Ово је **епска (јуначка) народна песма**. Настала је у народу, преносила се с колена на колена усменим путем, док није записана. Као и друге јуначке песме, она говори о важним догађајима и јунацима.

- Тема ове песме је: _____
- Идеја ове песме је: _____
- Поруке ове песме су: _____

Изброј слоге у неколико стихова ове песме. Сигурно запажаш да сваки стих има по десет слоге. Такав стих назива се **десетерац**. У десетерцу су испеване готово све српске јуначке песме. Најчешће су певане уз гусле.

Повежи појмове из кућица с наведеним реченицама.

тврдња

Зашто се народ дивео хајдучкој храбрости и што је опевао у многим јуначким песмама.

доказ

Хајдуци су храбри.

закључак

Хајдуци јуначки подносе муке и не одају оне који су им помагали.

Шта знаш о светом Сави? Где је свети Сава провео детињство?

Златно јагње

Дечак се бојао вукова.

Урликали су, ноћу, из шума око града – тврђаве у којој је живео. Град се звао Рас, а дечак Растко. Био је најмлађи син господара града, великог жупана Стефана Немање. Док их је слушао како завијају, дечаку је изгледало да су врло близу, да ће часком стићи под кулу у којој је, на самом врху, спавао са своја два брата, Вуканом и Стефаном. У каменој просторији, кружној и пространој, прекривеној овчијим кожама, биле су намештене њихове три постеље.

Покушавао је да им објасни како му се стварно чинило да је вук ту, иза врата, али нису хтели ни да га чују. Јако су га презирали. Вукан му је чак рекао да ће молити оца да он, Растко, више не спава у истој просторији са њима.

Ућутао је и осетио како се увлачи дубоко у себе, као пуж у кућицу. Да, разликовао се од своје браће – они су били храбри, он није. Они су умели да буду синови свога оца, он није. Урадио је нешто што се не ради: не само што се плашио, него је и свима открио и да се плаши и чега се плаши.

Од тада су браћа избегавала да се играју с њим. „Још си мали“, говорили су му, „и кукавица. Играј се сам.“

Одједном, у сну, угледа лопту сву од чудесног сјаја како се котрља према њему. Што му је постајала ближа, то је он постајао радоснији. Гле, па то више и није лопта него оно мало златно јагње које се невероватном брзином премеће преко главе. Баш је смешно и слатко! Хоп, хоп, хоп – и зауставило се пред Растком. Погледало га је и проговорило:

– Слушај ме – рекло је. – И сутра ће бити диван дан. Немој да останеш у књијници. Изађи да се играш лоптом и играј се сам. У подне капије града ће се, као и обично, отворити да приме гласнике и путнике намернике. Ти

неопажено истрчи, у игри, за лоптом и, исто тако у игри, приближи се шуми. Лопта ће се откотрљати у шуму а ти потрчи за њом. Слободно. Не бој се. Кад се нађеш у шуми, испред тебе ће изаћи велик и страشان вук. Искезиће зубе и грдно ће зарезати. Пожелећеш да побегнеш, али то никако не смеш да учиниш. Савладај свој страх како знаш и умеш, примакни се вуку, погледај га у очи и мирно му заповеди да седне као да није вук него обичан пас. Ако будеш миран – а ја знам да ћеш бити – вук ће те послушати. Али, ако му окренеш леђа и почнеш бежати, стићи ће те и онда ти нема спаса.

Чим је то изрекло, мало златно јагње примаче своју главу дечаковој, лизну га по носу и нестаде.

Кад се пробудио, Растко је одмах осетио да је некако јачи у себи. Сетио се сна и златног јагњета. Погледао је кроз прозорчић – било је прелепо прозрачно јутро... Још једном се загледао и у себе: да, био је спреман да уради све што му је јагње наложило.

Цело пре подне играо се на пољанчету, сам.

– Не удаљуј се, кнежевићу – викнуо је један од стражара. – Не смеш, опасно је!

– Одмах се враћам – довикнуо је Растко и наставио да јури за лоптом. Улетела је у шуму, а Растко за њом. Котрљала се све даље, вешто вијугајући између дрвећа. Најзад ју је сустигао и ухватио, сав задихан. Усправио се са лоптом у рукама и – у тами шуме, пред собом, угледао огромног вука.

Био је страشان и зао. Очи су му сјактиле, режао је и кезио зубе, спреман на скок.

Растко је стајао, укопан. Није могао ни да јекне, ни да бекне. Ни да се макне.

Одједном, као да га је нека сила гурнула ка вуку, коракнуо је унапред једном, па други, па трећи пут.

А вук, режећи, узмицао. Јесте, узмицао је. Више није ни изгледао тако страشان.

Обузет чудном снагом, Растко га погледа право у очи. Вук престаде да режи, мада је још кезио огромне зубе. Затим се сасвим примири.

Гласом који као да није сасвим био његов, Растко му заповеди:

– Седи. Седи доле.

Огромни вук је гледао у дечака, а дечак у вука. Онда звер послушно обори главу и седе.

Растко му приђе, подиже малом руком која је још подрхтавала опасну вукову губицу и мирно рече:

– Пођи са мном. Ти си мој. И ти си добар.

На градској капији стражари су запрепашћено гледали необичан приказ: под јарким подневним сунцем ишао је мали кнежевић Растко са лоптом у рукама, а огроман сиви вук га је послушно пратио. Стражари дограбе лукове и стреле, али им Растко довикну:

– Не, не, он је мој. Неће вам ништа.

...

Вук је био престао да режи, али је ишао тако приљубљен уз Растка као да жели да се обзнани да се од сада он стара о дечаку. Истовремено се свима чинило да је Растко нагло порастао, иако је био још онај исти мали дечак, само што је сада нека моћ зрачила из њега.

Велики жупан Стефан Немања чекао је своје синове. Већ су га били известили о необичном догађају.

– Победио си свој страх – рекао је најмлађем сину и узео га на крило.

– То је велика победа и ја ти честитам. Мајка и ја се поносимо тобом, зар није тако, Ана?

– Тако је – рекла је кнегиња Ана и пољубила Растка са сузама у очима.

– Знала сам да си храбар. Најхрабрији.

Вукан и Стефан су утонули у ћутање.

– Могу ли да задржим вука? – питао је Растко.

– Да, можеш – одговорио му је отац. – И мораш, јер ће он одсад стално бити уз тебе. Бољи ти чувар и није потребан.

Као да је разумео речи великог жупана, сиви вук му се сасвим примакао и ставио своју главу на колена Стефана Немање. Као пас.

Знам, драги читаоци, да одавно претпостављате да је дечак Растко онај исти млади Растко Немањић који је, једне ноћи, оставио и оца, и мајку, и браћу, и град Рас, и отишао, пешице, са грчким калуђерима, на Свету гору. Желео је да у потпуности свој живот посвети Богу...

Шта уопште значи просветитељ? То је онај који учи људе да свет не гледају само својим телесним него и духовним очима. Духовне, невидљиве, уну-

тарње очи има свако од нас у себи, али их свако не држи отворене и не уме да гледа њима. Оне се отварају ако разумемо и прихватимо да богатство у новцу и имању никако није и највеће богатство. Оно друго, које човек стекне у свом уму и срцу, много је веће, а нико га не може ни опљачкати, ни отети.

Тако је учио свети Сава.

(Одломак из Књиге за Марка)

Свешлана Велмар-Јанковић

жупан, презирати, преметати се, књижница, намерник, наложити, кнежевић, сјактити (се), узмицати, кнегиња, просветитељ

Наведи речи којима је описана просторија у којој је спавао Растко?

Подвуци плавом бојом реченице које описују Растков сан и објасни их.

Објасни како је Растко победио страх и постао храбар.

Пронађи у тексту оне реченице које је Растко говорио вуку и препиши их.

Зашто се Растко загледао у себе пре него што је кренуо у шуму?

 Изведи закључак о томе како човек може да савлада страх.

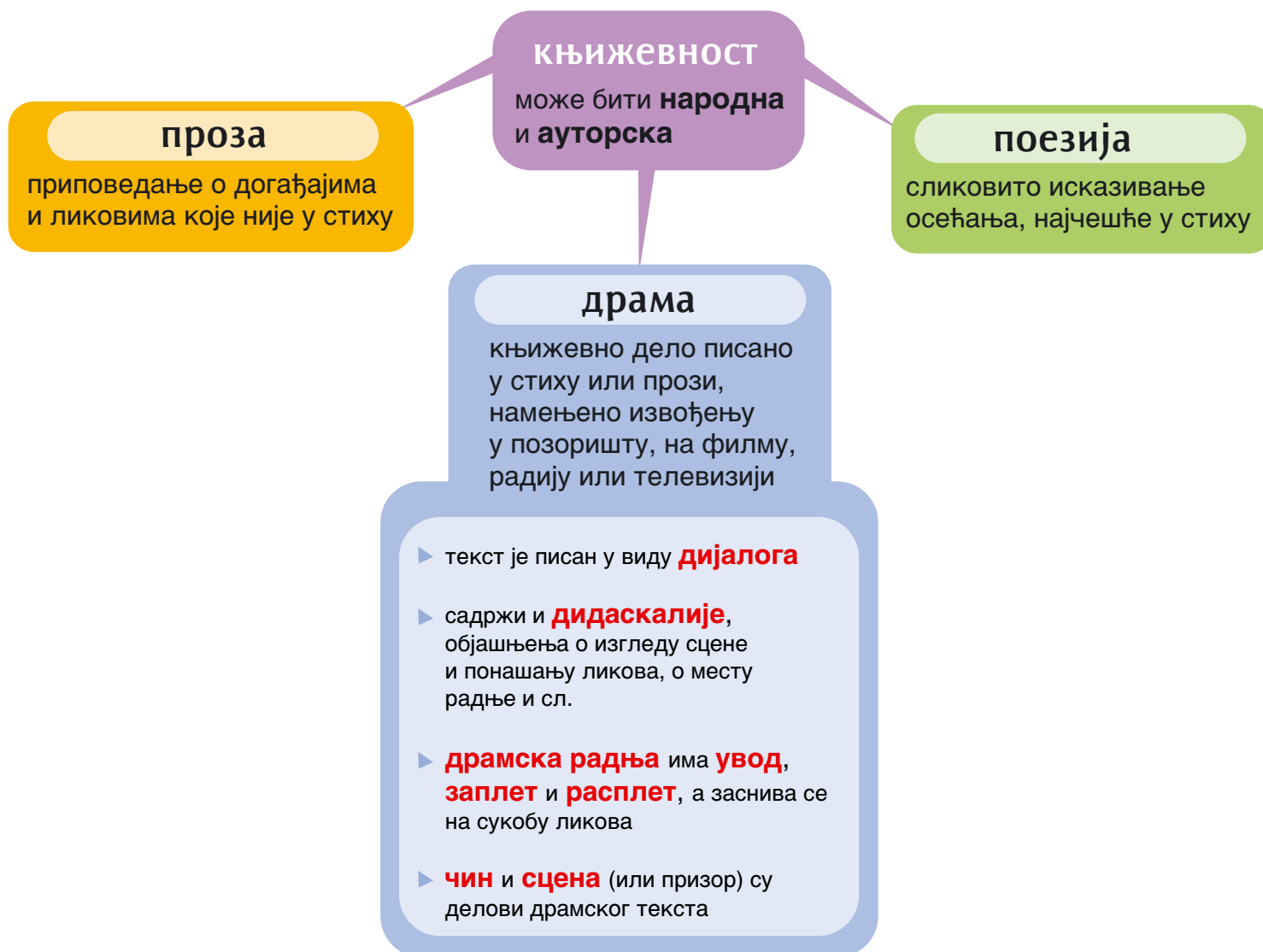
- Главни лик ове приче је: _____
- Његове особине су: _____
- То се види из следећих поступака: _____
- Споредни ликови у овој причи су: _____

 Пронађи у осмосмерци осам назива ликова из текстова које си досад читао у Читанци.

к	а	р	и	р	с	е	т	и	н	о	п	и	х	о
л	ш	и	м	а	л	и	п	р	и	н	ц	е	к	л
а	ч	и	ф	с	и	б	и	ш	р	а	н	п	ц	д
д	е	н	е	т	е	р	п	е	п	е	љ	у	г	а
е	ф	о	л	к	о	н	е	с	н	у	п	т	а	н
н	т	р	н	о	в	а	р	у	ж	и	ц	а	н	а
с	т	а	р	и	в	у	ј	а	д	и	н	љ	а	с

СЕТИ СЕ шта смо научили...

5.

ЧУДЕСНИ СВЕТ

ЧИТАМО

- бајке, сећања, шаљиве и друге песме, научнопопуларне и информативне текстове

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о роману за децу
- о рефрену
- о ритму песме

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да смислиш и напишеш шта би могао да постигнеш уз помоћ маште
- да напишеш састав на тему *Расцветало дрво*
- да напишеш које би важне поруке послао становницима других планета

Како замишљаш земљу чуда? Ко у њој живи? Шта се у њој догађа?

Алиса у земљи чуда

Прва глава

Низ зечју рупу

Алиси је већ било досадило да седи на обали крај своје сестре и да ништа не ради. Двапут-трипут гвирнула је у књигу коју је сестра читала, али у њој није било ни слика ни разговора. „Их, каква ми је па то књига“ – помисли Алиса – „у којој нема ни слика ни разговора?!“

Зато она поче да премишља (уколико је могла, јер је дан био тако топао да је била просто жива за-спала) има ли смисла да убере мало белих рада и сплете венчић, кад одједном, један Бели Зец, црвенкастих очију, протрча поред Алисе.

У томе збиља није било *ниче* нарочитог, нити се Алиса баш *мно* изненадила кад је чула да Зец каже самом себи: – О, забога! Забога! Задоцнићу! (Кад је Алиса после мислила о свему томе, пало јој је на памет да је ипак требало да се зачуди, али тада јој се то чинило сасвим природно.) Али кад Зец *изистински извади сат* из џепа на *врслуку*, погледа у сат и одјуре, Алиса скочи на ноге. Сину јој у глави да још никад није видела ни Зеца са џепом за сат, а камоли да из џепа вади сат. Горећи од радозналости Алиса се стушти за Зецом преко поља и виде га како шмугну у велику зечју рупу испод живице.

И Алиса се истог трена сјуре за њим у ту рупу, не помишљајући уопште како ће изаћи из ње.

Зечја рупа се у почетку протезала право напред као неки тунел, а онда се спусти у дубину тако нагло да Алиса није имала времена да се заустави, него поче падати доле низ некакав веома дубок бунар.

Или је бунар био исувише дубок, или је Алиса падала исувише полако, тек, имала је времена на-

претек да добро осмотри све око себе и да се у чуду пита шта ли ће се даље догодити. Најпре покуша да погледа доле, не би ли видела шта је тамо очекује, али је под њом све било у густом мраку, тако да ништа није видела; онда поче разгледати стране бунара и виде да су начичкане ормарима и полицама за књиге; понегде су о клиновима висиле земљописне карте и слике. Алиса успут узе с једне полице ћуп на којем је писало МАРМЕЛАДА ОД ПОМОРАНЦИ, али се страшно разочара, јер је ћуп био празан; плашила се да га баца доле, да некога тамо не убије, па га спусти на један од ормара поред којих је падала.

„Па, после оваквог падања“ – помисли Алиса – „неће ми ништа бити ако се деси да се скотрљам низ степениште! Сви ће ми се код куће дивити како сам храбра! Ма не бих ни писнула и да се стропоштам с нашег крова!“ (То је збиља било сасвим тачно.)

„Доле, доле, доле. Хоће ли се ово падање икад завршити?“ – Баш ме занима колико сам миља до сада прешла? – рече Алиса наглас. – Мора да сам сада негде близу средишта земље. Чекај да видим: то би било, чини ми се, око четири хиљаде миља... (јер, Алиса је у школи учила нешто о томе, и мада сад и није била особита прилика да покаже шта зна, пошто је нико није могао чути, ипак, добро ће јој доћи да се преслиша) ... да, то је отприлике тачна раздаљина, али сада, да ми је само знати до

које сам географске ширине или дужине доспела! (Алиса није баш ништа знала ни о географској ширини ни о дужини, али јој се учинило да то врло лепо и учено звучи.)

Па је опет почела: „Питам се да ли ћу пасти право кроз Земљу! Како би било смешно да изађем међу људе који иду на глави! Мислим да су то Антипатијани... (Била је срећна што је нико не чује, јер ово није звучало баш као она права реч) ... – али мораћу да их питам како се зове њихова земља. – Молим Вас, госпођо, да ли је ово Нови Зеланд или Аустралија?“ (Док је говорила, она покуша да се поклони и направи кникс. Замисли да се клањаш и правиш кникс док падаш кроз ваздух! Мислиш ли да то можеш да урадиш?) „Али зар неће помислити да сам најобичнија незналица?! Не, било би глупо да питам; можда је негде написано име те земље, па ћу га видети.“

Доле, доле, доле. Пошто није имала шта друго да ради, Алиса опет поче да прича сама себи. – Зацело ћу вечерас недостајати Дини (Дина је била њена мачка). Надам се да неће заборавити да јој дају њено чанче млека за ужину. Ох, моја драга Дина, баш ми је криво што сада ниси са мном! Додуше, овде, у ваздуху, нема ниједног миша, али можеш да ухватиш шишмиша, а то је, знаш, врло слично мишу. Само не знам да ли мачке једу шишмише? И тада се Алиси придрема, па онако кроз сан поче говорити: „Једу ли мачке шишмише, једу ли шишмиши мачке?“ Пошто није могла да одговори ни на ово питање, било јој је баш свеједно говорила овако или онако. Алиса је тонула у сан, и таман је почела да сања како се шета са Дином, држећи је за шапу, и како јој говори врло озбиљно: – Чуј, Дина, реци ми истину, да ли си икад смазала шишмиша? – кад одједном, трес! трас! – она паде на хрпу гранчица и сувог лишћа и тако се свршило падање.

Алиса је остала здрава и читава, па одмах скочи на ноге; погледа горе, али над њом се наднела дубока помрчина, пред њом се пружао један дугачак ходник и она опази у даљини Белог Зеца како одмиче њиме. Не часећи часа Алиса полете као ветар и таман стиже да чује како Зец, замичући за угао, каже: – Тако ми ушију и бркова, закаснићу! – Била

му је готово за петама, али кад дође до угла и скрену, од Зеца није било ни трага ни гласа. Нашла се у дугачком ходнику, осветљеном многим светиљкама које су висиле са таванице.

*(одломак из романа Алиса у земљи чуда)
Луис Керол*

штутити се, миља, особит, кникс, чанче, шишмиш, смазати

Зашто је Алиси било досадно на обали?

Наведи реченицу у којој Алиса даје свој суд о књигама.

Да ли се у томе слажеш са Алисиним мишљењем? Објасни зашто мислиш/не мислиш као она.

Чиме је Алиса решила да разбије досаду?

Објасни по чему је зец кога је Алиса видела био необичан?

 Шта мислиш, како се Алиса осећала када је почела да пада? Зашто?

 Како се Алиса осећала када је у дугачком ходнику поново угледала Белог Зеца? Зашто?

 Смисли и напиши како би могло слично или друкчије да се каже:

- *јорећи од радозналости* – _____
- *Алиса се стиушти за Зецом* – _____
- *Алиса је шонула у сан* – _____
- *над њом се нагнула дубока шомрчина* – _____
- *не часећи часа* – _____
- *шолеше као вешар* – _____
- *била му је јошово за шешама* – _____
- *од Зеца није било ни шрага ни шласа* – _____

 Размисли о Алисиним особинама. Заокружи оне особине које запажаш из Алисиних поступака. Објасни по чему закључујеш да она има те особине.
радозна, досадна, храбра, маштовита, себична, ширљива, доброћудна, шравична, шлашљива

Смисли и напиши каква је друга чуда видела и доживела Алиса.

Ово је одломак из романа *Алиса у земљи чуда* Луиса Керола.

Роман је књижевно дело у којем је испричан читав живот једне личности или низ важних догађаја из њеног живота. За разлику од приче, роман је обимнији. У романима за децу главни јунаци су обично деца, а догађаји су узбудљиви, необични, а понекад и невероватни.

Лектира

Прочитај цео роман *Алиса у земљи чуда*. Надамо се да ћеш у томе уживати. У дневник читања забележи све оно што је важно, а што ће ти касније користити при писању лектире. Види упутство на 18. страни.

Реши ребусе.

Које си песме и приче Душка Радовића читао?
Да ли знаш нешто о његовом детињству?

Плави зец

Три сам земље прелазио,
и три горе прегазлио,
и три мора препловио –
док га нисам уловио.

Плавог зеца,
чудног зеца,
јединог на свету!

Овај зец
зна да свира,

овај зец
зна да плете,

овај зец
ручак кува,

овај зец
кућу мете.

Овај зец
плести уме,

овај зец
жети уме,

овај зец,
шити, пити

и француски говорити
– све разуме!

Плави зец,
чудни зец,
јединог на свету!

Ја га хтедох вама дати
да вам шије,
да вам пије,
да вам кроји,
да вам броји,
да вам плете,
да вам мете,
да вам кува,
да вас чува,
да вам пева,
слике шара
и француски разговара.
Плави зец,
чудни зец,
једини на свету!

Ставих зеца у торбак,
па пожурим својој кући.

Ал' кад бесмо испред куће,
стаде зечић да шапуће:

– Пустите ме, ловче,
храбри ловче,
да очешљам косу,
да умијем лице,
да исечем нокте,
да исправим стас,
да удесим глас.
Нек виде деца
плавог зеца,
чудног зеца,
јединог на свету!

Пустих зеца из торбака,
ал' се зец не очешља,
ал' се зец не уми,
нит исече нокте,
нит исправи стас,
нит дотера глас.
Већ побеже, ој несрећо,
на крај света, ој невољо!

Плави зец,
чудни зец,
једини на свету!

Душан Радовић

мести, жети, торбак, стас

 Шта је све ловац морао да учини да би ухватио плавог зеца?

 Објасни зашто је овај зец *једини на свету*.

 Зашто је ловац хтео да деци да зеца?

 Како је зец успео да убеди ловца да га пусти из торбака?

 Шта мислиш, због чега је зец побегао?

 Како се ловац осећао када је зец побегао? Из којих речи то закључујеш?

 Понављање (рефрен) се јавља у песми када се једна реч, група речи или читав стих понављају после сваке строфе или после одређене групе стихова. Такво понављање истиче основно песничково осећање или главну мисао. Понављањем се наглашава **ритам** песме.

 Наведи све стихове који се понављају у овој песми. Кажи своје мишљење о томе зашто се понављају.

 Домаћи задатак

Означи песму знацима из *Правила за изражајно читање и рецитовање* са стране 196.
Научи ову песму напамет. Надамо се да ћеш уживати у рецитовању!

Šta znači reč *fantazija*? Kako ti fantazija pomaže dok se igraš, čitaš knjigu, kad pišeš?

Beskrajna priča

Bastijan je čitao knjigu o zemlji Fantaziji (mašti). Dok je čitao, polako je postajao jedan od likova iz te knjige. Stanovnici Fantazije traže od njega da ih spase, jer njihovo carstvo nestaje. On to čini tako što ulazi u svet fantazije. Stvara ga ponovo svojom maštom i svima daje nova imena. Vladarki Detinjoj Carici daje novo ime – Mesečevo Dete.

„Šta je to, Mesečevo Dete?“

„Zrno peska“, odgovorila je, „to je sve što je ostalo od bezgraničnog carstva. Poklanjam ti ga.“

„Hvala“, reče Bastijan začuđeno. Nije znao šta da radi sa ovim darom. Da je bar nešto živo!

Dok je razmišljao, što je Mesečevo Dete verovatno i očekivala od njega, iznenada je na ruci osetio nežno golicanje. Pogledao je malo bolje.

„Pogledaj, Mesečevo Dete!“, šaputao je. „Pa ovo počinje da tinja i svetluca! I tu se – vidiš li? – pojavljuje majušni plamen. Ne, pa to je klica. Mesečevo Dete, pa to uopšte nije zrno peska! To je svetleće seme koje počinje da klija!“

„Dobro si uradio, moj Bastijane!“, začuo je njen glas. „Vidiš kako je to lako za tebe.“

Tačkica na Bastijanovom dlanu zračila je jedva vidljivim sjajem, koji je brzo rastao i u baršunastom mraku obasjavao dva tako različita dečja lica, nadneta nad čudom.

Bastijan je polako povukao ruku i svetleća tačka je ostala da lebdi između njih kao mala zvezda.

Klica je nicala tako brzo da se mogao posmatrati njen rast. Izbijalo je lišće i stabljike, nicali su pupoljci koji su se otvarali u divne fluorescentne cvetove, višebojne i blistave. Već su se rađali mali plodovi koji bi, čim bi sazreli, eksplodirali kao minijaturne rakete i poput iskričave šarene kiše sejali oko sebe novo seme.

Iz novog semena ponovo su rasle biljke, ali ove su imale drugačiji oblik. Neke su ličile na lepezastu paprat ili male palme,

okrugle kaktuse, rastaviće ili kvrgasto malo drveće. Svaka biljka sijala je i blistala drugom bojom.

Ubrzo se baršunasta tama oko Bastijana i Mesečevog Deteta, ispod i iznad njih i sa svih strana, ispunila blistavim biljkama koje su brzo nicale i bujale. Lopta sjajnih boja, novi svetlucavi svet, lebdeo je NI U ČEMU i rastao i rastao. A u samom središtu sedeli su Bastijan i Mesečevo Dete držeći se za ruke, zadržano posmatrajući čudesan prizor.

Činilo se da biljke neumorno stvaraju uvek nove oblike i boje. Otvarali su se sve veći cvetni pupoljci i stvarali sve bogatiji i bogatiji bokori. Sve to odvijalo se u potpunoj tišini.

Posle izvesnog vremena neke biljke su već dosegle visinu suncokreta, a druge su bile čak velike kao voćke. Bilo je tu lepeza od smaragdnog zelenog lišća ili cvetova nalik na paunovo perje, prekriveno očima duginih boja. Drugo rastinje podsećalo je na pagode, poput otvorenih kišobrana napravljenih od ljubičaste svile. Nekoliko providnih debelih stabala, isprepletenih poput pletenica, izgledalo je kao da su od ružičastog stakla iz kojeg zrači svetlost. Bilo je velikih bokora nalik na krupne grozdove plavih i žutih lampio-

na. Na nekim mestima hiljade malih zvezdastih cvetova visile su kao blistavosrebrnasti vodopadi, ili kao tamnozlatne zavese od zvončića sa velikim pašnjacima kao kičankom. Ove svetleće noćne biljke rasle su sve bujnije i sve gušće, i malo-pomalo isprepletale su se međusobno u divan splet blagog svetla.

„Moraš svemu ovome dati ime!“, šapnu mu Mesečevo Dete.

Bastijan klimnu glavom.

„Noćna šuma Perelin“, reče.

Okrenuo se Mesečevom Detetu.

Ali, nje više nije bilo!

Bio je sam u kružnom prostoru, koji je stvorio tinjajući gustiš biljaka.

„Mesečevo Dete!“, povikao je. „Mesečevo Dete!“

Nije dobio odgovor.

Seo je osećajući se bespomoćno. Šta sada da učini? Zašto ga je ostavila? Kuda bi trebalo da krene, ako je uopšte mogao da krene nekud?

Dok je tako sedeo i pokušavao da shvati šta je navelo Mesečevo Dete da ga napusti bez objašnjenja i pozdrava, prstima se poigravao zlatnom amajlijom koja mu je visila oko vrata.

Posmatrao ju je i odjednom ispustio krik iznenađenja.

fluorescentan, rastavić, pagoda,
amajlija, medaljon

Pronađi u odlomku i napiši još neke reči koje pokazuju kako se od *zrna peska* postepeno stvarala čarolija, sve do *divnog spleta blagog svetla*.

zrno peska, nežno golicanje, tinja i svetluca,

To je bio AURIN, medaljon, Sjaj, znak Detinje Carice i svako ko bi ga nosio postajao je njen zamenik! Mesečevo Dete dalo mu je moć nad svim bićima i stvarima u Fantaziji. I sve dok bude nosio ovaj znak, ona će neprestano biti s njim.

Bastijan je dugo posmatrao dve zmije, jednu svetlu, drugu tamnu, koje su jedna drugoj zagrizle rep i oblikovale oval. Zatim je okrenuo medaljon i, na svoje čuđenje, našao natpis na drugoj strani. Bile su to četiri kratke reči ispisane čudnim kitnjastim slovima:

(Odlomak iz romana *Beskrajna priča*)
Mihael Ende

• Kako se osećao Bastijan dok je posmatrao čudesne promene zrna peska?

• Šta su osećali Bastijan i Mesečevo Dete kada su se našli okruženi *tinjajućim gustišem biljaka*?

Kakvu je moć imala amajlija koju je Bastijan dobio od Mesečevog Deteta?

Objasni šta za tebe znači poruka: *Učini ono što želiš*.

• Pronađi poređenje u sledećoj rečenici i objasni šta znači: *Bastijan je polako povukao ruku i svetleća tačka je ostala da lebdi između njih kao mala zvezda*.

• Pronađi u tekstu još jedno poređenje i prepisi ga.

Izražajno pročitaj naglas deo romana *Beskrajna priča*.

Zamisli da u ruci držiš stakleni kliker. Smisli i napiši šta bi mogao da postigneš uz pomoć mašte.

 Сети се неког расцветаног дрвета у пролеће. Опиши га по сећању. Којих су боја цветови, како миришу, кога привлачи тај мирис?

Трешња у цвету

Сва узаврела,
И сва бела;
У њој зузори
Хиљаду пчела.

Зузоре, зузоре
Сложно, живо;
Читају неко
Древно штиво.

У миомирису
Цветнога грмља
Хиљаду пчела
Исту реч мрмља.

Милован Данојлић

узаврео, зузорити, древан, штиво, миомирис

Објасни значење следећих стихова којима је насликана трешња у цвету:

- сва узаврела – _____
- и сва бела – _____
- у миомирису цветнога грмља – _____

Пронађи речи којима се описује зујање пчела и објасни шта оне значе, на шта те подсећају.

• Којим се речима дочарава мирис расцветале трешње?

• Замисли да се налазиш крај ове трешње и да је посматраш. Каква би осећања у теби изазвала? Због чега?

Ово је лирска описна песма.

• Лирска је зато што _____

• Описна је зато што _____

Наведи речи из песме које се римују.

Уз следеће речи допиши што више речи које имају исто или слично значење.

• узаврео – _____

• миомирис – _____

• зузориџи – _____

• древан – _____

• мрмљаџи – _____

Домаћи задатак

Напиши састав под насловом *Расцветало дрво*.

Посматрај једно расцветало дрво из твоје околине. Потруди се да запазиш што више детаља: изглед стабла, грана, лишћа, цветова, боје, мирисе, звуке, игру светлости... Шта осећаш и о чему размишљаш када погледаш дрво? Можеш ли да замислиш свој разговор с дрветом? О свему томе напиши састав. Погледај упутства у *Правилима за добро писање и реципиовање* са стране 196.

 Како изгледа звездано небо? Шта знаш о васиони?

Кроз васиону и векове

Данас ћемо поћи, ако на то пристајете, на далеки пут. Никаква брзина на свету, па ни она светлосна, не би нас могла за време целог нашег живота одвести онамо куда желимо да стигнемо, сем лаких крила наших мисли која су бржа од муње. Али је, поред свега тога, потребно да премеримо путеве које ћемо прелетети, да бисмо се могли вратити натраг. Зато ћемо понети са собом једно клупче, слично ономе које је Аријадна дала Тезеју када је пошао у Лавиринт. Од танког, скоро невидљивог конца. Ево, ја га већ испредам и правим на њему значке на којима ћемо читати преваљене даљине...

Сада сам баш говорио телефоном са путничким одељењем Међународне компаније за саобраћај са Месецом. Одавде ми јавише да са њихове главне станице Арбон, на Боденском језеру, полази у суботу у 8 сати изјутра брзи међународни воз. Резервисао сам за нас две кабине прве класе. Тачно пола часа пре поласка ја ћу вас чекати у вестибилу те станице.

Наша седишта су, додуше, ниска због уштеде простора, али се у њима можемо дивно завалити и опружити, јер су мека и са свих страна опкољена дебелим јастуцима. И патос и плафон претворени су у душеке. Кроз ова округла окна у патосу моћи ћемо да посматрамо нашу Земљу, а можемо се при томе послужити и овим двогледом; он је, као што видите, покретно, али херметично протурен кроз патос.

Наш воз убрзава без престанка свој лет, јер Земљино привлачење бива све слабије. Ово последње осећамо већ исувише јасно. Наши покрети постали су плашљиви, а гестови светитељски. Неопрезан покрет ноге бацио би нас до таванице и зато је ова, за сваки случај, обложена меким душеком. А за време ноћи мораћемо прикопчати наше јоргане за кревет да не бисмо полетели...

Милутин Миланковић
(1879–1958)

рођен је у Даљу, у Славонији. Био је професор космичке физике на Београдском универзитету и научник светског гласа. Написао је више књига из области науке, а најпознатије су: *Небеска механика*, *Историја астрономске науке*, *Кроз васиону и векове*, *Кроз царство науке* и др. Једно своје сећање на детињство описао је у тексту са 150. стране.

Наша крила трепере, ми остављамо Земљу, клупче Аријаднино се одмотава. У нашем силном лету ми смо већ у првој секунди оставили далеко, далеко иза наших леђа цео наш планетски систем, наше птичје гнездо.

Око нас преовладава мрак, сунчана светлост бледи и гаси се. Са свију, баш са свију страна, обавило се око нас звездано небо као каква огромна лопта. На њему сијају безбројне звезде, а око тога неба обавила се Млечна стаза као гривна оплетена од ситног бисера.

Звездана јата која смо постепено виђали са Земље сад су нам сва одједном на видiku. Ено, оно је Велики медвед, оно је Орион, оно Касиопеја... Са Земље смо увек видели само пола васионе, а сада је видимо целу.

Прашина од сто хиљада сунаца! Огромних и великих сунаца него што је наше, чијој смо се величини некад дивили и мучили се да је представимо. А сада треба да нашим мисаоним погледом обухватимо оволики њихов рој, узимајући при томе да су њихова међусобна одстојања толика да светлост утроши године док од једног стигне до најближег.

Полетимо даље, насумце, између овог роја. Аријаднин конац показује већ стотине светлосних година. Ми улазимо из ноћи опет у дан, али је та зора другачија него што је била на Земљи, она је злаћана, а ново сунце не рађа се на хоризонту – тога овде нема – него нам се оно привидно приближава. Ено, она звезда која је доскора била ситна, расте и бива све светлија. То је једно циновско жуто сунце. Оно нам шаље жуту светлост: то се види по нашем оделу, а још лепше по вашој коси која изгледа као суво злато.

Нови дан нам засењује очи: зато мењамо правац да се сувише не приближимо овом новом сунцу. Остављамо га далеко иза себе, улазимо опет у таму.

Свиће нови дан, ми се приближавамо новом сунцу, обасјава нас нова светлост; она је ружичаста. То сунце је један црвени цин, како се ове звезде зову у науци. Оно се налази баш у цвету своје младости. Временом ће постати жуто, па ће на врхунцу свог развитка засветлити белом, скоро плавичастом светлошћу. После тога ће, старећи, ступити у категорију патуљака, пожутети, па поцрвенети, док сасвим не потамни.

Пролазимо поред нових и нових сунаца. Свако од њих је друкчије. Изгледа као да међу њима има и брачних парова. Наука их зове двојним звездама. То су сунца која су тако близу једно другом – близу у космичком смислу те речи – да их међусобна привлачна снага држи у заједници. Изгледа као да се невидљивим рукама држе једно за друго, играјући при том грациозну окретну игру којој познајемо ритам и све њене остале особине...

Ја тражим слику, успомену, доживљај који би нам олакшао представу оволиког броја сунаца. Ево је! Сигурно сте кадгод посматрали сићушна зрнца прашине како се ковитлају и трепере у сунчевом зраку, пропуштеном кроз пукотину у тамну собу. Наше Сунце је такво зрнце у прабини васионе!

Милушин Миланковић

светлосна брзина, Аријадна, Тезеј, Лавиринт, Боденско језеро, вестибил, херметичан, херметично, Млечна стаза, гривна, Велики медвед, Орион, Касиопеја, светлосна година, привидно, категорија, грациозан

Која сазвезђа писац помиње у овом тексту?

Којим превозним средством путује кроз васиону?

Како се у тексту мере растојања између небеских тела?

Објасни значење реченице: *Никаква брзина на свету, па ни она светлосна, не би нас могла за време целој нашеј живојшћ одвести онамо куда желимо да стићемо, сем лаких крила наших мисли која су бржа од муње.*

Како је писац испланирао почетак путовања у васиону?

Подвуди у тексту опис кабине васионског воза и испричај како она изгледа.

Зашто писац упоређује ово путовање с митом о Тезеју и Аријадни? Објасни.

Зашто писац наш планетски систем назива нашим птичјим гнездом?

Напиши свој доживљај описа зоре у васиони.

Објасни шта значи израз *прашина од сто хиљада сунаца* којим се слика васиона.

Опиши свој доживљај слике *Сигурно сће кадгод посмањрали сићушна зрнца праине како се ковићлају и шрејере у сунчевом зраку, пројушћеном кроз јукоћину у шамну собу.*

Објасни поређења:

- *збездано небо као каква оћромна лойћа* – _____
- *Млечна сћаза као ћривна ойлешена од сийноћ бисера* – _____

Пронаћи у тексту и подвуци још нека поређења.

Шта је у овом тексту плод пишчеве маште?

Које научне истине сазнајеш из овог текста?

Напиши како би ти описао Земљу становницима неке друге планете.

Које важне поруке би послао са Земље у васиону становницима других планета.

Како сам доживео народне јуначке песме

Ово је једно од сећања на дејинство чувеног научника Милутина Миланковића.

Једног дана отац донесе из библиотеке другу свеску народних песама првог Вуковог издања и поче да ми чита:

Вино пије Муса Арбанаса у Штамболу у крми бижелој, тумачећи ми при томе све што ми је било непознато. Гутао сам сваку реч те песме и уживио се свом душом у њу и у догађаје што их она тако живо предочава. Када дође ред на оно место где се прича како изведоше Марка пред цара, како га је убила мемла од камена и како је поцрнео као камен сињи, бризнух у плач и једва се стишаш.

Отац продужи читање. Дође на ред: сува дреновина са тавана од девет година. Кад је Марко стеже у десницу, из ње двије капље искочише. Па кад оде у приморје равно: све се скита, а за Мусу пита. Те замете кавгу с Дели-Мусом.

При слушању тих места сав сам треперео, срце ми се попе у грло и смири се тек при срећном завршетку двобоја Марковог са Мусом. Онда замолих оца да ми песму прочита још једанпут.

- Нећу – рече ми он – јер ћеш да плачеш.
- Па нећу!

И отац поче да изнова чита песму. Ја је проживех још једанпут са још већим учешћем. Кад отац стиже на оно критично место, ја стиснух зубе, али бујица суза појури ми низ образе. Отац ме погледа прекорно, али му ја, више рукама но јецавим гласом, дадох знак да чита само даље. И, заиста, чим стигоше три бербера млада, један мије, други Марка брије, а трећи му нокте сарезује, мој плач пређе у сладак смех.

Сутрадан ми отац на моју молбу прочита исту песму још два пута, уз моје прописно јецање. Дан иза тога саопштих му да целу песму знам наизуст: пре-

слишао сам се синоћ у кревету. Када је, заиста, пред оцем понових, а при томе после питања царевог: Јеси л' ђегод у животу Малко? изговорих тужним гласићем: Јесам цале, али у лђаву!, отац ме, онако слабачког, погледа, а сузе му навреше на очи.

За кратко време знао сам наизуст још и ове народне песме: „Урош и Мрњавчевићи“, „Смрт Краљевића Марка“ и „Цар Лазар и царица Милица“. То су, са оном првом, четири најлепше песме наше народне поезије, дела правог песничког генија, које својом садржином и песничком лепотом, далеко одскачу од свих осталих наших народних песама...

Милутин Миланковић

предочавати, мемла, сињи, дреновина, приметити, кавга, сарезивати, наизуст

Подвуци делове текста из којих сазнајеш како се мали Милутин осећао и препричај их.

У сеоским двориштима се некада налазила дрвена зграда која је служила као остава за чување млека и млечних производа. Био је то *млекар* или *ладник*. И данас га понегде има. Да ли си некада видео како изгледа млекар? Лети, и по највећим врућинама, млеко у млекуару увек је хладно, укусно и пријатно за пиће.

Чик да погодите због чега су се посвађала два златна брата

Лица: ПЕСНИК, ДЕЧАК, ДЕВОЈЧИЦА, ПЕВАЧ, СУНЦЕ, МЕСЕЦ, ПЛАНИНКА, ОКЛАГИЈА, ЧИЧА, БАБА

(На средини позорнице је мали млекар, дрвена кућица, широм отворених врата, кроз која се виде шерице и лонци. Над млекуаром је дрво. Око млекуара и дрвета поскокају Дечак, Девојчица и Певач и шајшу глановима. Песник скочи међу њих са дрвета.)

ПЕСНИК: Да ли сте чули, да ли сте знали...? *(мало заспане)* Сунце и Месец се посвађали!

ПЕВАЧ: Ооо, чујете ли шта каже песник, децо?!

ДЕЧАК и ДЕВОЈЧИЦА: Шта, шта?

ПЕВАЧ: Сунце се посвађало са Месецом!

ДЕЧАК и ДЕВОЈЧИЦА: Свашта!

ПЕСНИК: Смем да се закунем у клас пшенице и у све булке и меденице! Па та причица, као птичица, већ седам дана кружи по Грузи!

ПЕВАЧ: Још није стигла у моју дољу.

ДЕЧАК: Да ми је знати шта њима фали!

ДЕВОЈЧИЦА: Само се играју по плавом пољу!

ПЕВАЧ: Због чега су се посвађали?

ПЕСНИК: Е, у томе и јесте трик. Чик да погодите због чега, чик!

ПЕВАЧ: Ја ћу. Ја знам.

ПЕСНИК: Ма шта ти знаш?!

ПЕВАЧ: Ја знам. Због неке принцезе, баш.

ПЕСНИК: О, не...

ПЕВАЧ: Због ... неке виле румене...

ПЕСНИК: Не, не.

ДЕЧАК: Да није ... због бистрих извора?

ДЕВОЈЧИЦА: Плавих вечери и рујних зора?

ДЕЧАК: Звезданог јата?

ДЕВОЈЧИЦА: Крилатог ата?

ПЕВАЧ: Или због дворца од злата?

ПЕСНИК: Није...

ДЕЧАК: Због тога – ко ће да бере воће!

ДЕВОЈЧИЦА: Земљу да рије, небо да брије!

ПЕВАЧ: Грожђе да муља, звона да љуља!

ДЕВОЈЧИЦА: Росу да пије...

ПЕСНИК: Ма није, није!

ПЕВАЧ (*врти се на једној ноzi и њева, а Дечак и Девојчица га љраше*):

Није па није!
Росу не пије,
коња не јаше,
сабљу не паше,
земљу не рије,
небо не брије,
звоно не љуља,
грожђе не муља!
Па где се крије,
кад није па није?!

ДЕЧАК: Него шта је?

ДЕВОЈЧИЦА: Види ти њега.

ПЕВАЧ: Е па, брате, реци због чега?

ПЕСНИК: Хоћу ... нећу ... хоћу! Ал' нико не сме да зна ко вам је рекò!

СВИ: Та говори већ једном, плашљивко!

ПЕСНИК: Због једне плаве шерпе са млеком!

СВИ: Шта? Пла... Шее...

ДЕЧАК: Шта си то рекò?

ПЕСНИК: Због једне плаве шерпе са млеком!

ПЕВАЧ (*окреће се око себе*): Е, ја сад тек...

ДЕЧАК: Ма чек', бре, чек'...

ДЕВОЈЧИЦА: Какве шерпе ... и каквог млека?

ПЕСНИК: Па рекò сам: пла...

ПЕВАЧ: Молим те братски, преведи то на српско-хрватски!

ПЕСНИК: Добро. Да почнем из почетка...

ПЕВАЧ (*врти се и њева, Дечак и Девојчица га љраше*):

Почни, почни,
и лепо срочи,
па зашећери,
па побибери,
па распреди,
све натенане,
ал' пази да ти
стихови буду
лепи и сочни
кò воће с гране!

ПЕСНИК: Једном Сунце, око подне, шепурећи се на врху родне крушке, виде како дечица провлаче танке ражане сламке између оних жутих летвица, и ... док жедан бумбар шара златну тишину око бунара – сркућу млеко из млекара...

ДЕЧАК: Их, то су трице!

ДЕВОЈЧИЦА: То је бар лако.

ПЕВАЧ: Ја сам пио сто пута тако!

(Све љроје извлаче из рукава дује сламке, љровлаче их кроз лејвице на млеку, забадају у шерпе и „љију“ млеко. Из љрања љолако љровирује Сунце и задивљено их љледа.)

ПЕСНИК: И чим је то Сунце видело, то се њему страшно свидело.

(Сунце чини брзе крећње рукама, као да њуштиа сџреле.)

ПЕСНИК: И оно поче децу да пеца
својим жарким мушицама
по образима и ручицама...

*(Дечак, Девојчица и Певач машу рукама као да се
бране и беже око млекара.)*

... све док нису побегла деца.

И онда, срећно што је дознало
тајну, пружи жедне и дрске

(Сунце чини све што њесник љовори.)

зраке у млекар, кроз лишће меко
и замочи их радознано

у једну плаву шерпу са млеком.

Па се намести још удобније
и поче слатко млеко да пије.

ДЕВОЈЧИЦА: Ооохоо! Види ти њега само!

ДЕЧАК: А после ... све ми испаштамо.

ПЕВАЧ *(љоскакује око млекара и Сунца и љева):*

О-хо-хо, види ти њега само.

А после, после ... ми испаштамо!

ПЕСНИК: Подне је давно с крушке опало.

Грлица предвечерја у житу грче.

А Сунашцу се млеко допало,
па само трепће и срче ли срче...

ПЕВАЧ: Па ја чујем ... да нешто срче...

ДЕЧАК и ДЕВОЈЧИЦА: И ја! И ја!

ПЕВАЧ: Али мислим ... грлица грче...

ДЕЧАК и ДЕВОЈЧИЦА: И ја! И ја!

ПЕСНИК: И рђани Месец подиже главу

из булке, кђ из златне колевке:

угледа Сунце и шерпу плаву,

па и он пружи сребрне цевке.

(Месец љрошрчи љоред Сунца и љочне да љије млеко.)

СВИ: Па и он поче млеко да срче.

ПЕСНИК: И дан кђ плод с крушке опаде.

Грлица вечери у житу грче.

И Месецу се млеко допаде,

па и он поче слатко да срче.

ДЕЧАК: Види, види, те безобразне...

ДЕВОЈЧИЦА: Остаће све шерпе празне!

ПЕВАЧ *(љоскакује око љо и љева, Дечак и Девојчица ља
љраше):*

И тако су они сркали

док су око љо хрчки хркали

и зрикавци травке стругали

и њима се кришом ругали...

ПЕСНИК: Једна бака бану с вретеном...

БАБА *(љзађе и засљане; с неверицом љледа Сунце и
Месеца):*

Чича! Чича, дај брзо пушку.

Да видиш чудо невиђено:

два неваљалца обрала крушку,

па се прикрала млеку, деко,

и попише нам, врагови, млеко!

ЧИЧА (бане с љушком и заспане):

Шта си рекла, враг ти твој ћаћа?!

Па то су златна небеска браћа!

(Обоје се љовлаче и даље љоворе.)

БАБА: Све ти цаба...

ЧИЧА: Ђути, баба!

БАБА: Откуда оба у исто доба?! (Оглазе.)

ПЕСНИК: Већ први свитац пали пшенично

поље, где плаве грлице грчу,

а златна браћа наизменично

само трепћу и срчу ли срчу...

ПЕВАЧ (љоскакује околу, Дечак и Девојчица љакође):

Ја чујем ... срче ... а мислим ...

грче...

Они пију ... а сви нас бију...

СУНЦЕ: Једно је звонце ћуткало попце

и једно куче негде лајало.

И да та шерпа беше чаробна,

и то би вече сву ноћ трајало.

Али то беше обична плава

шерпа за бело млеко од крава,

и, тако, пре него што преста

та лепа игра – млека неста.

ПЕВАЧ (љоскакује и љева, деца за њим):

Млека нестаде, игра престаде,

млекца нестаде, игра престаде!

ПЕСНИК: Сунце сиђе још мало ниже

и поче плаву шерпу да лиже.

А његов брат истеже врат

и завуче главу у шерпу плаву.

(Сунце и Месец чине оно љићо љовори љесник.)

Споречкаше се и покошкаше

као око царске столице

и оборише са полице

и шерпицу и још две флаше.

(Тресак љосућа.)

И тад Планинка бану на врата...

ПЛАНИНКА (Појави се и заспане љренеражена.)

ПЕВАЧ (радосно љоскакује и љева, а Дечак и Девојчица извирују):

И тад Планинка бану на врата

и виде како два златна брата

(Сунце и Месец је уљедају и брзо дохватише неку љранчицу, ојкораче је и љраве се невешћи.)

на зањиханој гранчици јашу...

ПЛАНИНКА: Шта ћете ту, богу вам вашу?!

(Пауза. Дечак и Девојчица се кикоћу.)

МЕСЕЦ (*муца*): Ја ... овај ... ја ... ја ... хоћу рећи ...
нисам ни пио ... ни оборио...

СУНЦЕ: Јеси, јеси ... смем да се ... овај ... ти си и
мене наговорио!

МЕСЕЦ: И јој, што лажеш!

СУНЦЕ: Шта, шта то кажеш?

МЕСЕЦ: Лажеш, мајке ми!

СУНЦЕ: Ко? Ја! Ти лажеш!

ПЛАНИНКА: Сваког дана ви, неваљалци,
обигравате око тарабе.

Лажете оба, кò неки врапци,
а ја испљесках децу за цабе!

ДЕЧАК: Ето ти, видиш! На правди бога!

ДЕВОЈЧИЦА: Ми испаштамо, а они пију!

ОБОЈЕ (*обраћају се њеснику*):

И ... шта је било после тога?

ПЕСНИК: Питајте једну оклагију!

(*Сунце и Месец љокуњено сџоје исџред Планинке, а
Певац, Дечак и Девојчица љоскакују око њих и љевају*):

ПЕВАЧ и ДЕЦА: О Оклагијо,

о Пелагијо,

ти што се кријеш

у тамном кутку,

реци нам, реци,

добро испеци,

шта је све било
у том тренутку?

ОКЛАГИЈА (*љојављује се, храмље и љосрђе*):

Ту сам ја, ту сам, незвани гости,
ал' нисам више на дужности.

Ја сам вам, моји цветови златни,
ја сам од тада – инвалид ратни!

ПЕСНИК: Е, због тог рата, два златна брата
беру лишће и звезде круне

те један другом изворе труне.

И од тог данца та два близанца

што се целом свету јављају –

један другог не поздрављају.

А кад их жеђ, као коприва,

ожари изнад пшеничних њива,

опет они, о опет они,

кò надувени златни балони

са кићанкама чудесних шара –

поцупкују и поплуцкују

по дрвећу око млекара

и обојици, кò златне жице –

расту ли расту – зазубице!

СВИ (*сви се хваџају у коло и љоскакујући око млекара
љевају*):

Зује пчелице, цвркућу птице,

цветају свици око живице...

а наше непце жари и пецка

једна жеђ стара, око млекара,

па нам свима, кò знатне жице,

расту и расту – зазубице...

па нам свима, кò златне жице,

расту и расту ... зазубице...

ЗАВЕСА

Добрица Ерић

меденица, доља, муљати, срочити, трица, гркати,
попац, споречкати се, покошкати се, невешт
(правити се невешт), цабе, поплуцкивати, зазубица

Подвуци у тексту зеленом бојом све дечје претпоставке у вези с разлогом свађе између Сунца и Месеца.

Шта је то Сунце било видело, па му се онда страшно свидело?

Како је Сунце отерало децу од млекара?

Пронађи у тексту и препиши стихове којима се казује:

• како је Сунце почело да пије млеко из плаве шерпе _____

• како се Сунцу млеко допало _____

Зашто деца на причу о Сунцу и Месецу додају: *О-хо-хо ... а после ... ми испаштамо!*

Шта је учинио Месец када је видео Сунце како пије млеко?

Због чега су се посвађали Сунце и Месец?

 Објасни значење следећих стихова:

- И рâни Месец њодиге ѓлаву / из булке, кò из злâйне колевке – _____
- Подне је давно с крушке оѓало – _____
- И дан кò ѓлог с крушке оѓаде – _____
- Грлица вечери у жиѓу ѓрче – _____
- и ... док жедан бумбар шара / злâйну ѓишину око бунара – _____

 Шта је баба учинила када је видела да је млеко попијено?

 Зашто се Планинка ѓутила на златну браћу?

 Како је игра око млека престала?

 Зашто песник Сунце и Месец назива златном браћом?

Пронађи речи које дочаравају звуке у песми и препиши их.

Подвуци плавом бојом песничку слику која ти се у овом тексту највише допала.
Објасни зашто ти се допала.

Пронађи и напиши по један пример из текста за:

- поређење: _____
- персонификацију: _____

Објасни зашто је овај текст драмски.

Препиши из текста један пример дидаскалија.

Направи план препричавања овог драмског текста. Одреди делове радње као што је започето.
Препричај текст.

1. Деца нагађају разлог свађе између Сунца и Месеца
2. Сунце посматра децу која поскакују око млекара
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

Ако би желео да сазнаш нешто више о некој животињи, у којим књигама би те податке могао да пронађеш? Где би потражио те књиге?

Врабац

ОСОБИНЕ – Врабац је птичица дугачка отприлике петнаест сантиметара, а тешка тридесетак грама. Распон њених крила износи око двадесет и пет сантиметара.

Глава је у врапца витка и лепо заобљена, са прилично крупним, чврстим кљуном чунаста облика, којим лако хвата сваковрсне семенке, зоба бобице и грицка воћке и поврће. Лети је кљун црне боје, а зими постаје тамносмеђ.

На ногама има три предња прста и један задњи. Прсти су наоружани оштрим канцама, које се лако увлаче у кору грана, па се тако птица може спретно кретати по дрвећу као и на земљи.

Врапчева се песма састоји од свега неколико више пута понављаних нота: „Цив, цив“. Узвик дозивања је: „Циу, циу“ или „Циррр“ (знак узбуне).

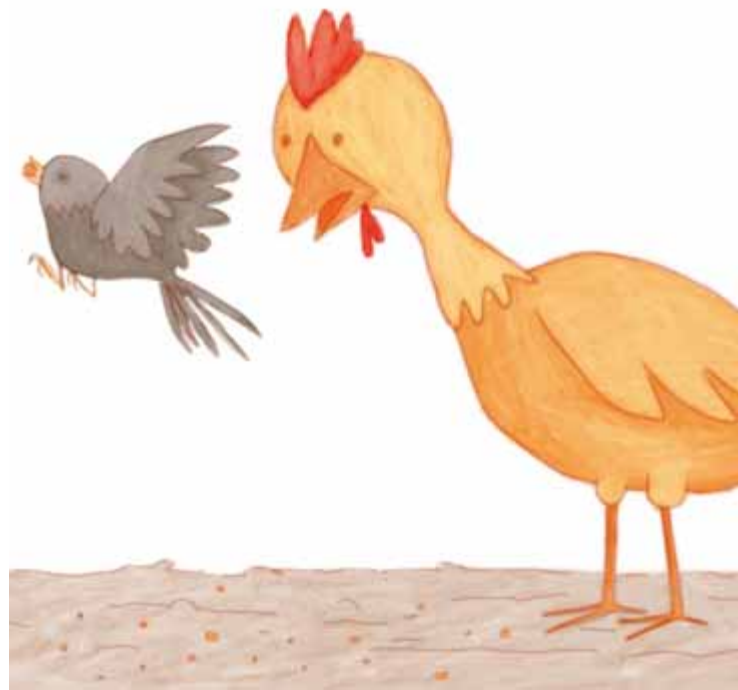
Ова је птица велики пријатељ других животиња, особито коња и паса. С великим задовољством, и кад год може, узима зрна пшенице кокама из кљуна, не обазирјући се при том на њихове претње.

Када јој се за то пружи прилика, врло радо једе у друштву других животиња, понекад из њихове посуде.

ГДЕ ЖИВИ – Врабац увек борави на местима где има кућа, кровова, рупа у зидовима. Ако људи напусте куће, одлази и он. Мада изгледа врло питомо, нерадо прихвата живот у сужањству.

Ако се нађе у кавезу, побећи ће првом приликом, за разлику од других птица које, када се једном спријатеље с човеком, неће више да га напусте, чак и ако их он пусти на слободу.

Врабац је препреден и сумњичав; упознао је

човека и научио да у њега не сме имати превише поверења. Пре него што додирне неки предмет који је припадао човеку, добро ће проверити да се у њему не крије клопка. Иако долази да тражи мрвице на наслоне прозора, никад се не одомаћи толико да би примио храну из човекове руке.

ОБИЧАЈИ – Дању веселе чете врабаца неуморно лете и скакућу у потрази за храном. С вечери се сви скупе на високом стаблу, које се преко ноћи претвори у врапчје коначиште. Пре спавања су још дуги бучни. Чаврљају и галаме; често се свађају. То се понавља чим се пробуде.

Кад стегне зима и дође невреме, врапци се, да би се заштитили, склањају чак у димњаке, не марећи за дим и чађ који им огараве перје.

ЧИМЕ СЕ ХРАНИ – Врабац се храни претежно семенкама. Воли и свеже, мекано поврће, а нарочито је лаком на зрело воће. У доба сетве и када дође жетва, врапци се обилно госте пшеницом, па стога наносе знатну штету обрађеним пољима.

ПОРОДИЦА – У априлу тата врабац и мама врабица траже zgodна местанца где ће саградити гнездо за децу која ће се излећи. Таквих места има на претек: рубови кровних олука, неки кутић испод црепа, рупа у зиду куће. Ту птичице поставе хрпичу сена и сламе.

Од априла до јуна мама врабица у више наврата снесе четири до пет јаја.

Новоизведени врапчићи нису покривени перјем, већ су потпуно голи. Убрзо уздигну увис крупне жућкасте кљунове и вапе за храном.

Тата и мама муку муче да утоле силну глад својих малишана. Непрестано лете од гнезда, па на траг. Није то баш лако сакупити око пет стотина инсеката, што представља дневну залиху за породицу.

Врапчићи брзо расту и кад стекну сигурност у лету, напуштају родитеље и придружују се вршњацима.

Из књиџе

Мала енциклопедија животињског царства,
Београд, 1968

чунаст, сужањство, коначиште, чаврљати, лаком

 На основу прочитаног текста о врапцу унеси најважније податке у задату табелу.

особине:

где живи:

чиме се храни:

– *семенке*

– *свеже ђоврће*

– *зрело воће*

– *зрна ђшенице*

породица:

 Како се врабац односи према животињама из околине?

- а) плаши их се
- б) слободно им прилази
- в) напада их

 Како се врабац односи према људима?

- а) одлази даље од људских насеља
- б) слободно прилази људима
- в) нема поверења у људе

 Пронађи у тексту три примера за врапчеву дружељубивост и испиши их на линијама.

1.

2.

3.

Пронађи у тексту три примера који показују врапчев однос према људима.

1. _____
2. _____
3. _____

Напиши на који начин се врапци оглашавају

- када певају: _____
- када се дозивају: _____
- када упозоравају на опасност: _____

Наведи податке из текста у којима се говори о томе како се врапци понашају пред спавање.

1. _____
2. _____

Мама и тата врапци су веома брижни родитељи.

Наведи два податка која си прочитао у тексту, а који то показују.

1. _____
2. _____

Која је главна сврха овог текста?

1. _____
2. _____

Чиме је аутор овај текст учинио посебно занимљивим?

Заокружи одговор са којим се највише слажеш.

- а) детаљним описом врапчевог изгледа
- б) тачним подацима о особинама и понашању врапца
- в) осећајним казивањем детаља о животу врапца и његове породице

Колико гледаш телевизију? Сматраш ли да претерујеш у томе?

Шта ти ради телевизија

Телевизија није нимало безазлен члан твоје породице. Људи који тамо смишљају програме моћно утичу и на твоје понашање. Одгледаш програм и, као, заборавиш све. Е па, не заборавиш! Ти, некако, заједно са јунаком серије или филма проживиш ситуације које гледаш, оне постану твоје готово исто колико и стварна искуства. Јунак ти постане близак, његови проблеми су и твоји проблеми. Неки људи „одлепе“ чак толико да телевизијска искуства за њих постану стварнија од стварних искустава. На пример, почну да се облаче, одевају, говоре и мисле као јунак са телевизије.

Зато, пажљиво са телевизијом! Не допусти да она пресудно утиче на твоја уверења.

Научи да критички гледаш ТВ. Како се то ради?

1. Направи план гледања ТВ-а. Немој да вртиш канале док нешто не нађеш. Прво нађи у новинама шта ћеш гледати, па тек онда гледај. Ако имаш видео, сними емисије и гледај их онда када је теби угодно. Подреди ТВ распоред распореду својих обавеза!

2. Не веруј у све што чујеш на ТВ-у. Провери ствари! Распитај се около, баци поглед у неку енциклопедију. Ако је неки догађај у питању, окрени и друге канале, па упореди како они извештавају о истој ствари. Десиће се да си на ТВ-у видео само једно од могућих мишљења, само један од могућих погледа. Треба да будеш свестан да то није и једини поглед.

Многи озбиљни људи раде неозбиљне ствари и многе симпатичне особе раде веома несимпатичне ствари.

3. Ако са неким гледаш ТВ, поразговарај на крају емисије о томе шта сте гледали. Испитај како је тај други то разумео, да ли би он тако поступио, да

ли је могло другачије. Разговор о ТВ емисијама је zgodан начин да о својим ближњима сазнаш нешто што иначе не би рекли. Коментаришући понашање ТВ јунака, они много кажу и о себи.

4. Пробај да проникнеш у ТВ занат. Размишљај мало о технологији прављења неке емисије. Како је могуће извести неки филмски ефекат, шта је све морао проћи човек који је снимео неке ретке сцене из живота животиња, како је приказан неки догађај – да ли је јасно шта се стварно десило, да ли су да-те праве и битне информације итд. Јер све то, ипак, раде само људи.

Како би направио такву емисију да си редитељ? Каква би решења изабрао, како би се понашали тво-ји јунаци, у какав амбијент би их све сместио...? Укратко, како би ти то направио?

ТВ серије које гледамо, нарочито оне полицијске, акционе, пуне су насиља. Проблеми се решавају тако што неко неког укока, или млатне, или му заврне ру-ку иза леђа ... и готова ствар. То је веома брз начин да се постигне циљ, а главни јунак најчешће јако жури, фрка му је, нема времена за fine методе.

подредити, информација, уокати, фрка, анализа, последица, нокаутирати

На основу онога што си сазнао из текста, одговори на следећа питања:

- Како телевизијски програм може негативно да утиче на гледаоца?

- Која се четири начина критичког гледања телевизије предлажу у овом тексту?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Такве серије су права реклама за насиље. Предлажемо ти да направиш само једну једину, најгрубљу анализу: изброј колико пута је главни јунак насиљем решио проблем, а колико пута је наступио мирољубиво.

Замисли себе као нервозног полицијског инспектора. У колико случајева стварно можеш да примениш инспекторове методе? Човек би понекад радо неког млатнуо, али то у правом животу има своје последице. У серијама жртве остану на поду, а јунак трчи даље. У стварном животу се жртва дигне и онда почиње фрка. Зато не маштај о нокаутима. Они у највећем броју случајева нису добар метод. Чак и да ти пође за руком да некога нокаутираш, створио си себи једног непријатеља. Тај ће се трудити да ти то негде и некако врати.

*Из књије Конфликти и шта са њима,
Дијана Плуш и Љиљана Маринковић*

Шта аутори овог текста предлажу у вези са емисијама препуним насиља?

Шта је главни циљ овог текста? Заокружи одговор за који мислиш да је тачан.

- а) да те убеди да је телевизија штетна по здравље
- б) да те упозна са техником прављења ТВ емисија
- в) да ти помогне да схватиш добре и лоше стране телевизије
- г) да те подстакне да заволиш телевизију

Шта ти мислиш о телевизији?

Колико времена у току дана provedеш гледајући телевизију?

Које су ти емисије омиљене? Зашто?

Које емисије не волиш да гледаш? Зашто?

Да ли ти старији забрањују да гледаш неке емисије? Шта мислиш о томе?

СЕТИ СЕ шта смо научили...

6.

ДОБРО СЕ ДОБРИМ ВРАЋА

ЧИТАМО

- поему о мраву добра срца
- народну причу
- баладу
- народну лирску песму
- бајку

УЧИМО И ВЕЖБАМО

- о мелодичности књижевног текста
- о балади
- о речима са супротним значењем
- о значењу речи, израза и пословица

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ

- да опишеш свој доживљај невремена
- да направиш сопствени речник
- да напишеш другачији крај песме и басне
- да наведеш сличности и разлике између две бајке

Сети се басне *Цврчак и мрави*. Како се завршава? Сисли другачији завршетак те басне.

Мрав добра срца

Три милиона и један мрав живе, раде
и спавају
у мрављем граду,
испод велике крушке, у хладу.
Они имају куће на спрат, на три, на девет
спратова,
они навијају будилнике на пет, да би се на
време
пробудили.

Тачно у пет зазвони милион сатова.
Тада мрави устају, галаме, праве збрку,
облаче се, перу зубе у трку.
Када зазвони шест, нема никога у граду;
сви су на раду.

Ујутро мравље старешине по списковима
прозивају:
мрав тај и тај.
Мрави се по именима одазивају.
Свак мора да каже: Ту сам! И: здрав;
када се јави три милиона и један мрав
тада је списку крај.

Пре три дана, тек што се јутро заплавило,
мрави се три пута у групе престројавали
и три пута се пребројавали.
Старешине су из спискова прозивали:
мрав тај и тај.
Мрави се, по именима, одазивали.
Како год окренеш: три милиона мрара!
И крај!
Шта је са једним мравом? Зар спава?!

Сутрадан исто, и прекосутра исто,
три милиона мрара тресе главом.
Ту има нешто чудно! Ту нешто није чисто.

То занимљиво постаје!
Зашто и који мрав недостаје?

Нема мрара који је највише певао и галамио;
он се, због нечег, осамио.

– Шта му је? – чуди се три милиона мрара
у мрављем граду,
испод велике крушке, у хладу.
Шта му је?
Зашто самује?

Три дана није ни реч прозборио.
Мрави који са посла кући хитају
његову мајку питају:
– Да ли се одобрвољио?
Да ли је проговорио? Три дана ништа није ручао,
сам је по граду лутао
и замишљено ћутао,
или на степеништу чукао.

Сви се питају: Шта му је?
Шта му је? Зашто самује?

заплавети се, заплавити, престојавати се,
осамити се, самовати, прозборити, узјогунити се

- Подвуци плавом бојом стихове који описују како изгледа мрављи град. Испричај како га ти замишљаш.
- Подвуци зеленом бојом стихове у којима се говори о томе шта мрави раде ујутру и објасни их.

Све је у мрављем граду збунио.
Мрвицу кекса су му нудили,
а он се узјогунио:
није ни прстом макнуо, нити ју је такнуо.

А јутрос, тек што се дан заплавио
неко је бучно прозор отворио
и мрављем граду јавио:

– Прговорио је! Прговорио!

Зашто је мрав три дана ћутао?
Што није ручао?
Што је замишљен градом лутао?
И на степеништу чукао?

– Пре неколико дана – вели – мој је тата
отерао гладног цврчка с врата.
И, сада, нећу ни да се макнем.
Док не доведете цврчка да са мном руча
нећу ништа да такнем!

Па сада
у мрављем граду,
испод велике крушке, у хладу,
три милиона мрава трчка
и тражи цврчка.

Бранислав Црнчевић

- Подвуци црвеном бојом стихове који указују на то како су се понашали мрави када су приметили да нема једног мрава.
- Пронађи и подвуци жутом бојом стихове у којима се говори о томе како се понашао мрав који је нестао. Како га ти замишљаш?

Шта мислиш, да ли је побуна мрава праведна? Објасни зашто.

Књижевни текст *Мрав добра срца* спада у (заокружи):   а) поезију   б) прозу

Мелодичност поезије постиже се складношћу стихова који лепо звуче и остављају пријатан утисак на читаоца. Мелодичност књижевног текста утиче и на његово значење.

Објасни шта све и на који начин доприноси мелодичности овога текста (рима, понављање речи и стихова и сл.).

Шта значи имати добро срце?

Ово су неки изрази настали од именице *срце*. Размисли и напиши шта они значе.

златно срце – _____

бити каменог срца – *бити неосетљив, нејојустљив*

имати меко срце – _____

зло срце – _____

лавље срце – _____

зечје срце – _____

бити тврдог срца – _____

бити без срца – _____

бити некеме у срцу – _____

сишло му срце у пете – _____

сломити некеме срце – _____

давати некеме од срца – _____

лежати некеме на срцу – _____

бити далеко од срца – _____

поезија, проза, мелодичност

Пронађи у речнику на крају књиге значење речи *задужбина*.
Шта знаш о светом Сави? Сети се прича које говоре о њему.

Најбоље задужбине

Тако дођу једанпут два богата човека к светом Сави, па му кажу: „Свети владико! Богати смо и имамо свега доста. Радиле смо, па нам је Бог дао. Знамо да ће и ово наше богатство проћи. Неће дуго трајати, као и остала што нису била дугог века. За време нашег живота и богатства ради смо да учинимо понеку добру задужбину, па смо дошли к теби да нам ти кажеш које су то најбоље задужбине“. „Ја вам нећу сада то казати“, рече богаташима свети Сава, „но идите по свету и чините добра дела. После три године да се вратите, па ћу вам ја тек онда рећи: или сте добро или зло учинили.“

Богаташи су послушали светог Саву. Узели су доста новаца и кренули се на пут, да чине у свету добра дела. Да се не би гдегод у путу срели, један се од њих крене право на исток, а други право на север. Тако су по свету путовали и чинили народу добра дела. После три године врате се својим кућама.

Кад оду светом Сави да му кажу шта су радили и где су били три године, свети Сава прво упита старијег трговца: „Шта си ти учинио?“ Старији му трговац рече: „Свети владико! За ове три године путовао сам по свету, па сам за свој рођени новац подигао: три велике цркве, три школе, три извора, три гостионице, три моста, три лађе и три болнице. Свакој цркви купио сам по три звона; а свакој школи платио сам по три учитеља; а свакој болници по три лекара“.

Свети Сава му на то рече: „Лепе су твоје задужбине: цркве требају да се у њима људи Богу моле; школе требају да се у њима деца уче свему ономе што је добро; извори требају да се са њих мештани и путници напију лепе и чисте воде; гостионице требају да се у њих склоне путници и намерници; мостови требају да се људи не даве по дубоким рекама; лађе

требају да преносе путнике преко великих вода; болнице требају да се у њима лече болесни; звона требају да оглашују службу Божју и да позивљу људе у цркву; учитељи требају да упућују децу на рад, поштење и знање; лекари требају да чувају народно здравље и народни живот“.

За овим се свети Сава окрене млађем трговцу, па га упита: „А шта си ти урадио за ове три године?“ Млађи

трговац му рече: „Свети владико! Ево да ти све по реду кажем. Кад сам стигао у прво село, беше запао један путник, с колима и воловима, у једно велико благо; ја му помогах, те одатле изиђе. У другом селу беше се човеку запалила кућа, те да ја не викнух, хоћаше изгорети и он и чељад му. У трећем селу уклоних мало дете с пута испред кола која хтедоше да га прегазе. У четвртом селу чувао сам за седам дана и седам ноћи сиротог болесника, који не имађаше никога више сем два нејака детета, нудећи и дворећи га. У петом селу извадих из бунара једно дете, које се хтело онога часа утопити. У шестом селу растерах разбојнике испред куће једног великог богаташа. У седмом селу накалемих и посадах поред пута три лепе и племените воћке. У осмом селу одбраних слабијег од јачег, који га

хоћаше убити. У деветом селу оправио сам један напуштен и забатаљен извор поред једног великог друма. У десетом селу нахраних једног убогог старца и поред тога дадох му гуњ и опанке. У једанаестом селу показах пут за оближњи град неким странцима. У дванаестом селу нађох и дадох пуну кесу новаца човеку који је беше изгубио, и то баш онеме који ме прошле вечери не прими на преноћиште. Најзад, у једном граду поделих сиротињи сав новац који сам био са собом понео, тако да сам без паре дошао кући“.

Зарадовао се свети Сава оволиким добрим делима млађег трговца, па га загрли, пољуби и рече му: „Жив ми био, синко, и велику срећу имао! Задужбине се могу подизати и новцем и добрим делима. Но задужбине које се подижу новцем мање су од задужбина које се чине добрим делима. Задужбина коју неко чини сам собом, својим личним радом, лишавајући се и сам и мучећи се, више вреди од задужбине која се новцем подиже. Твоје су задужбине боље од задужбина твога старијег друга“.

Народна њрича

задужбина, владика, чељад, нудити, накалемити, оправити, забаталити, гуњ

Зашто су трговци одлучили да учине добре задужбине?

Наведи које је добре задужбине учинио старији трговац.

Пронађи и подвуци плавом бојом оно што је свети Сава рекао о значају задужбина старијег трговца. Објасни значење тих добрих дела.

 Наведи укратко шта је млађи трговац урадио.

1. _____
2. _____
3. _____

 Пронађи и црвеном бојом подвуци речи којима је свети Сава оценио важност дела млађег трговца.

 Објасни зашто је свети Сава боље оценио задужбине млађег трговца него задужбине старијег.

_____

 Напиши своје мишљење о задужбинама и једног и другог трговца.

_____

 Подвуци речи са супротним значењем у следећим народним пословицама. Објасни шта значе ове пословице.

 гладац, јадац,
кривда

Што један луд замрси, сто паметних не могу размрсити.

Злу дај, а добра познај.

Вешт гору ломи, а невешта – гора.

Са добрим другом и преко света, а са злим ни на пир.

Споља гладац, изнутра јадац.

Ако правда не помогне, кривда неће помоћи.

Добар глас далеко иде, а зао још даље.

Чега се мудар стиди, тим се луд поноси.

У ратара црне руке, а бела погача.

Срећан је кога туђа несрећа учи памети.

Пронађи у речнику на крају Читанке шта значе следеће речи: *јетрва, адамско колено, преслица.*

Јетрвица адамско колено

Храни мајка два нејака сина
у зле дане, у године гладне,
кад је била понајскупља храна:
ока брашна тридесет динара.
Хранила их и одранила их
на преслици и десници руци.
Кад су деца женидбе дорасла,
обадва је оженила мајка,
довела им две лепе девојке:
Виду Винку, Давиду Ковиљку.
Јетрвице мало живовале,
мало време три године дана;
кад настала година четврта,
свака роди по једнога сина,
Винка Мирка, Ковиљка Маринка.
Ал' не прође ни годину дана,
Ни година, нит ће половина,
разболе се невестица Винка,
разболе се, хоће умријети,
па дозива своју јетрвицу:
„Ој Ковиљка, мила сестро моја,
ја болујем и хоћу умрети,
аманет ти сиротице моје,
сиротице и моје и твоје!
Пази, секо, сиротицу моју:
кад Маринку бела хлеба сечеш,
подај, секо, и мојему Мирку,
њему подај од хлеба корице –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.
Ој Ковиљка, мила сестро моја,
кад Маринку справиш кошуљицу,
моме Мирку закрпи траљицу –

нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.
Ој Ковиљка, мила сестро моја,
кад нам света недељица дође,
кад изиђеш на сокак међ друге,
твог Маринка на крило посади,
мога Мирка код себе на земљу –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.
Ој Ковиљка, мила сестро моја,
кад нам свето Васкрсење дође,
кад на деци рухо кројите,
вашем кројте како вама драго,
моме кројте чисто рухо црно –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема.
Ој Ковиљка, мила јетрвице,
кад ми, сејо, у цркву пошећеш,
твог Маринка на руци понеси,
мога Мирка за руку поведи –
нек се знаде да је сиротица,
да мој Мирко своје мајке нема“.
То изусту невестица Винка,
то изусту, па душицу пусти.
Хвала богу, хвала јединоме!
Ковиљка је срца милостива,
она знаде шта је сиротињство
(од малоће сиротица ј' била):
прије Мирку бела хлепца даје,
прије Мирку нег своме Маринку;
прије Мирку скроји кошуљицу,
прије Мирку нег своме Маринку.
Кадно света недељица дође,

кад изиђе на сокак међ друге,
 њеног Мирка на крило посади,
 свог Маринка до себе на земљу:
 нитко не зна да је сиротица,
 а да Мирко своје мајке нема.
 Кадно свето Васкрсење дође,
 кад на деци рухо покројише,
 какво Мирку, онако Маринку,
 чисти скерлет и зелену свилу,
 свако мисли и свако се диви
 како стрина негује их оба,
 као да су браћица рођена.
 Кад Ковиљка у цркву пошеће,
 обојицу води за ручицу,
 а сав народ стрину благосиља
 (сам ли господ из небеског царства):
 „Ој Ковиљка, колено адамско,
 проста душа твојих родитеља,
 који су те породили мудру,
 међ туђу те браћу оправили,
 па ти знадеш шта је сиротињство!“
 Боже мили, на свему ти хвала!
 Тако ради јетрва Ковиљка:
 она храни оба своја сина,
 хранила их до седамн’ест лета.
 Кад настало лето осамн’есто,
 писат пође цареви везире,
 писат пође по земљици царској
 и он купи на цареву војску:
 где с’ у кући четир’ мушке главе,
 од четворо узима тројицу;
 где с’ тројица, узима двојицу;
 где двојица, онде обојицу;
 где је један, и оног једнога.
 Редак дође Ковиљкином двору
 да јој иде Мирко и Маринко,
 да јој иду на цареву војску.

Обадва их оправила мајка
 да јој иду на цареву војску.
 Кад је било у боју првome,
 кад у ватру деца ударила,
 пуче пушка из те ватре прве,
 пуче прва те уби Маринка.
 Сам остаде сиротица Мирко,
 сам остаде на царевој војсци.
 Војевао за девет година.
 Кад настала година десета,
 прекиде се та царева војска,
 не зна Мирко на коју ће страну:
 да ли стрини, да ли свету белу.
 Окрете се својој милој стрини.
 Далеко га она угледала,
 па је преда њ стара ишетала:
 „Чедо, Мирко, а где је Маринко?“
 „Ој, бога ми, моја мила мајко –
 јер за другу бољу не знам мајку –
 кад смо били у боју првome,
 пуче пушка из те ватре прве,
 пуче прва те уби Маринка!“
 Заплака се јетрва Ковиљка,
 па говори сиротици Мирку:
 „Чедо, Мирко, оди ближе стрини!
 Ја не имам да загрлим сина,
 а ти немаш да т’ загрли мајка,
 оди, Мирко, да т’ загрли стрина!“

Народна ђесма

јетрва, адамско колено,
 прслица, аманет, сиротица,
 справити, траљица, Васкрсење,
 рухо, сиротињство, малоћ(а),
 скерлет, оправити, војевати

Објасни значење стихова:

*Хранила их и одранила их
на њреслицу и десници руци.*

Подвуци у песми плавом бојом стихове у којима се говори о томе како народ благосиља Ковиљку за њену мудрост. Објасни због чега народ хвали Ковиљку.

Објасни зашто је Мирко после војевања (рата) био у дилеми куда да пође (*да ли стирини, да ли свећу белу*).

Зашто се Мирко одлучио да крене својој стрини?

Објасни шта је осећала Ковиљка када је изговорила речи:

*Чего, Мирко, оди ближе стирини! / Ја не имам да зајрлим сина, / а ти немаш да ти' зајрли мајка,
/ оди, Мирко, да ти' зајрли стирина!*

 Повежи дате појмове са одговарајућим стиховима.

племенитост

*Ој, боја ми, моја мила мајко –
јер за другу бољу не знам мајку –
кад смо били у боју првоне,
уче ушка из те вајре прве,
уче прва те уби Маринка!*

искреност

*Кадно светио Васкрсење дође,
кад на деци рухо покројише,
какво Мирку, онако Маринку,
чисти скерлеи и зелену свилу.*

правичност

*Ковиљка је срца милостивна,
она знаде шта је сиротињство
(од малоће сиротица ј' била):
прије Мирку бела хлејца даје,
прије Мирку неї своје Маринку.*

 Утврди колико слогова има сваки стих ове народне песме. _____

 Како називамо стих са тим бројем слогова? _____

 Подвизи и објасни пословицу која највише одговара овој песми.

Чег се удар стиди, тим се луд поноси.

Добро се добрим враћа.

Срећан је кога туђа несрећа учи памети.

 Ова народна песма је **балада**. Баладе су дуже лирско-епске песме тужног садржаја у којима се пева неки догађај или судбина неке личности. Крај је обично трагичан.

Сети се шта се у природи дешава пре почетка невремена – ветра, пљуска, мећаве, града? Како олуја почиње, колико траје и како се завршава? Како се осећаш док траје невреме?

Град

Врућина и оморина... Нигде цвркута, нигде ветрића! Погдекоји сељак прође улицом, прекинуо сапињач, распучио прса, затурио капу на затиљак, па корача тешко, једва бога назива. Говеда се заобдала, па јуре улицом као бесомучна; коњи стали крај плота, у пашњаку, зној их облио, а они окренули главе један другом, па машу и репом се бране од силне муве; пси полегали под стреје, затворили очи, исплазили језике, и лено регну тек онда кад им мува на њушку падне ... и живина поскапа. Гушчићи полегали по бари; кокоши се склониле у хладове, опустиле крила, па зинуле од тешка зора; а ћурке заболеле кљунове у земљу, па се не мичу ... и дрвета опустила лишће, и кукуруз се пресукао, и влат пшенице стоји усправно као свећа, ни да се њи'не... Да те бог сачува!... Све игра пред очима; и онај ваздух побледео и отежао, па те гуши као пепео; кроза њ те сунце жеже као жеравица, а бледим се небом ваља понеки жбунић: бео, сив, мрк, голубије боје...

Кишица се спусти. Облак склапаше са свију страна, а ја гледам како се кишне капи претапају у прашини и осећам како ме запахњава мирис саме земље...

Наједаред дуну силан ветар. Дрвета се савијаху до земље. Он крхаше гране и гранчице, па то све носаше као сламке.

Шину муња, очи засенише. Онда загрме. Потраје мало, шину друга, трећа ... и – чу се лупа по крову. Бацим поглед у авлију и видех како од земље одскачу комади леда, велики као песница.

Град брисаше све: и грање, и лишће, и влат, и траву. Гране падаху са дрвећа, као да их мотком обијаш; са кућа падаху комади разбијена црепа... Замрачило се, па сипа као из подеране вреће, а ветар се напео, дува, па коси све као оштра коса. Не

само ја него ни најстарији људи у селу овако шта нису запамтили. Падао је као најбујнији пљусак. Зачас побеле земља, а кроз авлију почеше тећи јаруге од самога леда.

Кад већ разби прозор крај кога сам стајао, и кад ми поче капати са тавана на врат – ја се уклоних у собу.

Али ни тамо не беше боље. Жена стала крај прозора, па гледа и ћути, а дете плаче. Ја седох на кревет. Хиљадама најтужнијих мисли вртело ми се у памети. Сагао сам главу, па не смем ни да је дигнем. Страх ме хвата и при помисли да погледам на оно голо дрвеће и ону пустош...

Сунце се проби кроз облаке. Ништа јадније нисам видео у своме веку. По друму лежаше пообијано грање и лишће, блатом улепљено. Докле око могаше сагледати, сама пустош. Са висова се дизаше бела пара; дрва штрчаху као да су ватром опаљена; где беше таласава пшеница и кукуруз – ту сад згажена стрњика и патрљци, као да их је војска прегазила...

оморина, сапињач, распучити, заобадати се, бесомучан, регнути, поскапати, зор, пресукати се, склапати, шинути, влат, стрњика, патрљак

Јанко Веселиновић

• Препричај догађаје из овог текста на основу следећег подсетника:

1. Врућина и оморина 2. Кишица 3. Ветар 4. Муња 5. Град 6. Сунце.

• Вежбај препричавање догађаја унапред (шта је било после) и уназад (шта се догодило пре).

• Пронађи у тексту и препиши важне речи које говоре о бићима и појавама:

Пре непогоде:

- сељак – *корача шешко* _____
- *јоведа* – *јуре улицом као бесомучна* _____
- *јиси* – _____
- *јушчићи* – _____
- *ћурке* – _____
- *кукурузи* – _____
- *кокоши* – _____
- *дрвџа* – _____
- *ваздух* – _____
- *сунце* – _____

За време непогоде:

- *кишица* – _____
- *облак* – _____
- *вешар* – _____
- *муња* – _____
- *дрвеће* – _____
- *град* – _____

После непогоде:

- *сунце* – _____
- *грање и лише* – _____
- *дрва* – _____
- *јшеница* – _____
- *кукуруз* – _____

• Пронађи у тексту и подвуци плавом бојом део који говори о томе шта осећа писац после олује. Објасни његова осећања.

• У овом тексту пишчева осећања се мењају. Када описује природу пре почетка непогоде, наглашено је осећање замора, узнемирености и загушљивости. Напиши каква су пишчева осећања:

- током непогоде – _____
- _____
- _____
- после непогоде – _____
- _____
- _____

Пронађи у тексту и напиши још један пример за стилска средства:

- поређење – *влаћѝ ѝшенице сѝоји усѝравно као свећа*

- персонификација – *вешар се најео, ѝа коси*

Направи сопствени речник потребан за опис непогоде.

- *вешар* – глаголи: _____

– придеви: _____

- *облаци* – глаголи: _____

– придеви: _____

- *киша* – глаголи: _____

– придеви: _____

- *снеѝ* – глаголи: _____

– придеви: _____

- *ѝшенице* – глаголи: _____

– придеви: _____

- *људи* – глаголи: _____

– придеви: _____

Домаћи задатак

Опиши свој доживљај невремена. Наведи детаље који говоре о променама у природи. Напиши о чему си размишљао и шта си осећао док је трајала олуја. Смисли одговарајући наслов.

Шта мислиш, зашто се каже: „Једна јабука сваки дан и лекар није потребан“?

Јабука

Јабука је дрво које има широку крошњу. Достиже висину од преко 10 метара. Листови јабуке су јајастог облика, величине 5–10 см. Цвет је беле или ружичасте боје, пријатног, опојног мириса.

Јабука цвета од априла до маја. Плодови су обично округли, црвене, жуте или зелене боје. Зрели су од августа до октобра. Поједине ране сорте јабука сазре већ крајем јуна и почетком јула (на пример, петроваче, илињаче и др.).

Јабука најбоље успева у брдским пределима. Постоје многе сорте овог воћа, а код нас су најпознатије: будимке, кожаре, колачаре и новије сорте: јонатан, делишес, ајдаред и друге.

Плодови овог воћа користе се у производњи сокова, компота, џемова, пекмеца итд., а од њих се праве и неке послastiце: пите, штрудле, воћни колачи и сл.

Ово воће је укусно и веома здраво, па се препоручује за исхрану, јер је богато витаминима и минералима.

Заокружи шта је по твом мишљењу сврха овог текста:

- а) да те упозна с начином гајења јабуке
- б) да сазнаш важне чињенице о јабуци
- в) да те забави узбудљивом причом о јабуци
- г) да те убеди да гајиш јабуке

Наведи своје мишљење о плоду јабуке.

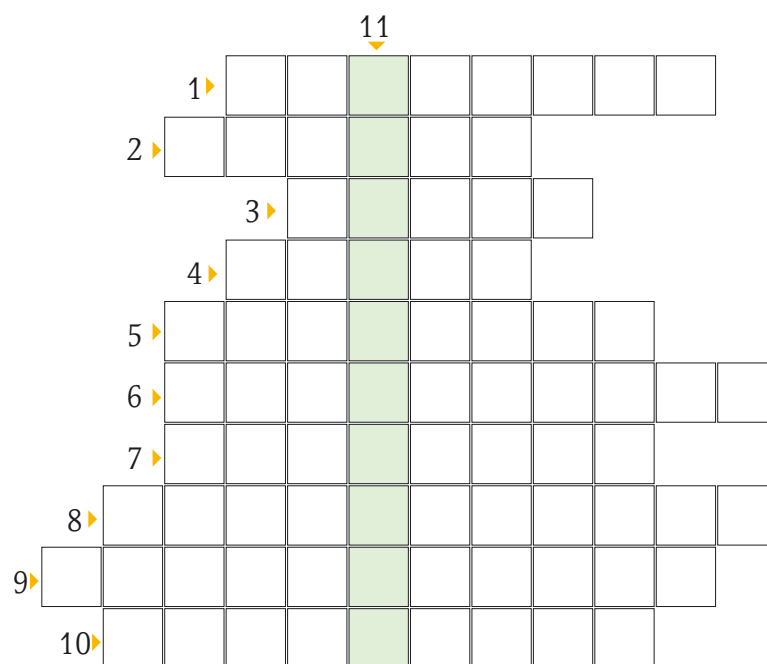

 На основу овог текста испуни следећу табелу.

назив биљке	
висина стабла	
облик лишћа	
боја цвета	
изглед плода	
време цветања	
време зрења	
коришћење	

 Реши укрштеницу.

1. оно што је мање важно
2. оно што неко тврди, износи као истину
3. осећање велике наклоности према некоме или нечему
4. способност замишљања ствари и догађаја
5. утврђивање сличности и различитости
6. својство онога који је правичан
7. суд који се изводи из једног или више других судова или чињеница
8. својство оног који је честит, поштен, племенит
9. просуђивање, стварање суда о некоме, нечему
10. особина онога који је искрен
11. велико задовољство, раздраганост

Šta su **narodne lirske pesme**? Zašto su narodne? Zašto lirske?

Jelenče

Raslo jelenče maleno,
ko u polju cveće šareno.
Gora ga rosom pojila,
košuta mlekom dojila.
Jelenče travu gazilo,
u travi izvor spazilo.
Ne da se više dojiti,
ni hladnom rosom pojiti.
S bistroga pije izvora,
draže mu polje neg gora.
Košuta gorom leleče:
„Propašće moje jelenče“.
Ne sluša mlado jelenče,
što majka gorom leleče,
već ono skače po polju,
ne sluti tešku nevolju;
tuda je momče lovilo,
jelenče mlado spazilo;
hitro se strelom bacilo,
jelenče ljuto ranilo.
Jelenče pišti u gori,
rana ga ljuta obori.
Košuta tužno leleče,
mrtvo je njeno jelenče.

Narodna pesma

Zašto je jelenče nastradalo?

Objasni poređenje: *Raslo jelenče maleno, / kô u polju cveće šareno.*

 Objasni značenje stiha: *Gora ga rosom pojila.*

 Pronađi i podvuci plavom bojom stihove koji govore o neopreznosti jelenčeta.

 Podvuci crvenom bojom stihove iz kojih se vidi zabrinutost košute.

 Navedi osobine likova iz ove pesme:

- Jelenče je _____, zato što _____.
- Košuta je _____, zato što _____.

 Objasni značenje reči i izraza:

- *slutiti* _____.
- *ljuta rana* _____.

 Smisli i napiši u stihu ili u prozi drugačiji kraj ove pesme.

 Objasni zašto je *Jelenče* lirska narodna pesma.

Да ли си читао бајку *Ружно паче*? Да ли си читао још неку Андерсенову бајку (*Палчицу*, *Царево ново одело* или неку другу)? Шта је то **бајка**?

Ружно паче

Како лепо беше у пољу: лето у пуном жеку, жито се злати, овас зелени, сено на зеленим ливадама садевано у стогове, рода корача на својим дугим ногама и клепеће египатски, јер је тај језик научила од мајке. Око поља и ливада протегле се велике шуме са дубоким језерима окруженим дубравом. Да, да, заиста прелепо беше у пољу!

На лепом месту, обасјано сунцем, окружено каналима, налази се старо властелинско добро. Од бедема до воде растао је репух, тако бујан и висок да се под његовим највећим лишћем могло сакрити дете и то у стојећем ставу. И ето, у том честару,

налик на густу шуму, седела је на своме гнезду патка на јајима и досађивала се јер се седење отегло, а мало ју је ко посеђивао; остале патке више су волеле да пливају по каналима него да седе под репухом и да с њом преклапају.

Најзад јаја једно за другим почеше да пуцају. „Пи, пи!“, зачу се из њих, сва жуманца оживеше, из сваког јајета исклуви се паче и помоли главу.

„Пат, пат!“, огласи се патка, а младунци пожурише, некако се искобељаше и почеше да се осврћу око себе, под зеленим лишћем; мати им допусти да гледају колико им драго, јер је зеленило здраво за очи.

„Како је велики свет!“, изјавише пачићи, јер су сад имали одиста више места него док су лежали у јајету.

„Зар мислите да је то цео свет?“, рече мајка. „Свет се протеже још далеко с друге стране врта, све до свештеникове њиве, само ја још никад нисам тамо била. Но, јесте ли ту сви?“ Потом устаде. „Не, још нису сви; ово највеће јаје још се није распукло. Па докле ће? Већ ми је стварно досадило!“

И опет седе.

„Но, како је, како је?“, упита је нека старија патка.

„Па ево. С једним јајетом још се натезем!“, одговори патка која сеђаше на јајима. „Никако да се отвори. А погледај ове остале! Најлепши пачићи на свету! И сви на оца, ону дангубу; није ме ниједном ни посетио!“

„Покажи ми то јаје што неће да се отвори!“, рече стара. „Слушај, па то је ћурче јаје. И мене су једном тако насамарили, па сам имала тешку муку с тим ћурићима; замисли: боје се воде! Вичем ја, зовем их, гурам у воду – све узалуд, неће и неће! Дај да погледам јаје! Јесте, ћурче! Боље ти њега остави и учи децу да пливају!“

„Ипак ћу још мало на њему поседети!“, рече патка. „Кад сам толико седела, могу још мало!“

„Како ти драго!“, одговори старија патка и одгеуца.

Најзад велико јаје пуче. „Пи-пии!“, пијукну паче и извали се из јајета. Било је велико и ружно.

Патка се загледа у њега.

„Страхота колико је велико! Ниједно друго паче није толико. А да одиста није ћуре? Одмах ћемо проверити. Мора у воду, па макар га ја сама морала гурнути!“

Сутрадан беше лепо време; сунце обасјаваше големо лишће репуха. Мајка патка с целом својом породицом упути се у канал, стиже до воде и –

плус!, скочи у воду. „Пат, пат!“, позва она младе и пачићи један за другим бућнуше у воду.

У први мах вода им се склопи изнад глава, али они одмах изронише и запливаше да беше права милина! Ноге саме почеше да им раде, сви бежу у води, чак и ружно сиво паче пливаше заједно са осталима.

„Не, није ћуре!“, рече патка. „Погледај само како лепо весла ножицама, како се право држи! То је моје рођено дете! И кад га добро загледаш, сасвим је лепо!“

„Пат, пат!“, повика мајка. „Сад брзо за мном, повешћу вас у свет, представићу вас у дворишту, само будите увек ближе мени да вас неко не погази. И чувајте се мачке!“

СТИГОШЕ У ДВОРИШТЕ. Беше тамо страшна граја, јер се две породице побише око једне јегуљине главе, коју најзад уграби мачак.

„Ето вам шта се дешава на белом свету!“, рече мајка патка облизујући кљун, јер је и она сама имала вољу на јегуљину главу.

„Хајде, мичите ногама!“, рече пачићима. „Само живо, и лепо се поклоните оној старој патки, која је најотменија од свих у дворишту. Има у себи шпанске крви и зато је тако угојена; видите, око ноге има везану црвену крпицу. То је највеће одликовање које патка може да добије; то означава да се за њу боје да се не изгуби, а овако ће и људи и животиње моћи лако да је познају. Хајде, живо напред! И држите ноге право, не дајте да вам се искривљују унутра! Лепо васпитано паче широко раставља ноге, као отац и мајка. Тако, а сада се лепо поклоните и реците: пат!“

Пачићи тако и учинише.

А друге патке их посматраху и гласно заграјаше:

„Гле, сад ће и ова хорда к нама! Као да нас је било мало! Тфу, а какво је оно једно паче?! Е, њега нећемо трпети међу нама!“

И одмах дојури једна патка и кљуну га у потиљак. „Остави га на миру!“, повика мајка. „Оно вам ништа није учинило!“

„Да, али је тако велико и тако чудно изгледа!“, рече патка која га је кљунула. „И зато га треба бубетати!“

„Лепа су ти деца, мајко!“, рече патка с црвеном подвезицом на ноzi. „Сва су дивна, сем тога једног које није успело. Било би добро кад би могло да се преобрази!“

„То је немогуће, ваша милости!“, рече патка мајка. „Оно, истина, није лепо, али има добро срдашце и уме сјајно да плива, баш као и остали, ако не и боље. Надам се да ће се кад порасте пролепшати или да ће се после извесног времена смањити. Превише је дуго лежало у јајету и зато не изгледа баш како треба.“

И она га чупну за врат и нежно помилова.

„Осим тога, оно је патак“, додаде, „и зато лепота за њега неће имати толиког значаја. Мислим да ће бити јак и да ће се некако снаћи у животу.“

„Други пачићи су заиста дивни!“, рече стара патка. „Понашајте се као код своје куће, а ако нађете јегуљину главу, можете је мени донети.“

И пачићи се владаху као код своје куће.

Само оно јадно паче, које се искљувило касније од свих и које беше толико ружно, почеше да кљуцају, гурају, уједају и обасипају подсмехом сви у дворишту – и патке и кокоши.

„Ух, колики је!“, говораху сви, а ћуран, који се родио с мамузама и због тога уобразио да је цар, сав се надуо па, попут брода са дигнутим свим једрима, кренуо право на јадно паче, и запућпурикао тако да му се глава сва зајапурила. Јадно паче не знађаше шта да ради ни куда да пође; много се жалостило што је тако ружно и што служи на подсмех целом дворишту.

Тако беше првога дана, а и потом биваше све горе и горе. Сви су прогањали јадно паче, па чак и његова рођена браћа и сестре беху зли према њему и увек му говораху:

„Дабогда те мачка одвукла, ти, одвратна наказо!“
А мајка би додавала:

„Боље да те моје очи нису никад ни виделе!“

Патке су га уједале, кокоши кљуцале, а девојка која је живину хранила, ударала би га ногом.

Пачету то најзад дозлогрди, па се једном залете преко дворишта и – прескочи преко ограде. А мале птичице што беху у жбуњу, уплашено прхнуше увис.

„То је зато што сам толико ружан“, помисли паче и склопи очи; али настави да трчи даље, све док најзад не стиже до велике мочваре где живљаху дивље патке. Преседе тамо целу ноћ, јер беше уморно и тужно.

Ујутро дивље патке излетеше из гнезда и почеше да се загледају у новог друга.

„Ко си ти?“, упиташе га, а паче се на све стране окреташе и све их најучтивије поздрављаше.

„Страшно си ружан!“, рекоше му дивље патке. „Али нас се то не тиче, све док не наумиш да се ожениш којом из наше породице!“

Јадно паче! Није му женидба била ни на крај памети, само да му дозволе да лежи у шевару и да се напије мало воде из мочваре.

Проведе тамо два дана, а онда долетеше две дивље гуске или, боље речено, гусана, јер беху мужјаци; недавно су се излегли из јаја и зато су наступали тако дрчно.

„Чуј, друже!“, рекоше му. „Толико си ружан да си нам се чак допао. Хоћеш ли да летиш с нама и да будеш птица селица? Ту, недалеко, у другој мочвари, живе прекрасне дивље гушчице госпођице. Дивно гачу га-га! Ти, који си толико ружан, можеш још да будеш добре среће код њих!“

„Пиф, паф!“, разлеже се одједном над мочваром и обе дивље гуске падоше у шевар мртве, а вода по-

румене од крви. „Пиф, паф!“, разлеже се поново и читава јата дивљих гусака излетеше из шевара. А паљба се настави.

Беше то велики лов. Ловци су опколили мочвару са свих страна; неки су седели притајивши се на дрвећу, чије се грање нагињаше над мочваром. Модрикаст дим попут облака обавијао се око тамног дрвећа и ваљао се над водом; ловачки пси шљапали су по глибу. Трска и шевар повијаху се на све стране.

Јадно паче беше ни живо ни мртво од страха! Вртело је главом и управо је хтело да је сакрије под крило, кад ли се у том трену створи пред њим огроман пас: исплазио језичину и стравично сева очима. Већ примаче пачету своју чељуст, исцери зубе и – шљап, шљап – одјури као што је и дошао.

„Боже драги!“, уздахну паче. „Толико сам ружан да је чак и псу огавно да ме уједе!“

И тако се притаји у тршчаку; над његовом главом сваки час би прелетала сачма и разлегао би се пуцањ за пуцњем.

Пуцњава престаде тек предвече, али се паче још дуго не усуђиваше да се помери. Прође још неколико часова док се не усуди да устане, да се осврне око себе и да потрчи што га ноге носе низ поља и ливаде. А ветар беше толико јак да је сирото паче једва могло да се пробија напред.

Пред ноћ стиже до сиромашне сеоске кућице. Беше толико оронула, само што не падне, али не знађаше на коју би страну пала, те тако и остаде. Ветар је тако фијукао око пачета да се оно мораде ослонити на реп како га ветар не би однео!

Али ветар се стално појачаваше. Тада паче, на срећу, опазе да су врата кућице испала из једне шарке и да су се толико искривила да се оно могло кроз отвор провући, те тако и учини.

У кућици живљаше нека старица са својом мачком и кокошком. Мачак, кога старица нази-

ваше синчићем, умео је да извија леђа у грбу и да преде, а умео је чак и искре да баца ако би га ко по мраку миловао уз длаку. Кокош је имала кратке ноге и стога је добила име Кратконога; вредно је носила јаја и жена ју је волела као рођено дете.

Ујутро опазише дошљака: мачак поче да мјауче, а кокош закакота.

„Шта је то?“, упита старица и погледа око себе. Али како имађаше слаб вид, учини јој се да је паче угојена патка која је однекуд долутала.

„Баш добра принова!“, рече. „Сада ћу имати и пачијих јаја, само ако ово није патак. Видећемо!“

И старица одлучи да неко време сачека, али прођоше и три недеље, а јаја не беше ни за лек.

Мачак је био господар у кући, а кокош господарица. Стално су понављали: „Ми и свет!“ Веровали су, наиме, да њих двоје чине половину света, и то ону бољу. А паче сматраше да се у том погледу може имати и друго мишљење, само што кокош не хтеде то да дозволи.

„Умеш ли да носиш јаја?“

„Не умем!“

„Онда лепо умукни!“

А мачак га упита:

„Умеш ли да правиш грбу, да мјаучеш и да сипаш искре?“

„Не умем!“

„Онда чувај своје мишљење за себе кад паметни говоре!“

Паче седе у угао и снужди се. Тада се сети свежег ваздуха, сунца и осети неодољиву жељу да заплива, толику жељу да не могаде да издржи а да се не повери кокоши.

„Шта ти пада на ум?!“, повика кокош. „Ту беспосличиш, па те глупости заокупљају. Носи јаја или преди, па ће те проћи.“

„Али пливати по води тако је пријатно!“, рече

паче. „Такво је уживање када се вода склопи над тобом и кад зарониш до дна!“

„Лепа ми уживања!“, рече кокош. „Ниси ти баш читав. Питај мачка, који је најмудрије створење које познајем, да ли би он хтео да плива или да се гњура. О себи да и не говорим. Упитај нашу господарицу, паметније од ње ваљда нема на целом свету. Мислиш ли да би хтела да плива или да се гњура?“

„Не разумете ме!“, рече паче.

„Но, ако те ми не разумемо, ко ће те разумети? Никад нећеш бити паметнији од мачка и од ове жене, а о себи и да не говорим. Не буди тако тврдоглав, дете моје, и хвали Бога за све добро којим те је обасуо. Зар ниси доспео у топлу собу? Зар се не крећеш у друштву од којег можеш нешто да научиш? А ти си несносан и разговор с тобом није пријатан. Можеш ми веровати да ти желим добро, зато ти и говорим непријатне ствари, а управо по томе се и познаје прави пријатељ. Боље се труди да носиш јаја и научи да предеш или да бацаш искре.“

„Мислим да ћу поћи у свет!“, каза паче.

„Па иди!“, узврати кокош.

И паче пође. Пливало је по води, гњурало се, али нико не обрађаше на њега пажњу, а и што би кад је било тако ружно.

Стиже јесен, лишће у шуми пожуте и потамне, ветар га гоњаше тако да оно играше у ваздуху; а ваздух беше хладан; облаци се спустише ниско, пуни града и снега, а на плоту сеђаше врана и кракаше кра, кра!, јер јој беше хладно. Већ на саму помисао о том следиш се од хладноће. Јадно паче не осећаше се нимало добро.

Једне вечери сунце лепо зађе, а из жбуња излете цело јато дивних великих птица; паче још никад не виде такву лепоту: беху заслепљујуће беле и имађаху дуге, витке вратове; то беху лабудови. Пуштали су чудне крикове, ширили дивна дуга крила и

одлетали из хладних земаља у топле крајеве, преко сињег мора.

Лабудови полетеше високо, високо, а ружно паче захвати неко чудно узбуђење. Заврте се у води, истегну према њима врат и на крају пусти продоран и чудан крик да се и само уплаши.

Ах, не могаше да заборави те лепе птице, те срећне птице, и, кад му се оне изгубише из очију, паче зарони у воду чак до дна, а кад изрони беше као ван себе. Није уопште знало како се те птице зову ни куда лете, а ипак их је волело; није им уопште завидело, јер како би му и на памет пало да за себе пожели онакву лепоту! О, да су бар патке хтеле да га поднесу у свом друштву – јадно, ружно створење!

А зима беше тако хладна! Паче мораде стално да се неуморно креће по води како јој не би допустило да се замрзне, али отвор којим је пливало из ноћи у ноћ је постајао ужи. Хладноћа је тако притисла да је лед све пуцао и шкрипао на води. Паче мораде да пребира ногама како вода не би сасвим стала, али најзад се умори, застаде и замрзну се у леду.

Рано ујутро наиђе неки сељак; угледа паче, разби дрвеном клонпом лед на води и понесе паче кући, својој жени. Тамо га вратише у живот.

Деца хтедоше с њим да се играју, али паче мишљаше да желе да му учине неко зло и од страха упаде у зделу с млеком и тако разли млеко по соби. Жена викну кршећи руке, а паче упаде у качицу с маслом, а потом у наћве пуне брашна, из којих одмах излете.

Јао, како страшно изгледаше! Жена викаше и трчаше за њим претећи жарачем, а деца уз смех и цику потрчаше да га стигну. Сва срећа, врата бежу отворена и паче прхну у жбуње и снег који тек што беше нападао. Ту се скупи и дуго остаде у снегу, је-два живо.

Али било би превише тужно кад би се испричало све што је претрпело јадно паче за време љуте зиме. Кад сунце поче поново да греје, оно лежаше у мочвари, у тршчаку; шеве певаху, беше дивно пролеће.

Паче размахну крилима и гле! – крила зашумеше јаче него пре и понесоше га снажније него некад, и пре но што дође к себи, нађе се у великом врту где цветаху јабуке, где мирисаше јоргован, док су се његове дуге зелене гране надносиле над воду у јарку. О, како све ту беше лепо, како се свуд осећаше дах пролећа!

У истом тренутку паче угледа три дивна бела лабуда; испливали су из честара и шумећи крилима лако клизили по води. Паче већ познаваше та лепа створења и, кад их угледа, срце му испуни неизречива туга.

„Полетећу тим краљевским птицама! Сигурно ће ме убити кљуновима што се ја, овако ружан, усуђујем да им се приближим; али идем, па нек ме убију! Више волим да ме убију ове птице, него да ме штипају патке, кљуцају кокоши, да ме ногом удара девојка која храни живину и да скапавам на зими!“

И паче слете у воду и заплива према дивним лабудовима; угледаше га и шумећи крилима запливаше му у сусрет.

„Убијте ме!“, повика јадни створ и пови главу ишчекујући смрт. Али шта виде у прозачној води? Виде своју сопствену слику, али како промењену! То више не беше незграпно, црносиво, ружно, одурно паче, већ прави лабуд!

Ништа није лабуду засметало што се родио у пачјем гнезду, само кад се излегао из лабудовог јајета.

Како се осећао срећан после свих ових невоља и превратности судбине; тек је сад био кадар да оцени своју срећу и лепоту која га окружаваше! А велики лабудови пливаху око њега и миловаху га кљуновима.

СТИГОШЕ у врт деца која почеше да бацају у воду хлеб и зрна, а најмање од њих повика:

„СТИГАО нови лабуд!“

Остала деца се обрадоваше и повикаше:

„Тако је, стигао нови лабуд!“, па атапшаше рукама и почеше да скакућу од радости, а онда потрчаше својим родитељима, доведоше и њих, па им заједно бацаху у воду хлеб и колаче и сви говораху:

„Овај нови је најлепши! Тако је млад и леп!“

А стари лабудови поклонише се пред њим.

Тада се млади лабуд застиде од радости; сакри главу под крило и сам не знађаше шта се с њим дешава; био је превише срећан, али не и охол, јер добро срце никад није охоло; мислио је о томе како су га гонили и ругали му се, а сад је слушао како сви говоре да је најлепши од свих ових лепих птица.

Јорговани су повијали своје гране над водом, а сунце је сјало тако топло, снажно. Тада зашумеше крила младог лабуда, он изви свој витки врат и кликну из свег срца:

„Зар сам могао и да сађам о оваквој срећи онда кад сам био само ружно паче?!“

Ханс Кристијан Андерсен

1 2 3 P саденути, стог, дубрава, репух, преклапати, искљувити се, хорда, бубетати, подвезица, преобразити се, мамуза, запућпурирати, шевар, глиб, огавно, тршчак, сачма, шарка, закакотати, кракати, жарач, превратност

 Зашто је патка продужила да седи на јајима?

- а) зато што је последње јаје било ћурчје
- б) зато што је чекала да се излегне још једно паче
- в) зато што јој је то саветовала старија патка

 Како се патка уверила да ружно паче није ћуре?

 Колико је велики свет по мишљењу пачића који су се тек излегли?
Колики је по мишљењу њихове мајке?

 Пронађи и црвеном бојом подвуци део бајке из којег се види љубав патке према ружном пачету.

 Наведи чему је све патка учила своје пачиће.

 Зашто су сви убрзо почели да одбацују паче?

- а) зато што је паче вређало друге
- б) зато што су остали били љубоморни на њега
- в) зато што је било другачије од осталих пачића

 Напиши с ким се све паче сусретало када је напустило своје двориште.

Зашто је кокошка казала пачету да треба да преде и да носи јаја?

Шта мислиш о следећим речима кокошке?

Можеш ми веровати да ти желим добро, зато ти и говорим непријатне ствари, а управо по томе се и познаје прави пријатељ.

Пронађи у тексту и наведи реченице из којих се види пачетово узбуђење када је угледало лабудове.

Зашто је паче рекло: *Убијте ме!* и повило главу пред лабудовима?

Пронађи у бајци и подвуци плавом бојом реченице којима су остали лабудови и деца исказивали дивљење и љубав према ружном пачету (лабуду).

Наведи реченице којом је исказана срећа ружног пачета (лабуда) на крају бајке.

Пронађи у бајци и подвуци наранџастом бојом опис лета у пољу, с почетка бајке, и описе природе зими, у јесен и у пролеће.

 Објасни реченицу: *Добро срце никад није охоло.*

 Како су се осећања ружног пачета мењала у току бајке? Шта мислиш, како се осећало на почетку бајке, како се осећало када је отишло из дворишта, а како на крају? Наведи примере који то показују.

 Наведи због чега је ова прича ауторска бајка.

 Напиши поруке ове бајке.

 Упореди бајку *Ружно њаче* с бајком *Пејелуја*. Наведи неколико сличности и неколико разлика.

 Реши ребусе.

Правила за изражајно читање и рецитовање

- Док читаш или рецитујеш, требало би да се уживиш у садржај текста, односно да замислиш оно о чему се у тексту говори.
- Труди се да јасно изговараш сваку реч и да се сви гласови у свакој речи добро чују.
- Читање и рецитовање не треба да буде једнолично и досадно, већ неке делове треба да изговараш тише, а неке гласније, неке брже, а неке спорије, у зависности од садржаја текста и осећања која текст у теби побуђује.
- Важно је да поштујеш тачке, зарезе, узвичнике, упитнике и друге правописне знаке. Код сваког знака треба застати, направити краћу или дужу паузу. Паузе су веома важне, јер дају моћ речима.
- Приликом рецитовања покрети руку и гестови треба да буду одмерени, у складу са оним о чему се говори у песми и са расположењем које постоји у њој.
- Важно је да читање и рецитовање буду природни, налик на свакодневни говор.
- Ради лакшег припремања за читање и рецитовање, текст означи на следећи начин:

-----	овако означене делове текста читај или рецитуј <i>тише</i>
~~	овако означене делове текста читај или рецитуј <i>гласније</i>
	на овако означеном месту у тексту направи <i>краћу</i> паузу
	на овако означеном месту у тексту направи <i>дужу</i> паузу.

Правила за добро писање

- Размисли о томе шта све знаш о теми о којој треба да пишеш.
- Забележи шта све треба да поменеш у свом саставу.
- Потруди се да смислиш одговарајући наслов.
- Мисли о томе ко ће читати твој рад.
- Твој састав треба да има почетак, средину и крај.
- Унеси осећања у свој рад (тугу, радост, љутњу, узбуђење, изненађење).
- На крају реченице стави тачку, упитник или узвичник.
- Почни сваку реченицу великим словом. Имена места и људи такође пиши великим почетним словом.
- Реченице не почињи на исти начин (сети се речи са сличним значењем).
- Прочитај свој рад и исправи грешке које запазиш.

Речник

А

адамско колено – осмо дете исте мајке које је, по народном веровању, обдарено најбољим особинама, али нема среће у животу

ађутант – официр у служби код неког вишег старешине, помоћник

аждаја – биће из бајки застрашујућег изгледа, најчешће зелене боје, с једном или више глава, крилима и чељустима из којих бљује ватру, змај

акреп – 1. шкорпија 2. веома ружна особа

амајлија – предмет који, по народном веровању, штити човека од невоље уколико га носи уз себе

аманет – поверавање некога или нечега на чување, ослањајући се на част и поштење онога коме се то поверава, завет, препорука

анализа – тражење везе између узрока и последице и извођење закључка помоћу растављања нечега на саставне делове

Аријадна – ћерка критског краља Миноја која је помогла Тезеју да се врати из Лавиринта помоћу клупчета концa

арктичка маховина – маховина која расте на Северном полу

ат – коњ племените расе

атмосфера – овде: средина, околина

Б

бајан – чаробан, диван, заносан

банути – изненада се појавити, наићи, набасати (на некога или нешто)

баук – замишљено зло биће које улива страх

Бачвице – део града Сплита, у Хрватској, са истоименом плажом

беда – 1. зло које задеси човека, невоља 2. оскудица, сиромаштво

белешка – овде: оцена учења и владања, обично ђачког

бесомучан – 1. који болује од беснила, луд, махнит 2. разјарен, бесан

бињиш – широки огртач од црвене тканине с дугим рукавима, опточен крзном

благородан – племенит, хуман

Боденско језеро – језеро у подножју Алпа, на тремеђи Немачке, Аустрије и Швајцарске

брица – овде: нож са дугом дршком

бродити – пловити, овде: ићи, кретати се

бубетати – тући, ударати, трескати

бумбашир – извршилац наредбе, изасланик, гласник

В

вајкати се – 1. жалити се, тужити се 2. кукати, нарицати

Васкрсење – најважнији хришћански празник, дан васкрсења Исуса Христа, Васкрс

васкрснути – 1. устати из мртвих, оживети 2. поново се јавити

ведро – посуда за воду с две дршке, кабао

Велики медвед – сазвежђе на северном небу са седам главних звезда; назива се и Велика кола

вестибил – велико затворено предворје у приземљу веће јавне зграде

вијећ вијећати – расправљати се, договарати се, већати

винути се – уздићи се хитро увис, узлетети

владика – највиши свештенички чин, епископ

влат – стабљика, струк биљке, траве

воденица – млин који покреће вода

воденичар – млинар који ради у воденици

војевати – борити се у рату, ратовати

врежа – тања пузава стабљика, лозица

вретено – дрвен обао штапић са зашиљеним крајевима на који се при предењу намотава вуна, предиво

вријећи (врећи), вршем – одвајати зрневље од класа жита

Г

газдински – на газдински начин, као газда

гатка – прича о невероватним, фантастичним догађајима, бајка, легенда

гимнастисати – бавити се гимнастиком, вежбати

гладац – сјај, блесак

глиб – расквашена лепљива земља; мутна вода с размућеном земљом

горд – овде: достојанствен, поносит

грациозан – љубак, складан у покретима

грива – дуга длака на глави и врату коња

гривна – накит у облику обруча који се носи око руке, наруквица

гркати – испуштати глас *гу*, гукати (о голубу, грлици)

губица – део животињске главе на којем су уста и ноздрве, њушка

губно – место на којем се врше, веје и млати жито, гумно

гуњ – део мушке народне ношње, сукнени капут са рукавима

Д

де, дела – за подстицање, подстрекивање, терање: хајде

делија – овде значи: крупан, лепо развијен човек, људина

денути се – нестати, изгубити се, ишчезнути

деран – несташни дечак, мангупчић

дефинитивно – сасвим одређено, коначно, сасвим

диван – веће, састанак, саветовање код Турака

доља – долина

дражестан – привлачан, мио, љубак

древан – врло стар, који потиче из давнина, који припада далекој прошлости

дреновина – дреново дрво

дубрава – шума у долини, гај

дукат – златан новац

дућан – просторија у којој се продаје роба, радња, продавница

Ђ

ђердан – огрлица од злата, бисера или драгог камења

Е

експлозиван – који је склон експлозији, који може да експлодира

електрицитет – врста енергије, појаве везане за електричну струју

електрично пражњење – избијање варница из наелектрисаног тела

електростатична машина – уређај за производњу електрицитета

елемент – овде: средина, околина

Ердут – место у источној Славонији

Ж

жарач – гвоздена шипка с куком за подстицање, царање ватре

жетва – косидба и сакупљање жита

жети – косити жито српом или пољопривредном машином

живица – ограда од шибља, жбуња, трња, жива ограда

животарити – живети скромно, без радости и задовољства

жижак – овде значи: пламичак

жмицнути – трепнути не затворивши потпуно капке, намигнути, жмирнути

жрвањ – млински камен

жупан – средњовековни српски владар

З

забаталити – запустити, занемарити

завештавати – остављати у наследство

завојит – спирално изувијан, спиралан

задужбина – **1.** имање, новац који неко даје у добротворне сврхе, а за спас душе **2.** манастир, црква или нека друга грађевина подигнута „за душу“ и у спомен дародавца

зазубица (најчешће у мн.) – у изразу: **расту му зазубице** значи да неко веома жели нешто што неко други једе или има, да чезне за нечим

закакотати – почети какотати, кокодакати, закокодакати

заметнути – започети, покренути, почети

заобадати се – почети се обадати, бесно појурити, ударити у безглави трк

заплавети се – добити плаву боју, постати плав; овде: сванути

заплавити – учинити плавим, обојити у плаво

запућпурирати – почети пућпурирати, огласити се гласом *йућ-йурућ*

зарзати – почети рзати, њиштати

заринути – снажним покретом зарити, забити

здерати – грубо скинути с нечега, стргнути

земљопис – наука о Земљи, географија

зор – **1.** снага, моћ, сила **2.** напор, напрезање, труд

зрак – ваздух

зузорити – производити звук који се чује као сливено з, зујати

И

ива – врста врбе

информација – **1.** податак, чињеница **2.** извештај о нечему, вест

иронија – подругљив начин изражавања, исмевање, подсмех

искати – тражити

искљувити се – излећи се из јајета

Ј

јадац – овде: нешто неочекивано и неугодно, ружно

јасле – дрвена направа у облику корита која служи за стављање сточне хране

јатак – онај који скрива и чува хајдуке, одметнике од власти

јединствен – особит, посебан, изузетан, један једини

једнако – овде: без престанка, стално

једнолик – који тече устаљеним током, који је без ичега новог и занимљивог, једноличан

јендек – узан и дугачак јарак, ров

јерес – идејно одступање, одвајање од основних ставова, учења

јестаственица – наука о природи, природопис

јетрва – жена мужевљевог брата, деверова жена

К

кавга – свађа, сукоб; обрачун, туча

карати – викати на некога, грдити, прекоревати

Касиопеја – сазвезђе на северном небу чије главне звезде оцртавају латинично слово W

категирија – група сличних предмета, појава, појмова, тип, врста, род

кичица – сликарска четкица

кладенац – извор, врело, студенац

клети – призивати несрећу, бацати клетву на некога или нешто, проклињати

кнегиња – кнежева жена; титула женског члана владарске породице

кнежевић – кнежев син

кникс – наклон уз савијање колена у знак поздрава

књижница – соба у којој се чувају књиге, библиотека

кокошка – овде: дугуљасто клупко, смотуљак пређе јајастог облика

комад – овде: позоришно дело, драма

коначиште – место где се коначи, проводи ноћ, преноћиште

копања – корито издубљено од широког балвана, које је некада служило за прање рубља и имало друге намене

корито – подужи суд начињен од издубљеног дрвета који служи за појење и храњење стоке и друге кућне потребе

кракати – крештати, оглашавати се гласом *кра-кра*

красти се – шуњати се, тихо и крадом се приближавати

кривда – неправедан поступак, неправда

кротак – који се одликује благошћу, миран, питом

куђеља – вунена или ланена влакна спремна за предење, кудеља

куја – кучка; погрдан назив којим се неко ословљава

куњати – дремати, падати у лак сан

Л

Лавиринт – легендарна грађевина на Криту с мноштвом испреплетених ходника из којих је тешко наћи излаз

лаком – који жели да се домогне нечег што је туђе, да за себе приграби што више, похлепан, грамзив

ласно – без велике муке, лако

легиштар – писаљка којом су некада ђаци писали по таблицама

ленгер – гвоздена направа обешена о ланац која се баца на дно да би брод остао на месту, сидро, котва

летурђија (литургија) – најважнија служба у православној цркви

луцкаст – шашав, блескаст

М

мађија – натприродна, тајанствена моћ, чаролија, магија

мађијски – који се односи на мађије, чаробњачки; магичан

мајур – велико имање изван села с кућом и шталама, салаш

малоћ(а) – доба у којем је неко био дете, дечје доба, детињство

мамљив – привлачан, примамљив; омаман, омамљив

мамуза – овде: шиљати израштај на ногама мужјака неких пернатих животиња

мањ – осим, сем

медаљон – део женског накита овалног или округлог облика, у који се може ставити слика драге особе, а који се носи на ланцу око врата

меденица – звоно од меди, месинга или бакра, које се веша стоци око врата

мемла – влажан, устајао ваздух, влага

мести – метлом уклањати ђубре, чистити

миља – мера за дужину (1,609km)

миомирис – пријатан мирис, обично цветни

Млечна стаза – светли појас од густо збијених звезда, Млечни пут, Кумова слама

морски вук – искусан, неустрашив поморац

муљати – гњечити, гњечењем цедити грожђе

мучати – не говорити, ћутати

Н

нагонити – терати некога да нешто ради против своје воље, присиљавати, приморавати

надати – почети бежати, појурити, стругнути

наджњевати се – такмичити се у томе ко ће више најњети, насећи српом жита

назути – навући на ноге обућу, чарапе, обути

наизуст – без гледања у написани текст, напамет

наказа – врло ружно, наказно створење, ругоба

накалемити – калемљењем побољшати особине биљке, воћке

наложити – затражити од некога да уради нешто, да обави неки посао

намерник – путник који случајно, у пролазу, сврати код некога

наслага – оно што се нагомилало, наслагало, наталожило

невешт – који није вешт, спретан.
Изр. правити се невест понашати се као особа која нешто не зна

негативна личност – лоша, рђава особа

незаборавак – цвет споменак

неутралан – који није опредељен, који није сврстан ни на једну страну

нокаутирати – ударити јаким ударцем и оборити противника на земљу тако да дуго не може да устане

нудити – овде: водити бригу о некоме (обично о болеснику), неговати

О

обазрети се (за неким) – осврнути се, погледати окренувши се

обдан – преко дана, дању

обезнани се – избежумити се, занети се, омамити се

обзнанити – дати на знање јавности, објавити, разгласити

обред – овде: скуп одређених радњи које се обављају у некој прилици, обичај

овијати (овејати) – одвојити зрно жита од плевне на ветру

овријећи (оврећи) – види: овршити

овршити – завршити вршидбу

огавно – гадно, одвратно

огледати – пробати, испробати

одговоран – **1.** који савесно обавља дужности **2.** који има задатак да обави неки посао и да за њега одговара **3.** овде: који преузима одговорност, обавезу у вези с бригом о нечему или некоме

одељење – овде: преграђени део, посебна просторија

одражавати се – показивати се, видети се у некој глаткој површини

ока – некадашња мера за тежину (1,28 kg)

оканити се – оставити некога на миру

окно – **а.** стакло на прозору **б.** прозор

оморина – спарно време, запара пред кишу

опнаст – сличан опни

оповргнути – порећи, оспорити, побити

оправити – **1.** довести у исправно стање, поправити **2.** послати, отпремити, упутити

опрети се – одупрети се, ослонити се

опречан – супротан, противан

Орион – сазвезђе на северном небу; у грчкој митологији дивовски, изузетно леп ловац

осамити се – повући се у самоћу, одвојити се од свих, усамити се

освитак – свануће, свитање, освит

осилити се – **1.** стећи, добити силу, снагу **2.** постати агресиван, нетрпељив, безобзиран

особит – посебан, изузетан, нарочит

оцедан – који се лако ослободи воде, с којег се лако оцеди вода

очас – зачас, за тренутак, одмах

П

пагода – вишеспратни будистички храм на Далеком истоку са степенастим кровом

пајац – **1.** комични лик из комедије **2.** клоун, комедијаш **3.** дечја смешна лутка

пакост – потајно осећање радости због туђе несреће, злурадост, злоба

палуба – горњи део трупа брода који прекрива његову унутрашњост

пасош – овде: службена потврда о власништву и здрављу стоке

пасторка – ћерка из претходног брака брачном другу из новог брака

патрљак – суви комад одсечене стабљике, остатак нечега што је сломљено, исечено

паша – високи достојанственик у Турском царству

пејзаж – **1.** предео, крај **2.** слика или цртеж који приказују неки предео из природе

пелен – биљка горког укуса (у народу постоји веровање да доноси жалост и несрећу)

Пепелуга – женска особа упрљана пепелом

периферија – спољашњи, крајњи део неког простора

пизмен – огорчен, пун пизме, љутње, љут, непријатељски настројен

пир – свечаност, прослава, гозба, свечани ручак

питом – који живи с људима и који им користи

пландиште – хладовито место на којем се дању одмара, пландује стока

плашт – огртач; овде означава коњску длаку

плетиво – оно што се плете, што је исплетено; овде: паукова мрежа

подвезица – трака везана око ноге

подредити – овде: сврстати као мање важно

подрљати – поравнати и уситнити поорану земљу дрљачом

познати – овде: разумети, схватити, увидети

позно – касно

поколебати – учинити несигурним, унети сумњу, неодлучност

покошкати се – посвађати се, споречкати се

помамно – на помаман начин, с помамном, веома узбуђено, лудо

помолити се – појавити се, показати се, искрснути

попац – инсект који зриче трљајући предња крила једно о друго, зричак, цврчак

попљуцкивати – пљувати, попљувати

посело – вечерњи кућни састанак ради забаве

поскапати – угинути један за другим, поцркати

последица – оно што нужно следи, настаје из узрока

поточара – млин, воденица на потоку

потпетица – задњи доњи део ципеле који подржава пету, штикла

поход – полазак некуда, одлазак

поштапати се – ослањати се на штап или на нешто слично, одупирати се нечим

превратност – превртљивост

предочавати – сликовито, живо износити нешто пред некога, представљати нешто некоме

презирати – односити се с презиром, омаловажавањем према некоме или нечему

преклапати – водити дуге бесциљне разговоре

преметати се – окретати се, превртати се преко главе

преобразити се – променити се, изменити се

преслица – направа, справа за предење

пестројавати се – наново се постројавати, постављати се у строј, размештати се у редове

пресукати се – усукати се, уврнути се; ослабити, омршавити

прецркнути – нагло умрети

пречка – попречна дашчица на лествама, мердевинама, пречага

привидно – наоко, наизглед

пријазан – који је пријатан у опхођењу, љубазан, уљудан

пријан – пријатељ (у пријатељском ословљавању)

прикучити се – прићи ближе, примаћи се, приближити се

прилика – овде значи: лик, облик, силуета

припитомити – учинити питомим (животињу)

природне науке – науке у којима се описује природа и проучавају њене појаве и законитости

пристати – овде: показати се погодним, онаквим какав треба да се буде

прозборити – проговорити, рећи, казати

прокисавати – пропуштати кишне капи, влагу

просветитељ – онај који шири знање, просвећеност, који просвећује, уздиже ширећи културу

просо – биљка ситнозрнастог плода која се користи за исхрану стоке, ређе и људи

прост – овде значи: обичан, једноставан

пустош – пуст, празан, ненасељен крај

путаљ – коњ с белим белегама изнад копита

пухор – **1.** пепео од дувана **2.** фини прашак на крилима лептира; оно што подсећа на такав прах

пшеничар – врста инсекта који светли ноћу, велики свитац, житница

Р

раван – овде: равница, низија

разборит – разуман, mudar, pametan

размигољити се – почети се мигољити, врпољити, мешкољити

распучити – откопчати, раскопчати

раставић – врста биљке

рачуница – школски предмет математика

регнути – зарезати и при том искезити зубе

репух – коровска биљка широког листа, чији корен садржи етерична уља

рогобатан – који није у складу с добрим укусом, правилима, накарадан, неправилан

романтичан – који изазива занос, сањарење

ругоба – ружна особа, наказа

рујан – црвенкаст, румен, црвен

рукнути – јако рикнути

рухо – одећа, одело

С

саденути – сложити сено, сламу у стог, сноп

самовати – живети сам, усамљено, издвојено, као усамљеник

сапи – део тела изнад задњих ногу код четвороножних животиња

сапињач – спона којом се сапиње, закопчава сељачка кошуља

сарезивати – сећи, резати

сатирати – чинити да неко или нешто више не постоји, уништавати

сачма – ситна округла оловна зрна којима се пуне патроне ловачких пушака

светлосна брзина – растојање које пређе светлост у јединици времена (300.000 km/s)

светлосна година – мера за дужину; раздаљина коју светлост пређе за годину дана

свита – пратиоци истакнуте особе, пратња

свитац – врста инсекта који светли ноћу

седеф – унутрашњи слој љуштуре шкољке који се пресијава у разним бојама

сињи – **1.** који је боје пепела, сив **2.** који је боје мора, тамноплав, модар, љубичаст

сиротињство – овде: стање особе која нема родитеље, сирочета

сиротица – особа која је остала без родитеља, сироче

сјактити (се) – сијати се, сјајити се, цаклити се

скерлет – тканина љубичастоцрвене боје од које се израђивала скупоцена одећа

склапати – овде: притискати, прекривати

смазати – појести све у сласт

сметати – скидати, склањати

снијети (снети) – носећи скупити на једно место

сноп – овде: свежањ пожњевеног жита

снуждено – потиштено, невесело, тужно

софра – сто за којим се једе, трпеза

сочиво – овде: врста стакла које сабира или расипа зраке светла

сплет – оно што је међусобно сплетено

спокојан – смирен, миран, тих

споречкати се – посвађати се, завадити се

справити – начинити, направити

сразмера – међусобни однос две величине

сројити се – скупити се у рој, у гомилу

срочити – **1.** здружити у целину, саставити **2.** исказати реч **3.** написати писмо

срџба – гнев, бес, љутња

стас – телесна фигура

стати – овде: почети, отпочети

стог – пласт, гомила садеведеног жита, сламе

стопа – јединица мере за дужину, око 30 см

страстан – који је прожет страшћу, снажним осећањем

стрмоглавце – овде значи: нагло, брзо, журно, наврат-нанос

стрњика – место са којег је покошено жито, стрниште

строп – плафон, таваница

стрпљив – који је способен да мирно чека

студ – зима, студен

стуштити се – нагло и брзо појурити, јурнути

суварак – сува гранчица која служи за потпалу ватре

суђаје – замишљена бића женског пола која, при доласку новорођенчади на свет, одређују њихову судбину

сужањство – заробљеништво, ропство

сукати – вртећи, вукући обликовати

сумњичити – **1.** кривити некога, износити сумњу, неповерење, приписивати некоме неко злодело, преступ **2.** осећати сумњу у истинитост нечега

суштина – оно што је битно и главно у нечему

Т

таван – мрачан, таман

таманити – уништавати, убијати

Тезеј – легендарни херој који је убио Минотаура, чудовишног получовека, полубика

торбак – торба, обично кожна, ранац

траљица – **а.** дроњак, рита, прња, крпа, траља **б.** одело у ритама

трица (најчешће у мн.) – **1.** опне, љуске од самлевеног зрневља жита које остају у ситу после сејања, мекиње **2.** безначајна, безвредна ствар, тричарија

трнити – трновом метлом одстрањивати сламу и плеву из овршеног жита на гумну

тронути – дирнути, потрести, ганути

тршчак – земљиште обрасло трском

тумарати – ићи без одређеног циља, базати, лутати

Ћ

ћилим – **а.** простирка за под од разнобојне вуне или вештачког материјала, тепих **б.** оно што подсећа на ћилим (**а**)

ћуд – нарав, природа, карактер

ћурак – огртач постављен крзном, кожух

У

удан – преко дана, током дана, дању

ударити – **1.** кренути, поћи у неком правцу **2.** почети снажно падати (о киши, снегу)

удовички – који се односи на удовице; овде: тужан, уплашен, узнемирен

узаврео – овде: уморан, узбуркан, ускомешан

узјогунити се – постати својеглав, самовољан, непокоран; успротивити се

узмицати – корачати уназад, повлачити се, одступати

укокати – убити

украсти се – извући се неприметно, тајно, искрасти се

уметрен – сложен у метре (о дрвима, цепаницама)

уметрити – сложити у метре (цепанице)

ураган – веома јак тропски ветар

урећи – заказати договором, уговорити, договорити се

устопце – пратећи у стопу, ићи непосредно за неким

усхићено – с усхићењем, одушевљено
усхићивати – изазивати радосно
узбуђење, одушевљење, усхићење
утвара – авет, сабласт, привиђење
утјецати (утицати) – бежећи склањати
се од некога, бежати

Ф

фантазија – способност измишљања,
машта
флуоресцентан – који испушта светлост,
светлуцање
фрка – гужва, галама, узбуђење,
јурњава

Х

хајдук – одметник од турске власти
и члан једне од дружина које су
штитиле народ борећи се против
турског насиља
херметичан – који не пропушта течност,
ваздух и влагу, непропустљив
херметично – на херметичан начин,
непропустљиво
хорда – 1. гомила освајача који
пљачкају 2. мноштво, руља

Ц

царевих – царев син, племић, принц
цепка – танки комад дрвета добијен
цепањем већег
цивилизација – овде: друштво које је
достигло висок ниво културе
и развоја

Ч

чаврљати – говорити, ћеретати, брбљати
чамовати – живети усамљено у тузи
и самоћи
чанче – мала чинија, чинијица, зделица
чаран – црн

часна реч – каже се кад се некоме даје
чврсто обећање или када се
наглашава истинитост онога о чему
се говори

чекркли-челенка – перјаница од злата,
сребра и перја која се врти заденута
за калпак, крзнену капу

чељад – укућани, породица

чергар – онај који се често сели,
премешта из места у место, скитница,
луталица

честар (честа) – густа, тешко проходна
шума, густиш

чкаљ – бодљикаво растиње

чунаст – који је у облику чуна, чамца

Џ

џаба (џабе) – 1. бесплатно, бадава
2. узалуд, низашта

Ш

шарка – гвоздени оков којим су врата
причвршћена за оквир, рагастов
шафран – биљка жуте боје која се
користи као зачин, лек или за бојење
шевар – густо израсла трска, шибље,
жбуње, шипраг, шикара
шикљати – избијати у снажном млазу
шинутити – шибнути, треснути, лупити
шишмиш – љиљак, слепи миш
штиво – оно што се чита, лектира
шуљати се – шуњати се, прикрадати се

Мали лексикон књижевних појмова

А

аутобиографија – пишчев опис сопственог живота

аутор – писац, творац књижевног дела

Б

бајка (ауторска) – прича фантастичне садржине чији је аутор познат; описује свет чудесног и чаробног; у њој се јављају натприродна и измишљена бића: виле, аждаје, вештице, змајеви и чаробњаци; главни лик се бори са силама зла и увек их побеђује; *ујореди*: народна бајка

балада – дужа лирско-епска песма тужног садржаја у којој се опева неки догађај или несрећна судбина неке личности

басна – кратка прича у стиху или прози с циљем да поучи; главни ликови су животиње са људским особинама и понашањем; у басни се казује једно, а мисли се на друго; на крају се налази поука или наравоученије; *ујореди*: народна прича о животињама

брзалица – говорни израз за забаву или вежбу; састоји се од игре гласова и слогова чији је распоред тежак за изговор

Д

десетерац – стих од десет слогова, најчешћи стих наше народне поезије

дидаскалије (ремарке) – напомене, објашњења писца у заградама; упућују на изглед сцене (позорнице), на понашање и поступке ликова, на место радње и сл.

дијалог – разговор два лика или више ликова у неком књижевном делу; *ујореди*: монолог

драма (драмски текст) – књижевно дело у стиху или прози, писано у дијалозима, а намењено извођењу у позоришту, на филму, радију или телевизији; заснива се на сукобу ликова

драмски текст – *види*: драма

Е

епска (јуначка) народна песма – песма, обично у десетерцу, која опева неки значајан догађај: јуначко дело, битку, борбу за ослобођење од поробљивача или подвиг који се песмом чува од заборава; често је певана уз гусле; преносила се с колена на колена, усменим путем

З

загонетка – говорно-мисаона питалица; састоји се од питања које има само један одговор; заснива се на упоређивању

заплет – део књижевног дела у којем радња постаје замршена и напет

И

идеја – пишчев став према ономе о чему се у делу говори; пишчев суд о животу; основна замисао књижевног дела, мисао која покреће писца

информативни текст – текст који читаоцу пружа податке, обавештења, информације о нечему

Ј

јунак – главни лик неког књижевног дела, носилац идеје, позитивна личност у књижевном делу, херој; *ујореди*: лик, позитивна личност

К

књижевне врсте – књижевна дела с неким заједничким особинама: прича, приповетка, басна, бајка, аутобиографија, роман итд.

књижевни родови – основни типови књижевног изражавања: лирика, епика и драма

књижевност – уметничко стваралаштво чије је изражајно средство језик; може бити народна и ауторска; обухвата лирику, епику и драму

Л

лектира – **1.** књиге, часописи, новине које неко чита да би се забавио или подучио нечему **2.** текстови које ученици читају према наставном плану и програму **3.** писмени састав о прочитаној књизи

лик – носилац радње у књижевном делу; лик развија фабулу тако што ствара заплете и обично је измишљен; *уџореди*: јунак

лирска описна песма – песма у којој песник исказује мисли и осећања кроз опис природе

лирска песма – песма у којој се изражавају осећања, расположења и размишљања песника; по томе која се осећања њима исказују, ове песме могу бити љубавне, родољубиве, мисаоне, описне, шаљиве и др.; деле се на народне (којима аутор није познат) и уметничке (за које знамо ко их је написао)

М

мелодичност – постиже се у поезији складношћу стихова који лепо звуче и остављају пријатан утисак на читаоца

монолог – облик приказивања драмске радње у којем се једна личност не обраћа другој особи већ себи, односно публици; *уџореди*: дијалог

мотив – део теме, уметничка мисао, мисао водиља у неком књижевном делу која носи то дело; може бити главни (основни) и споредни

Н

народна бајка – приповетка фантастичног садржаја која је настала у народу; говори о натприродним бићима и нестварним дешавањима; јунак се бори за правду, а очекиван срећан крај стално се одлаже низом напетих догађаја; *уџореди*: бајка (ауторска)

народна епска песма – в. епска (јуначка) народна песма

народна књижевност – сва дела усмене књижевности (лирске песме, епске песме, приповетке, бајке, пословице, питалице, загонетке); настала у народу и усмено преношена, све док није забележена

народна лирска песма – сажето казивање неког догађаја у стиху, прожето дубоким осећањима; такве песме обично су повезане с мелодијом и певају се у народу; деле се на: обредне (додолске, славске и др.), обичајне (сватовске, успаванке, тужбалице), посленичке (песме о раду), љубавне, породичне, шаљиве; *уџореди*: обичајна народна песма

народна прича о животињама – приповетка у којој су носиоци радње животиње; слична је басни, али је дужа од ње и нема наглашену поуку као басна; *уџореди*: басна

научнопопуларни текст – текст који на јасан, разумљив, популаран начин приближава науку читаоцу

негативна личност – лик који се одликује особинама које су супротне карактеру јунака, позитивне личности у књижевном делу; негативна личност је непоштена, зла, завидљива, лоша, подмукла, себична и сл.; *уџореди*: позитивна личност

О

обичајна народна песма – народна лирска песма која опева догађај из свакодневног живота и обичаје повезане с њим; *ујореди*: народна лирска песма

опис – описивање, представљање човека или природе у неком књижевном делу; састоји се од призора из природе, карактеристичних детаља и мноштва песничких слика

П

пејзаж – предео, слика предела; у књижевном делу то је опис природе

персонификација – стилско средство којим се оживљавају појаве и предмети тако што им се придају људске особине; њим се оно што је неживо представља као да је живо

песма – лирски текст у стиховима

песничка слика – опис који настаје коришћењем једног од многобројних стилских средстава или више њих заједно; њом се постиже сликовитост песничког језика

поезија – сликовито исказивање осећања, најчешће у стиху; основна обележја су јој стих и ритмичност, рима и мелодичност

поема – дужа, обимнија песма

позитивна личност (јунак, херој) – лик који се одликује позитивним особинама: храбар је, добар, поштен, племенит и сл.; *ујореди*: негативна личност

понављање (рефрен) – понављање већих целина у песми (стиха, строфе); оно истиче основно песничко осећање или главну мисао

поређење – стилско средство којим се непознате, нејасне појаве или предмети чине разумљивим и јасним упоређивањем са сличним, познатим појавама или предметима; оно је обично веома сликовито и изазива јака осећања

порука – кратка завршна реченица (или строфа) којом се саопштава закључак; замисао писца због које је дело и написано

пословица – кратка, сликовита, поучна изрека која је израз животног искуства и мудрости

поука – морално начело које произлази из књижевног дела, наравоученије

предах (цезура) – пауза, одмор у стиху; дужи предах обележава се два усправним цртама (||), а краћи једном (|)

призор – *види*: сцена (1)

приповедање – излагање догађаја, најчешће у 3. лицу, али може бити и у првом

приповедач – **1.** онај који приповеда **2.** писац прозних дела: приповедача, новела и романа

приповетка – прича заснована на једном догађају из живота личности; описи су детаљни, а у њој обично постоји више ликова

прича – **1.** кратко уметничко дело у прози **2.** кратка приповетка о неком измишљеном бићу или догађају, бајка

проза – приповедање о догађајима и ликовима које није у стиху

Р

расплет – завршни део радње у књижевном делу у којем долази до разрешења напетости и сукоба

ремарке – *види*: дидаскалије

рефрен *види*: понављање

рима – подударане (поклапане) гласова или слогова на крају стихова

ритам – равномерно понављање стихова и риме у песми; захваљујући ритму песма лепо звучи

роман – најобимније књижевно дело, обично у прози; у њему је описан читав живот једне личности или низ важних догађаја из њеног живота

роман за децу – писац у њему дочарава свет догађаја и личности који су блиски деци

С

стил – начин изражавања мисли у књижевном делу

стилско средство – посебан облик изражавања у песничком језику којим се постиже сликовитост стила и изражајност

стих – један ред у песми

стрип – прича састављена од низа слика, уз које је обично дат и говор ликова исписан у облачићима

строфа – део песме састављен од два стиха или од више стихова

сцена – 1. део позоришног чина, приказ, појава
2. позорница, бина

Т

тема – оно о чему се у делу говори

У

увод – део књижевног дела у којем се упознајемо с временом и местом радње, догађајима и ликовима

уметничка лирска песма – лирска песма којој је аутор познат

уметничко дело – књижевно дело с уметничком вредношћу чији је аутор познат

Ф

фабула – сви међусобно повезани догађаји који чине радњу књижевног дела; састоји се од увода, заплета и расплета

Х

хумор – представљање догађаја, ситуација, људи и њиховог понашања у смешном или у шaljивом облику

Ч

чин – део драме, драмског текста, позоришног комада, представе

Тематски садржај

Књижевност

- аутобиографија 30, 43, 65, 166, 204
- аутор 18, 87, 102, 204
- бајка 26, 29, 30, 77, 80, 86, 87, 88, 95, 100, 118–119, 166, 186–192, 204
  - ауторска 195
  - народна 80, 86, 87
- балада 166, 174–177, 204
- басна 30, 37, 38, 77, 166
- брзалица 94, 204
- вест 60, 61
  - шаљива 61
- главни лик, јунак приче 9, 10, 19, 29, 42, 77, 85, 90, 101, 129, 204, 205
- десетерац 124, 177, 204
- дидаскалије (ремарке) 90, 91, 109, 130, 158, 204
- дијалог 11, 42, 130, 204
- драмски текст (драма) 10, 30, 59, 62, 77, 88, 90, 102, 107–109, 130, 151–158, 166, 204
- епска (јуначка) песма 77, 121, 124, 166, 204
- загонетка 42, 204
- информативни текст 116, 159, 163–164, 182, 204
- књижевне врсте 30, 166, 205
- књижевни родови 205
- књижевност 30, 62, 102, 130, 166, 205
  - ауторска 30, 62, 102, 130
  - народна 30, 62, 102, 130
- лик из приче, романа, драме – особине, поступци 9, 18, 85, 90, 91, 100, 102, 105, 106, 114, 129, 135
- лирска песма 24, 41, 47, 62, 144, 166, 184, 205
  - ауторска 62
  - народна 24, 32, 34, 62, 184, 185, 205
  - обичајна 33, 62, 166, 206
  - описна 39, 41, 62, 143–144, 205
  - уметничка 24, 39, 205, 207
- мелодија 41
- мелодичност 41, 170, 205
- место и време догађања радње 54, 109
- монолог 11, 205
- мотив 102, 205
- народна бајка 80, 86, 87, 90, 205
- народна песма 32, 121, 174
- народна приповетка 35
- народна прича 171
- народна прича о животињама 37, 38, 166, 205
- научнопопуларни текст 43–44, 145–147, 206
- опис 11, 18, 24, 28, 50, 54, 58, 59, 66, 178–179, 206
- пејзаж 39, 42, 206
- персонификација 42, 51, 55, 70, 102, 158, 181, 206
- песма 4, 10, 12, 23, 29, 32, 39, 47, 78, 93, 94, 104, 112, 137, 143, 206
- песничка слика 13, 33, 39, 62, 158, 206
- повежи појмове са објашњењима 86, 99, 100, 124, 177
- повежи реченице с појмовима 86, 99
- поезија 30, 62, 102, 130, 166, 170, 206
- поема 68–69, 70, 94, 166, 168–169, 206
- позитивна, негативна личност 94, 102, 206
- понављање (рефрен) 138, 170, 206

поређење **42, 48, 55, 70, 102, 114, 142, 149, 158, 181, 183, 184, 206**
порука књижевног дела **6, 48, 86, 102, 123, 124, 142, 195, 206**
пословица **33, 37, 173, 177, 206**
    значење **33**
поука приче басне **37, 38, 206**
приповедач, приповедање **11, 59, 206**
приповетка **30, 88, 166, 207**
прича **7, 10, 26, 30, 35, 49, 52, 56, 72, 125, 166, 207**
проза **30, 62, 102, 130, 166, 170, 207**
ремарке **90, 91, 207**
рефрен **138, 170, 207**
рима **13, 29, 41, 62, 94, 144, 170, 207**
ритам **41, 59, 62, 138, 207**
роман **14, 18, 29, 30, 77, 136, 166, 207**
    за децу **132–134, 139, 207**
сећања на детињство **52, 110, 150**
слог **13, 41, 77, 124, 177**
споредни ликови приче **10, 85, 101, 129**
стил **42, 77, 102, 207**
стилска средства **42, 51, 70, 102, 181, 207**
стих, строфа **4, 13, 29, 41, 62, 77, 94, 170, 177, 207**
стрип **25, 207**
сцена **90, 130, 207**
тема, идеја и мотив књижевног дела **34, 48, 86, 94, 102, 124, 204, 205, 207**
ток радње **90, 100**
увод, заплет, расплет **11, 29, 30, 38, 55, 77, 100, 130, 204, 207**
уметничко дело **18**
фабула **11, 30, 42, 100, 207**
хумор **64, 66, 77, 91, 106, 114, 207**
хумористичко дело **64, 112–114**
чин **88, 90, 130, 207**
шаљиве вести **60**

Пишемо

дневник читања **18**
другачији наслов за песму **79, 94**
другачији наставак, крај бајке, песме **87, 120, 185**
издвој лепе речи и изразе **40, 41, 70**
каква је чуда видела и доживела Алиса **136**
како је Растко победио страх **128–129**
како рећи слично или друкчије **135**
како се стварала чаролија **141**
лик страшног капетана **106**
луцкасте жеље **79**
наведи своје мишљење о... **45, 182**
напиши реченице на други начин **75**
напиши савременим језиком **37**
направи план препричавања **29, 38, 101, 158**
направи сопствени речник **181**
о буђењу заспалог двора **99**
о врапцу **50, 161–162**
о задужбинама трговаца **172–173**
о звуцима, мирисима из природе **41, 51, 178**
о осећањима ликова **10, 13, 17, 24, 55, 58, 66, 75, 76, 79, 84, 93, 94, 98, 119, 135, 138, 142, 176, 185, 193, 194, 195**
о осећањима писца **39, 66, 180**
о особинама ликова из приче, песме **9, 18, 37, 70, 85, 90, 93, 98, 105, 114, 124, 135, 138, 161, 162, 185, 194**
о пријатељству **77**

о путовањима **12–13**
 о сазвежђима и васиони **147, 148**
 о смешним ситуацијама **106**
 о твојим осећањима **144**
 о утицају телевизијског програма на гледаоца **164–165**
 објасни значење пословице **33, 37, 173**
 објасни значење речи, израза, реченица **17, 24, 29, 47, 58, 71, 75, 76, 91, 93, 94, 98, 100, 120, 123, 135, 143, 144, 148, 170, 185, 195**
 објасни значење стихова **5, 24, 40, 41, 48, 123, 143, 156, 157, 170, 176, 185**
 објасни разлику у значењу речи **55**
 оглас **115**
 опис
     ждебета **17**
     зоре у васиони **148**
     зујања пчела **143**
     јесењег јутра **50**
     кобиле, коња **18**
     месеца **28**
     непогоде **178**
     осећања **17, 66**
     Персе **66**
     природе **194**
     просторије у двору **128**
     страшног капетана **106**
     тврдице **28**
     усамљености **24**
 опиши и објасни песничке слике **13, 33, 40, 158**
 опиши костим који си креирао за представу **92**
 опиши свој доживљај слике из књижевног дела **40, 41, 46, 50, 148, 149, 181**
 порука бајке **86**
 порука песме **48, 123, 124**
 поруке за становнике других планета **149**
 препиши
     важне речи **50, 180**
     поређење **142**
     поучне мисли **46**
     речи које дочаравају звуке **158**
     стихове **41, 156**
 препричај бајку **101**
 препричај одломак из романа **19**
 препричај укратко драмски текст **92, 158**
 прича о зачараном дворцу **99**
 пронађи примере из текста за значење одређених речи **67, 71, 180**
 речи са супротним значењем **77, 173**
 ружно паче **193**
 смешна имена за коња **115**
 смисли или пронађи речи, реченице које имају исто или слично значење **71, 75, 94, 100, 144**
 стихови о другарству **5**
 стрип **25**
 тема песме **48**
 уведи у драму нови лик **91**
 упореди текстове **51**
 хумор – твој пример **67**
 шаљива вест **61**
 шта би питао малог принца, а шта лисицу **77**
 шта мисли коњ **115**
 шта све можеш уз помоћ маште **142**
 шта су суђаје поклониле детету **98**

Глумимо

одглуми део драмског текста 92

Говорна вежба

зашто се стихови понављају 138

изражајно прочитај наглас 142

изрецитуј песму 94, 115, 138

испричај садржај поеме 69

кажи шта ти се допало у песми 39

како изгледа кабина васионског брода 148

како се гаји жито 36

како су се дружили дечак и месец 29

најсмешнија места у причи 66

о значају задужбина 172

објасни значење пословица 173, 177

објасни Растков сан 128

објасни стихове 5, 123, 169

олуја 180

опиши мрављи град 169

опиши песничку слику 13

позно јесење јутро – опис 50

препричај

бајку, део бајке 85, 99

део текста 150

драмски текст 158

причу 38, 180

препричај догађаје унапред и уназад 180

смешна места у драмском тексту 91

смисли другачији крај басне 168

упореди слику дворца који пада у сан са сликом дворца који се буди 99

шта осећа писац 180

шта све доприноси мелодичности текста 170

Решавамо

испуни табелу 183

ребусе 6, 79, 85, 91, 101, 136, 195

тест 6

укрштенице 29, 42, 59, 77, 129, 183

Истражујемо

моје истраживање о читању 20–22

среди податке о врапцу и унеси их у табелу 161

среди податке о Новом Саду 117

шаљиве вести 61

Домаћи задатак

запиши своја запажања о природи 51

напиши састав о омиљеној животињи 18

напиши састав о расцветалом дрвету 144

научи песму напамет 94, 115, 138

опиши свој доживљај невремена 181

прочитај целу поему 71

Цртамо и бојимо

нацртај костим за позоришну представу 92

Лектира

Алиса у земљи чуда – Луис Керол 132–136

Бела Грива – Рене Гијо 14–18

Олданини вртови – Гроздана Олујић 118–120

Садржај

УПУТСТВО	2
ВОДИЧ	2
1. ДРУГАРСТВО	3
Друг другу, <i>Драјан Лукић</i>	4
Босоноги и небо, <i>Бранислав Црнчевић</i>	7
Ко да то буде, <i>Stevan Raičković</i>	12
Бела Грива, <i>Рене Гијо</i>	14
Моје истраживање о читању	20
Извештај о истраживању	21
Свитац пшеничар и воденичар, <i>Добрица Ерић</i>	23
Стрип	25
Бајка о дечаку и месецу, <i>Бранко В. Радичевић</i>	26
СЕТИ СЕ шта смо научили... ..	30
2. НАДЖЊЕВА СЕ МОМАК И ДЕВОЈКА	31
Наджњева се момак и девојка, <i>народна ђесма</i>	32
Međed, svinja i lisica, <i>narodna prirovetka</i>	35
Јесен, <i>Војислав Илић</i>	39
Од пашњака до научењака, <i>Михајло Пуџин</i>	43
Пауково дело, <i>Десанка Максимовић</i>	47
Позно јесење јутро, <i>Исидора Секулић</i>	49
Кад смо били деца, <i>Исидора Секулић</i>	52
Виолина, <i>Мирослав Демак</i>	56
Шаљиве вести, <i>Љубивоје Ршумовић</i>	60
СЕТИ СЕ шта смо научили... ..	62

3.	ЧОВЕК САМО СРЦЕМ ДОБРО ВИДИ	63
	Прва љубав, <i>Бранислав Нушић</i>	64
	Мјесец и његова бака, <i>Бранко Ћопић</i>	68
	Мали принц и лисица, <i>Анџоан де Сент Екзјупери</i>	72
	Luckasta pesma, <i>Federiko Garsija Lorca</i>	78
	Пепељуга, <i>српска народна бајка</i>	80
	Пепељуга, <i>Александар Поповић</i>	88
	Aždaja svom čedu tera, <i>Ljubivoje Ršimović</i>	93
	Трнова Ружица, <i>Браћа Грим</i>	95
	СЕТИ СЕ шта смо научили...	102
4.	НА МУЦИ СЕ ПОЗНАЈУ ЈУНАЦИ	103
	Јуначка песма, <i>Мирослав Анђић</i>	104
	Подела улога, <i>Гвидо Таршаља</i>	107
	Сећање на детињство, <i>Гвидо Таршаља</i>	110
	Циганин хвали свога коња, <i>Јован Јовановић Змај</i>	112
	Нови Сад	116
	Oldanini vrtovi, <i>Grozdana Olujić</i>	118
	Стари Вујадин, <i>народна песма</i>	121
	Златно јагње, <i>Светлана Велмар-Јанковић</i>	125
	СЕТИ СЕ шта смо научили...	130
5.	ЧУДЕСНИ СВЕТ	131
	Алиса у земљи чуда, <i>Луис Керол</i>	132
	Плави зец, <i>Душан Раговић</i>	137
	Beskrajna priča, <i>Mihael Ende</i>	139

Трешња у цвету, <i>Милован Данојлић</i>	143
Кроз васиону и векове, <i>Милуџин Миланковић</i>	145
Како сам доживео народне јуначке песме, <i>Милуџин Миланковић</i>	150
Чик да погодите због чега су се посвађала два златна брата, <i>Добрица Ерић</i>	151
Врабац	159
Шта ти ради телевизија, <i>Дијана Плућ и Љиљана Маринковић</i>	163
СЕТИ СЕ шта смо научили... ..	166
6. ДОБРО СЕ ДОБРИМ ВРАЂА	167
Мрав добра срца, <i>Бранислав Црнчевић</i>	168
Најбоље задужбине, <i>народна њрича</i>	171
Јетрвица адамско колено, <i>народна њесма</i>	174
Грџд, <i>Јанко Веселиновић</i>	178
Јабука	182
Јеленче, <i>народна песма</i>	184
Ружно паче, <i>Ханс Кристијан Андерсен</i>	186
Правила за изражајно читање и рецитовање	196
Правила за добро писање	196
Речник	197
Мали лексикон књижевних појмова	204
Тематски садржај	208
Садржај	212

ЧИТАНКА

за четврти разред основне школе
прво издање

аутори *Др Симеон Маринковић*
Славица Марковић

илустровала *Милица Ненадић*

речник и лексикон израдила *Виолета Бабић*

рецензенти *Проф. др Живојин Станојчић, Филолошки факултет у Београду*
Споменка Марковић, наставник разредне наставе, ОШ „Јосиф Панчић“ у Београду
Мр Слађана Илић, уредник

лектор *Виолета Бабић*

графичко обликовање *Душан Павлић*

припрема за штампу *Небојша Митић*

издавач *Креативни центар*
Градиштанска 8
Београд
Тел./факс: 011/ 38 20 464, 38 20 483, 24 40 659

уредник *Виолета Бабић*

за издавача *Дејан Беговић*

штампа *Публикум*

тираж

copyright © *Креативни центар, 2006*

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ЧИТАНКА

за шести разред основне школе

ЧИТАНКА

за шести разред основне школе

Креативни центар

ВОДИЧ

да ли знаш?

анализа текста

смисли и напиши

рекли су о ...

књижевни појмови

домаћи задатак

речник

Плава звезда

1

УЧИЋЕМО:

- о правилима изражајног читања и рецитовања
- о свадбеним и породичним народним лирским песмама
- о успаванкама
- о разликама између научног и књижевног текста
- о начину исказивања сопственог става
- о аутобиографији

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ:

- да научиш да рецитујеш песму *Плава звезда* Мирослава Антића
- да прочиташ дело *Аутобиографија* Бранислава Нушића и о њему напишеш писмени састав
- да смислиш и напишеш наставак приче *Чудесна сјрава* Бранка Ћопића
- да обновиш знање о стилским фигурама
- да се подсетиш одлика народне бајке

Да ли знаш шта значи латинска изрека *Преко шрња до звезда (Per aspera ad astra)*? Шта све може да значи реч *звезда* у тој изреци? Која пренесена значења у њој има реч *шрње*?

Мирослав Антић

ПЛАВА ЗВЕЗДА

Иза шума, иза гора, иза река, иза мора,
жбуња, трава,
– опет ноћас тебе чека чудна нека звезда плава,
звезда права.

Чак и ако не верујеш,
пробај тога да се сетиш.
Кад зажмуриш и кад заспиш, ти покушај да је чујеш,
да одлетиш,
да је стигнеш и ухватиш и сачуваш кад се вратиш.

Али пази:
ако није сасвим плава, сасвим права,
мора лепше да се спава, да се сања до свитања,
мора даље да се лута,
– тристо пута,
петсто пута,
мора друга да се нађе ... трећа ... пета ...
мора у сну да се зађе на крај света
и још даље иза краја – до бескраја.

Мора бити такве звезде.
Шта се чудиш?
Пази само да је негде не испустиш док се будиш.
Пази само да се негде не изгуби,
не повреди.
Таква звезда у животу много значи, много вреди.

Ја ти нећу рећи шта је ова звезда плава,
звезда сјајна.
Кад је нађеш – сам ћеш знати.
Сад је тајна.

Мирослав Антић (1932–1986)
рођен је у Мокрину, у Војводини.
За њега се каже да је песник првих
љубави. Познате су му књиге
песама: *Насмејани свет*, *Последња
бајка*, *Плави чујерак*, *Шашава књија*,
Гарави сокак и друге.

- Шта све може да буде плава звезда у нашем животу?
- Зашто песник каже да се плава звезда налази *иза шума, иза Јора, иза река, иза мора, жбуња, шрава?*
- Шта треба чинити ако звезда није *сасвим плава, сасвим права?*
- Како може да се ухвати и сачува плава звезда? Шта значе стихови који о томе говоре?
- Зашто се на крају песме каже да је плава звезда *сага шајна?*
- Шта би ти желео да буде твоја плава звезда?
- Подвуци и објасни стихове који у теби буде јака осећања.

Објасни зашто је важно да човек има своју плаву звезду.

Шта у песми значи реч *сањашти*? Шта значи *сањашти на јави*?

Наведи три епитета које песник користи кад описује ту звезду. Објасни њихово значење.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

Научи ову песму напамет. Погледај на крају књиге упутство за изражајно читање и рецитовање (стр. 146).

МИРОСЛАВ АНТИЋ О СВОЈИМ ПЕСМАМА

„Моје песме нису песме, него писма свакоме од вас. Оне нису у овим речима које читате, него у вама, а речи се употребљавају само као кључеви... Само сам почео да говорим нешто што треба и даље говорити, лепше од мене, шареније од мене и друкчије од мене, а сличније вама.“

РЕКЛИ СУ О ПЛАВОЈ ЗВЕЗДИ

„Пут од снова до остварења је далек, непознат, неутабан. Плаву звезду треба тражити истрајно, безброј пута, иза спољашњости непроникнуте, иза загонетних погледа и привлачних осмеха, у сваком човеку, на сваком месту, у сваком тренутку, увек и свуда.“

Звонимир Ойачић

О ЧИТАЊУ И РАЗУМЕВАЊУ ПЕСМЕ

„Прочитайши као што треба лирску песму никако није узалудан труд; зато њу треба *проучавати*. Треба с песником искрено поделити висока осећања, треба душом и телом *саосећати* сваку његову реч.“

Н. В. Гољ

Vile su mitska bića, zamišljena kao lepe dugokose devojke obučene u bele haljine. Zaljubljuju se u junake i čobane. Nekada ljudima čine dobro, a nekada mogu i da im napakoste. Seti se još nekog narodnog verovanja o vilama.

Narodna bajka

MALA VILA

Bili kralj i kraljica, pa imali jedinca sina. Kad je kraljević već narastao, proslaviše njegovo šišano kumstvo i na čast pozvaše najviđenije ljude iz svoga kraljevstva. Bijeli dvori zasjaše od zlata, srebra i dragog kamenja i od tisuću svijeća. Kad uvečer u vrtu povedoše kolo, uhvatiše se djevojke sve jedna ljepša od druge, a sve gledahu u kraljevića milo i drago, da ga pojedu očima.

U ponoć se razidoše gosti, a kraljević ode u gaj od starih lipa, jer je bila mjesečina kao dan, a njemu se nije spavalo. Čarobno bješe pogledati na tamne sjene debeloga drveća. Kroz granje se uvlačila mjesečina i padala po zemlji u čudesnim šarama. Lipe su mirisale kao tamjan iz crkve. Kraljević je polagano šetao, zamišljen, po mekanoj travici. Kad je izašao na proplanak, najednom ugleda pred sobom usred mjesečine na travi malu vilu odjevenu u krasne haljine od finog platna zlatom vezena. Kosa joj je bila duga i spuštена niz pleća, a na glavi joj se blistaše zlatna kruna ukrašena dragim kamenjem. Ali je bila posve, posve mala. Kao lučica! Kraljević u čudu zastane i zagleda se u nju, a ona progovori glasom kao da srebrno zvonce zvoni:

– Moj lijepi kraljeviću! I ja sam bila pozvana na tvoje kumovanje, ali nisam smjela doći u kolo jer sam tako malena; nego ti se ovdje klanjam, na ovoj sjajnoj mjesečini, koja je meni sunčev sjaj.

Kraljeviću se mala vila sviđje. Nije se nimalo poplašio ove noćne pojave, nego joj pristupi i uze je za ručicu. Ali mu se ona ote i nestade je. Ostade mu u ruci samo njena rukavica, tako mala da ju je jedva navukao na svoj najmanji prst. Tužan se vrati u dvore i nikome ne reče ni riječi s kim je bio. Ali, drugu noć opet dođe u vrt. Hodio je po bijeloj mjesečini i tražio malu vilu. Ali nje nigdje ne

bješe. Od žalosti izvadi iz njedara malu rukavicu i poljubi je. U taj mah stvori se pred njim vila. Kraljević se toliko obradovao da se ne može iskazati koliko. Sve mu je srce u grudima igralo od miline. Dugo su šetali po mjesečini i čavrljali. Kraljević se začudi kad opazi da mala vila sve jednako raste dok s njim govori. Kad su se rastali, bila je dvaput veća nego sinoć. Kad joj je vratio rukavicu, nije ju mogla više navući.

– Uzmi je, pa je čuvaj kao amanet – reče mala vila i nestade je.

– Nosit ću je na srcu – reče kraljević.

Svaku noć su se odsad sastajali njih dvoje u bašti. Dok je sunce sijalo, kraljević je muku mučio. Cio dan je bio tužan, jedva je čekao da izađe mjesec i samo je na nju mislio i pitao se hoće li noćas doći.

Kraljević je sve više ljubio malu vilu, a ona je svaku noć rasla i bivala sve veća i veća. Kad je prošlo devet noći, bješe pun mjesec, a vila je narasla – velika kao kraljević. Veselo ga dočeka i reče:

– Dokle god bude mjesečine, ja ću ti dolaziti.

– A ne, draga moja! Ja ne mogu živjeti bez tebe. Ti moraš biti sasvim moja. Ja ću te učiniti kraljicom.

– Dragi moj – reče vila – hoću biti tvoja, ali samo tada ako ćeš me uvijek i samo mene jedino voljeti.

– Uvijek, uvijek! – povikao je kraljević bez razmišljanja. – Samo tebe, druge nikad ni pogledati neću.

– Dobro! Ali pamti što kažem: samo dokle budeš držao riječ, bit ću tvoja.

Poslije tri dana proslaviše svadbu dvoje mladih. Ljepoti vilinoj se divio sav svijet. Sretno su živjeli sedam godina i onda umrije stari kralj.

Na pogreb mu dođoše mnogi podanici. Pored odra čuvale su mrtvaca najljepše gospođe iz čitave zemlje. Bila je tu i jedna djevojka crvene kose, a crna oka. Ta se nije Bogu molila, nit je mrtvog kralja gledala, nego je samo očima pratila mladoga kraljevića. Vidio je i on da ga lijepa gospođa gleda i bilo mu drago. Kad je velika pogrebna povorka krenula na groblje, pogledao je kraljević tri puta u zamamnu ljepoticu, vodeći za ruku svoju ženu. Najednom mu se žena spotakne na svoju suknju i malo što ne padne.

– Ju! Gle, suknja mi je preduga! – uzvikne.

Kraljević nije ni opazio da se ona smanjila. Kad su pokopali staroga kralja, prođe ona ljepotica crvene kose odmah uz kraljevića putom kući, a on je ispod oka sve u nju pogledavao. Tako nije

vidio da mu je žena sve manja. Kad stigoše kući pod stare lipe – nestade je posve.

Tada kraljević uzme za ženu gospođu crvene kose, a crnih očiju. Ali s njome nije ni tri dana sretno živio. Tražila je da joj kupi postelju od samog alema kamena, željela je sad ovo, sad ono, a sve same stvari kakvih i nema na svijetu. Kad on nije mogao ispuniti joj želje, ona je plakala, svađala se s njim, grdila ga. Kad mu bješe već dozlogrdilo, on je otjera.

Tad tek vidje što je učinio. Uzdisao je i jadicovao za malom vilom. Ponovno je odlazio pod stare lipe svake noći obasjane mjesecinom ne bi li dozvao svoju lijepu i dobru vilu. Zvao je zvao, čekao i čekao, i već postao i starac. Ali se ona nikada više nije vratila.

- Opiši svečanost posvećenu kraljeviću.
- Kojim je detaljima opisan izgled male vile pri prvom susretu s kraljevićem?
- Objasni šta znači *zvonak glas*. Kakav još može da bude glas?
- Šta možeš da zaključiš o osećanjima kraljevića i male vile iz rečenice: *Dugo su šetali po mesečini i čavrljali?*
- U bajci pronađi i podvuci detalje iz kojih se vidi kako se kraljević postepeno zaljubljuje u malu vilu.
- Koji je bio uslov za vilin i kraljevićev srećan život?
- Zašto je mala vila nestala?

Objasni zašto je važna vernost u prijateljstvu i ljubavi.

Podeli bajku na tri celine i smisli naslov za svaki deo.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

Na osnovu teksta izvedi zaključak o jednoj osobini svakog od navedenih likova iz ove bajke.

Kraljević je _____ zato što _____

Mala vila je _____ zbog toga što _____

Crvenokosa lepotica je _____ zato što _____

Navedi dva argumenta kojima ćeš potvrditi da je ova priča narodna bajka.

- 1 _____
- 2 _____

▪ Koju karakteristiku bajke ne nalazimo u ovoj bajci?

Od ponuđenih reči zaokruži tri koje smatraš ključnim motivima ove bajke.

ljubav

vernost

lepota

bogatstvo

neverstvo

Свадбени обичаји су људима одувек били важни. Праћени су песмом, игром и обредима који су славили срећан живот младенаца, здравље и богатство будуће породице. Да ли знаш неки свадбени народни обичај?

СВАДБЕНЕ НАРОДНЕ ЛИРСКЕ ПЕСМЕ

Молила се младожење мајка
старом свату и великом куму:
„Зарана ми снају доведите,
да донесе сунце у недрима,
у рукав’ма сјајне месечине,
да огреје беле дворе моје“.

***

Заран, Павле, заран, мили брале,
зараном ми снају прстенујте.
Кад будемо девојачком двору,
мили брале, не гледај пред себе,
не погледај тамо и овамо.
Од куће ће изгрејати сунце,
кад изведу лепоту девојку.
Ти не гледај венце ни обоце,
не гледај јој свилене зубуне,
нит јој гледај везене рукаве;
зубуне су терзије шарале,
рукаве су везиље навезле,
а венце су кујунције виле;
већ јој гледај стаса и образа,
с ким ћеш, брале, века вековати.

***

Гором иду Јовови сватови,
у гори их ноћца застанула;
сви сватови на поље заспали,
ђевер с снахом под жутом наранчом.
Ђевер спава, а снаха не спава,
него руни цвијет од наранче;
један јој се цвијет омакнуо,
па ђеверу на лице пануо.
Тад се ђевер од сна разабрао,
па је својој снахи говорио:
„Снахо моја, од злата јабуко,
што ће тебе цвијет од наранче?“
Ма ђеверу снаха говораше:
„Ој ђевере, мој златни прстене,
У Јова ми доста рода кажу,
мало сам им парићала дара;
ако буде рода господскога,
примиће ми цвијет за дарове“.

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

- Свадбене народне песме су врста лирских обичајних песама које прате свадбене обичаје од прошевине до доласка невесте у младожењину кућу. У њима се слави лепота младенаца и исказује жеља да живе срећно.

заран ▪ ободац ▪ зубун ▪ терзија ▪ кујунција ▪ рунити ▪ парићати

- У првој песми је на сликовит начин исказано какву снаху жели младожењина мајка. Напиши шта значе њене жеље:

да донесе сунце у недрима

у рукав'ма сјајне мјесечине

да о'реје беле дворе моје

- Објасни значење стихова из друге песме: *Ог куће ће изирејаши сунце, кад изведу лепошу девојку.*
- Шта сестра саветује брату младожењи?
- Наведи са чиме се пореди снаха из треће песме. Зашто?
- Са чиме се пореди девер? Зашто?
- Због чега је забринута невеста из треће песме?
- Пронађи у овим песмама епитете и подвуци их. Шта запажаш, који се епитети често појављују у народним песмама?
- Другом бојом подвуци у песмама две непознате речи. Да ли на основу садржаја песме можеш да наслутиш њихово значење?
- Објасни значење израза *век вековаши*.

РЕКЛИ СУ О НАШИМ НАРОДНИМ ПЕСМАМА

„У нашим је народнијем пјесмама за нас најдрагоцјенија чистота и сладост нашега језика: кад би књижевници наши то познавали, онда не би кварили и грдили највећу драгоцјеност свога народа, свој народни језик, него би се трудили научити га из народнијех пјесама.“

Вук Стефановић Караџић

- Пронађи у овим свадбеним песмама неколико речи и израза који показују сликовитост народног језика.

Вук Стефановић Караџић (1787–1864) рођен је у Тршићу код Лознице. Сакупио је народне песме, приповетке и друге умотворине. Написао је прву граматику и први речник српског језика и усавршио азбуку. Писао је о догађајима и личностима свога доба, као и о животу и обичајима нашег народа.

Пре два века Вук Караџић је истраживао живот и обичаје у Србији. Његови записи драгоцено су сведочанство о животу српског народа тог времена.

Вук Стефановић Караџић

ЖИВОТ И ОБИЧАЈИ НАРОДА СРПСКОГ

(одломак)

ЖЕНИДБА У СРБИЈИ

У Србији и данас доста пута испросе и доведу дјевојку, а нити је момак видио њу ни она момка, него се родитељи гледају и договарају. Кад отац жени сина, он не гледа толико на дјевојку колико на људе од каквих је; нити дјевојка смије казати оцу, или брату, да неће поћи за онога за кога је он даје. Тамо се још не траже новци уз дјевојку, него се за њу дају, нпр. брату чизме или ђечерму, матери какву хаљину, тако сестри и свима осталима понешто, а особито новаца у кућу. У Србији су прије неколико година тако много искали за дјевојке да се сиромаш човек није могао оженити; зато је Црни Ђорђије био издао заповијест да није слободно искати (ни узети) за дјевојку више од једног дуката.

ОТМИЦА

У Србији су се отимале дјевојке до нашега времена. Млада су момчад врло рано ишла у отмицу, и често су нудили један другога: „Ајде, море, да ти отмемо ту или ону дјевојку“. У отмицу се иде с оружјем какогод на војску. Кадшто отмичари довребају дјевојку код стоке, или кад пођу на воду, па је ухвате и одведу; а кадшто ударе на кућу ноћу (као хајдуци), па обију кућу и свежу дјевојачкога оца и браћу, док нађу дјевојку и одведу. Кадшто се побију дјевојачка браћа и

рођаци с отмичарима, као што је у Јадру (у селу Клупцима) године 1805. погинуо дјевојчин брат и један отмичар; и дјевојку опет нијесу могли отети. Зато отмичари не смију ласно да ударе на кућу гдје знају да има много рода у дјевојке, а особито гдје је село сложно; јер и сељаци, како стану пушке пуцати и учини се буна, спопадне сваки своју пушку, па трчи у помоћ.

Највише се догоди те отимају дјевојке кад момак запроси дјевојку, па му је не даду; а кадшто је и не просе (кад знаду да је неће дати), него управо отиду и отму, а момак је није ни видио. Дјевојку отимају понајвише момчад која немају родитеља или, ако их имају, а они их не слушају, него се скићу којекуда; а за поштена момка и од поштена рода слабо ће кад отети дјевојку, нити ће такви момак отићи у отмицу. Црни је Ђорђије био забранио отимати дјевојке: издао је заповијест да ће свакога момка за кога отму дјевојку погубити, попа који вјенча отету дјевојку обријати (распопити), кума, дјевера и старог свата шибати, а осталијем отмичарима сваком по 50 батина ударити. Пошто Турци 1813. године обладају Србијом, отмица се опет поврати, али је послје је кнез Милош Обреновић, судивши неколицини по закону Карађорђијеву, истријеби сасвијем у подручју својему, а под владом турском јамачно је и сад у обичају.

- Подвучи реченицу из које се сазнаје ко је одлучивао о удаји и женидби младих у Вуково време.
- Објасни на шта су родитељи гледали када су женили своје синове.
- Зашто је Карађорђе донео заповест *да није слободно искати (ни узети) за девојку више од једног дуката?*

ђечерма • искати • дукат • ласно • јамачно

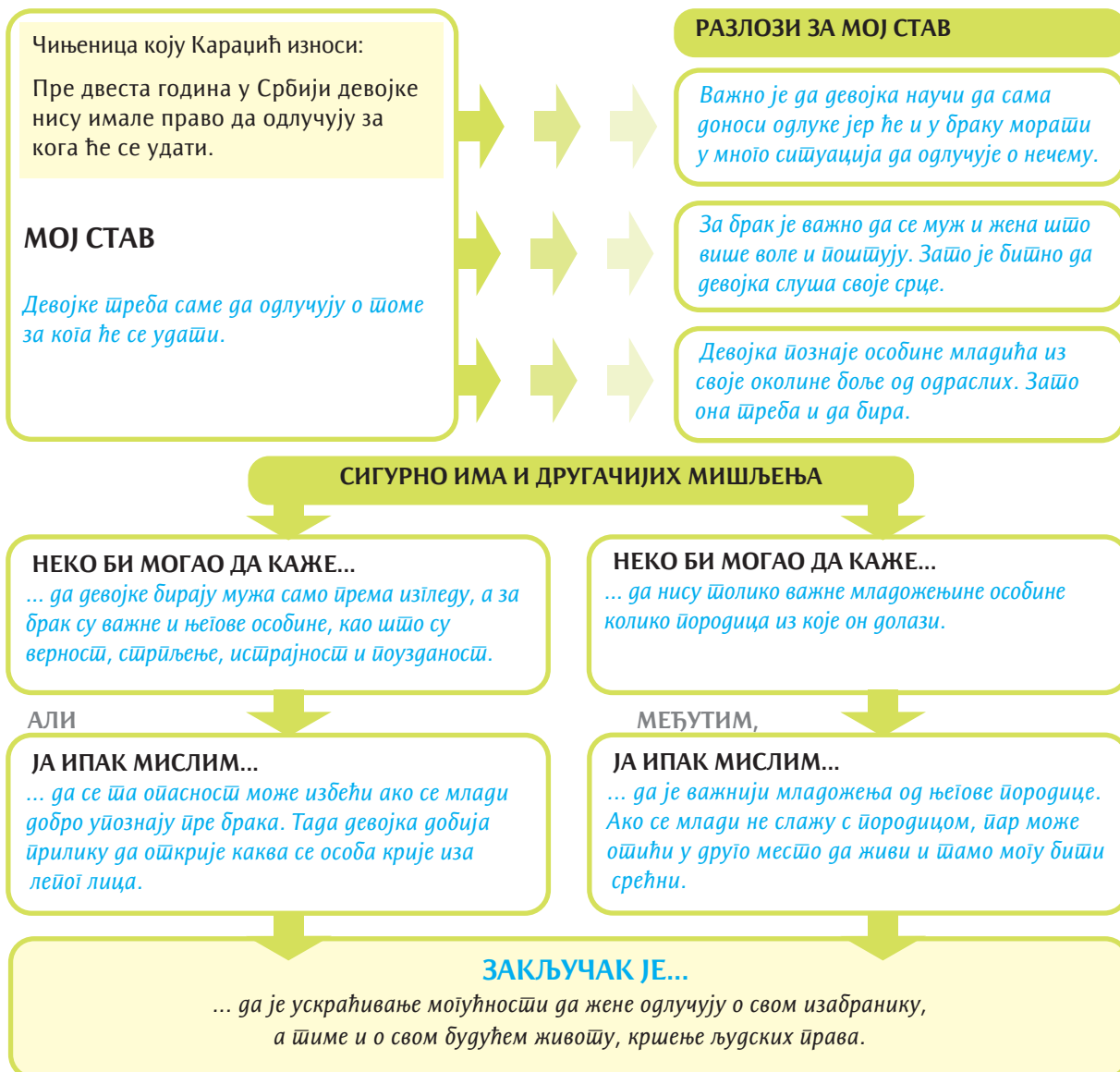

Покажи свој став

Став је мишљење о неком проблему које си спреман да браниш и спроведеш у дело. Став изграђујеш у вези са проблемима који нису једноставни за решавање. Због тога није лако пронаћи исправан став према њима. Људи о таквим проблемима најчешће имају различите ставове. Свако верује да је баш његов исправан и покушава да у то убеди остале. За став је важна увереност да си у праву и спремност да убеђујеш у то и друге.

Вук Караџић у овом тексту описује чињенице о женидбеним обичајима у некадашњој Србији, оно што се стварно дешавало пре двеста година. У тексту није исказао свој став о тим обичајима – да ли мисли да су добри или их осуђује. У вези с текстом показаћемо како би могао да изгледа један став о таквом удавању девојака.

Шта је биографија? Шта је то аутобиографија? Којих се одломака сећаш из аутобиографија које сте читали у претходним разредима? Бранислав Нушић је свој живот од рођења до женидбе описао у делу под називом *Аутобиографија*. У одломку који следи Нушић се сећа једног часа географије.

Бранислав Нушић

АУТОБИОГРАФИЈА

(одломак)

У нашој гимназији постојао је један глобус, који је годинама стајао на орману у директоровој канцеларији, али је тај глобус изгледао тако бедно да га је жалост било гледати. Осовина му се тако била искривила да би се, приликом експеримента, увек друкчије окретао но што је професор тврдио да се Земља окреће. Северну Америку покривала је једна огромна мрља од мастила, тако да смо ми били уверени да је то управо Црно море, а тамо где треба да буде Африка, била је велика рупа, те ниси знао да ли су то Енглези ископали Африку да нађу фараонске гробнице или је каква америчка експедиција, по упутствима Жила Верна, сишла у утробу Земљину. Међутим, вероватније но обе ове претпоставке, биће да су се професори, између часова, објашњавали о дневној политици, па употребили и глобус као аргумент.

Професор је у недостатку глобуса употребљавао главу једног нашег друга, некога Сретена Јовића, који је одиста био тако глават да је представљао прави покретни глобус.

– Изиђи, Срето, овамо! – отпочео би лекцију којом би, рецимо, хтео да нам објасни дан и ноћ. – Изиђи и стани овде крај прозора да те дохвати сунце.

Глобус изађе из треће клупе и стане крај прозора.

– Е, видиш, кад овако десни образ окренеш сунцу, онда ти је цела ова половина главе осветљена, а ова друга није. Је ли? Е, сад окрени леви образ сунцу и, ето, сад је ова друга страна осветљена, а она није.

Тако нам је исто објашњавао и полове на Сретеновој глави.

– Ето овде, видиш? – и ту би упро кажипрст у теме. – Ту је Северни ледени пол, ту је вечита зима, никад ништа не цвета, све је изумрло а, ако има чега, то је закржљало. То су неиспитани простори.

Други пут опет објашњавао нам је на Сретеновој глави путању онога путника који би за љубав географије, да би потврдио четврти доказ о округлини Земљиној, кренуо са једне тачке и идући увек у истом правцу стигао опет на ту тачку. Професор је пошао од Сретеновог носа, као тачке која је врло јасно маркирана. То је објашњење отприлике овако изгледало:

– Узећемо, дакле, нос као полазну тачку – и ту наслони свој кажипрст на Сретенов нос, па га затим упути, вукући ноктом по лицу, ка левом уву – и кренућемо на исток, то јест на ону страну света са које сунце истиче, затим ћемо ... Сретене, да испереш уши, пуне су ти блата као да си сад из свињца изашао ... затим ћемо обићи Земљину куглу и доћи на супротну страну света. Ја сам ти, Сретене, још прошлог часа казао да ошишаш ту косу. Иако на тој супротној страни света живе дивљаци, ја ипак нећу више да провлачим прсте кроз ту твоју прљаву косу... То је та страна где је ноћ кад је код нас дан и, обратно, где је дан кад је код нас ноћ. Затим ћемо ићи све даље и даље, прећи ћемо преко Сретеновог десног увета, па опет даље и даље, и ево нас на Сретеновом носу, одакле смо и пошли.

Сретен је нама ђацима необично импонувао због тога што се професор њиме служио. Изгледао нам је као одистински школски инструмент и на то смо се толико били навикли да нам

је његова глава одиста изгледала као глобус који представља куглу Земалску. Његова чупава коса изгледала нам је као прашума у којој станују дивље звери; његово чело личило нам је на узоране мисирске равни; нос као недостижни врх Хималаја, а две реке, које су се изливале из носа, на Еуфрат и Тигар који су се, пред својом утоком у уста, спајали у једну реку.

Тако, на пример, једном кад нам је објашњавао помрачење, извео је нас тројицу испред клупе. Најпре је позвао неког Живка, највећег ђака међу нама, коме су већ и бркови пробили и кога су сви професори саветовали да се жени. Прозвао га и поставио га тако да га сви можемо видети:

– Иако си ти, иначе, Живко, прави магарац, али у овој прилици представљаћеш Сунце!

Затим се окренуо осталим ђацима:

– Пазите добро, глава овога Живка је Сунце и она осветљава и Земљу и Месец. Земља ће, као и досад, бити Сретенова глава, а за Месец узећемо овога малог из друге клупе.

Тај мали из друге клупе био сам ја.

– Е сад, видите, децо, кад Сунце стоји овде где је сад Живко, а Земља овде где је Сретен и Месец овде где је овај мали, онда Сунце шаље своје зраке и обасјава и Земљу и Месец. Је ли тако?

Сви ћуте јер не могу да замисле како то Живко обасјава и чиме обасјава.

– Али – наставља даље професор – Земља, на свом путу око Сунца, у једном тренутку нађе се измеђ' Сунца и Месеца ... ето овако! – и ту нас поврста у једну линију, Живка, Сретена и мене. – И онда, као што видите, главати Сретен заклонио је овога малог и светлост Живкова не може да га обасја, те услед тога настаје помрачење Месеца. Је л' разумете?

– Ја не разумем! – прогунђа Живко, из којег има светлост да потече.

И баш та околност што га овај који светлост треба да позајми другима не разуме, разгневи професора и звизну му такав шамар, те он жмиркајући додаде брзо:

– Сад разумем!

И не само што је он разумео шта је то помрачење него смо и ми сви остали тога тренутка разумели зашто се овај део географије зове физичка географија.

Још горе би било када би нам објашњавао планетни систем.

– Нека изађу оне планете од прошлог часа – рекао би.

Те планете били смо Живко, Сретен и ја.

– Ти, Живко, као што се зна, ти си Сунце. Стани овде и тихо, мирно, окрећи се око себе!

– Ти ћеш се, Сретене, такође окретати око себе. Окрећући се око себе, да трчиш и око овога Живка који представља, као што знаш, Сунце.

Затим стави мене у ред.

– Ти си Месец. Ти ћеш се окретати најпре око себе, па, окрећући се око себе, окретаћеш се и око овога Сретена и, с њим заједно, окретаћете се око Сунца, односно око Живка.

Он то нама тако објасни, па онда узме штап и стане са стране као укротитељ зверова како би нас кврцнуо по глави ако ко погреша, и онда, на његову команду, стане једно окретање и трчање да те бог сачува. Окреће се Живко у месту, окреће се грешни Сретен око себе и око Живка, окрећем се ја око себе, па око Сретена и са њим заједно оптрчавам Живка. Не направисмо ни први круг честито, а ми се сва тројица срушисмо онесвешћени од вртоглавице. Најпре паднем ја као

Месец, на мене се сруши Земља, а на њу Сунце. Направи се једна гомила, нити знаш ко је Месец, ко Сунце, а ко Земља. Видиш само, вири једна нога Сунчева или нос Земљин или тур Месечев.

А професор поносито стоји над том гомилом и, док ми стењемо, он објашњава осталим ђацима планетни систем и кретање небеских тела кроз васиону.

Бранислав Нушић (1864–1938) рођен је у Београду. Он је највећи хумористички и драмски писац у српској књижевности. Позната су му дела: *Хајдуци*, *Аутобиографија* и комедије *Народни посланик*, *Сумњиво лице*, *Госпођа министарка* и друге. Његова дела се често играју у позоришту, а по њима су снимљени филмови и ТВ серије.

маркиран • импоновати

- Зашто школски глобус није коришћен на часовима географије? Опиши изглед глобуса.
- Шта би могло да значи то што су професори „употребили и глобус као аргумент“ у расправи о дневној политици?
- Пронађи у тексту и подвуци део реченице који указује на разлог због којег је професор изабрао Сретена да представља глобус.
- На шта су ђацима личили Сретенова коса и његов нос?
- Подвуци професорово објашњење Северног пола. Објасни прикривена значења његових речи.
- Због чега је професор изабрао Живка да представља Сунце?

Уочи начин на који писац гради хумор у делу и објасни га. Наведи још неке примере за следеће начине изазивања смеха:

▪ Несклад између онога што очекујемо и онога што се догађа:

1 *Иако си ти, иначе, Живко, прави маџарац, али у овој прилици представљаћеш Сунце!*

2 _____

▪ Изненадни обрти:

1 *... кренућемо на исток, то јест на ону страну света са које сунце истиче, за тим ћемо ... Сретене, да испереш уши, јуне су ти блава...*

2 _____

▪ Употреба прејакних речи:

1 *Итали маџарац, као украјинишљ зверова, као да си сад из свињца изашао...*

2 _____

▪ Преувеличавања:

1 ... а ми се сва тиројица срушисмо онесвесни од врхоглавице.

2 _____

_____

Смисли и напиши духовит наслов који би одговарао овом одломку.

_____

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

Прочитај цело дело *Аутобиографија* Бранислава Нушића. У дневник читања запиши своја запажања и податке о делу. Погледај упутство на 145. страни.

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

▪ **Аутобиографија** је књижевно дело у којем писац описује свој живот.

РЕКЛИ СУ О АУТОБИОГРАФИЈИ

„Нушићева *Аутобиографија* зрачи ведрином и сјајем хумора. Просијавају у њој и крупне истине о друштву, утолико верније и убедљивије јер избијају непосредно и спонтано из самог живота. Његова аутобиографија је у великој мери и духовита биографија средине у којој је живео... Многи су у његовој веселој, распеваној шали и смеху аутобиографије видели своје детињство и своју младост, школовање и средину у којој су расли.“

Велибор Глигорић

АНЕГДОТА О НУШИЋУ

НУШИЋ И МОТОЦИКЛ

Једног поподнева шетао се Нушић београдским улицама, кад га неко изненада позва именом. Био је то његов комшија, механичар Јован. – Господине Нушићу! Хоћете ли да вас мало провозам на мотоциклу? Да видите шта је машиница! Нушић је пристао. Интересовала га је возња, пошто се никад дотле није возио на мотоциклу. И кренули су према Авали. Међутим, Јован је возио толико брзо и рискантно да је Нушић готово зажалио због тог свог експеримента и стално стишавао виловитог возача. А кад су стигли до врха Авале, Нушућ је сав блед и преплашен рекао: – Е, хвала ти комшија на обадве возње! – Како: на обадве – чудило се Јован. – Па само сам вас једном провозао. – Ама, то је моја и прва и последња возња на овом чуду! – објаснио је Нушић и пожурио да ухвати неки фијакер који ће га превести назад у Београд.

Да се подсетимо: Породичне народне лирске песме говоре о односима у породици. Нарочито су осећајне оне које описују љубав сестре према брату. Сети се песме *Двије сеје браћа не имале.*

ПОРОДИЧНЕ НАРОДНЕ ЛИРСКЕ ПЕСМЕ

НАЈВЕЋА ЈЕ ЖАЛОСТ ЗА БРАТОМ

Сунце зађе за Невен, за гору;
јунаци се из мора извозе.
Бројила их млада Ђурђевица.
Све јунаке на број набројила,
до три њена добра не наброји:
прво добро – Ђурђа господара,
друго добро – ручнога ђевера,
треће добро – брата рођенога.
За Ђурђем је косу одрезала,
за ђевером лице изгрдила,
а за братом очи извадила.
Косу реже, коса опет расте;
лице грди, а лице израста;
али очи не могу израсти,
нити срце за братом рођеним.

ДЈЕВОЈКА ЈЕ СУНЦЕ БРАТИМИЛА

Дјевојка је сунце братимила:
„Богом сунце, богом брат да ми си!
Почекај ме, сунце, на заходу –
да навезем брату зарукавје:
оба краја крила паунова,
а на среди очи соколове“.

У песми *Највећа је жалост за браћом* описан је обичај који је некада постојао у народу. У далекој прошлости жене су за изгубљеним мужем секле косу. Коса је увек била знак лепоте, а ожалошћена жена није више желела да било коме буде лепа. За девером се грдило лице, зато што девер на венчању предаје прстен снахи и пред сватовима открива њено лице. За изгубљеним братом бол је највећи.

- Упореди слику природе дате у првом стиху песме *Највећа је жалост за браћом* и догађаје о којима се у песми даље говори. Наведи две сличности међу њима.

1

2

- Уочи у првој песми градацију и контраст, две стилске фигуре које су ти већ познате, и објасни их. Подвуци их различитим бојама.
- Какав је твој став према оваквим обичајима који прате жалост за вољеним особама?

У вези са обичајима описаним у првој песми изрази оно што мислиш:

- Нисам знао (знала) да _____

- Осећам _____

- Мислим да _____

Зашто се девојка у другој песми обраћа сунцу?

Објасни шта сестра жели брату када му на рукавима кошуље везе крила паунова.

Шта му сестра жели када везе очи соколове?

Успављивање деце одувек је било праћено песмом. Те песме – успаванке – ритмичне су, милозвучне, нежне и једноставне, у складу са уљуљкивањем детета у сан.

УСПАВАНКЕ

Спавај, чедо, родила те мајка
у горици ће се легу вуци,
челица те медом задојила,
б'јела вила злату баба била,
у свилене пелене повила,
мушкијем те опасала пасом,
дала тебе капу вучетину,
вучју капу и од орла крило,
а на капи свакојака биља,
а највише девојачког смиља,
кад ми будеш момак за женидбу,
да те нико урећи не може.
Спавај, спавај, сан те преварио,
прије тебе него твоју мајку;
сан у бешу, а несан под бешу;
уроци ти под ногама били,
моме злату ништа не удили,
наудили у гори хајдуку;
уроке ти вода однијела,
моме чеду здравље донијела,
донијела здравље и напредак,
да ми буде здраво и напредно.

***

Мајка Јова у ружи родила,
ружица га на лист дочекала,
бела вила у свилу повила,
а пчелица медом задојила,
ластаница крилом покривала,
нек је румен кô ружа румена,
нек је бијел кô бијела вила,
нек је радин кô пчела малена,
нек је хитар као ластаница.

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

- **Успаванке** су народне лирске песме које обично певају мајке да би успавале децу. У њима се исказује љубав према детету, жеља да дете мирно спава и расте, да буде срећно, јако, здраво и храбро. Такође се песмом настоји да се од детета одагнају зле силе, демони, болести и зли погледи.

- Каквим се гласом певају успаванке? Каква је њихова мелодија?
- Зашто у првој песми мајка каже да је дете рођено у *торици где се леју вуци*?
- Због чега се каже: *челица ше медом задојила*?
- Зашто је добро што је *б'јела вила злату баба била*?
- Подвуци у песми стихове који казују шта је све вила даровала детету. Објасни значење вилиних дарова.
- На који начин мајка жели да заштити дете од урока (болести и злих сила)?
- Подвуци поређења у другој песми. Научи их напамет.

Смисли и напиши у десетерцу још три поређења којима ћеш наставити ову песму.

Нек је _____ кô _____

Нек је _____ кô _____

Нек је _____ кô _____

Објасни значење речи којима смо описали ове песме:

нежан – _____

_____

_____

милозвучан – _____

_____

_____

ритмичан – _____

_____

_____

_____

РЕКЛИ СУ О НАШИМ НАРОДНИМ ПЕСМАМА

„Ми можемо само да се поносимо поетским благом свога народа, јер не морамо лутати по свету. Управо нас то благо сједињује с читавим светом. Загледанима у дубока огледала нашег народног песништва, у његове вртоглаве вирове, чини нам се да на дну сваке речи назиремо чудотворне кључеве који отварају тајанствене капије лепоте, оне лепоте коју ствара човек да би њом победио ругобу, време и смрт.“

Васко Попа

- Пронађи у претходним лирским песмама примере који доказују оцене Васка Поче о лепоти народних песама.

Писац Бранко Ђопић често је писао о свом детињству. С нарочитом љубављу увек је говорио о свом деди Раду.

Бранко Ђопић

ЧУДЕСНА СПРАВА

Мој дјед Раде плашио се не само разних животиња (змија, даждевњака и риба) него је зазирао и од многих справа и машина: од пушака, термометара, васер-ваге и тако даље.

Ни под каквим изговором у нашу кућу није се смјела унијети пушка: ни пуна, ни празна, ни покварена, ни растављена. Од погледа на термометар дјед је добијао вртоглавицу и стуживало би му се у стомаку, а од васер-ваге је закретао главу као од урокљивих очију.

Међутим, једино је према сату одувијек имао неко посебно страхопоштовање гледајући у њему тајанствено биће које живи својим загонетним животом, чистим и мудрим као код каквог древног праведника. Није га чак волио ни у руке узети бојећи се да га на неки начин не обесвети и не упрља.

Дједов рођак Сава, стари лопов и никаква вјера, често би се око тога дохватио с дједом.

– Ма како ти то зазиреш од сата као да је пред тобом жив створ, а?

– Па да шта је него жив – мирно каже дјед.

– Сат жив?! – забезекне се Сава.

– Жив, богме, и десет пута мудрији него ти.

Иако баш није било тешко испасти мудрији од Саве, старчић увријеђено пуше:

– Мудрији од мене? О, види ти њега

– Да, да. У по дана, у по ноћи, кад год ти драго, само га отвориш, а он ти – цак, цал! – толико и толико сати. Ехе, драги мој, а ти не знаш ни на колико си мјеста шупаљ, а камоли што друго.

Дјед поучно дигне прст.

– Према једном сату, брате Саво, ти си једна обична бена.

– Да шта сам него бена. Код Бабића се пече ракија, а ја овдје код тебе цаба тупим зубе – искрено признаје Сава и диже се да пође.

У нашој кући, откад се зна и памти, никад нико није имао сата, нити је ко знао да по њему

чита вријеме. Мој стриц Ницо, кад се вратио са Солунског фронта, правио се да „зна у сат“, али касније се испоставило да он умије само понешто око мале казаљке, па је његово одређивање времена испадало, отприлике, овако:

– Још само колик за један нокат, па ће подне.

То „гледање у сат“ за мога дједа била је једна исто тако тајанствена и помало натприродна умјешност као и гатање у длан. Ако си рођен за то, ти ћеш ту работу и научити, ако ипак ниси, цабе ти је.

Да жене не знају у сат и да то нису женска посла, то је за дједа било нешто што се само по себи разумије.

Једне године и наша кућа доби сат. Било је то овако.

Имао ти је дјед једног побратима и пријатеља Петрака, самарцију по занимању. Тај ти је читаве године лутао испод Грмеча, од села до села, и људима правио и поправљао самаре, пропијајући своју зараду често већ на лицу мјеста, уз домаћина код кога је радио.

На Михољдан, крсну славу нашу, Петрак је освитао код наше куће, свечан и обријан, и здравио се с дједом:

– Побратиме Раде, да нам буде срећан данашњи светац.

Остао би тако који дан, напио се, напричао, испрегледао дједове самаре и једног јутра, ево ти га обувена и потпасана, љуби се с дједом и утјешно пророкује:

– Брзо ћемо се ми опет срести, побратиме, округла је Земља.

Једне године тако, растајући се с дједом, он му пружи повелик излизан џепни сат.

– Ево ти, побратиме, ово ћеш ми сачувати за догодине. Зарадио сам га у добра човјека, па ми је све страшиво да га ћегод не пропијем.

Дјед обриса оба длана о чакшире и прими сат побожно као нафору пред олтаром.

– У реду, побро, биће пажено кô очи у глави.

Сат је био закључан у дједов сандук и на њега се брзо и заборавило, све док ја једног дана не доперјох из школе поносито се шепурећи:

– Дједе, ја знам гледати у сат, учили нас у школи.

– Иди, бено, гдје ће дијете знати у сат. Хајде да си бар војску одслужио, друго би било.

– Богами, дједе, знам. Знам га навити, па да иде.

– Е, е, лажи само.

– Дај вамо па ћеш видјети.

Мољакао сам, улагивао се, аја, није помагало. Тако цијењену ствар у дјечје руке, то је за дједа био одвећ велик ризик.

Сљедећег Михољдана побратим Петрак не појави се на нашој слави. Дјед се забрину.

– Да није болестан, Бог га видио?

Пропитивао се за њ у вароши, на сточној пијаци, на црквеном сабору, али од побратима ни трага ни гласа. Те јесени нико га под Грмечом није видио. На једном мјесту дједа утјешеше причом како је стари говорио да ће преко Уне, у Кауре, да тамо претреса и прави самаре.

– Богами ће њега, онако пијана, гдјегод умлатити и опљачкати Каури, лопови су то – вајкао се дјед.

Једног поподнева тек што стигох из школе, дјед ме тајанствено позва у свој собичак. Био је сам код куће.

– Одидер вамо.

Почепркао је по свом сандуку, извадио из плаве хартије Петраков сат и неповјерљиво ме погледао.

– А знаш га навити, велиш?

– Знам.

– Дедер.

Старац ме усједе на свој кревет, стави ми сат у руке и без даха се загледа у моје прсте. Кад је навијање било готово и сат зацактао јасно и равномјерно, он га узе у руке, принесе десном уву и сав озарен прошапута:

– Аха, ради, ради, куца!

Спустио је сат у крило као да се одмара, загледао се некуд у даљину и обрадовано протепео:

– А, знао сам да је он жив, рђа једна. Жив и здрав.

– Ко то, дједе?

– Мој побро. Да је он мртав, и његов би сат умро. Па да, тако ти је то.

Тога поподнева дјед је био толико удобровољен да ме је навече чак и у млин повео. До дуго у ноћ сједили смо на млинском прагу и гледали у пун мјесец, нас двојица, велика и мала бена, а около су регатале жабе, па уз ту крекетаљку ниси знао јеси ли још на земљи или заједно с мјесецом рониш кроз распјеване навиљке облака.

АНЕГДОТА О БРАНКУ ЋОПИЋУ

Дошао чувени писац Скендер Куленовић одмах после рата из Сарајева у Београд. Потражио је свог пријатеља Бранка Ћопића.

– Слушај, Бранко, има ли неко згодно мјесто где се много не ради?

– Било је једно доскора.

– Које?

– Ово где сам ја сада – одговори Бранко и руком показа на врата с натписом: Главни уредник дечјег листа *Пионир*.

Бранко Ћопић (1915–1984)

рођен је у селу Хашанима, у Босни.

Он је наш омиљени дечји писац.

Написао је двадесет књига песама, прича и романа за децу и још толико књига за одрасле.

Најпознатије су: *Приче исјод змајевих крила*, *У царствију лейширова и медведа*, *Доживљаји мачка Тоше*, *Деда Тришин млин*, *Мајареће године*, *Орлови рано лете*, *Чаробна шума*, *Башта сљезове боје* и друге.

- Чега се све плашио деда Раде?
- Подвуци речи којима се описује деда Радово страхопоштовање према сату.
- Наведи делове текста из којих се види да стриц Ницо није знао да чита време на сату.
- На растанку Петрак поручује деда Раду:
– *Брзо ћемо се ми ојетѝ сресѝи, ѝобраѝиме, округла је Земља.*
Шта из тих речи можеш закључити о односима и осећањима два побратима?
- Због чега се деда Раде толико обрадовао кад је сат почео да куца?
- Подвуци речи које сликају деда Рада и дечака из ове приче на млинском прагу. Објасни шта значе делови тог описа:
Нас двојица, велика и мала бена.

Ниси знао јеси ли још на земљи или заједно с мјесецом рониш кроз расѝјеване навѝљке облака.

Објасни разлику између речи *ѝошѝовање* и *сѝрахоѝошѝовање*.

- Напиши наставак ове приче. Да ли се Петрак појавио? Шта је било са сатом?

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ

НАРОДНА КЊИЖЕВНОСТ

НАРОДНА ПОЕЗИЈА

ЛИРСКЕ ПЕСМЕ

- 1. Митолошке**
Град градила б'јела вила
- 2. Обредне**
  - а) коледарске**
Војевао бели Виде
  - б) лазаричке**
Соко лећи високо
  - в) ђурђевске**
Камен мосте, држ' се, не њиши се
  - г) краљичке**
Бацала девојка за облак јабуку
  - д) додолске**
Насред села виша јела
- 3. Обичајне**
  - а) свадбене**
Гором иду Јовови свашови*
- 4. Породичне**
Највећа је жалост за браћом
- 5. Успаванке**
Сјавај, чедо, родила те мајка
- 6. Посленичке (о раду)**
Надњева се момак и девојка
- 7. Шаљиве**
Женидба врайца подунавца

ЕПСКЕ ПЕСМЕ

- 1. Песме старијих времена (о Немањићима и Мрњавчевићима)**
Женидба Душанова Урош и Мрњавчевићи
- 2. Песме о Косовском боју**
Цар Лазар и царица Милица
Смрт мајке Јутовића
- 3. Песме о Марку Краљевићу**
Марко Краљевић и деј Костићин
Марко Краљевић укида свадбарину
- 4. Песме о хајдучима и ускоцима**
Сћари Вујадин

ЛИРСКО-ЕПСКЕ ПЕСМЕ

- 1. Баладе**
Јетрвица, адамско колено

НАРОДНА ПРОЗА

НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ

- 1. Бајке**
Аждаја и царев син
Мала вила
- 2. Новеле**
Дјевојка цара нагмудрила
- 3. Басне**
Пас и његова сенка
- 4. Приче о животињама**
Међед, свиња и лисица
- 5. Легенде**
Како се Краљевић Марко јунашћву научио
- 6. Шаљиве народне приче**
Еро с онога свијеша
- 5. Анегдоте**
Нушић и мошцикл

КРАТКЕ НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

- 1. Пословице**
Ко рано рани, две среће гради
- 2. Загонетке**
Бела њива, црно семе, мудра лава која сеје (књига)
- 3. Брзалице**
Наврх брда врба мрда
- 4. Питалице**
Без чега ништа не може бићи? – Без имена.

* У одељцима **Сети се шта смо научили** плавом бојом означени су текстови који се обрађују у шестом разреду.

Најдубље речи

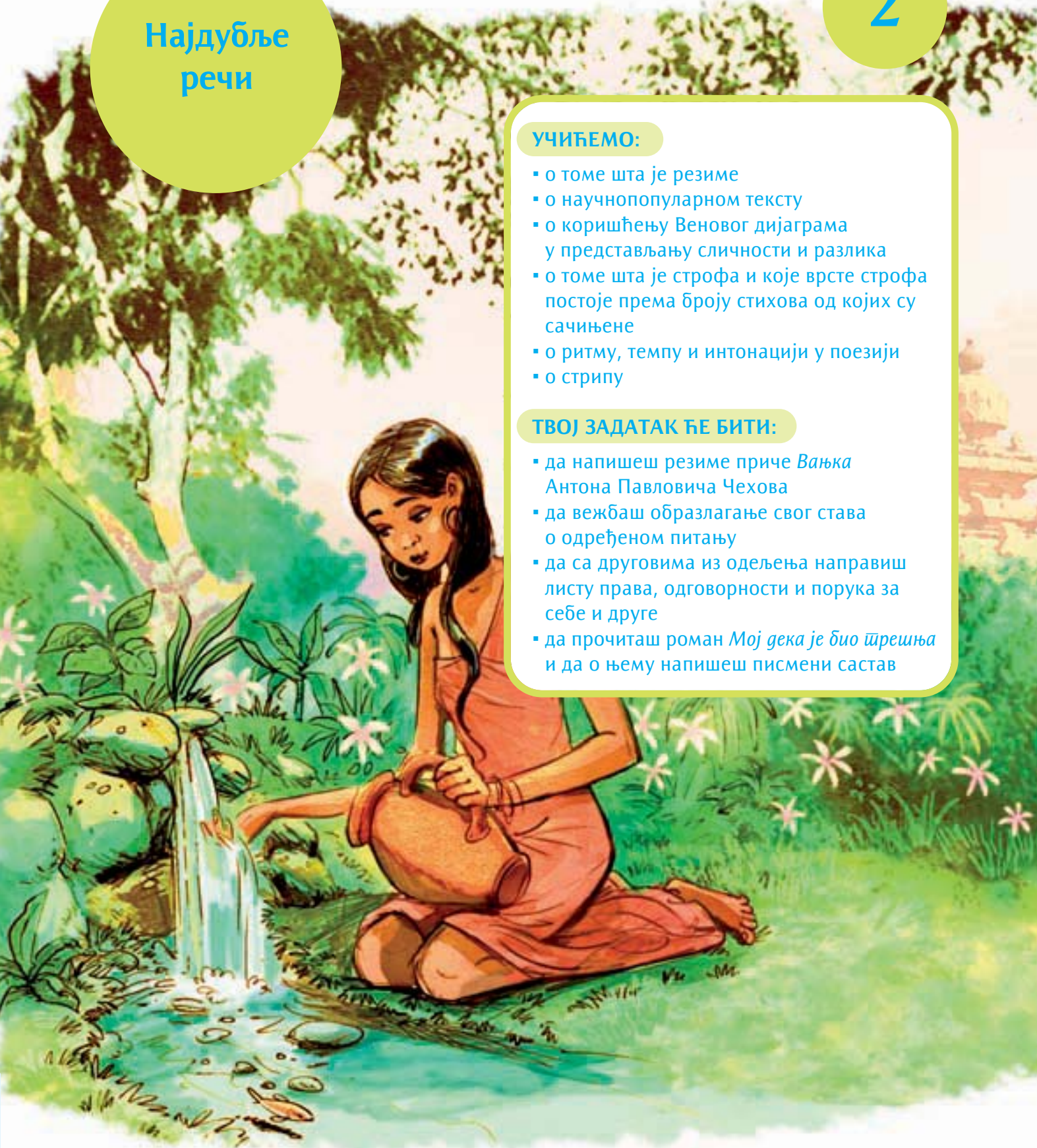
2

УЧИЋЕМО:

- о томе шта је резиме
- о научнопопуларном тексту
- о коришћењу Веновог дијаграма у представљању сличности и разлика
- о томе шта је строфа и које врсте строфа постоје према броју стихова од којих су сачињене
- о ритму, темпу и интонацији у поезији
- о стрипу

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ:

- да напишеш резиме приче *Вањка* Антона Павловича Чехова
- да вежбаш образлагање свог става о одређеном питању
- да са друговима из одељења направиш листу права, одговорности и порука за себе и друге
- да прочиташ роман *Мој дека је био штрешња* и да о њему напишеш писмени састав

Један од највећих индијских песника, Рабиндранат Тагоре, стекао је светску славу осећајним и нежним песмама о природи, љубави и лепоти. Из његове збирке љубавних песама под називом *Градинар* читаћемо 41. песму.

Рабиндранат Тагоре

ГРАДИНАР

Чезнем да ти кажем најдубље речи које ти имам рећи;
али се не усуђујем, страхујући да би ми се могла насмејати.
Зато се смејем сам себи и одајем тајну своју у шали.
Олако узимам бол свој, страхујући да би то могла ти учинити.

Чезнем да ти кажем најверније речи које ти имам рећи;
али се не усуђујем, страхујући да би могла посумњати у њих.
Зато их облачим у неистину и говорим супротно ономе што мислим.
Остављам бол свој да изгледа глуп, страхујући да би то могла ти учинити.

Чезнем да употребим најдрагоценије речи што имам за те;
али се не усуђујем, страхујући да ми се неће вратити истом мером.
Зато ти дајем ружна имена и хвалим се својом суровошћу.
Задајем ти бол, бојећи се да никад нећеш сазнати шта је бол.

Чезнем да седим немо поред тебе; али се не усуђујем,
јер би ми иначе срце искочило на уста.
Зато брбљам и ћаскам олако и затрпавам своје срце речима.
Грубо узимам свој бол, страхујући да би то могла ти учинити.

Чезнем да те оставим заувек; али се не усуђујем,
страхујући да би могла открити мој кукавичлук.
Зато поносито дижем главу и долазим весело у твоје друштво.
Непрекидне стреле из твојих очију чине да је мој бол вечито свеж.

Рабиндранат Тагоре
(1861–1941) велики је индијски песник, добитник Нобелове награде за књижевност. Познате су његове збирке песама: *Вечерње џесме*, *Јушарње џесме*, *Боје и џесме*, *Градинар*, *Лабуд* и др.

- Шта значи реч *трагинар*? Погледај значење те речи у речнику.
- Које је главно осећање у овој песми?
- Подвуци у песми речи које говоре о томе за чим све чезне песник. Које је осећање узрок његових чежњи?
- Зашто се песник понаша супротно ономе што жели? Чег се боји?
- Објасни на које све начине песник задаје себи бол.
- Подвуци у трећој строфи стихове који показују како песник задаје бол вољеној особи.
- Шта значи стих: *и зашрпљивам своје срце речима*? Објасни га.
- Зашто је песников бол *вечићо свеж*?
- Пронађи стих из којег се види шта осећа девојка.
- Пронађи, поред наведених, још неке кључне речи из ове песме:

чежња, *с*трах _____

- Које песниково осећање оставља на тебе најснажнији утисак? Објасни зашто.

Смисли начин на који би песник могао да се ослободи бола.

Да ли је добро скривати своја осећања од особе која нам је драга?
Наведи добре и лоше стране таквог понашања.

Добро је зато што _____

_____

Није добро зато што _____

_____

Мој закључак је да _____

_____

Тако мислим зато што _____

_____

Повежи речи сличног значења.

чежња

неверица

наслућивање

запањеност

сумња

жудња

запрепашћење

предосећање

РЕКЛИ СУ О
ТАГОРИНОЈ ПОЕЗИЈИ

„Његова реч је једноставна,
али и дубока, устрептала и слободна...
Кад њега чита, човек се радује што је човек.“

Војислав Ђурић

Антон Павлович Чехов је велики руски писац и један од највећих светских приповедача. У својим делима осветљава најдубља људска осећања.

Његову приповетку *Шала* читали смо у петом разреду.

Антон Павлович Чехов

ВАЊКА

Вањка Жуков, деветогодишњи дечак, кога су пре три месеца дали на занат код обућара Аљахина, не леже на Бадње вече да спава. Сачекавши да газда и калфа оду на јутрење, он узе из газдиног ормана стакленце с мастилом, држаљу са зарђалим пером и, раширивши пред собом изгужвани лист хартије, стаде писати. Пре него што ће написати прво слово, неколико пута се плашљиво осврте на врата и прозоре, погледа искоса на потамнелу икону око које су се с обе стране пружале полице с калупима и испрекидано уздахну. Хартија је лежала на клупи, а он је пред клупом клечао.

„Мили дедице, Константине Макаричу! – писао је. – И пишем ти писмо. Честитам вам Божић и желим ти свега од Господа бога. Немам ни оца, ни мајчице, само си ми ти још остао.“

Вањка погледа у тамни прозор, у ком је титрао одсјај његове свећице и живо представи себи свога деду Константина Макарича, који је служио као ноћни чувар код господе Живарјових. То је мален, помршав, али необично живахан и окретан старчић од око шездесет и пет година, вечно насмејаног лица и пијаних очију. Дању спава у кухињи за послугу, или ћаска са куварицама, а ноћу, умотан у поширок кожух, хода око куће и дворишта и удара у своје клепало. За њим, спуштене главе, корачају стара Каштанка и пас Ласко, прозван тако због своје црне боје и тела протегљастог као у ласице. Тај Ласко је необично пажљив и умиљат, подједнако се улагује и својима и туђима, али га не воле. Под његовом пажљивошћу и мирноћом скрива се права језуитска подмуклост. Нико боље од њега не уме да се прикрада кад треба и шчепа за ногу, да се увуче у ледењачу или да сељаку украде кокош. Више

пута су му већ пребијали задње ноге, двапут га вешали, сваке недеље га шибали на мртво име, али би он увек остао у животу.

Сад деда зацело стоји код капије, скићи у јаркоцрвене прозоре сеоске цркве и тапкајући сукненим чизмама ћаска са служинчади. Клепало му је за појас привезано. Он плеска рукама, јежи се од хладноће и, кикоћући се старачки, штипа сад собарицу, сад куварицу.

– Да ли да шмркнемо мало бурмута? – вели он, пружајући женама бурмутицу.

Жене шмрчу и кијају. Деда се топи од милине, загрцнуо се од смеха и виче:

– Држи, не дај се!

И псима дају да шмрчу бурмут. Каштанка која тресе њушком и, увређена, склања се у страну. А Ласко из учтивости не кија и врти репом. И време дивно. Ваздух је тих, провидан и свеж. Ноћ је тамна, али се све село види с његовим белим крововима, прамењем дима што се вије из димњака, дрвеће посребрено ињем, сметови. Све небо се осуло звездама које весело трепере, а Кумова слама се тако јасно истиче, као да су је за празник умили и истрљали снегом...

Вањка уздахну, умочи перо и настави писање:

„А јуче сам добио батине. Газда ме је извукао за косу на двориште и избио ме обућарским каишем зато што сам љуљао њихово дете у колевци и случајно заспао. А неки дан ми газдарица заповедила да очистим харингу, а ја почео од репа, а она узела рибу па њену главу стала да ми гура у лице. Калфе ме исмејавају, шаљу ме у крчму по ракију и заповедају ми да крадем од газде краставаца, а он удара чим стигне. А храна ми ништа не ваља. Ујутру дају хлеба, на подне каше, а увече опет хлеба, а што

се тиче чаја и чорбе, њих газде саме пождеру. Морам да спавам у ходнику, а кад им дете плаче, никако и не спавам, него љуљам колевку. Мили дедице, смилуј се, води ме одавде кући у село. Мени овде живота нема... Клањам ти се до земље и увек ћу бога молити, води ме одавде, иначе ћу умрети..."

Вањка искриви уста, протрља очи својом црном песницом и зајеца:

„Бурмут ћу ти трти – настављао је он. – Богу ћу се молити, а ако до чега дође, млати ме као вола у купусу. А ако мислиш да тамо посла нећу имати, ја ћу богом кумити књиговођу да му чизме чистим, или да место Феђке идем у чобане. Деда мили, више се ово не да издржати, просто као на робији. Желео бих да пешке кидам у село, али немам обуће, зиме се бојим. А када порастем велики, за то ћу те хранити и никоме нећу дати да те дира, а кад умреш, молићу се за покој твоје душе, исто као за мајчицу Пелагију.“

„А Москва је град велики. Све куће су господске и коња има много, а оваца нема и псинису опаки. Деца овде не носе вертеп нити кога пуштају на хор да пева, а једном сам видео у једном дућану, у прозору, продају се удице заједно са прutom, и за сваку рибу, врло су скупе, има чак и таква нека удица која би могла одржати сома од четрдесет кила. И видео сам дућане у којима се свакојаке пушке продају, као што су оне господинове, и свака би била, вала, по сто рубаља... А у касапницама и тетребова, и јаребица, и зечева, а где их лове, о томе се продавци не исповедају.“

„Мили дедице, а када код наше господе буде јелка са даровима, узми за мене један зла-

тан орах и сакриј га у зелено сандуче. Замоли од госпођице Олге Игњатијевне, реци – за Вањку.“

Вањка грчевито уздахну и опет заустави поглед на прозору. Сети се да је по јелку за господу увек ишао у шуму деда и водио са собом унука. Весело је било то време! И деда је хуктао, и мраз је хуктао, па је угледајући се на њих и Вањка хуктао. Пре него што одсече јелку, деда обично попуши лулу, дуго шмрче бурмут, смеје се озеблом Вањици... Младе јеле, посуте ињем, стоје непомично и чекају која ће од њих умрети. Куд год погледаш, преко сметова као стрела прелети зец. Деда не може а да не викне:

– Држи, држи ... држи га! Ах, куси ђаволе!

Посечену јелку деда је одвлачио у господску кућу, а тамо би је стали китити... Више од свих осталих је у томе суделовала госпођица Олга Игњатијевна. Док је још била жива Вањина мајка Пелагија и као собарица служила код господе, Олга Игњатијевна је Вањку кљукала слаткишима и, беспослена, научила га да чита, пише, рачуна до сто и чак да игра кадрил. А када је Пелагија умрла, сиротог Вањку су преместили у кухињу за служинчад код деде, а из кухиње у Москву код обућара Аљахина...

„Дођи, мили дедице – настављао је Вањка. – Христом богом те кумим, води ме одавде. Смилуј се на мене, сироче несрећно, јер ме сви туку и страшно ми се једе, а туга ме мори да ти исказати не могу, стално плачем. А ономад ме газда тако калупом по глави ударио да сам се претурио и једва се повратио. Јадан је живот мој, гори од псећег... А још ми поздрави Аљошу и ћоравог Јегора и кочијаша, а армунику моју ником немој давати. Остајем твој унук Иван Жуков, мили дедице мој, дођи.“

Вањка начетворо пресави исписани лист и стави га у омотач који је дан раније купио за копејку. Размисливши мало, умочи перо и написа адресу:

ДЕДИ У СЕЛО

Затим се почеша, промисли још мало, па додаде: „Константину Макаричу“. Задовољан што му нису сметали док је писао, стави капу и не огрћући се капутићем, онако у кошуљи истрча на улицу...

Касапски момци, које је уочи тога дана распитивао, рекли су му да се писма спуштају у поштанске сандучиће, а из сандучића се разнесе по целој земљи на поштанским тројкама с пијаним кочијашима и звецкавим прапорцима. Вањка дотрча до првог поштанског сандучета и гурну драгоцену писму у отвор.

Уљуљкан слатким надама, после једног часа, чврсто је спавао... Сањао је пећ. На пећи седи деда, спустио доле босе ноге и чита писмо кувалицама. Око пећи хода Ласко и врти репом.

Антон Павлович Чехов

(1860–1904) велики је руски и светски писац. Радио је као лекар и писао приповетке и драме. Својим делима критиковао је глупост, осиноност и лаж у ондашњем руском друштву. У писању се руководио правилима: „Краткоћа је сестра талента“ и „писати треба тако да речима буде тесно, а мислима широко“. Многи га сматрају највећим писцем кратке приче свих времена.

Најпознатије су му приповетке:

Човек у фуџроли, Сељаци, Туја, Шала, Чиновникова смрт, Сшеја. Познате су му драме: *Ујка Вања, Галеб, Три сестре, Вишњик.*

калфа ▪ држаља ▪ калуп ▪ клепало ▪ протегљаст ▪ језуитски ▪ ледењача ▪ зацело ▪ бурмут ▪ бурмутица ▪ смет ▪ трти ▪ вертеп ▪ кадрил ▪ тројка ▪ прапорац ▪ осиноност

- Које проблеме има дечак Вањка?
- На који начин настоји да реши те проблеме?
- Да ли је проблеме решио или није? Зашто?
- Шта из следеће реченице можеш да закључиш о Вањкиним осећањима : „Пре него што ће написати прво слово, неколико пута се плашљиво осврте на врата и прозоре, погледа искоса на потамнелу икону око које су се с обе стране пружале полице с калупима и испрекидано уздахну“?
- Подвуци у тексту једном бојом реченице којима се описује изглед и понашање (портрет) Вањкиног деде Константина Макарича. Какав је твој утисак о дедином лику?
- Подвуци другом бојом опис изгледа пса Ласка.
- Наведи неколико битних особина тог пса.
- Којих се лепих догађаја из детињства сећа Вањка?
- Шта обећава Вањка свом деди у писму? Зашто?
- Поново прочитај последњи пасус из приче. Шта је уљуљкало Вању у сладак сан?
- Којим детаљима описује Вањка Москву у писму деди? Зашто је запазио баш те детаље?

Наведи неколико примера из текста којима ћеш потврдити да је Вањкин живот код обућара Аљахина био тежак.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____

Наведи два разлога због којих Вањка не може да се врати пешице натраг, у село.

- 1 _____
- 2 _____

КЊИЖЕВНИ КРИТИЧАРИ РЕКЛИ СУ О ЧЕХОВУ

- Врхунски сан његових ликова је жеља за радом, за испуњењем смисла живота и жеља за љубављу.
- Велики је познавалац најтананијих трептаја људске душе.
- Критиковао је неправду у друштву, беду, заосталост, страдање људи.

▪ Пронађи у причи *Вањка* примере који потврђују наведене ставове књижевних критичара.

- **РЕЗИМЕ** је кратак, сажет извод оног што је најважније у неком тексту: књизи, причи, говору и сл.

Напиши резиме ове приче тако што ћеш у најкраћим цртама сажети, укратко изложити њен садржај. То можеш учинити тако што ћеш са по једном реченицом одговорити на прва три питања с претходне стране, постављена у вези са овим текстом.

Погледај пример са стране 12 да би се подсетио шта је то став и који разлози иду у прилог неком ставу, односно који су против њега. Попуни табелу са ове стране по узору на ону са стр. 12.

Искажи свој став о животу сиромашне руске деце у време догађања ове приче (крај XIX века). Твој став ће, у ствари, бити реченица којом ћеш исказати да ли одобраваш или осуђујеш такво поступање према деци.

МОЈ СТАВ	→	→	→	РАЗЛОЗИ ЗА МОЈ СТАВ
	→	→	→	
	→	→	→	
СИГУРНО ИМА И ДРУГАЧИЈИХ МИШЉЕЊА				
НЕКО БИ МОГАО ДА КАЖЕ...				НЕКО БИ МОГАО ДА КАЖЕ...
АЛИ				МЕЂУТИМ,
ЈА ИПАК МИСЛИМ...				ЈА ИПАК МИСЛИМ...
ЗАКЉУЧАК ЈЕ...				

Šta znači reč *samopouzdanje*? U rečniku ćeš pronaći da ta reč označava sigurnost u sebe i svoje sposobnosti. Samopouzdan je onaj koji je uveren, pouzdan, siguran u sebe. Zašto je samopouzdanje važno? Kako se ponaša čovek koji ima samopouzdanje? Kako se ponaša onaj koji ne veruje u svoje sposobnosti?

FORMULA ZA SAMOPOUZDANJE

PAŽNJA. Pre nego što budeš u prilici da razgovaraš s nekim o problemu koji imaš i pokušaš da ga rešiš, moraš da privučeš pažnju te osobe. *Primer:* „Marko, moram da razgovaram s tobom o nečemu. Da li možemo to da učinimo sada?“

BRZO, KRATKO, JEDNOSTAVNO. Reaguj čim shvatiš da su ti narušena prava. Gledaj tu osobu u oči i reci šta imaš kratko i usredsređeno. *Primer:* „Radi se o onome što se dogodilo danas u hodniku“.

POSTUPAK. Čime je ta osoba narušila tvoja prava? Usredsredi se na ponašanje, ne na osobu. Budi što konkretniji. *Primer:* „Nije mi se dopalo što si me gurnuo uza zid, što su mi ispale knjige i što si ih šutirao po hodniku“.

POSLEDICE. Opiši osećanja koja si iskusio kao posledicu ponašanja te osobe. *Primer:* „Bilo me je sramota, a i zakasnio sam na čas. Morao sam da sačekam da se raščisti hodnik da bih pokupio knjige“.

ODGOVOR. Sačekaj da ti ta osoba odgovori. Ona će možda pokušati da te ignoriše rečima kao što su: „Velika stvar!“, „Nemoj da si bebica!“, „Zar ne umeš da podneseš šalu?“ ili „Pa šta?“ Ne dozvoli da te to uznemiri. I to je nekakav odgovor. S druge strane, ta osoba bi mogla i da ti se izvini.

ZAHTEV. Predloži rešenje problema. *Primer:* „Hoću da prestaneš da me maltretiraš u hodniku. Ako ne prestaneš, prijaviću te nastavniku“.

Predlozi: Formula za samopouzdanje u početku može da izgleda čudno i nezgodno. Ona nije u potpunosti dokazana i neće uvek biti od koristi. Ako dođe do maltretiranja koje uključuje i fizičko nasilje, stvari mogu i da se pogoršaju njenom primenom. A neki nasilnici se hrane bilo kakvim odgovorom, čak i ako on izražava samopouzdanje. Ako ti se čini da tvoja sigurnost ljuti ili provocira nasilnika, pokušaj da odeš ili pobegeš.

(Iz knjige *Učionica bez nasilništva* Alana L. Bina, Kreativni centar 2004)

KNJIŽEVNI POJMOVI

- **Naučnopolularni tekst** je delo koje na jasan, razumljiv, popularan način približava nauku čitaocu.

- Pročitaj ovaj tekst i uporedi ga s nekim sopstvenim iskustvom. Iznesi svoje mišljenje o predloženim pravilima ponašanja.
- Za koje od ovih pravila možeš sa sigurnošću da kažeš da bi ih primenio u sličnoj situaciji? Zašto?
- Za koja od ovih pravila nisi siguran da bi ti koristila? Zašto?

Predloži još neko pravilo za samopouzdanje na osnovu svog životnog iskustva.

Zašto ovaj tekst ima naziv *Formula za samopouzdanje*? Objasni.

Poveži reči sa njihovim značenjima:

savesnost ▪	▪ poštovanje koje neko izaziva svojom vrednošću ili pojavom
predostrožnost ▪	▪ moralna osetljivost i moralna odgovornost za svoje postupke
humanost ▪	▪ opreznost, smotrenost
dostojanstvo ▪	▪ osećanje obaveze, svest o dužnosti
odgovornost ▪	▪ briga o ljudima, čovečnost, čovekoljublje, plemenitost

ODELJENSKA AKCIJA

S drugovima iz odeljenja vežbaj po ulogama korišćenje ovih pravila ponašanja.

Napravite u odeljenju listu svojih prava i odgovornosti (npr. da misliš svojom glavom, da imaš svoj stav i ubeđenja, da donosiš odluke, da kažeš da ili ne, da se suprotstaviš onima koji te zadirkuju ili ponižavaju, da pokazuješ svoja osećanja, da odgovoriš kad neko krši tvoje pravo i, naravno, da poštuješ prava drugih).

Vežbajte u odeljenju kroz igru i dijalog siguran govor tela: uspravan stav, ponosito držanje glave, gledanje drugima u oči i dr.

Šta misliš o poslovcu: *Vera u uspeh je pola uspeha*? Zašto je važno verovati u sebe? Šta se događa ako smo nesigurni, kolebljivi ili uplašeni kad imamo neki problem ili zadatak? Tada bi bilo važno ohrabriti sebe, poslati sebi poruku.

PORUKE KOJE ŠALJEM SEBI

„Ja sam dobra osoba.“
„Zaslužujem da se prema meni ophode ljubazno i s poštovanjem.“
„Ja sam poseban i jedinstven.“
„Ja sam kreativan i talentovan.“
„Mogu da postavim ciljeve i da ih dostignem.“
„Umem da rešavam probleme.“
„Mogu da zamolim druge za pomoć.“
„Imam pravo da budem nesavršen.“
„Imam pravo da pravim greške.“
„Svako pravi greške.“
„Mogu da učim na svojim greškama.“
„Vredim i vredan sam pažnje... baš ovakav kakav sam.“
„Mogu ovo da prebrodim.“
„Učim i rastem.“
„Nisam sam.“
„Dobro sam.“
„Ja sam snažan i sposoban.“
„Iako se trenutno ne osećam sasvim dobro, uskoro ću biti bolje.“
„Umem da budem strpljiv sa sobom.“
„Snaći ću se.“
„Umem da izađem na kraj sa problemima.“
„Ja to mogu.“
„Uspeću.“
„Mogu da pokušam ponovo.“
„Mogu da očekujem najbolje od sebe.“
„Ja sam hrabar i odvažan.“
„Verujem u sebe.“
„Ne bojim se.“

- Pročitaj ove poruke i objasni na primerima šta one znače.
- Podvuci one poruke koje primenjuješ. Ispričaj kako to radiš.

Napiši još neku poruku koju bi preporučio drugima.

Napiši reči koje imaju slično značenje sa sledećim rečima:

prebroditi _____ strpljiv _____
poštovanje _____ odvažan _____

ODELJENSKA AKCIJA

Napišite liste poruka koje šaljete sebi i drugima i istaknite ih na vidnom mestu u odeljenju (na plakatu ili zidnim novinama).

Seti se nekog događaja kad je bilo važno da sebi kažeš da ti nešto umeš, da možeš, da ćeš uspeti i sl. Opiši kako su ti takve poruke pomogle da rešiš problem.

Наша позната списатељица Исидора Секулић врло је осећајно писала о свом детињству.

У једном од својих записа она говори о дечјој потреби за усамљеношћу и маштањем.

Исидора Секулић

БУРЕ

С почетка је било неког детињег страха, и ја бих почешће искакала из бурета да се после мале паузе и ослушкивања опет вратим у њ. Али навика је брзо дошла, и ја се од бурета нисам одвајала. И ако је требало да ме траже, тражили су ме у бурету, и ако је требало да ме нађу, нашли су ме у бурету. Штавише, касније сам и ону једну даску, која је уласка ради скинута, наслањала изнутра, тако да сам, осим отвореног крова, била сасвим заграђена и била сасвим сама. Псима и мачкама је улаз био забрањен, моме брату је у бурету било тесно, а крилати моји гости долазили су од горе.

У овом шупљикавом и смежураном дворцу бујала је нека лака, мека и тиха фантазија, и док су друга деца напољу грајала и целог лета трчала од тарабе до тарабе за једним лептиром, мала бледа девојчица сањала је у бурету своју робинзонијаду.

Сањала о великим морима по којима се коралска острва љуљају као котарице цвећа. О пределима где сунчани зраци у тешким дебелим витицама падају на земљу, и где нема друге хладовине и свежине до кад морске тице рашире своја крила и водом са свога перја попрскају цвеће. Сањала о страшној студи и глечерима из чијих се пукотина плази чудна плава светлост, и осећала да тамо на северу, у оним смрзнутим енергијама, мора лежати клица и стихија праве вечности.

У тој трулој колибици сам научила да волим оно што не видим, оно што немам, и оно што мора да прође.

Волела сам сунце, светлост, лептире, бубице и цврчке. Волела сам их нервозно и са стрепњом, јер сам видела да сунце залази, и знала да ће за дан или недељу поумирати шарени и луди лептири, и да ће за мало попадати изнурени мали цврчци. Попадаће, и

врућина ће их спржити, и ја ћу можда сама изгзити осушене лешинице веселих мојих певача.

... Пламен и светлост су рођаци и долазе из исте чаробне земље. У пламену је пуно слика и прича, и сви простодушни добри људи знају да зимски пламен даје све што се нема и враћа све што се оплакује и жели. Зимски пламен је змај који преко дана дрема, а кад дође вече, он рашири своја ватрена крила и растресе своје пламене витице, и прича, прича, озеблним и шћућуреним Корјецима прича тихо и топло, прича им и пуцка и греје док их не занесе, док не задремају, полежу, и заспе, а ватра стално и једнако букти, и топло је и угодно, а напољу је простор и слобода, и нигде нема улице и нема суседа, и нико није сиромашнији од другог, и нема слугу, и док звижде и циче ветрови и звери, у корјечким колибама је мир, мир, мир.

Исидора Секулић (1877–1958)

рођена је у Мошорину, у Бачкој. У младости је била наставник математике, а онда је докторирала филозофију. Најпознатије књиге су јој путописи *Писма из Норвешке*, приповетке *Хроника љаланацкој гробља* и књижевне критике *Мир и немир* и *Њејошу књија дубоке оданости*. Њено писање се истиче по осећајном и мудрој казивању.

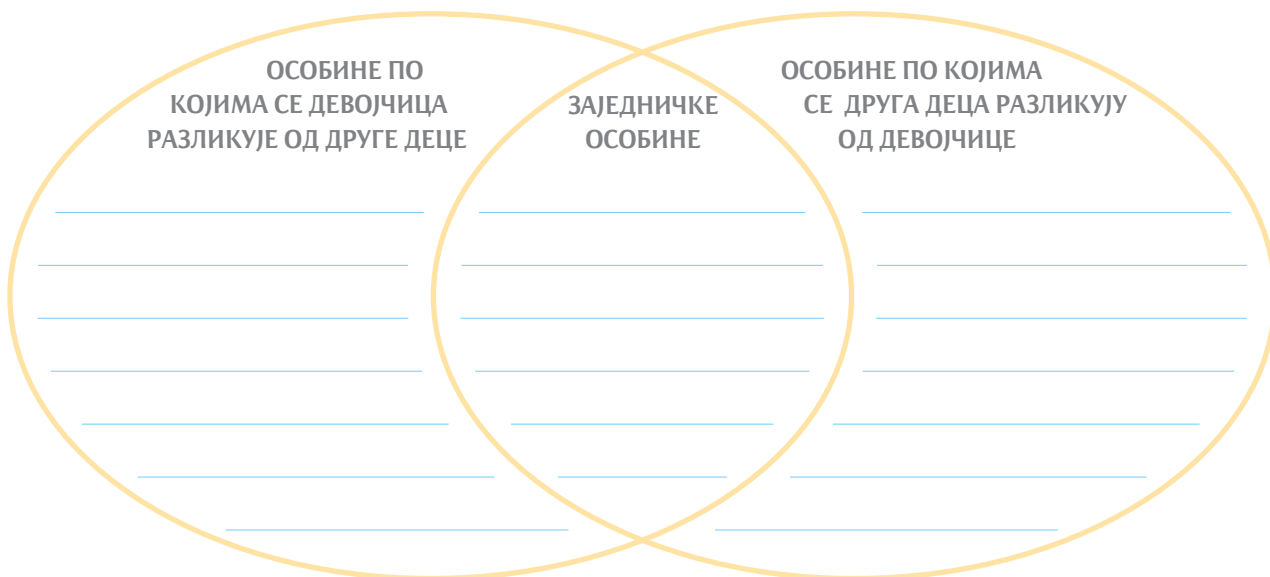
- Како је девојчица разбила страх од боравка у бурету?
- Наведи о чему је девојчица у бурету маштала.
- Зашто буре назива колибицом?
- Шта значи реч *робинзонијада*? Које још речи имају слично значење?
- Подвуци и објасни реченицу у којој се казује шта је девојчица научила да воли док је била у бурету.
- Зашто је сунце, светлост, лептире, бубице и цврчке волела *нервозно и са стрејњом*?
- Пронађи део текста у којем се описује зимски пламен у земљи Корјеча и објасни га.
- Зашто се текст завршава речима: „Мир, мир, мир“? Пронађи везу између значења приче и оваквог завршетка.

Пронађи у тексту три епитета којима се описује машта (фантазија) ове девојчице и напиши их:

_____

Прикажи у Веновом дијаграму сличности и разлике између девојчице која сањари у бурету и друге деце која напољу трче и граје.

Како девојчица замишља народ Корјеча? Наведи три одлике тог народа.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

Велики руски и светски песник Сергеј Јесењин познат је по нежним лирским песмама о селу и природи, а таква је и ова песма.

Сергеј Јесењин

БРЕЗА

Под прозором мојим
Бела брезица је
Огрнута снегом,
Кô сребрна да је.

На пуним гранама,
Леденим по страни,
Развиле се ресе
Кô бели ђердани.

У тишини стоји
Бреза, кô у гају,
И пламте пахуље
У огњеном сјају.

А зора, полако,
Наоколо плови,
И на гране сипа
Сребрни прах нови.

РЕКЛИ СУ О ЈЕСЕЊИНУ

„Рећи само плавооки песник мислим да не би било довољно. Требало је видети како су понекад пламтеле те очи. У таквим тренуцима он је био заиста диван. То је била лепота изразита. Осећао се огроман унутрашњи живот, прави песник.“

Иван Розанов

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

- **Строфе** у песми добијају називе према броју стихова: строфа од једног стиха је **моностих**; строфа од два стиха је **дистих**; строфа од три стиха – **терцет**; од четири стиха – **катрен**. Песма *Бреза* испевана је строфама од по четири стиха, катренима.

- Какво расположење преовлађује у овој песми?
- Којом речју је наглашена блискост песника с брезом?
- Лепота песме је у контрасту *мир – немир*. Прва два стиха сваке строфе сликају мир и спокојство, а друга два најављују немир, покрет, унутрашњу снагу која се шири. Објасни то на примерима из песме.
- Пронађи у песми и подвучи два поређења којима се описују бреза и ресе на њој.
- Често се каже да се уметничка вредност крије у фино запаженим детаљима, нијансама из природе и живота. Пронађи такве детаље у овој песми.
- Како је песник описао зору? Зашто се каже да зора *наоколо њлови*? Како то зора на гране сипа *сребрни њрах нови*?

Сергеј Јесењин (1895–1925) рођен је у Константинову код Петрограда (данас Јесењиново). Он је велики руски и светски песник. Песме су му искрене, сликовите, пуне нежности и љубави према природи и животу. Познате су његове књиге песама: *Исјавести манјуа*, *Кафанска Москва*, *Песме о Русији и револуцији*.

СЕРГЕЈ ЈЕСЕЊИН О СВОМ ДЕТИЊСТВУ

Када ми је било две године дали су ме на васпитање прилично имућном деди по мајци, који је имао три одрасла нежењена сина, са којима сам провео готово све своје детињство. Моји ујаци беху бујни и опаки момци. Када ми је био три и по године, попели су ме на коња без седла и одмах га потерали у галоп. Памтим да сам се пренеразио и да сам се врло чврсто држао за гриву. После су ме учили да пливам. Један од њих (ујка Саша) узимао ме је у чамац, удаљавао се од обале, свлачио ме је и као штене бацао у воду. Невешто сам и уплашено млатарао рукама и, догод се не бих загрцнуо, он је стално викао: „Ех! Скоте! Низашта ниси, а?“ „Скот“ је за њега била реч милоште. Доцније,

када ми је било осам година, другоме ујаку често сам замењивао ловачког пса и пливао по језерима за убијеним дивљим гускама. Врло добро сам се пузао уз дрвеће. Међу децом био сам увек предводник, велики кавгација, и стално – изгребан. За несташлук грдила ме само баба, а деда ме је понекад сам изазивао на песничаче и често је говорио баби: „Ти ми га, лудо, не дирај, јер ће овако ојачати!“ Баба ме је јако волела и њеној нежности није било граница. Суботом су ме купали, секли нокте и зејтином мазали главу јер ниједан чешаљ није улазио у гргураву косу. Али и зејтин је мало помогао. Увек сам се драо на сав глас, па чак и сада имам неко непријатно осећање према суботама.

Какав је твој став о оваквом васпитавању деце? Наведи разлоге за свој став.

Манастир Хиландар налази се на Светој гори у Грчкој. Растко Немањић, син српског владара Стефана Немање, као младић је отишао у тај манастир, замонашио се и добио име Сава. О том догађају говори ова песма Војислава Илића.

Војислав Илић

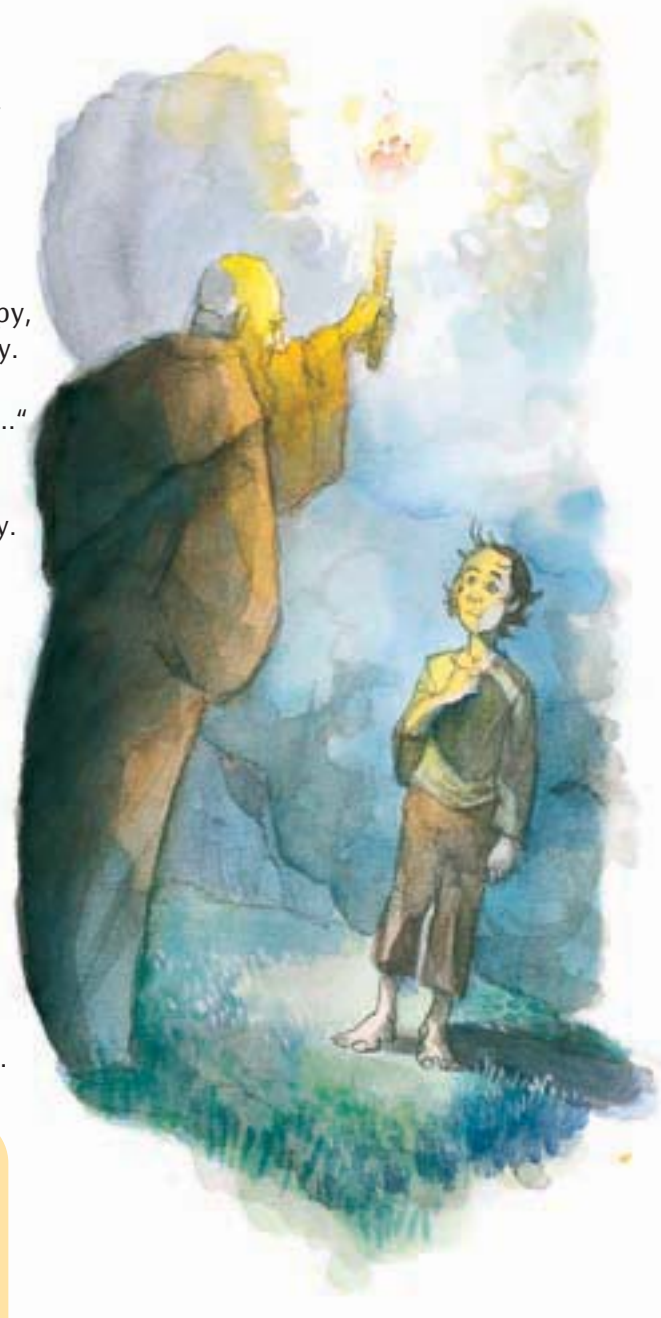
СВЕТИ САВА

Ко удара тако позно у дубини ноћног мира
 На капији затвореној светогорског манастира?
 „Већ је прошло тавно вече, и нема се поноћ хвата,
 Седи оци, калуђери, отвор’те ми тешка врата.
 Светлости ми душа хоће, а одмора слабе ноге,
 Клонуло је моје тело, уморне су ноге моје –
 Ал’ је крепка воља моја, што ме ноћас вама води,
 Да посветим живот роду, отаџбини и слободи.
 Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру,
 И сад ево светлост тражим у скромноме манастиру.
 Отвор’те ми, часни оци, манастирска тешка врата,
 И примите царског сина кô најмлађег свога брата...”

Зашкрипаше тешка врата, а над њима сова прну
 И с крештањем разви крила и склони се у ноћ црну.
 А на прагу храма светог, где се Божје име слави,
 Са буктињом упаљеном, настојник се отац јави.
 Он буктињу горе диже, изнад главе своје свете,
 И угледа, чудећи се, безазлено босо дете.
 Високо му бледо чело, помршене густе власи,
 Али чело узвишено божанствена мудрост краси.
 За руку га старац узе, пољуби му чело бледо,
 А кроз сузе прошапута: „Примамо те, мило чедо“.

***

Векови су прохујали од чудесне оне ноћи –
 Векови су прохујали и многи ће јоште проћи –
 Ал’ то дете јоште живи, јер његова живи слава,
 Јер то дете беше Растко, син Немањин, свети Сава.

Војислав Илић (1862–1894) рођен је у Београду у породици књижевника. Песме је почео да пише још у ђачким данима. Објавио је три књиге песама које су донеле много новина. Оне су пуне слика, музике и језичког богатства. Постале су узор српским песницима.

позно • крепак • порфира

Песма *Свети Сава* испевана је дугим стихом од шеснаест слогова. У једном стиху има по шест стопа или акценатских целина. Такав стих назива се **хексаметар** и њим су испевани антички епови *Илијада* и *Одисеја*. У српску поезију увео га је песник Војислав Илић.

Ова песма говори о судбоносним догађајима и јаким осећањима. Песниково казивање о светом Сави има дубину легенде. Зато су и њен ритам и темпо тешки и спори, са наглашеним паузама и дубоком интонацијом. Припреми се да је на тај начин изражајно читаш.

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

- **Ритам** је равномерно понављање појава и радњи. У животу све протиче у неком ритму: наступање дана и ноћи, смена годишњих доба, дисање, куцање срца, ходање и др.
Песнички ритам је понављање наглашених и ненаглашених слогова, стихова, пауза, рима и др. у одређеним размацама. Ритам је у песмама повезан са врстом осећања и утиче на снагу доживљаја песме. Ритам може бити **брз** и **спор**.
- У вези са ритмом су и **темпо** (брзина изговарања речи, стихова и строфа); затим **интонација** (промена висине тона при изговарању реченица), као и **паузе** (прекиди, застоји у казивању).

- Како је у овој песми описан дечак Растко? Наведи детаље из песме.
- Подвуци речи које показују чега се све одрекао дечак Растко и то објасни.
- Подвуци речи које говоре о дечаковим жељама и објасни их.
- Објасни значење дела стиха: *Светлости ми душа хоће*.

Наведи речи из песме које дочаравају ноћне звуке.

Наведи речи из песме које наговештавају изворе светлости и таме.

Последња четири стиха песме препричај у прози, својим речима.

Ово је почетак романа *Мој дека је био трешња* италијанске списатељице Анђеле Нанети. Роман је писан у првом лицу, као прича коју казује дечак Тонино.

Анђела Нанети

МОЈ ДЕКА ЈЕ БИО ТРЕШЊА

(одломак)

Када сам имао четири године, имао сам и њих четворо: баку и деку у граду, и баку и деку на селу.

Они из града су се звали Луиђи и Антонијета и сасвим су личили на све људе из града. Они са села су се звали Отавијано и Теодолинда и нису личили ни на кога, чак ни на своје комшије.

Бака и дека из града живели су у нашој кући и виђао сам их најмање четири пута дневно.

У осам ујутру, кад се дека враћао из шетње са Флопијем:

– Па, шта радимо данас, младићу? Хоћемо ли у школу?

У девет, када је бака излазила са Флопијем у куповину:

– Јеси ли се спремио за школу, птичице?

У два, када је дека излазио у другу шетњу са Флопијем:

– Аха, вратио си се из школе! Браво!

И у пет, када је бака излазила са Флопијем да нешто купи или у посету пријатељицама:

– Јеси ли се данас лепо провео у школи, птичице?

Школа је, у ствари, била забавиште, које сам свим срцем мрзео још од оног грозног јутра када је мама почела да ради и тамо ме на силу одвела.

Тако се сваког дана прича понављала: ја сам плакао, дека је лупао на врата, бака провиривала, а онда су обоје излазили са Флопијем.

Мама би понекад, кад их види, фрктала и изговарала реченице као: „Пас им је дражи од унука“, што ме је веома бринуло и често сам због тога престајао да плачем. Јер је Флопи, са

оним стомаком као моја лопта и рахитичним ногама, био страшно ружан и питао сам се како могу да будем гори од њега.

Сасвим је другачије било са баком и деком на селу. Пре свега зато што су имали гуске и кокошке уместо пса; затим, нису их четири пута дневно изводили у шетњу; најзад, нису живели изнад нас, већ су од нас били удаљени четрдесет километара и виђао сам их углавном неколико пута месечно.

Мама је, понекад кад би их помињала, уздисала и говорила реченице попут ове: „Као да су духови“. А ја сам замишљао деку Отавијана и баку Теодолинду како покривени белим чар-

шавима, он висок, а она широка, прогоне кошке и гуске по дворишту.

Њих двоје су били мамини родитељи и били су ми, као и она сама, дражи од другог деке и баке.

Мама је била једина ћерка деке Отавијана, јер је бака Теодолинда, иако тако дебела, рађала веома мале бебе које нису успевале да преживе више од једног дана. На срећу, с мамом је било другачије; можда и због тога што се бака, како је причала, тада много потрудила да би могла да добије унука као што сам ја.

Дека је славио целог тог дана, а бака је причала да се и напио. Потом је отишао у башту и посадио трешњу.

А сад морам да вам причам о деки. Мене тада још није било, али мислим да је већ био посебан. Бака је говорила да је био најлепши мушкарац у селу и како је морала много да се потруди да би га уловила. Можда је бака мало претеривала, јер га је толико волела да се то још видело. Ја се баш не сећам да је дека био толико леп, али памтим да је био висок и усправан, с ветром у преосталој коси и увек са травком у устима. Са два прста би чупнуо травку с ливаде и полако, полако је грицкао. Говорио је: „Боље ово него цигарета“.

Дакле, кад се мама родила, дека је отишао у село и вратио се с паром златних минђушица за баку и једном садницом трешње. Отишао је у башту, ископао рупу, напунио је топлим стајским ђубривом и засадио дрво; затим је узео перорез, усијао га и урезао име: Феличита. Мама се управо тако зове, а то је, по декином мишљењу, требало да буде и име дрвета. Бака је приметила да то име никако не пристаје једној трешњи; онда је дека одлучио да то дрво назове Феличе. Феличе је тада имао три гране, а у пролеће, када је мама имала седам месеци и четири зуба, избила су и њему четири цвета. Од тада су мама и трешња расли заједно и са баком и деком чинили породицу. То се јасно видело кад би се погледао албум са фотографијама.

На првој је била мама са седам месеци и та чувена четири зуба која се нису видела, у рукама баке Теодолинде која ју је подигла увис као лутку. Кад год бих видео ту слику, увек бих помислио како би бака Теодолинда могла сасвим добро да изгледа у рингу у најтежој катеорији. Тада је била млада и не онолико дебела какву сам је памтио, али је имала толике руке да су се од једне њене могле направити две руке баке Антонијете. А да и не говорим о прсима! Груды баке Теодолинде биле су велике и меке – кад ме је грлила, чинило ми се да тонем у перјани јастук и увек сам ту желео да заспим.

То је нешто најлепше што памтим о баки, а ту је и онај њен мирис, ни налик на смрдљиве парфеме баке Антонијете, већ као што мирише мама после купања. Она је говорила да је за сапунчиће које је сама правила добила тајни рецепт од неке вештице, а ја сам јој тада веровао, јер је та моја бака била толико другачија од осталих жена да ми се све чинило могућим.

Уз баку се на тој првој фотографији у албуму налази Феличе: отприлике њене висине и налик на трешњу дете. Дека је говорио да је садница била стара три године кад ју је засадио, а то је право доба да буде добар другар у игри. На другој фотографији видела се мама на љуљашци обешеној о највећу грану трешње, из које су у међувремену избиле и младице. Дека је орезао гране и Феличе је изгледао кроз промрзло. Али кад сам му то рекао, дека ми је одговорио: „Ма не, дрвећу то прија, тако јача“. И заиста, на слици с маминог седмог рођендана Феличе је већ био право дрво и мама је могла да јаше једну грану и млатара ногама.

Она ми је често причала како је као девојчица највише волела да се попне на трешњу и горе измишља хиљаде игара. Слушао сам је са завишћу, јер је, кад би ме одвела код баке и деке, увек било премало времена, Феличе је био превише висок, а ја сувише мали да се попнем сам. Кад дека није радио у башти или око живине, он би ме тамо однео: скидао је ципеле, стављао ме на рамена и пео се невероватно вешто, као мајмуница са својим мајмунчетом. Једном је мама изашла, угледала нас и покрила

уста руком да не би викнула. Али није рекла ништа, јер је знала да је то бескорисно. То се дешавало када је бака још увек била добро. Затим се разболела и дека више није био онај стари. Мама је то стално говорила, сваки пут кад смо се враћали кући. Причала је сама са собом, наглас, и говорила да није праведно оставити их тамо, да је дека тврдоглавац, да не може о свему сам да се брине... Онда се жалила на другу баку и другог деку и љутила на Флопија.

Албум са фотографијама завршавао се мамином свадбом и ту су биле две слике које су ми се много свиђале: на једној су мама и тата под трешњом у пуном цвату, она на љуљашци, а тата се претвара да је љуља; на другој се дека Отавијано и бака Теодоланда држе за руке. Мама ми је испричала како је дека за свадбу хтео да направи велики ручак у башти; али пошто су дека Луиђи и бака Антонијета били против, због мува и инсеката, тамо су се

Феличита • Феличе

Анђела Нанети је рођена у Будрију код Болоње, у Италији. Била је професор у школи. До сада је написала дванаест књига за децу. Роман *Мој дека је био шрешња* објављен је 1998. године. Добио је пет значајних награда од жирија које су сачињавали не само стручњаци за књижевност за децу већ и многа деца читаоци.

- Подвуци у тексту речи којима се описује пас Флопи. Објасни шта је Тонино осећао према Флопију. Зашто је то осећао?
- Објасни зашто су Тонину били дражи мамини родитељи од татиних.
- Подвуци мамине речи које се односе на мужевљеве родитеље и оно што је рекла о својим родитељима. Шта закључујеш?

само сликали и онда отишли у ресторан, па је дека Отавијано морао да једе остриге које су му се гадиле, а сутрадан му је било мука.

На слици са свадбе мама и тата су били прелепи, а дека Отавијано и бака Теодоланда готово се нису могли препознати. Дека је имао тамно одело са краватом које је носио на својој свадби, а бака хаљину, сву нациговану, због чега се чинила још дебљом, са букетићем цвећа на прсима. Бака се смејала и у лицу изгледала као девојчица.

Тај албум више не постоји, дека га је уништио, али ја се сећам сваке поједине слике.

Наведи три примера из текста из којих се види да се Отавијано радовао кад му се родила ћерка.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

Зашто је дека Отавијано био посебан? Пронађи и напиши три детаља из текста важна за описивање лика деке Отавијана.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

Испричај ову причу у првом лицу, али као да је прича мајка дечака Тонина.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

Прочитај цео роман *Мој дека је био шрешиња*. Надамо се да ћеш уживати у причи дечака Тонина. Запиши важне податке о књизи и своја запажања у дневник читања. Види упутство на 145. страни.

Анђела Нанети потписује своје књиге посетиоцима на Сајму књига у Београду 2007. године.

СТРИП
МОЈ ДЕКА ЈЕ БИО ТРЕШЊА
Илустровао *Андреј Војковић*

ШКОЛА ЈЕ, У СТВАРИ, БИЛА
ЗАБАВИШТЕ, КОЈЕ САМ СВИМ СРЦЕМ
МРЗЕО ЈОШ ОД ОНОГ ГРОЗНОГ ЈУТРА
КАДА ЈЕ МАМА ПОЧЕЛА ДА РАДИ
И ТАМО МЕ НА СИЛУ ОДВЕЛА.

ТАКО СЕ СВАКОГ ДАНА ПРИЧА ПОНАВЉАЛА:
ЈА САМ ПЛАКАО, ДЕКА ЈЕ ЛУПАО НА ВРАТА,
БАКА ПРОВИРИВАЛА, А ОНДА СУ ОБОЈЕ
ИЗЛАЗИЛИ СА ФЛОПИЈЕМ.

Зашто је Тонино мрзео одлазак у забавиште? Упиши у облачиће о чему је тада размишљао.

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ

ПОДЕЛА КЊИЖЕВНОСТИ

ПРЕМА АУТОРУ (ТВОРЦУ) ДЕЛА	ПРЕМА ОБЛИКУ (ФОРМИ) ДЕЛА	ПРЕМА КЊИЖЕВНОМ РОДУ
1. Народна књижевност	1. Поезија	1. Лирика
2. Ауторска књижевност	2. Проза	2. Епика
		3. Драма

АУТОРСКА КЊИЖЕВНОСТ

ЛИРИКА	ЕПИКА	ДРАМА
1. Лирска песма а) љубавна <i>Шашава песма</i> – Мирослав Антић <i>Градинар</i> – Рабиндранат Тагоре б) родољубива <i>Домовина</i> – Душан Васиљев <i>Моја ошацибина</i> – Алекса Шантић в) описна (дескриптивна) <i>Зимско јушро</i> – Војислав Илић <i>Шљива</i> – Милован Данојлић <i>Село</i> – Јован Дучић г) социјална <i>Рајсар</i> – Вељко Петровић	1. Роман а) научнофантастични <i>Двадесет хиљада миља под морем</i> – Жил Верн б) пуστοловни <i>Робинсон Крусо</i> – Данијел Дефо в) историјски <i>Орлови рано летје</i> – Бранко Ћопић 2. Приповетка <i>Прва бразда</i> – Милован Глишић <i>Јаблан</i> – Петар Кочић 3. Лирски запис <i>Мостови</i> – Иво Андрић	1. Комедија <i>Аналфабета</i> – Бранислав Нушић <i>Избирачица</i> – Коста Трифковић 2. Сатирична комедија <i>Јазавац пред судом</i> – Петар Кочић 3. Радио драма <i>Каштан Цон Пилфокс</i> – Душан Радовић

ЛИРСКО-ЕПСКА ПОЕЗИЈА

- 1. Поема**
Ђачки расшанак – Бранко Радичевић
Вашар у Тойоли – Добрица Ерић

КЊИЖЕВНОНАУЧНЕ ВРСТЕ

1. Биографија <i>Жиције Ајдук Вељка Пећковића</i> – Вук Караџић	1. Научнопопуларно дело <i>Народна веровања о билькама</i> – Веселин Чајкановић <i>Формула за самојоуздање</i> – Алан Л. Бин
2. Аутобиографија <i>Моји изуми</i> – Никола Тесла <i>Аутобиографија</i> – Бранислав Нушић	

Моја отаџбина

3

УЧИЋЕМО:

- о томе шта је рима и које врсте риме постоје
- о лирским родољубивим песмама
- о народним епским песмама о Косовском боју и Марку Краљевићу
- о стилској фигури градацији

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ:

- да прочиташ још неке песме из тематског круга о Косовском боју и Марку Краљевићу и да напишеш писмене саставе о ликовима из тих песама
- да смислиш и напишеш другачији завршетак приче *Бојојављенска ноћ* Светозара Ђоровића
- да прочиташ роман *Орлови рано леће* Бранка Ђопића и да о њему напишеш писмени састав

Године 1908. Аустроугарска је припојила себи Босну и Херцеговину. Турска окупација замењена је новом, аустроугарском окупацијом. Те године је песник Алекса Шантић написао у граду Мостару, у Херцеговини, песму *Моја отаџбина*. У њој саосећа са болом свог народа који је наставио да живи у ропству.

Алекса Шантић

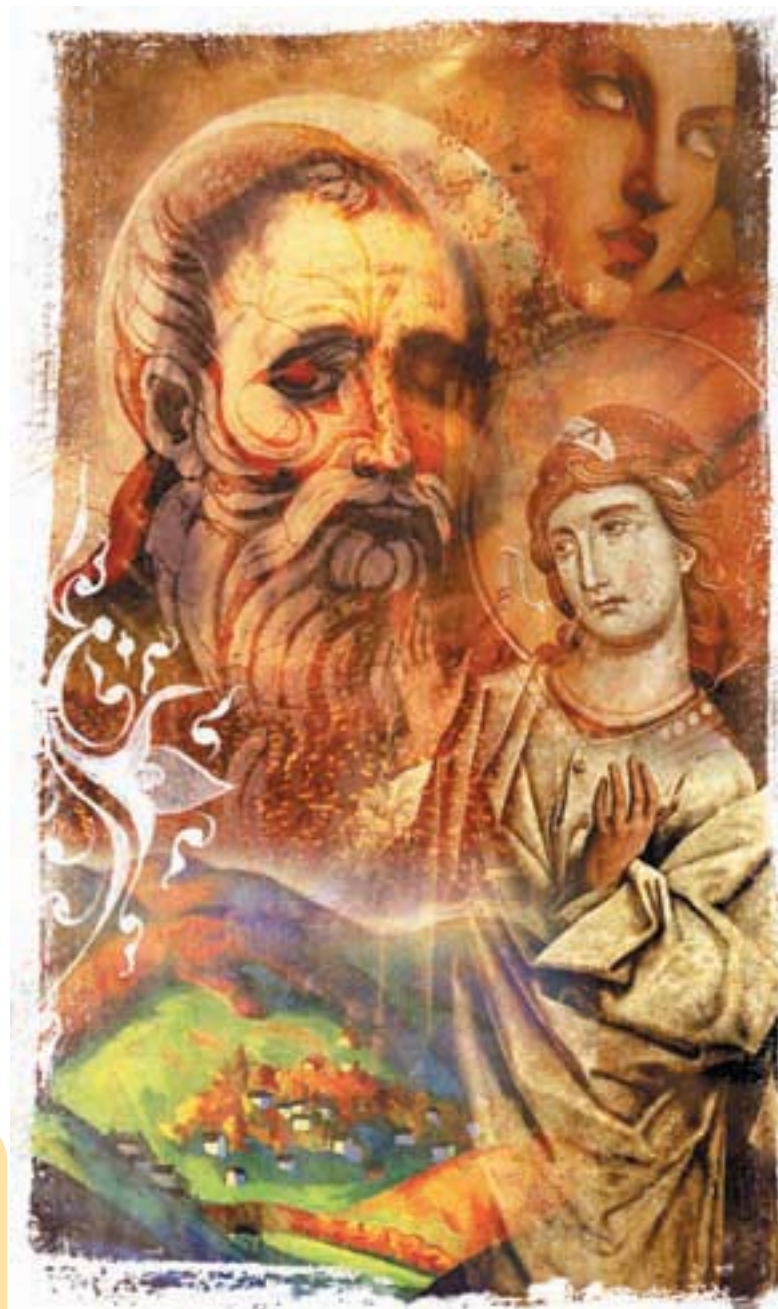
МОЈА ОТАЏБИНА

Не плачем само с болом свога срца
Рад земље ове убоге и голе;
Мене све ране мога рода боле,
И моја душа с њим пати и грца...

Овдје у болу срца истрзана
Ја носим клетве свих патња и мука,
И крв што капа са душманских рука,
То је крв моја из мојијех рана...

У мени цвиле душе милиона...
Мој сваки уздах, свака суза бона,
Њиховим болом вапије и иште...

И свуда гдје је српска душа која,
Тамо је мени отаџбина моја
Мој дом и моје рођено огњиште...

Алекса Шантић (1868–1924) рођен је у Мостару, у Херцеговини. Писао је родољубиве и љубавне песме и оне којима се борио против друштвених неправди. Стихови су му искрени, осећајни, пуни топлине и љубави. Познате су му родољубиве песме: *О класје моје*, *Ми знамо судбу*, *Осјајше овдје*, *Моја отаџбина* и љубавне: *Емина*, *Сећање*, *Не вјеруј* и др.

- Које осећање преовлађује у овој песми?
- Којој књижевној врсти припада ова лирска песма? Објасни зашто.
- Која још осећања и расположења препознајеш у песми?
- Наведи разлоге због којих песник пати.
- Подвуци и објасни стихове из којих се види како и колико песник саосећа са својим народом.
- Којим је стиховима најјаче исказана идеја песме?

Наведи шта осећаш кад помислиш на своју отаџбину.

Наведи речи које имају слично значење са речју *отаџбина*.

Колико строфа има ова песма? Према броју стихова одреди врсту сваке строфе.

Прочитај о томе шта је *рима*. Подвуци у песми речи које се римују. Одреди врсте риме у овој песми.

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

- **Рима** је гласовно подударане на крају два стиха или више њих. Рима доприноси лепшој звучности песме и појачава њено значење. Рима може бити:

Према распореду

парна рима – римују се два узастопна стиха (АА)

укрштена – римују се први и трећи и други и четврти стих (АБАБ)

обгрљена – римују се први и четврти и други и трећи стих (АББА)

нагомилана – подудара се више узастопних стихова (АААА)

испрекидана – нема правилности у подударану стихова (АБВБ).

Према броју римованих слогова

рима може бити:

једносложна (мушка) *дан–сан*

двосложна (женска) *рука–мука*

тросложна (дактилска)

хаљина–гаљина

Према квалитету (степену подударности гласова) рима је:

чиста (ако се поклапа и акценат)

шама–сама

нечиста (ако се акценат не

поклапа) *рука–йџрука*

- **Лирска родољубива песма** је песма у којој се исказује љубав према домовини, националној прошлости и културном наслеђу свог народа.

Шта значи реч *наслеђе*? Шта све може да се наследи? Шта смо ми наследили од наших предака? Песник Милан Ракић у песми *Наслеђе* говори о свом духовном наслеђу. Шта мислиш да значи *духовно наслеђе*?

Милан Ракић

НАСЛЕЂЕ

Ја осећам данас да у мени тече
Крв предака мојих јуначких и грубих.
И разумем добро, у то мутно вече,
Зашто бојне игре у детињству љубих.

И презирем тугу, заборављам бољу,
Јер у мени тече крв предака моји',
Мученика старих и јунака који
Умираху ћутке на страшноме кољу.

Јест, ја сам се дуго са природом хрво,
Успео сам – све се може кад се хоће –
Да на ово старо и сурово дрво
Накалемим најзад благородно воће.

И сад, ако плачем кад се месец крене
С ореолом модрим низ небесне путе,
Ил' кад старе шуме, чаробне сирене,
Једно тужно вече злокобно заћуте.

Ја осећам ипак, испод свежих грана
И калема нових, да, кô некад јака,
У корену старом струји снажна храна,
Неисцрпна крепост старинских јунака.

Све ишчезне тада. Заборављам бољу,
А преда ме стају редом преци моји,
Мученици стари, и јунаци који
Умираху ћутке на страшноме кољу...

Милан Ракић (1876-1938)
рођен је у Београду. Један је од највећих српских песника, иако је написао само 64 песме. Настојао је да његови стихови буду савршени по звуку и значењу, па их је дуго поправљао, дотеривао, тражећи праве речи које одговарају његовим осећањима и мислима.

- Која се осећања могу наслутити из стихова:
Ја осећам данас да у мени шкече / Крв предака мојих јуначких и трубих.
- Како се назива врста песама у којима преовлађују таква осећања?
- Шта закључујеш о особинама песникових предака?
- Да ли песника у тренуцима слабости мисао о прецима чини јачим?
Пронађи стихове који о томе говоре.
- Заокружи значење које највише одговара следећим стиховима:
Да на ово старо и сурово дрво / Накалемим најзад блајородно воће.

- а) прошлост је инспирација песнику
- б) преци уливају моралну и духовну снагу песнику
- в) преци нас својим животом уче о родољубљу, јунаштву, достојанству

Према грчкој митологији сирене су фантастична бића чаробног гласа које песмом маме морнаре да приђу опасном стењу о које ће се разбити њихови бродови. Чаробне сирене за песника Ракића су природне лепоте (шуме, месец, небо) које су инспирација за његово писање. Када ти гласови *једно шужно вече злокобно заћуше*, тј. када песнику природа више не буде испирација, он ће се окренути нечем другом. Које осећање даје песнику нову снагу? Наведи.

Напиши следеће податке о овој песми:

Врста песме: _____

Врста сваке строфе према броју стихова: _____

Врста риме у песми:

	рима према распореду	рима према броју слогова	рима према квалитету
1. строфа			
2. строфа			
3. строфа			
4. строфа			
5. строфа			
6. строфа			

Наведи епитете из песме, са именицама уз које стоје:

У време Првог српског устанка вођен је с Турцима и бој на Лозници. Тада је слепи певач Филип Вишњић српским устаницима певао јуначке песме уз гусле.

Шта мислиш, како су се осећали српски војници док су слушали јуначке песме?

Светлана Велмар-Јанковић

СВЕТЛОСТ ПЕВАЊА

(одломак из књиге *Дорћол*)

Вишњић је осећао да певање доноси неко расветљење у смрачене људске унутрашњости: зато се трудио, све преданије, да у певању готово увек достигне онај тренутак кад слушаоци замиру јер ход сопствене судбине почињу да препознају у опевањим судбинама. У таквим тренуцима као да се између певача и слушалаца одстојање смањивало, а празнине ишчезавале јер су, сви заједно и у исти мах, разазнавали корак смрти која је промицала. Тада би, само за час ослобођени сваког страха, постајали, само за тај час, чистијим у себи...

Битка за Лозницу била је жестока јер су Турци хтели то утврђење на Дрини. Трајала је три дана и три ноћи: час су били јачи Турци у нападу, час Срби у одбрани. Три дана и три ноћи је Вишњић певао. Седео је иза лозничког бедема, око њега се пуцало и псовало, јаукало и гинуло. Турци су надлазили, њихови узвици су били све ближи, топови су грували. У том је лому Вишњић певао и осећао како га Срби слушају, а Турци чују: Србима је био потребан, а Турци су га се, можда, бојали. У затишјима битке и он би, за који трен, утихнуо и послушкивао небеса, тај мукли бездан; зачудо, од њих је дотицала благост и светлосна тачка је затреперила у Вишњићу. Кад год је, за та три дана и за те три ноћи, изгледало да је српски пораз сасвим близу, Вишњић је знао да је ипак далеко, па је тако и певао. Ваљда су га зато, покатак, турске тобџије узимале на нишан: ђулад се распрскавала око њега, а он се, у себи, смејао: узаман тобџије покушавају, ако га и погоде, његово је певање довољно трајало над Лозницом. Што је битка била неизвеснија, то је његов глас бивао сигурнији. Кад је, у једном часу, све изгледало изгубљено, Вишњићева се песма

проломила над Дрином, кроз пуцњаву и кроз јек умирања и устаници су, опет, јуришали. Тада је стигао и Карађорђе са својом војском и све се изокренуло: битка је била добијена, Лозница одбрањена.

Исто вече Карађорђе је хтео да види тог певача чија га је песма сачекала над шанчевима. Док су га водили Вожду, у Вишњићу су надолгле речи. Ако ником другом, Црном је Ђорђу могао да искаже сазнање што се таложило у њему. Било је време. Али, кад га је Вожд загрлио, Вишњић је осетио како је та топла људеска натопљена умором и ситним, оштрим мраком. Грлили су се, нешто су, можда, и рекли, Вишњићу је за леђима горела ватра, ближила се поноћ и тама се хладила, долазиле су јесење месечине, а Вождов образ је мирисао на барут. После, Карађорђе је ћутао и Вишњић је ћутао, па су тако, у ћутању, поделили хлеб. Онда је Вишњић, нагло, пружио руку ка Карађорђу, да га дотакне у знак поздрава, рука је промашила, ништа није дотакла. Вишњић је отишао, сам, у своју ноћ; Карађорђе је остао у својој.

Светлана Велмар-Јанковић, рођена је 1933. године у Београду, где и данас живи и ради. Познати су њени романи: *Ожиљак*, *Лајум*, *Бездно*, затим збирке приповедака *Дорћол* и *Врачар* и драма *Кнез Михаило*. У својим делима највише пише о догађајима и личностима из прошлости нашег народа.

- Објасни значење реченице: *Певање доноси неко расветљење у смрачене људске унутрашњости.*
- Подвуци делове текста у којима се описује бој на Лозници.
- Наведи и друге речи из текста које говоре о утицају песме на осећања људи.
- Шта се догодило у критичном тренутку боја када се *Вишњићева песма проломила над Дрином?*
- Како је Вишњић доживео Вождов загрљај? Зашто?
- Зашто су Вишњић и Вожд у *ћушању поделили хлеб?* Заокружи тврдњу која најбоље одговара на питање:
  - а) зато што су били исцрпљени и уморни
  - б) зато што су се разумели и без речи
  - в) зато што је хлеб за њих био светиња.
- Објасни значење последње две реченице из текста. Каква је ноћ у којој остаје Карађорђе, вођа устаника? Каква је Вишњићева ноћ?

Издвој пет кључних речи из овог текста.

Шта значи реч *йорекло*? Како би одговорио на питање: *Које је твоје йорекло?*

Зашто је важно да знамо своје порекло? Песникиња Десанка Максимовић је написала песму у којој о свом пореклу говори цар Душан.

Десанка Максимовић

О ПОРЕКЛУ

Ја знам ко сам
по звону
што са задужбина немањићких пева,
по јасности његова гласа,
по томе што ме од Студенице до Милешева
прадедови гледају са иконостаса
и што сваки у руци држи храм.

Ја имам
светитеља за оца и деда,
имам светитеља за кума,
и на небесима
све Сухој планини од громада
преко Ситнице до Раса и Хума
моја лоза влада.

Ја знам ко сам
и по мржњи бесомучној
којом ме злопакосни гоне одвајкада,
знам по томе колико сам Угру
пред очима црн
и по томе колики трн
у сан Византији моја моћ забада.

Ја знам ко сам
и по пријатеља својих господству,
и по благородности њихова лика
и слави им копља и штита.
Са свецима и краљима ја сам у сродству,
о мом пореклу из књига староставних
владар на далеком двору
и летописац у манастиру чита.

Десанка Максимовић (1898–1993) рођена је у селу Рабровици код Ваљева. Највећа је српска песникиња. Писала је љубавне и родољубиве песме, песме за децу и др. За њу се каже да је песникиња топлог срца и дечје душе. Познате су јој књиге песама: *Зелени вишез*, *Гозба на ливади*, *Песник и завичај*, *Тражим йомиловање*, *Слово о љубави*, *Немам више времена* и др.

- У првој строфи говори се о значају грађевина које су подизали наши преци. Објасни значај Студенице, Милешеве и др. манастира за српску државу и народ.
- Како се осећају потомци када их са фресака и иконостаса гледају насликани преци?
- У другој строфи говори се о српским владарима који су преци цара Душана. Које владаре из лозе Немањића знаш? По чему су они значајни?
- Цар Душан је ратовао и сарађивао са својим суседима – Византијом и Угарском. Којим речима се о томе говори у трећој строфи?
- Српски владари, па тако и цар Душан, настојали су да се удајама и женидбама родбински повежу с владарима других земаља. Од каквог је значаја то било за српску државу и народ? Којим речима се о томе говори у четвртој строфи?

Упореди песме: *Моја ошацибина* А. Шантића, *Наслеђе* М. Ракића и *О њореклу* Д. Максимовића.

	<i>Моја ошацибина</i>	<i>Наслеђе</i>	<i>О њореклу</i>
тема песме			
најјача осећања			
поруке песме			
врста стиха према броју слогова (осмерац, десетерац, једанаестерац, дванае- стерац, слободан стих)			
врста риме према распореду			

У јуну 1389. године на Косово поље кренула је српска војска, предвођена кнезом Лазаром. Очекивала ју је бројна турска војска, са султаном Муратом на челу. У бој су пошли не само српски племићи, већ готово сви одрасли мушкарци, одлучни да бране слободу своје земље. О Косовском боју народ је испевао велики број песама које чине тематски круг о Косовском боју. Песма која следи говори о поласку српске војске у бој.

Народна песма

ЦАР ЛАЗАР И ЦАРИЦА МИЛИЦА

Цар Лазаре сједе за вечеру,
покрај њега царица Милица;
вели њему царица Милица:
„Цар-Лазаре, српска круно златна,
ти полазиш сјутра у Косово,
собом водиш слуге и војводе,
а код двора никог не остављаш,
царе Лазо, од мушкијех глава,
да ти може књигу однијети
у Косово и натраг вратити;
одводиш ми девет миле браће,
девет браће, девет Југовића:
остави ми брата бар једнога,
једног брата сестри од заклетве“.
Њој говори српски кнез Лазаре:
„Госпо моја, царице Милице,
када сјутра бијел дан осване,
дан осване и огране сунце,
и врата се отворе на граду,
ти ишетај граду на капију;
туд ће проћи војска на алаје:
све коњици под бојним копљима,
пред њима је Бошко Југовићу,
и он носи крсташа барјака;
кажи њему од мене благосов:
нек да барјак коме њему драго,
па нек с тобом код двора остане“.
Кад ујутро јутро освануло
и градска се отворише врата,
тад ишета царица Милица;
она стаде граду код капије,
ал’ ето ти војска на алаје:
све коњици под бојним копљима;

пред њима је Бошко Југовићу
на алату, вас у чистом злату;
крсташ га је барјак поклопио,
побратиме, до коња алата;
на барјаку од злата јабука,
из јабуке од злата крстови,
од крстова златне ките висе,
те куцкају Бошка по плећима.
Примаче се царица Милица,
па увати за узду алата,
руке склопи брату око врата,
пак му поче тихо говорити:
„О мој брате, Бошко Југовићу,
цар је тебе мене поклонио,
да не идеш на бој на Косово,
и тебе је благосов казао:
да даш барјак коме тебе драго,
да останеш са мном у Крушевцу,
да имадем брата од заклетве“.
Ал’ говори Бошко Југовићу:
„Иди, сестро, на бијелу кулу;
а ја ти се не бих повратио,
ни из руке крсташ барјак дао,
да ми царе поклони Крушевац;
да ми рече дружина остала:
гле страшивца Бошка Југовића!
Он не смједе поћи у Косово
за крст часни крвцу прољевати
и за своју вјеру умријети“.
Пак поћера коња на капију.
Ал’ ето ти старог Југ-Богдана
и за њиме седам Југовића;
све је седам устављала редом,

ал' ниједан ни гледати неће.
Мало време затим постајало,
ал' ето ти Југовић-Војина
и он води царева једеке,
покривене са сувијем златом.
Она под њим увати кулаша,
и склопи му руке око врата,
па и њему стаде говорити:
„О мој брате, Југовић-Војине,
цар је тебе мене поклонио,
а тебе је благосов казао:
да даш једек коме тебе драго,
да останеш са мном у Крушевцу,
да имадем брата од заклетве“.
Вели њојзи Југовић Војине:
„Иди, сестро, на бијелу кулу;
не бих ти се јунак повратио,
ни царева једеке пустио,
да бих знао да бих погинуо!
Идем, сејо, у Косово равно
за крст часни крвцу прољевати
и за вјеру с браћом умријети“.
Пак поћера коња на капију.
Кад то виђе царица Милица,

она паде на камен студени,
она паде, пак се обезнани.
Ал' ето ти славнога Лазара:
када виђе госпођу Милицу,
уд'рише му сузе низ образе;
он с' обзире здесна налијево,
те дозивље слугу Голубана:
„Голубане, моја вјерна слуго,
ти одјаши од коња лабуда,
узми госпу на бијеле руке,
пак је носи на танану кулу;
од мене ти богом просто било,
немој ићи на бој на Косово,
већ остани у бијелу двору“.
Кад то зачу слуга Голубане,
проли сузе низ бијело лице,
па одсједе од коња лабуда,
узе госпу на бијеле руке,
однесе је на танану кулу;
ал' свом срцу одољет не може
да не иде на бој на Косово,
већ се врати до коња лабуда,
посједе га, оде у Косово.

- Чег се бојала царица Милица, главни лик ове песме?
- Шта она чини да би одагнала бојазан?
- Објасни зашто није у томе успела.
- Подвуци стихове у којима се описује изглед војске кнеза Лазара у бојној поворци.
- Којим је појединостама описан Бошко Југовић?
- Која осећања народног певача наслућујеш у опису Бошка Југовића и војске цара Лазара?
- Означи на један начин стихове у којима царица Милица моли своју браћу да остану с њом у Крушевцу.
- Означи на други начин стихове у којима они одговарају сестри на њену молбу.
- Изведи закључак на основу тих стихова о осећањима и расположењу браће Југовића и српске војске пред одлучну битку.
- Објасни зашто се царица Милица онесвестила.
- Зашто је цар Лазар заплакао када је угледао царицу Милицу како лежи онесвешћена?
- Због чега је слуга Голубан пролио сузе?
- Који су разлози због којих је слуга Голубан прекршио наредбу господара, па се вратио до коња и отишао у бој на Косово?
- Научи напамет оне делове песме које си подвукао и означио као најлепше.

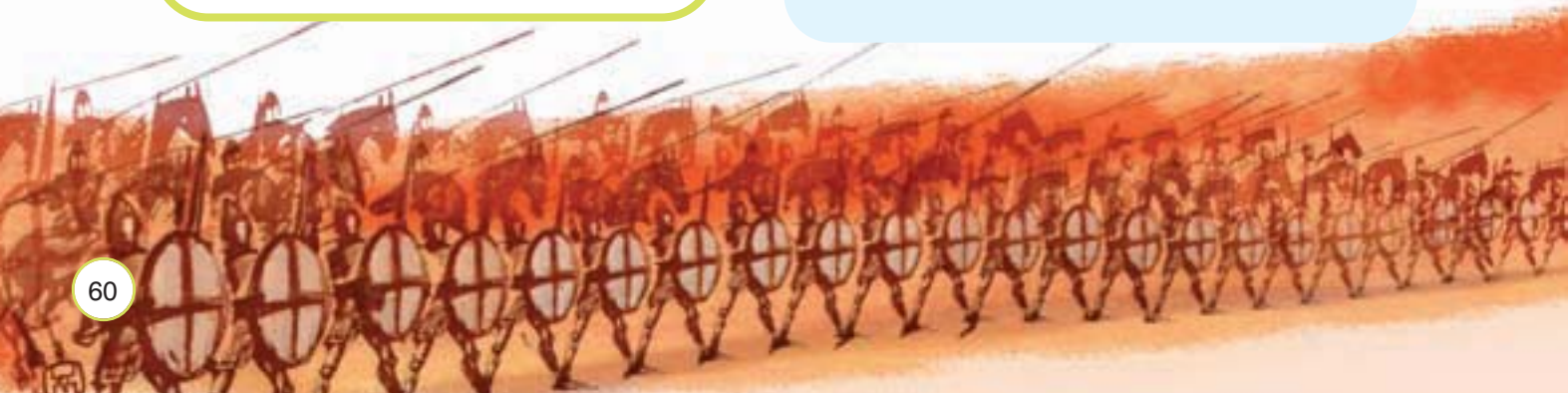
КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

- **Епске народне песме** опевају знамените догађаје и личности; деле се на тематске кругове:
  - песме старијих времена (о Немањићима и Мрњавчевићима),
  - песме о Косовском боју,
  - песме о догађајима после боја,
  - песме о Краљевићу Марку,
  - песме о хајдуцима и ускоцима и
  - песме о борбама за ослобођење Србије и Црне Горе.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

- Прочитај и друге песме о Косовском боју као што су: *Клеџва кнежева*, *Кнежева вечера*, *Косанчић Иван уходи Турке*, *Три добра јунака*, *Мусић Стеван*, *Царица Милица и Владетића војвода*, *Слуја Милушин*, *Косовка девојка*, *Смрти мајке Југовића*.
- Напиши писмени састав с темом: *Херојски ликови у ђесмама о Косовском боју*. Важно је да своје ставове документујеш стиховима из песама. Узор може да ти буде и наведени текст Војислава Ђурића.

РЕКЛИ СУ О НАШИМ НАРОДНИМ ПЕСМАМА

О песми *Цар Лазар и Царица Милица* и песмама косовског циклуса књижевни критичар Војислав Ђурић написао је, између осталог, и следеће:

„Читајући песму *Цар Лазар и царица Милица* човек не може да се отме утиску да је јутро поласка у бој било ведро, светло, пуно жубора. Поље око Крушевца било је покривено зеленом травом. На њој, на дрвећу, на кућама, на младим јуначким лицима дрхтала је јасна сунчана светлост. Сијали су калпаци и челенке, копља и сабље, лепршале се заставе... Љуба је испраћала војна, сестра брата, мајка сина. Милица је девет пута хватала за узду братовљег коња и девет пута склапала брату руке око врата. И девет пута поносне речи јуначке вере испуниле су град и поље:

*Иди, сестро, на бијелу кулу;
а ја ти се не бих повратио...*

Не бити страшљивац, не бити издајник, не осрамотити се пред дружином – пред отаџбином, то је била једина мисао, једино осећање.

С том мишљу и с тим осећањем Југовићи су стигли на Косово. А тада – како је [песник] Стеван Филиповић насликао сложну браћу – *девет белих џовише се ѧера, девет ѧешких койља кошѧуница сѧусѧише се*. На замагљено поље слетела је смрт, крвљу су плинули и Лаб и Ситница. Само смрт могла је да растави верну браћу. Тако Милутин и извештава Милицу:

*Поѧибе ти осам Јуѧовића,
ѧе браѧи браѧа издаѧи не шѧеде –
докле ѧоѧе један ѧеѧијаше.
Још осѧаде Бошко Јуѧовићу,
крѧиаш му се ѧо Косову вија,
још разѧони Турке на буљуке,
као соко ѧице ѧолубове.*

И човек не може да се отме утиску да је народни певач – у XVI, и у XVII, и у XVIII, и у XIX веку, кад год је изговарао стихове: *крѧиаш му се ѧо Косову вија, / још разѧони Турке на буљуке* – увек видео живог Бошка, његову пламену заставу и његову неуморну руку и сабљу.“

У боју на Косову изгинуло је много српских јунака. Међу њима, по народној песми, био је и Југ Богдан, српски великаш, са својих девет синова.

Народна песма

СМРТ МАЈКЕ ЈУГОВИЋА

Мили боже, чуда великога!
Кад се слеже на Косово војска,
у тој војсци девет Југовића
и десети стар Југе Богдане;
моли бога Југовића мајка
да јој бог да очи соколове
и бијела крила лабудова,
да одлети на Косово равно,
и да види девет Југовића
и десетог стар-Југа Богдана.
Што молила, бога домолила:
бог јој дао очи соколове
и бијела крила лабудова.
Она лети над Косово равно,
мртви нађе девет Југовића
и десетог стар-Југа Богдана,
и више њи девет бојни копља,
на копљима девет соколова,
око копља девет добри коња,
а поред њи девет љути лава.
Тад завришта девет добри коња,
и залаја девет љути лава,
и заклика девет соколова;
и ту мајка тврда срца била,
да од срца сузе не пустила,
већ узима девет добри коња,
и узима девет љути лава,
и узима девет соколова,
пак се врати двору бијеломе.
Далеко је снае угледале,
мало ближе пред њу ишетале:
закукало девет удовица,
заплакало девет сиротица,

завриштало девет добри коња,
залајало девет љути лава,
закликало девет соколова;
и ту мајка тврда срца била,
да од срца сузе не пустила.
Кад је било ноћи у поноћи,
ал' завришта Дамјанов зеленко;
пита мајка Дамјанове љубе:
„Снао моја, љубо Дамјанова,
што нам вршти Дамјанов зеленко?
Ал' је гладан шенице бјелице,
али жедан воде са Звечана?“
Проговара љуба Дамјанова:
„Свекрвице, мајко Дамјанова,
нит је гладан шенице бјелице,
нити жедан воде са Звечана,
већ је њега Дамјан научио
до поноћи ситну зоб зобати,
од поноћи на друм путовати;
пак он жали свога господара
што га није на себи донио“.
И ту мајка тврда срца била,
да од срца сузе не пустила.
Кад ујутру данак освануо,
али лете два врана гаврана:
крвава им крила до рамена,
на кљунове б'јела пена тргла;
они носе руку од јунака
и на руци бурма позлаћена,
бацају је у криоце мајци.
Узе руку Југовића мајка,
окретала, превртала с њоме,
па дозивље љубу Дамјанову:

„Снао моја, љубо Дамјанова,
би л' познала чија ј' ово рука?“
Проговара љуба Дамјанова:
„Свекрвице, мајко Дамјанова,
ово ј' рука нашега Дамјана,
јера бурму ја познајем, мајко, –
бурма са мном на вјенчању била“.
Узе мајка руку Дамјанову,
окретала, превртала с њоме,

пак је руци тијо бесједила:
„Моја руко, зелена јабуко,
гдје си расла, гдје л' си устргнута!
А расла си на криоцу моме,
устргнута на Косову равном!“
Ал' ту мајка одољет не могла,
препуче јој срце од жалости
за својије девет Југовића
и десетим стар-Југом Богданом.

зеленко ▪ тргнути ▪ криоце

- О чему је мислила и шта је осећала мајка Југовића када је испратила синове и мужа у бој?
- Зашто је молила бога да јој да очи соколове и крила лабудова?
- Подвуци стихове који сликају изгинуле Југовиће на Косову. Објасни понашање мајке. Зашто тада није заплакала?
- Означи стихове који говоре о томе како су мајку Југовића дочекале снахе на двору. Која се осећања наслућују из тих стихова? Зашто мајка ни тада није заплакала?
- Означи део песме који говори о разлозима због којих у поноћ вришти Дамјанов коњ.
- Којим су осећањима и доживљајима били повезани коњ и његов млади господар?
- Како се те ноћи осећала Дамјанова љуба?
- Зашто мајка ни тада није заплакала?
- Наведи појединости којима је насликано долетање гавранова и бацање руке у крило мајке. О чему је у тим тренуцима размишљала Дамјанова љуба? Чег се све сећала и о чему је мислила мајка док је држала руку свог најмлађег сина? Зашто јој је тада срце препукло од жалости?
- Шта обично у народним песмама најављују *два врана таврана*? Шта су најавили у овој песми?
- У начину на који су у овој песми поређане песничке слике уочи стилску фигуру градацију и објасни је.

У жељи да се бори и истраје
у својој борби за слободу народ је
испевао још четири стиха као
наставак ове песме:

*Иако су одлешели ждрали,
остали су ишићи ждраловићи;
хранићемо ишиће ждраловиће,
наше илеме уинуши неће.*

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

- **Градација** је стилска фигура којом се постепено, по јачини, ређају осећања, представе, појаве, мисли или песничке слике.
У овој песми градацију учавамо у низању приказа страдања Југовића на које наилази мајка.

U narodu postoji verovanje da se na hrišćanski praznik Bogojavljenje, dan Isusovog krštenja, u ponoć otvara nebo i pojavljuje Bog. Da li znaš još neko verovanje povezano s tim praznikom?

Svetozar Ćorović

BOGOJAVLJENSKA NOĆ

(odlomak)

Približuje se ponoć. Čitavu kasabu obavio je gusti mrak i samo što u maloj sirotinjskoj kućici, tamo nakraj mahale, još treperi slaba svjetlost. To se kratka svijeća, lojanica, bori sa smrću... Dogorila je skoro do kraja, pa se onaj zlačani plamen povija, drhće i lagano puckara, razbacujući sitne, modrikaste pjege i jedva osvjetljujući onaj dio sobe, gdje, na poderanom dušek, leži bolesna žena, u zadnjim časovima... Blizu glave njezine je malo pendžerče... Kraj njega sjedi mršavi i blijedi sedmogodišnji mališa, pa zamišljeno gleda u nebo. Nalaktio se na kraj pendžera, podnimio se rukom, pa niti se miče, niti govori. Kao da je od kamena. Samo ako bolesnica katkada jače jaukne, okrene joj se i, gotovo šapatom, zapita:

– Majko, boli li te puno?

– Oh ... boli...

A on je tiho pogladi po obrazu.

– Ne boj se, sve će proći!

Pa se opet okrene i gleda kao prije. Po sveme nebu osule se zvijezde i kao da se smješkuju na njega. A on ih gleda ... gleda i nikada da odvrati očiju. Kao da to i nijesu zvijezde, nego razne lijepe igračke koje djeca tako rado i tako dugo gledaju... Jedna zvijezda zatrepta, polete i iščeznu u noći, ostavivši za sobom svijetao trag... Mali pogleda i, kao da to prije nije ni vidjeo, blago se osmjehnu.

– Sad će – tiho prošapta.

On je mislio da će sada popadati još nekoliko zvijezda i tada će biti ono, što upravo i čeka: da će se otvoriti nebesa. Baš jutros razgovarao se sa svojim drugovima u školi (a išao je u prvi razred), te jedan reče da se uvijek o ponoći, uoči Bogojavljenja, otvore nebesa. I tad, šta god ko zaželi, neka zaište, pa će mu se ispuniti.

Sva djeca rekoše da će čekati ponoć.

– Ja ću iskati zlatna konja – reče jedno.

– Ja carske haljine!

– Ja karuce!

– Ja sablju od almaza!

Samo je on šutio.

– A ti šta ćeš? – zapitaše ga.

– Ja ... da mi ozdravi majka...

On, uistinu, i nije imao veće želje od te...

Jadna njegova majka!... Dva mjeseca leži i muči se, a nikoga kod nje, da je podvori, osim njega. Samo još komšinica Ana što je svako jutro obilazi i donosi joj ponuda...

Zvijezde su blistale i osmjehivale se, isto kao i prije.

– Bože, da mi ozdravi majka! – ponovi opet poluglasno svoju molitvu, samo da ne bi zaboravio i zbunio se, ako se iznenada otvore nebesa.

– Spavaj... – tiho izgovori bolesnica, po šaputanju osjećajući da još nije zaspao.

– Spavaj ti, majko. Sad ću ja! – odgovori joj, ne okrećući se.

Na polju se čulo zviždanje. To je noćni stražar dozivao svoga druga. Iz daljine je odjeknuo drugi zvižduk... I sve se opet umiri...

Svetozar Ćorović (1875–1919)
rođen je u Mostaru, u Hercegovini. Pisao je pripovetke i romane u kojima govori o teškom životu hercegovačkog naroda u vreme austrougarske okupacije. Poznate su mu zbirke pripovedaka *Moji poznanici*, *Komšije* i romani *Stojan Mutikaša* i *Među svojim*.

- Uporedi opis plamena sveće i opis bolesne majke u krevetu. Kakve sličnosti nalaziš u njima?
- Koje su razlike između želja ovog dečaka i želja ostale dece?

Nastavi ovu priču onako kako ti želiš.

Највећи јунак наших народних песама је Краљевић Марко. Био је син краља Вукашина. У боју на реци Марици 1371. године краљ Вукашин је погинуо, а његов син Марко је морао да призна турску власт, то јест да постане турски вазал. У народним песмама Марко је опеван као јунак и заштитник поробљеног народа.

Народна песма

МАРКО КРАЉЕВИЋ УКИДА СВАДБАРИНУ

Поранио Краљевићу Марко,
поранио низ Косово равно.
Кад је био на води Сервани,
сукоби га Косовка девојка;
божју помоћ назива јој Марко:
„Божја помоћ, Косовко девојко!“
Девојка се до земље поклања:
„Здраво да си, делијо незнана!“
Ал' јој Марко поче беседити:
„Драга сестро, Косовко девојко,
лепа ти си, секо, млађа била!
Красна ти си стаса и узраста,
руменила, господска погледа!
Ал' те, секо, коса покварила;
јер си тако, секо, оседила?
С ког си млада срећу изгубила?
Ил' са себе, ил' са своје мајке,
или са свог стара родитеља?“
Проли сузе Косовка девојка,
па говори Краљевићу Марку:
„Драги брате, делијо незнана,
с себе срећу изгубила нисам,
ни са себе, ни са своје мајке,
ни са свога стара родитеља;
већ сам јадна срећу изгубила:
ево има девет годин' дана
како дође Арап прекоморац,
па од цара Косово закупи,
и наметну зулум на Косово:
Косово га и поји и рани.
Па је други зулум наметнуо:
ко с' удаје, тридесет дуката;
ко се жени, тридес'т и четири.
Који има те толико даде,
тај се јунак може оженити

и девојка млада удомити;
а у мене браћа сиромашна,
нема блага да Арапу даду,
у томе сам јадна заостала,
те се нисам млада удомила;
са тога сам срећу изгубила.
Па још за то не би ни жалила,
што нам с' не да младим удавати
и јунаком младим оженити;
него ево и веће невоље,
још је већи зулум наметнуо:
на ноћ иште младу и девојку,
па девојку Арапине љуби,
а невесту слуге Арапове.
Обреди се све Косово редом:
даваше му младе и девојке,
ево мени, тужној, редак дође
да довече идем Арапину,
да му ноћас, јадна, будем љуба,
па ја мислим и размишљам мисли:
мили боже, што ћу и како ћу?
Ил' ћу јадна у воду скочити,
или ћу се млада обесити
нег љубити свој земљи душмана“.
Ал' беседи Краљевићу Марко:
„Драга сестро, Косовко девојко,
не шали се, у воду не скачи,
немој себи смрти учинити,
немој, секо, душе огрешити!
Већ ми кажи Арапове дворе,
где су двори Арапина црна?
Имам речи беседити с њиме“.
Девојка му поче беседити:
„Драги брате, незнана делијо,
а што питаш Арапове дворе?

Што и питаш? – Остали му пусти!
Може да си нашао девојку,
пак му идеш, носиш свадбарину;
а можда си јединац у мајке,
па ћеш, брате, тамо погинути,
па што ће ти саморана мајка?“
Марко с’ маши руком у џепове
те извади тридесет дуката,
па и даје Косовки девојки:
„На ти, секо, тридесет дуката,
пак ти иди своме белом двору,
пак се рани док ти с’ срећа јави;
само кажи Арапове дворе,
ја ћу платит свадбарину за те.
Зашто би ме Арап погубио,
кад ја имам, сестро, доста блага,
могô б’ платит све Косово равно,
камо л’ не би за се свадбарину?“
Девојка му поче беседити:
„Нису двори, већ шатори пусти.
Погледајде доле низ Косово
где се онај свилен барјак вије,
онде ј’ шатор црног Арапина,
око њега зелена авлија,
сва авлија главам’ накићена:
ево нема још недељу дана
како ј’ проклет’ Арап исекао
седамдесет и седам јунака,
Косоваца тужни ђувегија;

Арап има четрдесет слугу,
што чувају стражу око њега“.
А кад Марко саслушао речи,
крену Шарца, оде низ Косово,
добра Шарца врло расрдио,
из копита жива ватра сева,
из ноздрва модар пламен лиже;
срдит Марко језди низ Косово,
рони сузе низ јуначко лице,
а кроз сузе гњевно проговара:
„Ој давори, ти Косово равно!
Шта си данас дочекало тужно,
после нашег кнеза честитог,
да Арапи сад по теби суде!
Ја срамоте поднети не могу,
ни жалости велике трпите,
да Арапи таки зулум чине
и да љубе младе и девојке.
Данас ћу вас, браћо, осветити,
осветити или погинути!“
Оде Марко право под шаторе,
угледа га Арапова стража,
па казује црну Арапину:
„Господине, Арап-прекоморче,
чудан јунак језди низ Косово
на витезу коњу шареноме,
добра коња врло расрдио,
из копита жива ватра сева,
из ноздрва модар пламен лиже;

оће јунак на нас ударити“.
Ал’ беседи Арапине црни:
„Децо моја, четрдесет слугу,
не сме јунак на нас ударити,
ваљаде је нашао девојку,
па нам иде, носи свадбарину,
жао му је што ће дати благо,
са тога се врло расрдио;
већ изид’те пред нашу авлију,
пред њиме се смерно поклоните,
под њим добра коња приватите,
примите му коња и оружје,
пустите га мени под шаторе,
нећу блага, узећу му главу,
да добијем коња према себе“.
Испадоше Арапове слуге
да под Марком добра коња приме,
а кад близу угледаше Марка,
не смедоше пред Марка изићи;
беже слуге под шатор Арапу,
па се крију за Арапа слуге,
покривају сабље јапунцети,
да им Марко не види сабаља.
И сам Марко у авлију уђе,
пред шатором одседнуо Шарца,
своме Шарцу тако беседио:
„Одај, Шаро, и сам по авлији,
а ја идем под шатор Арапу;
наоди се шатору на врати –
ако б’ мени до невоље било“.
Пак се Марко под шатора шеће;
Арап седи, пије вино ладно,
служи му га млада и девојка;
божју помоћ називао Марко:
„Божја помоћ, драги господине!“
Арап њему лепше одговара:
„Здрав, јуначе, делијо незнана!
Од’, јуначе, да пијемо вина,
па ми кажи што си ми дошао“.
Ал’ беседи Краљевићу Марко:
„Немам каде с тобом пити вина,
а добро сам до тебе дошао,
врло добро, боље бит не може:
ја испроси лепоту девојку,
осташе ми на друму сватови,
дошао сам, донд свадбарину,

да дам благо, да водим девојку,
да ми нико на пута не стане;
кажи мени што је свадбарина“.
Арап лепо Марку одговара:
„Та ти за то већ одавно знадеш:
ко с’ удаје, тридесет дуката;
ко се жени, тридес’т и четири;
ти се видиш јунак од мејдана,
није квара да стотину дадеш!“
Марко с’ маши руком у џепове,
пред Арапа три дуката баци:
„Веруј мени, више немам блага,
већ кад би ме тео причекати
док се вратим с лепотом девојком,
тамо ће ме даривати лепо,
све ћу теби поклонити даре,
теби даре, а мени девојка“.
Цикну Арап као гуја љута:
„У мен’, курво, вересије нема!
Не даш блага, са мнош се подсмеваш!“
Па потрже тешка буздована
те удари Краљевића Марка,
удари га три-четири пута.
Насмеја се Краљевићу Марко:
„О јуначе, Арапине црни,
ил’ се шалиш, ил’ од збиље бијеш?“
Цичи Арап као змија љута:
„Не шалим се, већ од збиље бијем!“
Али Марко поче беседити:
„А ја мислим да се шалиш, тужан;
а кад, море, ти од збиље бијеш,
и ја имам нешто буздована,
да те куцнем три-четири пута;
колико си мене ударио,
толико ћу тебе ударити,
па ћем’ онда на поље изићи
и изнова мејдан започети“.
Трже Марко буздована свога,
пак удари Арапина црна;
како га је лако ударио,
искиде му из рамена главу!
Насмеја се Краљевићу Марко:
„Боже мили, на свем’ теби вала,
кад брж’ оде са јунака глава!
Канда није на њему ни била!“
Трже Марко сабљу од појаса,

пак зареди Арапове слуге,
исече му четрдесет слугу,
а четири не кте погубити,
већ и Марко остави за правду,
кој' ће сваком право казивати,
како ј' било Арапу и Марку.
Све с авлије поскидао главе,
па је главе саранио лепо,
да ј' не кљују орли и гаврани,
па авлију пуну накитио,
накити је арапским главама.
Арапово благо покупио;
а четири слуге Арапове,
које није тео погубити,
оправи и по Косову Марко,

оправи и на четири стране,
те телале по Косову слуге:
„Гди девојка има за удају,
нека тражи себи господара,
нек с' удаје док је за младости;
а гди јунак има за женидбу,
нек се жени, нека љубу тражи;
одсад више нема свадбарине,
Марко за све свадбарину плати“.
Све повика мало и велико:
„Бог да живи Краљевића Марка,
који земљу од зла избавио,
који сатр земљи зулумћара!
Проста м' била и душа и тело!“

свадбарина ▪ Сервана ▪ сукобити ▪ зулум ▪ обредити се ▪ ђувегија ▪ давори ▪ јапунце ▪ находити се ▪ заредити ▪ оправити ▪ телалити ▪ зулумћар ▪ просто му било

- По чему је Марко Краљевић наслутио да је Косовка девојка несрећна?
- Наведи три узрока несрећног живота Косовке девојке и народа на Косову која су поменута у песми.

1

2

3

- Који стихови указују на животну дилему Косовке девојке? Пронађи их и подвуци.
- Шта можеш да закључиш о мислима и осећањима Краљевића Марка исказаним у стиховима:

<i>Ој давори, ти Косово равно!</i>	<i>ни жалости велике шријиши,</i>
<i>Шта си данас дочекало шужно,</i>	<i>да Арапи шаки зулум чине</i>
<i>после нашеї кнеза честиишоїа,</i>	<i>и да љубе младе и девојке.</i>
<i>да Арапи сад по шеби суде!</i>	<i>Данас ћу вас, браћо, осветиши,</i>
<i>Ја срамоте поднеши не моју,</i>	<i>осветиши или поинуши!</i>
- Којим је детаљима у песми насликан срдит Марко који креће на Арапина? Подвуци у песми те појединости и објасни их.
- Које особине показују Арапин и његове слуге у сусрету с Марком? Наведи делове текста којима то потврђујеш.
- Које се намере крију иза привидно присних Арапинових разговора с Марком? Шта говоре, а шта мисле?
- Исажи својим речима Маркову поруку народу на Косову.

Пронађи у речнику значење речи *блајослов*.

Објасни шта је све народ желео да каже у свом благослову Марку Краљевићу.

Каквим је стихом испевана ова, као и претходне две епске песме? Зашто та врста стиха има такав назив?

РЕКЛИ СУ О КРАЉЕВИЋУ МАРКУ

„У тамним вековима ропства народ је стварао полетну слику ненадмашног јунака у кога је 'оштра сабља, рука самовољна'; који је дорастао сваком подвигу, јер је мудрији и јуначнији од свих душмана. Пред тим неукротивим џином – а такав је хтео да буде сам народ – турска власт, господство и надмоћност претварали су се у прах.

Марково јунаштво извире из дубоке љубави према човеку који је у невољи. Најчешће, за херојски подухват Марко је надахнут тугом због утамниченог друга, унесрећене девојке, ојађене сиротиње, незаслужене патње и

надахнут је гневом због насиља и свакојаког нечовештва.

Из огњеног сна наших предака израсла је горостасна фигура Марка Краљевића. Кроз песму о њему престајали су да буду робље. Кроз песму о њему кретали су се слободно широм рођене земље, с краја на крај, и чистили је од уљеза, пљачкаша и крвопија. Кроз песму о њему дизали су се до гордих, слободних људи који имају смелости да се успротиве цару и божанству.“

Војислав Ђурић

Овде направи свој план за израду писменог састава о лику Краљевића Марка. О чему ћеш све писати? Којим редоследом?

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____
- 6 _____
- 7 _____

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

- Прочитај још неке песме о Краљевићу Марку: *Марко Краљевић познаје очину сабљу*, *Марко Краљевић и Муса Кесеџија*, *Орање Марка Краљевића*, *Марко Краљевић и вила*, *Марко Краљевић и орао*. На основу сачињеног плана напиши састав на тему: *Лик Краљевића Марка у народним џесмама*. Наведене особине лика поткрепи стиховима из песама.

Бранко Ћопић у роману *Орлови рано лете* говори о животу деце из једног планинског села у Босни. У првом делу романа прича се о догађајима из школског живота. Други део романа описује судбину тих дечака и девојчица на почетку Другог светског рата.

Бранко Ћопић

ОРЛОВИ РАНО ЛЕТЕ

(одломак)

Из густа љескара, на ивици Прокина гаја, јави се глас кукавице:

– Ку-ку! Ку-ку!

Из тајанствена сумрака букове шуме, из даљине одазвао јој се сличан глас:

– Ку-ку! Ку-ку!

Овај наизглед обичан „разговор“ кукавица не би преварио неког пажљивог слушаоца. Глас ових „кукавица“ био је, истина, мелодичан, иако мало тврд и превише гласан, али откуд сад, под саму јесен, да се кукавице толико развичу?! Оне се највише чују с прољећа, кад се јавља први лист, али сад! Ехе, биће то нешто друго.

И заиста, из љескара, умјесто птице, испаде дугоног бос дјечак и трком јурну у сјеновиту дубину старог гаја између голих и правих букових стабала.

Куд ли то дјечак отрча, на чији знак?

Прокин гај, запуштена, густа и прилично велика шума, на сат хода удаљен од подножја планине, био је одувијек, чак и за старије људе, помало страшно и тајанствено мјесто. Бабе су шапутале да је уklet и да није добро ноћу крај њега пролазити. Зачас те, каже, може шчепати ледена рука непозната чудовишта и повући за собом под зашаптани сводове букових крошања. А шта ће даље бити – брр! – страшно је и помислити.

Тако, вечером поред огњишта, казује бака забленутом унуку, а дјечак само шири очи и од мачка у ћошку чини му се да је незнана огромна звијер с ватреним очурдама.

Још у босанскохерцеговачком устанку, 1875, у томе гају опкољен је и погинуо од бегова чувени хајдук Јованче. Борио се два дана

пуцајући из црне угљарске колибе, а онда је, кажу, чак од Бихаћа довучен топ и колиба порушена, а хајдук убијен. Сахрањен је на самој ивици гаја.

Крај његова гроба, под крушком дивљаком, за време љетних дана хладују чобани. Окупе се око камене надгробне плоче без натписа, нахерене и обрасле маховином, причају и смију се, а кад у широким буквама зашуми вјетар, дјечацима се чини да се то доље у гају још увијек наставља давно минута битка између силних бегова и мрка хајдука.

– Предај се, Јованче! – јечи са свих страна.

– Не предајем се! – тврдо враћа невидљив хајдук.

Шћућурени у сјени, пуни чудне треме, дјечац очекују кад ће да груне гарав топ, али све је уоколо тихо, над гајем се смјешка златно љето, а пуцањ никако да се чује. Давно је нестало и топова и тобција и малог Јованчета са сребрним токама.

Понеко чобанче тако и заспи с главом уз камену плочу, сања чудне снове, а кад се од

страха прене, дуго трља очи буљећи у овце, милује топао камен и шапуће:

– Гдје си, Јованче, сад си био ту?! Тако си ми нешто лепо причао, а ја заборавио.

За љетних ноћи хучу по гају аветињске сове, јавља се ћук, а труо пањ тиња зеленкастим сјајем и плаши осамљена путника:

– Чекај само, сад ћу да те зграбим!

Зими су све стазе и путеви око гаја ишарани зечјим и вучјим траговима. С њима се укршта траг листице, а понекад и злоћуде дивље свиње која се спусти с блиске планине.

Кроз јаругу, дубоко у гају, мрмори узан поточић пун трула лишћа и брзо се губи у тијесну камениту понору. Нема те бабе у селу која би се усудила надвирити над то мјесто. А и како би имала храбрости, кад се ту, кажу, крије страшно чудовиште дрекавац, које за кишовитих ноћи продорном дреком испуњава читав крај.

Па ипак, ипак ... чим је из гаја чуо глас кукавице, дјечак је главачке јурнуо у шуму. Како се само не боји и ко ли га то зове?

Дуге ноге брзо су донијеле дјечака до једне мање заравни усред гаја. Личила је на дно какве плитке чиније или тепсије у којој се пеку пите. Кад се спустите на то пољанче, већ сте заклоњени од свачијег погледа.

– Ку-ку! – опет се тихо огласи дјечак.

– Ку-ку! – зачу се одговор, али однекле одозго, као с неба, и истог тренутка низ глатко стабло витке букве на ивици зараванка спузну исти један такав дјечак.

– Охо, мајсторски се спушташ – похвали га дјечак дошљак.

– Од тебе сам научио, Стриче – насмија се путник с букве. – Ех, још само да имам тако дугачке ноге и руке као ти, па да могу обухватити свако стабло.

Дјечаца се спустише на малу зараван и сједоше под прастару дебелу букву која је расла у средини и својом широком крошњом наткриљавала скоро читав пољанак.

– Како је данас било у школи, Стриче?

– Уф, Јованче, не питај! И ја сам добио папрене шибе – хукну Стриц и показа дланове. – Ево, погледај.

– А због чега је тебе?

– Због Дунава, ђаво га однио и Дунав! Казао сам да се Дунав улива у Јадранско море, а кад учитељ скочи: „Ево ти, вели, Јадранског мора, испружи добро длан!“ Опали ми двије вруће, па ће опет: „Дедер сад, гдје се улива Дунав?“

– А шта ти?

– А ја: не улива се, кажем, нигдје. „Како нигдје?“ – избечи се он. – Лијепо, велим, понире под земљу као онај поточић у Прокином гају.

– Уху, брате мој, ти си загрдио! Каква понорница! У Црно море, болан.

– Е, сад ћу и ја запамтити да је Црно, јер ми је данас прописно зацрнило. И Дунав ми је црн, а учитељ још најцрњи. Сад видим да ти имаш право што се кријеш од школе. Ево и мене у твоју дружину, а биће их још, све по избору јунаци.

- Збиља?
- Па да. Због самог Дунава биће их најмање пет, а кад тек узмеш историју – иха! – на самом Косову изгинуће четвртина разреда.
- Па рачун! – подсјети га Јованче.
- Иха, нек ђаво израчуна колико ће ту страдати.
- А кад почне да испитује природопис?
- Онда ће бити таквих батина да ће пола клиснути у природу, то јест у шуму. Читаву ћемо чету створити овдје у Прокину гају.

- Јованче се замисли.
- Е, нећемо примати све бјегунце из школе, само оне најсигурније, оне који неће ником одати гдје нам се налази чета.
  - То си добро смислио. Видиш, ја се тога никад не бих сјетио – искрено признаде дугачки Стриц и с поштовањем погледа свог нераздвајног друга. – Хајде, хоћемо ли сад кући. Дјеца су још прије пола сата изишла из школе.
  - Хајдемо... Успут ћемо се договорити кога ћемо примити у нашу чету.

љескар ▪ гај ▪ уклет ▪ бег ▪ хајдук ▪ крушка дивљака ▪ хладовати ▪ чобанин ▪ нахерен ▪ тобџија ▪ токе ▪ аветињски ▪ ђук ▪ дрекавац ▪ тепсија ▪ зараванак ▪ шибе ▪ загрдити ▪ понорница ▪ природопис

- Зашто су се деца плашила Прокиног гаја? Подвуци делове текста који говоре о томе како је то тајанствено и страшно место.
- Због чега је Стриц добио батине од учитеља?
- Наведи неке особине дечака Стрица. На основу чега то мислиш?
- Шта закључујеш о учитељевим особинама? Наведи примере из текста на основу којих ћеш доказати своје мишљење.
- Како су на одрасле и децу утицале приче о хајдуку Јованчету? Које чињенице из текста то потврђују?

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

- Прочитај цео роман *Орлови рано лете*. Запиши о њему своја запажања и важне податке. Види о томе упутство на 145. страни.

На који је начин писац постигао тајанственост у приповедању?

Упореди школски живот из овог одломка и оног из *Аутобиографије* Бранислава Нушића. Шта запажаш?

...О БРАНКО ЋОПИЋ О СВОМ ДЕТИЊСТВУ

„Родио сам се 1915. у Босанској Крајини, у селу Хашанима, сакривеном у једној долини близу планине Грмеча. Кад у ономе крају упитате некога из вароши где су Хашани, он ће вам шаљиво одговорити: „Тамо где је магла пањ извалила, где се секирама прозори чисте, а кубурама лампе гасе!“ То се на тај начин мојим сељанима ругају да се много туку и причају неvjероватне приче.

Заиста, још од раног дјетињства ја сам се од мојих Хашанаца наслушао свакојаких прича и шала. Половина њих досељена је из Лике, међу њима и моја стара, а половина су прави Босанци, па се једни другима ругају како су њихови преци правили воденицу наврх брда, сијали со, истезали греду да им буде дужа, куповали памет, скакали у маглу, мислећи да је памук итд. Поред тога, од њих сам чуо и прве народне пјесме и тако их заволио да ме и данас узбуди кад чујем неку народну пјесму.

Чуао сам јагањце по хашанским пашњацима, гледао шуме обасјане сунцем, бјежао кући кад се наоблачи и почне грмљавина. Ловио сам рибе по потоцима, утркивао се с мојим друговима низ прашњаве путеве у повратку из школе и брао туђе јабуке, иако сам и својих имао. За зимских ноћи слушао сам

завијање вукова и лајање лисица, док је мој дјед причао шаљиве приче, а једна моја стара рођака оне страшне: о вукодлацима, вилама и разним привиђењима.

Тако сам још у дјетињству заволео и природу и људе свог родног краја и никад их послјије нисам заборавио, иако сам рано отишао у туђи свјет...”

Бранко Ћопић испред своје родне куће у Хашанима

...О РЕКЛИ СУ О ЈЕЗИКУ БРАНКА ЋОПИЋА

„Велико благо Ћопићево је и његов језик. Сам по себи већ садржи чари поезије. Освежава својим лепотама, доводи читаоце у пуни непосредни контакт с природом, оплемењава ону материју о којој Ћопић пише. Његов језик је осунчан, пун је виталности, зрачења, природних сокова, загрејан је унутрашњим поетским духом. Нема умора, напора, истрошености у њему, нити натеге, сушице, ни кратка даха. Ћопићев језик је распеван. У Ћопићевом поетском таленту он је и пречишћен, тако да

не делује фолклорно накићено. Једно богатство које је неисцрпно, као што је неисцрпна плодност његовог контакта са човеком и природом.

Оне своје лепе особине из литературе за одрасле Ћопић је пренео и у своју дечју литературу. Ону жудњу за светлошћу, љубав према животу, природи и човеку, оно спонтано изражавање својих осећања, ведри хумор и благу, топлу лирику.“

Велибор Глигорић

Објасни значење израза *пружићи некоме руку*.

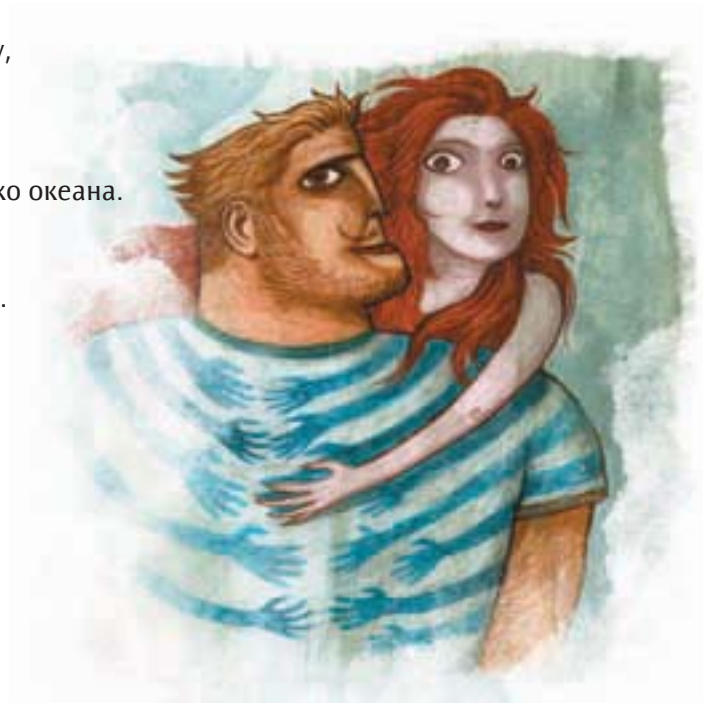
Пол Фор

КОЛО

Кад би све девојке света једна другој пружиле руку,
могле би заиграти коло око читавог мора.

Кад би сви момци света били морнари,
могли би од својих лађа саградити диван мост преко океана.

Коначно, могло би заиграти коло око целог света
кад би сви људи света једни другима примили руку.

Пол Фор (1872–1960)
познати је француски песник.
Називали су га „кнезом
песника“. Написао је
тридесет осам књига песама
под заједничким насловом
Француске баладе.

- Шта све може да означи коло девојака из прве строфе ове песме?
- О каквом мосту се говори у овој песми? Шта све људима значе мостови?
- Како би, по твом мишљењу, могло да изгледа коло око целог света описано у овој песми?
- Уочи у овој песми стилску фигуру градацију. Објасни је.

Напиши поруке које ова песма шаље људима света.

Замисли праведнији, бољи свет и настави започету реченицу, било у стиху, било у прози.

Кад би _____

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ

ЛИРИКА (сликовито исказивање осећања и мисли)

СТИЛСКЕ ФИГУРЕ

1. епитет

злаћана јабука

2. поређење

*Сину Милош у њољу зелену
као јарко иза њоре сунце*
(Женидба Душанова)

3. персонификација

Ливада крај реке сања
(Покошена ливада – Десанка
Максимовић)

4. ономотопеја

*Водом иде не бућка,
шравом иде не шушка* (сенка)

5. контраст

*Ја босиљак сејем
мени њелен ниче*
(Народна песма)

6. хипербола

*Коса му је до земљице црне,
њолу сњере, њолом се њокрива;
нокњи су му – орањи би мојо*
(Марко Краљевић и Муса
Кесеџија)

7. градација

*Јесџ слободно, млађано Буџарче...
Јесџ слободно, моје драјо г'јеше...
Јесџ слободно, мој рођени синко*
(Женидба Душанова)

ВРСТЕ СТРОФА

1. од једног стиха

моностих

2. од два стиха

дистих

3. од три стиха

терџина

4. од четири стиха

катрен

ВРСТА РИМЕ

1. Према распореду

- а) парна (АА)
- б) укрштена (АБАБ)
- в) обгрљена (АББА)
- г) нагомилана (АААА)
- д) испрекидана (АБВБ)

2. Према броју слогова

- а) једносложна (мушка)
дан–сан
- б) двосложна (женска)
река–зека
- в) тросложна (дактилска)
хаљина–даљина

3. Према квалитету

- а) чиста
тама–сама
- б) нечиста
рука–порука

ВРСТЕ СТИХА

1. Према броју слогова најчешћи су:

а) шестерац (шест слогова)

*Баџала девојка
За облак јабуку* (Народна песма)

б) седмерац (седам слогова)

*Невестџице, росице,
кајни војну на лице* (Народна песма)

в) осмерац (осам слогова)

*Град џрадила б'јела вила,
Ни на небо ни на земљу* (Народна песма)

г) десетерац (десет слогова)

*Сјавај, чедо, родила џе мајка
у џорици џе се леју вуци* (Народна песма)

д) једанаестерац (једанаест слогова)

*Не џлачем само с болом своја срџа
Рад земље ове убоје и толе*
(Моја оџаџбина – Алекса Шантић)

ђ) дванаестерац (дванаест слогова)

*Виџорој се месеџ зайлео у џрању
Сџарих кесџенова; ноћ свеџла и џлава*
(Село – Јован Дучић)

е) шеснаестерац (шеснаест слогова)

*Ко удара џако џозно у дубини ноћној мира
На кајџи заџвореној свеџоџорској манасџира?*
(Свеџи Сава – Војислав Илић)

Хвала сунцу, земљи, трави

УЧИЋЕМО:

- о стилској фигури алегорији
- о томе шта је описна песма
- о социјалној песми
- о комедији

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ:

- да проучиш ток радње у приповеци *Јаблан* Петра Кочића
- да са друговима из одељења изведеш комедију *Аналфабеша* Бранислава Нушића
- да прочиташ роман *Ово је најстрашнији дан у мом животу* Јасминке Петровић и о томе напишеш писмени састав
- да образложиш свој став о једном проблему

Књижевник Стеван Раичковић у својим је песмама често говорио о обичним стварима око нас и у природи. Те мале ствари откривају велике тајне, значајне за човека.

Стеван Раичковић

ХВАЛА СУНЦУ, ЗЕМЉИ, ТРАВИ

Хвала сунцу, земљи, трави.
Хвала ваздуху што је плав.
И хвала, ево, што имам говор.
И гледам како мили мрав.

Хвала сунцу за бол, славља,
Што га пробуди и шум благ.
Хвала свему што оставља
По свету сен, у мени траг.

И хвала овој лудој глави
О коју лупа простор сав.
Хвала сунцу, земљи, трави.
Хвала ваздуху што је плав.

Стеван Раичковић (1928–2007) рођен је у Нересници, у Србији. Један је од највећих савремених српских писаца. Његове песме и приче највише говоре о љубави према природи и сетним осећањима. Често је писао о трави, води, сунцу, птицама, камену, тишини, усамљености и сл. Насупрот хладноћи и усамљености у градовима, хвалио је слободу, чистоту и мир које нуди природа. Најпознатија му је књига песама *Камена усјаванка*.

- Објасни због чега се песник захваљује сунцу, земљи, трави.
- На шта песник мисли кад каже: *Хвала свему што оставља / По свету сен?*
- Наведи и објасни шта све оставља у песнику траг.
- Због чега песник осећа захвалност што има говор? Шта све говор значи песнику?
- Због чега се захваљује на томе што може да гледа како мили мрав?
- Шта значе следећи стихови:

*И хвала овој лудој глави
О коју луйа просиор сав?*

- Шта песник похваљује у природи? Шта у човеку? Заокружи одговор који најбоље објашњава поруку ове песме.

- а) песма је похвала бесконачности простора
- б) песма слави јединство човека и природе
- в) песма је похвала природи и човеку.

Која су осећања најјача у овој песми? Опиши их.

РЕКЛИ СУ О ПОЕЗИЈИ СТЕВАНА РАИЧКОВИЋА

„ ... Раичковић је сликар неупадљивих али необичних стања и збивања која не могу да остану сакривена песнику који с природом живи у љубави и пријатељству.

Песник је постао онај врач, онај маг који те светове буди и оживљава, а неке наново ствара, бојећи их бодрим бојама живота.

Тако цела природа постаје једна велика, сликовита, звучна поема. Све што у њој живи, дише и расте у небо или струји дубинама вода, један је глас те поеме, те велике опште песме која у нама вечно бруји ... “

Велимир Милошевић

- Шта значи реч *врач*? А шта је *маг*? Због чега књижевни критичар овог песника назива врачом и магом?
- Пронађи у песми *Хвала сунцу, земљи, трави* примере који показују сликовитост, звучност и тајновитост ове песме.

Сети се времена у којем је Алекса Шантић написао песму *Моја ошацибина*. Тада се догађа и радња приповетке *Јаблан* Петра Кочића. Народ у Босни и Херцеговини био је притиснут аустроугарском окупацијом. Положај сељака био је тежак, а жеља за ослобођењем велика. О томе говори ова приповетка.

Петар Кочић

ЈАБЛАН

Одавно се ухватио сумрак.

На стрњишту испод села, у једној забрдици, скупио се Лујо сав под хаљиницу. Само му вири пјегаво лице с крупним грахорастим очима и неколико прамичака жућкасте косе, расуте по челу. Пред њим на неколико корака пасе Јаблан.

Сваке вечери, откад су настале врућине, до неко доба ноћи напаса Лујо свог Јаблана. Пази га као очи у глави. Два пута га на недељу соли. И ужину с њиме полови. Воли он Јаблана, јер је Јаблан најјачи бак у цијелој околици. Лујо се поноси. Остале говедаре и њихове бакове поношљиво презире. Усред гробља смио би он ноћити кад је Јаблан с њиме.

– Само шјутра! – трже се Лујо као из сна, збаци са себе хаљиницу, а очи му сијевнуше од узбуђења.

Устаде, приђе баку, па га стаде миловати, мазити и тепати му:

– Добро се ти, Јабо, наруцај. Руцај, бате, колико ти дуса подноси... Само шјутра! Рођени мој, мили мој, драги мој Јабо – само шјутра!

У Лујином промуклом гласићу дрхтало је меко, њежно преклињање. Бак махну по навици репом, па га ухвати мало по образу.

– Зар мене, Јабо? – пита га пријекорно. – Сад ћу ја плакати.

Он се мало одмаче у страну, па као ћоја заплака. Јаблан диже главу.

– Није, није, Јабо! Шалим се ја. Нијеси ти мене ударио... Е, немој се, оца му, одма' за свашта љутити! Де, да се пољубимо!

Пољубише се. Лујо огрну хаљиницу, па се опет спусти на влажну траву, да сања о сјутрашњем дану.

Сјутра ће се његов Јаблан бости с царским баком. У њему већ одавно букти, пламти жеља: да се Јаблан и с Рудоњом пободе. Преклињао је кнеза да му испуни жељу. И старији људи су молили кнеза.

– Ма, људи моји, није то тако лако – царски је во! Него, ја ћу бацити молбу. Одреди ли царство да се боду, добро и јест – не браним ни ја: не одреди ли – није ништа ни било! Је ли тако, браћо?

– Тако је, кнеже. Само ајде по реду, па се не бој!

Молба је бачена, одговор је кнезу дошао: дозвољава се. Сјутра је Преображење, а уједно и царски дан. Сјутра ће се код кнежеве куће огледати Јаблан и Рудоња.

О томе Лујо будан сања. Час види како је Јаблан пао, како уоден издише; час, опет, како је надбо Рудоњу, па поносито стоји на мејдану. Чује како Јаблан громовито риче, а брда одјекују. Он долига:

Воло-лиге, доло-лиге!
Јаче моје мило баче
од те ваше јадне краве!

– Јабо, је ли теби студено? – чу се Лујо испод хаљинице.

Јаблан пасе. Шути, ништа не одговара. Он устаде, помилова га, извуче из стога два снопа зоби, метну пред бака, па леже крај њег'. Послије дугог полусанљивог, дрхтавог трзања превари га сан. Кад Јаблан поједе жито, леже и он код свог доброг друга.

Дубока, страховита тишина. Влажна свјежина шири се кроз ноћ. Млак вјетар поду-

хива преко кућа што се у полукружном, непрекидном низу протежу испод планине. Кровови, обрасли маховином, једва се распознају према мјесечини, од зелених шљивика, кроз које стрше. Само се гдјегдје бјеласка нови кров. Село спава мирно, слатко, као једно, здраво и осорно планинче када га мати подоји и уљуља.

* * *

Сунце се лагано помаљало иза планинских врхунаца, који још уморно почиваху у прозачном јутарњем сумраку. Један тренутак – па се све обли у бјеличастој свјетлости. Све трепти, прелива се! Само тамо, далеко испод планина у присојима, трепери магличасто, тиморно плаветнило. Све се диже, буди, све се пуши као врућа крв, одише снагом, свјежином.

– О, свануло већ! – протегну се Лујо, протра очи и погледа око себе. – Јабо, бате, што ме нијеси пробудио?

Јаблан је рано, врло рано устао и добро се напасао. Драго бијаше Луји кад видје како су у Јаблана трбуси забрекли.

– Е, кад си се тако, бате, наруцђ, ето ти, па мало 'нако заслади! – вели весело Лујо, па баци пред бака неколико снопова зоби.

Јаблан поједе. Кренуше кнежевој кући.

Вране пролијећу из околних шумарака и падају на кукурузе, који су се истом почели зрнати. Чувари хајкају! Страшила на оградама око кукуруза лепршају се. Сермија се изгони на пашу. Вика, довикивање на све стране.

Лујо иде замишљено за Јабланом. Удубио се у мисли – не чује он те галаме, тог живота који се око њега шири. Он мисли о Јаблану и мејдану.

Врцну се, као да се нешто досјети. Растеже педаљ, па поче мерити штап:

– 'Оће Јабо надбости – неће! 'оће – неће; 'оће – неће; 'оће! – викну Лујо, а очи му за свјетлише од превелике радости.

Од радости стаде љубити и грлити бака.

– Је л' де, да ћеш ти њега надбости? Нека је он царски! Свеједно је то мом милом, драгом, рођеном Јаби. Је ли тако? Де, кази своме Јуји – поче му се безазлено улагивати.

У разговору са Јабланом стиже Лујо кнежевој кући, гдје се бијаше доста свијета иску-

пило. Светац је, не ради се, па дошли људи да мало пробесједе, а као планинцима мило им је гледати и кад се бакови боду.

Луји се стеже срце кад угледа Рудоњу. Учини му се страхан и голем; и дебљи и већи од Јаблана.

– Јабо, бате, ако данас платиш главом, не зажали на ме! – уздахну Лујо, припи се уз вола, па поче опет, кријући од људи, мјерити штап. Изиђе да ће Јаблан надбости! Разведри му се лице.

– Јеси ли се уплашио, мали?

– Ти се, синко, ништа не бој. Твој је бак стари мејданџија – соколи га један чичица.

– Не бојим се ја, вала, ништа! – вели Лујо поуздано.

– Богме ћеш ти, малишане, и јаукнути кад Рудоња исуче Јаблану цријева – застрашава га пољар. – А и јест ми много додијђ.

– Е, то ћемо, пољаре, истом видјети! – смије му се пркосно, заједљиво Лујо.

– Маните се, људи, празна разговора! На страну дјеца и жене! – викну кнез оштро, готово званично. – Поведите бакове на ону раван ниже плота!

Изведоше их. Околи свијет са свију страна. Бакови се почеше њушкати, као да се упознају.

– Трке, Јаблан!

– Трке, Рудоња!

Бакови стадоше букати, копати предњим ногама, заносити се, ребрити, док силно не грунуше рогови о рокове. Стоји прасак, лом! Земља се круни, угиба се под њима.

Лујо дрхће, стрепи. Сваки му се живац разиграо. Избечио крупне грахорасте очи, не трепће. Сваки покрет прати; сваки удар одјекне у разиграном срцу. Стиснуо се, погнуо се – помогао би Јаблану, да може. Засјенише му се очи. Само назире како се нешто пред њим врти, вијуга, угиба.

Рудоња насрну свом силом.

– Поду'вати га, Јабо! – викну Лујо као изван себе.

Јаблан, стари, лукави мајданџија, посрну као ђоја на десно кољено предње ноге, па подухвати Рудоњу испод врата.

– Не дајте, људи, нагрди вола! – узвикну преплашено кнез.

Испод врата Рудоњина шикну велики млаз крви. Лујо задолига. Јаблан стоји поносито на мејдану и риче, а планински врхунци силно – силно одјекују.

стрњиште ▪ забрдица ▪ грахораст ▪ бак ▪ поношљиво ▪ ђоја ▪ Преображење ▪ долигати ▪ осоран ▪ присој ▪ тиморан ▪ хајкати ▪ сермија ▪ пољар ▪ букати ▪ ребрити се

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

▪ **Алегиорија** је стилска фигура којом се мисли и поруке исказују на прикривен начин (једно се казује, друго се мисли).

Петар Кочић није отворено смео да говори о незадовољству босанског народа и његовој жељи да се ослободи аустроугарске власти. Тако се из ове приче може наслутити да Лујо и Јаблан представљају босански народ, његову снагу и жељу за ослобођењем, а Рудоња представља туђинску, аустроугарску власт.

Петар Кочић (1876–1916)

рођен је у селу Стричићима код Бањалуке. Био је професор књижевности, али је највише радио на организовању борбе босанског народа за слободу. Писао је приповетке у којима је сликао тежак живот сељака у Босни и ширио идеје о борбама за ослобођење. Најпознатије приповетке су му *Јаблан*, *Кроз међаву*, *Кроз мајлу*, *Вуков тај*. Поред приповедака написао је и два драмска дела: *Јазавац пред судом* и *Суданија*.

- Прочуи ток радње у приповеци *Јаблан*. У задату табелу унеси одговарајуће одломке из текста или своја објашњења.

Т О К Р А Д Њ Е	У В О Д	Упознавање са ликом, местом и временом догађања, као и са догађајем којим почиње радња.	
		Личност о којој се говори је	
		Место догађања је	
		Време у којем се радња дешава је	
		Догађај којим почиње радња	
	З А П Л Е Т	Први сукоб међу ликовима или почетак напетости.	
		<i>– Само шјутра! – шрже се Лујо као из сна... Сјутра ће се његов Јаблан босити с царским баком...</i>	
	К У Л М И Н А Ц И Ј А	Тренутак у којем радња достиже врхунац. Кулминација се запажа у догађајима и осећањима јунака.	
		ДОГАЂАЈИ	ЛУЈИНА ОСЕЋАЊА
		<i>њуше се којају нојама, бучу</i>	<i>сиреји дрхће</i>
Р А С П Л Е Т	Разрешење сукоба и смањење напетости.		

- Анализирај лик дечака Луја и за своја објашњења наведи примере из текста.

ИЗГЛЕД

пегаво лице, _____
_____

ОСОБИНЕ

осећајан је зато што _____
_____

брижан је јер _____
_____

упоран је зато што _____
_____

издржљив је јер _____
_____

храбар је зато што _____
_____

ЊЕГОВ ЖИВОТНИ ЦИЉ

_____
зато што _____

- Пронађи у тексту речи и изразе који говоре о бичу Јаблану, о његовом изгледу и особинама и подвуци их.
- Наведи речи које сликају царског бика Рудоњу.

*с*трашан, _____
_____

- Којим су речима описана Лујова осећања пре борбе бикова? Наведи их.

_____

- Подвуци у тексту речи којима се описују Лујова осећања у тренуцима борбе бикова.
- Шта закључујеш о његовим осећањима из реченица:

Засјенише му се очи. Само назире како се нешто њед њим врши, вијуга, утиба?

_____
_____
_____

- Петар Кочић користи алегорију при описивању живота и тежњи босанског народа. Пронађи и наведи прикривена значења (алегорију) у следећим реченицама, као што је започето.

Одавно се ухватио сумрак.

Већ вековима народ у Босни живи у ропству.

У њему већ одавно букти, џламти жеља да се Јаблан с Рудоњом љобде.

Лују задолига. Јаблан стијоји љоносишо на мејдану и риче, а џланински врхуници силно – силно одјекују.

- Означи у тексту два пасуса са описима природе (пејзажима). Која се осећања наслуђују из тих описа?

РЕКЛИ СУ О ДЕЛУ ПЕТРА КОЧИЋА

„Кочић је видео и у језику моћно изражајно оруђе уметности, снагу и величину индивидуалности народа. Језик којим је писао прозу већ је садржавао лепоте и сликовитост поезије. У његовом језику огледала се бистрина и кристалност планинских врела, чистота горског, висинског даха и крепкост горштакког здравља.“

Велибор Глићорић

„С пуно топлине и лиризма Кочић је описао љубав сеоског дечака према бику, његову стрепњу за исход мегдана, навијање окупљеног народа за Јаблана у току борбе, подсмехнуо се локалним слугама власти, сеоском кнезу и пољару и њиховој нападној бризи за све што је царско.“

Јован Деретић

По угледу на наведене текстове књижевних критичара, напиши и ти своју закључну оцену о вредности ове приповетке.

Milovan Danojlić u svojim pesmama iskazuje veliku ljubav prema prirodi, biljkama i životinjama. Poesma koja sledi pravi je primer za to.

Milovan Danojlić

ŠLJIVA

Šljiva se budi krajem aprila,
Razvija široka, prebela krila,
Na kraju sela, uvrh goleti,
Ona se sprema da poleti.

– Al' zaspi. Probudi se tek u junu,
I oseti: krošnjju, tešku i punu.
Klonule, povijene, grane se muče.
Krive se stabla, kô vo sred vuče.

U julu, plod se na zemlju sruši,
I šljivi kô da lakne na duši.
Odskoči krošnja uvis, kô da je
Pobegla iz zagušljive neke odaje.

Tako prespava jesen i zimu
Tiha, zagledana u daljinu.

Milovan Danojlić je rođen 1936. godine u Šumadiji, u Ivanovcima kod Lazarevca. Osećajno je pisao o događajima i stvarima iz svakodnevnog života ljudi, naročito dece. Njegove najpoznatije knjige pesama su: *Kako spavaju tramvaji*, *Furunica jogunica*, *Čudnovat dan*, *Rodna godina* i dr.

KNJIŽEVNI POJMOVI

- **Opisna pesma** je lirski pesma u kojoj pesnik opisuje prirodu, a kroz opis prirode iskazuje misli i osećanja.

- U kakvom se predelu nalazi šljiva o kojoj se govori u pesmi?
- Kojim je detaljima naslikano buđenje šljive? Šta su *prebela krila*?
- Zašto pesnik kaže da šljiva *zaspi*?
- Zašto kaže da se *grane muče*?
- Navedi detalje kojima se slika buđenje šljive u junu.
- Objasni šta se dešava sa šljivom u julu.
- Objasni značenje prva dva stiha treće strofe.
- Zašto je šljiva preko jeseni i zime *tiha, zagledana u daljinu*?

Pronađi u pesmi, a zatim navedi primere za sledeće stilske figure:

epitet

---

personifikacija

---

poređenje

Odredi vrste strofa prema broju stihova:

1. strofa	
2. strofa	
3. strofa	
4. strofa	

Odredi vrste rime iz ove pesme (vidi str. 51).

Navedi primere iz teksta koji potvrđuju dva navedena stava o vrednostima ove pesme.

- 1 Pesnik je stvorio divnu sliku šljive na uzvišenom mestu iznad sela.

- 2 Pesnik se sjedinjuje sa životom, cvetanjem i rađanjem šljive. On je oseća duboko u sebi i blizak je s njom, baš kao što su ljudi u mitskim vremenima verovali da sve oko njih ima neku božansku snagu. Iz tog saosećanja sa šljivom dolazi energija koja sija iz pesme i obasjava svakoga.

У причи *Аска и вук* Иво Андрића овчица Аска се игром брани од смртне опасности. Тај се мотив већ јављао у књижевности. Још у старим источњачким причама из *Хиљаду и једне ноћи* девојка Шехерезада из ноћи у ноћ цару Шахријару прича занимљиве приче да би одложила извршење сопствене смртне казне. У томе је успела.

Иво Андрић

АСКА И ВУК

1 Ово се десило у овчијем свету на Стрмим Ливадама. Кад је Аја, крупна овца тешког руна и округлих очију, ојагњила своје прво јагње, оно је изгледало као и сва остала новорођенчад: шака влажне вуне која почиње да кмечи. Било је женско. И било је сироче, јер је Аја управо тих дана изгубила мужа кога је много волела. То дете мајка је назвала Аска, налазећи да је то врло пристало име за будућу овцу-лепоту.

2 Првих дана јагње је ишло за мајком, као и сва остала јагњад, али чим је стало да трчи на својим још крутим и необично издуженим ножицама, и да пасе самостално, одмах је почело да показује своју ћуд. Није се држало мајчина скута, није слушало њена дозивања ни куцање звона на овну претходнику, него је волело да лута путевима које је само налазило, да тражи одвојену пашу на удаљеним местима.

Мајка је опомињала своје иначе добро и лепо и паметно дете, обасипала га саветима и прекорима и предочавала му све опасности таквог владања у крају као што је њихов, где има увек понеки лукав и крволочан вук, коме чобани ништа не могу и који коље овце и њихову јагњад, нарочито кад се одвоје и залутају. Стрепела је Аја, и често се питала у кога се уметнуло ово њено дете, и то женско, да је овако својеглаво и немирно. На кога је да је, тек то шиљеже – тако у овчјем свету називају шипарице и дечаке – било је велика брига матерна. У школи Аска је прилично учила и доста добро напредовала. Али кад год би мајка отишла да се распита за њене оцене и владање, учитељица је одговарала да је

дете даровито и могло би да буде први ћак, само да није тако живо и расејано. Једино из фискултуре имало је стално одличну оцену.

3 Једног дана, кад је завршила са добрим успехом разред, Аска је стала пред мајку и изјавила да жели да учи балетску школу. Мајка се најпре одлучно одупирала. Наводила је многе разлоге, све један убедљивији од другог. Доказивала је да нико у њиховој породици није био друго до мирна овца домаћица. Уметност је, говорила је мајка, несигуран позив који нит храни нит брани онога ко му се ода. Пут уметности уопште је неизвесан, варљив и тежак, а игра је понајтежа и најварљивија од свих уметности, чак озлоглашена и опасна ствар. Тим путем није пошла ниједна овчица из добре куће. И све тако. – Шта ће, најпосле, казати цео овај наш овчији свет кад чује да је моја ћерка пошла управо тим путем?

4 Тако је одговарала Аску њена брижна и добронамерна мајка. Али познајући нарав своје кћери, унапред је знала да се њеној жељи неће моћи дуго опирати. И попустила је. Уписала је малу у овчију балетску школу, надајући се да ће тако можда донекле укротити њен урођени немир, иако су и овце и овнови из стада у већини осуђивали ту мајчину одлуку.

Не би се могло рећи да је Аја била равнодушна према замеркама и оговарањима оваца и овнова у тору и на паши, али мајка воли своје дете толико да уз њега заволи и оне његове особине које не одобрава у души. Мало-помало, мирила се овца-мајка са ћеркином жељом и почињала друкчије да гледа на ствар. Она се

питала šta, на крају крајева, може бити ружно у уметности. А игра је најплеменитија од свих вештина, једина код које се служимо искључиво својим рођеним телом.

То мирење јој је било утолико лакше што је мала Аска заиста показивала много дара и воље за игру, и видно напредовала. А уз то, девојчица је била чедна и безазлена како се само пожелети може. Али своје чудне и опасне навике да лута далеко од овчијих пашњака и планишта није могла да се ослободи никада. И једнога дана десило се оно чега се Аја увек прибојавала.

5 Аска је са одличним успехом завршила прву годину балетске школе и управо је требало да почне другу. Био је почетак јесени са још јаким сунцем, које неприметно почиње да бледи, и топлим кратким кишима од којих се ствара радосна дуга изнад влажних и обасјаних предела. Аска је тога дана била нарочито ведро и живахна и – расејана. Занесена свежином дана и лепотом сочне траве, зашла је мало-помало све до ивице удаљене букове шуме, па чак и у њу. Ту је трава била, како се Аски чинило, нарочито сочна и што дубље у шуму, све сочнија.

У шуми је било још млечне магле која се, као остатак неке чудне ноћне игре, повлачила пред сунцем. Бело и светло и тихо. Слаба видљивост и потпуна тишина стварале су зачаран предео у ком простор и даљина нису имали мере и у ком је време губило своје значење.

6 Аска је њушила старе нагнуте букве обрасле маховином која опија као прича о необичном доживљају, претрчавала светле зелене чистине, и чинило јој се да прича нема краја ни необичним доживљајима броја. И кад је била

на једној од таквих чистина – нашла се одједном лице у лице са страшним вуком. Искусан, стар и дрзак, он се био привукао све до тих крајева у које иначе вукови у то доба године не силазе. Његово олињало крзно, зеленкасто и смеђе, омогућило му је да се изједначи са јесењим буквама и травом која почиње да вене.

Дивни предео, који је опијао и заносио Аску, дигао се одједном као танка и варљива завеса, а пред њом је стајао вук ужагрених очију, подвијена репа и као на смех малко искежених зуба, страшнији од свих мајчаних опомена. Крв се у Аски следила и ножице су под њом одрвенеле. Присећала се да треба да дозове своје, и отварала је уста, али гласа није било. Али смрт је пред њом била, невидљива а једина и свугдашња, грозна и невероватна у својој грозоти.

Вук је направио полукруг око своје непомичне жртве, полагањим, меким ходом који претходи скоку. Изгледало је да са неверицом, уколико вукови познају неверицу, посматра шиљеже и да се са сумњом, јер за сумњу су вукови способни, и са страхом од замке пита како је овако младо, бело и лепо, могло залутати чак овамо и доћи му такорећи под зуб.

За жртву то су били неочекивани чудни тренуци, негде између самртног ужаса, у ком је већ била потонула, и незамисливе, кржаве и коначне чињенице која се крије иза речи – смрт. То је већ премрлој Аски остављало нешто мало времена и тамо где је мислила да га више нема и не може бити, али тако мало да је то једва личило на време. То јој је дало снаге за покрет, али то није био покрет одбране, јер за њега није била способна. Последњи покрет могао је бити само – игра.

7 Тешко, као у мучном сну, девојчица је учинила први покрет, један од оних покрета који се вежбају уз „штанглу“ и који још и не личе на игру. Одмах затим је извела други, па трећи. Били су то скромни, убоги покрети на смрт осуђеног тела, али довољни да за који тренутак зауставе изненађеног вука. И када је једном почела, Аска их је низала један за другим, са ужасним осећањем да не сме стати, јер ако између једног и другог покрета буде само секунд размака, смрт може ући кроз ту пукотину. Изводила је „корак“, оним редом којим их је учила у школи и као да чује оштри глас своје учитељице: „Један – и – два! Један – и – два – и три!“

Тако је ишло све редом. Све што је у току прве године могла да научи. Покрети су кратки, брзи, и не могу да испуне време што стоји непомично као празнина из које стално прети смрт. Прешла је и на фигуре које се у школи изводе без ослона, на средини сале. Али ту су њено знање и њене снаге били ограничени. Правилно и потпуно умела је да изведе две-три фигуре. И она их је изводила грозничаво. Једна, па друга, па трећа. И ту је био отприлике крај њеног знања и вештине. Морала је да понавља покрете, а бојала се да понављањем не изгубе од своје снаге и привлачности. И узалуд је настојала да се сети још нечега што би могла да изведе и чиме би затрпала понор који је чека на крају игре. Време пролази, вук још гледа и чека, али већ почиње да се приближава, а пред њом су немилосрдно затворена сва даља знања класичне игре, и глас учитељице постаје све тиши, губи се негде потпуно. Добро је послужило њено знање, али сад је и њему дошао крај. Знање из неверило, школа не уме ништа више да јој каже, а ваља живети и, да би се живело – играти.

И Аска је кренула у игру изнад школа и познатих правила, мимо свега што се учи и зна.

Ко зна да ли је свет овај, откад постоји, видео оно што је тога дана видела скромна и безимена шума изнад Стрмих Ливада.

Преко зелених чистина, преко уских пролаза, између сивих и тешких букових дрвета, по глатком и смеђем ћилиму од лишћа које се годинама слаже једно на друго, играла је овчица

Аска, чиста, танка, ни још овца ни више јагње, а лака и покретна као бела врбова маца коју носи ветар, сивкаста кад би ушла у прамен танке магле, а светла, као изнутра обасјана, кад би се нашла на чистини преливеној сунцем. А за њом је, нечујним корацима и не одвајајући погледа од ње, ишао матори курјак, дугогодишњи и невидљиви крвник њеног стада.

8 Лукави, хладни и пословично опрезни вук, коме ни људи ни животиње нису могли ништа, био је најпре изненађен. То изненађење претварало се све више у чуђење и чудну, неодрживу радозналост. Испрва се присећао ко је и шта је, где се налази и шта треба да ради, и само је говорио сам себи: „Да се прво нагледам овог чуда невиђеног. Тако ћу од овог чудног шиљежета имати не само крв и месо него и његову необичну, смешну, луду и лудо забавну игру, какву курјачке очи још нису виделе. А његова крв и месо никад ми не гину, јер га могу оборити и заклати кад год хоћу, и учинићу то, али тек на свршетку игре, кад видим цело чудо до краја.“

Мислећи то, вук је ишао за овчицом, застајкујући кад она застане и опружајући корак кад она убрза ритам игре.

Аска није мислила ништа. Само је из свог малог тела, које је било саткано од чистих сокова животне радости и осуђено на неминовну смрт, извлачила неочекивану снагу и невероватну вештину и разноликост покрета. Знала је само једно: да живи и да ће живети док игра, и што боље игра. И играла је. То није више била игра, него чудо.

Тако се ново чудо – и вуково чуђење претварало све више у дивљење, ствар потпуно непознату у вучијем роду, јер кад би вукови могли да се ичем на свету диве, они не би били оно што су. А то непознато осећање дивљења обезнанило је вука толико да га је ова изгубљена овчица, мртва од страха од смрти, вукла за собом као да га води на невидљивој али чврстој узици, везаној за невидљиву алку која му је протурена кроз њушку.

Идући тако месечарски, не гледајући где стаје и не дајући себи више рачуна о правцу у ком иде, вук је једнако понављао сам у себи: „Крв и месо овог шиљезета никад ми не гину. Могу да га рашчеречим у сваком тренутку, кад ми се прохте. Него, да се нагледам чуда. Да видим још овај покрет, па још овај...“

И све тако, још овај, па још овај, и сваки је био заиста нов и узбудљив и обећавао идући, још узбудљивији. Промицале су, једна за другом, шумске чистине и сумрачни хладни ходници испод букава, застрти сувим лишћем.

Сто живота осећала је сада у себи мала Аска, а све њене снаге употребила је да продужи један једини, свој живот, који је била већ прегорела.

Ми и не знамо колике снаге и какве све могућности крије у себи свако живо створење. И не слутимо шта све унемо. Будемо и прођемо, а не сазнамо шта смо све могли бити и учинити. То се открива само у великим и изузетним тренуцима као што су ови у којима Аска игра игру за свој већ изгубљени живот. Њено тело се више није замарало, а њена игра је сама из себе стварала нове снаге за нову игру. И Аска је играла. Изводила је све нове и нове фигуре, какве не познаје школа ниједног учитеља балета.

Кад би јој се учинило да се вук прибира и присећа ко је и шта је, она је појачавала брзину и смелост своје игре. Изводила је преко оборених дебала необичне скокове, који су вука нагонили на смех и на ново дивљење и изазивали у њему жељу да се понове. Скакала је на повале букве и на оном јастучићу од маховине која их покрива, стојећи само на стражњим но-

гама, правила од себе белу, веселу чигру која заслепљује очи гледаоца. Затим би усправљена, само на предњим ногама, претрчала ситним и све бржим корацима неку равну и још зелену површину међу дрветима. Кад би наишла на отворену стрмину, спустила би се стрмоглаво, опонашајући смелу скијашицу, низа стазу од глатког сувог лишћа, али тако брзо као кад неко палцем превуче бриљантан „глисандо“ преко клавијатуре: фууу-ит! А вук би се сасуљао за њом што брже може, само да не изгуби из вида ништа од игре. Још увек је понављао у себи да му, пре или после, крв и месо овог шиљезета не гину никад, само да види потпуно и до краја његову игру, али је то понављао сваки пут све краће и слабије, јер је у њему све више места заузимала игра и потискивала све остало.

А ни време ни дужину пута нису мерили ни вук ни Аска. Она је живела а он је уживао.

9 Кад су чули болни мекет овце Аје и разабрали узнемиреност која је ишла од стада до стада, чобани су изабрали између себе двојицу младих и смелијих и послали их у шуму да потраже изгубљено непослушно шиљеже. Један од њих је имао само дрвену тољагу, али добру, а други је носио о рамену пушку, ако се тако може назвати оно нешто гараве каписларе. То је била славна старудија, јер се причало да је његов отац убио из ње, на самој огради свога тора, изгладнела вука. А и то, као све што се прича, ко зна како је било, и да ли је било или није. Свакако, то је било једино парче ватреног оружја на Стрмим Ливадама, и оно је служило више да подигне храброст и самопоуздање код чобана, него што је било стварно опасно за вукове.

Дошли су до ивице шуме и ту су мало оклевали, питајући се у ком правцу да крену. Јер на шуми хиљаду улаза, а ко ће сагледати невидљиве трагове јагњећих папака. Пошли су по трагу зелене траве и добре паше, као најсигурнијем. Срећа их је послужила. Тек што су ушли мало дубље у шуму и испели се на малу узвисину, угледали су у дубини испред себе чудан приказ. Стајали су и притајили се. Кроз дубок отвор у грању могли су непримећени да виде:

у смелим а правилним пируетама овчица Аска прелази зелену чистину, а за њом, на одстојању од неколико корака, клипше олињали вук, и оборене њушке, сав у погледу, повлађује репом.

Неколико тренутака чобани су стајали као скамењени од чуда, али онда су се прибрали. Кад је Аска дошла до првих дрвета и ту нагло променила облик и ритам игре, а вук се налазио још на чистини, окренут гледаоцима бочно, старији чобанин је скинуо пушку, нанишанио и опалио. Одјекнула је шума и полетело суво лишће заједно са ретким, уплашеним птицама.

На крајку чистине десила се неочекивана ствар. Из свог прекинутог покрета као птица погођена у лету, пала је – Аска, а вук је као зелена сенка клиснуо у шуму.

Чобани су стрчали и на равном месту нашли онесвешћену Аску. Никакве повреде није било на њој, али је лежала у шумској трави као мртва. Иза вука је остао крвав траг.

Старији чобанин је напунио пушку, а млади је прихватио своју тољагу са обе руке, и тако су кренули за крвавим трагом. Ишли су споро и опрезно. Али није им требало много ићи. Рањени вук је имао снаге да бежи свега стотинак корака, док му је рана била још врућа, а онда се срушио у једном честару. Стражњи део тела био му је одузет, али је предњим ногама копао земљу, измахивао главом и кезио зубе. Лако су га дотукли.

10 Сунце је било тек прешло половину неба кад су се чобани вратили. Силазили су загаситим пашњацима, између стада и торова. Млади је везао курјака својом тканицом за стражње ноге и лако вукао низа страну његову крваву и издужену телесину. А старији је носио шиљеже. Пребацио га је, по чобанском обичају, себи око врата. Аскина лепа глава висила му је, као мртва, низа лево раме.

Велика је била радост на Стрмим Ливадама. Било је честитања, граје и певања, и прекора и суза и поцикивања и веселог блејања без краја и конца.

Аска је дошла себи. Прибирала се споро, лежећи у трави непомична и скопнела, више

слична баченом руну него живој овчици. Није осећала на себи здрава мишића ни жилице која није болела. Око ње је, сузна и пресрећна, ужурбано трчала њена мајка и купиле се овце и овнови као на чудо.

11 Аска је дуго боловала и споро се опорављала од страшног доживљаја, али су њена младост и воља за животом, мајчина добра нега, и опште саучешће свих становника Стрмих Ливада најпосле савладали болест. И Аска је оздравила и постала послушна ћерка и добра ученица, а с временом и првакиња балета на Стрмим Ливадама.

По свему се причало и писало и певало о том како је овчица Аска надиграла и преварила страшног вука. Аска сама није никад говорила о свом сусрету са звером ни о својој игри у шуми. Јер, о највећим и најтежим стварима свога живота нико не воли да говори. Тек кад је прошло неколико година и кад је у себи преболела своје тешко искуство, Аска је по својој замисли поставила чувени балет, који су критичари и публика називали *Игра са смрћу*, а који је Аска увек називала *Игра за животи*.

После је живела дуго и срећно, постала играчица светског гласа, и умрла у дубокој старости.

И данас, после толико година, игра се тај њен чувени балет у ком уметност и воља за отпором побеђују свако зло, па и саму смрт.

Иво Андрић (1892–1972) рођен је у месту Долац крај Травника, у Босни. Најзначајнији је српски писац и добитник највеће светске књижевне награде – Нобелове награде. Његова дела одликује животна мудрост, изузетна способност запажања и лепота и богатство казивања. Најпознатији су му романи: *На Дрини ћуприја*, *Травничка хроника*, *Госпођица* и *Проклећа авлија*, као и приповетке *Мост на Жели*, *Пуш Алије Берзелеза*, *Мустафа Маџар*, *Аникина времена* и књиге *Знакови поред ћупи*, *Сјазе*, *лица*, *йредели* и др.

- Наведи оно што је важно у вези са Аскиним рођењем. Зашто је новорођено јагње добило име Аска?
- Како је Аска почела да показује своју ћуд?
- Од чега је стрепела Аја? Шта је саветовала Аски?
- Које је разлоге наводила мајка желећи да одврати Аску од балетске школе?
- Због чега се у причи каже да је Аја *брижна и добронамерна мајка*?
- Како се Аја помирила са ћеркином жељом?
- Упореди Аскин лик с ликом вука на примерима из текста.

ИЗГЛЕД

АСКА

- *шака влажне вуне која почиње да кмечи*
- *круће и необично издужене ножице*

ВУК

- *олињало крзно, зеленкасто и смеђе*
- *ужаћених очију, подвијена репа и као на смех малко искежених зуба*

ОСОБИНЕ

- *добро и лепо и паметно дете*

- *лукав и крволочан*

ПОНАШАЊЕ

- *није се држала мајчина скућа*

- *направио [је] полукруг око своје нейомичне жртвае, полатаним, меким ходом који претходи скоку*

- Пронађи у тексту речи које говоре о развоју осећања и размишљања код Аске и код вука, почев од тренутка њиховог сусрета и испиши их.

Аскина осећања и размишљања

- *крв се у Аски следила и ножице су њој одрвенеле*

Осећања и размишљања вука

- *са неверицом ... њосмајтра са сумњом ... и са стравом од замке*

- Шта можеш да закључиш када упоредиш наведена осећања та два лика?
- Како су чобани спасли Аски живот?
- Којим детаљима је описано узбуђење у стаду после Аскиног повратка?
- Пронађи у тексту описе предела (пејзаже) и подвуци их. Шта закључујеш о њима?
- Смисли и напиши наслове за све означене делове текста:

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

- Пронађи у овој причи мисли о уметности и подвуци их. Препиши ону мисао о уметности за коју мислиш да је поента приче.

Вељко Петровић

РАТАР

Жуљаве руке одмара на плугу.
Дубоко дише, и као да дремље.
А ветар, ћухом пробуђене земље
надојен, тресе седу влас му дугу.

Пред ногама му полегле, спокојне,
богате бразде, и како их гледа,
ко своја добра и марљива чеда,
безмерна нежност облева му знојне

боре, у мучној борби узоране.
Он воли земљу ту, на којој стоји,
напорним радом, знојем што је гноји,
на којој своје он тавори дане.

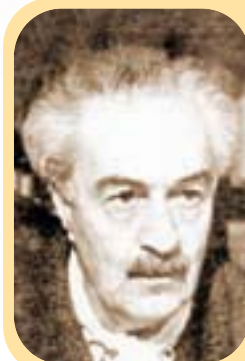
Он са ње кличе, с ње га сета мори...
И када семе нечујно пуцкета,
ил' класје шушти, гиба се сред лета:
он то разуме, то му земља збори.

И кад је тако милује, у груди
несвесно му се тиха песма јави:
проста кô земља, кô различак плави,
суморна, блага, без големих жуди.

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

- **Социјална песма** је врста лирске песме у којој се говори о неправдама, о тешком положају сиромашних слојева друштва и о борби за правду у друштву. Песма *Ратар* је социјална, али и родољубива јер говори о љубави према својој земљи.

Вељко Петровић (1884–1967) рођен је у Сомбору. Писао је песме и приповетке, најчешће о животу људи у Војводини. У њима је изражавао огорчење због неправди, али и веру у бољу будућност. Најпознатије књиге песама су му: *Родољубиве њесме*, *На њрату*, *Стихови*, *Невидљиви извор*, *Крилаша трудва земље*, као и приповетке: *Варљиво њролеђе*, *Дах животиња*, *Прејелица у руци* и др.

- Наведи речи којима песник слика изглед ратара.
- Шта можеш да закључиш из стихова:
  - ▶ у мучној борби узоране...
  - ▶ најорним радом, знојем...
  - ▶ своје он шавори дане?
- Пронађи и подвучи речи којима је најбоље исказано оно што ратар осећа према земљи коју обрађује.
- Објасни значење стихова: *Он са ње кличе, с ње ја сећа мори...*
- На који начин земља узвраћа ратару за његов труд? Шта му све говори?
- Којим је речима описана ратарева песма из последње строфе? Објасни.

Постоји древни мит о диву Антеју. Сваки додир са земљом (антејски додир) њему је давао неуништиву снагу, а свако одвајање од земље доносило му је пропаст. Тако и Вељко Петровић говори о војвођанском сељаку, ратару, који је на својој земљи јак и сигуран. Он јој даје своју снагу, пружа љубав и бригу, а она му узвраћа јер га храни и снажи својим плодовима и лепотом.

- Пронађи примере из песме којима ћеш доказати овакву тврдњу.

Шта је тема, а шта главни мотив у овој песми? Повежи линијама.

тема

дубока везаност за земљу која се обрађује

главни мотив

ратар

Пронађи у песми епитете, персонификације и оноματοпеје и напиши их.

епитети

жуљаве руке, _____
 _____
 _____

персонификација

земља збори, _____
 _____
 _____

оноματοпеја

ћухом иробуђене земље, _____
 _____
 _____

Шта је то драма? Шта је дијалог, а шта монолог? Шта су дидаскалије? Шта можеш да очекујеш од овог драмског текста ако знаш да је његов писац Бранислав Нушић?

Бранислав Нушић

АНАЛФАБЕТА

ЛИЦА

Начелник, срески
Г. Мика, писар срески
Г. Света, писар срески
Начелникова жена
Њена сестра
Пандур

Дешава се у среској канцеларији, у њаширијархално, ѡредрајино доба.

I

Начелник (седи за столом читајући по неколико пута исту депешу. Звони и обраћа се пандуру, који је на глас звонцета ушао): Је ли дошао господин Мика?

Пандур: Јес'!

Начелник: Иди му реци да дође! (Пандур одлази, а он поново чита депешу и црвеном писаљком подвлачи једну реч.)

II

Г. Мика (улази): Добар дан, господине начелниче!

Начелник: Добар дан, господин-Мико! Седи, бога ти, имам с тобом важан разговор.

Г. Мика (седајући спази му депешу у руци): Нека депеша, а?

Начелник: Јест. Из Министарства. Ево, прочитај! (Да му.)

Г. Мика: (чита у себи).

Начелник: Читај гласно, молим те!

Г. Мика (чита): „Изволите по могућности што пре известити има ли и колико у вашем срезу аналфабета.“

Начелник: А, шта велиш ти на то?

Г. Мика (слеже раменима).

Начелник: И то, господине мој, телеграфшише министар отвореном депешом. Видиш ли ти, мој господин-Мико, како су се изменила времена откако су почели да долазе за министре ови млади људи? Зар се овакве ствари питају отвореном депешом? У срећно доба, док су били они стари министри, ја сам шифром јављао и да је снег пао у моме срезу: „Част ми је известити вас, господине министре, да је ноћас пао снег у моме срезу“. Питаћеш ме зашто шифром. Зато, брате, што ја не знам, можда ће министар наћи да из политичких разлога не треба објављивати да је снег пао у моме срезу... Ето, тако се то некад радило, а гле данас, овакве ствари, па отвореном депешом! (Пауза...) Него, дедер господин-Мико, ти си у овоме срезу већ четири године, боље га познајеш него ја, па дедер реци ти мени, шта мислиш: има ли у овом срезу ... (загледа и чита из депеше) аналфабета?

Г. Мика: Па, како да вам одговорим, господин-начелниче, кад не знам шта је аналфабета.

Начелник: Е, то је, видиш, оно што не знам ни ја. (Устане, прошета, па се устави.) Па добро, шта мислиш ти, шта би то могло бити?

Г. Мика: Па ... како да вам кажем ... изгледа као да је нешто политички.

Начелник: Ама да је политички, то видим и ја сам. И како ми изгледа, биће да је партија, само

не знам каква је то партија! Знам либерали, знам радикали, комунисти, нихилисти, револуционари, али аналфабети... Право да ти кажем, ја први пут и чујем за такву партију и, колико ја знам, у нашем је срезу нема. Али, опет, знаш како је то, можда је то каква тајна партија. У срезу не верујем, а у вароши још мање верујем да има каквих тајних партија. Има онај Пера качар и за њега кажу да је мало настран човек. Једанпут је испребијао Јосу пандура дугом од бурета и једанпут опсовао господин-Свети, писару, мајку ... али иначе честит човек, долази у цркву и пали свећу при свакој литургији. (Забринуту врти главом.) Па добро, господине Мико, да ли бар знаш: јесу ли те (загледа у депешу) ... аналфабете противници режима, или државе, или можда државног уређења?

Г. Мика (слеже раменима): Не знам, а мора да су нечем противни.

Начелник: Разуме се, тако и ја мислим. (Замисли се.) А шта мислиш, кога би то могли да припитамо?

Г. Мика: Па да видимо, ако је о томе што забележио господин Света.

Начелник: Зашто он да забележи?

Г. Мика: Па, знате, господин Света, ради сопственога образовања, чим прочита у новинама какву страну реч, а он је запише, па после распитује да му се протумачи. И има, бога ми, доста записаних речи.

Начелник: Ради сопственог образовања?

Г. Мика: Јес'.

Начелник: Видиш, то нисам знао, а то је лепо од господина Свете. (Звони и пандуру који уђе.) Зови господина Свету и кажи му да понесе стране речи.

Г. Мика: Чекајте, ја ћу да му кажем. (Оде на лева врата, отвори их и говори.) Свето, зове те овамо господин начелник, и понеси онај твој речник... Онај, де, што записујеш стране речи.

(Пандур се удаљи.)

Начелник: Е, то је баш лепо од господина-Свете. Човек се учи док је жив. Волим кад је млад човек тако жедан науке. Такав сам и ја био и, право да ти кажем, остао сам жедан све до данас.

III

Г. Света (долази са свешчицом): Добар дан, господин-начелниче.

Начелник: Добар дан, господин-Свето. Ама, чујем за тебе лепе ствари. Е, ако, ако, то ми је мило, а зато сам те и звао.

Г. Света: Молим.

Начелник: Па прегледајмо мало тај твој речник. Треба ми, знаш, једна страна реч, па не могу сад да се сетим. (Мига на г. Мику.) Дедер ми прочитај: које речи имаш на слово „а“?

Г. Света: Па ја, знате, нисам по словима записивао, него онако, без реда, како ми је која реч наишла.

Начелник: Добро. Онда читај с реда, па ћемо наићи ваљда.

Г. Света (чита): Каријера.

Начелник: То знамо већ шта је. А како си протумачио?

Г. Света: Каријера, класа, унапређење.

Начелник: Тако је. Читај даље.

Г. Света (чита): Ривали, то је кад двојица просе једну девојку.

Начелник: Даље.

Г. Света: Криза.

Начелник: Како си протумачио?

Г. Света: Криза, то је кад влада дâ оставку.

Начелник: Тако је. Јер кад ја дам оставку, то није криза. И зато је ја и не дајем тако лако. Читај даље.

Г. Света (чита): Кокота.

Начелник: Шта ти је то?

Г. Света: Кокота, женска када мало више задигне сукњу.

Начелник: Сасвим, а онај што јој завирује под сукњу зове се кокот. Тако је, брате. Читај, молим те, даље.

Г. Света (чита): Популација.

Начелник: То ми изгледа већ нека политичка реч. Шта значи?

Г. Света: Популација: жене које много рађају децу.

Начелник: Гле, молим те. Па то је наша попадија Перса права популација. Израђала деветоро деце. Чекај, баш да кажем попу да му је жена популација. Имаш ли још?

Г. Света (чита): Оптимизам и песимизам: лепа страна и ружна страна.

Начелник: Гле, молим те. Па то је наш попа. Гледаш га спреда, он је оптимизам, а кад га гледаш одостраг, он је песимизам.

Г. Мика: Тако ће бити.

Г. Света (чита): Анулирати. То је кад се нешто убрише.

Начелник: Па то кад, на пример, господин-Мика убрише нос, онда се то страним речима каже: господин-Мика анулирао нос.

Г. Света (чита): Анахронизам: кад се на неки акт запише старији датум.

Начелник: То ти, господин-Мико, често пута правиш анахронизам.

Г. Мика: Откуд ја?

Начелник: Па знаш када си оно донео решење за наплату, па метнуо датум раније три недеље.

Г. Мика: А, па то је због лицитације.

Начелник: Па због лицитације, дабоме. Читај даље, бога ти.

Г. Света (чита): Перспектива.

Начелник: Шта је то?

Г. Света: Перспектива је нешто што у књигама има забележено, а у ствари не постоји.

Начелник: Па то се не каже перспектива, него дефицит. Имаш у књизи заведену суму, а пара нема. То је дефицит, а за дефицит се, брате, иде на робију. А ја никада нисам чуо да је неко за перспективу отишао на робију. Читај, молим те, даље.

Г. Света (чита): Режим.

Начелник: Режим, то већ знамо, то је министарство полиције. Читај даље.

Г. Света (чита): Проституција.

Начелник: Е, ово ће бити нешто политички. Револуција, револуција, проституција. Дедер, како си протумачио?

Г. Света (чита): Проституција, то је кад се много употребљавају женске у срамном смислу.

Начелник: Па што, брате, не напишеш: безобразлук?

Г. Мика: Па јес', боље да си тако написао.

Начелник: Него, чујеш, не можемо ми тај твој речник да читамо до краја, него потражи ти ако имаш још коју реч на „а“.

Г. Света (претура): Имам: асвалт!

Начелник: Има ли још која?

Г. Света: Апелација.

Начелник: Даље!

Г. Света: Ананас.

Начелник: Аха, то већ мало личи на оно, господин-Мико.

Г. Мика: Личи.

Начелник: А шта значи ананас?

Г. Света (чита): Ананас значи неко воће које се једе.

Начелник: Имаш ли ти, брате, забележено на слово: „ана“... нешто што се не једе.

Г. Света: Па немам ниједну реч више на „а“.

Начелник: Е, мој брате, па нашто ти онда речник, кад не можеш да се вајдиш њиме? А камо ти да запишеш реч (**не може да се сети, па завирује у депешу**) аналфабета?

Г. Света: Немам ту реч.

Начелник: А шта ти мислиш, шта је то аналфабета?

Г. Света: Па не знам, господин-начелниче.

Начелник: Е, на, прочитај ову депешу, па да видим хоћеш ли онда знати?

Г. Света (чита депешу): Не знам, а рекао бих, биће нешто политички.

Начелник: Политички, разуме се да је политички. Али, ако знаш, реци ти мени шта?

Г. Света: Па, колико сам ја прометнуо страних речи преко руке, могу рећи да сам запазио нешто: све речи које почињу са „ан“ кажу нешто опасно. Ето, антидинастичар, па анархија, па анатема, па антиквар...

Начелник: А ананас?

Г. Мика: А ко зна, можда је и то неко опасно воће.

Начелник: Може, може и то бити! Па добро, шта мислите ви, ко може бити у нашој вароши тако опасан?

Г. Света: Па, знате како је, има свакаких људи.

Г. Мика: Ако је мене да питате, мени овај школски надзорник изгледа опасан човек. Све критикује, све му не ваља, свему је противан.

Г. Света: А није члан ниједне странке.

Начелник: Па да није однекуд он аналфабета?

Г. Света: Може лако.

Начелник: И верујте, људи, биће. Нико други него школски надзорник је аналфабета.

Г. Мика: Тако бих и ја рекао.

Начелник: Баш ми сад паде на памет нешто. Питам ја њега једанпут: „Ама, госпо'н Никола, како то да ви не припадате ниједној постојећој партији?“ А он мени: „Моја партија је моја школа!“ – А оно, видиш у чему је. Бог и

душа, он је и нико други аналфабета, јер једанпут је чак и за мене говорио неке ружне ствари.

Г. Мика: Јесте, знам, за онај депозит.

Начелник: Море, и горе је ствари говорио.

Г. Света: Одавно ја на тога човека сумњам.

Г. Мика: Па знате како је, господине начелниче, кад г. министар пита, значи да он сумња да овде има неки аналфабета. Не можемо му ми одговорити: нема овде. Рећи ће нам после да нисмо водили рачуна.

Начелник: Тако је. Седи, господин-Свето, и пиши...

Г. Света (седне и умочи перо).

Начелник (шета и диктира): „Господину министру унутрашњих дела, Београд. Потврђујем пријем депеше од 24. ов. м. Као добар познавалац како свих осталих тако и политичких прилика у овоме крају, част ми је извести вас да ни у моме срезу ни у вароши нема аналфабета, сем једног јединог, а тај је школски надзорник. Молим за упутства како према њему да поступим. Начелник срески.“ – Јеси ли написао?

Г. Света: Јесам.

Начелник: Ево ти сад шифре (**вади из фиоке књигу и даје му**), па иди тамо у твоју канцеларију, закључај се да те ко не узнемирава и шифрирај. Али гледај да ми то што пре свршиш.

Г. Света: Разумем. (**Оде и односи концепт и шифру.**)

IV

Начелник: Баш, право да ти кажем, господин-Мико, нешто ми лакну. Јер како бих одговорио господину министру? Не бих му тек могао рећи: не знам шта је то аналфабета. А овако, кад прочита депешу, мораће и сам министар помислити у себи: видиш ли ти како овај начелник добро познаје прилике у своме срезу.

Г. Мика: Па јест, што кажете, мораће тако помислити. Само, знате, не волим да се мешам у фамилијарне ствари, али ја бих вам још нешто рекао.

Начелник: Говори, господин-Мико, говори слободно.

Г. Мика: Па знате, код нас живи и ваша свастика, распуштеница.

Начелник: Јест, Мица.

Г. Мика: Па ето, знате... У вароши се зуцка како се она много гледа са тим школским надзорником.

Начелник: Ма, бога ти!

Г. Мика: Много се говори о томе, па знате, може то некако...

Начелник: Ама, мислиш ли ти да између моје свастике и онога аналфабете постоји оно... Како рече господин Света, ону страну реч, оно кад се употребљавају женске? Канда ананас, јест, тако ће бити! Па мислиш ли ти да између њих постоји ананас?

Г. Мика: Не знам да ли постоји, али би боље било да ви то пресечете.

Начелник: Ама, како да нећу, и то одмах, овога часа. (Звони пандуру који уће.) Иди ми одмах зови госпа-Мицу. Кажу, има једно писмо за њу.

Пандур (оде).

Начелник: Знаш, волим овде да је зовем, нећу пред женом, она би је бранила.

Г. Мика: А ја да измакнем, није ред преда мном да јој говорите. (Оде.)

V

Начелник (шета узрујано).

Мица (долази): Звао си ме, зете? Имам неко писмо, је ли?

Начелник: Немаш писмо, али хтео бих с тобом да проговорим.

Мица: Молим, да чујем.

Начелник: Слушај ти, Мицо. Ја нећу у мојој кући ананас.

Мица: Какав ананас?

Начелник: Мислиш ти да ја не знам да се ти гледаш са оним аналфабетом?

Мица: Ама, какав сад опет аналфабета?

Начелник: Онај школски надзорник.

Мица: Па то је један врло васпитан човек.

Начелник: Па васпитан, дабоме да је васпитан када је аналфабета. Али ти треба да знаш да је то опасан човек.

Мица: Није, зете.

Начелник: Па није за тебе, али за државу јесте.

Мица: И-ју!

Начелник: Чула си шта сам ти казао, па сад да те и не видим више с њим. Нећу ни да га поздрављаш! Он је аналфабета и власт не сме имати с њим везе. Ајд', сад иди, па немој да чујем штогод!

Мица (одлази плачући): Боже мој, па шта сам ја крива! (Оде плачући.)

VI

Начелник (отвори врата господин-Светине собе): Шта је, господин-Свето, је ли готово?

Г. Света (доноси депешу): Ево.

Начелник: Јеси ли пажљиво радио?

Г. Света: Не брините.

Начелник: Добро, дај овамо да потпишем. (Потписује.) Носи сад ово лично на телеграф и стој тамо док не откуца телеграфиста, па кад откуца, дођи да ме известиш.

Г. Света: Разумем. (Оде.)

VII

Начелник (задовољан, трља руке и шета као човек који је савесно испунио дужност).

Његова жена (долази): Ама шта је то, бога ти, шта си то разговарао са Мицом, па сада једнако плаче?

Начелник: Не трпим ананас у кући, па свршена ствар!

Жена: Шта не трпиш?

Начелник: То што сам ти казао.

Жена: Не разумем те, човече божји!

Начелник: И ког је нашла: једног аналфабету!

Жена: Ама ко је нашђ?

Начелник: Па твоја Мица!

Жена: Ју, шта говориш!

Начелник: А знаш ли ти шта је то аналфабета?

Жена: А откуда бих ја то знала?

Начелник: Е, кад не знаш, а ти питај онога који зна.

Жена: Па шта је то?

Начелник: То је противник, разумеш ли, противник свега и свачега. Противник режима, противник државе, противник цркве, противник државног уређења, противник власти, противник породице, противник ... једном речју: противник!... Ето, је л' ти сад јасно?

Жена: Па јасно ми је, али шта ту сад има Мица?

Начелник: Па ето, спријатељила се с њим,

па могу рећи још да је и она аналфабета. А када је и она, онда си и ти, као њена сестра. А када си ти, онда сам и ја, као твој муж, и онда, ето... Зар не видиш куд би нас то одвело?

Жена: Па видим, него питам: да ли си ти сигуран да је он такав човек?

Начелник: Ја, је ли? Ама, имам ја нос, жено, који уме свашта да омирише. Миришем ја њега већ годину дана.

VIII

Мица (улази, носи цедуљче): Ево ти, зете!

Начелник: Шта је то?

Мица: Његов одговор. Нисам могла друкше, него сам му послала цедуљче и молила да ми каже шта је то аналфабета.

Начелник: Па кад ти пре стиже одговор?

Мица: Он је увек у ово доба преко пута у школи.

Начелник: А, и то знаш.

Мица: Па знам, дабоме, а знам сад и шта је аналфабета.

Начелник: Гледај, молим те, знаш и то. Па шта је?

Мица: Ето, читајте, па ћете и ви знати.

Начелник (узима цедуљче): Знам ја то већ. (Чита.) „Поштована госпођо, реч аналфабета значи неписмен човек, тј. онај који не зна ни да чита ни да пише, и према томе најмање ја могу бити аналфабета као школски надзорник. То се ваљда неко пошалио с вама, па вам је ту реч наопако протумачио...“ – Чекај, молим те. (Протрља очи и чита поново.) „Аналфабета значи неписмен човек, тј. онај који не зна ни да чита ни да пише“... – Ама, како то, како то, брате? А ко мени рече?... Ама, чекај, молим те, да се разберем: не може то тако одједанпут да се искрене. Па је л' малочас сви ми рекоше! Чекај, молим те, ко ми први рече? Где је онај са страним речима?... Ау!... Па он однесе депешу! Чекај, молим те, трчи, не дај! (Звони као луд. Пандуру који је ушао.) Овамо господин-Мику! (Пандур оде.) Ух, бруке! И све ми то направи онај Света аналфабета, што скупља стране речи!

IX

Г. Мика (дође журно): Шта се десило?

Начелник: Ево шта, испадосмо сви аналфабете! Ево на, па читај! (Даје му цедуљицу.)

Г. Мика (чита): А-ууу!

Начелник: Јест, сад: „а-ууу!“ а малопре „надзорник опасан!“ Сви окупили: политичка партија, хоћете „каријеру“. А ја послушао вас па послао депешу! А-у људи, ако је још и отишла! Трчи, не дај! (Звони пандуру.) Врати ми онога Свету с телеграфа; кажи му нека обустави...

X

Г. Света (упада).

Начелник (дрекне кад га спази): Да није...?

Г. Света: Откуцана је, преда мном!

Начелник: Их, побогу брате, што пожуре тако?! Их, побогу људи, што ћу сад и куда ћу од ове бруке?! Говорите, шта ћу да радим? Сад, дабоме, сви ћутите, а малопре сте ме сви саветовали и помагали ме! (Шета, очајно и крши руке.) Ти, госпо'н Свето, цепај онај твој речник и нека ти више никад не падне на памет да скупљаш стране речи; ти, госпо'н Мико, кад други пут хоћеш да знаш ко је опасан човек у овој вароши, а ти знај да си ти најопаснији! Ти, Мицо, нека ти је просто за онај ананас! А ја? Шта себи да кажем? Чиме себе да утешим? Једина ми је утеха што господин министар сад бар тачно зна ко је аналфабета у овој вароши. Тачно је обавештен!... Благо њему, а тешко мени!...

ЗАБЕСА

патријархалан ▪ депеша ▪ пандур ▪ срез ▪ аналфабета ▪ нихилиста ▪ качар ▪ дуга ▪ лимунација ▪ мигати ▪ каријера ▪ класа ▪ ривал ▪ криза ▪ кокета ▪ популација ▪ оптимизам ▪ песимизам ▪ анулирати ▪ анахронизам ▪ лицитација ▪ перспектива ▪ дефицит ▪ режим ▪ проституција ▪ апелација ▪ антидинастичар ▪ анархија ▪ анатема ▪ антиквар ▪ депозит ▪ концепт ▪ свастика ▪ распуштеница

- Ко је главни лик у овој драми? Који су споредни ликови?
- Који проблем жели да реши начелник?
- На који начин настоји да реши тај проблем?
- Какав утисак на тебе оставља лик начелника?
- Како објашњаваш начелникову изјаву: *Право да ти кажем, ошћао сам жедан [науке] све до данас?*
- На који начин начелник тумачи непознате речи (*йойулација, ойшмизам, ѿесимизам, анулираш* итд.)? Шта може да се закључи о његовом образовању из тих објашњења? Шта може да се закључи о поштењу начелника и чиновника на основу њиховог објашњења речи *анахронизам*?
- Зашто начелник жури да одговори министру? Које су његове прикривене намере?
- Пронађи у тексту разлоге због којих начелник и његови чиновници сумњају у школског надзорника.

Начелник и његови чиновници без провере, доказа и суђења окривљују школског надзорника. Шта из тога можеш да закључиш о односу тадашње власти према грађанским правима?

Којим се људским и друштвеним манама подсмева писац у овој драми? Наведи их.

Прочитај текст о комедији као књижевном појму. Објасни зашто је овај драмски текст комедија.

Колико чиновна има ова комедија? _____

Колико има појава? _____

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

- **Комедија** је врста драме у којој се на духовит начин износе мане и недостаци појединаца и друштва.
- **Развитак драмске радње**
  - У **уводу (експозицији)** упознајемо се са догађајима који нас уводе у радњу, с ликовима, местом и временом радње.
  - **Заплет** се заснива на забуну или неспоразуму. (У овом случају почиње погрешним тумачењем министрове депеше.)
  - **Врхунац заплета (кулминација)** јесте тренутак у драми у којем напетост у радњи достиже врхунац. (У седмој појави школски надзорник се оптужује за све и свашта.)
  - **Перипетија** је нагли преокрет ситуације приликом којег се очекивани расплет додатно компликује. (Овде у осмој појави стиже објашњење речи *аналфабеша* које изазива преокрет.)
  - **Расплет** је део у којем долази до разрешења сукоба створених у заплету. (Овде – у деветој и десетој појави начелник увиђа какву је глупост учинио.)
- Ова комедија се састоји из једног чина и зове се једночинка.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

Проучите ликове из комедије: замислите њихова лица, покрете, гласове, одећу. Припремите се да по групама ову комедију изводите у одељењу. Свака група треба да има глумце, режисера, сценографа, костимографа и, можда, мајстора тона.

АНЕГДОТА О НУШИЋУ

Представа у позоришту само што није почела. Давала се једна Нушићева комедија. Бранислав Нушић опрезно прилази гледаоцу који је седео у ложи. Учтиво и тајанствено му каже: – Господине, слушајте ме, за вас би било најбоље да одмах одете из позоришта. – О, зашто? – пита зачуђен и уплашен посетилац. – Знате, ви необично личите на писца комада који се вечерас приказује.

Јасминка Петровић

ОВО ЈЕ НАЈСТРАШНИЈИ ДАН У МОМ ЖИВОТУ

(одломак)

Ово је најстрашнији дан у мом животу! Наставница је прегледала писмене задатке. Спушта свеске на катедру, седа на столицу, уписује час у дневник, устаје, наслања се на ивицу стола, прекршта ноге, намешта косу, гледа ме.

– Страхиња, изађи пред таблу.

Значи, открила је!

– Хајде, Страхиња, пожуре!

Да ли да побегнем? За кваку, низ ходник, у двориште, па на улицу! Глупо је! За мноме би одмах потрчале све теткице, за теткицама домар, а за домаром наставница хемије. Она домара ионако већ недељу дана јури по целој школи да јој замени славину на чесми у хемијском кабинету. Директорка би брже-боље обавестила полицију и још би ме откуцала како сам прошле године оборио пано председнику општине на леђа. Као да сам ја крив што пано има једну краћу ногу. Да ме полиција не би ухапсила, мораћу маму, тату и Јелену да вежем за врата од лифта као таоце, а да...

– Страхиња, твој рад је најбољи у одељењу. Кратак, садржајан и набијен емоцијама. Једино си нам ти верно дочарао топлу атмосферу свог дома. Из сваке твоје реченице избија љубав према члановима породице. То је данас веома ретко!

Док прича, минђуше јој лете лево-десно.

– Није ни чудо што си лепо васпитан дечак кад потичеш из једне такве здраве и хармоничне средине. Само да си још мало уреднији, била би чиста петица. Овако је пет минус. Следећи пут крени да пишеш на време, па нећеш морати да жврљаш и прецртаваш по свесци. Хоћеш ли, молим те, сад да нам прочиташ свој састав?

Узимам свеску, гутам пљувачку и буктим. Ја сам олимпијска ватра која обасјава читав свет! Победа! Успео сам!

– Децо, пажљиво слушајте Страхињу, а ти читај гласно и изражајно.

Вртим листове. Надам се да ми не гледа у руке. Не би било добро да открије какав сам тремарош. Жене не воле слабиће. Зато морам што пре да постанем успешан и богат. Мислим да би било најбоље да добијем Нобелову награду за књижевност. Као прво, могао бих да запросим наставницу српског; не верујем да би ме тада одбила. Као друго, отишао бих у Дизниленд да се проведем као човек. И још нешто, део новца од награде дао бих одмах у хуманитарне сврхе. Обновио бих све паное по школама, да се деца не тресу кад пролазе поред њих. Све је то супер, једино ме брине што ми још увек нису израсле длане. Кад бих пустио браду и бркове, изгледао бих много озбиљније. Тада се не би баш толико примећивала разлика у годинама између мене и наставнице. Овако...

Мада, кад мало боље размислим, моја тетка је старија од тече читавих седам година. И, шта им фали? Ништа. Једино што је тетка стално на путу, а теча ћути као мумија. Проговара једино на мом рођендану и на нашој слави, и то када га ухвати вино. Увек прича једну те исту причу, како је у војсци запалио десетару папир између ножних прстију. Међутим, још увек нисмо сазнали шта се догодило на крају. Сваки пут се толико зацени од смеха да изгуби ваздух. Онда га тетка прска киселом водом, а тата га носи у спаваћу собу да мало одрема.

– Шта чекаш, Страхиња? Крени да читаш! – пожурује ме наставница.

МОЈА ПОРОДИЦА

Моју породицу сачињавају: тата, мама и сестра. Тата и теча не живе с нама, али су код нас иако често, скоро као Томислав. Да их ја рачунам у најближе чланове породице. Ми смо сви веома упућени једни на друге. То се види већ за доручком. Описаћу вам како изгледа једно обично јутро у нашој кући.

Мој тата је велики љубитељ телевизије здравот животи, зато он рано леже и рано устаје. Пре него што се ми пробудимо, он је већ попио чашу кафе и обријао. Њему је породични доручак најважнија ствар на свету, јер смо тада сви нервозни и весели.

Чим мама отвори очи она плаче. Зато није ни чудо што се мени не спавају из кревета будим лако и брзо. Њен глас је радост за моје уши. Моју маму воле сви у комшилуку. А нарочито теча Мира.

Када у кухињу уђе моја сестра Јелена, ја одмах знам да нас чека неки хорор велико изненађење. Док мама пронађе штаљак остави што,

док тата просе пијесу од салвета највише ждралове, Јелена је већ решила три математичка задатка са звездицом замесила шесту и испржила крофне. Ја их јуним џемом и рећам на срчани послужавник послужавник у облику срца.

– Како лаже! – чујем Мирка из последње клупе, али храбро настављам даље.

Пре него што се сви посвађамо заузвек први залотај, на вратима се појављују теча и теча. Они у рукама носе шоље са шојлим млеком за свакога од нас. Њима није ништа тешко да ураде за нашу породицу, ја чак ни да нам праве друштво за доручком. Како спавају на Душановцу. Док нам се крофне шоје у устима, теча нас забавља својим веселим доживљајима из војске. ране младости.

Пре него што завршимо доручак и ждраловима салветама обришемо руке, сви заједно прилазимо прозору да хранимо птичице. Како је лепо бити у полукрућу своје породице. Да њих нема, животи би ми био што пута лакши јуст као руска стеша. Први сунчеви зраци обасјавају наша срећна и насмејана лица.

– Лаже!

Опет чујем исти глас. Значи, тај Мирко је досадан као вашка. На моју срећу, наставница не обраћа пажњу на добацавања из последњих клупа.

– Дечице, хајде да поразговарамо о Страхинином задатку. Какав утисак је на вас оставио овај његов састав? Ко ће да нам каже?

Не могу да верујем! Мирко диже два прста. Али он се никада не јавља на часовима! Али никада!

– Изволи, Мирко.

– Наставнице, он је све измислио.

– Како то мислиш – измислио?

– Лепо, све то што је написао је измишљотина. Његова породица уопште тако не изгледа.

– Важан је Страхинин унутрашњи доживљај. Он нам је приказао своју породицу онако како је види и осећа. Са пуно љубави и топлине.

– То тек није истина. Он их све мрзи! Причао ми је пре неки дан како је планирао да их убије, и то ималином за ципеле.

– Ималином за ципеле?

– Да.

– Како то мислиш – ималином за ципеле?
– Не знам, није ми рекао детаље.
– Седи, Мирко, молим те. Да ли још неко
жели да подели са нама утиске о Страхињином
саставу?

– Могу ја?

– Изволи, Павле.

– И ја мислим да је Страхиња све измислио.

У ствари, знам да је све измислио. Његов тата
има косу и браду довде, и уопште се не брије
сваког јутра. Ја сам га једном видео кад сам био
код њих. Случајно сам погрешно врата. Уместо
да уђем у WC, улетео сам у спаваћу собу. Жив
сам се испрепадао. Ви не можете да замислите
како тај човек изгледа! А тек како хрче!

– Није истина! – упирем прстом у Павла. –
Ти си љубоморан!

– Љубоморан? Зашто бих био љубоморан?

– Теби је криво што ја имам DVD, а ти га
немаш. И да знаш, више никада нећу да ти по-
зајмим ни једну једину игрицу. Сваки CD ми
вратиш изгребан.

Не могу да верујем сопственим ушима шта
сам управо изговорио, а очигледно ни настав-
ница. Гледа ме исколачених очију.

– Страхиња, како то разговараш са својим
другом?

Грозно, али осећам се боље него икад у
животу. Одувек сам желео све ово да му сру-
чим у лице, само нисам имао праву прилику.

– Наставнице, могу ја?!

Ни случајно! Ристифка ми посебно иде на
живце. Не знам да ли ме више нервира како из-
гледа или како говори. Кад закопчава јакну и
затвара уста, увек јој нешто остане напољу, или
неки килограм, или неки зуб. И сад је најбоље
да она коментарише мој писмени задатак и
моју породицу!

– Кажу, Софија – наставница јој ипак даје
реч.

– А његова сестра једном није хтела да ме
пусти из лифта док не израчунам корен из 425.
Да није баба Гвозденка наишла, ја бих још била
у лифту.

– Баба Гвозденка увек све поквари! – до-
бадим и праснем у смех.

Међутим, ова средина не разуме мој сми-
сао за хумор. Сви ме гледају бело, укључујући
и наставницу:

– Страхиња, шта је теби данас? Иди на
место и прибери се!

Моја породица гори на ломачи, на челу са
мном. Остаћу нежења! Наставница се никада
неће удати за мене. Али никад! Мислим да
нема потребе да добијем Нобелову награду.
Женидба је отпала. Осим тога, избациће ме из
школе. То је сад сасвим сигурно. Наочиглед чи-
тавог разреда претварам се у пепео, а врло
брзо и у ништавни прах. Значи, то је тај пакао о
коме тата говори. Али нека, бар сам Павлу
рекао све шта сам мислио!

Јасминка Петровић је рођена
1960. године у Београду. Писала
је за многе дечје часописе и била
уредник једне дечје радио
емисије. Добила је неколико
награда. Објавила је следеће
књиге: *Гуја љуби море*, *Школа*,
Бонџон, *Дујина долина*, *Кажу*
шеши „Добар дан“, *Како постојати*
и *остајати* љуби и др.

- Због чега је за Страхињу то био најстрашнији дан у његовом животу? Наведи три примера из текста за ту тврдњу.

1

2

3

- Које мисли Страхињи падају на памет када га прозива наставница?
- Наведи два разлога за Страхињино узбуђење о коме говори у следећим реченицама:
Узимам свеску, гушам њљувачку и букџим.

1

2

- Размисли о речима које је Страхиња прецртао у писменом задатку. Шта закључујеш о њему и његовој породици на основу њих?

- Зашто Страхиња на крају текста каже: *Моја њородица торн на ломачн, на челу са мном?*

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

Прочитај овај роман до краја. Запиши у дневник читања податке о делу и своја запажања у вези с њим. Погледај на стр. 145 упутство за вођење дневника читања.

Какав је твој став о наступу оних ученика који су давали своје мишљење о Страхињином задатку? Да ли одобраваш или осуђујеш њихово понашање? Образложи свој став користећи задату табелу.

МОЈ СТАВ	→	→	→	РАЗЛОЗИ ЗА МОЈ СТАВ
	→	→	→	
	→	→	→	
СИГУРНО ИМА И ДРУГАЧИЈИХ МИШЉЕЊА				
НЕКО БИ МОГАО ДА КАЖЕ...				НЕКО БИ МОГАО ДА КАЖЕ...
АЛИ				МЕЂУТИМ,
ЈА ИПАК МИСЛИМ...				ЈА ИПАК МИСЛИМ...
ЗАКЉУЧАК ЈЕ...				

Јован Дучић је песник у чијој су поезији описи природе прожети јаким осећањима.
Тако је и у песни која следи.

Јован Дучић

СЕЛО

Из Трстеног

Виторог се месец заплео у грању
Старих кестенова; ноћ светла и плава...
Кд немирна савест што први пут спава,
Тако спава море у немом блистању.

Чемпресова шума бдије; месец на њу
Сипа своје хладно сребро; одсијава
Модро летње иње са високих трава.
Затим крик. То крикну буљина на пању.

Рибарско сеоце полегло на стену
И сишло у затон; и кроз маглу млечну
Једва се назире, кд кроз успомену.

Све је утонуло у тишину вечну.
Ни шума, ни гласа; само једнолико
Избија часовник ког не чује нико.

Јован Дучић (1871–1943) рођен је у Хрупјели код Требиња. Један је од највећих српских песника. Познати су му циклуси песама: *Јагрански сонети*, *Дубровачке поеме*, *Царски сонети*, *Плаве лејенде*, *Пјесме Лејли* и *Моја ошацибина*. У својим песмама тежио је савршеном складу дубоких мисли и осећања, мелодије и ритмичности стиха.

виторог • затон

- Тема и главни мотив ове песме је село. Пејзаж крај мора приказан је низом детаља, тј. споредних мотива којима песник слика рибарско село. Месец је вишороі, јер је још млад, са извијеним луковима попут витих рогова. Као да се зајлео у трање старих кестенова, јер варљиво вирка кроз гране и лишће. Његова бледосјајна светлост читавој слици даје тајанствен, мистичан тон.
- Објасни којим пробраним речима песник слика:

море

шуму

траву

буљину

сеоце

маглу

тишину

часовник

- Које стилске фигуре користи у описивању? Издвој епитете, необична поређења и персонификације.

епитети

поређења

персонификације

Детаљи песничке слике обојени су хладним и сребрним сјајем месеца (*Месец на њу сиви своје хладно сребро*). Истражи и напиши одакле још долазе светлост и боје. Шта је то *модро лешиње иње*?

Објасни поређење: *Кô немирна савесӣ ишӣо њрвӣ њуш̄ сѣава, / Тако сѣава море у немом блисӣању.*

Сеоце из песме утонуло је у *шишину вечну*. Ипак, неки се звуци јављају или наслућују. Наведи који су и објасни их.

РЕКЛИ СУ О ПЕСМАМА ЈОВАНА ДУЧИЋА

„У њима преовлађује спокојно, помало меланхолично расположење: море је увек тихо, уснуло, небо најчешће ноћно, али ведро, звездано, месечина обасјава усамљене пределе, без људи, сјај и пространство што се отварају погледу изазивају мисао о бескрају и вечности.“

Јован Деретић

- Пронађи у песми примере који потврђују, негирају или проширују ово мишљење књижевног критичара.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

Научи да изражајно рецитијеш песму *Село*, целу или један њен део. Погледај упутство за изражајно рецитовање на 146. страни.

Да ли се у песми осећа срећа због лепоте света или немир и неспокој због те лепоте? Објасни.

Наведи која се још дубља, прикривена значења и поруке могу назрети у овој песми.

У овој песми мисао и осећање песника не завршавају се у једном стиху, већ се преносе у други. Уочи то на примерима из песме.

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ

ЕПИКА (казивање о догађајима и личностима)

ОБЛИЦИ ИЗРАЖАВАЊА (ПРИПОВЕДАЊА)

- 1. приповедање (нарација)**
  - а) приповедање у првом лицу
  - б) приповедање у трећем лицу
- 2. описивање (дескрипција)**
  - а) пејзаж (опис предела)
  - б) екстеријер (опис спољашњег простора)
  - в) ентеријер (опис унутрашњег простора)
  - г) портрет (опис изгледа личности – спољашњи портрет) (опис особина личности – унутрашњи портрет)
- 3. дијалог**
(разговор два лика или више ликова)
- 4. монолог**
(обраћање једног лика себи)

КОМПОЗИЦИЈА ЕПСКОГ ДЕЛА

- 1. тема** (оно о чему се у делу говори)
- 2. фабула** (међусобно повезани догађаји који чине радњу дела)
  - а) увод
  - б) заплет
  - в) врхунац заплета (кулминација)
  - г) перипетија (почетак расплета)
  - д) расплет радње
- 3. мотиви** (уже тематске јединице, покретачи радње)
- 4. ликови**
  - а) главни
  - б) споредни

ВРСТЕ ЕПСКОГ ДЕЛА

- 1. роман**
Орлови рано леће – Бранко Ћопић
- 2. приповетка**
Прва бразда – Милован Глишић
Јаблан – Петар Кочић
- 3. бајка**
Аждаја и царев син – народна бајка
Мала вила – народна бајка
- 4. басна**
Градски и њољски миш – Лафонтен
Пас и његова сенка – народна басна
- 5. епска песма**
Цар Лазар и царица Милица
Марко Краљевић укида свадбарину

Чудесни свитац

5

УЧИЋЕМО:

- о стилској фигури хиперболи
- о појмовима: драма, хумор, иронија и сатира

ТВОЈ ЗАДАТАК ЋЕ БИТИ:

- да напишеш резиме приче *Бајка о дечаку и месецу* Стевана Раичковића
- да научиш да изражајно читаш или рецитујеш песму *Вече* Ђуре Јакшића
- да са друговима из одељења изведеш одломак из комедије *Избирачица* Косте Трифковића
- да смислиш и напишеш другачији завршетак приче *Седефна ружа* Гроздане Олујић

За песника Добрицу Ерића каже се да најлепше пева о детињству, природи, селу, шумама и ливадама... Чест гост његових песама је свитац.

Добрица Ерић

ЧУДЕСНИ СВИТАЦ

Када у тихе летње вечери
запали поља свитаца рој
знај да међу њима трепери
и један који је само твој.

Трећи ... сто трећи ... хиљаду трећи
број тако све док пшеница зри
Твој свитац мора бити највећи
и најсјајнији, као и ти.

Иако те он верно прати
кроз тамно поље и густе гај
ти никад нећеш препознати
његов мирис и његов сјај.

Можда ти баш сад прође крај лица
мислећи да је сунцокрет жут
Да ти није тог тајног свица
ти никад не би пронашћо пут.

Он само за те сјаји у ноћи
и само због тебе постоји, знај,
али ти никад нећеш моћи
да пружиш прст и кажеш – тај!

Ма где будеш свијао гнезда
ма где те однео птичији лет
у мноштву других, ливадских звезда
светлеће и он кô златни цвет.

Кад год те њихов сјај заголица
видећеш мајку и родни крај
Свако срце има свог свица
своју ливаду, реку и гај!

Добрица Ерић је рођен 1936. године у селу Доња Црнућа, у Грузи. Његове најпознатије књиге су: *Вашар у Тойоли*, *Славуј и сунце*, *Злашћара*, *Башиа од седам ружа*, *Песме о свицима*, *Добрица чобанска шорбица*, *Летњо у Калиљољу* и др.

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

- **Хипербола** је стилска фигура којом се нешто преувеличава, претерује у опису, ради снажнијег израза. На пример: *Колико је дивна и лијепа, / Чело јој је висока ѓланина* (народна песма).

- Како изгледа летње вече пуно свитаца? Опиши га.
- Одговори стиховима на следећа питања (као што је започето):

Када се може видети свитац?	<i>У тихе летње вечери ... све док њшеница зри...</i>
Како треба да изгледа твој свитац?	
Куда те прати твој свитац?	
Можеш ли га препознати међу другим свицима?	
Зашто је за тебе важан твој свитац?	
Шта ће се догодити ако се негде одселиш, одеш у нови дом (<i>ма где будеш свијао тнезда</i>) или отпутујеш (<i>ма где те однео њшичији летш</i>)?	
Шта се догађа кад те додирне (<i>зајолица</i>) његов сјај?	

- Подвучи речи и изразе којима се у песми дочарава светлост.
- Протумачи значење следећих стихова:

*Свако срце има свој свица
своју ливаду, реку и тај!*

- Шта све може да означава свитац из ове песме? Заокружи одговоре које сматраш тачним.

а)	сигурност коју ти пружа породица и завичај
б)	животне жеље и циљеве
в)	успомене на детињство

Одреди повезивањем врсту стилских фигура из песме.

чудесни свиџац

хипербола

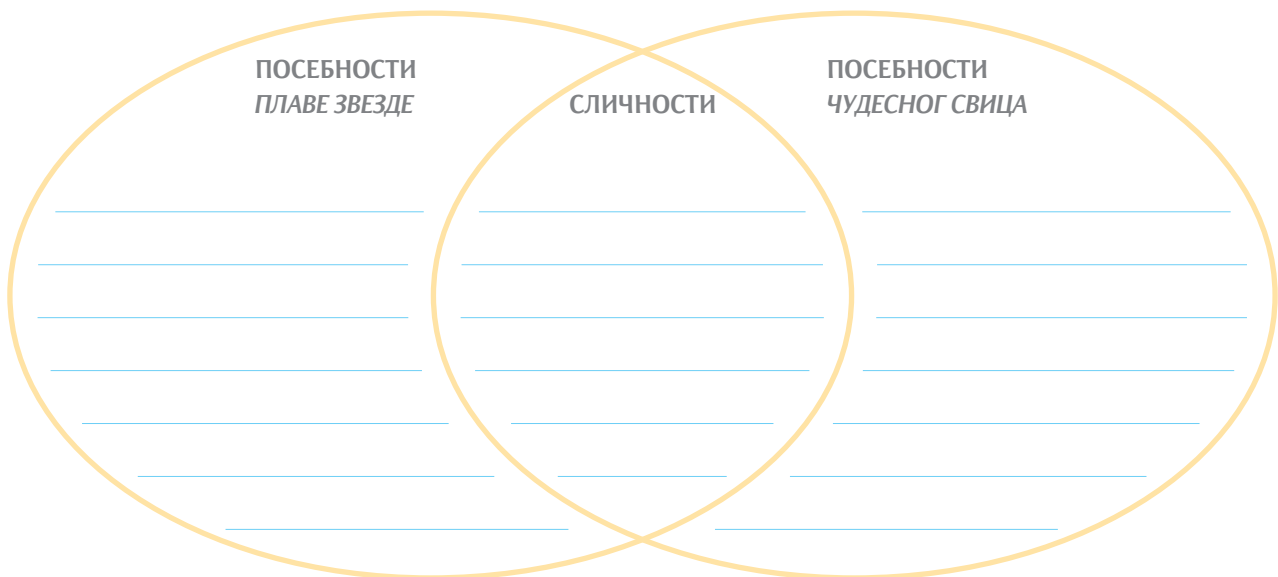
свећлеће и он кô златни цвети

епитет

зайали њоља свиџаца рој

поређење

Упореди ову песму с песмом *Плава звезда* Мирослава Антића. По чему су сличне, а по чему различите? Упиши своја запажања у Венов дијаграм.

РЕКЛИ СУ О ПОЕЗИЈИ ДОБРИЦЕ ЕРИЋА

„Његова песма је тихи жубор, багрем у пуном цвату, ћилим раскошан и бојом и духом и шаром – метафором.“*

М. Стојиљковић

„Сочни језик, присни хумор, дечја раздраганост и истинска машта чине поетику Добрице Ерића.“

Милуџин Микић

• Пронађи у тексту песме примере који потврђују неке од оцена ових књижевних критичара.

* Метафора је стилска фигура, скраћено поређење. О њој ћеш учити у седмом разреду.

Приче Стевана Раичковића атмосфером наликују бајкама. Јунаци су обично занесени дечаци који желе да открију неке од тајни природе.

Стеван Раичковић

БАЈКА О ДЕЧАКУ И МЕСЕЦУ

Многа су се чудеса дешавала на земљи, свега су се људи на њој досетили, па се неки попеше и на месец.

За тили час крену и ова прича од ува до ува и обигра целу куглу. Једнога дана стиже и у планинско село са девет кућа, у које би ретко кад и залутали гост бануо, а камоли каква вест издалека. Као да си у једно уво рекао, за трен ока уђе ова прича у свих девет кућа. Неки у њу повероваше, неки одмахнуше главом, али се и једни и други убрзо латише свога посла. Превртали су ашовима земљу, укуцавали понеки ексер у греде, доносили воду у тестијама.

Једино се дечак из седме куће, окружене великим воћњаком, најдуже замисли над овом причом.

Био је то дечак нејаког састава, плавокос, готово провидних ушију. И до сада се често скривао у дну дворишта и мислио неку своју мисао, али од овога часа поче тамо и по читаве дане да борави. У време кад би се иза једне планине губило сунце, а изнад друге помаљао

месец, дечак је упирао очи у његов беличаст круг уцртан у загасито небо. Гледајући нетремице у његову светлу површину, откривао је по њој неке благе, једва приметне мрље. И што је дуже зуррио у њих, све више су му личиле на трагове стопа, а она прича коју је недавно чуо постајала му је све истинитија, а месец све ближи.

Једва би га у ноћ, из куће, дозвали на починак.

Дечак је тада остављао месец у небу, високо над црном планином, али чим би у кући заспао, враћао му се тај исти месец у сан.

Једном, око поноћи, док се у сну окретао, зашушта мало јаче нова и крта, још неуглегла слама на којој је лежао. Дечак се од тог шума трже из сна и отвори очи. Као никада дотад, кроз малено окно у зиду пробијао се у собу блештави сјај месечине и осветљавао, готово јаче него по дану, оскудну дрвенарију око постеље. Диге се полако са сламарице која је шуштала и довуче се тихим, босим кроком до окна. Широко отворених зеница, послушкујући своје срце у грудима,

које је ударило о ребра као детлић о дебло, посматрао је белу месечеву куглу. Овога пута била му је скоро на дохвату, сасвим ниско, у гранама најближе воћке у дворишту.

Да не разбуди укућане, дечак се нечујно извуче кроз отворени прозор и потрча према гранама дуње. У њима је као огроман сазрели плод висео месец. Успуза се уз стабло, али тек са његовог врха примети да се месец нечујно померио у гране једне друге воћке, у дно дворишта. Онда дечак брзо и тихо потрча према њој, али се месец још брже и тише удаљи и са тог места. Заустави се тада у врху ограде, на којој се већ данима жуteo или беласао и понеки дулек, набоден на коље.

Дечаку се и месец причини као огроман дулек.

Потрча према кољу, с надом да ће се овога пута и он, напокон, попети на месец. Али како се приближавао огради, месец је све више грабио ливадам и бивао даљи.

Тако је то трајало читаве ноћи...

Да је из села са девет кућа бар неко био будан, посматрао би најчудеснији приказ који се збио у овом забаченом пределу:

Као велики светли точак пео се месец уз обронак планине.

Изгледало је као да га је неки невидљиви коњ вукао или наш дечак терао невидљивим штапом.

тестија • састав • сламарица • крок • обронак

- О ком чуду је стигла прича чак и у планинско село од девет кућа?
- Подвуци у причи реченицу којом се казује да се у селу брзо сазнало за лет људи на Месец. Како то објашњаваш?
- Наведи детаље којима је у причи дат портрет дечака.

ИЗГЛЕД
ДЕЧАКА

▪ *Илавокос,* _____

ДЕЧАКОВЕ
ОСОБИНЕ
И ПОСТУПЦИ

▪ *често се скривао у дну дворишта,* _____

- Којим речима се у причи слика месец?

белочаст круг уцрпан у зајасишо небо, _____

Амерички књижевник јерменског порекла Вилијам Саројан у својим делима је исказивао оптимизам и веру у то да се храброшћу и хумором најбоље могу савлађивати тешкоће у животу.

Вилијам Саројан

ЛЕТО ЛЕПОГ БЕЛЦА

Једнога од оних минулих добрих дана када сам имао девет година и када је свет био пун величанствености какве су се само могле замислити, и када је живот био још чаробан и тајанствен сан, мој рођак Мурад, кога су сви осим мене сматрали лудим, дође у четири сата ујутру пред нашу кућу и пробуди ме лупајући на прозор моје собе.

– Араме – рече он.

Скочио сам из кревета и погледао кроз прозор.

Још није било свануло, али било је лето и праскзорје које се помаљало на хоризонту давало је довољно светлости да ме увери да не сањам.

Помолио сам главу кроз прозор и протрљао очи.

– Да – рече он на јерменском. – То је коњ. Не сањаш. Пожури ако хоћеш да јашеш.

Знао сам да се мој рођак Мурад радовао животу више него ма ко други који је било каквом грешком дошао на свет, али ово је превазишло сва моја очекивања.

Први разлог томе био је што су моје најра није успомене биле успомене на коње, а моје прве чежње биле су чежње за јахањем.

Зато је било дивно.

Други разлог био је у томе што смо били сиромашни.

Због тога нисам веровао својим очима.

Ми смо били сиромашни. Новаца нисмо имали. Цело наше племе било је осиромашило. Сваки огранак породице Гарогланијан живео је у најневероватнијој и најсмешнијој сиромаштини на свету. Нико није могао схватити, чак ни старији из породице, на који начин смо ми ипак

увек долазили до нешто мало новаца да купимо хране и напунимо своје стомаке. Најважније при свему томе било је да смо, поред свега тога, ипак били чувени по свом поштењу. Отприлике око једанаест векова били смо познати по свом поштењу, чак и тада када смо били најбогатија породица међу људима, за које смо мислили да представљају цео свет. Пре свега, били смо поносити, затим поштени и веровали смо у добро и зло. Нико од нас не би никога на свету преварио, а камоли покрао.

Према томе, иако сам могао видети тако величанственог коња, иако сам га могао тако омирисати, иако сам могао слушати његово тако узбудљиво дисање, ипак нисам могао веровати да тај коњ има ишта заједничко са мојим рођаком Мурадом или са мном, или ма са којим од чланова наше породице – било у сну или јави – зато што сам знао да га мој рођак није могао купити, а пошто га није могао купити, морао га је украсти. Међутим, морао сам одбити и саму помисао да га је он украо.

Ниједан члан породице Гарогланијан није могао бити лопов.

Исколачио сам очи најпре на свог рођака, а затим на коња. Обоје је озаривала блага мирноћа и ћудљивост, што ме је, с једне стране, очаравало, а, с друге, плашило.

– Мураде – рекох – где си украо тог коња?

– Скочи са прозора – рече он – ако желиш да јашеш.

Према томе, ипак је била истина. Он је украо коња. То је било изван сваке сумње. Дошао је да ме позове да јашем или да одбијем, према избору.

Али, ипак, чинило ми се да украсти коња ради јахања није било исто што и украсти ма шта друго, као, на пример, новац. Колико сам ја могао просудити, можда то уопште и није била крађа. Уколико је неко луд за коњима, као што смо били мој рођак Мурад и ја, то није била никаква крађа. Могло би се то сматрати крађом тек кад бисмо коме понудили коња на продају, што, наравно – то сам добро знао – не бисмо никада учинили.

– Причекај, само да се обучем – рекох.

– Добро – рече он – само пожури.

Ускочио сам у своје одело.

Сурвах се с прозора доле, у двориште, и скочих на коња који се налазио иза мог рођака Мурада...

... Свака породица носи негде у себи неку луду жицу, а мој рођак Мурад сматран је за природног потомка те луде жице нашег племена. Пре њега био је то наш ујак Косрове, људина снажне главе, црне косе и највећих

бркова у Сан-Јоакинској долини, човек преке нарави, врло раздражљив и толико нестрпљив да је одмах свакога прекидао у говору са „не мари ништа, не обрађај на то пажњу“.

Било је сасвим свеједно шта је ко и о чему говорио. Једном је његов рођени син Арак претрчао осам блокова кућа да би стигао до бербернице, где му је отац дотеривао бркове, како би му јавио да му је кућа у пламену. Тај човек, Косрове, померио се само у столицу и промрљао: „Не мари ништа, не обрађај на то пажњу“. Када му је берберин рекао: „Али дечко рече – ваша кућа гори“, на то се Косрове само продера: „Рекао сам: не мари ништа и доста“.

Мој рођак Мурад сматран је за природног потомка тог човека, иако је Мурадов отац био Зораб, који је био практичан човек и ништа више. Ето, тако је то било у нашем племену. Човек је морао бити отац синовљевог тела, али то није ни у ком случају значило да је он у исто време и отац његове нарави. Расподела разних врста нарави у нашем племену била је од почетка врло ћудљива и луталачка...

... Мој рођак Мурад сјаха с коња.

– Јаши – рече.

Узјахах и одједном ме обузе неки ужасан страх. Коњ се није макао.

– Удари га у мишић – рече мој рођак Мурад. – Шта чекаш? Знаш да га морамо вратити пре него што се ико жив пробуди и изађе из куће.

Ударих коња у слабине. Још једном се пропе и зарза. Тада поче да јури. Ја нисам знао шта да чиним. Уместо да потрчи преко поља ка јарку за наводњавање, коњ јурну путем надоле, према виноградима Дикрана Халабијана, где је почео да скаче преко лоза. Коњ је прескочио седам лоза пре него што сам пао с њега. Затим одјури даље.

Мој рођак Мурад дотрча путем.

– Ништа ми није стало до тебе – викну он – али морамо доћи до коња. Ти иди оним путем, а ја ћу овуда. Ако га ухватиш, буди добар према њему. Ја ћу бити у близини.

Ја продужих доле путем, а мој рођак Мурад пође преко поља ка јарку за наводњавање.

Требало му је више од пола сата да пронађе коња и да га дотера.

– У реду – рече он – пењи се. Сада је цео свет већ устао.

– Шта ћемо сад? – запитах.

– Или ћемо га вратити ли ћемо га до сутра ујутру сакрити – рече.

Није изгледао много узбуђен, и одмах сам знао да ће га сакрити, а не вратити. У сваком случају – бар за извесно време.

– Где ћеш га сакрити? – упитах.

– Знам једно место – рече.

– Колико има времена откако си украо овог коња? – упитах.

Мени одједном би јасно да је он јутром изјавио већ дуже времена, а да је тог јутра дошао по мене само зато што је знао колико сам чезнуо за јахањем.

– Ко говори о крађи коња? – рече он.

– Добро, рекох ја – колико има како изјавиш сваког јутра?

– Никада пре овог јутра нисам – рече он.

– Говориш ли истину? – упитах.

– Разуме се да не говорим – рече он – али ако ствар дође на видело, бар да знаш шта ћеш рећи. Не бих хтео да обојица испаднемо лажови. Све што ти знаш то је да смо данас почели да јашемо.

– У реду, рекох...

...Тог поподнева мој ујак Косрове сврати нама на кафу и цигарете. Седео је у гостинској

соби, срчући и пушећи, сећајући се старог краја. Тада дође још један гост, фармер Џон Бајро, Асирац, који је из досаде научио да говори јерменски. Моја мајка донесе госту кафу и дуван и он је завио цигарету, почео да срче кафу и да пуши и, најзад, уздахнувши тужно, рече:

– Мога белца, кога су ми прошлог месеца украли, још увек нема. Не могу то да разумем.

Мој ујак Косрове постаде врло раздражљив и дрекну:

– Не мари ништа! Шта значи изгубити једног коња? Зар ми сви нисмо изгубили домовину? Шта значи то кукање за једним коњем?

– Можда је то свеједно за вас који станујете у граду да тако говорите – рече Џон Бајро – али шта ћу ја с мојим чезама? Шта ће ми чезе без коња?

– Немој да обрађаш пажњу на то! – заурла мој ујак Косрове.

– Пешачио сам десет миља док сам дошао догде – рече Џон Бајро.

– Па зашто имаш ноге? – раздера се мој ујак Косрове.

– Боли ме лева нога – рече фармер.

– Не обрађај пажњу на то! – загрме мој ујак Косрове.

– Тај коњ ме кошта шездесет долара – рече фармер.

– Пљујем ја на новац – рече мој ујак Косрове.

Он устаде и, шуњајући се, напусти кућу, залупивши за собом гвоздену капију.

Моја мајка је објашњавала:

– Он има добро срце – рече она. – Он једноставно чезне за домовином, а таква је људина.

Када је фармер изашао, ја отрчах преко, до куће мог рођака Мурада.

Он је седео под бресквом, покушавајући да намести повређено крило једног црвендаћа, који није могао да лети. Разговарао је с птицом.

– Шта је? – рече он.

– Фармер Џон Бајро био је код нас. Посетио нас је – рекох ја. – Хтео је свога коња. Ти га држиш већ месец дана. Мораш ми обећати да га нећеш вратити док не научим да јашем.

– Треба ти година дана да научиш јахати – рече мој рођак Мурад.

– Можемо држати коња годину дана – рекох ја.

Мој рођак Мурад скочи.

– Шта?! – процера се он. – Ваљда нећеш да наговориш једног члана породице Гарогланијан да краде? Коњ се мора вратити правом власнику.

– Када? – упитах.

– Најдаље за шест месеци – рече он.

Он баци птицу у ваздух. Птица је уз велике напоре покушала да лети, али је двапут пала. Најзад ипак одлете, право и високо.

Пуне две недеље, рано сваког јутра, мој рођак Мурад и ја изводили смо коња из стаје напуштеног винограда, где смо га сакривали, јахали смо и кад би год дошао ред на мене да јашем, коњ би прескочио лозе и ниско дрвеће, збацио би ме и побегао. Упркос свему томе, ја сам се надао да ћу научити да јашем као што јаше мој рођак Мурад.

Једног јутра, када смо били на путу који је водио у напуштени Фетваџијанов виноград, јашући, наиђосмо на фармера Џона Бајроа, који је ишао према вароши.

– Пустите мене да говорим – рече мој рођак Мурад. – Ја имам начина са фармерима.

Фармер је врло појудно посматрао коња.

– Добро јутро, синови мојих пријатеља – рече он. – А како се зове ваш коњ?

– Моје срце – рече мој рођак Мурад на јерменском.

– Лепо име – рече Џон Бајро – за лепог коња. Могао би се заклети да је то коњ кога су ми украли пре неколико недеља. Могу ли да му погледам у зубе?

– Наравно – рече Мурад.

Фармер је посматрао коњу зубе.

– Зуб по зуб – рече он – закleo бих се да је то мој коњ да не познајем ваше родитеље. Надалеко чувено поштење добро ми је познато. Али овај коњ мора да је близанац са мојим коњем. Покварен човек би веровао више очима него срцу. Збогом, моји млади пријатељи.

– Збогом, Џоне Бајро – рече мој рођак Мурад.

Рано идућег дана одведосмо коња у виноград Џона Бајроа и уведосмо га у шталу. Пси су ишли за нама са свих страна, али нису ни писнули.

– Пси – шапнуо сам рођаку Мураду. – Мислио сам да ће лајати.

– Они би лајали на сваког другог – рече он. – Знам да поступа са псима.

Мој рођак Мурад обгрли коња, приљуби свој нос уз његове ноздрве, тихо га потапша и тада одосмо.

Тог истог поподнева дође Џон Бајро са својим чезама у нашу кућу и показа мојој мајци коња који му је био украден и враћен.

– Не знам шта да мислим – рече он. – Коњ је јачи него што је икада био. И много живљи, такође. Хвала ти, боже.

Мој ујак Косрове, који је био у гостинској соби, наљути се и дрекну:

– Тихо, човече, тихо! Твој коњ је враћен, не обраћај пажњу на то.

Вилијам Саројан (1908–1981)

амерички је књижевник пореклом из Јерменије.

Познате су му збирке прича:

Зовем се Арам, Пет зрелих крушака, Смели младић на леишећем шрајезу, Мама, ја те волим, Таиша ти си луд, Један дан у њојогневу светиа и др.

- За чим је много чезнуо дечак Арам у срећним данима детињства?
- Зашто је Мурад рекао Араму: *То је коњ. Не сањаш?*
- Због чега се Арам сурвао с *позора доле, у двориште, и скочио на коња?* Шта ти говори реч *сурвао* о његовим осећањима?
- Наведи разлоге различитих Арамових осећања која су се јавила када је угледао коња.

Изненађен је зато што _____

Зачуђен је због _____

Очаран је јер _____

Уплашен је зато _____

- Наведи три важне одлике Арамове породице које дечак истиче у причи.

1

2

3

- Зашто се за Мурада каже да се *радовао животињу више него сви други?* Објасни.
- Да ли мислиш да су у праву они који су га сматрали лудим? Објасни.
- На који је начин описано дружење дечака с његовим рођаком Мурадом?

_____

_____

_____

_____

_____

- Подвучи реченицу која описује Мурадов опроштај од коња. Које је осећање исказано у тој реченици?

Размисли о Мурадовој „крађи“ коња од фармера. Који је твој став о томе?

Шта сматраш добрим (позитивним) у његовом поступку?

Шта у његовом поступку није добро (шта је то што је негативно)?

Твој став

Истражи читајући текст Мурадова осећања и поступке и објасни их.

према дечаку Араму	
према коњу	
према птици црвендаћу	
према псима	

На основу тога изведи закључак о Мурадовим особинама.

Наведи још неке детаље из приче који говоре о лику ујака Косрове и упиши их у табелу.

ИЗГЛЕД УЈАКА КОСРОВЕ	ОСОБИНЕ УЈАКА КОСРОВЕ
људина снажне главе	човек љреке нарави

У једном делу приче се каже: *Фармер је врло љожудно љосмајтрао коња. Напиши речи које би могле да значе исто што и врло љожудно.*

При сусрету с фармером води се овакав дијалог:

- Добро јутро, синови мојих пријатеља – рече он. – А како се зове ваш коњ?
- Моје срце – рече мој рођак Мурад на јерменском.
- Лейо име – рече Џон Бајро – за лейо коња.

Шта закључујеш из речи саговорника о њиховим особинама?

Шта мислиш о речима фармера: *Покварен човек би веровао више очима него срцу?*

**Какве су биле намере Џона Бајроа када је на крају приче дошао у дечакову кућу?
По чему се то види?**

Опиши лик из приче који је по твом мишљењу најзанимљивији.

Песник Ђура Јакшић живео је у време ратова за ослобођење Срба од туђинске власти.
Често је, описујући природу у својим песмама, изражавао своја родољубива осећања.

Ђура Јакшић

ВЕЧЕ

Као златне токе, крвљу покапане,
Доле пада сунце, за гору, за гране.

И све немо ћути, не миче се ништа;
Та најбољи витез паде са бојишта!

У срцу се живот застрашеном таји,
Само ветар хуји... То су уздисаји...

А славуји тихо уз песмицу жале,
Не би ли им хладне стене заплакале.

Немо поток бежи – ко зна куда тежи?
Можда гробу своме – мору хлађаноме!

Све у мртвом сану мрка поноћ нађе;
Све је изумрло. Сад месец изађе...

Смртно бледа лица, горе небу лети;
Погинули витез ено се посвети!

Ђура Јакшић (1832–1878) рођен је у Српској Црњи у Банату. Био је учитељ, наставник цртања, сликар, песник, приповедач и драмски писац. Борио се против неправде у друштву због чега је често био у сукобу с властима, затваран и прогањан. Живео је у беди и немаштини. Позната су му дела: *Песме* (у три књиге), *Приповејке* и драме *Сеоба Србаља*, *Јелисавића*, *кнегиња црногорска* и *Сћаноје Главаш*.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

Припреми се да ову песму изражајно читаш или рецитујеш. Види упутство за изражајно читање и рецитовање на 146. страни.

токе • посветити се

- Која је тема песме? Шта је њен главни мотив?
- Које мисли и осећања песник исказује у песми?
- Подвуци мотиве из природе који се јављају у песми. Наведи речи којим песник описује те мотиве. Како их доживљава?

сунце	<i>Та најбољи вишез њаге са бојишћа</i>
ветар	<i>хуји... То су уздисаји</i>
славуји	
стене	
поток	
месец	

Песник Ђура Јакшић био је и сликар. Он је стварао слике не само на платну, већ и у својим песмама. Јака осећања у песми *Вече* дочарана су јаким и тамним бојама. Поноћ је сама по себи тамна, али јој песник додаје мрку боју како би утисак о тамни био јачи. На који начин песник појачава боју златних тока? Којим бојама слика месец?

Осим боја, за слику су важни и извори светлости. Напетост и снагу слике песник постиже и сукобом таме и пригушене светлости сунца и месеца. Пронађи у песми детаље који то потврђују.

Покрети у песничкој слици су тешки. Све пада, губи се, умире. Наведи примере који то показују.

Звуци су болни, тихи, жалосни, угушени. Које речи из песме то наговештавају?

Слика вечери слична је бојишту на којем се одиграла битка: ту су изгинули јунаци, болни уздисаји, крв. На крају је порука: погинули ратник се посвећује, он ће живети у песмама и причама. Оне ће се подићи у висине као бледи месец. По свему томе песма *Вече* је и описна и родољубива. Напиши аргументе за ову тврдњу, уз навођење стихова или речи из песме.

Описна је зато што _____
_____
_____

Родољубива је због тога што _____
_____
_____

Песма је писана у строфама које су _____
Стихови су према броју слогова _____
Рима у песми *Вече* је _____

Наведи стилске фигуре које је песник користио и којима је остварена сликовитост израза.

епитети	<u>злашће</u> <i>шоке</i> , _____ _____ _____
поређења	_____ _____ _____
персонификације	_____ _____ _____

Смисли и напиши кључне речи за сваку строфу ове песме.

1		5	
2		6	
3		7	
4			

У драмском делу *Јазавца ђред судом* Петар Кочић говори о животу сиромашног босанског сељака Давида Штрпца. Давид је дошао на суд и довео јазавца да му се суди јер му је појео читаву њиву кукуруза. Из Давидовог разговора са судским чиновницима открива се горка истина о животу босанских сељака.

Петар Кочић

ЈАЗАВАЦ ПРЕД СУДОМ

(одломак)

Судац: Што си водио овог лопова пред суд? Што га ниси одма' на њиви убио?

Давид: Како сам будаласт, море бити да би' и то учинио да не знам данашњег реда и закона. Ама шта би ти, главати господине, дуљно, отезô и натезô: знам закон, па нећу преко закона. Нећу преко закона, па уби ме!... Неке године, док још нисам био свјештио вашег закона, убио сам у тој истој њивици једног јазавца. Биће ваљда брат овог лопова. Увати ме царски шумар и оглоби с пет воринти. Кад метну паре у џеп, оштро ми запријети: „Не смијеш то више чинити јер и јазавца данашњи закон брани“. Е кад га брани, нек му и суди кад штету почини!... Само имам оно нешто крезубе бабетине, и ту њивицу куруза што сам имô, па ми овај лопов сатра и са земљом сравни. Осушили се јадни курузи, па кад прођем покрај њивице, обузме ме туга и жалост. О како тужно шуште чемерни, сломљени курузи! Рекô би чојек да уздишу за осветом и правдом... Само (плаче), само сам ту њивицу куруза имô, па...

Писарчић (заједљиво): А како ти се зове њивица? То треба славни суд да зна.

Давид (таре сузе): Чудновато се, дијете, зове њивица. Зове се: *Ни Давидова ни царска ни сја'иска*. Тако јој је име и тако је, чини ми се, и вође у суду записато.

Судац (смије се): У тебе, Давиде, све некако запетљано. Како се то зове њивица: *Ни Давидова ни царска ни сја'иска*? Како то?

Давид: Е, лако, господини моји. Све ћу вам казати по реду и закону. То је њивица крчевина.

Ја сам је искрчио, па велим: моја је. Око те је њиве царска шума. Накрај њивице, управо кад се пође доље Маркановом Точку, стоји дирјек, убоден у земљу с оне двије кô кантарске куке (С. Ђ.). То веле кô пише: царска шума. Боже мој, боже, чудне љепоте у вашег цара! Боже мој, боже, сваком ли се данас одаје чест: царска шума! За турског суда: свачија, ничија шума, а данас – царска шума. Па кажем вам, око те је њивице царска шума, те грунтовник вели: „Истина, Давиде, ти си је искрчио, али то је царска шума. Пошто си искрчио царску шуму, остала је царска земља. Шума је царска, па и земља мора бити царска“. Сад долази спа'ија. „Лажеш, Влаше! Ниси је искрчио, већ је то, бивакарце, од давнина зиратна земља, а сваки комадић зиратне земље мој је!“ На чијој је страни права, не знам. Само знам да зато свијет ту њивицу зове *Ни Давидова ни царска ни сја'иска*. А ја би' рекô да свијет у једну руку има и право, јер та њивица, како сте чули, није ни моја ни царска ни спа'иска, већ овог проклетог лопова и брезаконика. Док се ми 'вамо свађамо и препиремо чија је, а он се поистија слади и дебља, штоно веле, кô шокачки пратар. Зато вас молим и преклињем да га што теже осудите. Мени је овај славни суд много добро учинио. Од многе ме је биједи и невоље ослободио...

Судац: Баш од многе те невоље ослободио? Како то?

Давид: Да, да, многе ме је биједи и напасти ослободио. Све ћу вам, господини моји, казати по реду и закону. Имô сам сина. Снажно, младо и витко момче кô јела. Није био нимало

на ме налик. Бацио се био на ђеда, мога оца, што је у пошљедњој буни у Црним Потоцима погинѓ. Снажно и витко момче, али наопако и злочесто, да бог милостиви сачува! Узеше га у војску, послаше га у Грац и ја дану' душом. Лани, око Часни' верига, донесе ми кнез црну књигу и три воринта: „Давиде, умро ти син, па ти царство шаље три воринта, то ти је награда“. „О, добре царевине, крст јој љубим!“, лијепо ја јаукну' од радости, а жена и дјеца заплакаше. „Брате, кнеже, врати ти та три воринта царевини. Право ће бити и богу и људима да то царевина узме себи кѓ, речемо каз'ти, неку награду, јер она је мене од напасти ослободила“. – Онда сам имѓ једну краву, добру, дебелу краву. Од уста сам своји' откидѓ, па сам њој давѓ. Кажем вам, добра, дебела крава, али зијанћараста, да бог заклони! Прескочи ти преко плота и ограде куд занесе! Сатра ми сваке године љетину. Дочу то некако славни суд. Ето ти једног дана оног шикуције што купи мирију и порез: „Давиде, вели, дочуо суд да те снашла биједа, па ме послѓ да... Како би било да ми ту несретну краву претеслимимо царевини, па нек се она тамо ш њом мучи и девера?“ – „'Вала, велим ја, царевини која се толико за ме брине! Води, брате, води одма!“ –

Онда сам имѓ чет'ри козе. За турског суда мирне кѓ овчице, а кад заступи укопација, ошјетише и оне слободу, бог и' убио, па се не дају сносити! Почне и' она моја крезуба бабетина мусту, а пошљедња ногом у кабѓ, па пролије варенику. Дочу јопе некако царевина. Ето ти шикуције: „Помоз бог, Давиде! Здравно, мирно?“ – „Добро, 'вала богу, како си ти?“ Туј се упитасмо за здравље, док шикуција поче: „Тебе, Давиде, зар јопе снашла напаст: немирне ти козе, па пролијевају варенику? Како би било да и' предамо порезном уреду, па нек се он ш њима мучи?“ – „О, да добре царевине, милостиви боже!“ занесо' се ја и лијепо јаукну' од некакве силне милине, а жена и дјеца од велике радости зајецаше. – „Гони, брате, љубим ти стопе твоје, гони!“ И, богами, човјек - 'вала му, 'вала и њему и премилостивој царевини! – оћера несретнице, и опрости ме напасти. – Од свега мала и имућа остаде ми још један прасац, добар, дебѓ, прасац, али зијанћараст и несрећна једна! Потра курузе, поједе тикве и мисираче, све поједе и пождера, да опростите, кѓ какав шикуција. Направим му јармац и метнем 'вако кѓ сад теби (склапа руке и показује на писарчићу), не буди примијењено, око врата, али не помаже. Скочи свијет на ме кѓ на бијелу врану. „Твој прасац, Давиде, упропасти и тебе и нас!“ Од уста до уста, док и царевина не дочу. Ето ти шикуције: „Е, баш си, вели, Давиде, баксуз! Ни у чем ти се не да!“ – „Доста, брате! Знам!“ викну' ја, па га загрли' и пољуби'. „Доста, гони! 'Вала ти, 'вала и теби и премилостивој царевини која се она за ме толико брине! 'Вала вам ће чули и не чули!“

Писарчић: Не знате ви, господине, још ових босанских сељака. Данас овај Давид хвали и узноси царевину до неба, а сјутра би се, онако сакат, дигѓ у буну и пошѓ против овог славног суда. Знамо се, Давиде, знамо. Сви сте ви једнаки.

Давид (уноси се писарчићу у очи): Ко?! Ко, болан? Зар да се ја дигнем у буну?! Драго моје дијете, видим, паметан си и учеван си, али немој ме, тако ти царског крува, мусаведити и биједити код овог царског суда! Зар да се ја

дигнем у буну? Болан, болан, ја би' главу своју положио за 'вај суд!... Него, преклињем те, главати господине, да овог лопова што теже осудиш. Свега ме упропастио. Скини ми га с врата, тако ти царске службе! Нас је, сељаке, кажем вам, овај славни суд од много чега ослободио. Не ричу нам више са пландишта задригали бакови нити нам боду чељади; не тару нам више силне волованице плотова и ушјева кô у оно старо, блентаво, турско вријеме. Данас не мереш виђети у свијета жировне и баковите сермије. Што нам је славни суд оставио, то је мирно, ћудевно, паметно; истина, мало мршаво и слабо, али за нас, блентаве Бошњаке, и није друго!...

Петар Кочић је прво написао приповетку *Јазавац пред судом* 1903. године, и то за једну ноћ. Следеће, 1904. године, драматизовао је ову приповетку и она је убрзо постала популарна. У окупираној Босни читана је на сеоским скуповима, на омладинским састанцима и књижевним вечерима. Исте године Петар Кочић је читао то дело у сали *Коларчеве задужбине* у Београду. А онда је играно на скоро свим позорницама у српским крајевима. Знатно је допринело јачању свести српског народа о борби за слободу.

свештити ▪ воринта ▪ крчевина ▪ грунтовник ▪ спахија ▪ бивакарце ▪ зиратан ▪ поистија ▪ шокачки пратар ▪ часне вериге ▪ зијанђараст ▪ шикуција ▪ мирија ▪ претеслимити ▪ деверати ▪ укопација ▪ кабô ▪ вереника ▪ уред ▪ мал ▪ мисирача ▪ јармац ▪ мусаведити ▪ волованица ▪ жирован ▪ сермија ▪ ћудеван

- Главна личност ове сатире, Давид Штрбац, често се у говору служи иронијом. Објасни право значење следећих Давидових ироничних изјава:
О, добре царевине, крст̑и јој љубим! (...) Право ће бити и боју и људима да што царевина узме себи кô, речемо каз' ши, неку наџраду, јер она је мене од најас̑и ослободила.
- Објасни какав је био живот босанских сељака на основу следећих реченица из дела:

... Само (плаче), само сам ши њивицу куруза имô, ђа...

Чудновашо се, дијеше, зове њивица. Зове се: Ни Давидова ни царска ни с̑а'иска

Имô сам сина (...) Узеше ђа у војску (...) донесе ми кнез црну књиу и шири воринша: „Давиде, умро ши син, ђа ши царство шаље шири воринша, што ши је наџрада“.

Онда сам имô једну краву (...) Дочу што некако славни суд (...) Како би било да ми ши несрећну краву џрешеслимимо царевини...?

- Кроз лик Давида Штрпца дате су особине босанског сељака. Он је **лукав, досетљив, упоран, шљивчина** и **бунтовник**, у неким тренуцима претвара се да је **наиван**.
- Пронађи у делу доказе за сваку од поменутих особина Давида Штрпца.
- Пронађи у тексту и подвуци реченице из којих се може закључити колика је бунтовна снага босанских сељака.

Када се Давид обраћа властима, он намерно погрешно изговара неке речи, дајући им скривено значење. Уместо речи *окуџација* он каже *укоџација* (што може да значи: укупана слобода народа).

Зашто Давид уместо *џлави* каже *џлавиџи* господин?

Сатира *Јазавац ђред судом* завршава се Давидовим речима:

Нијесам ја, тосџодини моји, четџргесетџи џради будала, већ сам ја вами за џио чудноватџи, шџио у мени има милијун срца и милијун језика, јер сам данас џред овим судом џлакао исџред милијуна душа које су се од силноџ добра и милине умрџвиле, џа једва дишу.

Напиши које поруке наслућујеш из тих Давидових речи.

КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ

- **Драма** је књижевно дело у стиху или прози, писано у дијалозима, а намењено извођењу у позоришту, на филму, радију или телевизији; заснива се на сукобу ликова. У драмском делу, посебно у комедији, користе се различити облици изражавања.
- **Хумор** је духовито казивање које изазива смех. Понекад хумор прелази у сатиру. Хумористичан однос према теми означава разумевање за људске слабости, али и критику.
- **Иронија** је прикривено подсмевање. Речима се у иронији придаје супротно значење од оног што стварно значе. Мане се у иронији представљају као врлине.
- **Сатира** је оштра осуда друштва и људских мана. Сатиричан смех је оштар и убојит. У драмском делу *Јазавац ђред судом* преовлађује сатира.

РЕКЛИ СУ О ДЕЛУ ЈАЗАВАЦ ПРЕД СУДОМ

„Живот је научио Давида да се сналази у свакој ситуацији: да се повлачи када осети опасност, да поново пусти своју жаоку када се ситуација смири, када судијама заваре траг својим *чудним* речима. Животна мудрост и дар беседе чине његову реч увек многозначном, *чудном*. Његова реч је и ведрa и тужна и наивна и блентава, *али изнад свега* – она је *ошџра* и *убојџиџа*.“

Сџаниша Величковић

Коста Трифковић је познати писац комедија са темама из војвођанског грађанског живота XIX века. Најчешће је писао о љубавним згодама и незгодама.

Коста Трифковић

ИЗБИРАЧИЦА

ДРУГИ ЧИН

(Врт код Соколовића)

Прва појава

САВЕТА, СОКОЛОВИЋ и ЈЕЦА (Савета приправља доручак, Соколовић хода горе-доле по соби, Јеца седи и плете.)

СОКОЛОВИЋ: Ја ти кажем, жено, да су те проклете вечерње забаве велики трошак!

ЈЕЦА: Биле оне трошак или не биле, то је сад свеједно! Што мора бити, мора!

СОКОЛОВИЋ: Али зашто мора бити?

ЈЕЦА: Зашто? Зато што мора бити!... Или ћемо ми зар да будемо гори од других?

СОКОЛОВИЋ: Од других!... Увек се мо-рамо по другима да равнамо! Када ћемо једаред по нашој вољи живети?!

ЈЕЦА: Хоћеш ваљда да се отуђиш од целог света?

СОКОЛОВИЋ: А шта ја имам од тога целог света што ми долази на моје вечерње забаве? То, да ме још овога вечера, док је у мојој рође-ној кући, исмејава!

ЈЕЦА: Исмејава?!

СОКОЛОВИЋ: Дакако, исмејава!... Јер ако потрошиш на такву забаву мање него што би могао, онда кажу: „Циција, срам га било, како се није стидео да нас на такву вечеру позове?“... Ако пак учиниш више него што би могао, онда кажу: „Луда, размеће се, потроши једнога вечера толико да после мора месец дана да гладује!“ Ето шта се човеку хасни од вечерње забаве!

ЈЕЦА: Ти си заборавио да имаш кћер на удају!

СОКОЛОВИЋ: Нисам, жено; али ја бих волео да ми ко узме кћер зарад ње саме, а не зарад моје вечерње забаве!... Зар ја нисам тебе први пут у кујни угледао?

ЈЕЦА: Онда су била друга времена!

СОКОЛОВИЋ: Реци боље: онда још није било вечерњих забава!

ЈЕЦА: Добро, добро, ја се нећу препирати!... Ако ти је што неправдо, а ти кажи Малчики!

СОКОЛОВИЋ: Та да, ти би одмах да се ја с Малчиком свађам, ал' тога неће бити. Мал-чика је моје дете!

ЈЕЦА: То јест, ваљда је нешто и моје!

СОКОЛОВИЋ: Утолико што си је родила, али зато она опет мене већма воли!

САВЕТА: Како је Малчика срећна!

СОКОЛОВИЋ: Иди, Савета, види је ли устала Малчика. Ако није, немој да је пробудиш, а ако јесте, а ти је зови да доручкује, то јест, ако је гладна, јер ако није, ми ћемо још причекати, и онако је тек десет и по сахата!

САВЕТА: Одмах ... ал' гле, ево је где долази и сама!

СОКОЛОВИЋ (иде пред њу): Слатко моје дете, јеси ли добро спавала?

ЈЕЦА (исто тако): Чедо моје, да ниси ружно сањала?

СОКОЛОВИЋ: Јеси ли уморна од јуче?

ЈЕЦА: Да ниси ломна?

СОКОЛОВИЋ: Па јеси ли гладна?

ЈЕЦА: Хоћеш ли мало кафице, или мало теја са шункицом?

МАЛЧИКА: Јесам ... нисам ... хоћу ... нећу ... не знам ... маните ме се ... оканите ме се!...

СОКОЛОВИЋ: Опрости, драго дете, ја сам само хтео...

ЈЕЦА: Твоја мати је кô мислила...

МАЛЧИКА: Шта сте ви хтели ... шта сте ви мислили, то ми је сасвим свеједно! Као да немам друга посла већ само на то да мислим! Савета, је ли готов доручак?

САВЕТА: Јесте, одмах ћу га донети! (Оде.)

МАЛЧИКА (седне): Зар ви нисте доручковали?

СОКОЛОВИЋ: Никако без тебе!

ЈЕЦА: Ни за живу главу!

МАЛЧИКА: Та јесам ли вам сто пута казала да не чекате на мене!

СОКОЛОВИЋ: Та ти си баш јуче рекла...

ЈЕЦА: Да не доручкујемо без тебе!

МАЛЧИКА: Јуче је било јуче, а данас је данас!

САВЕТА (уђе): Ево доручка! (Сви седну за сто.)

МАЛЧИКА: Ово млеко ништа не ваља!

СОКОЛОВИЋ: Тако?... Видиш, Савета, никада не пазиш шта узимаш!

ЈЕЦА: Све радиш натрашке! Је ли то млеко за јело?

САВЕТА: Али, стрина, ово је прави обрст...

СОКОЛОВИЋ: Е, сад јеси л' видео!

ЈЕЦА: Па да се човек не једи!

МАЛЧИКА: О, ја се нимало не чудим Савети што све натрашке ради јер, како ми се чини, као да се од неког времена јако променила!

САВЕТА: Како?!... А у чему то?

МАЛЧИКА: Како се чиниш невешта! Као да ја нисам приметила јуче...

САВЕТА (збуњена): Јуче ... приметила...

МАЛЧИКА: Ти си збуњена!... Ти дакле признајеш?

САВЕТА: Ја те не разумем!

МАЛЧИКА: О, добро си ти разумела! Ниси ти бадава кокетовала са господином Бранком!

САВЕТА (за себе): Она дакле не зна... (Наглас.) Већ што се тога тиче, ту ми је савест чиста!

МАЛЧИКА: Како умеш да се претвараш!...

Али неће ти помоћи! Ту сам и ја! Разумеш ли – и ја! Са мношћом је тешко делити мегдан!... Јеси ли разумела?

СОКОЛОВИЋ: Јеси ли разумела?

ЈЕЦА: Упамти добро!

САВЕТА: Ти се вараш, Малчика!... Дао би бог да се о томе и уверити можеш!

МАЛЧИКА: Већ знамо, знамо! То се тако само каже!

Трећа појава ЈОВАН И ПРЕЂАШЊИ

ЈОВАН: Ево једно писмо!

МАЛЧИКА: Дај овамо. (Јован преда и оде – Малчика чита адресу.) „Госпођици Малчики“... Гле, гле, још ће бити какво љубавно писмо!... (Отвори и прочита.) Ко би се томе надао?! (Смеје се.)

СОКОЛОВИЋ и ЈЕЦА: Шта је?... Шта је?

МАЛЧИКА: Чујте и пазите! (Чита.)

„Госпођице Малчика,
Ви сте за ме прилика,
То сам одмах видео,
Само сам се стидео,
Да вам кажем усмено.

Зато ево писмено,
Поштено је мишљено:
Будите ми женица
То вас моли Тошица.“ (Смеје се.)... Ха, ха, ха!...

СОКОЛОВИЋ: Та то је просидба!

ЈЕЦА: Од господина Тошице?

МАЛЧИКА: И то у стиховима, на лепом сатинираном папиру, са намолованим прободеним срцем; ал', гле, има још и постскриптум! (Чита.)

„Још се ово додаје,
Пословица српска је,
Она гласи: Избирач
Наиђе на отирач!“

... А, гледај ти само господина Тошице!... Какав безобразлук тако што написати?! Овамо момче за избор!... Ха, ха, ха! Тошица – мој просилац ... са његовим носом!... Ха, ха, ха!...

ЈОВАН (ступи): Ево још једно писмо!

МАЛЧИКА: Још једно? Да се није господин Тошица предомислио?... (Прими писмо – Јован оде.) „Госпођи Соколовићи“ – то је за вас мати!

ЈЕЦА: Отвори писмо, дете моје, па прочитај!

МАЛЧИКА (Учини и чита.): „Поштована госпођо! Ја сам тако слободан био заљубити се у вашу кћер.“... Шта?... „Зато сам тако слободан умолити вас за њену руку.“... Дакле, и он?... „И бићу тако слободан кроз један сахат за одговор доћи. Штанцика Лазић.“... Прекрасно, та то је већ и други младожења!

СОКОЛОВИЋ и ЈЕЦА: Два просиоца!

САВЕТА: Заиста, Малчика, то се зове срећа!

МАЛЧИКА: Срећа?... Зашто срећа?... Право да ти кажем мене није ни најмање изненадило! Штавише, не бих се чудила да дође и трећи!

САВЕТА: Трећи?

МАЛЧИКА: Трећи просилац!

ЈОВАН (ступи): Ево још једно писмо.

МАЛЧИКА: Шта велиш, Савета? Ја бих се чисто опкларила!... Но, ал' одмах ћемо видети... (Узме писмо – Јован одлази.) „Господину Соколовићу.“

СОКОЛОВИЋ: Мени?

МАЛЧИКА: Да, отац, и ако немате ништа противно, ја ћу га отворити... (Учини.) Потписан је Бранко.

САВЕТА (за себе): Бранко?!

МАЛЧИКА: А гласи: „Поштовани господине! Љубазност и доброта којом ме је ваша мила породица увек предусретала, охрабрила је у мени мисао да бих могао цео свој живот у њеном пријатном кругу провести. Стога се усуђујем понудити вам се за зета, молећи за руку ваше миле кћерке Малчике. Долазим по одговор за један сахат!“

СОКОЛОВИЋ и ЈЕЦА: Трећи просилац!

МАЛЧИКА: Но, Савета, јесам ли погодила?

САВЕТА: Јеси, сасвим си погодила! Као да си знала!

МАЛЧИКА: Ти си се збунила?

САВЕТА: Збунила? Зар сам збуњена?! Ти се вараш, драга Малчика, ја нисам ни најмање збуњена, ни најмање!

МАЛЧИКА: Што му драго! Доста да имам три просиоца. Могу бирати по вољи!

САВЕТА: Зар ћеш ти тек да бираш?

МАЛЧИКА: А зашто не? Између тројице може се бирати.

САВЕТА: Али ја сам мислила да твоје срце само за једним може куцати, а онда је избор свршен!

МАЛЧИКА: А ако моје срце не куца ни за једним!

САВЕТА: Онда не треба ни да бираш!

МАЛЧИКА: Ти се шалиш! Ја ћу да бирам – да се промислим, ионако ми неће утећи ниједан!

СОКОЛОВИЋ: Драго дете моје, кад би мене питала, ја бих саветовао да поћеш за Штанцику – он је богат!

МАЛЧИКА: Не спада у интелигенцију!

САВЕТА: А ти узми Бранка. Он је журналиста.

МАЛЧИКА: Он ми је сиромаш, п' онда је и озбиљан.

ЈЕЦА: А ти узми Тошицу, он је увек расположен.

МАЛЧИКА: Сувише је луцкаст!

СОКОЛОВИЋ: Ал' ови људи чекају одговора!

МАЛЧИКА: Нека чекају... Шта је мени брига! Ако чекају, чекају за мном! Разумете ли? За мном! (Оде.)

У наставку овој дела бољи просци су се оженили. Размажена и уображена Малчика морала је да се уда за луцкастој Тошицу, која је највише пошцењивала.

Коста Трифковић (1843–1875)

рођен је у Новом Саду. Лаким и пријатним хумором исмевао је мане друштва и појединаца. Најпознатије су му комедије: *Честитишам*, *Школски надзорник*, *Љубавно писмо* и *Избирачица*.

- О ком се проблему говори у овој комедији?
- Зашто мајка предлаже одржавање бала у породичној кући? Које разлоге за то наводи?
- Зашто Соколовић пита: *Када ћемо једаред њо нашој вољи живети?*
- Које разлоге против одржавања бала наводи Соколовић?
- Какав је однос родитеља према Малчички? Из којих се реченица то види?
- Какве су последице таквог односа?
- Како се Малчичка односи према родитељима? Зашто?
- Из којих се речи види Малчичкина љубомора према Савети?
- Како се Малчичка односи према својим просцима? Пронађи у тексту примере који то потврђују.
- Подвучи оне особине и понашање које показује Малчичка: *размажена, вредна, не ради ништа, поштује друге, надмена, јојунаста, заљубљена само у себе, одлучна, љажљива према другима, само критикује друге, незаинтересована за било шта, храбра, незахвална, хладна према другима, осорна, нежна, поштењује друге, саосећа с другима, скромна, уображена, штедљива, одважна, колебљива.*
- Наведи особине и понашање Малчичкиних родитеља.

отац, господин Соколовић

мајка, госпођа Соколовић

- Наведи одлике овог текста које потврђују да је то комедија.

Смисли и напиши животне поруке овог текста.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК

- Припремите се да по улогама прочитате овај драмски текст. Размислите о особинама ликова и трудите се да ваше читање што више одговара карактеру ликова.
- Прочитајте целу комедију.

Grozdana Olujić

SEDEFNA RUŽA

Duboko na dnu mora, gde zraci sunca stižu tek u podne, živela je školjka lepotica, zvana Sedefna ruža, rasla i samoj sebi šaputala: – Da mi je izaći na svetlost dana, da mi je videti sunce i cveće, osetiti dah vetra!

– Svetlije je na površini mora, pevaju i lete ptice šarenih krila. Šta da se o ostalim čudima kaže? – riba koja je govorila o sjaju Gornjeg sveta tu bi, najčešće, gubila dah. Kako i ne bi? Jednom su je ribari izvukli na površinu mora, ali samo što je u okrugle oči upila sjaj sunca, a nečija ju je ruka zgrabila i vratila u vodu. Ko zna šta bi sve videla da je napolju ostala malo duže? Na tu pomisao oči ribice postajale bi velike i zamišljene. Ali, uzalud je obilazila oko čamaca, uzalud ulazila u mreže! Prevelika su bila okca mreže. Riba je propadala kroz njih i opet dospevala u staro, dosadno društvo riba i rakova.

Sedefna ruža slušala ju je otvorenih usta. U njenoj glavi rojile su se slike Gornjeg sveta. Šta je iskrenje morskog dna prema njegovom sjaju? Šta cvetovi koralna prema cvetovima jasmina? U razmišljanju o blesku Gornjega sveta sjaj njenog sveta potamne: zamrže Sedefna ruža kruženje riba u prozračnoj plavoj vodi. Dosadno joj postade lelujanje meduza; smešno saplitanje rakova po pesku. Čega ima čudsnog u rađanju nove zvezde iz jednog njenog otkinutog kraka? Milionima godina rastu koralni, puze rakovi, niže se koralna grana srasla uza stenu. Čitavu večnost šume talasi, pa šta?

Sedefna ruža saže glavu i zagleda se u pesak preko kojeg su klizile senke ribljih jata, a na steni, ne većoj od pedlja, pevušila koralna grana. Mogla bi s njom da popriča: možda zna nešto o oblacima, o cveću? Možda je nekada bila u gornjem svetu? Možda zna put k njemu? Lako

je ribama: plivajući stižu do površine! Ali, tek što udahnu kaplju vazduha i povratak je neizbežan. Grana, sigurno, zna neki pametniji put! Sedefna ruža nakloni se koralnoj grani, rešena da je upita za savet i od nje zatraži pomoć.

– Vi ste mudri i dugo živite – reče Sedefna ruža. – Znete li kako se do Gornjeg sveta stiže?

– Naravno, kad sam već u Gornjem svetu! – odvrati koralna grana misleći na sebe i svoju stenu. Neki drugi svet nije je zanimao. Odlasci? Putovanja? Koješta! Baš je neozbiljna Sedefna ruža u svojoj čežnji da se odvoji od dna i krene ka suncu i oblacima. Mora se znati *svoje* mesto i ne odlaziti s njega! Koralna grana seti se jedne rođake koja je, takođe, sanjala da ode u Gornji svet. Toliko je o tome mislila da se jednoga dana otkinula od dna i s talasima krenula u visinu. Šta je s njom bilo ni rak samac ne zna da kaže, iako svake večeri izlazi na obalu. Koralna grana nestrpljivo odmahnu glavom. Za onoga koji ima svoju stenu nije razmišljanje o odlasku u nepoznato. Neka se smiri Sedefna ruža. Od prevelikog razmišljanja školjke i koralni gube boju, a ništa se njime ne postiže. Koralna grana se pripi uza stenu i učuta.

Sedefnoj ruži nije ostalo ništa drugo do da potraži novog sagovornika. Ali, ni riba ugor nije imala bolje mišljenje o Gornjem svetu. Za ribe taj svet počinje u mreži, a završava se u tiganju.

Ljutito mašući repom riba se izgubi iza stene, a Sedefna ruža se obrati meduzama. Ali, meduze nisu imale ni volje, ni vremena za priče o Gornjem svetu. Onako kako ga one *vide*, sunce je velika mutnožuta kugla koja uveče pocrveni i pada u talase. Ta kugla se ne jede, ne možeš je obuhvatiti pipcima, ničemu ne koristi. Zašto bi one razmišljale o njoj? Najstarija meduza, zvana

Brkati orkan, srdito raširi velove i otpliva sa jatom riba, dobacujući Sedefnoj ruži kako je najpametnije da izbriše u sebi i samu pomisao na Gornji svet.

Bilo je to poslednje što je Sedefna ruža bila u stanju da učini! Šarajući peskovito dno, zruci sunca zaplitali su se u morske trave i činili ih lelujavim i prozračnim. Kao srebrne strele letela su jata riba. Ribica nije prestajala da priča o oblacima koji plove visokim, plavim nebom, o cveću rumenijem od koralna i vetru koji u šupljinama stena stvara prigušene, nežne glasove. A onda – tu su i ruže!

Sedefnoj ruži tako se otkri da postoji cveće koje zovu ružama: cveće belo i žuto, ljubičasto i crveno. Sada tek nije mogla da čeka. Zašto da čeka? Dokle? U nestrpljenju da što pre krene u čuda Gornjeg sveta, Sedefnoj ruži postade mrzak svet morskog dna. Odvratnim joj se učini čak i slatki šum mora.

Šta su talasi prema vetru? Šta šum mora prema pesmi trava i ptica?

Kao nož prolazila je čežnja srcem Sedefne ruže. Oštar i dugotrajan je bio bol. Neko drugi bi mu, možda, i podlegao. Sedefna ruža se skupi i zaplaka u sebi. Zatim oseti kako tuga, kao plima, plavi čitavo njeno biće i zgušnjava se u blistavu, čvrstu kap.

Nije se više micala. Nije otvarala usta. Sa čežnjom raslo je u njoj zrno *bisera*. Sedefna ruža polako poče da zaboravlja Gornji svet. Čak su je i priče ribe zamarale. Bile su to stalno iste priče! Riba je u njima postajala sve značajnija, a Gornji svet sve beznačajniji i bleđi. Ugojivši se, riba je jedva dospevala do površine vode. Sada se i njoj, kao meduzama, činilo da sunce i nije ništa drugo do mutni žuti krug. Sada je i nju sve više privlačila senovitost morskog dna. Čežnja Sedefne ruže za Gornjim svetom izgledala joj je kao siguran znak nekakvog malog ludila. U pravu je koralna grana što na to tako gleda! Ribica je sve ređe dolazila Sedefnoj ruži. Sedefna ruža ju je sve ređe zvala k sebi. Nije joj više bilo ni do Gornjega, ni do Donjega sveta. Ona je tražila i nalazila svet u sebi.

A zrno bisera raslo je i krupnjalo. Ljeskalo se i zračilo kao nekakvo malo sunce. Sedefna ruža obavi ga svojim laticama, ljubomorno ga čuvajući od svih. Bilo je to njeno posebno malo čudo i nije želela da ga deli sa drugima, niti je više pomišljala na odlazak iz uvale. Smešne su ribe sa svojim raspravama o tome koja je najlepša! Još smešniji je Savet kornjača koji raspravlja to pitanje. *Ona* zna da je malo sunce skriveno u njoj – lepše od svih. Ali, šta se to *drugih* tiče?

Potajna gordost Sedefne ruže dodavala je zrnu bisera sve bleštavije i raskošnije boje. Ono sada u sebi nije nosilo samo nežni sjaj Meseca, blesak Sunca, već i prelivanje nebeske duge. Duboko, na dnu mora gde zraci stižu tek u podne, Sedefna ruža steče svoj mir. Mogla je tako da živi godinu, sto godina, čitavu večnost. Niko joj više nije bio neophodan. Nikoga nije tražila. Skoro i zaboravi na priče o cveću i oblacima, kad senka nečijeg tamnog tela sunu kroz vodu, nečija je ruka zgrabi, otrže s dna i ponese u visine.

Je li prošao trenutak? Ili je čitavu večnost putovala? Nije mogla da odredi, kad se, najednom, razmače voda i Sedefna ruža zatvori oči od prejake svetlosti sunca.

– Kako je krupna! – ču nečiji uzvik i otvori oči. Oj, čuda! Kao zlatna vrteška okretalo je Sunce nebo, gonili se oblaci lakši od morske pene, rastao slani dah mora i slatki miris ruzmarinovog cveta. Sve je bleštalo, sve treptalo blistavije i nežnije no što je riba zapamtila. Sedefnoj ruži stade dah. Ali nije bilo vremena za divljenje Gornjem svetu: nečija ruka grubo ju je držala, čupala joj utrobu i raskidala pluća. Tako i do skrivenog Ružinog blaga dođe.

– Gle, biser! Lepotan! – uzviknu čovek, dok su dva tuđa prsta dizala uvis tajnu Sedefne ruže, a nečiji uzbuđeni glasovi zujali su joj oko ušiju. Jedva je poslednjim pogledom uspela da obuhvati sjaj svoga malog sunca, a već joj se u ispražnjenu ljušturu uvuče slani morski vetar. Ribar odnese zrno bisera, a jedan dečak uze bačenu školjku, očisti je od peska i prinese uhu.

Je li to što je čuo bio šum talasa? Priča o životu pod morem? Dečak nežno pogladi Sedefnu ružu, sakri je pod košulju i potrča kući.

Čitavu noć, zatim, držao ju je prislonjenu na uho. Čitavu noć lutala je nebom biserna kugla meseca. Dečaku se činilo da u šumu školjke sluša šum mora. Sedefna ruža je verovala da to nebom luta oteta njena tajna. Više, sve više penjao se mesec. Nežno, sve nežnije šumela je školjka. A ujutro, sunce proviri kroz prozor i vide kako naslonjeni jedno na drugo spavaju dečak i školjka. Iza sklopljenih očiju plovio im je sjaj bisernog zrna.

More je bilo daleko i tiho. Samo su se u uvalici stanovnici morskog dna komešali pitajući se gde je Sedefna ruža, dok je u izlogu najskuplje prodavnice grada blistalo zrno bisera. Ljudi su jatimice hrlili da ga vide, ali su samo jedan dečak i jedan pesnik znali da to u izlogu, u stvari, blešti jedna čežnja.

Grozdana Olujić rođena je 1934. godine u Erdeviku, u Sremu. Napisala je više knjiga za decu i odrasle. Poznata su joj dela: *Izlet u nebo*, *Glasam za ljubav*, *Ne budi zaspale pse*, *Divlje seme*, *Sedefna ruža* i *druge bajke* i dr.

- Šta je to što je mnogo želela Sedefna ruža? Podvuci rečenicu koja ukazuje na to.
- Zašto joj je postalo dosadno u dubinama mora? Šta je sve omrzla u Donjem svetu?
- Kakve je savete dobijala od drugih stanovnika morskih dubina?
- Pronađi u priči i podvuci rečenice koje govore o tome kako je u Sedefnoj ruži čežnja prerastala u oštar i dugotrajan bol, zatim u tugu, a onda u zrno bisera koje je krenulo da raste.
- Pronađi u tekstu i ispiši reči kojima se opisuju lepote morskog dna i lepote Gornjeg sveta.

SVET MORA

- *Kao srebrne strele letela su jata riba*

GORNJI SVET

- *Oblaci koji plove visokim plavim nebom*

- Šta se dogodilo sa Sedefnom ružom kada su je izneli u Gornji svet?
- Šta je dečak osećao držeći školjku?
- Šta je dečak znao o sjajnom zrnu bisera iz gradskog izloga?
- Ispričaj kako bi ti završio ovu bajkovitu priču. Da li je Sedefna ruža mogla da učini nešto drugo za sebe?

СЕТИ СЕ ШТА СМО НАУЧИЛИ

ДРАМА

У основи драмског дела је сукоб појединца са светом, односно сукоб у њему самом. Радња се одвија кроз дијалог.

ВРСТЕ ДРАМСКОГ ДЕЛА

- 1. трагедија**
приказује несрећну судбину човека, његово страдање због страсти, узвишених тежњи или судбинских заблуда
- 2. комедија**
приказује људске мане и негативне појаве из живота и извргава их подсмеху

РАЗВОЈ ДРАМСКЕ РАДЊЕ

- 1. увод (експозиција)**
упознавање с ликовима, местом и временом радње
- 2. заплет**
почетак сукоба међу ликовима и раст напетости у развоју радње
- 3. кулминација**
врхунац заплета, најнапетији моменат сукоба када су могућа два или више решења
- 4. перипетија (преокрет)**
нагли преокрет ситуације приликом којег се очекивани расплет додатно компликује
- 5. расплет**
разрешење сукоба који се појавио у заплету

ЕЛЕМЕНТИ ДРАМЕ

- 1. Дијалог** – разговор два лика или више ликова којим се развија радња
- 2. Монолог** – обраћање неке личности самој себи
- 3. Ремарке или дидаскалије** – пишчеве напомене о изгледу позорнице, покретима јунака, начину њиховог говора и понашања
- 4. Чин** – једна целина у развоју драмске радње (од подизања до спуштања завесе); чинови се деле на **појаве**
- 5. Појава** – промена личности на позорници, односно промена места радње и сценографије у оквиру једног чина

ДРАМА И ПОЗОРИШТЕ

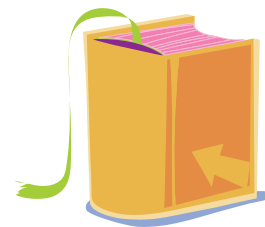
- 1. Позоришна листа или афиша** је обавештење о ликовима, месту и времену догађања радње.
- 2. Глумци** мимиком, кретањем, говором, игром, певањем, гестовима оживљавају ликове и изводе драмску радњу.
- 3. Редитељ (режисер)** поставља драму на сцену и упућује глумце на начин на који треба да глуме.
- 4. Сценограф** се брине о опреми и изгледу сцене.
- 5. Костимограф** је креатор костима за позоришне представе.
- 6.** За звучне ефекте у драми задужен је **мајстор тона**.
- 7.** Музику за филм или позоришну представу пише **композитор**.
- 8.** У појединим драмама постоји и **наратор** или **спикер** који приповеда о ономе што се догађа.

ДНЕВНИК ЧИТАЊА

Зашто треба читати књиге

Зато што оне човеку пружају уживање, у његов живот уносе лепоту и чине га бољим. Пријатно нам је када се са њима дружимо. Књиге богате машту, шире видике, уче мудрости. Оне нуде ново богатство речи, а речи су најмоћније човеково оруђе и оружје. Често се култура једног човека мери по томе колико је добрих књига прочитао, па се каже да је **начитан** или веома начитан, што значи **образован, културан**.

Због чега је важно водити дневник читања

Једно добро дело је прочитати књигу, друго добро дело је размишљати о њој, а треће је записати своја запажања и занимљиве делове из ње. Дневник читања може постати леп споменар и занимљива прича о нашем развоју.

Како се води дневник читања

Набави свеску чвршћих корица од сто страна (за један разред или за више разреда). Можеш и да је украсиш. Упиши наслов, своје име, адресу, нацртај нешто и сл.

Следе подаци о прочитаној књизи: назив дела, име писца, број страница, главни ликови, споредни ликови.

Ако имаш задатак да о књизи пишеш састав или говориш, запиши и друге важне податке.

Пример: роман *Том Сојер*, Марка Твена

Лик Тома Сојера: храбар, стр. 176, 178; несташан, стр. 52; племенит, стр. 178; досетљив, стр. 265; праведан, стр. 203; ветропир, стр. 17...

Хумор: стр. 52–53 (4. пасус); стр. 73–75, стр. 82...

Узбудљива места: разговор на гробљу, стр. 86; на суђењу, стр. 203...; леп опис: стр. 17...

Онда препиши лепе мисли.

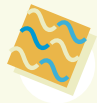
Пример: *Мали њрини*, А. Егзиперија: *Човек њознаје само оне ствари које њријишоме... Ако хоћеш њријашеља – њријишоме ме.*

Лепе мисли из књига су бисери који ће ти осветљавати пут.

Затим препиши **лепе и занимљиве** речи које вреди памтити и користити их и у говору и у писању.

У дневник читања за час лектуре можеш записати и свој састав о књизи.

ПРАВИЛА ЗА ИЗРАЖАЈНО ЧИТАЊЕ И РЕЦИТОВАЊЕ

Шта је то изражајно читање?

То је убедљиво, упечатљиво, сликовито, јасно, течно и живо читање. Једна реч може да има више значења, у зависности од смисла текста у којем се нађе, а исто тако се може и изговорити на много начина. Које ћемо јој значење дати, питање је нашег умећа да владамо једном од највећих уметности – уметношћу говора. Рецитовање пак у говорној уметности има посебно место. То је облик говора у којем речи облаче своје најсвечаније рухо.

Због тога је важно:

- Ако излазиш на сцену, буди озбиљан, сигуран и одмерен. Није добро да истрчиш или да изађеш сувише споро.
- Читање и рецитовање почни након краће паузе, када се публика умири. Почни смирено и уздржано, тако да се осети да си се предао тексту.
- Док читаш или рецитиујеш, требало би да се уживиш у садржај текста, то јест да замислиш оно о чему се у тексту говори. О томе Д. Калезић у књизи *О рецитовању* пише:
*Каг њесму чишам – видим је,
Када је слушам – чујем је,
Када је ѿговорим – она ѿговори мене.*
- Труди се да јасно изговараш сваку реч и да се сви гласови у свакој речи добро чују.
- Читање и рецитовање не треба да буду једнолични и досадни, већ неке делове треба да изговараш тише, а неке гласније, неке брже, а неке спорије. То зависи од садржаја текста и осећања која текст у теби побуђује.
- Важно је да поштујеш тачке, зарезе, узвичнике, упитнике и друге знаке интерпункције. Код сваког знака треба застати, направити краћу или дужу паузу. Паузе су веома важне, јер дају моћ речима.
- Приликом рецитовања покрети руку и гестови треба да буду одмерени, у складу са оним о чему се говори у песми и са расположењем које постоји у њој.
- Важно је да читање и рецитовање буду природни, налик на свакодневни говор.
- Ради лакшег припремања, текст означи, према свом осећању, следећим знацима:

- овако означене делове текста
читај или рецитиуј *тише*
- ~~~~~ овако означене делове текста
читај или рецитиуј *гласније*
- | на овако означеном месту у тексту
направи *краћу* ѿпаузу
- || на овако означеном месту у тексту
направи *дужу* ѿпаузу
- _____ овако обележене речи *посебно нагласи*.

ПРАВИЛА ЗА ДОБРО ПИСАЊЕ САСТАВА

Припрема

Док размишљаш о теми свог састава, запиши на посебном папиру, у кратким цртама, све чега се сетиш у вези с темом – шта си о томе чуо, видео, запазио итд. Прве забелешке веома су корисне за даље писање састава.

Израда плана

На посебном папиру направи план састава. Прво одреди главну идеју. Затим наведи неколико најважнијих тачака о којима ћеш писати. Прибележи примере којима ћеш илустровати сваку од тих тачака. Одреди којим ћеш их редоследом распоредити у саставу. Планирање је посебно важно јер ти омогућава да се не понављаш и да не пишеш о ономе што није у вези с темом.

Писање састава

Твој састав треба да има најмање три дела: почетак (увод), средину (развијање) и крај (закључак).

Увод. Циљ увода је у томе да заинтересујеш читаоца за оно о чему пишеш. Зато је добро да одмах на почетку истакнеш проблем, питање или своју дилему у вези с темом. Почни неким занимљивим примером, доживљајем из свог искуства, шалом или нечим сличним.

Разрада. У главном делу састава, разради, детаљно образложи све што желиш да кажеш на задату тему. Добро је да сваку појединачну тачку тог образложења издвојиш као посебан пасус. Уколико описујеш неки догађај, разрада треба да обухвати елементе, као што су: ликови, место и време радње, заплет, кулминација, расплет. Уколико износиш своје мишљење о нечему, поткрепи га ваљаним аргументима. Састав ће бити убедљивији уколико у писање унесеш своја осећања.

Закључак. Заврши састав упечатљиво. Закључак може бити и твој предлог, порука и томе слично. При том води рачуна о томе да у закључку све буде у логичној вези са оним о чему си претходно писао.

Провера

Прочитај још једном свој састав. Исправи све правописне грешке, бесмислене реченице и др. То је прилика да неке речи замениш бољим. Састав можеш и да прочиташ неком да би проверио утисак који оставља на читаоца. Уколико састав пишеш код куће, после провере га препиши. Труди се да пишеш читко и у одвојеним пасусима. То ствара добар утисак код читаоца.

Уколико састав пишеш на часу, потруди се да ти прва верзија буде што боља, јер ако га преписујеш, изгубићеш много времена.

ЛЕКСИКОН КЊИЖЕВНИХ ПОЈМОВА

А

алегорија – стилска фигура, проширено поређење, којом се уместо оног што се жели рећи казује нешто друго, али тако да се лако може разумети на шта се заправо мисли

анegdота – кратка, духовита, шаљива прича из живота знаменитих људи, са неочекиваним завршетком

аутобиографија – књижевно дело у којем аутор сам пише о свом животу, обично од рођења до тренутка писања

ауторска књижевност – књижевна дела којима је аутор познат

Б

бајка – прича фантастичне садржине чији је аутор познат; описује свет чудесног и чаробног; у њој се јављају натприродна и измишљена бића: виле, аждаје, вештице, змајеви и чаробњаци; главни лик се бори са силама зла и увек их побеђује; *ујореди*: народна бајка

баллада – дужа лирско-епска песма тужног садржаја у којој се опева неки догађај или несрећна судбина неке личности

басна – кратка прича у стиху или прози с циљем да поучи; главни ликови су животиње које имају људске особине и понашају се као људи; у басни се казује једно, а мисли се на друго; на крају се налази поука или наравоученије; *ујореди*: народна прича о животињама

биографија – књижевно дело у којем се описује живот неке истакнуте личности

брзалица – говорни израз за забаву или вежбу; састоји се од игре гласова и слогова чији је распоред тежак за изговор

Г

градација – стилска фигура којом се постепено, по јачини, ређају осећања, представе, појаве и мисли и то од најслабијих и најмање значајних до најснажнијих и најважнијих

Д

двосложна (женска) рима – *види*: рима

десетерац – стих од десет слогова; најчешћи стих наше народне поезије; *ујореди*: стих

дескрипција – *види*: опис

дидаскалије (ремарке) – напомене, објашњења писца у заградама у драмском тексту; упућују на изглед сцене (позорнице), на понашање и поступке ликова, на место радње и сл.

дијалог – разговор два лика или више ликова у неком књижевном делу; *ујореди*: монолог

дистих – строфа од два стиха

додолске песме – летње обредне лирске народне песме везане за култ плодности; намењене су дозивању кише и повезане су са земљорадњом; девојка *gogola*, обмотана зеленилом преко голе коже, у време суше обилази села са другарицама и младићима; заустављају се пред кућама и играју и певају, а домаћица на додолу излива пун кабао воде; потом следи даривање; стихови додолских песама описују обредне радње и имају припев *ој gogo, ој gogole*

драма – књижевно дело у стиху или прози, писано у дијалозима, а намењено извођењу у позоришту, на филму, радију или телевизији; заснива се на сукобу ликова

Ђ

ђурђевске песме – обредне лирске народне песме (календарске песме) које се певају на Ђурђевдан, уочи празника и током целе недеље пре празника; свети Ђорђе, према песмама, отапа лед, доноси здравље, игру и весеље, пуни ливаде цвећем и њиве житом

Е

експозиција – *види*: увод

епика (епска књижевност) – књижевни род који је настао у далекој прошлости; приказује важне догађаје или личности; аутор тежи објективности, па се труди да свет посматра са одстојања, без уношења емоција

епилог – завршни део књижевног дела у којем се описује оно што се десило после, даља судбина јунака

епитет – стилска фигура, реч – најчешће придев – која се додаје именици да би исказала њене опште или посебне одлике; доприноси живости изражавања

епска (јуначка) народна песма – песма, обично у десетерцу, која опева неки значајан догађај: јуначко дело, битку, борбу за ослобођење од поробљивача или подвиг који се песмом чува од заборавља; често је певана уз гусле; преносила се с колена на колена, усменим путем

З

загонетка – кратка духовита изрека, говорно-мисаона питалица која се састоји од питања које има само један одговор, а заснива се на упоређивању појмова; њом се показује досетљивост и оштроумност

заплет – друга фаза у развоју радње књижевног дела у којој долази до напетости, сукоба

И

интонација – промена висине тона при изговарању реченица

иронија – стилска фигура којом се речима даје супротан смисао од оног које имају у основном значењу; прикривено исмевање

испрекидана рима – *види*: рима

историјски роман – врста романа која за предмет узима један од многобројних догађаја из прошлости, а као јунаци могу се појавити и историјске личности

Ј

једносложна (мушка) рима – *види*: рима

К

календарске песме – обредне народне песме везане за прослављање годишњих доба и промене у природи; основ свих песама је изражавања добрих жеља; деле се на песме летњег и зимског периода, песме према годишњим добима или на песме повезане са земљорадничким пословима – сејањем, гајењем и убирањем плодова

катрен – строфа од четири стиха

коледарске песме – обредне лирске народне песме које су певане око зимске краткодневице (21. децембра), а повезане су с култом плодности, рађањем сунца, нове године и терањем зиме; певане су с припевом *коледо*, што значи: коло, сунце; у тим песмама чест је мотив младог коњаника у раскошној опреми, који је симбол сунца

комедија – врста драме (у прози или стиху) чији је циљ да забави тако што ће изложити подсмеху негативне појаве из живота или људске мане: тврдичлук, похлепу, лажљивост, љубомору, незнање, завист, глупост, необразованост

контраст – вид поређења; стилска фигура која настаје тако што се две представе, две мисли, два осећања, две слике које имају потпуно супротне особине, од којих се једна жели истаћи, ставе једна поред друге

краљичке песме – обредне лирске народне песме (календарске песме) којима се прослављају дугодневица (22. јун) и долазак лета; везане су за хришћански празник Духова (Тројице) када свечано одевене девојке, *краљице*, обилазе куће у селу и певају песме са припевом *љељо* или *лаго*, због чега те песме имају назив и *ладарске ђесме* или *ладарице*; певају о животној радости и о срећи

кулминација – трећа фаза у развоју драмске радње која означава врхунац сукоба и напетости; тада се назире намере главних ликова и откривају њихови карактери

ладарске песме (ладарице) – *види*: краљичке песме

лазаричке песме – обредне лирске народне песме (календарске песме) којима се прославља долазак пролећа; певале су их девојке *лазарице*, идући од куће до куће окићене зеленим гранчицама на Лазареву суботу (Врбицу), недељу дана пре Ускрса, са жељом да домаћин, домаћица и укућани буду здрави; очувале су се посебно у источној и јужној Србији и на Косову

легенда – краћа прича која се преноси с колена на колена; народно предање о животу неке особе, о неком необичном догађају или историјској личности; измишљена прича, бајка

лирика – поезија која изражава лична осећања (радост, тугу, занос, љубав, очајање, разочарање); песник у њу уноси своје емоције и постаје део стварности о којој пише

лирска љубавна песма – песма у којој се изражава осећање љубави, лепота вољеног бића и љубавна чежња

лирска описна песма – песма у којој песник исказује мисли и осећања кроз опис природе

лирска песма – песма у којој се изражавају осећања, расположења и размишљања песника; по томе која се осећања њима исказују, ове песме могу бити *љубавне*, *родољубиве*, *мисаоне*, *ојисне*, *шаљиве* и др.; деле се на *народне* (којима аутор није познат) и *уметничке* (за које знамо ко их је написао)

лирска родољубива песма – песма у којој песник исказује љубав према домовини, националној прошлости и културном наслеђу свог народа

лирска социјална песма – песма у којој се опева тежак живот радника, сељака и осталих сиромашних слојева друштва

лирске свадбене народне песме – *види*: свадбене (сватовске) лирске народне песме

лирски запис – прозни текст писан сликовитим језиком у којем преовлађују размишљања и осећања

лирски субјект – говорно лице у лирској песми; то може бити главни јунак песме, али и сам песник ако је он јунак песме

лирско-епске песме – песме у којима се лирске теме представљају на епски начин

М

метрика – наука која проучава елементе од којих је састављен један стих

мит – предање из старих времена, прича о боговима, херојима, натприродним бићима, вилама и сл., али и о догађајима са историјском подлогом; настао је из потребе примитивног човека да објасни необјашњиво, из незнања и обмане, а преносио се усменим путем

митолошке песме – лирске и епске песме и баладе у којима се јављају ликови и догађаји засновани на човековом веровању у натприродна бића

монолог – облик приповедања, приказивања драмске радње у којој се једна личност не обраћа другој особи, већ себи, односно публици; *ујореди*: дијалог

моностих – строфа од једног стиха

мотив – део теме, уметничка мисао, мисао водиља у неком књижевном делу која носи то дело; може бити главни (основни) и споредни

Н

нагомилана рима – *види*: рима

нарација – *види*: приповедање

народна бајка – приповетка фантастичног садржаја која је настала у народу; говори о натприродним бићима и нестварним дешавањима; јунак се бори за правду, а очекивани срећан крај стално се одлаже низом напетих догађаја; *ујореди*: бајка

народна књижевност – сва дела усмене књижевности (лирске песме, епске песме, приповетке, бајке, пословице, питалице, загонетке) настала у народу и усмено преношена док нису записана

народна прича о животињама – приповетка у којој су животиње носиоци радње; за разлику од басне, народна прича о животињама нема наглашену поуку; *ујореди*: басна

научнопопуларни текст – дело које на јасан, разумљив, популаран начин приближава науку читаоцу

научнофантастични роман – књижевно дело у којем се описује свет различит од стварног света; радња се обично одвија на другој планети, у будућности или у некој измишљеној земљи

нечиста рима – *види*: рима

новела – народна приповетка реалистичке садржине, блиска бајци, у којој се јунак увек извлачи из невоље или необичних ситуација захваљујући сналажљивости или довитљивости својих помагача; главна поента новеле је у решавању задатака или загонетака – питалица

О

обгрљена рима – *види*: рима

обичајне лирске народне песме – певају догађаје из свакодневног живота, а потичу од прастарих обредних песама; у њих спадају *свадбене (свајшовске) ђесме, здравице, џужбалице* и сл.

обредне лирске народне песме – најстарије усмене творевине; извођене су током различитих обреда – делова старих религија које су обожавале сунце и земљу и изражавале страх од натприродних бића; такви обреди и обичаји временом су примали и хришћанска обележја; певањем таквих песама човек је настојао да умилостиви природне силе да му подаре богат род, здравље, добру жетву и сл.; везане су за годишња доба и прастаре светковине (па се називају и *календарским обредним ђесмама*); *види*: додолске песме, ђурђевске песме, календарске песме, коледарске песме, краљичке песме, лазаричке песме

ономатопеја – стилска фигура којом се подражавају гласови и звуци из природе, а основа су јој речи таквог порекла

опис (дескрипција) – описивање, представљање човека или природе у неком књижевном делу; састоји се од призора из природе, карактеристичних детаља и мноштва песничких слика

парна рима – *види*: рима

пауза – кратак прекид, застој, прекид (у говору и сл.)

пејзаж – предео, слика предела; у књижевном делу то је опис природе

перипетија – четврта фаза у развоју драмске радње која представља нагли преокрет ситуације; означава тренутак када се према свим знацима очекује одређени расплет, а онда се изненада деси нешто што целокупну радњу упућује у супротном правцу

персонификација – стилско средство којим се оживљавају појаве и предмети тако што им се придају људске особине; њим се оно што је неживо представља као да је живо

питалица – кратка прозна усмена врста; састоји се од питања и оштроумног одговора; понекад је то духовита анегдота с поентом у одговору

поезија – сликовито исказивање осећања, најчешће у стиху; основна обележја су јој стих и ритмичност, рима и мелодичност

поема – дужа, обимнија песма у којој се преплићу лирски и епски елементи и у којој преовлађује наративан тон

поента – место у књижевном тексту којим се заокружава смисао целог текста или неког његовог дела; она садржи поуку или поруку која саопштава закључак

појава – промена личности на позорници, промена места радње, сценографије у оквиру једног чина; *ујореди*: сцена

поређење – стилска фигура којом се непознате, нејасне појаве или предмети чине разумљивим и јасним упоређивањем са сличним, познатим појавама или предметима; оно је обично веома сликовито и изазива јака осећања

породичне лирске народне песме – краће народне песме које опевају живот у породици или се певају у породичном кругу; најчешћи мотив је мајчинска и сестринска љубав

портрет – у сликарству и вајарству то је верно представљање лица неке особе; у књижевном делу то је опис лица, одела, појаве неке особе, а такође и њених осећања и карактера

посленичке лирске народне песме – песме које се певају уз рад, приликом бербе или жетве, на моби или прелу; у почетку су биле повезане с култом плодности (нарочито жеталачке песме), а промена услова и начина рада утицала је и на настанак нових песама

пословица – кратка сликовита поучна изрека која је израз животног искуства и мудрости

приповедање (нарација) – излагање догађаја, најчешће у трећем лицу, али понекад и у првом

приповетка – прича заснована на једном догађају из живота личности; описи су детаљни, а у њој обично постоји више ликова

прича о животињама – приповетка у којој су носиоци радње животиње; слична је басни, али је дужа од ње и нема наглашену поуку као басна

проза – приповедање о ликовима и догађајима које није у стиху

пустоловни роман – роман у којем су описани узбудљиви догађаји из живота неких личности; за њега су карактеристични: интересантна прича, занимљиви заплети и изненадни преокрети

путопис – књижевна врста у којој писац износи своје утиске о земљама кроз које путује; описује природне лепоте, људе који у тим пределима живе, њихову културу и обичаје; у путопису има бекства од самог себе, од средине у којој се живи, али и потребе за променом и упознавањем нових народа

радио драма – драмско дело које је писано за извођење на радију

расплет – пета и последња фаза у развоју драмске (или епске) радње у којој долази до разрешења сукоба, смањења напетости и сагледавања поруке и идеје дела

резиме – кратак, сажет извод оног што је најважније у неком делу

ремарке – *види*: дидаскалије

рефрен – понављање већих целина у песми (стиха, строфе), чиме се истиче основно песничко осећање или главна мисао

рима – гласовно подударане на крају два стиха или више њих; може бити: *јарна* (римују се два узастопна стиха), *укрштена* (римују се први и трећи и други и четврти стих), *објрљена* (римују се први и четврти и други и трећи стих), *најомилана* (подудара се више узастопних стихова), *исјрекидана* (нема правилности у подударану стихова); *једнословна (мушка)*, *двословна (женска)*, *шрословна (дактилска)*; *чисћа* (поклапа се и акценат), *нечисћа* (акценат се не поклапа)

ритам – правилно понављање одређених језичких елемената: наглашених и ненаглашених слогова, стихова, пауза, рима итд.

роман – најобимније књижевно дело, обично у прози; у њему је описан читав живот једне личности или низ важних догађаја из њеног живота

роман за децу – писан за најмлађе језиком који је њима близак; у њему писац дочарава догађаје и личности из дечјег света

сатира – књижевно дело у којем се на духовит и подругљив начин исказује оштра осуда друштва или људских мана; сатира се јавља у виду песме, комедије, драме, епа, романа итд.

свадбене (сватовске) лирске народне песме – врста обичајних песама које прате свадбене обичаје од прошевине до доласка невесте у младожењину кућу; њима се слави лепота младенаца и исказује жеља за њиховим срећним животом

слик – *види*: рима

социјална песма – врста лирске песме у којој се говори о друштвеним односима и тешком животу сиромашних слојева, о неправди, неједнакости, као и о борби за бољи живот

стил – начин изражавања мисли у књижевном делу; може бити: *књижевни, разговорни, научни, административни и новинарски*

стилске фигуре – језичка изражајна средства, прецизан одраз људских мисли и осећања у једном мисаоном или емоционалном тренутку

стих – основна ритмичка јединица у песми састављена од једног реда; према броју слогова, може бити: *осмераи, десетераи, једанаестераи, дванаестераи, слободан стих* и сл.

стопа – ритмичка јединица стиха која се понавља; комбинација дугих и кратких слогова у стиху

строфа – више стихова неке песме који чине мисаону и ритмичку целину

сукоб – главни део драмског текста; до њега долази сукобљавањем, супротстављањем две личности, обично позитивне и негативне, личности и средине у којој лик живи, али то могу бити и унутарњи сукоби у истој личности; из сукоба проистичу заплет и радња

сцена – најмања тематска јединица у драмској радњи, промена личности на позорници; *ујореди*: појава

сценарио – прозни текст са дијалозима и поделом на сцене према којем се снима филм; детаљан опис целокупног садржаја: свих радњи, ликова и њиховог понашања, места радње и времена у којем се она одиграва

тема – оно о чему се у делу говори

темпо – брзина изговарања речи, стихова, строфа и сл.

терцет – свака строфа од три стиха

трагедија – врста драме (обично у стиху и у пет чинова) која приказује људске страсти и велике сукобе и која се, по правилу, завршава трагично, смрћу главног јунака; настала је у Грчкој

тросложна (дактилска) рима – *види*: рима

увод (експозиција) – прва од пет фаза драмске радње, уводни део у књижевном делу у којем се упознајемо са личностима и догађајима

укрштена рима – *види*: рима

успаванка – врста лирске песме која се пева детету при успављивању; она треба да чува дете од *несана*, да га у сну штити од злих сила, а пева се са жељом да дете буде здраво и срећно

фабула – сви међусобно повезани догађаји који чине радњу књижевног дела

Т

У

Ф

Х

хексаметар – стих од шест метричких јединица, стопа, којим су написани Хомерови спевови *Илијада* и *Одисеја*

хипербола – стилска фигура којом се, ради снажнијег израза, особине неке личности или описи преувеличавају

хумор – представљање догађаја, ситуација, људи и њиховог понашања у смешном или у шаљивом облику

Ч

чин – део драме (драмског текста, позоришног комада, представе) који представља целину

чиста рима – *види:* рима

Ш

шаљиве народне песме – песме које исмевају људске мане и слабости

шаљиве народне приповетке – кратке приче састављене од ведрих и духовитих епизода у којима се на шаљив начин исмевају људске нарави и мане

РЕЧНИК

А

аветињски – сабласно, језиво
алај – војна јединица, пук
алат – алатаст, риђ коњ, риђан
алем-камен – драгуљ, дијамант
алмаз – драги камен, дијамант, алем-камен
аманет – овде значи: светиња
аналфабета – особа која не зна ни да чита ни да пише, неписмен човек; незналица
анархија – стање у друштву у којем престаје владавина закона, неред, безвлашће
анатема – проклетство
анакронизам – грешка у времену: када се нешто постави у време у којем није постојало или када више не може да постоји (на пример, компјутер на двору кнеза Лазара, односно борба топузом у Другом светском рату); такође грешка у рачунању времена
антидинастичар – непријатељски расположен према владајућој династији, противник краља, владара
антиквар – продавац и купац старих предмета (посуђа, намештаја, књига и сл.)
анулирати – поништити, уништити, укинути
апелација – жалба вишем суду

Б

баба – особа која женама помаже при порођају и неговању детета, бабица
бак – бик
бег – муслимански племић, велики поседник у Турском царству
бездан – дубока провалија чије се дно не може сагледати, понор; бескрајност
бена – неозбиљан човек, будала
беша – бешика, колевка
бивакарце – биће да, ваљда, може бити, бива
благослов – изражавање жеље за нечијим добром и срећом призивањем божје милости; божја милост
боља – болест, бол

брбљати – говорити много о нечему безначајном, причати празно, без смисла
букати – испуштати дубок, снажан глас (о волу)
бурмут – уситњен дуван за шмркање
бурмутица – џепна кутијица за бурмут

вареника – млеко
вас – сав
васер-вага – зидарска справа којом се подешава хоризонталан или вертикалан положај помоћу воде у цеви, либела
вертеп – мало покретно позориште с луткама у којем се на Божић приказују сцене Исусовог рођења
витица – плетеница, кика; оно што подсећа на њу
виторог – који је витких, извијених рогова
волованица – крдо волова
воринта – некадашњи аустријски новац, форинта

гај – шумица, шумарак
глисандо – брзо превлачење прстом преко доњих дирки клавира
гнојити – ђубрити
голет – планинско земљиште без биљног покривача
градинар – онај који гаји цвеће у градини (башти), баштован
грахораст – зеленкастосив и посут ситним тачкицама
грдити – озлеђивати, рањавати, чинити ружним, нагрђивати
грунтовник – чиновник који води земљишне књиге
грцати – гушити се у сузама, јецати

давори – узвик којим се углавном исказује жалост: еј, ах, авај
даждевњак – животиња слична гуштеру

В

Г

Д

деверати – живети тешким животом, мучити се

депеша – телеграм

депозит – новац или драгоцености који се некоме дају на чување, уз обавезу да се после извесног времена врате

дефицит – мањак, недостатак

долигати – певати треперавим гласом

дрекавац – по народном веровању, биће слично вампиру

држаља – штапић, дршка на чијем је крају учвршћено метално перо за писање

дуга – узана, лучно савијена даска на бурету

дукат – златан новац, златник

Ђ

ђечерма – одевни предмет без рукава, јелек, прслук

ђоја – тобоже, кобајаги

ђувегија – момак за женидбу, младожења

Ж

жирован – угојен, ухрањен

журналиста – новинар

З

забрдица – мала увала испод брда

загрдити – претерати, превршити меру, прекардашити

задужбина – манастир, црква или нека друга грађевина подигнута „за душу“ и у спомен дародавца

зазирати – бојати се, плашити се

зараванак – мала равна површина на узвишењу

заран – рано; на време

заредити – поћи, кренути редом од једног до другог, заређати

зарукавље – доњи део рукава, обично украшен везом

затон – мали залив

заход – залазак сунца

зацело – сигурно, заиста, стварно

зеленко – коњ зеленкастосиве длаке

зијанћараст – који прави штету

зиратан – обрадив (о земљи)

зубун – врста капута од сукна различите дужине, с кратким рукавима или без њих

зулум – насиље, терор

зулумћар – насилник, силеција

иконостас – у православној цркви преграда са насликаним или причвршћеним иконама између олтара и осталог простора

импоновати – уливати поштовање, производити снажан утисак

интелигенција – овде: образовани, учени људи, интелектуалци

искати – захтевати да се нешто добије, тражити

јамачно – поуздано, сигурно

јапунце – огртач, кабаница без рукава

јармац – пречка преко руде која се ставља стоци да не би правила штету

јатимице – у јату, у јатима; у великом броју

једек – парадни коњ

језуитски – овде: лицемеран, неискрен

И

Ј

К

кабô – дрвени суд, кабао, чабар

кадрил – врста плеса који се игра у паровима

калуп – предмет помоћу којег се обликује оно што се прави, производи (на пример, калуп за ципеле)

калфа – занатлијски или трговачки помоћник

капислара – стара пушка која се пунила метком који је имао капислу на чаури

каријера – успешан ток службе, напредак у професији

касаба – варошица, паланка

Каур – назив за припадника друге вере, човека из другог краја

качар – онај који прави каце, бачве, бурад

класа – овде: степен напредовања у служби

клепало – даска или метална плоча у коју се удара и тиме даје знак за нешто

клипсати – тешко ићи, једва се вући

књига – овде: писмена порука, писмо

књиге староставне – старе, стародревне књиге

кокета – жена која жели да се допадне другима, нарочито мушкарцима
кокетовати – отворено испољавати тежњу за допадањем, гледати некога изазовно, кокетирати
коље – ваљкасте, подуже мотке зашиљене на једном крају, кочеви
концепт – писмени нацрт, план, скица неког текста
Корјец – становници Сибира
крепак – овде: постојан, непоколебљив, поуздан, сигуран, чврст
крепост – духовна и морална снага, непоколебљивост, часност
криза – тешко стање, рђава ситуација која доводи у опасност опстанак нечега
криоце – део тела човека који седи, од стомака до колена, крило
крок – корак
крташ – барјак, застава са знаком крста
крушка дивљака – самоникла крушка
крчевина – искрчено земљиште у шуми
кујунџија – занатлија који израђује накит и друге предмете од злата и сребра, златар
кукавичлук – недостатак храбрости, смелости, бојажљивост, плашљивост
кулаш – коњ пепељасте, жућкастосиве, мишје боје

Л

лабуд – овде: коњ беле боје или коњ дугог врата
ласно – лако
ледењача – просторија с ледом у којој су се некада чувале намирнице
летописац – писац летописа, историјског списка у којем се догађаји бележе хронолошким редом, хроничар
лимунација – раскошно осветљавање у свечаним приликама
лицитација – јавна продаја путем надметања (робу добија купац који понуди највишу цену)
лоза – овде: огранак племена, породице или владарске фамилије

Љ

љескар – лескова шумица

мал – имовина, роба, стока
маркиран – обележен неким знаком
махала – део вароши, кварт
мигати – намигивати
мирија – врста пореза, данак
мисирача – врста тикве, бундева
Михољдан – верски празник који се слави 12. октобра
мусаведити – бедити, оцрњивати, клеветати

навиљак – мања количина, гомилица сена, сламе, траве; количина нечега што подсећа на такву гомилицу
намолован – овде: насликан
наудити – изазвати неповољне последице по некога, нашкодити некоме
нафора – освећен хлеб који се узима уз причешће
нахерен – накривљен, крив, нагнут
находити се – налазити се на неком месту
нихилиста – онај који се одриче свих вредности и негира традицију и културно наслеђе; присталица мишљења да друштво и поредак не ваљају ништа и да их треба уништити

обесветити – повредити светињу, упрљати, немарним поступком окаљати
ободац (мн. обоци) – наушница, минђуша
обредити се – изређати се, измењати се
обронак – стрма планина брда низ коју се одроњавају камење и стење
обрст – кајмак са куваног млека, павлака
оправити – спремити, послати
оптимизам – склоност да се на све гледа с најлепше стране, вера у добро и став који проистиче из наде да ће све бити добро
ореол – светао кружни појас око главе свеца, месеца, звезда и сл.
осионост – дрскост, силовитост, бахатост, охолост
осоран – оштар, груб

пандур – чувар јавне безбедности, стражар, полицајац
парићати – спремити, припремити

М

Н

О

П

пас – оно чиме се опасује одећа у струку
патријархалан – који се заснива, за савремени свет, на застарелим схватањима, старински (нарочито у породичним и међуљудским односима)
пенџерче – мали прозор, прозорче
перспектива – тачка гледања, посматрања; изгледи за успех у будућности
песимизам – склоност да се на све гледа с најгоре стране, да се у свему види лош исход; мрачно, суморно расположење
пируета – у балету: окрет око себе на једној нози и врховима прстију
пландиште – место на којем се одмара стока
поднимити се – држати главу међу длановима ослонивши се лактовима о нешто
пожудно – с јаком, страсном жељом, жудњом
позно – касно, доцкан
поистија – лагано, мало-помало, полако
пољар – чувар поља
понорница – река која понире, тече даље испод земље и опет излази на површину
поношљиво – с поносом, поносећи се, охоло
понуда – овде: храна за болесника
популација – становништво, људство
порфира – љубичастоцрвена одежда (одећа) коју су на свечаностима носили српски средњовековни владари
посве – сасвим, потпуно
посветити се – постати свет, светац
постскрипtum – додатак писму; обележава се краћеницом P. S.
прапорац – шупља метална лоптица с куглицом унутра, која звецка при протресању, а ставља се на коњску опрему
пређашњи – који је ту већ био; претходни
Преображење – верски празник који се слави 19. августа
претеслимити – предати, уступити нешто некоме
природопис – наука о природи и природним појавама
присој – место окренуто сунцу

проституција – продавање свог тела за новац (као професија)
просто му било – нека му је опроштено
протегљаст – дугачак и узан

работа – посао, дело
радин – вредан, марљив, радан
различак – биљка тамноплавог цвета која расте по усевима
распуштеница – разведена жена
ребрити се – разметати се, правити се важан
регатати – крекетати
режим – начин владања, управљања државом, влада
ривал – противник, супарник, посебно у љубави
ризик – излагање опасности, могућност страдања
рунити – откидати, кидати, крунити

самар – дрвена направа слична седлу која се ставља на леђа товарне животиње
самарџија – човек који прави и поправља самаре
самопоуздање – сигурност, вера у самог себе и своје способности
састав – овде: телесна грађа
сатиниран – сјајан, гладак као свилена тканина сатен
свадбарина – такса која је некада наплаћивана за свадбу
свастика – женина сестра (њеном мужу)
свештити – добро упознати нешто
седеф – унутрашњи слој љуштуре шкољке који се пресијава у разним бојама
Сервана – измишљена река
сермија – стока
скопнети – овде: изгубити снагу, телесно ослабити
сламарица – душек пуњен сламом
смет – снежни нанос
смиље – врста биљке
спахија – власник великог поседа, велепоседник

P

C

Т

срез – административна јединица која је обухватала више општина
стрњиште – њива са које је покошено жито
стуживати се – осећати муку, гађење
сукобити – овде: срести

таворити – тешко живети, једва састављати крај с крајем, животарити
теј – чај

телалити – објављивати, оглашавати
тепсија – плитка, округла посуда од метала у којој се пеку пите и колачи

терзија – занатлија који кроји и шије ношњу, кројач

тестија – земљани суд, крчга за воду крушкастог облика, са грлићем и дршком на којој је сисак

тиморан – кршевит, пун стена и шуме
тканица – шарени појас од грубо тканине вуне
тобџија – војник који је обучен да рукује топом, артиљерац

токе – металне плочице пришивене на предњи део ђечерме, које су се носиле као украс, а и ради заштите груди у биткама

тољага – дугачак, тежак штап који служи за поштапање или ударање, мотка

тргнути – овде: нагло потећи, ударити

тројка – запрега од три коња

трти – стругати, рибати

тупити зубе – узалуд причати, говорити

Ћ

ћаскати – необавезно разговарати

ћудеван – расположен

ћук – врста ноћне птице грабљивице из породице сова

ћух – лако струјање ваздуха, лахор, поветарац

У

убог – бедан, јадан

удити – наносити штету, зло

ужагрити – посматрајући нешто добити ватрен сјај (о очима)

узаман – без резултата, узалуд

уклет – на којег је бачена клетва, који доноси несрећу

укопација – погрешно а намерно изговорена страна реч: *окупаација* (игра речи: окупирати–укопати)

уред – канцеларија

урећи – бацити урок на некога и тиме му проузроковати несрећу

урок – поглед или чин који, по народном веровању, може код некога да изазове зло, несрећу; магија, проклетство

фантазија – способност представљања догађаја и појава у мислима, машта

Феличе – Срећко

Феличита – италијанско женско име које значи *срећа*

формула – кратко правило, образац који се може применити у великом броју случајева

хајдук – одметник од турске власти и члан једне од дружина које су штитиле народ борећи се против турског насиља

хајкати – терати стоку узвикујући *хај-хај*

хаснити – користити

хладовати – седети, одмарати се у хладовини

хрлити – журно и радосно ићи, хитати, журити

часне вериге – окови у које је, према веровању, био окован свети Петар; (Часне вериге) црквени празник

чезе – лака путничка кола на два точка

честар – густа шумица

чобанин – онај који чува стоку на паши, пастир

џаба (џабе) – без користи, бадава, узалуд

шибе – батине, ударци прutom

шикуџија – погрешно изговорена реч *еџекуџија*, овде: извршилац судских одлука

шишано кумство – народни обичај првог шишања косе

шокачки пратар – католички свештеник (фратар)

штангла – гвоздена шипка

Ф

Х

Ч

Џ

Ш

ИНДЕКС АУТОРА

Андрић, Иво	88–92
Антић, Мирослав	4
Велмар-Јанковић, Светлана	54
Данојлић, Милован	86
Дучић, Јован	111
Ерић, Добрица	116
Илић, Војислав	41
Јакшић, Ђура	129
Јесењин, Сергеј	39
Карацић, Вук Стефановић	11
Кочић, Петар	80–82, 132–134
Максимовић, Десанка	56
Нанети, Анђела	43–45
Нушић, Бранислав	13–15, 98–104
Олујић, Гроздана	140–142
Петровић, Вељко	96
Петровић, Јасминка	106–108
Раичковић, Стеван	78, 119–120
Ракић, Милан	52
Саројан, Вилијам	122–125
Секулић, Исидора	37
Тагоре, Рабиндранат	26
Трифковић, Коста	136–138
Ђопић, Бранко	21–22, 71–73
Ђоровић, Светозар	64–65
Фор, Пол	75
Чехов, Антон Павлович	28–30
Шантић, Алекса	50

САДРЖАЈ

1. ПЛАВА ЗВЕЗДА	3
Плава звезда, Мирослав Антић	4
Mala vila, narodna bajka	6
Свадбене народне лирске песме	9
Живот и обичаји народа српског, Вук Стефановић Караџић	11
Аутобиографија, Бранислав Нушић	13
Породичне народне лирске песме	17
Успаванке	19
Чудесна справа, Бранко Ћопић	21
Сети се шта смо научили	24
2. НАЈДУБЉЕ РЕЧИ	25
Градинар, Рабиндранат Тагоре	26
Вањка, Антон Павлович Чехов	28
Formula za samorouzdanje	33
Poruke koje šaljem sebi	35
Буре, Исидора Секулић	37
Бреза, Сергеј Јесењин	39
Свети Сава, Војислав Илић	41
Мој дека је био трешња, Анђела Нанети	43
Срип	47
Сети се шта смо научили	48
3. МОЈА ОТАЏБИНА.....	49
Моја отаџбина, Алекса Шантић	50
Наслеђе, Милан Ракић	52
Светлост певања, Светлана Велмар-Јанковић	54
О пореклу, Десанка Максимовић	56
Цар Лазар и царица Милица, народна песма	58
Смрт мајке Југовића, народна песма	62
Вогојављјенска ноћ, Svetozar Ćorović	64
Марко Краљевић укида свадбарину, народна песма	66
Орлови рано лете, Бранко Ћопић	71
Коло, Пол Фор	75
Сети се шта смо научили	76

4. ХВАЛА СУНЦУ, ЗЕМЉИ, ТРАВИ 77

Хвала сунцу, земљи, трави, Стеван Раичковић	78
Јаблан, Петар Кочић	80
Šljiva, Milovan Đapojić	86
Аска и вук, Иво Андрић	88
Ратар, Вељко Петровић	96
Аналфабета, Бранислав Нушић	98
Ово је најстрашнији дан у мом животу, Јасминка Петровић	106
Село, Јован Дучић	111
Сети се шта смо научили	114

5. ЧУДЕСНИ СВИТАЦ 115

Чудесни свитац, Добрица Ерић	116
Бајка о дечаку и месецу, Стеван Раичковић	119
Лето лепог белца, Вилијам Саројан	122
Вече, Ђура Јакшић	129
Јазавац пред судом, Петар Кочић	132
Избирачица, Коста Трифковић	136
Sedefna ruža, Grozdana Olujić	140
Сети се шта смо научили	144

Дневник читања	145
Правила за изражајно читање и рецитовање	146
Правила за добро писање састава	147
Лексикон књижевних појмова	148
Речник	156
Индекс аутора	161

ЧИТАНКА

за шести разред основне школе прво издање

аутори *др Симеон Маринковић*
Славица Марковић

илустрировали *Душан Павлић, Ивица Стевановић, Милан Павловић, Тихомир Челановић,*
Доброслав Боб Живковић и Милица Ненадић

речник и лексикон израдила *Виолета Бабић*

рецензенти *проф. др Живојин Сјанојчић, Филолошки факултет, Београд*
др Александра Сјанић, професор српског језика и књижевности, Београд
Јелена Анђеловски, професор српског језика и књижевности, ОШ „Ј. Ј. Змај“, Панчево

редактор и лектор *Виолета Бабић*

уредник *Анђелка Ружић*

ликовни уредник *Душан Павлић*

припрема за штампу *Марко Хубер*

издавач *Креативни центар*
Градишанска 8
Београд
Тел./факс: 011/ 38 20 464, 38 20 483, 24 40 659

за издавача *др Љиљана Маринковић*

copyright © *Креативни центар, 2008*

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
37.016:821-82(075.2)

ЧИТАНКА: за шести разред основне школе /
[приредили Симеон Маринковић, Славица
Марковић ; илустрировали Душан Павлић ...
[и др.] ; речник и лексикон израдила Виолета
Бабић]. - 1. изд. - Београд : Креативни
центар, 2008 (Београд : Публикум). - 163 стр.
: илустр. ; 26 см. - (Креативна школа)

Податак о ауторима преузет из колофона. -
Тираж 15.000. - Лексикон књижевних појмова:
стр. 148-155. - Речник: стр. 156-160. -
Регистар.

ISBN 978-86-7781-667-4
1. Маринковић, Симеон [уредник] 2. Марковић,
Славица [уредник]

COBISS.SR-ID 150557196

Министар просвете Републике Србије одобрио је издавање и употребу овог уџбеника у оквиру уџбеничког комплета за српски језик у шестом разреду основне школе решењем број 650-02-00375/2008-06.

ISBN 978-86-7781-667-4

9 788677 816674

www.kreativnicentar.rs